

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ВЕСНА – 2023: ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених
(Київ, 29 березня 2023 р.)**

*За загальною редакцією
Л. Г. Комахи*

КИЇВ
2023

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 15 від 5 квітня 2023 р.)

Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба : матеріали Все-укр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 29 берез. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 340 с.

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених вміщено тези його учасників за такими тематичними напрямками: сучасні тенденції розвитку вітчизняного парламентаризму; повоєнне відновлення сталого розвитку регіонів України; публічна політика: сучасні виклики та перспективи; національна та міжнародна безпека в умовах формування нового світового порядку; війна й відбудова України: виклики до публічного управління.

УДК 35.07/.08(06) «2023»

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

ОЛЕКСІЙ ЄМЦОВ. СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОДОЛАННІ КРИЗИ	9
СВЯТОСЛАВ КАРМАН. ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ	12
ЯНИНА КОВАЛЬ. ПІДВИЩЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПРАВОВОЇ ОБІЗНАНОСТІ ГРОМАДЯН ЯК ІМПЕРАТИВ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	14
ВАСИЛЬ КОЛЬГА. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ ПРИ ЗМІНАХ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	16
АННА КОМІСАРЕНКО. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ...	19
ПАВЛО КОНОНЕНКО. КОДИФІКАЦІЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРЧОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	21
ВОЛОДИМИР КРЕЙДЕНКО. РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	23
ЄЛИЗАВЕТА КУЛКОВА. КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	25
СЕРГІЙ МАЛОВ. ПАРЛАМЕНТСЬКА ЕЛІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ	27
АЛІСА МУСІЄНКО. ВИКЛИКИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	30
ОЛЬГА ПАНЧЕНКО. РОЗВИТОК СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	32
АНАСТАСІЯ СІВРУК. ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКА ЕЛІТА НА ВАРТІ МІЖНАРОДНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	34
ОЛЕКСІЙ ФЕСАК. ПАРЛАМЕНТСЬКА ЕТИКА ЯК ОДИН ІЗ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ФАКТОРІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА	36
АРТЕМ ЧОРНОМОРОВ. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ПАРЛАМЕНТАРІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	38
КАТЕРИНА ЧУБЕНКО. НОВІ ВЕКТОРИ ФОРМАТУ ЛІДЕРСТВА У ПОВОЄННИЙ ЧАС	40
ПРИНА ЧУМАК. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ХАРЧОВИХ ІННОВАЦІЙ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	42
АНДРІЙ ШЕМЧУК. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ З РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	44
МАРІЯ ШКУРАТ. ПРОБЛЕМАТИКА ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПІДПИСАННЯ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ	46
КОСТЯНТИН ШПАК. ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ	48

СЕКЦІЯ 2. ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

ОКСАНА БАБІНЕЦЬ. КОНЦЕПЦІЯ ЕКОПОЛІСУ ЯК ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ СУБУРБАНІЗАЦІЇ	50
ЯНА БРАТІШКО. ВОЛОНТЕРСТВО В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	53
МАКСИМ ВЯХІРЄВ. СУЧАСНІ НАПРЯМИ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ	55
ВІКТОР ГРАДІВСЬКИЙ. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНИМ РОЗВИТКОМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	57
РОМАН ГРИГОРИШИН. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ	59
МАРІЯ ДЕМАШ. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	61
ІННА ДЬОМІНА. ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	63

СВІТЛАНА ДЯЧЕНКО, КИРА НЕЧИПОРЕНКО. АГРОВОЛЬТАІКА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	65
ОЛЕКСАНДР КАПІТОНЕНКО. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	68
ЯРОСЛАВ КОТИЛКО. РОЛЬ СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ	70
ОЛЕКСАНДР КОЧЕРГА. ЗМІНИ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	72
ОЛЕКСАНДР НЕСТЕРУК. СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ	74
ІННА П'ЯТНІЧУК. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВИХ РАД	76
ІРИНА ПОЛОЖЕШНА. МОДЕЛЬ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	78
ОЛЕКСІЙ РАДЧЕНКО. УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОМ АВТОНОМІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	80
ІННА СКЛЯР. СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ	82
ТЕТЯНА СЛЮЗ. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ	84
ЮЛІЯ ТИЩЕНКО. ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ВІД УРГЕНТНОГО РЕАГУВАННЯ ДО РОЗВИТКУ	86
VICTORIA TKACHENKO. INSTITUTIONAL APPROACH OF INVOLVEMENT THE EU-FUNDED PROGRAMMES TO POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINIAN REGIONS	88
ЯНА ФЕНЮК. ФІНАНСОВА ТАЄМНИЦЯ: РОЛЬ ТА ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	90
ЯРОСЛАВ ЧЕПУРКО. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКО-КОНСУЛЬТАТИВНИХ ОРГАНІВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	92

СЕКЦІЯ 3. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ЯНА АБРАМОВИЧ. ЗАЛУЧЕННЯ ГРАНТОВИХ КОШТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	94
IRINA ALEKSEENKO, ZAKHAR KOLOMOETS. TRANSFORMATION OF THE COLLECTIVE SECURITY SYSTEM IN THE CONTEXT OF NEW CIVILIZATIONAL CYCLES	96
IRINA ALEKSEENKO, PAVEL MERKULOV. ACTUAL PROBLEMS OF PROTECTION OF INTELLECTUAL AUTHORITY IN THE CONTEXT OF INFORMATION SECURITY	99
ОЛЕКСАНДР БАРАНОВ. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР	101
МАКСИМ БЕРКУТ. ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	104
АНАСТАСІЯ БОЙКО. ДОВІРА ЯК ЗАПОРУКА ЄДНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	106
МАРИНА БОРОВИК. ПАТРІОТИЗМ ЯК ГОЛОВНА СКЛАДОВА ПОРТРЕТУ КЕРІВНИКА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	108
ОЛЬГА БУРДЕЙНА. ЩОДО ПІДСТАВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДОВОГО РОЗПОРЯДНИКА ЯК ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ОРГАНУ СУДОВОЇ ВЛАДИ	110
ВОЛОДИМИР ВАЙДА, АНДРІЙ ГОРЯЧЕВ, МАРІЯ НАГРЕБЕЛЬНА. ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ ЛЮДСТВУ	112
ЮРІЙ ВАСИЛЬЧЕНКО. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІЦЕНЗУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	116
ТЕТЯНА ВАСІНА. СКЛАДОВІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	118
ОЛЕНА ВОЖОЛ. ЗАРОДЖЕННЯ БЮРОКРАТІЇ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ – ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	120

ВАСИЛЬ ГОНЧАРУК. ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	123
СВІТЛАНА ГОРЬЄВА. ЗАЛУЧЕНІСТЬ ТА ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ	126
ІГОР ГОЦУЛ. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА У ГАЛУЗІ СПОРТУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	128
ЛІНА ГРАБАР. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	130
ВЛАДИСЛАВ ГРЕХОВ. СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНА СКЛАДОВА У КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ	133
АНАСТАСІЯ ГРИНЬ. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	135
ОЛЕКСАНДР ДЕМИДЕНКО, КОСТЯНТИН ТОВПЕКО. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ВЛАДИ	137
АНДРІЙ ДЕРКАЧ. ГЕНЕЗА ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ І ПРОГРАМ	141
КАТЕРИНА ДОБРОВОЛЬСЬКА. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ	143
ЗЕМФІРА ЗАЙДОВА. СОЦІОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ	145
ІГОР ЗБІГЛЕЙ. ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	147
НАТАЛІЯ ІНГУЛА. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	149
OKSANA KIFORENKO. NORMATIVE-LEGAL FRAMEWORK OF THE PUBLIC ADMINISTRATION FOR AGRICULTURAL EXPORTS OF UKRAINE IN DISRUPTIVE TIMES	151
ЮЛІЯ КОВАЛЬЧУК. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	153
ОКСАНА КОГУТ. ГЕОПОЛІТИЧНА РОЛЬ ЄС У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	155
В'ЯЧЕСЛАВ КОРНОУШЕНКО. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	157
ТЕТЯНА КОРОЛЬ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАТКІВ НА ВИПЛАТУ ПЕНСІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВАЦІЇ	159
ІРИНА КРИВОРУЧКО. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	161
СТАНІСЛАВ ЛАРІН. МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	163
ЮЛІЯ ЛИМАР. ПРАВОТВОРЧІСТЬ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС	167
ОЛЕКСАНДР МАНДЗІЙ. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	170
МАКАР МАРЧУК. ЗАХИСТ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	172
ДАР'Я МЕРКУЛОВА. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	174
ЯРОСЛАВ МИРОШНИЧЕНКО. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ	176
ОЛЕНА МІЛОСЛАВСЬКА. ПОЛІТИЧНИЙ КОМПРОМІС ЯК ЦІННІСНИЙ ФЕНОМЕН	178
ОЛЕНА МОРОЗОВСЬКА. МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АВТОРИТЕТУ КЕРІВНИКА НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	180
ВЯЧЕСЛАВ НАГОРНИЙ. СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ВПЛИВ НА ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	182
ВАСИЛЬ ОРИЩУК, ЄГОР МІНЕНКО. ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА КУЛЬТУРУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДИХ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	184

ЯРОСЛАВ ПАРФЬОНОВ. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМ ПЕНСІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ	187
КАТЕРИНА ПЕРЕВОЗНИК. ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА»	190
ВІКТОРІЯ ПЕТРИНСЬКА. СУЧАСНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: СУТНІСТЬ ТА СКЛАД	193
ДМИТРО ПЕТРИНСЬКИЙ. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	195
МАКСИМ ПРИЛИПКО. РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ	197
ВЛАДИСЛАВА ПРОКОФ'ЄВА. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	199
ЮЛАНА РАК. МЕДІАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ЛІДЕРІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	201
ТЕТЯНА САВОСЬКО. РОЗВИТОК ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЯК КОМУНІКАТИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ	203
АНАСТАСІЯ САЙФЕРС. ОСНОВНІ ВИКЛИКИ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	205
ЮЛІЯ СЕМЕНЕЦЬ. ПРІОРИТЕТИ РОБОТИ СЛУЖБИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОГО ОРГАНУ В УМОВАХ ВІЙНИ	208
ОЛЕКСАНДР СЕМИКРАС. ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПОВЕДІНКОВОГО ВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	210
ОЛЬГА СИСОЄВА. СПЕЦИФІКА ФОРМИ, ЗМІСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ	213
ЛЕСЯ СИЧ. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ В УКРАЇНІ	216
НАТАЛІЯ СЛОБОДЯНЮК. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ	218
ДМИТРО СНІЖКО. ВПЛИВ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	220
ЛАРИСА СОХАТЮК. МЕХАНІЗМИ ТРАНСКОРДОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	223
ОЛЕКСАНДРА ТЕРЕБУН. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВИРОБЛЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	225
ВІКТОРІЯ ТРОШИНА. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ФІНЛЯНДІЯ	227
ДАНИЛО ФУНДОВНИЙ. СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	229
АЛЛА ЦИРУЛІК. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	231
ІГОР ЯШУТІН. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВИКОНАВСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВІЙНИ	233
 СЕКЦІЯ 4. НАЦІОНАЛЬНА ТА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	
СЕРГІЙ БИКОВ. ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У ПОВОЄННУ ДОБУ	236
ДАРИНА БОБКО. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	238
ВЛАДИСЛАВ ВЕРБИЛО. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	240
ОЛЬГА ГОРБАЧЕНКО. ДІАЛОГ ЗІ СВІТОМ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ	243
МАКСИМ ГОРБАЧУК. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ ЯК ЗАГРОЗІ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ	245
ОКСАНА ГРЕЧКО. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ	247

ТЕТЯНА ДОМБРОВСЬКА. ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ У ФОРМАТІ ЗРОСТАННЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ	249
ГАННА ДОНІНА. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	251
ГАЛИНА ЗАВОРИТНЯ. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНА–ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	253
ВІКТОРІЯ ІВАНОВА. ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ	255
ДАР'Я ІРЄНKOBA. ТЕХНОЛОГІЇ OSINT У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ВИКОРИСТАННЯ	257
КОСТЯНТИН КАСЬЯНОВ. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	259
ОЛЕКСАНДР КОСТЕНКО. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	261
ВАДИМ КРАВЧУК. РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	263
НАТАЛІЯ КРАЩЕНКО. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ. СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У ПОНЯТТЯХ	265
МАРІЯ КУЗЕНКО. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	268
АННА КУЗЬМЕНКО. ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	270
РОСТИСЛАВ ЛЕВИЦЬКИЙ. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСАХ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	272
РОМАН ЛЕМЕЦЬ. ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	274
ДЕНИС ЛИСОВ. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	277
ВІКТОР ЛЮСТЕЙ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС	279
ДАНИЇЛ НІКУЛІН. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: РОЛЬ ЗМІ	281
ЄВА ПАТЮК. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З НАТО ТА ОБСЄ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	283
ДІАНА ПЕРЕЛІ. ВПЛИВ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	285
VIRA PORIEVA. NGO UNION AS A TOOL OF INFLUENCE ON THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF EU ENVIRONMENTAL POLICY (ON THE NEW ENERGY ACADEMY EXAMPLE PROJECT PARTICIPATION, PROMOTED BY OPEN SPACE COLLECTIVE)	287
ЯРОСЛАВ ТЮТЮМА. ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ВІЙН ЯК ПРІОРИТЕТ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	289
ДАНИЛО ФАЛЬКО. ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БІОБЕЗПЕКИ	291
ХРИСТИНА ХОМИК. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	293
ГЕННАДІЙ ШАПОВАЛОВ. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	295

СЕКЦІЯ 5. ВІЙНА Й ВІДБУДОВА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

КИРИЛО БОДЮЛ. ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ	297
СЛИЗАВЕТА ВЕНГЕР-РУЩЕНКО. МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	300
АННА-ВІКТОРІЯ ВОРОНЦОВА. ПРОПАГАНДА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ І ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ	302

ЄВГЕНІЙ ГРИЩЕНКО. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІСНУЮЧІ ФОРМИ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	304
АННА КУЗЬМЕНКО. ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	306
РОМАН ЛИННИК. ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	308
ДМИТРО ЛОГВІН. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....	310
БОГДАН МАЛЕНКО. КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	312
ЄЛИЗАВЕТА МЕЛАШЕНКО. СИСТЕМА РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	314
ІГОР НАЗАРЕНКО. РОБОТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	316
МАР'ЯНА ОЛЕСЬКІВ. ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	319
НАТАЛІЯ ОЛІЙНИК. ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПРИНЦИПИ	321
ОЛЕКСАНДРА ОЛІЙНИК. СУЧАСНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ «ПЛАНУ МАРШАЛЛА» ЯК ЗАСОБУ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМ ГЛОБАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ.....	323
СВІТЛАНА ПАЛАМАРЧУК. УЧАСТЬ МОЛОДІ ЯК ВАЖЛИВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	325
МИКОЛА ПОВОРОЗНИК. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ДІР ЯК КРЕДО ІННОВАЦІЙНИХ УСПІХІВ	327
ЄВГЕНІЙ РАДЗИХОВСЬКИЙ. ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БЮРОКРАТІЇ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	329
ДЕНИС РУДЕНКО. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	331
ОЛЕНА СУБЧАК. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	333
АННА ТАРГОНІЙ. ВИКОРИСТАННЯ КОУЧИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ КОРОЛІВСТВА НОРВЕГІЯ	335
ЄЛИЗАВЕТА ТЕСЛЕНКО. ФУНКЦІЯ КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ	337
ДАНІЛА ХРИЩАНОВИЧ. ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНИХ РЕФОРМ УРЯДУ МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР НА СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	339

Секція 1 Сучасні тенденції розвитку вітчизняного парламентаризму

Олексій Ємцов, студент 2-го курсу кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksiy Yemtsov, 2nd-year student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н, професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОДОЛАННІ КРИЗИ

(на прикладі позашкільної освітньої організації «Київського Палацу дітей та юнацтва»)

MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN OVERCOMING THE CRISIS

(on the example of the extracurricular educational organization «Kyiv Palace of Children and Youth»)

The program for overcoming the crisis that arose in the out-of-school education system in connection with Covid-19 on the example of the Kyiv Palace of Children and Youth.

With the rapid development and popularization of social networks, state extracurricular activities began to lose popularity among children and parents. Commercial circles began powerful advertising in social networks. Along with the increase in «followers» (subscribers), the popularity and, accordingly, the number of children increased.

The Kyiv Palace of Children and Youth began to lose its leading positions: in terms of the number of students, variety of extracurricular education, and popularity.

The beginning of the Covid-19 pandemic led to the transition of the educational process to online mode. The authorities banned all mass events. All halls, workshops, classrooms and playrooms of the KPCY turned out to be empty.

The actual impossibility of conducting lessons face-to-face, together with the children, and the transition to online mode – the management faced the technological regression of teachers who do not use modern technologies and are not supporters of social networks.

In order to take a new look at work processes and build new relationships between employees, positions were offered to persons with relevant and professional work experience. The introduction of a more functional initiative/freedom of employees on the one hand and the expansion of personal responsibility on the other, initiated an anti-crisis advantage.

Interest in the latest standards of the educational process gradually ignited at weekly team meetings and field conferences with «team building». The pinnacle of qualitative changes was the possibility of holding online festivals, intelligence tournaments, telebridges, and even watching a concert in «stream» mode.

Preservation and stabilization of achieved changes requires constant monitoring and initiation of additional strategies and implementation of necessary anti-crisis technologies.

Keywords: *crisis, new strategy for the work and development, modern technologies, anti-crisis edge.*

На початку 2019 року в системі позашкільної освіти, у зв'язку з Covid-19 [3], виникла криза та постало питання у новій стратегії роботи та розвитку.

Для дослідження було обрано позашкільну освітню організацію «Київський Палац дітей та юнацтва» (далі – КПДЮ), як провідний (найбільший та найпрестижніший) центр позашкільної освіти міста Києва і України загалом.

Установа зіткнулась із рядом нових проблем, а саме:

- застарілими методами навчання і складністю переходу в онлайн режим;
- відсутністю необхідного технологічного обладнання для проведення занять в дистанційному форматі;
- неможливістю користування потужностями у зв'язку із заборонаю проведення відкритих заходів.

Усі зали, майстерні, навчальні класи та ігрові кімнати КПДЮ спорожніли, незважаючи на зручність розташування освітнього закладу в центральному мальовничому районі міста Києва [4, с. 12].

Із стрімким розвитком та популяризацією соціальних мереж державна система позашкільної освіти почала втрачати популярність серед дітей, учнівської молоді та їхніх батьків. Як наслідок, у КПДЮ значно зменшилась кількість дітей, різноманітність напрямлень позашкільного навчання та рівень популярності. Наведемо приклад для деяких гуртків (див. табл.1).

Таблиця 1. Кількість вихованців у гуртках (2018–2021 роки)

Гурток/назва	Кількість дітей		
	2018-2019 н.р. (до Covid-19)	2019-2020 н.р. (Covid-19) до реформи	2020-2021 н.р. (Covid-19) після реформи
Ігрова майстерність	23	15	20 – off-line 14 – on-line
Художнє слово	26	17	19 – off-line 16 – on-line
Аква грим	20	6	14 – off-line 15 – on-line
Гурток «Лінгва»	35	12	29 – off-line 17 – on-line
всього	104	50	144

Джерело: авторська розробка

Як бачимо з таблиці 1, в цілому, не зважаючи на складний період, вдалося утримати мережу гуртків і навіть їх збільшити. І це лише на прикладі кількох гуртків.

Причиною такого результату стала застосування відповідної теоретичної моделі виходу з кризи, зокрема для подолання кризи та процесу змін у КДПЮ було обрано триступеневу модель змін за теорією Курта Левіна, відповідно до якої подолання кризи і зміни відбувалися у три етапи.

Під час *першого* етапу, так званого «Розморожування», були проведені загальні бесіди і групові обговорення керівництва з працівниками, зазначено необхідність організаційних нововведень і відмови від старих стереотипів та методів роботи.

На *другому* ступені – «Рух» – розроблені наступні заходи:

- з оновлення переліку вакансій на посади з урахуванням нових напрямів роботи;
- із запровадження систему електронної комунікації з усіма учасниками освітнього процесу засобами ІТ;
- із додаткового залучення фахівців із галузей івент-бізнесу (режисери, SMM менеджери), телебачення (операторів, режисерів монтажу та продюсерів контенту) та ІТ-індустрії (системних адміністраторів, ІТ спеціалістів) [2];
- з посилення рекламної роботи у соціальних мережах.

Третій етап – «Заморожування» показав, що всі працівники успішно оволоділи дистанційною моделлю освіти. Використання новітніх технологій сприяло започаткуванню якісно нової конкуренції між відділами у соціальних мережах – «за популярність та якість контенту» [5]. У результаті:

- стало можливим проведення онлайн фестивалів, інтелект-турнірів, телемостів, перегляди концертів у «stream» форматі тощо;
- підвищилась персональна відповідальність кожного працівника за виконану роботу;
- сформувалась модель партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу (керівництво – педагогічні працівники – споживачі освітніх послуг – стейкхолдери).

Як висновок зазначимо, що будь яка криза може бути подолана шляхом застосування правильних і своєчасно застосованих наукових підходів. У нашому випадку ми застосували концепцію Курта Левіна, яка надала можливість чітко вибудувати стратегію подолання кризи, викликані пандемією

Covid-19 у 2020-2021 роках. Під час воєнної агресії РФ проти України, розпочатої 24 лютого 2022 року, ця стратегія виявилась також ефективною і набула свого розвитку у підтриманні й стабілізації досягнутих змін. Також – може бути використана під час вирішення будь якої кризи – політичної, соціальної, психологічної тощо [6].

Список використаних джерел

1. Малихін О. В., Арістова Н. О., Шпарик О. М. Використання позитивного досвіду організації освітнього процесу в країнах ЄС в умовах непрогнозованих глобальних впливів у системі національної освіти України: методичні рекомендації. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 80 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731466/1/21-30_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf
2. Воронкова В. Г. Кадровий менеджмент: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал». 2004. 192 с. URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Voronkova_2004_192.pdf.
3. Постанова КБ від 9 грудня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF/ed20201209#Text>
4. Рамазанов С. К., Степаненко О. П., Тимашова Л. А. Методи антикризового управління: монографія. Луганськ : Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2004. 192 с.
5. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2009. 568 с.
6. Даниленко Л. І. Політичний конфлікт як різновид соціального конфлікту. Парламентаризм : підручник / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2016. С. 503–513.

Святослав Карман, студент 2-го курсу спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Sviatoslav Karman, 2nd year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, д.політ.н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ

PARLIAMENTARISM AS A POLITICAL ORGANIZATION OF POWER

Parliamentarism is a form of organization of state power is characterized by the leading position of the parliament in the system of higher state bodies, as well as control over the executive power. The parliament exercises control over the executive power regardless of the place it occupies in the state mechanism. However, the content of such control directly depends on the adopted form of government. It is argued that a number of states have reached such a level of development of the organization of power that the principle of its collegiality is beginning to be established. It consists in the fact that although power has three branches – legislative, executive and judicial, they are carried out exclusively by collegial bodies of state power. In this regard, a number of states are starting or planning to abandon the mixed form of government. This path continues through the vector presidential-parliamentary republic – parliamentary-presidential republic – parliamentary republic. An important criterion for the viability of the parliamentarism regime is the stability and efficiency of the organization of the executive power, as well as the close functional connection between the representative body and the government formed by it. The interaction between the parliament and the government is a fundamental issue for achieving stability and legitimacy of the government in general. It is substantiated that the goal of the formation of a democratic and legal state should be the development of parliamentarism, and not the establishment of one or another form of government.

Keywords: politics, parliament, power, state.

Будь яка політична організація створюється як добровільне об'єднання громадян з метою захисту їхніх політичних інтересів; політична організація влади – добровільне об'єднання, яке здобуває більшість голосів виборців на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування і отримує можливість висувати своїх представників у владні інституції – державні органи влади та органи місцевого самоврядування.

Розглядаючи парламентаризм як політичну організацію влади ми акцентуємо увагу на тому, що демократичні держави світу утверджують колегіальність і виборність ключовими принципами публічного управління; історія розвитку парламентаризму свідчить про те, що влада у різні часи переходила від одноосібного правління до колегіального, від тоталітарного до демократичного; сучасні дослідники Наукової школи вітчизняного парламентаризму стверджують про наявну тенденцію розвитку парламентаризму в Україні через зміну форм організації влади – від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської, в якій пріоритетна роль належить парламенту, який, у свою чергу, формується на загальнодержавних виборах в основному з політично активних громадян – членів політичних партій та громадських об'єднань; утверджує виконавчу і судову гілки влади – уряд і суд.

Це дає нам підстави стверджувати, що в Україні за роки незалежності організація влади спрямована у бік політичної, а громадянське суспільство – у бік політично грамотного й політично активного. Така тенденція є позитивною у плані демократизації суспільних відносин у державі, однак має деякі загрози, зокрема ті, що пов'язані з дотриманням балансу сил у владі.

Це перша загроза, на яку ми звертаємо увагу у нашому дослідженні. Однак, при цьому зазначаємо, що вчені Наукової школи вітчизняного парламентаризму визначають «парламентаризм» як систему правління, що реалізується в умовах демократичного суспільства з високим рівнем політико-правової культури, характеризується чітким розподілом законодавчої і виконавчої функцій за домінуючого становища парламенту як державного органу народного представництва, що обирається шляхом прямих, загальних, вільних і періодичних виборів [6]. Тобто, ними зазначено, що така форма правління (організація влади) як парламентаризм, має чітко дотримуватись конституційної системи

стримувань і протываг, що «виражається через повноваження органів державної влади і, у свою чергу, включають суворо визначені на законодавчому рівні взаємні обмеження» [4].

Конституція України [3] передбачає такі інститути системи «стримувань і протываг» у державі. Це: «право «вето» Президента на законопроект, прийнятий Верховною Радою; імпічмент Президента з боку Верховної Ради, що призводить до його усунення з поста; прийняття Верховною Радою резолюції недовіри Кабінету Міністрів, яка має наслідком його відставку; участь Верховної Ради у формуванні Конституційного Суду (призначення третини складу); контроль Конституційного Суду за відповідністю Конституції законів та інших правових актів Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, Верховної Ради Автономної Республіки Крим; парламентський контроль Уповноваженим Верховної Ради з прав людини (омбудсманом) за дотриманням конституційних прав і свобод людини та інші» [7, с. 24].

Отже, у парламентаризмі, як формі організації державної влади, *парламенту* притаманне провідне становище в системі вищих органів державної влади і, як зазначає В. А. Гошовська, він відіграє «домінуючу роль» у розвитку сучасного парламентаризму в Україні [1].

Ми погоджуємося з такою думкою вітчизняного науковця і вважаємо, що важливим критерієм життєздатності парламентаризму, як форми політичної організації влади, є *стабільність й ефективність* діяльності парламенту. Особливо важливим це є нині, коли Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС, в якому парламенти кожної держави-учасниці мають бути дієздатними й інституційно спроможними [2].

Це друга позитивна тенденція розвитку вітчизняного парламентаризму, на якій ми наголошуємо у нашому дослідженні, але вона також може розглядатися як наступний виклик чи загроза парламенту. Адже, в ЄС роль національних парламентів як законодавчих органів значно зменшується, а повноваження виконавчої влади в окремих сферах збільшуються, що підтверджується лісабонськими угодами, за якими сфера національної безпеки, наприклад (а це надзвичайно широка сфера виконавчої влади), залишається предметом відання ЄС.

З огляду на зазначене, доходимо висновку, що розвиток Української держави як демократичної і правової тісно пов'язаний із розвитком парламентаризму як форми політичної організації влади, в якій має бути чітко збалансована державна влада, забезпечена висока ефективність діяльності парламенту та налагоджено тісний зв'язок владних інституцій із політично грамотним громадянським суспільством.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. Домінуюча роль парламенту в розвитку сучасного парламентаризму в Україні. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації* : зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (Київ, 17 черв. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 129-131.

2. Гошовська В. А., Пашко Л. А., Даниленко Л. І. Посилення інституційної спроможності Верховної Ради України як умова подолання кризи вітчизняного парламентаризму : Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2019. Вип. 1. С. 31-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprnadu_2019_1_6

3. Конституція України : Основний Закон від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Макеєва О. М., Процко М. М. Система стримувань і протываг: реалії сьогодення. <https://conference.nau.edu.ua/index.php/SUO/VNPC/paper/viewFile/3774/2914>, С. 29.

5. Мартинюк Р. С. *Перспективи утвердження режиму парламентаризму в сучасній Україні*. Держава і право. 2007. Вип. 35. С. 200–209 (Серія «Юридичні і політичні науки»).

6. *Парламентаризм* : підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]; за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.

7. Система стримувань і протываг у сфері державно-управлінських відносин: наук.-метод. рек. / [В. А. Ребкало, В. А. Шахов, Е. А. Афонін та ін.]; за заг. ред. В. А. Ребкало, М. М. Логунової, В. А. Шахова. Київ: НАДУ, 2008. 72 с.

Яніна Коваль, магістрантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yanina Koval, graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПІДВИЩЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПРАВОВОЇ ОБІЗНАНОСТІ ГРОМАДЯН ЯК ІМПЕРАТИВ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

INCREASING THE RESPONSIBILITY AND LEGAL COMPETENCE OF CITIZENS AS AN IMPERATIVE FOR THE FORMATION OF THE LEGAL FOUNDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF STATEHOOD IN THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION

The thesis analyzes and characterizes the role of increasing the responsibility and legal awareness of citizens as an imperative for the formation of true democracy in Ukraine. It has been established that the right of people to participate in the management of state affairs is a fundamental imperative. In a modern democratic, social, legal state, the high political responsibility of a citizen should be perceived as one of the basic democratic values that ensure the participation of citizens in the exercise of state power. This is the main purpose of ensuring electoral rights. Genuine, credible elections remain the most compelling and effective way for people to participate in governance and make their voices heard. Elections give citizens the opportunity to express their will and help build or strengthen sustainable democracies. The need to develop mechanisms for increasing the responsibility and legal awareness of citizens, which acts as a whole system in which a number of subsystems function, ensuring the improvement of state approaches to the realization of the right of citizens to participate in the management of state affairs in Ukraine, is proven.

Keywords: legal awareness of citizens; electoral rights; public administration; participation in the management of state affairs.

У сучасній демократичній, соціальній, правовій державі висока політична відповідальність громадянина повинна сприйматися як одна з базових демократичних цінностей, що забезпечують участь громадян у здійсненні державної влади. У цьому і полягає основна мета забезпечення виборчих прав.

Право громадян на участь в управлінні державними справами – це, передбачена Конституцією і законами, можливість кожного громадянина, який досяг встановленого віку, здатний, відповідає встановленим законом вимогам, безпосередньо або через виборчих представників, брати участь: у відповідній сфері політичної діяльності; у здійсненні прямої демократії в системі державної влади, місцевого самоврядування шляхом участі у виборах і референдумах, рівного доступу до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; у здійсненні правосуддя з метою сприяння функціям суспільства і держави [1].

«Представницька влада – це система залучення громадян до захисту власних інтересів на базі ідеї владної рівнозначності, що базується на балансуванні стримувань і противаг» [2, с. 14-15].

Забезпечення реалізації права громадян на участь у здійсненні державної влади належить державним органам, які визначені Конституцією. Це Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Кабінет Міністрів України, суди загальної юрисдикції, прокуратура України, місцеві державні адміністрації, Конституційний Суд України, а також інші державні органи (Центральна виборча комісія, Міністерство юстиції України тощо).

Як правило, розвинені країни світу орієнтовані на правові механізми реалізації визначених комплексних завдань, у яких існує низка принципів, пов'язаних із максимальним захистом прав і свобод людини і громадянина, взаємною відповідальністю держави і громадянина, високим авторитетом закону і його неухильним дотриманням усіма суб'єктами соціальної взаємодії.

Очевидно, посилення взаємодії громадянина та держави вимагає покращення реалізації правових засад розвитку державності у сфері публічного управління. Для реалізації такого підходу необхідно виконати такі рекомендації щодо підвищення відповідальності та правової обізнаності громадян як збільшення питомої ваги законів у системі нормативно-правових актів, розробки досконалих та ефективних процедур реалізації виборчих прав і свобод людини і громадянина.

Посилення такої взаємодії (громадянина та держави) може суттєво сприяти розробці механізмів підвищення відповідальності та правової обізнаності громадян, що виступають цілісною системою з функціонуванням низки підсистем та забезпечують удосконалення державних підходів щодо реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами в Україні, які передбачають:

- реалізацію права громадян на участь в управлінні державними справами на прикладі України, шляхом участі у виборах: «Громадяни мають право вільно обирати і бути обраними до органів. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами» (ст. 38 Конституції України) [3];

- реалізацію права громадян на участь в управлінні державними справами шляхом участі в діяльності політичних партій та громадських організацій;

- участь громадян у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади шляхом проведення консультацій з громадськістю;

- участь громадян у реалізації регуляторної політики держави з метою вирішення питань надмірного регулювання суспільного життя Уряд зобов'язаний враховувати думку громадян;

- участь громадян в управлінні державними справами шляхом забезпечення доступу до державної служби, таке право громадян передбачено частиною другою статті 38 Конституції України та Законом України «Про державну службу» [4];

- участь громадян в управлінні державними справами шляхом звернення до органів влади;

- забезпечення інформування громадян про рішення органів виконавчої влади;

- оскарження рішень органів виконавчої влади.

Таким чином, **підвищення відповідальності та правової обізнаності громадян у процесі реалізації індивідуальних і колективних прав громадян країни в управлінні державними справами повинно забезпечувати їх активну участь в різних формах реалізації політичної влади.**

На сьогоднішній день правова обізнаність громадян та участь у здійсненні державної влади вимагає подальшого вдосконалення і розвитку механізму його реалізації, завдяки якому можна було б вирішувати нагальні практичні завдання, а саме:

- формування власної політичної позиції громадян;

- формування у громадян відповідального ставлення, як до власних, так і до громадських та державних інтересів;

- забезпечення включення громадян до процесів розробки, ухвалення та участі у прийнятті державно-управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Роль і місія громадянського суспільства. Чи потрібні людям «посередники»? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2834247-rol-i-misia-gromadanskogo-suspilstva-ci-potribni-ludam-poseredniki.html>

2. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В. А. Гошовської. Серія «Наукова школа вітчизняного парламентаризму». Київ : НАДУ, 2018. 384 с.

3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР).1996. № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Закон України «Про державну службу». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 4. Ст. 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

Василь Кольга, студент, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», кафедра парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Vasyl Kolha, student, majoring in «Public Management and Administration» Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0005-8853-668X>

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ ПРИ ЗМІНАХ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE LEGISLATIVE AUTHORITY WITH CHANGES IN THE ELECTORAL ENVIRONMENT

The political nation is united by common values aimed at its development. Ukrainian society elects its government democratically by universal suffrage and must observe the Constitution and Laws of Ukraine. Do the election results of the legislative power correspond to the interests of the political nation from the public interest of developing their own country? This issue becomes even more relevant with the beginning of the active phase of Russian aggression against Ukraine. The study attempts to assess the possible influence of voters among lawbreakers against the state on the election results. Some modern changes in legislation, the experience of other European countries, and moral aspects are considered.

The work is relevant to provoke discussion right now in view of the ongoing military aggression against Ukraine, to look at the existing norms of the Constitution and legislation from a different perspective, to consider possible changes in them and to provide an understanding for civil society of the democratic development of Ukraine through elections that will not allow the formation of a legislative body with anti-state groups.

Попередні парламентські скликання дозволили пересвідчитися про наявність в їх складі таких антидержавних і проросійських елементів, які необхідно було законодавчо забороняти. І це питання з активізацією збройної агресії тільки актуалізувалося. Ми в роботі хочемо навести приклад демократичного, загальноприйнятого та цивілізованого способу розвитку України через зміну законодавчого органу, який би в повній мірі відповідав національним інтересам розбудови країни.

На сьогодні при формуванні виконавчої та судової гілок влади використовується професійний підхід, конкурсний відбір та погодження/призначення з боку, в тому числі, і законодавчої гілки влади. Адже «історичний досвід переконує, що без поділу влади створити ефективний та дієвий механізм державного управління неможливо. ... Принципи конституціоналізму, тобто законного обмеження свавілля та узурпації владних повноважень у державі, передбачають як безпосереднє розмежування гілок влади й розподіл компетенцій між різними державними органами, так і їх взаємний контроль» [1, с. 121].

Таким чином, відбір здійснюють відповідні комісії, міжнародні експерти з незаплямованою репутацією та, як мінімум, державні службовці, які склали присягу. Серед вищеперелічених осіб, на нашу думку, навряд чи є ті, хто діє всупереч інтересам держави, а якщо такий факт буде виявлено, то особу буде покарано та від цього процесу відсторонено. Тобто, з високою долею вірогідності можна припустити, що в процес відбору та призначень у судову та виконавчу влади допущені порядні та добросовісні особи, які володіють відповідними якостями, в тому числі, відповідно до Присяги державного службовця, служіння народу України та додержання Конституції та Законів України. Таку позицію можна також назвати «проукраїнською», оскільки такі особи сприяють розвитку України.

При цьому сама законодавча влада формується шляхом демократичних виборів і оцінку професійності та «погодження призначення на посаду депутата», згідно Конституції України, здійснює саме виборець – громадянин України на засадах загального виборчого права. При цьому громадяни України різні і військова агресія росії це бачення лише загострила. Маємо громадян, діяльність яких ніяк не можна назвати «проукраїнською» та змушує законодавця здійснювати відповідні дії для її припинення.

Так, наприклад, у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» зазначається, що з 20 лютого 2014 року «триває збройна агресія Російської Федерації проти України, яка призвела до численних людських жертв як серед військовослужбовців та правоохоронців, так і серед цивільного населення, окупації Автономної Республіки Крим і частини Донецької та Луганської областей, значних економічних втрат для нашої країни. В той же час, ряд громадян України здійснюють допомогу (пособництво) РФ у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи різні форми підтримки збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які мають бути кваліфіковані як пособництво державі-агресору. Більше того, наразі особи, причетні до здійснення такої діяльності, продовжують таку діяльність, що є неприпустимим в умовах продовження збройної агресії та ведення бойових дій. Пособництво державі-агресору як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен нести за собою відповідальність, встановлену законом» [2]

Тобто, певна частина громадян фактично підтримують напад на свою країну, також не забуваємо про зрадників, шпигунів та інших злочинців проти державного ладу та територіальної цілісності України. При цьому ці особи (зрадники, колаборанти тощо), які вчинили ці дії, при засудженні і навіть після відбуття покарання в переважній більшості матимуть право голосу та обиратимуть представницькі органи влади. Як з морально-етичної, так і правової точки зору до цього є певні питання. Зокрема, зважаючи на наявність в Кримінальному кодексі України різних видів покарань (в тому числі позбавлення прав – ст. ст. 50-52), доцільно ввести додатково пункт «позбавлення виборчого права». Адже у цих статтях є, наприклад, «позбавлення права обіймати певні посади», де обмежується те саме право, за яким злочинець, за менш тяжкий злочин у порівнянні зі злочином проти держави, втрачає право роботи, у тому числі таке, де він приймав участь в обранні кандидатів на призначення у суддівську та виконавчу влади. А щодо законодавчої влади такого обмеження немає. Зважаючи на демократичний розподіл гілок влади, вважаємо це неприпустимим.

Крім того, зазначимо, що у обмеження права голосування на виборах – достатньо поширена практика у розвинутих демократичних країнах (табл. 1). [3]

Як ми бачимо, більшість країн Європи достатньо активно застосовує такий вид покарання як позбавлення виборчого права, при чому часто взагалі як додаткове покарання при позбавленні волі, навіть без конкретизації статті обвинувачення. Можливо саме через це до парламентів країн Європи не проходять такі політичні сили та партії, діяльність яких є антидержавницькою.

Таблиця 1. Обмеження права голосування на виборах в демократичних країнах

Країна	Особливі підстави позбавлення права голосу на виборах
Австрія	Засудження за вчинення злочину з відбуванням покарання в місцях позбавлення волі (на період відбування покарання і на строк 6 міс. після закінчення відбування покарання)
Бельгія	Засудження до позбавлення волі на строк понад 4 місяці, при цьому якщо особу засуджено на строк понад 4 місяці, вона позбавляється права голосу на 6 років, якщо на строк понад 3 роки – то на 12-ти річний строк; перебування в психіатричній лікарні на лікуванні – на весь строк лікування
Великобританія	Позбавлення виборчого права за вироком суду; права голосу на виборах не мають лорди члени Палати лордів та монарх
Греція	Засудження до позбавлення волі
Естонія	Засудження до позбавлення волі
Іспанія	Позбавлення виборчого права за вироком суду
Італія	Засудження за вчинення злочину з відбуванням покарання в місцях позбавлення волі, наявність судимості
Кіпр	Засудження до позбавлення волі
Латвія	Засудження до позбавлення волі, перебування під слідством, якщо запобіжним заходом обрано взяття під варту
Люксембург	Позбавлення громадянських і політичних прав вироком суду
Мальта	Засудження за вчинення злочину з відбуванням покарання в місцях позбавлення волі на строк понад 12 місяців, призначення стягнення за вчинення виборчого делікту
Нідерланди	Позбавлення виборчого права вироком суду, який набрав законної сили (лише за окремі категорії злочинів)

Польща	Позбавлення права голосу за вироком суду
Словаччина	Засудження до відбування покарання в місцях позбавлення волі
Угорщина	Позбавлення політичних прав вироком суду, перебування на примусовому медичному лікуванні
Франція	Позбавлення права голосу вироком суду за вчинення окремих видів злочинів

Подібна практика може бути застосована й в Україні. Зокрема, позбавлення права голосу за рішенням суду певних категорій громадян, навіть тимчасово, дозволить запобігти появі у представницьких органах влади політичних сил антидержавницького та проросійського спрямування у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Парламентаризм. Київ, 2016. 672 с.
2. Картка законопроекту – Законотворчість. *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247318> (дата звернення: 25.03.2023).
3. Вибори в Європейському Союзі. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. URL: <https://parlament.org.ua/2006/06/21/vibori-v-yevropejskomu-soyuzi/> (дата звернення: 25.03.2023).

Анна Комісаренко, аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Komisarenko, postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7516-7743>

Науковий керівник: **Валерія Голубь**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A SOCIAL POLICY TOOL

In the last decade, Ukraine went through a difficult path of transformation, searching for its own vectors of development, establishing values and economic fluctuations. Despite the turbulent times that the entire Ukrainian society is living through, it is worth noting the positive changes in public economic thinking.

Today, there is an awareness that human resources are the most essential factor of production, and the most effective investment is investment in human capital. Socially oriented development of the state is the main strategic perspective, as well as one of the important trends of sustainable development.

Social innovations already play a significant role and will gain importance in the future. Social entrepreneurship that is the fundamental innovation that serves as an effective mechanism of transformations in society and serves as the basis of sustainable development for non-profit and even profitable activities of enterprises.

Both on the example of foreign countries and on the example of Ukraine, it is easy to see that the mission of social entrepreneurship is especially valuable in difficult periods of economic crises or other cataclysms.

Keywords: social policy, civil society, social entrepreneurship, state support.

Нові часи потребують новітніх технологій, інноваційних підходів до вирішення соціальних проблем, адже багато з діючих зараз, є уже морально застарілими і не справляються зі своїм завданням в повній мірі. Суттєву роль тут відіграють уже й набиратимуть ваги в майбутньому соціальні інновації.

Вирішення соціально-гострих проблем, шляхом перерозподілу державних доходів, завжди залишалося прерогативою держави, а не приватного сектору економіки, що націлений в основному на отримання максимально можливого прибутку. Навіть за умови державного регулювання розміру дотацій на вирішення соціальних проблем, не всі соціально-значимі напрямки мають достатнє державне фінансування. Соціальне підприємництво виникло як спроба окремих підприємців поєднати вирішення соціальні проблеми з отриманням прибутку, наявними у них засобами. Отже соціальне підприємництво залучає до громадського життя соціально вразливі верстви населення, забезпечуючи їх роботою; розширює активність громадян, які можуть самостійно розв'язувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя; посилює суспільну увагу до соціально незабезпечених груп населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою; відроджує сільські та міські території і поліпшує їх соціальну інфраструктуру тощо [1].

Варто звернути увагу на механізм підтримки і стимулювання фізичних та юридичних осіб, що бажають реалізувати нових ініціатив в сфері соціального підприємництва через державну проектну форму підтримки як найбільш раціональний спосіб стимулювання розвитку соціального підприємництва.

Слід зазначити, що розвиток соціального підприємництва є вигідним для економіки кожної країни, оскільки ця діяльність надає можливість зменшити частку державних витрат, спрямованих на вирішення проблем соціально незахищених верств населення, їх працевлаштування та суспільну адаптацію. Соціальне підприємництво продовжує стрімкий розвиток в європейських країнах. Європейська комісія виділяє чотири основні сфери, в яких працюють соціальні підприємства:

- робоча інтеграція – навчання та інтеграція людей з обмеженими можливостями та безробітних;
- соціальні послуги – послуги з догляду за дітьми, послуги для людей похилого віку або допомога малозабезпеченим людям;
- місцевий розвиток територій, що знаходяться в неблагополучних районах – соціальні підприємства в віддалених сільських районах;
- інше – захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культура та історичне збереження, дослідження та інновації, захист прав споживачів. [2]

Процес популяризації соціального підприємництва можна прискорити шляхом проведення активної соціально-економічної політики та розгляду його як важливого самостійного напрямку політики соціально-економічних реформ.[3]

Сьогодні можна впевнено стверджувати, що соціальне підприємництво має реальні перспективи в Україні і може конкурувати з бюджетним фінансуванням соціальних потреб, від чого виграють усі – і бізнес, і держава і громадяни. Це певний тренд у становленні сучасної економіки розвинених країн світу, який впроваджується і в Україні.

Список використаних джерел

1. Кірєєва О. Б. Соціальне підприємство як інструмент державної соціальної політики. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf).
2. Смаглій К. Чи потрібен Україні закон про соціальне підприємництво? URL: <http://biggggidea.com/practices/1163>
3. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін / А. А. Свинчук та ін. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с.

Павло Кононенко, аспірант 3-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Pavlo Kononenko, postgraduate student, 3rd year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лілія Григорович**, к.філос.н., доцентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОДИФІКАЦІЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРЧОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

CODIFICATION OF THE ELECTORAL LEGISLATION OF UKRAINE: FEATURES OF THE ELECTORAL CODE OF UKRAINE

The study emphasizes the relevance of the innovations of the Election Code of Ukraine, since the provisions of the Code have not yet been implemented in practice. It was revealed that the Election Code of Ukraine defines the guarantees of citizens' right to participate in elections, regulates the preparation and conduct of elections. It is expected to improve the legal regulation of pre-election campaigning, the possibility of changing the place of voting via the Internet. It was emphasized that due to the adoption of a single codified act, it will be more difficult to make changes for each specific election. It was concluded that the adoption of the Code is the final stage of improving the electoral legislation of Ukraine, since codification is one of the methods of systematization of normative legal acts.

Keywords: Election Code of Ukraine, elections, majoritarian system, proportional system, ballot, election legislation.

Виборчий кодекс України – кодифікований законодавчий акт, що визначає гарантії права громадян на участь у формуванні складу представницьких органів державної влади України, представницького органу влади Автономної Республіки Крим та представницьких органів і виборчих осіб місцевого самоврядування, регулює підготовку та проведення різних типів виборів. Він був ухвалений Верховною Радою України в кінці 2019 року. До його прийняття діяв ряд законодавчих актів, які регулювали питання, пов'язані з виборчим процесом, зокрема Закони України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори», «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців». Оскільки Виборчий кодекс України є новоприйнятим законодавчим актом, потрібно дослідити його переваги та недоліки, порівняно з попереднім виборчим законодавством. Актуальність дослідження є безумовною, оскільки на практиці положення Виборчого кодексу України ще не реалізовувалися.

Виборчим кодексом України визначаються гарантії права громадян на участь у виборах, регулюється підготовка та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, сільських, селищних, міських, районних у містах рад, сільських, селищних, міських голів, старост села, селища [1].

Історія прийняття Виборчого кодексу України розпочалася 1997 року, коли відповідний проект зареєстрували у Верховній Раді України. У 2000 році всеукраїнською громадською організацією «Комітет виборців України» представлено проект Концепції Кодексу про вибори, референдуми в Україні, розвиток якого зупинився на рівні обговорення фахівців з виборчого права. Пізніше до Верховної Ради України подавалися проекти Виборчого кодексу України у 2002, 2009 та 2010 роках. Протягом 2014-2015 років подано чотири проекти Виборчого кодексу України, один з яких було ухвалено у першому читанні [2]. 19 грудня 2020 року ухвалено Виборчий кодекс України, за який віддали свої голоси 330 народних депутатів усіх фракцій чинного парламенту.

Звернемо увагу на нововведення, що передбачаються Виборчим кодексом України: 1) вибори народних депутатів повинні здійснюватися на засадах пропорційної системи за єдиними списками кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від партій; 2) партійні списки повинні бути відкритими, як на центральному, так і на регіональному рівні; 3) партія повинна готувати два списки – загальнодержавний та регіональний (замість понад 200 одномандатних округів у державі створюються 27 виборчих регіонів, які будуть в цілому збігатися з кордонами областей та міст

державного значення України); 4) партії й кандидати повинні отримати порядкові номери, які будуть оприлюднені в пресі та розміщені в кожній кабінці для голосування (у виборчому бюлетені залишаться всього дві графи, в одну з них буде вноситься порядковий номер партії, в іншу – номер кандидата в депутати з партійного регіонального списку); 5) залежно від кількості набраних голосів, кандидат може зайняти вищий щабель в партійному списку, а депутатський мандат отримають кандидати з партійного списку, за яких проголосувала найбільша кількість виборців [3].

Щодо виборів місцевого рівня, то на виборах депутатів місцевих рад буде застосовуватися дві різні виборчі системи, залежно від типу виборів та величини адміністративно-територіальних одиниць: мажоритарна система в містах з кількістю виборців до 90 тисяч осіб, пропорційна система з відкритими партійними списками в містах з кількістю виборців 90 тисяч і більше осіб [4].

На виборах сільських, селищних, міських голів також будуть застосовуватися дві різні виборчі системи, залежно від величини адміністративно-територіальних одиниць: для виборів сільських, селищних, міських голів, а також старост: мажоритарна система відносної більшості з голосуванням в єдиному одномандатному окрузі; для виборів міських голів у містах з кількістю виборців 90 тисяч і більше осіб мажоритарна система абсолютної більшості [4].

Крім зазначених нововведень, Виборчим кодексом України передбачається вдосконалення правового регулювання передвиборчої агітації, наявність можливості зміни місця голосування через мережу Інтернет. Безсумнівно, позитивним кроком є те, що внесення змін під конкретні вибори буде здійснити важче через необхідність вносити зміни до єдиного кодифікованого акту. У свою чергу, це обмежить вплив політиків на виборчий процес та дозволить дещо стабілізувати політичну систему держави.

Крім переваг Виборчого кодексу України, можна виділити й деякі недоліки, які потребують доопрацювання: наявність 5-відсоткового бар'єру, який знижує репрезентативність інтересів верств населення, які є прихильниками менш рейтингових партій; відсутність чітких механізмів з ліквідації, так званих, «технічних партій», які займаються продажем місць у виборчих комісіях; залежність кількості депутатських мандатів у регіоні від активності виборців; відсутність прозорого механізму наповнення виборчих фондів партій.

Дослідивши нововведення та особливості Виборчого кодексу України, робимо висновок, що його прийняття – це завершальний етап удосконалення виборчого законодавства України, оскільки кодифікація є одним із способів систематизації нормативно-правових актів. Новий Виборчий кодекс України набрав чинності з 1 січня 2020 року, за винятком деяких перехідних положень та пунктів. Так, зміни щодо парламентських виборів набудуть чинності лише з 1 грудня 2023 року. Загалом, аналізуючи Виборчий кодекс України, можна однозначно ствердити, що його прийняття – це крок вперед, проте варто переглянути та доопрацювати деякі його положення.

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата зверн.: 19.03.2023 р.).
2. Нестерович В. Ф. Проблеми та перспективи прийняття Виборчого кодексу України. Право і суспільство. 2017. № 6. С. 24-29.
3. Особливості нового Виборчого кодексу України. URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/press-center/news/23471-osoblivosti-novogo-viborchogo-kodeksu-ukrajini>
4. За якою системою проходитимуть місцеві вибори. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12087> (дата зверн.: 19.03.2023 р.).

Володимир Крейденко, к.держ.упр, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Kreidenko, Ph.D in public administration, assistant of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2300-7857>

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

DEVELOPMENT OF NATIONAL PARLIAMENTARISM UNDER MARTIAL LAW

The thesis analyzes the work of the Verkhovna Rada of Ukraine under martial law. It is noted that during the year since the full-scale invasion of Ukraine by Russian troops, the Ukrainian parliament has been going through a unique stage of its development, namely, for the first time in the history of Ukraine, it has been adopting laws and governing the state in one plenary session, demonstrating to Ukrainian society that the state remains governable and the Ukrainian government continues to work.

Under martial law in Ukraine, the functioning of the parliament and its priorities has changed. Currently, the main task of the Verkhovna Rada of Ukraine is to ensure national security and protect the sovereignty of the state.

Draft laws are developed and reviewed by the VRU Committees and expert and analytical services of the VRU Secretariat quickly, without political delays or bureaucratic procedures, which significantly increased the efficiency of the VRU.

Despite the political rivalry between the government and the opposition, there is a consensus among MPs of different factions and groups and a willingness to work constructively in a difficult time for the country.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, parliamentarism, martial law.

Верховна Рада України від 24 лютого 2022 проходить унікальний етап свого розвитку, а саме – в режимі одного пленарного засідання (вперше в історії України) ухвалює закони та здійснює управління державою під час повномасштабної війни з РФ, демонструючи українському суспільству, що держава залишається керованою, а українська влада знаходиться на місцях та продовжує працювати.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, до повноважень якої, відповідно до ст. 85 Конституції України, належить оголошення (за поданням Президента України) стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації [1].

З перших годин повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України, Верховна Рада України скористалася своїми повноваженнями та 328 голосами народних депутатів України затвердила Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», виконавши вимоги Конституції України і об'єднавши зусилля збройних сил України та українського народу у боротьбі проти російських загарбників [2].

Особливий правовий режим воєнного стану запроваджений в Україні та введений Верховною Радою України із 05 год. 30 хв. 24 лютого 2022 року триває вже близько 400 діб. Останнє рішення щодо продовження дії воєнного стану в Україні було ухвалено Верховною Радою України 07 лютого 2023 року і діятиме ще 90 діб, а саме до 20 травня 2023 року.

В умовах воєнного стану в Україні змінилися особливості функціонування парламенту (ВРУ працює в режимі постійного пленарного засідання), також відбулися зміни пріоритетів у роботі ВРУ. Наразі для Верховної Ради України основним завданням стало забезпечення національної безпеки та захист суверенітету держави. Крім цього, лишається пріоритетними ухвалення рішень щодо стабілізації економіки України під час дії воєнного стану (переведення частини економіки та підприємств на «воєнні рейки»), зовнішньополітична робота (створення коаліції держав партнерів

України у боротьбі проти РФ), питання правоохоронної діяльності (забезпечення правопорядку в країні та упередження проявів мародерства чи інших злочинів на контрольованій Україною території).

Вітчизняна війна за свою незалежність та суверенітет змусила Верховну Раду України в найкоротші терміни адаптувати законодавство України до нових умов. Законопроекти розробляються та проходять Комітети ВРУ та експертно-аналітичні служби Апарату ВРУ швидко, без політичних затягувань чи бюрократичних процедур. Народні депутати України розуміють виклики які стоять перед державою, тому працюють об'єднавши зусилля. Підтвердженням цьому є важливий критерій під час ухвалення рішень українським парламентом в умовах воєнного стану – відсоток таких рішень, ухвалених конституційною більшістю у 300 та більше голосів (39%). Незважаючи на політичну змагальність влади та опозиції, запеклі дискусії між народними депутатами в сесійній залі Верховної Ради України, цей показник роботи народних депутатів дає підстави стверджувати, що серед народних обранців різних фракцій і груп є консенсус та готовність до конструктивної роботи у важкий для країни час.

Окрім того, із запровадженням воєнного стану зник так званий «законодавчий та поправковий спам» у парламенті, що значно скоротило час розгляду законопроектів та збільшило ефективність роботи ВРУ.

За рік від початку дії воєнного стану було зареєстровано 1686 законопроектів і постанов, з яких ухвалено 45%. Найбільше законопроектів було подано народними депутатами – 1489, на другому місці – ініціативи Кабміну (131), на третьому – законопроекти Президента України (66). Найбільший відсоток законопроектів, що стали законами мають ініціативи Президента України (88%), далі йдуть законопроекти народних депутатів (45%), а урядові ініціативи стають законами у 34% випадків [3].

Отже, ця законодавча робота є доказом того, що український парламент в умовах воєнного стану стоїть на захисті інтересів народу України. Адаптація законодавства України до військового часу, ухвалення швидких рішень, зменшення бюрократичних процесів і консолідація усіх політичних сил в середині Верховної Ради України навколо захисту України – це основа стабільності, керованості та ефективності державного управління в період зовнішньої агресії РФ проти України.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
3. Річниця війни: як парламент рік працював в умовах воєнного стану. URL: https://lb.ua/news/2023/02/24/547005_richnitsya_viyuni_yak_parlament_rik.html

Єлизавета Кулікова, студентка першого курсу магістратури кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yelyzaveta Kulikova, first-year master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валерія Голубь**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

CONTROL AS A FACTOR IN IMPROVING THE EFFICIENCY OF PUBLIC AUTHORITIES

Trust is one of the inputs of public sector reforms, as it is necessary for their implementation. It is also part of their achievements, as reforms influence the attitudes of individuals and authorities, as well as decisions that affect economic and social well-being. Therefore, confidence in the performance of public authorities is essential for effective civic engagement, both in times of favorable economic conditions and in times of adverse conditions.

The popular types of control in Ukraine are: parliamentary control; presidential control; by the Cabinet of Ministers of Ukraine; by central executive authorities; by local executive authorities; public control; by the judiciary; and by local self-government bodies.

Regardless of the level of control and factors affecting public authorities, improvements are always possible, and self-assessment tools are useful for parliament because they coincide with its desire to effectively perform its oversight functions.

Keywords: efficiency improvement; public authorities; trust; indicators; control tools.

Сучасна система публічного управління базується на оптимізації взаємовідносини між державою і суспільством. Особливість публічної влади полягає у спроможності публічних суб'єктів впливати на суспільні відносини між людьми з приводу організації їхньої сумісної діяльності на основі реалізації публічного інтересу. Суб'єктами є органи державної влади, місцевого самоврядування та інші невідомі суб'єкти делегованих владних повноважень під час здійснення виконавчих функцій. [1, с. 16]

Збереження довіри органів публічної влади стало складніше, тому що інформація циркулює тепер швидше та через більше різноманітних каналів по всьому світу суспільства, зокрема через громадянське суспільство, Інтернет та соціальні мережі. Контроль за владою з боку громадських організацій збільшився, він зробив те, що органи влади підвищили мотиваційні дії, вони стали перевіряти результати своєї праці, більше опиратися на досвід держав, де давно панує та встановлений демократичний режим. Важливим є визначення факторів довіри до органів державної влади, щоб сприяти позитивному формуванню середньострокового економічного зростання та добробуту.

Загалом довіра до влади ґрунтується на двох основних компонентах:

- 1) соціальна довіра, що відповідає довірі громадян до суспільства, в якому вони живуть;
- 2) політична довіра, яка відповідає судженню громадяни ставляться до влади та її інститутів.

Політична довіра охоплює обидва довіряють на вищому, або «макро» рівні, який є дифузним і базується на системи та довіри, заснованої на інституціях. З'ясовано, що зобов'язання громадянська та міжіндивідуальна довіра сприяла загальній соціальній довірі. Однак це співвідношення не є механічним, і на нього може впливати а кількість контекстуальних факторів. Тож, є країни, де окремо не довіряють один одному – соціальна довіра низька – і де вони покладаються на інституції для захисту своїх інтересів.

Органи державної разом з громадянським суспільством формують публічну політику, поглиблюють процес соціальної та політичної демократизації, прискорюють становлення правового суспільства, формують правову незалежність індивідів від країни. Водночас, на відміну від західноєвропейської моделі, процес формування української соціально-правової основи держави має свої особливості. Складність і суперечливість процесу державотворення зумовлена слабкими демократичними традиціями, недосконалістю політичних інституцій та недостатньою участю громадських інституцій у формуванні політики в перехідних суспільствах.[3]

Моніторинг діяльності органів публічної влади сьогодні можна вважати унікальною серед систем управління. Його унікальність обумовлена насамперед масштабністю поставлених перед ним завдань і цілей. Метою системи моніторингу є вивчення всіх важливих робіт в сфері управління: господарської діяльності, задоволеності громадян, задоволеності працівників, якості та організаційних стандартів.

Індикатори регулювання публічної влади є: 120026 – удосконалення доступу до публічної інформації; 214059 – сприяння розвитку благодійної діяльності, зокрема, шляхом перегляду розміру неоподаткованої податком на доходи фізичних осіб благодійної допомоги та інші. [2, с.10-16].

Вони впливають на нововведення національної у сфері публічного управління – впровадження електронного урядування та документообігу. Саме ці заходи дають можливість підвищити довіру громадян до влади та посилити вплив громадян на різні політичні процеси, пов'язані з відкритим доступом до публічної інформації суспільного значення.

Однак, покращенням цього комплексного впливу потребує інструментів інвестиційної та інноваційної політики в Україні, який можливий у контексті прямого державного інвестування у розвиток інноваційної інфраструктури країни, активізації державно-приватного партнерства для створення технологічної продукції та накопичення венчурного капіталу, а також завдяки державним закупівлям, виборам, власності. Настановою прозорості державного управління посилюється шляхом передачі процедур реєстрації та надання різних електронних сертифікатів.

Проблеми, які існують – це підтримання системи різного ставлення органів державної влади до бізнесу на основі механізмів прямої взаємодії та надання преференцій окремим корпоративним структурам тощо. Високий рівень корупції, особливо в політичній сфері, призводить до домінування різноманітних неформальних практик, які фактично відтісняють офіційні інститути, діяльність яких пов'язана з міжгалузєвою взаємодією на узбіччя політичних та адміністративних процесів.

У висновку зазначимо, що методи покращення діяльності публічної влади можуть базуватись на удосконаленні законодавства до стандартів ЄС, щоб уникати розбіжностей у регулюванні їх діяльності; сприянню більшій відкритості та доступності у інформації серед населення; встановити більш чіткі вимоги та обов'язки з метою уникнення внутрішніх конфліктів депутатів; визначити чіткість у делегуванні обов'язків через підписання відповідних угод, а порядок здійснення визначити законом.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
2. Система індикаторів. URL:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/propo_expert_2021_1-5.pdf
3. Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2713805-instrumenti-ta-mehanizmi-viroblenna-j-vprovadzenna-publicnoi-politiki-v-ukraini.html

Сергію Малов, студент-магістрант ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Malov, master's student of *Parliamentarism and Parliamentary activity at the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАРЛАМЕНТСЬКА ЕЛІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ

THE PARLIAMENTARY ELITE IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE: CHALLENGES AND TASKS

The elite is a necessary component of life of any organized community, and it is always formed from this community itself. Many in what views, values, political culture elites can serve as an indicator of the level of development of society itself.

Historically, the elite has always performed two functions: creation and development. At a certain stage of historical development in society is formed a group of people who are capable of bringing qualitative change and create a new life system of the society itself. If this succeeds, then the next major task for this group is preservation the created system and its further development.

The political elite is formed in the process of appropriate selection. It includes not only those who wish to engage in politics, but also those who are to some extent theoretically and practically prepared for such activities, that is, people who have the appropriate knowledge, skills, abilities, and possess political technologies at a high level.

Keywords: elite, parliamentary elite, political elite.

У зв'язку з річницею повномасштабної війни в Україні, перед парламентською елітою постає все більше викликів і завдань. Потрібно повністю переорієнтувати геополітичний вектор зі Сходу на Захід, швидкими темпами впроваджувати реформи, рятувати економіку, посилювати безпеку та обороноздатність країни. Все це потребує чималих зусиль як з боку правлячої верхівки, так і мобілізації самих громадян.

За останній час Верховною Радою України були розроблені й ухвалені певні законопроекти з різних напрямів життєдіяльності країни – забезпечення національної безпеки та оборони, управління економікою, соціальні, міжнародні зв'язки, правові, галузеві тощо, частину яких ми розглянули за допомогою таблиці (див. : табл.1).

Таблиця 1. Чинне законодавство України у період воєнного стану

Напрями:			
оборонний	економічний	соціальний	Правовий / Галузевий
1	2	3	4
№ 0173 - ратифікацію Меморандуму про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО "Партнерство заради миру"	№ 0171 - ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі "EU4Health"	№ 5344-д - про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю	№ 7436-д - удосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства в частині врегулювання процедури обміну обвинувачених, засуджених осіб як військовополонених
№ 0182 - про денонсацію Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки	№ 0165 - отримання Україною статусу договірної сторони Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами	№ 7563 - утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час воєнного стану	№ 7531 - забороняється примусове виконання рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги

1	2	3	4
№ 7510 - забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері активної протидії агресії у кіберпросторі	№ 0166 - приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту		№ 8172 - створення умов для поширення використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, розвитку інфраструктури зарядних станцій, а також зменшення залежності України від імпорту енергетичних ресурсів та сприяння економічній вигоді у зв'язку з меншою вартістю електроенергії порівняно з іншими видами палива
№ 8381 - запровадження прозорості в оборонних закупівлях (крім відомостей про закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю) із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану в Україні	№ 7506-1 - скасування оподаткування благодійної допомоги, що виплачується на користь членів сімей поранених та загиблих учасників бойових дій під час участі у відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки України, а також виправлення неузгодженостей при виплаті благодійної допомоги діючим учасникам бойових дій та членам їх сімей		№ 8121 - розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна
№ 7475 - забезпечення подальшого розвитку та поліпшення загальнодержавної системи охорони і захисту державного кордону	№ 7508 - вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України		№ 8112 - встановлення реальних закордонних активів, що перейшли у власність України після розпаду СРСР, та розслідування можливих порушень чинного законодавства під час їх відчуження
	№ 7525 - розширити перелік виключень дії Закону на послуги необхідні для здійснення правління державним боргом та гарантованим державою боргом, залучення запозичень під державні гарантії, обслуговування і погашення запозичень, залучених під державні гарантії, здійснення правочинів з борговими зобов'язаннями, що виникли за запозиченнями		№ 8400 - внесення змін до деяких законів України щодо надання державної цільової підтримки окремим категоріям осіб у сферах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти № 9038 - Звернення Верховної Ради України до Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН з прав дитини, Міжнародного суду ООН, Верховного комісара ООН у справах біженців про порушення Російською Федерацією міжнародних договорів (конвенцій), що мають ознаки геноциду проти українського народу в частині здійснення примусової депортації до держави-агресора або в межах окупованих територій України дітей - громадян України та дітей, які проживали на території України та з вимогою щодо повернення цих дітей їх батькам або законним представникам

Джерело: авторська розробка на основі чинних законів України

Згідно таблиці 1, прийняті закони України більше стосувалися правових, економічних й оборонних питань; менше – соціальних. Однак всі вони мали на меті не тільки задоволення потреб більшості громадян, але й забезпечення захисту прав та свобод кожного громадянина, розвиток демократії та зміцнення державної незалежності України.

Про це також свідчать і результати соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова щодо визначення оцінки громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів в умовах російської агресії. Ними виявлено, 61% респондентів вважають, що події в Україні розвиваються у правильному напрямі, 21% – що події розвиваються в неправильному напрямі. У вересні–жовтні 2022 року ці показники становили відповідно 51% і 28%, а наприкінці 2021 року (напередодні повномасштабної агресії Росії) – відповідно 20% і 65,5% (тобто тоді майже дві третини опитаних вважали, що країна рухається у неправильному напрямі) [1].

На думку громадян, найкраще влада справляється з вирішенням проблем у таких сферах: оборона країни (82% опитаних відповіли, що влада з цим справляється «дуже добре» або «скоріше добре», лише 13% – що «дуже погано» або «скоріше погано»), енергозабезпечення (відповідно 80% і 16%), зовнішня політика (відповідно 75% і 15,5%), освіта (відповідно 56% і 29,5%), охорона здоров'я (відповідно 54% і 36%), соціальний захист та пенсійне забезпечення (відповідно 53% і 37%) [1]. Це означає, що більшість громадян України проявляють готовність відстоювати свою державу та її незалежність і почали більше довіряти збройним силам, політичній еліті, яка активно працює над поверненням миру [2] шляхом перемоги над агресором.

Як висновок зазначимо, що парламентська еліта спрямовує зміцнення національного єднання, підтримку патріотичних ідей та демократичних цінностей своєю самовідданою працею та відповідальністю у період повномасштабної війни в Україні. Еліта виконувала і продовжує виконувати складні завдання по зміцненню держави в різних напрямках та у зміні свідомості українців щодо повернення їхньої довіри до власної держави.

Список використаних джерел

1. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий – березень 2023р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r>

2. *Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3614525-formula-miru-zelenskij-nazvav-10-umov-pripinenna-vijni-v-ukraini.html>

Аліса Мусієнко, студентка ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alisa Musiienko, Student of the education program «Parliamentarism and parliamentary activity», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКЛИКИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

CHALLENGES OF E-DEMOCRACY IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

E-democracy is one of the key components of modern society, which includes the use of electronic technologies to ensure more effective interaction between the government and citizens. Ukraine is no exception and is also facing e-democracy challenges in the context of post-war reconstruction.

E-democracy in Ukraine has become an integral part of the country's development in the information society. In general, e-democracy can bring about significant progress in ensuring more transparent and effective interaction between the state and society.

Keywords: e-democracy, government, challenges of democracy.

Електронна демократія є однією з ключових складових сучасного розвиненого суспільства, що включає в себе використання електронних технологій для забезпечення більш ефективної взаємодії між владою та громадянами. В Україні Е-демократія є невід'ємною складовою розвитку держави в умовах інформаційного суспільства, адже вона здатна забезпечити значний прогрес в забезпеченні більш прозорої та ефективної взаємодії держави та суспільства.

Наша держава вже активно впроваджує такі інструменти електронної демократії як окремі форми онлайн-голосування та електронні петиції, проте ще існують проблеми та виклики у цій сфері, особливо в контексті повоєнної відбудови країни. Зокрема, мова йде про наступне:

- кібербезпека та захист персональних даних. Одним з найважливіших викликів є забезпечення безпеки та захисту персональних даних під час використання електронних інструментів у демократичних процесах. У зв'язку з цим, необхідно розробити та впровадити ефективні механізми захисту від кібератак та злочинів, що вчиняються в електронному просторі;

- підвищення доступності електронних сервісів. Щоб електронна демократія стала ефективною та прийнятною для громадян, необхідно забезпечити їм легкий та зручний доступ до електронних сервісів, зокрема до голосування в електронних виборах та звернень до державних органів;

- недостатня інформаційна грамотність. Оскільки використання електронних інструментів передбачає вміння користуватися комп'ютером, смартфоном, планшетом та мережею Інтернет, виникає проблема недостатньої інформаційної грамотності серед окремих груп населення. Тому важливо проводити різноманітні освітні заходи та тренінги, що сприятимуть підвищенню інформаційної грамотності населення.

- нерівний доступ до електронних інструментів. Нерівний доступ до електронних інструментів та Інтернету може бути перешкодою використання електронної демократії. Тому важливо забезпечити рівний доступ до електронних інструментів та Інтернету;

- довіра. Є ризик, що люди можуть не довіряти електронним системам голосування та іншим технологіям, тому що не розуміють, як вони працюють, та не можуть переконалися у їхній безпеці та надійності;

- недостатня регуляція. Електронна демократія потребує чіткої регуляції та законодавчого забезпечення. У відсутності такої регуляції може виникнути ризик зловживання владою або випадків корупції, що може призвести до порушення демократичних процесів;

- відкритість. Електронна демократія вимагає відкритості та прозорості у процесі прийняття рішень, що вимагає від уряду та органів влади забезпечення відкритості в інформаційному просторі.

Один із шляхів ефективної реакції на ці виклики – створення електронних платформ для залучення громадян до участі у процесах прийняття рішень. Ці платформи можуть дати можливість громадянам здійснювати онлайн-консультації, брати участь у громадських обговореннях, висловлювати свої погляди та ініціативи. Вони мають бути прозорими та зручними у користуванні.

Також важливо забезпечити достатній рівень освіти та інформаційної грамотності серед населення, щоб громадяни могли ефективно користуватися електронними платформами та брати участь у прийнятті рішень.

Крім того, електронна демократія може вимагати значних інвестицій в розвиток технологій та створення необхідної інфраструктури, що може бути складно в контексті економічної кризи та потреби в реконструкції економіки після війни.

Разом з тим, електронна демократія може забезпечити значний прогрес в забезпеченні більш прозорої та ефективної взаємодії держави та суспільства, виходячи з повоєнних потреб нашої держави.

Список використаних джерел

1. David Held/Models of democracy/second editon. *Stenford University Press*. 1996. P. 55.
2. Fishkin J., Luskin. R. Experimenting with a Democratic Ideal: Deliberative Polling and Public Opinion.
3. Береза А. В. Парадокс посередника у запровадженні електронної демократії. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2011. No 51. С. 669-673.

Ольга Панченко, студентка першого курсу магістратури кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olha Panchenko, first-year master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

DEVELOPMENT OF PUBLIC TRUST IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The development of public trust in the authorities in the conditions of globalization is an urgent and complex problem of the modern world. Globalization opens up many factors for the development of society but simultaneously poses new challenges to the authorities that require dialogue and cooperation with citizens.

In Ukraine, the level of trust in the authorities is quite low, as citizens perceive them as incompetent and corrupt. Many people believe that the government does not work for the good of the people, but for the benefit of its own interests.

Keywords: society, trust, government, public trust, globalization.

Сучасне українське суспільство переживає процеси демократизації, модернізації, соціальної трансформації в усіх його сферах. Особливо помітні зміни проходять у сфері цінностей і соціальних інституцій, методів і форм взаємодії, взаємозв'язку й взаємозалежності, що є ключовими ознаками нинішнього глобалізованого світу, який насичений багатьма проблемами та викликами.

Ми погоджуємося з думкою українських науковців про те, що у період побудови громадянського суспільства саме довіра може стати базовим стрижнем, який відобразить загальний стан ефективності та дієвості державних інституцій, визначатиме проблемні аспекти на всіх рівнях суспільного життя [2]. Адже, довіра як соціально-психологічне явище є потужним чинником і регулятором суспільно-політичних процесів, елементом архітектури системи соціальної та інституційної взаємодії, своєрідною організаційною формою її забезпечення. Її, за визначенням Ф. Фукуяма, визначають своєрідним «продуктом соціального капіталу» [1].

В Україні протягом багатьох років рівень довіри до влади є низьким, що можна пояснити кількома факторами.

Першим з них є корупція, яка є однією з основних причин недовіри до влади, яка, на жаль, пронизує практично всю сферу життя українського суспільства та є основною перешкодою на шляху до розвитку країни.

Наступним фактором є недостатня відкритість влади, яка не завжди інформує громадян про їхні дії та не забезпечує реальної участі громадян у прийнятих рішеннях.

У 2022 році, після початку повномасштабної війни в Україні різко зріс рівень довіри майже до всіх інституцій публічної влади.

Найвищим рівнем довіри в українців серед державних та суспільних інститутів користуються Збройні сили, як свідчать результати опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 22 лютого по 1 березня 2023 року [4].

Про довіру Президенту України вказали 83% опитаних. Про довіру головам міст (селищ, сіл), в якому живе респондент, вказали 62%. Також значно покращилося сприйняття Уряду та Верховної Ради. Довіра до Уряду зросла з 14% до 52% (баланс зріс з -46% до +33%). У випадку парламенту, хоча загалом показники довіри не є високими, але також має місці значне зростання довіри: з 11% до 35% (баланс зріс з -56% до +2%) [4].

Як бачимо, згідно з даними опитування, більшість респондентів висловлюють недовіру політичним партіям (- 63%) і судам (судовій системі загалом) – 59% опитаних. У Центрі Разумкова також повідомили, що, оцінюючи рівень корумпованості соціальних інститутів за шкалою від 1 до 10, де «1» означає «відсутність корупції», а «10» – «дуже високий рівень корупції», респонденти оцінили корумпованість української влади в цілому 6,8 балами [3].

Аналізуючи зазначені результати соціологічних досліджень, вважаємо, що підвищення рівня довіри громадян до влади є важливим завданням для забезпечення стабільності та розвитку України.

У зв'язку з цим, пропонуємо такі шляхи підвищення рівня довіри до Верховної Ради України у повоєнний період, як: проведення реформ; боротьба з корупцією; транспарентність, відкритість, прозорість; посилення соціальної політики; розбудова місцевого самоврядування; створення ефективної системи публічного управління; взаємодія з громадськістю; підвищення культури голосування та політичної освіти громадян; запровадження електронного голосування; створення програм підтримки малих та середніх підприємств (див. таблицю).

Шляхи підвищення рівня довіри до Верховної Ради України

Шляхи підвищення довіри	Пріоритетні завдання ВР України	Показники реалізації пріоритетних завдань ВР України
Проведення реформ	охорона здоров'я, освіта, економіка	якісне зростання показників
Боротьба з корупцією	правоохоронна та судова система	зміна антикорупційного законодавства
Транспарентність, відкритість, прозорість	громадські слухання	запровадження електронного парламенту
Посилення соціальної політики	соціальна підтримка найбільш вразливих верств населення	зміна законодавства
Розбудова місцевого самоврядування	участь громадян у процесі вирішення проблем та прийняття рішень	вдосконалення законодавства
Створення ефективної системи публічного управління	ефективність механізмів публічного управління	запровадження програмного і стратегічного управління
Взаємодія з громадськістю	суспільний діалог і компроміс	зменшення конфліктів різних видів
Підвищення культури голосування та політичної освіти громадян	політична освіта	посилення просвітницької діяльності серед населення країни
Запровадження електронного голосування	діджиталізація	зменшення випадків фальсифікації виборів
Створення програм підтримки малих та середніх підприємств	зайнятість громадян	зменшення кількості безробітних

Джерело: розробка автора.

Як бачимо з табл. 1, підвищення суспільної довіри до влади в Україні потребує комплексного підходу і спільних зусиль, як з боку влади, так і громадянського суспільства. Це може зайняти деякий час та потребувати великих зусиль, але позитивні зміни в цьому напрямку є ключовим фактором для розвитку стабільної, демократичної та процвітаючої країни.

Список використаних джерел

1. Шайгородський Ю. Ж. Криза суспільної довіри: суперечність між очікуваннями та реальністю. Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / ред. О. М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. URL: https://lib.iitta.gov.ua/725258/1/Криза_суспільної_довіри.pdf.

2. Лісова Н. І. Довіра й управління в умовах трансформаційних процесів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708708/1/Стаття%202.pdf>.

3. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022р.). Разумков центр. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r>.

4. Андаліцька І. Кому українці довіряють найбільше: результати опитування (інфографіка). УНІАН. 15.03.2023. URL: <https://www.unian.ua/society/rejting-doviri-v-ukrajini-rezultati-svizhogo-opituvannya-ta-infografika-12180378.html>.

5. Павленко М. Військові, волонтери, президент: кому українці довіряють найбільше. Національна служба новин «НСН» Новини України. 16.03.2023. URL: <https://nikopolnews.net/ukraina/saira-komu-ukraintsi-doviraiut/>.

Анастасія Сіврук, магістрантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasiia Sivruk, graduate student of the Department of parliamentarism, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Дудко**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКА ЕЛІТА НА ВАРТІ МІЖНАРОДНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

POLITICAL AND ADMINISTRATIVE ELITE IN GUARD OF INTERNATIONAL AND NATIONAL SECURITY OF THE COUNTRY IN WARTIME CONDITIONS

An integral component of the state-building process in Ukraine during the war is the activity of the political and legal elite in matters of ensuring national security, which acts as an attribute of independence. The pro-government political forces of our country work tirelessly to create the necessary regulatory and legal framework for ensuring national security.

At the beginning of 2014, there was a collapse of the national security system of Ukraine on a simulated basis, which was unable to counteract the Russian aggressor plans. The beginning of a new stage of ensuring Ukraine's national security is connected with the proactive involvement of civil society in the performance of security and defense tasks. Evidence of this was: the rapid organization of the emergence of volunteer battalions and their practical use in the combat zone; active formation of local self-defense forces; a large-scale volunteer movement; deployment of structures of informational resistance to the propaganda influences of the enemy; implementation of the values of patriotism in the spiritual and cultural life of the population, etc.

As of today, the theory and practice of creating national security of Ukraine are dynamically developing. The subject of scientific research and public discussions are the methodological, institutional, state-management, social-compensatory aspects of guaranteeing national security and defense capability, which are discussed in our work. The matter remains the implementation of these gains in practice, which depends entirely on representatives of the political elite.

Keywords: national security, risks, threats, vulnerabilities, state policy, political and governing elite.

Трагічна дата 24 лютого 2022 року навіки закарбується в скрижалях новітньої історії. Неспровоковане, невиправдане і варварське вторгнення росії в Україну стало жахливим потрясінням, яке зруйнувало одвічні підвалини миру в цивілізованому суспільстві Європи. Якщо вдаватися в деталі, то воно фактично зруйнувало систему безпеки, яка впродовж десятиліть вибудовувалась на континенті, включно з міжнародними зобов'язаннями, узгодженими за минулі 30 років.

Масштабність, некерованість та невизначеність ситуації на безпековому фронті країни, суттєво ускладнює формування державами політики у сфері національної та міжнародної безпеки, потребує диверсифікації заходів, посилення традиційних безпекових механізмів у сфері побудови національної стійкості. Це являється серйозним викликом для політико-управлінської еліти держави, адже на ґрунті консенсусу щодо змісту, пріоритетів, небезпек і загроз провідним національним інтересам держави від початку являється становлення системи національної та міжнародної безпеки України політичними елітами та їх лідерами відповідно до політико-правових підстав та модернізації сучасної політичної системи країни.

Відповідна модернізація відбулася перед початком повномасштабної війни, коли у нашій державі було завершено підготовку галузевих безпекових стратегій в системі національної. На законодавчому рівні було визначено вичерпний перелік загроз національній безпеці в різних сферах. Детальний аналіз таких загроз дозволяє стверджувати, що першоджерел їх виникнення було не надто багато.

Найбільшу загрозу національній безпеці України ще з 2014 року склали *агресивні зовнішньо-політичні інтереси рф*. Зокрема у галузевих безпекових стратегіях до таких загроз віднесено посягання на суверенітет і територіальну цілісність України, блокування руху нашої держави на шляху набуття повноправного членства у ЄС та НАТО, можливість подальшої ескалації збройної агресії рф проти України та повномасштабного застосування військової сили проти України, провокування збройного конфлікту на державному кордоні України, ведення розвідувально-підривної діяльності спецслужб рф проти України, здійснення інформаційних спецоперацій, використання незаконних збройних формувань, поширення тероризму, який рф відкрито спонсорує, атаки в кіберпросторі, блокування постачання необхідних ресурсів та обладнання для економічних потреб нашої держави тощо.

Для більш чіткого розуміння проблеми повернемося до витоків формування даної теми нашого дослідження та надамо визначення ключових дефініцій:

Політико-управлінська еліта – це соціальна спільнота, яка володіє високим рівнем управлінської, правової, освітньо-професійної підготовки, наділена необхідними соціальними, політичними повноваженнями, психологічними якостями, здатністю гнучко та своєчасно реагувати на стрімкі зміни сьогодення, котра безпосередньо впливає на підвищення потенціалу держави, забезпечує ефективне виконання функцій, дає можливість безпосередньо впливати на прийняття найважливіших політичних рішень.[3]

Альтернативним та відповідним сучасним умовам розвитку людства є визначення, запропоноване Фондом міжнародної безпеки ЮНЕСКО, що тлумачить поняття національної безпеки так: «Стан суспільства, за якого сукупність державних та суспільних гарантій забезпечує його стійкий розвиток, захист базових інтересів нації, джерел його духовного і матеріального благополуччя від зовнішньої та внутрішньої загрози».[4]

Загалом національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз;[2]

Національна безпека України функціонує в системі міжнародної безпеки, оскільки як було зазначено раніше питання національної безпеки окремо взятої держави не може розглядатися ізольовано адже це буде помилковим рішенням. Виходячи з цього можна відмітити, що національна безпека – це забезпечення міжнародної безпеки в межах самостійних національних держав.

Міжнародна безпека – правовий стан міжнародних відносин, за якого створюються умови, необхідні для існування та функціонування держав, забезпечення їхнього повного суверенітету, політичної та економічної незалежності, рівноправних відносин з іншими країнами. [1]

Рф продовжує залишатися основним джерелом загроз національній безпеці України на майбутнє. Попри те, що найгірші очікування щодо розширення агресії рф проти України вже втілено, все ж після завершення війни не варто очікувати на відмову керівництва рф (навіть у разі зміни її очільників) від загарбницьких планів щодо продовження антиукраїнської політики.

Проте під час війни ми вже сформували нові механізми захисту національних та міжнародних інтересів і подальшого відновлення країни у післявоєнний період. Передусім ідеться про активну зовнішньо-політичну діяльність, зміцнення двосторонніх дипломатичних відносин України з низкою держав світу (країни ЄС, США, тощо), прогрес України на шляху європейської інтеграції та у захисті суверенних прав у міжнародних судових інстанціях, зокрема Міжнародному суді ООН з прав людини, широкий суспільний резонанс і підтримку України у світі тощо.

Підсумовуючи зазначене вище, можна припустити, що пріоритетними напрямками державної та міжнародної політики у сфері забезпечення національної безпеки України у післявоєнний період стануть:

- зміцнення сектору безпеки і оборони;
- пошук зовнішніх безпекових гарантій поза межами НАТО, розвиток двосторонніх дипломатичних відносин зі стратегічними партнерами;
- відновлення економічного і людського розвитку України;
- розбудова національної системи стійкості;
- підвищення ефективності державного управління;
- завершення реформ, які довели свою ефективність.

Таким чином, стратегічні орієнтири держави у сфері забезпечення національної та міжнародної безпеки полягають у тім, що Україна має сформувати достатні власні спроможності як базис для забезпечення своєї безпеки і стійкості. Як незалежна держава Україна має залишити за собою право обирати участь у різних системах та/або альянсах колективної безпеки і оборони як спосіб гарантування державного суверенітету й територіальної цілісності.

Список використаних джерел

1. Бодрук О. Україна у системі міжнародної безпеки: монографія. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ : НІПМБ, 2003. 165 с.
2. Пірен М. І. Політичні засади національної безпеки в системі регіонального управління. Зб. наук. пр. Української академії державного управління при Президентові України; за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ.: Вид-во УАДУ, 2000. Вип. 2. Ч. І. 380 с.
3. Радченко А. П. Концептуалізація поняття політико-управлінська еліта в умовах трансформації системи державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1443>
4. Рекомендації Фонду національної та міжнародної безпеки при ЮНЕСКО. URL: <http://www.niisp.gov.ua>.

Олексій Фесак, студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Oleksii Fesak, 1 st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАРЛАМЕНТСЬКА ЕТИКА ЯК ОДИН ІЗ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ФАКТОРІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА

PARLIAMENTARY ETHICS AS ONE OF THE DETERMINING FACTORS OF THE COMPETENCE OF A DEPUTY

Today one of the main issues in Ukrainian parliament is the ethical behavior of the national deputies. The legislation of Ukraine rather briefly touches on such issues as the ethical behavior of the deputies. The thesis focuses mainly on this problem, as well as on the need for a ethics code for Ukrainian parliament. As nowadays there are only few laws that regulate ethic aspects in deputies' behavior.

Keywords: Ethics code, laws, behavior.

Сьогодні законодавство України досить побіжно торкається таких питань, як етична поведінка народних депутатів. Народні депутати України є публічними особами та майже постійно перебувають в полі зору ЗМІ. Відповідно, поведінка депутатів має бути зразковою в плані дотримання етичних та моральних норм.

Частково етичні вимоги до поведінки народних депутатів присутні в Законах України «Про статус народного депутата України» [1], «Про регламент Верховної Ради України» [2]. Стаття 8 Закону «Про статус народного депутата України» обмежується трьома пунктами, які наголошують, в основному, на:

- необхідності дотримання загальновизнаних норм моралі;
- неприпустимості використання депутатського мандата у власних цілях;
- необхідності поважати честь та гідність інших осіб.

9-та Глава Закону «Про регламент Верховної Ради України» стосується питання поведінки під час пленарних засідань, зокрема, забороняє образливі висловлювання, використання гучномовців, плакатів чи лозунгів. За порушення цих правил спікер може оголосити попередження, або, у іншому випадку передати це питання на розгляд регламентному комітету, який може рекомендувати парламенту позбавити народного депутата права відвідувати до 5-ти пленарних засідань.

Однак, існує чимало прикладів порушення народними депутатами норм моралі, так само й інших пунктів у вищезазначених Законах. Все це свідчить про необхідність запровадження більш ґрунтовного та структурованого документу, який би відповідав сучасним стандартам професійної етики. Саме тому наприкінці 2022 р. у ВРУ зареєстрували законопроект № 8327 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правил етичної поведінки народних депутатів України (Етичного кодексу)» [3]. Важливим аспектом є той факт, що проект передбачає створення комітету, у віданні якого будуть питання контролю за дотриманням дисципліни та норм депутатської етики. Текст законопроекту визначає особливості формування цього комітету.

Ухвалення Парламентського етичного кодексу є важливим кроком до уніфікації усіх правил поведінки для народних депутатів, і до запровадження, як запобіжних, так і каральних заходів, у рамках чинного законодавства. Також це рішення може підвищити рівень довіри до парламенту з боку громадськості. Не менш важливим є необхідність у ширшому трактуванні поняття «професійна компетентність», адже парламентська етика, беззаперечно, є однією з її складових.

Відповідно, сьогодні одним із нагальних та перспективних питань, що стосується парламентської діяльності, є питання щодо законодавчого закріплення Етичного кодексу для народних депутатів. Це є важливим кроком на шляху до євроінтеграції українського політичного простору, а також до систематизації усіх етичних норм в єдиному документі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про статус народного депутата України». ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>
2. Закон України «Про регламент Верховної Ради України». ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правил етичної поведінки народних депутатів України (Етичного кодексу) № 8327. ULR: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41099>
4. Етичний кодекс парламентаря: структура, зміст, тематика. Реалії та пропозиції для України. ULR: <https://parlament.org.ua/2017/09/05/etychnyj-kodeks-parlamentarya-struktura-zmist-tematyka-realiyi-ta-propozytsiyi-dlya-ukrayiny/>
5. Гнатенко Н. Г. Перспективи розвитку сучасної науки. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції – У 2-х частинах. Херсон: «Гельветика», 2016.
6. Парламентська етика Сучасний стан українського законодавства та перспективи розвитку. – 192 с.

Артем Чорноморов, студент-магістрант 2-го курсу заочної форми навчання кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Artem Chornomoro, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Department of Parliamentarism, PhD student. Master's student, 2nd year, correspondence form of study

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, д.політ.н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ПАРЛАМЕНТАРІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

THE USE OF ELECTRONIC SYSTEMS FOR ENSURING THE WORK OF PARLIAMENTARIANS AND THEIR IMPORTANCE DURING THE PERIOD OF MARTIAL LAW

It is noted that in the conditions of the development of the information society, information innovations are actively used in the field of parliamentary activity, which is a special component of state administration based on the principles of people's rule, democracy, transparency and accountability. The essence of informational innovations in parliamentary activity is considered as those that contribute to the development of the competitiveness of the parliament – the highest legislative body of power in the state.

The digitalization process of the functioning of the modern Ukrainian parliamentarian and the importance of these resources in wartime are presented in this work.

Advantages that were obtained in the process of digitalization of the work of the parliament.

Advantages that were obtained in the process of digitalization of the work of the parliament.

The principles and methods of the implemented mechanism of electronic support systems for parliamentarians in Ukraine are offered for consideration.

Keywords: *parliamentary activities, information society, information technology, public administration, public policy.*

Широке використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою надання вільного доступу до інформації та знань є базовим принципом інформаційного суспільства, проголошеним Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, визначеним Декларацією принципів та Планом дій Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (Женева, грудень 2003 року; Туніс, листопад 2005 року), Постановою Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року № 3175-IV "Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні" [1].

Згідно з рекомендаціями Міжпарламентського Союзу, членом якого є Україна, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі національних парламентів має відбуватися відповідно до розробленої ними концепції для: забезпечення ефективної роботи парламенту, її прозорості та відкритості; гарантування безпеки інформаційних ресурсів парламенту і конфіденційності інформації про особу; налагодження діалогу між парламентом, народними депутатами України та громадянами; поліпшення механізмів звітності парламенту, народних депутатів України перед виборцями; забезпечення повного доступу громадян до інформації про роботу парламенту; участі у глобальному інформаційному суспільстві [2].

Нагальність розроблення і виконання Програми зумовлена необхідністю переходу на принципово новий рівень автоматизації технічних процедур, пов'язаних з діяльністю народних депутатів України, формування актуального парламентського електронного інформаційного ресурсу та ретроспективного оцифрування парламентської документації з метою більш ефективного використання наявних інформаційних ресурсів для реалізації повноважень Верховної Ради України.

Програма розроблена з урахуванням відповідних положень законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Національну програму інформатизації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про телекомунікації», «Про статус народного депутата України», «Про комітети Верховної Ради України», Регламенту Верховної Ради України, Постанови Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року № 3175-IV "Про Рекомендації

парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні", де, зокрема, встановлюються засади створення інформаційних електронних ресурсів та захисту інформації [3].

Програма ґрунтується на засадах пріоритетності науково-технічного та інноваційного розвитку держави, у тому числі її інформаційної інфраструктури, що сприяє збільшенню різноманітності та кількості електронних послуг, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя та забезпечить максимальний доступ громадян до інформаційних ресурсів і телекомунікаційних послуг.

Метою Програми є досягнення максимально можливої автоматизації інформаційно-організаційних процесів у діяльності депутатського корпусу загалом, у тому числі комітетів Верховної Ради України, депутатських фракцій, а також Апарату Верховної Ради України шляхом створення сучасної системи управління законотворчим процесом та документообігом у парламенті; оперативне інформаційно-аналітичне забезпечення народних депутатів України, помічників-консультантів народних депутатів України, фахівців Апарату Верховної Ради України; створення нової автоматизованої системи обробки вхідних, вихідних, внутрішніх інформаційно-документальних потоків та контролю за виконанням доручень, оперативне формування аналітично-звітної та довідкової документації; технічне удосконалення систем зв'язку для забезпечення оперативності у роботі народних депутатів України, комітетів Верховної Ради України, Апарату Верховної Ради України, у тому числі щодо питань, пов'язаних з діяльністю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інформуванням громадян.

Пріоритетним завданням електронного документообігу є створення інтегрованої електронної інформаційно-аналітичної системи "Електронний парламент" (далі – Система) та її центральних підсистем:

- «Електронний офіс народного депутата України»;
- «Електронний комітет»;
- «Електронна Погоджувальна рада»;
- «Електронна бібліотека та архів»;
- «Електронна зала пленарних засідань: система електронного голосування та підрахунку голосів, система стенографування, система ведення аудіо- та відеотрансляцій та архіву пленарних засідань Верховної Ради України»;
- «Система електронного документообігу і контролю виконання доручень Верховної Ради України»;
- «Система електронного цифрового підпису»;
- «Комплексна система захисту інформації в автоматизованих системах Верховної Ради України».

Створення Системи, у тому числі за визначенням Глобального центру інформаційно-комунікаційних технологій у парламенті при Міжпарламентському Союзі, означає, що законодавчий орган став більш ефективним, прозорим, доступним та краща простежуваність звітування.

Так, створена Система забезпечила не лише повну автоматизацію етапів законотворчого процесу, а й інформаційну взаємодію Верховної Ради України з іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами, юридичними особами за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій із застосуванням високих стандартів доступу до інформаційних ресурсів парламенту [4].

Свого особливого значення ця система набула у період дії воєнного стану коли мобільність народних депутатів має принципове значення у виконанні їх прямих обов'язків та функцій.

Особливу роль відіграла можливість під'єднання до робочого столу народного депутата з будь якого пристрою при наявності драйверів активації серверу.

Розвиток Систем електронної комунікації не має меж у тому числі в житті сучасного парламенту, саме тому розвиток цього напрямку має позитивні тенденції та результати у розрізі ефективності роботи парламентарів.

Список використаних джерел

1. Декларація принципів ООН «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» URL: <http://www.un.org/russ-ian/conferen/wsis/dec.pdf>.
2. Постанова Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3175-15#Text>
3. Діючі закони України в чинній редакції. URL: <https://www.rada.gov.ua>
4. Запровадження системи електронного документообігу в Україні. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7546

Катерина Чубенко, студентка ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Katerina Chubenko, Student of the education program «Parliamentarism and parliamentary activity», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, д.ю.н., доцентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НОВІ ВЕКТОРИ ФОРМАТУ ЛІДЕРСТВА У ПОВОЄННИЙ ЧАС

CHANGE OF THE FORMAT OF LEADERSHIP IN THE POST-WAR TIMES

The article is devoted to the analysis of the change in the format of leadership in Ukraine during the russian offensive in 2022. The author assesses the impact of this change on the political and social contexts of Ukraine.

It is determined that recently the interest in the formation, renewal and functioning of the political elite in Ukraine has increased significantly. The authoritarian features of power relations in Ukraine, the fusion of elites and their control over society are still preserved due to the complexity and contradictions of changes in socio-political life that occurred as a result of transformations in society.

An explanation of the dynamics of the evolution of the political elite, specific decisions and constructed probable scenarios of its development is presented.

Keywords: Ukraine, russia, leadership, offensive, politics.

У зв'язку зі зміною політичної ситуації в Україні після наступу росії в 2022 році, виникла потреба в аналізі зміни формату лідерства в країні. Варто розглянути зміну та її вплив на політичний та соціальний контексти України.

Спочатку необхідно розглянути поняття лідерства та його значення для політичного процесу. Лідерство – це здатність вести людей до досягнення спільної мети. В політиці лідерство є ключовим фактором, який допомагає формувати партії та об'єднання, які борються за владу та визначають політичні пріоритети країни [1, с. 3].

Після наступу росії на Україну в 2022 році, на нашу думку, можна говорити про зміну формату лідерства в країні. Більшість політичних лідерів, які домінували на політичній сцені до цього часу, втратили свою владу та популярність серед населення. Нові лідери з'явилися на політичній сцені.

Ще однією важливою зміною у форматі лідерства в період наступу росії на Україну є зміна відношення української громадськості до своїх лідерів. Зокрема, після 24 лютого 2022 року українська громадськість почала по-іншому оцінювати своїх політичних лідерів, а також активніше вимагати від них дієвих дій щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності країни.

Вторгнення в Україну призвело до суттєвої зміни формату керівництва країни, наразі надано президенту широкі повноваження для боротьби з кризою. Президент є головнокомандувачем збройними силами і має повноваження приймати рішення з питань національної безпеки і оборони без консультацій з парламентом. Роль прем'єр-міністра наразі зводиться до координації гуманітарної допомоги та роботи з міжнародними партнерами для забезпечення фінансової та військової допомоги.

Варто зауважити, що за результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 22 лютого по 1 березня 2023 року в рамках проекту Програми МАТРА, серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до Збройних Сил України (їм довіряють 96% опитаних), волонтерських організацій (88%), добровольчих загонів (87%), Національної гвардії України (86%), Державної служби з надзвичайних ситуацій (85%), Президента України (83%). Серед політиків та громадських діячів, рівень довіри до яких оцінювався під час цього дослідження, найчастіше респондентами висловлювалася довіра до В. Зеленського (85%).

Зміна формату керівництва під час вторгнення також призвела до переходу влади від центральної влади до місцевої влади. Український уряд був змушений делегувати більше повноважень регіонам, які опинилися під загрозою російського вторгнення. Місцева влада отримала більше відповідальності за підтримання правопорядку, надання державних послуг та координацію гуманітарної допомоги (створення воєних адміністрацій).

Друга складова факторів зміни формату лідерства в період наступу росії на Україну – це зовнішні та міжнародні фактори. У контексті кризи в Україні відбулася значна зміна балансу сил на міжнародній арені. Велика кількість держав світу визнали Україну, як відповідальну державу, яка зазнала агресії з боку росії. Події на Донбасі, а також анексія Криму призвели до скасування членства росії в ПАРЄ та ПАСЕ. Це зменшило вплив росії в Європі та світі. З іншого боку, західні країни стали більш активними у наданні допомоги Україні, включаючи військову допомогу та розвідувальну підтримку. Така підтримка з боку Заходу стала чинником, який дозволяв українському керівництву більш рішуче діяти проти росії.

Зараз настала нова ера для України, яка повинна вирішити, яким шляхом рухатися далі. Це може бути час для визначення нових лідерів, які зможуть надати новий напрямок та принести свіжі ідеї для розвитку країни. Зміна формату лідерства може бути ключем до зміни політичної системи України та вирішення низки проблем, які стоять перед країною.

Третій фактор – зміна всього суспільства і його консолідація та поява нової формації лідерів із числа волонтерів, які своїми діями допомагали, підтримували, вирішували питання, коли влада не могла ефективно та швидко діяти. А також це лідери- військові, які кожен день відстоювали нашу державу, боронили її від ворога і роблять це кожне день. Ось ці нові лідери, яким народ довіряє сьогодні і вони можуть бути обрані до влади завтра.

Якщо зміна формату лідерства відбудеться, то вона може мати різноманітні наслідки для країни. Наприклад, перехід до більш демократичної системи може збільшити участь громадськості у прийнятті важливих рішень та сприяти розвитку демократії та прав людини. З іншого боку, якщо зміна лідерства відбудеться в хаотичний чи насильницький спосіб, це може призвести до політичної та економічної нестабільності, порушення прав людини та зниження довіри до влади [2, с. 71].

Тому, важливо, щоб будь-які зміни в форматі лідерства відбувалися шляхом демократичних процесів та дотримання закону. Для цього можуть бути важливі такі чинники, як:

- вільні та чесні вибори, де громадяни мають можливість висловлювати свої погляди та обирати представників, які найкраще відповідають їхнім інтересам;
- забезпечення свободи слова та свободи ЗМІ, що дозволяє громадянам отримувати різноманітні інформації та висловлювати свої погляди;
- забезпечення незалежності судової системи та дотримання принципу верховенства права;
- забезпечення рівних можливостей для всіх груп населення, у тому числі рівних можливостей у політиці та владі [3, с. 48].

Якщо зміна формату лідерства буде здійснена в рамках зазначених принципів, то вона може сприяти демократизації країни та розвитку громадянського суспільства.

Необхідно також зазначити, що зміна формату лідерства може зайняти значний час та зусилля, оскільки вона може потребувати зміни законодавства та інституційної структури країни. Крім того, така зміна може супроводжуватися конфліктами та напруженням, що вимагатиме дипломатичної та політичної майстерності з боку нової влади.

Важливо також зазначити, що зміна формату лідерства може викликати різні реакції у громадськості. Деякі люди можуть підтримувати нову владу, а інші – протестувати проти неї. Така ситуація може призвести до соціальної напруги та невпевненості в майбутньому країни.

У загальному, зміна формату лідерства – це складний та багатогранний процес, який може мати різні наслідки для країни та її громадян. Важливо, щоб така зміна відбувалася відкрито та демократично, з урахуванням інтересів та потреб кожного громадянина країни.

Таким чином, можна зробити висновок, що зміна формату лідерства в період наступу росії на Україну після 24 лютого 2022 може бути ключем до зміни політичної системи України та розвитку країни в цілому. Необхідно підтримати нових лідерів та надати їм можливість реалізувати свої ідеї та плани, що стосуються розвитку України та захисту її національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Арон Р. Політичні наслідки мирних угод. Політичні дослідження. 2005. № 4. С. 3–16.
2. Кравченко Ю. І., Стеценко І. А. Формування та розвиток лідерства в умовах глобалізації. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2016. Т. 9. Вип. 16. С. 71–76.
3. Лук'янова Л.І. Лідерство та культура поведінки лідера. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 5. С. 48-54.

Ірина Чумак, аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Iryna Chumak, postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1563-7616>

Науковий керівник: **Валерія Голубь**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ХАРЧОВИХ ІННОВАЦІЙ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

PUBLIC POLICY OF SUPPORTING FOOD INNOVATIONS DIRECTED TO STRENGTHENING FOOD SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR

It was established that the food traditions of classical old Ukrainian cuisine included the use of resources of wild flora, a significant share of greens, vegetables and fruits, which disappeared or narrowed under the pressure of the development of the industrial system of food retail and public catering.

As a result of the introduction of industrial food innovations, a significant gain in the amount of food was obtained. At the same time, the quality and safety of food created by intensive high-tech agriculture and food industry has declined. As a response, in the most developed countries of the world, the practice of using edible wild plants and the use of microgreens in food, which are superior to mature greens, fruits and vegetables in terms of the concentration of many micronutrients and are much easier to grow, began to revive. Recently, these trends have united in the trend of growing microgreens not only of cultivated plants, but also of wild plants.

It was emphasized that in the conditions of martial law, the expansion of the scale of the use of wild plants and microgreens, and especially the practices of growing microgreens from wild plants, are very promising food innovations, both personal and public and business practices.

Keywords: public policies to strengthen food security, food traditions, food innovations, edible wild plants, microgreens.

Харчові традиції сучасної України склалися під значним впливом епохи індустріалізації й істотним чином відрізняються від класичної староукраїнської кухні, що зародилася у доіндустріальні часи у XVII-XVIII столітті, сягнувши кульмінації свого розвитку у першій половині XIX століття, якраз напередодні радикальних індустріальних перетворень суспільства в цілому і продовольчих стереотипів населення зокрема. [4]. Особливо швидко почала руйнуватися старожитня харчова традиція українців щодо використання ресурсів дикорослої флори, різко зменшилася питома вага зелені, а і згодом взагалі овочів та фруктів. Окрім того, значного меншу роль стало грати у харчовому забезпеченні не тільки збиральництво, але й присадибне землеробство та домашня кухня, які швидко звужувалися під тиском розвитку індустріальної системи продовольчого ритейлу та громадського харчування.

В результаті впровадження індустріальних харчових інновацій було отримано настільки значний вигравш у кількості продовольства, що вперше в історії українці, які неодноразово потерпали від голоду та недоїдання, почали страждати у масових масштабах від переїдання та надмірної ваги. При цьому істотно впала якість, а нерідко й взагалі безпечність їжі створеної інтенсивним високотехнологічним сільським господарством та харчовою промисловістю. Зазначене в Україні та світі поставило на порядок денний ревізію історично усталених індустріальних традиції харчування, які повністю розкривши свій безперечно позитивний потенціал, почали все більшою мірою виявляти свої негативні побічні наслідки.

Як відповідь у найрозвинутіших країнах світу стало відроджуватися забуті і, навіть, зневажені практики використання харчових дикорослих рослин, цілком рівноцінних культурних рослинам, а в деяких аспектах навіть більш цінних. Тому на початку XXI століття харчова дикоростуча флора і втому числі ті рослини які ідентифікувалися, як бур'яни стали розглядатися навіть у більш позитивному ракурсі, ніж в недалекому історичному минулому. Інший важливий найсучасніший тренд в сфері харчових інновації зародився у США в рамках науково-практичних розвідок у

контексті розвитку космічних програм. Виявилося, що мікрозелень, порівняно з зеленню, фруктами та овочами нерідко в десятки разів перевершує їх по концентрації багатьох мікронутрієнтів і значно простіша у вирощуванні [1: 2: 7; 8]. Останнім часом, ці тенденції об'єдналися у тренді вирощування мікрогрину не тільки культурних рослин, але й дикоросів, наприклад, дикої моркви [3: 4; 5].

Таким чином, на теренах України в умовах воєнного стану дуже перспективними продовольчими інноваціями є розширення масштабів використання дикоросів та мікрогрину, а особливо практик вирощування мікрогрину з дикоросів як особистих, так і громадських та бізнесових практик. Такі інноваційні тренди вже є в особистих та ділових практиках українців, але в масштабах набагато менших, ніж цього потребують виклики воєнного часу. Державна підтримка зазначених інновацій щодо зміцнення продовольчої безпеки потрібна у значно більшому розмірі і є дуже перспективним напрямком інвестування.

Список використаних джерел

1. Авдєєва Н. Ю., Ткачов Ю. В. «Задачі проектування ферм мікрогрин на покрівлях громадських будівель.» The 1 st International scientific and practical conference «European scientific congress»(February 20-22, 2023) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2023. 469 p.

2. Горач О. О., Резвих Н. І. Споживчі властивості мікрозелені та особливості застосування у харчовій промисловості. Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. 2021. № 5. С. 13–17.

3. Кількісне визначення флавоноїдів у плодах моркви дикої та моркви посівної з використанням уніфікованої методики державної фармакопеї України. О. А. Кисличенко та ін. Фітотерапія. 2019. № 2. С. 29–33.

4. Сокирко О. Кулінарна мандрівка в Гетьманщину: Секрети й таємниці староукраїнської кухні середини XVII – XVIII ст. Київ : Темпора, 2021. 272 с.

5. Сичевський, М., Митченко О. Зарубіжна практика підвищення доступності продовольчих товарів для різних верств населення в контексті трансформації продовольчих систем в Україні. Вісник аграрної науки. 2022. № 6. С. 63–71.

6. Дослідження перспективності використання плодів моркви дикої як джерела нових комплексів біологічно активних речовин / Н. Є. Стадницька, І. В. Павлюк, І. І. Думич, О. В. Блонський. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Хімія, технологія речовин та їх застосування. 2014. № 787. С. 243–248.

7. Japashov N. M. Creating a microgreen growing environment at the space station = Створення середовища для вирощування мікрозелені на космічній станції / N. M. Japashov, A. A. Mansurova, N. Balta. Косм. наука і технологія. 2021. № 4.

8. Kyriacou M .C., El-Nakhel C., Pannico A., Graziani G., Soteriou G. A., Giordano M., Palladino M., Ritieni A., De Pascale S., Roupheal. Y. et al. Phenolic constitution, phytochemical and macronutrient content in three species of microgreens as modulated by natural fiber and synthetic substrates. Antioxidants. 2020. No 9. P. 252.

Андрій Шемчук, здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Andriy Shemchuk, Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ З РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

FEATURES OF THE ACTIVITIES OF POLITICAL AUTHORITIES IN THE DEVELOPMENT OF POLITICAL SECURITY OF UKRAINE

It was found that the subjects of political power for the development of political security of Ukraine, which is related to the organizational stability of the state and the management system, are defined as the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the National Security and Defense Council of Ukraine, the Security Service of Ukraine, Constitutional Court of Ukraine, courts of general jurisdiction. A special place is also occupied by the institute of local government and local self-government. The basic components of ensuring political security of Ukraine are characterized – state-administrative, social-political, social-conflictological, ideological-informational

It was determined that the mechanisms for ensuring political security, which are directed at the state-administrative influence of the subjects of its provision, are: constitutional and legal principles of social order; constitutional rights and freedoms of a person and a citizen; institutions (components) of the political system; factors (subjects, processes) causing threats to political security.

It is noted that the peculiarity of the activities of the subjects of political power in the development of the political security of Ukraine lies in their competence to form the security policy of the state.

Keywords: *subjects of political power, political security, state authorities, public power, public administration.*

Політична безпека має головне значення в державній безпековій політиці. Адже вона має відношення до організаційної сталості держав, їхніх систем управління та ідеологій, які забезпечують їм легітимність.

У ході нашого дослідження з'ясовано, що поняття політичної безпеки до цього часу продовжує залишатися мало вивченим, підходи до його формулювання зазнають зміни згідно з трансформацією загальних суджень щодо політичної науки та вимагають уточнень і доповнень. А організаційна сталість держави, разом із її міцністю та дієдатністю, характеризується міжнародним Індексом «рейтинг недієдатності держав», який стабільно низький у скандинавських країнах (Фінляндія, Норвегія, Ісландія, Данія). Україна ж за цим індексом: у 2014 році посідала 113 місце серед 177 країн світу; у 2021 році – 91 місце [4]. Погіршенню зазначеного індексу в Україні сприяла війна з РФ, яка додала до вже наявних негативних показників ще й нові, такі як внутрішньо-переміщені особи, реваншистські настрої, зовнішнє воєнне втручання РФ у мирне життя держави [1].

Тому важливим є об'єднання всередині країни всіх внутрішніх політичних сил і, як зазначають українські вчені, «під час війни з РФ, українське суспільство об'єдналося навколо національної ідеї єдності влади і народу з метою подолання зовнішнього ворога (РФ), а разом із тим і внутрішнього ворога – роздрібненості у силових структурах й еліті, який є одним із показників міжнародного індексу недієдатності держави» [1, С. 123].

Нині ми спостерігаємо зниження показника цього індексу в Україні, що зумовлено консолідацією політичних сил в органах державної влади. Наприклад, у Верховній Раді України, за перші чотири місяці від початку повномасштабної війни РФ проти України було ухвалено майже дві сотні законів і постанов, більшість із яких проголосована конституційною більшістю (57%) [2].

Тому, важливим є єдність цілей всіх суб'єктів політичної влади, які мають відношення до організаційної сталості держави та системи управління. Згідно Конституції України [3], ними визначено Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Раду

національної безпеки і оборони України, Службу безпеки України, Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції, а також – органи місцевої влади та місцевого самоврядування.

Нами охарактеризовано їхні компетенції відповідно до базових складових забезпечення політичної безпеки України, а саме:

- державно-управлінська складова, яка гарантує результативну діяльність державної влади й системи управління органами державної влади на різних рівнях;
- суспільно-політична складова, в будові якої виявляються й гарантуються політичні інтереси та соціально-політичні права певних категорій громадян і суспільства в цілому;
- суспільно-конфліктологічна складова, яка створює належні умови для ненасильницького розв’язання внутрішніх суспільних конфліктних ситуацій;
- ідеологічно-інформаційна складова, яка ґрунтується на ідеологічному, соціально-психологічному, інформаційному забезпеченні суспільно-політичної стабільності.

В основі цих складових системи забезпечення політичної безпеки України в комплексі лежать компетенції її суб’єктів, які своєю діяльністю забезпечують безпекову політику держави, що має політичні, воєнні й інші особливості.

Як висновок зазначимо, що саме в цьому і полягає особливість діяльності суб’єктів політичної влади з розвитку політичної безпеки України, які формуючи безпекову політику в державі, мають дотримуватися конституційно-правових принципів суспільного ладу, захищати конституційні права і свободи людини та громадянина, активно використовувати у своїй діяльності інститути політичної системи та існуючі фактори, що зумовлюють загрози політичній безпеці.

Список використаних джерел

1. Даниленко Л. І. Суспільний консенсус – ефективна технологія антикризового управління у системі місцевого самоврядування. Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2023. Вип. 23(52). С. 118–132. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/23_52_2023/social/Bulletin_23_52_Social_and_behavioral_sciences_Danylenko.pdf
2. Закони воєнного часу: які рішення ухвалила Рада за чотири місяці. URL: https://lb.ua/news/2022/07/05/522179_zakoni_voennogo_chasu_yaki_rishennya.html
3. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0#Text>
4. Рейтинг недієздатності держав. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Марія Шкурат, студентка ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Shkurat, Student of the educational program «Parliamentarism and parliamentary studies», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Дудко**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМАТИКА ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПІДПИСАННЯ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

THE PROBLEM OF VIOLATION OF THE PROCEDURE FOR SIGNING BILLS BY THE PRESIDENT OF UKRAINE

The legal system of Ukraine indicates that the Speaker of the Verkhovna Rada of Ukraine has the authority to veto bills that are not signed by the President. The fact that the President fails to fulfill his constitutional duties is confirmed by a study by the analytical portal Slovo i Dilo. This problem can be solved through citizens' appeals to the President, increased publicity, and improved communication between the authorities. High-quality analytical work by non-governmental organizations will help reduce conflicts and protect the principles of democracy.

Keywords: parliament, procedure, draft laws, president.

Україна – гібридна демократія, що за своєю політично-правовою організацією є парламентсько-президентською республікою змішаної форми. Законодавчу гілку влади представляє Верховна Рада України та є єдиним законодавчим органом в державі (Ст. 75 Конституції України)[1]. Виконавчу гілку влади представляє Кабінет Міністрів України та його органи, судову – відповідно судді. Місце інституту президентства в політичній системі держави визначається Основним Законом.

При аналізі статей Основного Закону, які стосуються Президента, та теоретичного та емпіричного матеріалу політологічної спільноти вважається, що інститут президентства представляє певну «надбудову» над усіма гілками влади, адже має законодавчу ініціативу і його законопроекти можуть розглядатися позачергово, підписує законопроекти прийняті Верховною Радою Україною, аби ввести їх в дію, призначає частину суддів до Конституційного Суду та має ряд інших повноважень, які вказують на вищезазначену нами роль глави держави, окрім того, наявність в сучасній історії України епізоду політичної кризи 2006-2007 року, де фактично відбувалася політична конфронтація між Прем'єр-міністром В. Януковичем та Президентом В. Ющенком, як між різними гілками влади, вкотре вказує на характерну самостійність Президента України від інших гілок влади[2],[3]. На думку багатьох політичних науковців така диспозиція сил у політичній системі призводить до колізій між гілками влади та боротьбі у перетягуванні політичної влади між Президентом та Парламентом, Президентом і Прем'єр-міністром тощо. априйнятим Верховною Радою України. Аби спроба розв'язання цієї проблеми була успішною слід звернутися до нормативно-правової складової даного кейсу та до політичного досвіду та прецедентів. Казуїстика даної проблеми лежить в характерних особливостях політичної системи України в цілому. Згідно з Конституцією України, закон проходить законодавчу процедуру прийняття у двох читаннях з інтервалом між ними не менше ніж три дні. Після цього законопроект підписує Президент, після чого він набуває чинності. Така логіка звичайної процедури, яка описана в Основному Законі і так відбувається в більшості випадках. Однак іноді буває так, що Президент не підписує законопроект, що був прийнятий Верховною Радою. Причини цього можуть бути різні і лежать вже в площині іншого аналітичного дослідження. Згідно зі статтею 94 Конституції України, якщо Президент не підписує законопроект, то він повертається до Верховної Ради України з пропозиціями на повторний розгляд. Верховна Рада може повторно розглянути законопроект і внести необхідні зміни, які були вказані Президентом. Після цього законопроект повинен бути знову прийнятий більшістю голосів народних депутатів та переданий на підпис Президенту. Однак, якщо Президент не підписує законопроект протягом 15 днів, то він автоматично вважається підписаним і набуває чинності. Це прописано в статті 94, а також на це є відповідне рішення суду[1],[2]. Так законопроект підписується головою ВРУ та

публікується в офіційних виданнях парламенту. У той самий час, Президент зі свого боку може відправити законопроект на конституційну скаргу до Конституційного Суду України.

Отже, відповідь на питання, що робити з законопроектами, які не підписує Президент нормативно-правова система України дає вичерпну та вказує на повноваження Голови Верховної Ради України. Водночас той факт, що Президент не виконує свої конституційні обов'язки залишається присутнім. На це вказують зокрема дослідження аналітичного порталу «Слово і діло»[5],[6]. Так, на червень 2018 року за часів каденції п'ятого Президента П. Порошенка не було підписано понад 15 днів 7 законопроектів, які були ухвалені Верховною Радою, а понад 26 було підписано з порушеннями терміну. За часів каденції В. Зеленського не підписано 9 законопроектів станом на серпень 2021 року.

Отже, розв'язання цієї проблеми може бути різним, як і через звернення громадян до Президента, прикладом такого є звернення представників адвокатської спільноти, щодо законопроекту [2309-IX](#) [4]. Реакція ЗМІ та аналітичних порталів, як згадано вище, тобто надання більшої публічності цій проблемі, а також покращення самої комунікації між відповідними органами публічної влади, адже в умовах щоденної великої роботи та значного впливу людського фактора комунікація, щодо окремих законопроектів могла бути втрачена. Варто зазначити, що якісна аналітична робота недержавних організацій з цих та інших кейсів дозволить зменшити колізії в просторі публічної влади та захистить основні принципи демократії.

Список використаних джерел

1. Конституція України – Розділ IV. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrajini-rozdil-iv>.

2. 5.2.2.4. промульгація законів | constitutional court of ukraine. Конституційний Суд України | Офіційний вебсайт. URL: <https://ccu.gov.ua/en/node/17500>(дата звернення: 22.02.2023).

3. Стаття 94. закон підписує голова верховної ради україни і невідкладно. Законодавство.com – актуальное законодательство Украины. URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajini-osnovniy/stattya-zakon-pidpisue-golova-verhovnoji-radi-118416.html>(дата звернення: 22.02.2023).

4. Президент має виконати вимогу Конституції і невідкладно підписати закон про заборону імпорту російських книг – Український тиждень. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/prezydent-maie-vykonaty-vymohu-konstytutsii-i-nevidkladno-pidpysaty-zakon-pro-zaboronu-importu-rosijskykh-knyh/>(дата звернення: 22.02.2023).

5. Як Порошенко порушує конституцію. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/06/27/infografika/polityka/yak-poroshenko-porushuye-konstytucziyu>(дата звернення: 22.02.2023).

6. Зеленський усе ще не підписав 9 законів, хоча визначений Конституцією термін уже сплив. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/27/infografika/polityka/zelenskyj-use-shhe-ne-pidpysav-9-zakoniv-xocha-vyznachenyj-konstytucziyeyu-termin-uzhe-splyv>(дата звернення: 22.02.2023).

Костянтин Шпак, студент 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kostiantyn Shpak, 2st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

PRINCIPLES OF ESTABLISHING THE ELECTORAL SYSTEM OF THE STATE

An electoral system is a fundamental component of any democracy. The principles of building an electoral system of the state should ensure free and fair elections that accurately represent the will of the people. The key principles include majority principle, the principle of broad representation of different political forces and the principle of proportional distribution of mandates between parties in accordance with the number of votes received. These principles are critical to building a credible and trustworthy electoral system that serves the needs of the people.

Keywords: electoral system, principles, electoral law.

Виборча система держави – це один з центральних й ключових елементів виборчого права, який визначає особливості виборчих процесів та їх результати. Виборча система є сукупністю законів та правил, якими забезпечується відповідний тип організації влади в державі, визначаються особливості участі населення у виборчих процесах. Розкрито сутність виборчої системи держави, розглянуто її види та охарактеризовано принципи їх побудови.

Виборча система держави є політико-правовим інститутом, яким забезпечується реалізація виборчих прав населення, формуються владні виборні органи й відповідний тип організації публічної влади за допомогою сукупності самостійних, проте взаємозумовлених в рамках виборчого процесу, певних конституційних й правових механізмів балотування кандидатів на виборні посади, голосування виборців, підрахунку голосів й визначення та оприлюднення результатів проведених виборів [1, с. 28].

Загалом науковці [6; 7] виокремлюють наступні типи виборчих систем:

- мажоритарна;
- пропорційна;
- змішана.

Проте, на нашу думку, кількість виборчих систем є значно більшою, оскільки кожен їх тип можна вважати багатоваріантним, тому вважаємо за необхідність вести мову про виборчі системи мажоритарного, пропорційного та змішаного типу. Законодавством України [2] виділено 2 типи виборчих систем – мажоритарну й пропорційну.

Говорячи про принципи побудови виборчої системи держави, зазначимо, що їх можна вважати системою базових положень, які є спільними «для правового регулювання не окремих типів виборів (як це переважно має місце сьогодні), а в цілому усіх політичних виборів» [3, с. 30]. Отже, розглянемо ці принципи залежно від типу виборчих систем:

– виборча система мажоритарного типу: принцип більшості (кандидати, що отримали більшу кількість голосів виборців, є обраними); принцип абсолютної більшості (обраним кандидатом є той, хто набрав більше 50% голосів); принцип відносної більшості (обирається кандидат, що набрав більшу кількість голосів порівняно з іншими кандидатами); принцип кваліфікованої більшості (обраним кандидатом є той, хто набрав кількість голосів, що набрав раніше встановлену кількість голосів – 2/3, 3/4 тощо) [4]; принцип широкого представництва різних політичних сил.

– виборча система пропорційного типу (голосування за кандидатів відбувається згідно партійних списків): принцип пропорційного розподілу мандатів між партіями у відповідності до кількості набраних голосів; вибори проводяться у багатомандатних округах; принцип встановлення бар'єру представництва партії; принцип врахування відповідності кількості голосів й мандатів; голосування виборців не за окрему особу, а за партію [5];

– виборча система змішаного типу (комбінована, пропорційно-мажоритарна, яка поєднує у собі риси обох попередніх): принцип застосування виборчих систем мажоритарного й пропорційного типу (переважно 1/1); принцип вибору не лише партії, але й конкретної особи.

Загалом можна виокремити наступні загальні принципи визначення й побудови виборчої системи держави (таблиця 1).

Таблиця 1. Загальні принципи визначення й побудови виборчої системи держави

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВИЗНАЧЕННЯ Й ПОБУДОВИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ
◀ Всезагальне виборче право
◀ Рівне виборче право
◀ Пряме виборче право
◀ Таємне голосування
◀ Свобода вибору й право добровільної участі у виборах
◀ Дотримання конституційних принципів та демократичних стандартів організації й проведення виборів
◀ Вільне волевиявлення громадян та повага до результатів такого волевиявлення шляхом належної регламентації й організації виборчого процесу на демократичних засадах та з дотриманням демократичних процедур
◀ Впровадження ефективного контролю за здійсненням виборчих процедур, що має унеможливити будь-які зловживання та маніпуляції, у тому числі з виборчими списками

Джерело: побудовано автором

Таким чином, при виборі та побудові виборчої системи уряд держави обирає той чи інший її тип, і виборчі процеси проводяться з урахуванням наведених вище принципів, які повинні гармонійно працювати разом, щоб забезпечити вільні та чесні вибори, які відображають волю народу. Дотримання цих принципів допомагає забезпечити довіру до виборчого процесу та стабільність держави. Тому важливо, щоб держави розробляли та дотримувалися цих принципів при побудові своїх виборчих систем.

Кожен тип виборчої системи має свої переваги та недоліки, тому уряд обирає саме той її тип (або декілька), які підходять саме для цієї держави, ґрунтуючись на наведених принципах. Принципи побудови виборчої системи держави в кінцевому результаті мають вирішальне значення для забезпечення демократичної форми державного правління.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва М. В. Виборча система: поняття та сучасне розуміння. *Юридичний вісник*. 2012. №1. С. 21–30.
2. Виборчий Кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
3. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.
4. Мажоритарна виборча система. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS000449>.
5. Пропорційна виборча система. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2198.html>.
6. Сарай Р.Д. Правова природа реформування сучасної виборчої системи України: переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Вип. 64. С. 65-69.
7. Чупрін Р.В. Гібридні виборчі системи в сучасному світі: основні різновиди та тенденції застосування на загальнонаціональному рівні. *ВІСНИК НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2016. Вип. 1/2(29/30). С. 1-5.

Секція 2 Повоєнне відновлення сталого розвитку регіонів України

Оксана Бабінець, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Babinets, postgraduate student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-9546-1333>

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д.держ.упр., професорка, завідувачка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОПОЛІСУ ЯК ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ СУБУРБАНІЗАЦІЇ

THE CONCEPT OF ECOPOLIS AS AN EFFECTIVE MECHANISM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CITIES ON THE CONDITION OF SUBURBANIZATION

The paper reveals some negative aspects of suburbanization. It also considers the concept of ecopolis as an effective tool for minimization the risks connected with negative aspects of suburbanization. So that, the paper highlights some international examples in applying the basic ideas of ecocity or ecopolis in order to attain growth and sustainability of urban territories on the condition of suburbanization. The research also shows some modern approaches such as copengagenization, technology of Vertical Garden System, etc., provided for ensuring of sustainable development of cities. The paper concludes the importance of implementation of such ideas in reconstruction of Ukrainian cities.

Keywords: *suburbanization, ecocity, ecopolis, copengagenization.*

На сучасному етапі розвитку суспільства в багатьох містах світу, у тому числі і в Україні, спостерігається активізація процесів субурбанізації, коли міське населення переїжджає до передмість або в населені пункти, розташовані в приміській зоні. Як зазначає І. Гудзеляк, субурбанізація – це швидкий розвиток приміської зони великих міст, зростання щільності населення та перенесення сюди деяких видів економічної діяльності з центру агломерації [1, с. 129]. Можна погодитися з думкою науковців Л. Ван ден Берга (L. Van den Berg), Л. Клаассена (L. Klaassen), Г. Шимемі (G. Scimemi), Р. Древета (R. Drewett), та А. Россі (A. Rossi), які визначають субурбанізацію як процес «якісного вдосконалення», що зумовлює переселення міських жителів до менших поселень поряд з метрополісом, де наявні кращі умови життя [2].

Процеси субурбанізації спричинені насамперед тим, що великі міста постають перед багатьма екологічними викликами. Внаслідок цього частина міського населення переселяється до передмість чи довколишніх поселень, де екологічна ситуація трохи краща і наявний доступ до природних ресурсів.

Варто зазначити, що субурбанізація, як і урбанізація, має як позитивний, так і негативний вплив. Наслідки та ризики урбанізаційних процесів, у тому числі субурбанізації, є взаємообумовленими та впливають на різні сфери суспільного життя (транспортна, житлова, соціальна, економічна, екологічна та інші), що потребує залучення комплексного механізму публічного управління та запровадження інноваційних підходів з метою їх мінімізації та подолання.

Сучасні концепції розвитку міст передбачають гармонійне й збалансоване існування в межах природних екосистем. Одним із таких підходів є концепція екополісів або екоміст, яку впроваджу-

ють наразі в багатьох країнах світу. Термін «екомісто» («EcoCity») був уперше вжитий теоретиком урбанізму Річардом Реджістером (Richard Register) у 1987 році у книзі «Екомісто Берклі. Будуємо міста задля здорового майбутнього», який визначив цей феномен як «екологічно здорове місто». Пізніше у книзі «Екоміста. Відбудова міст у гармонії з природою» («EcoCities: Rebuilding Cities in Balance with Nature») Р.Реджістер запропонував низку інструментів для реалізації цієї концепції, зауваживши, що чим вище щільність і різноманітність міста, тим менше воно залежить від моторизованого транспорту, і чим менше ресурсів воно потребує, тим менший його вплив на довкілля [3, с. 15]. Крім того, ученим-урбаністом було сформульовано основні критерії екоміста: наявність громадського транспорту, який має мінімальний вплив на довкілля, відсутність автомобілів та пішоходна мобільність.

Основні аспекти розбудови екологічних міст також висвітлені у працях Пола Даунтона (Paul F. Downton), зокрема у його книзі «Екополіс. Архітектура і міста в умовах зміни клімату» («Ecopolis: Architecture and Cities for a Changing Climate»), де надається тлумачення феномену екополіса як урбанізованої системи, населення якої свідомо інтегроване у процеси біосфери задля оптимізації функціонування біосфери на благо людини. Як зазначає П.Даунтон, концепція розвитку екополісу – це спроба повернутися до ідеї міста як громади та творення міста в динамічній рівновазі з довкіллям [4, с. 22].

Нині, в умовах глобальних незворотних змін клімату, ідеї екополісу, або екоміста, є досить популярними та підтримуються на урядовому й місцевому рівнях у багатьох країнах світу. При цьому до основних особливостей розбудови й розвитку екополісів можна віднести такі: розвиток відновлювальної енергетики; будівництво енергоефективних будинків; скорочення потреби в автомобільному транспорті шляхом раціонального планування території, розвитку велосипедного транспорту, а також чіткої роботи електричного громадського транспорту; зростання частки зелених зон на території міст; мінімізація утворення твердих побутових відходів, забезпечення їх сортування та максимально глибокої переробки.

Наразі можна викремити чотири типи проєктів екополісів (екоміст): масштабні проєкти футуристичних міст (Масдар, або «Місто під куполом», в Об'єднаних Арабських Еміратах, місто на плаву Ліліпад (Lilyrad) та інші); екоміста в субурбіях або поблизу великих міст (місто-сателіт Great-city біля Ченжу (Китай), місто Сонгдо у Південній Кореї); реконструкція окремих міських територій у великих містах (квартал Вобан у м.Фрайбург; екомісто Аустенборг (Мальме, Швеція), квартал Ньюбау у Відні, екоквартали та селище «Гундельдінгер Фельд» (Gundeldinger Feld) у Швейцарії та інші); невеликі екопоселення в екологічно чистих зонах («Місто сонця» поблизу міста Цесис у Латвії та інші).

Звичайно, розбудова екополісу потребує значних капіталовкладень. Тому більшість міст у межах власних ресурсів намагаються запроваджувати окремі ідеї розбудови екополісу замість реалізації масштабних футуристичних проєктів. Зокрема, однією з найуспішніших стала ідея велоурбанізму, втілена Яном Гейлом (Gehl Jan) у Копенгагені, у ході реалізації якої виник термін копенгагенізація – поняття, що характеризує урбаністичну тенденцію, зорієнтовану на велосипед як транспортний засіб [5]. Так, мешканці данської столиці майже всі користуються велосипедним транспортом завдяки добре розвиненій велоінфраструктурі. Крім того, у Копенгагені весь громадський транспорт виключно електричний. Завдяки таким нововведенням у місті було зведено до мінімуму рівень викиду вуглекислого газу.

У багатьох містах світу впроваджуються ідеї Ле Корбюзьє, який висунув концепцію міста-саду ще у 1920-х роках. Зокрема, широко практикуються сади на дахах будівель. Наприклад, у 2022 році міська рада Праги внесла зміни до місцевого будівельного регламенту, зобов'язавши забудовників зводити будинки із зеленими дахами, якщо нахил даху менше 20 градусів.

Водночас значного поширення у Європі та світі нині набула тенденція вертикального озеленення, засновником якої став Патрік Бланк. Розроблена ним технологія «вертикального саду» (Vertical Garden System) була вперше застосована під час оформлення стін музею сучасного мистецтва в Парижі. Ця технологія успішно використовується для декорування фасадів адміністративних та інших будівель не тільки у Франції, але й у Німеччині, Бельгії, Індії, Іспанії, Італії, США, Таїланді, Швейцарії, Японії, Кореї, Китаї, Бразилії, США та інших країнах. Таким чином, зовнішнє озеленення будівель на сьогодні є ефективним інструментом для розвитку екополісів та поліпшення екологічної ситуації в містах.

Багато старих міст Європи та Америки втілюють ідеї розбудови екополісу шляхом переходу на місцеві відновлювальні джерела енергії, зміни системи управління відходами, реконструкції будівель на енергоефективні об'єкти.

З огляду на зазначене вище, можна констатувати, що в умовах нинішніх екологічних викликів концепція екополісів (екоміст) набуває все більшої актуальності, що, у свою чергу, впливає на розвиток процесу публічного управління та вимагає прийняття невідкладних ефективних управлінських рішень у цьому контексті.

Подальша відбудова українських міст, які зазнали руйнувань внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, також може базуватися на основі концепції екополісу (екоміста), що сприятиме покращенню стану довкілля та збалансованому розвитку територій. Таким чином, перспективи подальших досліджень можуть стосуватися вивчення кращих світових практик реалізації концепції екополісу та шляхів їх застосування в Україні.

Список використаних джерел

1. Гудзеляк І. Географія населення / Ірина Гудзеляк. Наук. ред. О. І. Шаблій. Львів : ВЦ Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008. 232 с.
2. Van den Berg L., Drewett R., Klaassen L.H., Rossi A., Vijverberg C.H.T. Urban Europe: A study of growth and decline. A. Wheaton & Co. Ltd., Exeter, 1982.
3. Register R. EcoCities: Rebuilding Cities in Balance with Nature. New Society Publisher; Revised edition, 2006. 368 p.
4. Paul F. Downton. Ecopolis: Architecture and Cities for a Changing Climate. Springer, Adelaide, 2009. 628 p.
5. Колвілл-Андерсен М. Копенгагенізуймо: Путівник із глобального велоурбанізму. Київ : Видавець Возняк О.В., 2022. 304 с.

Яна Братішко, студентка 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yana Bratishko, 2nd year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Вікторія Колтун**, д.держ.упр., професорка, завідувачка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВОЛОНТЕРСТВО В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

VOLUNTEERING IN THE TERRITORIAL COMMUNITY DURING THE WAR PERIOD

With the beginning of the full-scale aggression of the russian federation, the need to solve such issues as territorial defense, ensuring community life during martial law, working with internally displaced persons, eliminating the negative consequences of rocket attacks, organizing humanitarian headquarters, etc., was added to the functions of local self-government bodies of the territorial community. The importance and volumes of the tasks set rapidly activated the volunteer movement and the growth of the number of people involved in it. The report defines the main directions of volunteer activity in the territorial community, identifies the main problems of the functioning of humanitarian headquarters (centers), and proposes approaches to the organization of their activities.

Keywords: волонтерство, гуманітарний штаб, територіальна громада.

Збройна агресія російської федерації та повномасштабне військове вторгнення викликали суттєве збільшення громадянського руху, зокрема, активізацію волонтерської діяльності. В ці дні проявила себе висока самоорганізація місцевого населення та налагодження його тісної співпраці з органами місцевого самоврядування.

На території Глевахівської територіальної громади, де в період лютого-березня 2022 року відбувалися бойові зіткнення (Васильківський аеродром) та розміщувалися численні частини Збройних Сил України, Нацгвардії України та інших військових формувань, спостерігалися такі явища, які були притаманні більшості неокупованих громад Київської області: евакуація більшості цивільного населення громади в інші регіони України, утворення (формування) загонів територіальної оборони з наступним перетворенням в добровольчі формування територіальних громад, різке зростання дефіциту ліків, продуктів харчування, товарів першої необхідності, відсутність можливості вільного пересування незахищених верств населення, які залишилися без догляду (одинокі літні люди, інваліди тощо), затримка періодичних виплат пенсійного і соціального забезпечення, необхідність термінової ліквідації негативних наслідків ракетних обстрілів тощо. Все це стрімко активізувало волонтерський рух та зріст числа осіб, що в ньому задіяні.

Аналіз ситуації, що склалася, дозволяє виділити такі основні напрямки волонтерської діяльності:

- збір коштів та засобів на допомогу Збройним Силам України;
- організація допомоги жителям територіальної громади, які потребують підтримки, зокрема, соціально вразливим верствам населення, внутрішньо переміщеним особам, мешканцям, житло яких зруйновано або пошкоджено внаслідок ракетних обстрілів;
- організація гуманітарної допомоги для жителів територіальних громад інших регіонів України, що найбільше постраждали від збройної агресії російської федерації.

Якщо організація волонтерської допомоги Збройним Силам України набула широкого поширення з 2014 року, то організація волонтерства для надання гуманітарної допомоги у своїй територіальній громаді та іншим територіальних громадах викликало створення нових організаційних форм, основною з яких став гуманітарний штаб, який являє собою територіально та організаційно виокремлену структуру, головною функцією якої стали: приймання, накопичення, облік, розподіл та надання гуманітарної допомоги від різних донорів різним категоріям набувачів.

Досвід функціонування таких гуманітарних штабів (центрів) дозволяє виокремити основні проблеми:

- недосконале нормативне регулювання обігу гуманітарної допомоги, що тягне за собою проблеми з організації чіткої координації, взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, неузгодженість з волонтерськими ініціативами, а також проблеми інвентаризації, обліку, звітності, оприбуткування гуманітарної допомоги на рівні територіальної громади [1, с. 10];

- відсутність окремого структурного підрозділу в апараті місцевої ради з визначеними функціями, яка тягне додаткове функціональне навантаження на працівників органів місцевого самоврядування та перегляд їх посадових обов'язків;
- відсутність чітких критеріїв набувачів гуманітарної допомоги, що ускладнюється кількістю видів джерел надання допомоги, різною кількістю номенклатури допомоги, встановленням статусу особи, що потребує гуманітарної допомоги тощо;
- складність прогнозування кількості та номенклатури гуманітарної допомоги, що надходить в територіальну громаду; в деяких випадках відсутність документів на передачу гуманітарної допомоги від джерел приватної форми власності;
- необхідність обов'язкової задіяності працівників апарату місцевої ради через надходження гуманітарної допомоги, придбаної за державні кошти (передача продуктів харчування та товарів першої необхідності територіальним громадам від облдержадміністрацій);
- взаємодія посадових осіб органів місцевого самоврядування та мешканців територіальної громади, які забезпечують функціонування гуманітарного штабу, офіційний статус та повноваження таких волонтерів;
- через недостатнє інформаційне забезпечення діяльності гуманітарного штабу (залучення стандартів інформаційного супроводу офіційними джерелами інформації) та через суспільну важливість питання гуманітарної допомоги є висока вірогідність поширення викривленої недостовірної інформації в соціальних мережах, що може бути використано для негативного впливу на загальний інформаційний фон в територіальній громаді та регіоні.

Визнаючи важливість та безальтернативність функціонування гуманітарного штабу (центру) для вирішення соціальних питань, які загострилися в період воєнного стану, можна виділити два діаметральних підходи щодо організації його діяльності.

Перший підхід, який полягає в широкому залученні громадянського суспільства, волонтерів, передачі від органів місцевого самоврядування функцій отримання, використання та контролю за обігом гуманітарної допомоги до місцевих громадських наглядових організацій, залишаючи за органами місцевого самоврядування функції надання інформації щодо осіб, які потребують допомоги, різних категорій (за умови згоди таких осіб) та іншої підтримки на основі цільових програм територіальної громади. Недоліком є відсутність розвинутої структури громадських (волонтерських) організацій на території значної кількості територіальних громад.

Другий підхід полягає в організаційно-правовому унормуванні діяльності гуманітарного штабу, де функція управління та забезпечення діяльності передається до структурного підрозділу сільської/селищної/міської ради з розширенням його функцій. Така діяльність потребує розроблення законодавчих актів, наприклад, типового положення про гуманітарний штаб, порядок залучення волонтерів, форм документацій щодо обліку, отримання, розподілу, надання гуманітарної допомоги від широкого спектру надавачів, або розробка відповідних власних локальних нормативних актів місцевої ради.

Список використаних джерел

1. Механізми надання державою гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану (станом на 1 червня 2022 року). Національне агентство з питань запобігання корупції. Київ, 2022
2. Особливості бюджетування органами місцевого самоврядування гуманітарної допомоги. Тетяна Палійчук, Аналітик у сфері місцевих фінансів АМУ. 2023
3. Гуманітарна допомога: документальне оформлення, бухгалтерський облік, звітування. Настанови для ОГС. Київ : УНЦПД, 2022. 34 с.

Максим Вяхірєв, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maksym Viakhiriev, Postgraduate student of the regional department policy of the Educational and Scientific Institute public administration and civil service Kyiv National University named after Taras Shevchenko

<https://orcid.org/0000-0002-3606-5987>

Науковий керівник: **Владислава Юзефович**, к.е.н., доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

CURRENT DIRECTIONS IN INTEGRATED TERRITORIAL COMMUNITIES' DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF RENEWAL OF COUNTRY

The sphere of planning of development of cities is examined in the conditions of renewal of country. The processes of improvement of the integrated development of cities are determined by actual in the conditions of providing of effective local development. The problems of integrated development of cities in the conditions of renewal of country and directions of their overcoming are determined. Legal frameworks of sphere of planning of development of cities are analysed in the conditions of renewal of country and determination of suggestion in relation to perfection of regeneration of territories in a country. The processes of improvement of collaboration of organs of state administration, territorial societies and business, are determined actual at direction of integrated development of cities in the conditions of renewal and regeneration of territories, legal providing of town-planning development. Probed normatively legislative documents in the sphere of integrated development of cities which give basis and promote efficiency of application of new instruments and practices in the conditions of renewal of country. The role of organs of public management and administration is determined in forming of basis of effective development of territories, taking into account strengthening of influences of processes of the military state.

Keywords: integration, planning, integrated development of cities, renewal, local self-government, territorial communities.

В сучасних умовах загроз та викликів національній безпеці країни та значних руйнуваннях певних територій процес інтегрованого розвитку міст повинен стати ефективним інструментом відбудови та відновлення просторів. Актуальність визначених сучасних напрямів планування інтегрованого розвитку міст полягає в підвищенні важелів багатофункціонального розвитку в економічному зростанні як держави, так і її окремих частин, децентралізації влади та передачі значних повноважень на місцевий рівень. Потреба у запровадженні сучасних управлінських практик знає більш вагомою в умовах викликів та загроз сьогодення.

Основні засади інтегрованого розвитку громад та планувальні підходи до територіального розвитку зафіксовано Лейпцизькою хартією «Міста Європи на шляху до сталого розвитку». Саме цей документ - хартія «Міста Європи на шляху до сталого розвитку» визначає інтегрований підхід до планування як необхідну основу для довгострокового розвитку європейських міст, в тому числі і в питаннях безпеки життя та діяльності населення [1].

В сучасних умовах безпекових загроз та викликів та втраті містобудівного потенціалу територій процес інтегрованого розвитку міст повинен працювати як ефективний метод відтворення простору, у взаємозв'язку і взаємодії його основних елементів задля відбудови та подальшого створення безпекових функцій територій. Сьогодні виникає потреба у запровадженні адекватних управлінських напрямів місцевої влади, яким є інтегрований розвиток, про що наголошено у Проєкті розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад та затвердження плану заходів з її реалізації». Запровадження інтегрованого розвитку міст передбачається через концепції інтегрованого розвитку громад та планів дій з реалізації їх положень [2].

В реаліях сьогодення визначення сучасних напрямів планування інтегрованого розвитку міст полягає в підвищенні важелів багатофункціонального розвитку в зростанні як держави, так і її окремих частин, децентралізації влади та передачі значних повноважень на місцевий рівень. Потреба у

запровадженні сучасних управлінських практик знає більш вагомою в сучасних умовах відбудови та відновлення міських просторів.

Сьогодні, коли органи місцевого самоврядування наділені значними повноваженнями і можливостями визначати напрямки ефективного соціально-економічного розвитку своїх громад, виникає надзвичайно велика потреба у запровадженні адекватних управлінських інструментів у практику діяльності місцевої влади. До таких інструментів, безумовно, відноситься планування інтегрованого розвитку територіальної громади, ефективність застосування якого визнана міжнародною спільнотою та підтверджена досвідом деяких міст нашої країни.

Актуальність визначених сучасних напрямів планування інтегрованого розвитку громад полягає в підвищенні важелів багатofункціонального розвитку в економічному зростанні як держави, так і її окремих частин, децентралізації влади та передачі значних повноважень на місцевий рівень. Потреба у запровадженні сучасних управлінських практик знає більш вагомою в сучасних реаліях сьогодення [3].

В умовах воєнних дій урбанізація територій міст стала новим викликом, коли на відносно незначному просторі концентрується значна кількість людських, економічних, соціальних, інженерних та інших ресурсів. Значне скупчення ресурсів є джерелом загроз безпекового характеру і тому питання інтегрованого розвитку міст вимагає запровадження розумної урбанізації, напрями якої визначають території високої ефективності для певних спеціалізацій і зменшують навантаження на інші території, зберігаючи безпекові, соціальні та екологічні якості простору.

Формування нового містобудування, особливо в аспектах відбудови та регенерації, вимагає оперативного забезпечення процесу його реалізації. Сьогодні великі довгострокові містобудівні плани повинні переформатуватись в коло послідовних короткострокових місцевих проєктів по їх реалізації, визначених за пріоритетністю інтегрованого розвитку міст для забезпечення безпеки життя та діяльності територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку». URL : http://2.auc.org.ua/sites/default/files/leypcizka_hartiya.pdf. (дата звернення: 10.04.2022).

2. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад та затвердження плану заходів з її реалізації» URL: <https://www.min-region.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyuu/proekt-rozporядzhen-nya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-shvalennya-kontseptsiyi-zaprovadzhen-nya-integrovanogo-rozvitku-gromad-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizatsiyi>. (дата звернення: 12.04.2022).

Міське самоврядування : підручник /за ред. В. М. Вакулєнка, Ю .Ф. Дєхтяренка, В. С. Куйбїди. Київ, НАДУ, 2019. 672 с.

Віктор Градієський, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktor Gradivskyu, postgraduate student at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-1745-6584>

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНИМ РОЗВИТКОМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

IMPROVEMENT OF THE COMMUNICATION SYSTEM OF PUBLIC EMPLOYEES WITH THE PUBLIC IN THE FIELD OF HUMANITARIAN DEVELOPMENT AT THE REGIONAL LEVEL

In the face of a full -scale military invasion that shamefully and treacherous began with the introduction of Russian troops into the territory of Ukraine on February 24, 2022, in Ukraine the formation of a new statehood, the effectiveness of which is ensured by public employees - a link between the authorities and society, which ensures citizens of humanitarian development at the regional level with state interests, and supports the quality of public life in the territory of municipal formation.

Speaking of the humanitarian component, namely about improving the communication system of public employees with the public in the field of humanitarian development at the regional level, we are aware environments by inclusion of significant knowledge and use of comfortable learning technologies.

However, there are a number of unresolved problems in this field: insufficient level of relationships between regional authorities and society; lack of a well - established constructive dialogue of power structures with the media; insufficient level of communicative competence of employees of local self-government bodies; shortcomings of legislative regulation of citizens' participation in local self-government, etc.

Keywords: *communications, public service, humanitarian development management.*

Удосконалення системи комунікації публічних службовців з громадськістю у сфері управління гуманітарним розвитком на регіональному рівні надзвичайно гостро відчуває потребу у встановленні та підтриманні сталих комунікативних зв'язків між його суб'єктами й об'єктами, використанні спеціальних засобів інформаційного обміну, завдяки яким забезпечується та безпосередньо здійснюється управлінський процес. Комунікація є неодмінною складовою управлінської діяльності загалом і публічного управління зокрема. Саме потреба налагоджувати та підтримувати комунікації впливає з самої суті публічного управління як цілеспрямованого впливу з метою досягнення суспільно значимих і суспільно визначених цілей і передбачає: обов'язкове усвідомлення цієї потреби суб'єктами публічного управління, а також регулювання та координацію комунікативної діяльності цих суб'єктів.

Комунікації публічних службовців з громадськістю у сфері управління гуманітарним розвитком на регіональному рівні у цілому являє собою процес суспільної взаємодії за допомогою повідомлень, змістом яких є публічне управління, реалізація публічної влади та публічної політики. Це означає, що сфера поширення цієї комунікації зачіпає не лише саму систему публічного управління гуманітарним розвитком, а знаходиться й далеко поза нею і охоплює соціальний простір, що простягається від найвищих суб'єктів прийняття рішень щодо публічних справ до кожного, кого ці справи хоча б частково стосуються. Тобто, до цієї комунікації залучені як суб'єкти, що безпосередньо належать до системи публічного управління гуманітарним розвитком, так і ті, що знаходяться поза нею – у громадському та приватному секторах [1].

Удосконалення системи комунікації публічних службовців з громадськістю у сфері управління гуманітарним розвитком на регіональному рівні зазвичай займаються відповідні структурні підрозділи та/або окремі фахівці. Такими підрозділами є: патронатні служби, служби діловодства, персоналу, інші та окремі посадові особи, що виконують їх функції – у частині забезпечення внутрішніх комунікацій; департаменти (управління) інформаційної (комунікативної)

політики (діяльності), комунікацій з громадськістю та засобами масової інформації, управління (відділи, сектори) із зв'язків з громадськістю, звернень громадян, з питань внутрішньої політики, прес-служби, прес-центри, а також прес-секретарі, помічники (радники) керівників з питань зв'язків з громадськістю, інші особи – щодо забезпечення зовнішніх комунікацій [2].

У будь-якому разі, незважаючи на найменування та конкретну функціональну спрямованість такого підрозділу або посади фахівця, їх діяльність має спрямовуватися на забезпечення результативної та ефективної комунікативної взаємодії безпосередньо між посадовими особами та структурними підрозділами певного органу публічного управління, а також між ними і громадськістю, бізнесом, іншими органами влади та ґрунтуватися на таких принципах, що мають реалізовуватися у процесі комунікацій, а саме:

- донесення до всіх заінтересованих суб'єктів комунікативної взаємодії інформації, що дозволяє приймати ефективні управлінські рішення і відповідає вимогам: точності, своєчасності, повноти, корисності, доступності;

- презумпція доступності інформації (максимальне оприлюднення). Уся інформація про діяльність органів публічного управління підлягає широкому оприлюдненню (за винятком тієї, що обмежена спеціальними нормативно-правовими актами);

- максимальна інформаційна відкритість діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування для широкої громадськості – публікація і обов'язкове розповсюдження суспільно важливих документів, за винятком обґрунтованих обмежень;

- заохочення (стимулювання) відкритості управлінських структур;

- обмеження сфери встановлених винятків щодо відмови в отриманні інформації, їх обґрунтування й сувора відповідальність за порушення правил надання потрібної інформації;

- пріоритет «громадського інтересу» – законодавчий захист можливості оприлюднення інформації, навіть якщо вона становить виняток (за наявності для цього достатніх підстав);

- безкоштовність надання інформації органами публічної влади (за винятком тих послуг, які не передбачені чинним законодавством або потребують надмірних витрат) [2, 3].

Отже, на лідерські позиції публічних службовців у певному комунікативному гуманітарному просторі може впливати багато факторів, пов'язаних із структурними елементами цього простору, серед них найбільш значущими є: 1) соціокультурне середовище; 2) стан розвитку місцевого сегмента інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури; 3) домінуючі теми повідомлень, пов'язаних із життям адміністративно-територіального утворення, та їх форма; 4) конкуренція між суб'єктами, їх мотивація та мета лідерства.

Список використаних джерел

1. Соціальна і гуманітарна політика : підручник / [авт. кол.: В. П. Трощинський, В. А. Скура-тівський, М. В. Кравченко та ін.]; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. Київ : НАДУ, 2016. 792 с.

2. Комунікації в публічному управлінні URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3136/1/%D0%9A%D0%>

3. Про звернення громадян : Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

Роман Григоришин, магістр кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Roman Grygoryshyn, master student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF RECOVERY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE AFTER THE WAR

«Україна – країна можливостей і величезного потенціалу, яка стала відкриттям для світу як сильна нація та держава»

It is difficult to talk about recovery when Ukrainian cities and their residents are still suffering from violent attacks. Despite the fact that there is a war going on in our country, and all the people of Ukraine are aiming for victory over the aggressor, it is important to remember the economic development of the state, because it will be the key to the post-war recovery of Ukraine. As the war has caused significant economic damage, now more than ever Ukraine needs creative, large-scale solutions that will allow it to recover from the war and ensure vigorous growth to reach pre-war levels and exceed them as soon as possible. One of such tools, which can become the key to the recovery of Ukraine, is the World Expo-2030 in Odesa. World Expo is one of the largest world events held every 5 years. For the host country, the Expo is a tool for promoting the national brand, attracting investment into the economy, and strengthening ties with foreign governments, international companies, and representatives of civil society from around the world.

Keywords: Full-scale invasion of russia, reconstruction of the country after the war, Expo-2030, economy, society, war.

Насьогодні сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни є однією з головних проблем суспільства. Сутність дефініції «сталий розвиток» полягає у визначенні життєздатних аспектів, що включають економічні, соціальні та екологічні елементи суспільної діяльності. Поняття «сталий розвиток» вперше сформульовано Світовою комісією з навколишнього середовища та розвитку, яка була створена 1983 р. Концепцію сталого соціально-економічного розвитку було сформульовано у 1987 р., у звіті цієї комісії. Сутність концепції полягає у задоволенні справжніх потреб людини без створення загрози задоволенню потреб майбутніх поколінь [1].

У зв'язку з цим «сталий розвиток» включає в собі економічну (кількісне зростання та якісні зміни структури національного господарства), соціальну (покращення якості життя населення) та екологічну (охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів) складові [1].

Повоєнне відновлення країн у різний період не було однаковим. Пріоритети по відновленню встановлювались з урахуванням людських потреб, можливостей та ресурсів забезпечення. Повномасштабне вторгнення росії вимагає від України постійного пошуку підходів до формування та втілення на практиці власної стратегії сталого соціально-економічного розвитку.

Роль сталого розвитку нашої країни після війни є актуальним питанням сьогодення, яке розглядають низка вітчизняних дослідників таких як: В. Антонюк, Д. Брик, М. Зверяков, В. Кіндзерський, М. Кизим, С. Кук, В. Мельник, О. Шапран т.ін. Безспірно, науковцями було зроблено вагомий внесок у дослідженні та вивченні сфери післявоєнного відновлення країни, однак залишились нерозкритими деякі практичні проблем сфери. Цим, на нашу думку, і зумовлена актуальність розгляду цього питання на конкретному етапі розвитку українського суспільства.

С. Кук вважає, що «планувати відновлення та покращення того, що було до війни це «послання надії», щоб «продовжувати боротьбу», яка має об'єднати українську націю та задати їй вектор прискороного розвитку» [2, с. 122].

Найголовнішими джерелами фінансування післявоєнної відбудови України повинні стати, насамперед, відшкодування (репарації) від росії та продовження активної міжнародної фінансової підтримки, допомога міжнародної спільноти (ЄС, уряди країн-партнерів і міжнародні інститути) [3, с. 39].

Вважаємо, що **основними цілями** післявоєнної відбудови країни мають стати: швидке відновлення економічної діяльності; відбудова знищених або пошкоджених унаслідок війни майна та інфраструктури; повернення в Україну біженців, внутрішньо-переміщених осіб та їх включення до економічних процесів; формування засад для стійкого економічного зростання.

Отже, щодо післявоєнного відновлення країни, спрямованого на прискорення стійкого економічного зростання можемо сміливо сказати, що «сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». В рамках цього плану Україна готова розпочати підготовку та провести Всесвітню виставку Експо-2030 у місті Одеса. Про це розповіла Перший віце-прем'єр-міністр — Міністр економіки України Юлія Свириденко під час онлайн - презентації українського проекту перед Міжнародним бюро виставок, яка проходить в Парижі.

Експо-2030 стане найпотужнішим імпульсом розвитку, а також приверне увагу всього світу до продемонстрованих можливостей України та її потенціалу. Основні переваги проведення Експо для України – це інвестиції в усі сфери, реклама та велика кількість туристів. Насамперед, це розбудова інфраструктури – нові дороги, термінали, залізничне та авіасполучення, паркінги, морська інфраструктура, енергогенеруючі потужності тощо. Соціальні та комерційні проекти: лікарні та санаторії, курортні зони та парки, набережні та пляжі, дитячі зони відпочинку, готелі та казино, конференц- та концерт-холи, апартаменти, арени, експоцентри та інше.

«Україна сьогодні – це не лише війна та революція. Йдеться про майбутнє. Це можливість представити синергію українських технологій та мультикультуралізму. Це шанс зробити нашу країну одним із провідних виставкових майданчиків Східної Європи», - запевнила Юлія Свириденко. Проведення Експо-2030 в Одесі вже підтримала прем'єр-міністр Італії Джорджія Мелоні, яка зауважила, «що це дасть надзвичайний сигнал для Європи, а саме віру в те, що в Україні все буде добре».

«Ідеальний момент» - ніколи не настане, тому порятунком слід починати негайно. Все, що зараз відбувається, робиться заради майбутнього. ЗСУ, народ, нація, борються за самоідентифікацію... Експо – це також про майбутнє, про майбутнє України». *Попри те, що зараз триває війна, ми думаємо про майбутнє.*

Як висновок необхідно зазначити, наш прогноз полягає в тому, що після перемоги у світі буде дуже велика мода на українське. Ми вже здобули бренд незламної нації. Знову-таки, у світі зараз обговорюють плани відновлення України й участь у цьому відновленні всього цивілізованого світу. Відтак було б дуже логічно, коли ми на стороні добра перемагаємо, потім різні країни нам допомагають у своїй частині у відбудові. А потім до України в Одесу, як символ незламності, весь світ приїжджає у 2030 році. І побачить відновлену Україну.

Список використаних джерел

1. UN. Secretary-General. World Commission on Environment and Development (1987). Report of the World Commission on Environment and Development : note / by the Secretary-General.) URL : <https://digitallibrary.un.org/record/139811>
2. Cook S. Rebuilding Ukraine after the War / Cook S. – Center for Strategic and International Studies. March 22, 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraine-after-war>
3. Віщик М. Погляд з України: відроджуючи віру в міжнародне право. *Just security*. 2022. URL : <https://www.justsecurity.org/80723/insight-from-ukraine-revitalizing-belief-in-international-law-ua>.

Марія Демаш, студентка 2-го курсу освітнього рівня «магістр» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Demash, 2ed year student of the master's level specialization Public administration, Educational and scientific institute of public administration and civil service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, д.політ.н., професорка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

PUBLIC POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF DEPRESSED REGIONS: CHALLENGES AND PROSPECTS

Depressed regions are characterized by poverty, unemployment, and social exclusion. To address this, public policy must take a tailored approach that identifies the unique needs of each region.

Sustainable economic development is critical to lift depressed regions out of poverty. Infrastructure investment and public-private partnerships can support this development, especially for small and medium-sized enterprises. Providing access to education and training is also necessary to help people acquire the skills they need to succeed in a modern economy.

In addition to economic development, access to high-quality public services like healthcare, education, and social services is vital. Improving public service delivery can contribute to economic development by improving the human capital of the region.

However, there is no one-size-fits-all approach to addressing the challenges faced by depressed regions. Public policy must be tailored to the unique needs of each region, taking into account local economic conditions, infrastructure, and human capital.

Keywords: *depressed regions, restoration of territories, Regional policy.*

Сучасний світ має багато проблем, які науковці відзначають, як серйозні виклики для розвитку суспільства. Україна стикається з викликами підвищення якості життя населення на всій території країни. Ускладняється ця проблема наявністю депресивних регіонів, військовою агресією та її наслідками, яка ще більше загострює ситуацію в регіонах країни.

Депресивні регіони характеризуються низьким рівнем соціально-економічного розвитку, недостатньою інфраструктурою для потреб громади, високим рівнем безробіття та низьким рівнем життя населення. Тож, під час розвитку депресивних територій та організації політики щодо управління такими територіями держава має приділити особливу увагу для ефективного забезпечення підвищення рівня життя населення на цих територіях. Під час прийняття плану щодо організації політики важливо звертатися до маркетингових досліджень для визначення потреб населення та подальших можливостей розвитку депресивних регіонів. З цією метою можна скористатися базовими принципами маркетингових досліджень в політичній сфері, які були описані Лікарчук Наталією Василівною у своїй науковій роботі. Це дозволить ефективніше організувати політику управління депресивними територіями та забезпечити більш успішні результати розвитку цих регіонів для підвищення рівня життя населення на цих територіях.

Будь-яка країна стикається з серйозним соціально-економічним викликом в контексті депресивних регіонів. Так регіони потребують значних ресурсів та зусиль для забезпечення розвитку. Якщо ми звернемося до міжнародного досвіду, ми побачимо практику залучення комплексних підходів до розв'язання проблеми, що містять широкий спектр стратегій та інструментів: залучення інвестицій, впровадження інноваційних технологій та налагодження співпраці з міжнародними партнерами.

Міжрегіональна співпраця може стати одним з найбільш важливих чинників успішної публічної політики розвитку депресивних територій. Однією з таких яскравих прикладів в Європі стала «Балтійська стратегія», яку було прийнято завдяки ініціативі Європейського Союзу у 2009 році. Ця стратегія була націлена на розвиток країн, які межують з Балтійським морем. У EUSBSR беруть участь країни ЄС – Швеція, Данія, Польща, Литва, Латвія, Німеччина, Фінляндія та Естонія.

10 березня 2022 року на офіційній сторінці Балтійської стратегії (Baltic Sea Region Strategy, 2022) було опубліковано інформацію про те, що співпраця з росією та республікою Білорусь призупиняється.

Мета Балтійської стратегії – підвищення конкурентоспроможності, підвищення якості життя та економічного розвитку регіону. Основні напрямки діяльності спрямовуються на збереження довкілля, розвиток інфраструктури, підприємництва та зміцнення міжнародної співпраці.

За роки існування та реалізації цієї стратегії було забезпечено приріст інвестицій, підвищено рівень життя, створено нові робочі місця та досягнені інші поставлені цілі. Тож ця ініціатива стала яскравим прикладом того, як міжнародна співпраця може допомогти в розвитку депресивних регіонів та знайти та залучити інвестиції в регіон.

Україна має свій власний досвід розробки та впровадження стратегій підтримки депресивних регіонів. Так Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» став важливим кроком у розвитку державної політики та політики відновлення регіонів та територій. Законопроект охоплює зміни одразу до декількох чинних законодавчих актів, які спрямовані на покращення умов розвитку депресивних регіонів України, адже регіони та території, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, можуть вважатися депресивними через руйнування інфраструктури, зниження економічного потенціалу, соціальну незахищеність та інші проблеми, що виникають внаслідок конфлікту. Зокрема, цей закон містить той самий комплексний підхід з залученням інвестицій, підвищення якості соціальних послуг та збільшення економічного потенціалу регіонів. Цей Закон визначає основні засади державної регіональної політики: економічні, екологічні, правові, соціальні, гуманітарні та організаційні як складової частини внутрішньої політики України. Також, він передбачає створення плану відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.

Однак, не можна забувати, що для успішної реалізації політики розвитку депресивних регіонів потрібно забезпечити спільну координацію між громадянським суспільством, бізнесом та владою. Окрім того, необхідно враховувати індивідуальні особливості окремого регіону та залучати до розвитку місцеві громадські ініціативи.

Одна з головних цілей держави та регіональної політики це створення умов для однаково пропорційного розвитку регіонів на території всієї країни. Тож перспективи публічної політики можуть посприяти досягненню цієї мети, а державна, зі своєї сторони вже готує необхідну правову базу для розвитку регіонів та відновлення їх потенціалу.

Список використаних джерел

1. European Union. Baltic Sea Region Strategy. URL: <https://www.balticsea-region-strategy.eu/> (дата звернення: 20.03.2023).
2. Барановський М.О. Депресивні території: сутність поняття, особливості розвитку, підходи до типології. Український географічний журнал. Київ : Інститут географії НАН України, 2007. № 3. С. 26–30.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 р. № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення: 19.03.2023).
4. Лікарчук Н. В. Базові принципи маркетингових досліджень в політичній сфері. Держава і право. 2009. Вип. 46. С. 592–598.

Інна Дьоміна, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Inna Domina, Ph.D student of Regional Policy Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5139-2759>*

Науковий керівник: Василь Купрійчук, д.держ.упр., професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS ONE OF THE WAYS OF POST-WAR RECOVERY OF THE GENERAL SECONDARY EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

In post-war reconstruction, the Ukrainian system will face many challenges, which are not only related to overcoming the problems of the destruction of infrastructural facilities, but also rethinking the system of general secondary education, which should have a modern, relevant content of education, effective management, a high-quality productive educational environment with great attention to mental health support of all participants in the educational process. Today, Ukrainian schools, students and teachers are helped by an active public with the support of Ukrainian and international funds in cooperation with the relevant ministry in order to reduce the impact of war on children and reduce the level of educational losses. Therefore, the public-private partnership will not only be one of the effective ways of post-war recovery of the general secondary education system in Ukraine, but also during the war actively supports the education industry.

Keywords: *public-private partnership, educational losses, education in post-war period.*

Станом на 29 березня 2023 року за даними Міністерства освіти і науки (МОН) внаслідок бомбардувань та обстрілів постраждали 3180 закладів освіти, з яких 350 зруйновано повністю [1]. Однак повномасштабна війна принесла не лише великі руйнування будівель, а й позбавила багатьох дітей права на освіту, велика кількість учнів втратила можливість навчатися у рідних школах навіть дистанційно. Станом на 24 січня 2023 року відомо, що на окупованих територіях розташовані 905 закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), а за кордоном перебувають 510 405 учнів і 12 439 педагогічних працівників. Через руйнування та пошкодження шкіл лише частина дітей можуть навчатися очно (3 955 ЗЗСО (усього 1 100 993 учні), значна кількість учнів навчається дистанційно (4 363 ЗЗСО (усього 1 668 466 учнів) та за змішаною формою (4 608 ЗЗСО (усього 1 201 364 учні) [2]. Сьогодні ж українським школам допомагає активна громадськість за підтримки міжнародних партнерів у співпраці з профільним міністерством, аби зменшити вплив війни на дітей.

Величезну допомогу надає міжнародний фонд ЮНІСЕФ, у звіті[3] якого зазначається, що, починаючи з 24 лютого він зосередив зусилля у тому числі на наданні доступу дітей до освіти (загалом фонд підтримав 1 451 665 дітей). Для забезпечення неперервності у освіті фонд допомагає створювати у школах безпечний простір. Зокрема у Київській і Житомирській областях було відремонтовано 11 шкіл, також були відновлені шкільні укриття, загалом ці навчальні заклади охоплюють понад 8500 учнів. Фонд продовжує відновлювати ще 53 школи у Київській, Львівській, Житомирській і Запорізькій областях. ЮНІСЕФ забезпечує навчально-методичними матеріалами та проводить комплексні заходи щодо підвищення обізнаності про заходи безпеки. Зокрема ЮНІСЕФ забезпечив фінансово друк підручників з математики для 5 класу НУШ, оскільки виділені 1,3 мільярди гривень, які були закладені в держбюджеті на друк підручників для 5-х та 9-х класів у 2022 році передали на потреби ЗСУ [4]. Всього було надруковано 336 546 підручників із математики для 5-го класу, які були передані до українських шкіл [3]. Підручники з інших предметів, які відповідають вимогам Нової української школи (НУШ) також друкуються цього року за фінансуванням інших міжнародних донорів. Тому в умовах війни продовжувати втілювати ключові етапи НУШ надзвичайно складно, на що у повоєнному відновленні освітньої системи необхідно спрямувати комплекс заходів як на зменшення освітніх втрат, так і на повернення до основних засад компетентнісного навчання, на якому ґрунтується наймасштабніша багаторічна освітня реформа Нова українська школа.

Не менш важливою складовою загальної середньої освіти є сукупність випускних іспитів у 11 класі, які як у 2021-2022, так і в 2022-2023 навчальних роках проходять у форматі Національного мультипредметного тесту (НМТ), що здійснюється Українським центром оцінювання якості освіти (УЦОЯО). Саме завдяки скоординованій роботі та підтримці МОН та УЦОЯО з боку міжнародних партнерів ЮНІСЕФ та ЮНЕСКО у рамках Швейцарсько-українського проекту Decide реалізовано технічний бік НМТ в Україні [5].

Не менш важливим є не лише технічне налагодження освітнього процесу, а й психологічна підтримка всіх учасників. За результатами опитування фундації GoGlobal, проведеного серед вчителів на початку 2023 року, 84% з них оцінюють, що мають більше навантаження з 24 лютого 2022 року, 54% відчувають власне професійне вигорання і стільки ж вважають, що потребують психологічної допомоги, про це йдеться у дослідженні незалежного аналітичного центру CEDOS на замовлення благодійного фонду savED за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» [6]. Зокрема разом з партнерами ЮНІСЕФ навчив понад 99 000 педагогів надавати психологічну допомогу за допомогою курсів, занять та індивідуальних програм наставництва [3]. А у деяких школах Чернігівської та Київської областей міжнародний фонд savED і Save the Children облаштували цифрові освітні центри для учнів, які не мають можливості навчатися очно, у яких діти мають можливість спілкуватися, спільно навчатися та не втрачати соціальні навички [6].

За даними МОН сьогодні партнерами України у сфері освіти і науки є понад 40 організацій та урядів іноземних країн, які підтримують у тому числі українських школярів технічними засобами навчання та доступу до дистанційної освіти, шкільними автобусами, займаються реконструкцією інфраструктурних об'єктів та створенням сприятливого освітнього середовища. Важливо зауважити, що такого прояву публічно-приватного партнерства та результативності у злагодженій співпраці держави, громадськості, бізнесу та міжнародних фондів не спостерігалось до повномасштабної війни, то ж напрацьовані алгоритми співпраці можуть бути надзвичайно ефективними у повоєнному відновленні не лише загальної середньої освіти, а й української освітньої системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Освіта під загрозою. МОН. URL: <https://saveschools.in.ua> (дата звернення: 29.03.2023).
2. Заклади освіти на ТОТ, кількість учнів і вчителів за кордоном, актуальна статистика за формами навчання – звіт МОН. *Нова українська школа* | Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/news/zaklady-osvity-na-tot-kilkist-uchniv-i-vchyteliv-za-kordonom-aktualna-statystyka-za-formamy-navchannya-zvit-mon/> (дата звернення: 15.03.2023).
3. Огляд гуманітарної ситуації, лютий-грудень 2022. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/humanitarian-situation-report-december-2022> (дата звернення: 24.03.2023).
4. Чи матимуть українські школярі нові підручники цього року. *Нова українська школа*. Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/chy-matymut-ukrayinski-shkolyari-pidruchnyky-tsogo-roku/> (дата звернення: 29.03.2023).
5. Міністерство освіти і науки України. Міжнародна підтримка сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mizhnarodna-pidtrimka-sferi-osviti-ta-nauki-ukrayini-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 20.03.2023).
6. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи. | Cedos. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly/> (дата звернення: 25.03.2023).

Світлана Дяченко, д.держ.упр., доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Кира Нечипоренко, студентка 4-го курсу бакалаврату спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» Економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Diachenko, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5905-4607>

Kyra Netchyporenko, 4-th year Bachelor student of the specialty «Entrepreneurship, trade and exchange activity» of the Faculty of Economics of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0000-4744>

АГРОВОЛЬТАІКА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

AGRIVOLTAICS AS AN INNOVATIVE TOOL FOR THE DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY IN THE CONTEXT OF THE POST-WAR RECOVERY REGIONS OF UKRAINE

Innovative development of Ukraine's agriculture through alternative energy sources, particularly agrivoltaics, promotes energy and sustainable growth while contributing to the development of the green economy of Ukraine. Agrivoltaics provide Ukraine with innovative opportunities for a post-war recovery of its regions. Combining agriculture and photovoltaic energy allows for efficient use of land resources, ensures clean electricity production, and supports agricultural productivity.

Keywords: agrivoltaics, green economy, solar energy, post-war recovery of Ukraine, sustainable development.

Повоєнне відновлення регіонів України – це повноцінна модернізація, розбудова та інтегрування до Європейського співтовариства, на засадах сталого розвитку з урахуванням Зеленого курсу, що також є запорукою виконання Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС. Енергетична незалежність та Зелений Курс – важливі вектори масштабного плану відновлення нашої країни, представленим на Міжнародній конференції в Лугано.

Сонячна енергетика для України має високі фактори, які можуть сприяти успішному розвитку енергетичної системи за рахунок відповідних природних умов та географічного розташування. Рівень інсоляції, кількість сонячного випромінювання на квадратний метр поверхні Землі, в таких областях, як Вінницька, Волинська, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Херсонська, Черкаська та Чернігівська, перевищує аналогічні показники Німеччини, яка є одним зі світових лідерів в області сонячної енергетики. Річний технічно досяжний енергетичний потенціал сонячної енергії в Україні еквівалентний 6 млн т у. п., його використання дозволило б замінити біля 5 млрд м³ природного газу [2]. Саме можливість замінити сонячною енергетикою використання природного газу і показує важливість впровадження даних технологій в енергетичну систему України, що буде сприяти екологізації та диверсифікації існуючих джерел.

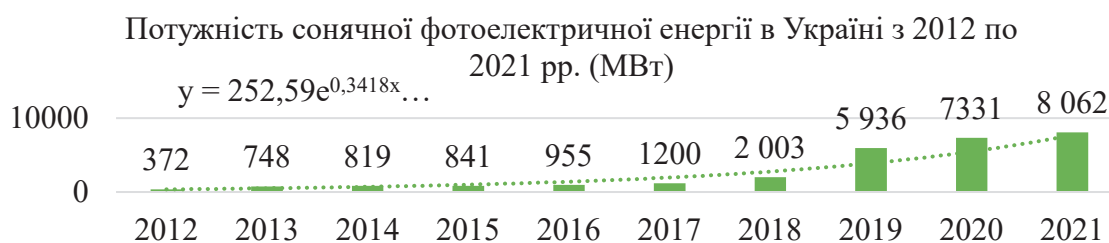
Якщо сонячна електроенергія лише змагається за лідерство в економіці України, то сільське господарство давно займає одне з ключових місць в її структурі. До повномасштабної війни, частка сільського господарства в структурі ВВП України в 2021 році займала більше 10%, що є найбільшим показником серед інших компонентів економіки, та близько 41% від загального обсягу експорту, що підтверджує пріоритетність цього сектору [1]. Сьогодні, в умовах війни, ця галузь потерпає від значних ризиків та загроз: зменшення обсягів посівів, через замінування та окупованість територій, зменшення обсягів експорту продукції, через блокування портів в Чорному морі тощо. Попри всі виклики, Україна шукає напрями збільшення врожайності та продуктивності виробництва сільськогосподарської продукції, щоб не втрачати позиції та наявні контракти.

Для вирішення зазначених проблем набувають популярності альтернативні джерела енергії. Так, одним з інноваційних інструментів розвитку зеленої економіки є агровольтаїка – революційне поєднання сільського господарства та фотоелектричної енергії з метою підвищення його ефективності, використовуючи відновлювані джерела енергії, що мають низький вплив на навколишнє середовище.

Застосування такої технології сприяє зниженню енергетичної залежності від традиційних джерел енергетики і, таким чином, забезпечує сталий розвиток сільського господарства.

Агровольтаїка або «сонячне землеробство» – це поєднання сільського господарства та виробництва фотоелектричної (PV) енергії на одній земельній ділянці, що забезпечує подвійну вигоду: виробництво чистої електроенергії та постійну продуктивність сільського господарства [3]. Успішне впровадження таких агроелектричних систем в Італії та Бельгії підтвердило їх ефективність та доцільність застосування, і для України у тому числі [3]. Родючі сільськогосподарські ґрунти України (понад 32 млн га сільськогосподарських угідь) та високий сонячний потенціал (середньорічна сонячна радіація 1200-1500 кВт·год/м²) – це необхідні ресурси і умови, що вказують на перспективність широкого впровадження зазначених інноваційних інструментів [3].

В останні роки Україна активно розширює свої можливості з виробництва сонячної електроенергії. В 2021 році Україна посідала 16-те місце у світі за обсягом виробленої сонячної енергетики, виготовляючи 8,062 МВт, що складало 5% від загального обсягу споживання електроенергії українцями [5]. На рис. 1 представлено статистику щодо потужностей сонячної фотоелектричної енергії в Україні та тенденції до їх зростання. Даний тренд зумовлений як державною підтримкою даного виду енергетики, так і світовою популярністю такого джерела енергії.

Рис. 1. Потужність сонячної фотоелектричної енергії в Україні з 2012 по 2021 рр. (МВт) [5]

Отже, в Україні спостерігається зростання виробництва сонячної енергії, але на період початку повномасштабної війни в Україні існувала лише одна ферма, що розвивалася за принципами агровольтаїки – «Теслаагро». Це інноваційне підприємство в Житомирській області, спеціалізується на поєднанні сонячної енергії, тваринництва (вівчарства) та рослинництва (виращування лохини). Такий симбіоз виявляється взаємовигідним та життєвонеобхідним [4].

Для прикладу на рис. 2 зображено типи агроелектричних систем, які були розгорнуті в промисловості США [4]. Вдалий досвід цих підприємств вказує на їх багатогранність, ефективність та доцільність застосування аналогічних технологій і в Україні.

Рис. 2. Типи агроелектричних систем, які були розгорнуті в промисловості в США [4]

Таким чином, агровольтаїка має великі перспективи для модернізації українського сільського господарства завдяки використанню відновлюваних джерел енергії. Поєднання сільського господарства та фотоелектричної енергії буде сприяти енергетичній незалежності, зменшенню залежності від викопного палива та екологічно стійким практикам. Оскільки глобальний інтерес до агровольтаїки продовжує зростати, Україна має великий потенціал стати лідером у розвитку цього інноваційного інструменту зеленої економіки, що у свою чергу, сприятиме повоєнному відновленню регіонів України.

Список використаних джерел

1. Лещенко Р. За 2021 рік Україна збільшила зовнішньоторговельний обіг с/г продукції та продовольчих товарів. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/za-2021-rik-ukrayina-zbilshila-zovnishnotorgovelnij-obig-sg-produkciyi-ta-prodovolchih-tovariv-roman-leshchenko> (дата звернення: 30.03.2023).

2. Chumachenko I. Y. Evolution of solar energy legislation in ukraine. Juridical scientific and electronic journal. 2021. № 11. С. 352–356. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/89> (дата звернення: 30.03.2023).

3. Dawnbreaker. Agrivoltaics. Market research study. New York, 2022. 57 p. URL: <https://science.osti.gov/-/media/sbir/pdf/Market-Research/SETO---Agrivoltaics-August-2022-Public.pdf> (date of access: 30.03.2023).

4. EastFruit. Замість газу та вугілля – сонячне фермерство та агровольтаїка в Україні та світі. EastFruit. 2022. URL: <https://east-fruit.com/uk/plodoovochevyi-biznes/istorii-uk/zamist-hazu-ta-vuhillya-sonyachne-fermerstvo-ta-ahrovoltayika-v-ukrayini-ta-sviti-foto/> (дата звернення: 29.03.2023).

Renewable energy statistics 2022 / IRENA та ін. Abu Dhabi : The International Renewable Energy Agency (IRENA), 2021. 50 с. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2022/Apr/IRENA_RE_Capacity_Statistics_2022.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

Олександр Капітоненко, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kapitonenko, postgraduate Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2024-2149>

Науковий керівник: **Ольга Берданова**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

CURRENT REALITIES AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The current realities of the functioning of territorial communities in Ukraine are closely related to the conduct of military operations and are characterized by the intensification of vital issues for their further development. The effectiveness of developing efficient responses to the system of external and internal threats in the state lies in the prospects for further development at the local level. Therefore, the activation of interaction between government bodies and civil society institutions in the context of changes and the constant emergence of crisis situations becomes particularly relevant.

Keywords: post-war recovery, development of territorial communities, spatial development, territory planning, concept of integrated development.

Сучасні реалії функціонування територіальних громад в Україні тісно пов'язані з веденням бойових дій та характеризуються загостренням життєво важливих питань щодо подальшого їх розвитку. Ефективність розбудови дієвих реакцій на систему зовнішніх та внутрішніх загроз в державі пролягає через перспективи подальшого розвитку на локальному рівні. Тож, активація взаємодії між органами влади та інститутами громадянського суспільства в умовах змін та постійного виникнення кризових ситуацій набуває особливої актуальності.

Сьогодні багато дослідників вивчають територіальну громаду як основу місцевого самоврядування та вказують, що від рівня залучення громадськості до вирішення важливих питань громад прямо залежать перспективи розвитку всієї країни. Отже, розвиток територіальних громад – необхідна передумова не лише зміцнення демократії, а й основа розв'язання проблем локального та національного значень. Активізація взаємодії влади з громадянським суспільством та його інститутами здатна вплинути на швидкість реакції на зміни та несприятливі й ризикові ситуації. Водночас для залучення громадськості до будь-якої діяльності не достатньо лише підвищення інтересу, популяризації діяльності органів місцевого самоврядування, висвітлення об'єктивної та неупередженої інформації тощо. Важливими умовами результативності даного процесу в умовах сьогодення є: участь у прийнятті управлінських рішень та подальша відповідальність за них; налагодження дієвого взаємозв'язку між органами влади та територіальними громадами; залучення населення до діяльності інститутів громадянського суспільства; розробка специфічних заходів щодо зниження впливу ризику на різні сфери публічного управління тощо.

Якщо розвиток територіальних громад розглядати крізь призму розбудови громадянського суспільства, процес якої ускладнюється через нові виклики і загрози для нашої держави, варто наголосити, що одним з важливих елементів такого розвитку є розвиток громадської активності. Тут необхідно підкреслити роль мотивації до активних дій у питаннях майбутнього розвитку територіальних громад з метою підвищення якості життя. Зазначимо, що за останні роки відбувається поступове підвищення Індексу соціального прогресу [1] в Україні, яке характеризує позитивні зрушення важливих питань системи публічного управління. Елементами даного Індексу, які демонструють порівняно хороші результати для України є: доступ до базових знань (складає основи добробуту), особиста свобода і вибір, доступ до передової освіти (віднесено до групи «можливості»). Водночас жоден з показників основних людських потреб не знаходиться у зоні «хороших результатів». Однак, не зважаючи на позитивну динаміку представленого Індексу, зміни у багатьох сферах на різних рівнях публічного управління після початку воєнних дій на території України не можуть бути повністю враховані жодними показниками.

Варто звернути увагу на перспективи розвитку територіальних громад, які здатні покращити умови сталого розвитку та розширити можливості задоволення потреб. При цьому основним інструментом розвитку територіальних громад науковці називають стратегічне планування. Однак, в умовах швидких змін, перспективи його використання дещо обмежені. Тому, доцільно звернути увагу на розвиток людського потенціалу, що виступає основою подальшого прогресу суспільства життєдіяльності [2].

Різні аналітичні організації, які досліджують активність розвитку громадянського суспільства в Україні констатують його зв'язок його розвитку з можливістю громадян впливати на державні рішення та реалізовувати право на участь у місцевому самоврядуванні на рівні територіальних громад. На жаль українці низько оцінюють розвиток громадянського суспільства (лише 10% називають розвиток високим). За результатами опитування представників громадських організацій [8] аналітиками було сформовано певні проблеми громадського сектору: створення «кишенькових» громадських організацій; залежність діяльності громадських інституцій від донорів; слабкий зв'язок громадських організацій із громадою; відсутність солідарності, конфліктність, нездатність знаходити порозуміння; амбіційність при відсутності потрібного рівня кваліфікації та знань, небажання вчитися. Важливо те, що на рівні територіальних громад зазначені проблеми можуть проявлятися більш актуально, відповідно до особливостей території в умовах ведення бойових дій.

Отже, майбутній розвиток територіальних має стати не лише процесом надання певних видів послуг чи залученням до діяльності інститутів громадянського суспільства більшого кола громадян, а й системою дієвої громадської активності в різних умовах, що склалися сьогодні в Україні. Зазначене сприятиме формуванню ефективних шляхів подальшого розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Explore the 2021 Social Progress Index Map. Social Progress Imperative. URL: <https://www.socialprogress.org/?tab=2&code=UKR>
2. Дерун Т.М. Перспективи розвитку територіальних громад у процесі розбудови сервісно-орієнтованої держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2020/39.pdf
3. Зайченко С. Громадянське суспільство України: цифри і факти. Український інформаційний портал «Громадський простір». URL: <https://www.prostir.ua/?news=hromadyanske-suspilstvo-ukrajiny-tsyfry-i-fakty>

Ярослав Котилко, аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Yaroslav Kotylko, Postgraduate Student at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3870-5431>

Науковий керівник: **Анатолій Рачинський**, д. держ. упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

THE ROLE OF CLERGYMEN IN THE CONTEXT OF MARTIAL LAW: AN ANALYSIS OF THEIR ACTIVITIES

This article provides an overview of the problem of implementing the right of clergy to non-military service during the war. According to the fourth part of Article 35 of the Constitution of Ukraine, if the performance of military duty contradicts the religious beliefs of a citizen, the performance of this duty must be replaced by an alternative (non-military) service.

Such service is performed at enterprises, institutions, and organizations whose activities are related to social protection of the population, health care, environmental protection, construction, housing and communal services, and agriculture, as well as patronage service at organizations of the Red Cross Society of Ukraine.

Keywords: religious organizations, military service, regional policy.

Згідно із частиною четвертою статті 35 Конституції України у разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінено альтернативною (невійськовою) службою.

Таку службу проходять на регіональному рівні на підприємствах, в установах, організаціях, діяльність яких пов'язана з соціальним захистом населення, охороною здоров'я, захистом довкілля, будівництвом, житлово-комунальним та сільським господарством, а також у патронажній службі в організаціях Товариства Червоного Хреста України.

Строк альтернативної служби є більшим за строк строкової у 1,5 рази. Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» альтернативна служба є службою, яка запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов'язку перед суспільством.

Пунктом 2 Положення про порядок проходження альтернативної (невійськової) служби, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 1999 р. № 2066, передбачено, що громадяни України мають право на альтернативну службу, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням і якщо вони належать до діючих відповідно до законодавства релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю. Перелік таких релігійних організацій затверджується Кабінетом Міністрів України. Цим правом користуються громадяни, які належать до зазначених релігійних організацій, що діють як із зареєстрованим статутом, так і без його реєстрації.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 1999 р. №2066 було затверджено Перелік релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю, до них належать: Адвентисти-реформисти; Адвентисти сьомого дня; Євангельські християни; Євангельські християни-баптисти; Покутники; Свідки Єгови; Харизматичні християнські церкви (та церкви, прирівнені до них згідно із зареєстрованими статутами); Християни віри євангельської (та церкви, прирівнені до них згідно із зареєстрованими статутами); Християни євангельської віри; Товариство Свідомості Крішні.

Відповідно до пункту 13 статті 17 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» відстрочка від призову на строкову військову службу для продовження професійної діяльності надається таким громадянам призовного віку священнослужителям, які закінчили заклади вищої або середньої духовної освіти і займають посаду в релігійних організаціях, що діють на основі статуту (положення), зареєстрованого у встановленому порядку, - на час виконання обов'язків священнослужителя.

Також, відповідно до пункту 13 частини першої статті 30 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від проходження зборів звільняються (крім резервістів) священнослужителі, які займають посаду в одній з релігійних організацій, що діє за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку.

Однак, відповідно до Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей призову на строкову військову службу та діяльності призовних комісій під час дії воєнного стану» від 18.10.2022 № 2678-IX під час дії воєнного стану призов на строкову військову службу не проводиться, відповідно, замінити військову службу альтернативною під час війни – не можна.

Також, хоча частиною другою статті 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» передбачено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень, однак указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» не були встановлені жодні обмеження щодо проходження альтернативної служби. Також, норма статті 35 Конституції України продовжує діяти, однак законодавство не вирішує порядок проходження невійськової служби під час воєнного стану.

Вирішення зазначеної проблеми можливе двома варіантами. Перший, це доповнення статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» якою передбачити, що не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані священнослужителі зареєстрованих релігійних організацій.

Іншим можливим варіантом може бути бронювання священнослужителів на регіональному рівні. У зв'язку з чим, доцільно внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76 доповнивши новими положеннями щодо:

віднесення релігійних організацій до підприємств, критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, перелік яких затверджується Державною службою України з етнополітики та свободи совісті;

бронювання військовозобов'язаних - священнослужителів, незалежно від військового звання, віку та військово-облікової спеціальності.

Також, варто звернути увагу, що Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» не дає визначення хто відноситься до священнослужителів. Національний класифікатор ДК 003:2010 «Класифікатор професій» до посад священнослужителів відносить священників, пасторів, пресвітерів, дияконів, рабинів, машгіах кашрутів, моелів, соферів, імамів, мулланів і т. ін. Однак даний перелік не є вичерпний, що може призвести до зловживань релігійними організаціями під час подання списку священнослужителів для військового бронювання на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

2. Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12.12.1991 № 1975-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text>

3. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

Олександр Кочерга, аспірант навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kocherha, postgraduate student Primary Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-3482-1854>

Науковий керівник: **Тетяна Дерун**, к.держ.упр., доцентка, доцентка кафедри регіонального управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗМІНИ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

AMENDMENTS TO THE CONSTITUTION OF UKRAINE IN TERMS OF DECENTRALIZATION

The article deals with the actual problems of constitutional reform in Ukraine, based on proposed changes to the Constitution of Ukraine in the part of decentralisation. It is established that the proposed draft amendments to the Constitution of Ukraine in terms of decentralization provide for a number of fundamental changes that relate not only to the administrative-territorial system, but also the executive branch, local government and the powers of the President of Ukraine. During the research it was concluded that mentioned changes to the Constitution of Ukraine are progressive step to completion of decentralisation in Ukraine and need their adoption as quickly as possible.

Keywords: reform, decentralisation, the Constitution of Ukraine, changes to the Constitution.

Підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе важливі зобов'язання по вдосконаленню національної системи права, приведення правової системи України до прийнятих європейських стандартів. Повна децентралізація влади – ключовий фактор конституційної реформи, яка прост необхідна для України. Враховуючи трансформаційні процеси в країні та запит суспільства на проведення модернізаційних реформ, українська влада ініціювала проведення конституційної реформи, найважливішими напрямками якої мали стати децентралізація.

Новий етап конституційних змін супроводжувався активним діалогом між політичними елітами та громадянським суспільством [1]. 26 червня 2014 р. Президент України П. Порошенко подав до парламенту законопроект про зміни до Конституції України щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування [2]. Децентралізація владних повноважень — один з пріоритетних напрямів конституційного будівництва. Даний напрям передбачає передачу максимальної кількості повноважень та бюджетних коштів, які зараз знаходяться в розпорядженні органів центральної влади, місцевому самоврядуванню, наділення повноваженнями тих органів, що працюють найближче до людей та можуть вирішувати локальні проблеми найефективніше [3]. Законопроект передбачав скасування обласних та районних державних адміністрацій, на зміну яким мали прийти префекти (представники президента), що здійснювали б наглядові функції та здійснювати контроль за відповідністю актів органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) Конституції та законам України, організувати діяльність ОМС в умовах надзвичайного та воєнного станів.

У 2014-2019 рр. було закладено фундамент конституційних перетворень, пройшла низка громадських обговорень та виокремилася низка прийняття нагальним змін до Основного Закону, зокрема щодо закріплення децентралізації владних повноважень.

Обраний на президентських виборах 2019 року В. Зеленський в грудні 2019 – січні 2020 рр. двічі вносив і двічі відкликав законопроект про внесення змін до Основного Закону в частині децентралізації, який був його восьмою конституційною ініціативою в парламенті дев'ятого скликання [4]. Як і в проекті запропонованому П. Порошенком передбачалося запровадження посади префекта замість РДА та ОДА, префект наділявся повноваженнями контролю за діяльністю ОМС та правом припиняти дію місцевих актів у судовому порядку. Не отримавши підтримки профільного комітету відповідний проект так і не потрапив до голосування.

30 листопада на сайті парламентського Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування оприлюднили текст змін до Конституції України в частині децентралізації влади. У разі прийняття змін, дев'ять статей Конституції отримають повністю нову редакцію [5].

Серед основних змін - запровадження громад як нових адміністративно-територіальних одиниць, територіальної основи для місцевого самоврядування та його первинного суб'єкта.

Замість місцевих державних адміністрацій передбачене створення префектур, за якими залишаються лише функції адміністративного нагляду, обласні та районні ради отримують власні виконавчі органи.

В запропонованих проектах зміни до Конституції України в частині децентралізації передбачається ряд фундаментальних змін, які стосуються не лише адміністративно-територіального устрою, а й виконавчої влади, місцевого самоврядування та повноважень Президента України, а саме:

- Зміна адміністративно-територіального устрою (територія України поділяється на області, райони субрегіонального рівня та громади);
- Закріплюється принцип субсидіарності, що передбачає собою передачу на місця більшості повноважень, задля ефективного їх виконання;
- Ліквідації місцевих державних адміністрацій;
- Введення інституту префекта, що буде наділений контролюючими функціями.
- Загалом пропонувані зміни відповідають поставленим цілям але для ухвалення їх в такій редакції може викликати чимало загроз та проблем, для уникнення яких необхідно доопрацювати низку положень, а саме:
  - Необхідно чітко виписати повноваження та взаємодію між органами виконавчої влади і ОМС за принципом субсидіарності;
  - Повернути до тексту конституції перелік областей України;
  - Виписати вичерпний перелік повноважень для префекта;
  - Унормувати процедуру адміністративного нагляду префекта;
  - Зобов'язати префектів буди підзвітним уряду з питань діяльності органів виконавчої влади.
  - Запропоновані проекти змін є вагомим кроком до демократизації українського суспільства, децентралізації влади відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховної Ради України: «Про Меморандум порозуміння й миру» від 20 травня 2014 року № 1280-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 26. Ст. 903. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-18#Text> (дата звернення: 8.02.2021).

2. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування) від 26 червня 2014 р. № 4178. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51513. (дата звернення: 8.02.2021).

3. Батанов О. Концепція розвитку конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 85.

4. Оновлення конституції як завершення революції. Центр політико-правових реформ / А. Барікова та ін. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), Київ, 2015. С. 65.

5. Парламентський комітет оприлюднив проект змін до Конституції в частині децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14306>

Олександр Нестерук, студент 1-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Nesteruk, 1-st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ

MODERN MECHANISMS OF INNOVATION DEVELOPMENT IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY FOR EFFECTIVE POST-WAR RENOVATION OF CITIES

This study is devoted to the consideration of modern mechanisms of development of innovations in the construction industry, which can serve as a tool in the formulation of strategic goals for large-scale reconstruction in the post-war period in Ukraine. This study examines the goals of the European Green Deal strategy, particularly in the field of construction. In this strategy, points are also indicated regarding the development of rapid repair of buildings, with the aim of reducing environmental pollution, which occurs as a result of all technological processes during the restoration of buildings. Such goals of the Strategy are important for Ukraine, since the rapid and high-quality reconstruction of many cities in the post-war period will be extremely relevant. The attention of foreign startups is paid to the creation of new graphene-based materials used in the construction industry, using the example of the Graphenglass startup. By increasing the energy efficiency of buildings, the initiative provides benefits for both builders and owners, as well as benefits the environment. The advantages of modular construction are also considered using the example of the Ramboll company. It is noted that modular construction has many advantages in terms of speed, quality and economy in the field of construction.

Keywords: construction industry, modular construction, graphene, ecological construction, «green course».

Будівельний сектор в Україні розширюється, але у даній галузі бракує інтелектуальних інновацій. Слід відмити і той факт, що будівельна галузь в Україні працює таким чином, що продовжує шкідливо впливати на навколишнє середовище. Однак, перші кроки до вирішення даної проблеми були зроблені ще у березні 2021 році, коли Україна визначила для себе стратегічні цілі в рамках Європейської стратегії Зеленого курсу.

Як зазначається на сайті представництва України при Європейському Союзі, «зелений курс був офіційно представлений Президентом ЄК Урсулою фон дер Лєєн в Європарламенті 11 грудня 2019 року. Ключовими напрямками Європейського Зеленого Курсу є чиста енергія, кліматична дія, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, зменшення забруднення довкілля, біорозмаїття, стійка аграрна політика (Стратегія «Від лану до столу»)» [1]. Слід відзначити, що у даній стратегії також зазначені моменти щодо розвитку швидкого ремонту будівель з метою зменшення забруднення навколишнього середовища, яке відбувається внаслідок усіх технологічних процесів при відновленні будівель. Такі цілі Стратегії є важливими для України, оскільки швидке та якісне відновлення багатьох міст в післявоєнний період буде вкрай актуальним.

Розглянемо деякі приклади інновацій в будівельній галузі.

У міру того, як будівельна галузь переходить на модульний та екологічний підходи, передові матеріали доповнюють нові способи будівництва. Багато інноваційних та екологічних матеріалів замінюють старі, такі як бетон і базальт, надруковані на 3D-принтері. Матеріали, виготовлені з живих організмів, стають все більш популярними завдяки бетону, що самовідновлюється, в якому використовуються бактерії. Більш того, екологічно чисті матеріали, такі як композити з міцелієм, біопластики та біопена, також є частиною цієї тенденції у будівельній галузі. Наступна категорія інноваційних матеріалів включає аерогель, графен, павуковий шовк, вуглецеві композити, гідрокераміку та наноматеріали. Ці матеріали легші і мають більш високу водоутримуючу здатність. Сучасні дерев'яні та алюмінієві матеріали, такі як бамбук, поперечно-класна деревина, прозора деревина, і алюмінієва піна, мають більш високу міцність і здатність до біологічного розкладання. Стартапи

досліджують нові екологічно чисті матеріали, що відрізняються міцністю, не вимагають особливого догляду та енергоефективні.

Іспанський стартап Graphenglass розробляє технології для впровадження графену у відомі матеріали або створення нових матеріалів на основі графену, що використовуються у будівельній галузі. Gg1 – перший матеріал Graphenglass – це компактний графен, який покращує продуктивність для відповідних властивостей, таких як гідрофобність поверхні, вогнестійкість, консистенція кольору для зовнішньої експозиції, механічна міцність або зупинка поширення мікроорганізмів, що робить його придатним для використання в екстремальних умовах. Рішення приносить користь будівельникам та власникам, а також доквіллю за рахунок підвищення енергоефективності будівель.

Модульне будівництво набуває популярності в галузі, оскільки компанії усвідомлюють переваги ефективності та економії коштів. Вважається, що цей метод не тільки дешевший, оскільки він скорочує час будівництва, але також потребує меншої кількості робітників. За напрямком розвитку модульного будівництва працює компанія Ramboll (глобальна інженерна, архітектурна та консалтингова компанія, заснована в Данії в 1945 році, на даний час працює більше ніж у 35 країнах) [3]. Як зазначають експерти даної компанії, використання модульної конструкції пропонує багато унікальних переваг порівняно зі звичайним будівництвом, допомагаючи прокласти шлях до досягнення цілей щодо екологічного будівництва, водночас не відстаючи від амбіційних будівельних цілей, поставлених за допомогою високошвидкісного виробництва. Будівництво поза будівельним майданчиком трансформує життєвий цикл будівництва з погляду стійкості, безпеки працівників та якості. Він включає ряд інноваційних матеріалів, технологій 3D-друку та новітніх методів складання. Перша частина позамайданного будівництва – це об'ємна конструкція, що включає модульну та контейнерну конструкцію. Цей метод дозволяє попередньо виготовити важкі тривимірні конструкції, такі як кімнати та будинки. Другий аспект включає панельну конструкцію, в рамках якої завод розробляє плоскі панелі для використання у стінах, підлогах чи дахах. Сучасні комерційні споруди використовують цей прийом для встановлення перегородок та опорних елементів.

Отже, розвиток інновацій в будівельній галузі повинен бути важливою складовою в масштабній післявоєнній відбудові міст в Україні. Спільні роботи, автономне обладнання, перевірка за допомогою дронів та лазерне картографування місцевості скорочують витрати на робочу силу та підвищують точність. Крім того, компанії використовують передові матеріали, такі як бетон, що самовідновлюється, штучна деревина, наноматеріали і металеві сплави в модульній конструкції і 3D-друку, щоб створювати будівлі з більш високою міцністю – ці матеріали гарантують менший час будівництва та суворіше дотримання бюджету.

Список використаних джерел

1. Європейський Зелений Курс. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>
2. Graphenglass: офіційний сайт. URL: <https://www.graphenglass.com/>
3. Ramboll: офіційний сайт. URL: <https://ramboll.com/>

Інна П'ятнічук, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Inna Piatnichuk, Student of the educational program «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ольга Берданова**, доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВИХ РАД

CURRENT ISSUES OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF EXECUTIVE BODIES OF LOCAL COUNCILS

This article reveals the essence and philosophical regularities of legal status, its relationship with the subject's social purpose. The place of «legal status» in the conceptual apparatus of jurisprudence is determined. Peculiarities of the administrative and legal status of executive bodies of local councils are considered. The issue of determining the legal status of a state body and its structural elements has been clarified. The peculiarities of the administrative and legal status of executive bodies of local councils, whose main purpose is the exercise of executive power, have been established. It is emphasized that the executive bodies of local councils are part of the system of executive bodies, and the executive committee of local councils is a collegial management body of general competence. Peculiarities of legal personality of executive bodies of local councils are considered. Based on the definition and substantiation of relevant doctrinal positions, the author's understanding of the peculiarities of the administrative-legal status of executive bodies of local councils as an executive-administrative body of local self-government is provided.

Keywords: legal status, administrative-legal status, state authority, executive body of the local council, legal personality.

На сьогодні, чинна нормативна база недостатньо повно і конкретно визначає правовий статус виконавчих органів місцевих рад. Так, стаття 1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] закріплює поняття виконавчих органів рад, проте з даного визначення випливає, що виконавчим органам місцевих рад притаманні дві ознаки: по-перше, вони є територіальними органами державного управління, по-друге – виконавчими та розпорядчими органами. Термін «територіальний» означає, що виконавчі органи місцевих рад здійснюють державне управління в певній місцевій раді. Компетенція виконавчих органів місцевих рад охоплює всі сфери управління: економіка, природокористування та охорона навколишнього природного середовища, соціально-культурна сфера, житлове будівництво, благоустрій підвідомчої території, охорона громадського порядку. Таким чином, діяльність виконавчих органів місцевих рад на підвідомчій їм території має універсальний характер.

Термін «виконавчий та розпорядчий» характеризує діяльність, яку здійснюють виконавчі органи місцевих рад як органи державного управління на місцевому рівні, але при цьому не розкриває його сутність. Аналіз ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» дозволяє дійти висновку, що виконавчі органи місцевих рад входять у систему органів виконавчої влади, основним призначенням яких є здійснення виконавчої влади. Проте, у законі вказівки щодо належності виконавчих органів місцевих рад до органів виконавчої влади відсутні, що є прогалиною українського законодавця. У зв'язку з цим видовим поняттям стосовно правового статусу виконавчих органів місцевих рад виступає правовий статус органу державної влади.

Системний підхід до визначення поняття «правовий статус» та аналізу положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» дозволяє виділити такі особливості адміністративно-правового статусу виконавчих органів місцевих рад: 1) визначає положення даного органу у системі адміністративних правовідносин; 2) система та структура виконавчих органів місцевих рад організовані за функціональним принципом; 3) мають широке коло повноважень; 4) підконтрольні та підзвітні місцевим радам.

Стаття 11 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює структуру виконавчих органів місцевих рад, центральне місце в якому належить виконавчому комітету. Вважаємо, що виконавчий

комітет місцевих рад є колегіальним органом управління загальної компетенції. Колегіальність виконавчого комітету проявляється у його складі, основній формі діяльності, порядку прийняття рішень. Таким чином, виконавчий комітет слід визначити як колегіальний орган місцевого управління загальної компетенції, який здійснює виконавчу владу на місцевому рівні. Включення цієї норми до тексту ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» дозволило б чіткіше визначити правовий статус виконавчих органів місцевих рад.

Обов'язковими елементами адміністративно – правового статусу виконавчих органів місцевих рад є правосуб'єктність вказаного органу. Пропонуємо під адміністративною правоздатністю виконавчих органів місцевих рад розуміти їх потенційну можливість користуватися встановленими для них правами, свободами, а також виконувати обов'язки, здійснювати компетенцію та повноваження. Аналіз ст. 1 та ст. 11 ЗУ «Про місцеве самоврядування» дозволяє дійти висновку, що правоздатність виконавчих органів місцевих рад виникає з моменту набрання чинності рішення про їх створення. У свою чергу, під адміністративною дієздатністю виконавчих органів місцевих рад необхідно розуміти практичну спроможність даного суб'єкта реалізувати свою адміністративну правоздатність у конкретних адміністративно-правових відносинах. Так, підставами набуття адміністративної дієздатності виконавчими органами місцевих рад є встановлена можливість вироблення та прийняття рішень і законодавче їх закріплення.

Аналіз ст.ст. 27-41 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» показує, що виконавчі органи місцевих рад можуть об'єктивно виступати у двох іпостасях. З одного боку, як виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, основне функціональне призначення яких полягає в практичному втіленні їх рішень у життя. А з іншого боку, як самостійні суб'єкти місцевого самоврядування, до повноважень яких віднесено вирішення питань місцевого значення незалежно від того, були вони предметом розгляду відповідних рад чи ні. Привертає також увагу той факт, що обсяг повноважень виконавчих органів місцевих рад значно перевищує обсяг повноважень цих рад, проте це не узгоджується із положенням ч. 3 ст. 140 Конституції України [2]. Останнім елементом правосуб'єктності виконавчих органів місцевих рад є адміністративна деліктоздатність, яка полягає у можливості вказаного органу відповідати за результати своєї діяльності.

Підводячи підсумки варто зазначити, що аналіз законодавства України дозволяє виділити наступну структуру адміністративно-правового статусу виконавчих органів місцевих рад: 1) цілі, завдання та принципи; 2) структура та спосіб організації; 3) адміністративні повноваження та компетенція; 4) межі та методи контролю над діяльністю; 5) гарантії діяльності.

Таким чином, адміністративно-правовий статус виконавчих органів місцевих рад можна визначити як врегульовану адміністративним законодавством систему структурних елементів, представлених цільовим, організаційним, функціональним та іншими блоками, що визначають правове становище виконавчих органів місцевих рад в адміністративних правовідносинах, що виникають під час вжиття заходів та здійснення інших процедур для реалізації виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.03.2023).
2. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.03.2023).

Ірина Положешна, аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Polozheshna, postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-9085-2466>

Науковий керівник: Інна Плотницька, к.філол.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОДЕЛЬ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

A MODEL FOR IMPROVING THE CAPACITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE POST-WAR PERIOD

The capacity of the territorial community is the constant cooperation of the business community, authorities, civil society and academic circles, the purpose of which is to improve the quality of life and the economic potential of a specific community. An indicator of the capacity of the territorial community in the post-war period is the growth of the population's well-being and the most complete satisfaction of its needs.

The socio-economic development of the community occurs thanks to the encouragement of entrepreneurial initiative, the effective use of local resources, the creation of new jobs, the expansion of the tax base of local budgets, etc.

The defining feature of the creation of a model of a capable territorial community in the post-war period is the use of the potential of local human, financial, institutional and physical resources, which are focused on supporting local initiatives in the development process in order to expand the sphere of employment and stimulate increased economic activity.

Keywords: *ability, model of improvement of the territorial community, socio-economic development.*

Спроможність територіальної громади - це постійна співпраця бізнес спільноти, влади, громадянського суспільства та наукових кіл, метою якої є покращення якості життя й економічного потенціалу конкретної громади.

Індикатором спроможності територіальної громади у повоєнний період є зростання добробуту населення та найповніше задоволення його потреб.

Соціально-економічний розвиток громади відбувається завдяки заохоченню підприємницької ініціативи, ефективному використанню місцевих ресурсів, створенню нових робочих місць, розширенню податкової бази місцевих бюджетів тощо.

Визначальною особливістю створення моделі спроможної територіальної громади у повоєнний період є використання потенціалу місцевих людських, фінансових, інституційних і фізичних ресурсів, які зосереджені на підтримці місцевих ініціатив у процесі розвитку задля розширення сфери зайнятості та стимулювання підвищеної економічної активності.

Модель удосконалення спроможності територіальної громади може бути складною і містити різноманітні елементи. Проте, можна виділити декілька ключових складових, які важливі для забезпечення успішного розвитку громади у повоєнний період.

Однією з ключових складових успішної роботи територіальної громади є наявність інституційної культури, тобто усталеної системи цінностей, норм і практик, які сприяють розвитку громади.

Інституційна культура має включати в себе взаємодію між учасниками громади, підтримку соціальних і культурних ініціатив, а також прозорість та відкритість управління.

Наступна складова моделі спроможності територіальної громади - це розвинена інфраструктура. Для того, щоб громада мала можливість ефективно функціонувати та розвиватися, необхідно мати достатній рівень розвитку інфраструктури, такої як дороги, комунікації, житло, освітні, медичні, культурні заклади та інші.

Для забезпечення успішної діяльності територіальної громади необхідно мати достатній рівень фінансування та наявність ресурсів. Це може бути досягнуто шляхом залучення інвестицій, міжнародних грантів, підтримки держави та інших джерел фінансування.

Важливою складовою успішної діяльності територіальної громади є наявність активної громадської участі, тобто залучення учасників громади до процесу прийняття рішень та управління розвитком території.

Побудова моделі спроможності територіальної громади складається з таких етапів :

1. Аналіз поточного стану інституційної спроможності територіальної громади.

Перший етап полягає у вивченні та оцінці поточного стану інституційної спроможності територіальної громади. Для цього проводиться аналіз організаційної структури, процесів прийняття рішень, ефективності виконання функцій та рівня задоволеності потреб місцевих жителів.

2. Визначення основних проблем інституційної спроможності територіальної громади.

На другому етапі визначаються основні проблеми, які перешкоджають розвитку інституційної спроможності територіальної громади. Це можуть бути недостатній рівень фінансування, відсутність кваліфікованого персоналу, недостатня розробленість стратегічного планування тощо.

3. Розроблення моделі удосконалення інституційної спроможності.

На основі результатів попередніх етапів розробляється модель удосконалення інституційної спроможності територіальної громади. Вона включає в себе цілі, завдання, конкретні заходи та ресурси, необхідні для їх реалізації.

4. Впровадження моделі та моніторинг результатів.

Останній етап передбачає впровадження моделі удосконалення інституційної спроможності територіальної громади, моніторинг результатів та їх корегування, якщо це необхідно.

Органам місцевого самоврядування при створенні моделі удосконалення спроможності територіальних громад, необхідно мати на увазі, що кожна громада є унікальною і вимагає індивідуального підходу. Тому важливо розробляти та впроваджувати модель удосконалення спроможності територіальної громади на основі аналізу її потреб та можливостей, залучення громадськості та організацій до процесу планування та реалізації проєктів. Тільки таким шляхом можна досягти успіху.

Список використаних джерел

1. Моніторингу реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 10 лютого 2021 року URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/690/10.02.2021.pdf> (дата звернення: березень 2023 р.).

2. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13785> (дата звернення: березень 2023 р.).

3. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти. Державне управління та місцеве самоврядування. 2010. № 2.

4. URL: http://199archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2010_2/10mliuta.pdf (дата звернення: березень 2023 р.).

5. Павліха Н. В., Хомяк Н. Л. Децентралізація в Україні: стан та вплив її на розвиток сільських територій. Актуальні проблеми регіональних досліджень : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції 17–18 трав. 2018 р. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 16–19.

Олексій Радченко, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Radchenko, postgraduate student of the Department of Regional Policy of Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7583-8295>

Науковий керівник: **Тетяна Дерун**, к.держ.упр., доцентка, доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОМ АВТОНОМІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

MANAGEMENT OF THE RESOURCE OF THE AUTONOMY OF TERRITORIAL COMMUNITIES

According to the results of the research, the specificity of the management of the intangible resource (asset) of the autonomy of territorial communities was stated as the immanent feature that is necessary for the ensuring of the existence of the local self-government system. The paper considers the issue of managing the process of rational use of the autonomy available to the territorial community for ensuring the interests of society and the state. The paper proves the presence of legal, organizational and material and financial autonomy of territorial communities as an opportunity to manage the available intangible resource (asset) for independent solving of problem issues of local importance. Prospects for further research may relate to the developing of methodological aspects of the direct implementation of the territorial community's right to local self-government.

Keywords: territorial community, local self-government, resources, autonomy.

Управління є складним суспільним явищем, яке наука трактує як функцію організованих систем, що забезпечує збереження їх структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію їх програм, досягнення їх мети. Управління притаманне лише складним соціальним і несоціальним динамічним системам, атрибутом яких є самоуправління, тобто здатність до впорядкування системи, приведення її у відповідність до об'єктивної закономірності, що діє в даному середовищі, до оптимізації функціонування системи [1, с. 7–8].

Ресурсом у загальному розумінні вважають будь-який елемент, що використовується для досягнення певної мети. Під нематеріальними ресурсами (активами) розуміють немонетарні засоби, що не мають фізичної, тілесної форми, визнаються об'єктом права власності юридичної чи фізичної особи, мають вартість і можуть бути ідентифіковані, використовуються підприємством і приносять власникові певну економічну вигоду, яку у світовій практиці називають роялті [2]. У цих тезах під *ресурсом* (у контексті автономії територіальних громад) розуміється нематеріальний ресурс, який не підлягає вартісному вимірюванню та близький за лексичним значенням до слів: «актив», «потенціал», «засіб», «джерело», «можливість».

Загальновідомо, що для місцевого самоврядування іманентною рисою є автономія (право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення), а трансцендентною рисою – наявність вертикальних зв'язків в системі місцевого самоврядування (централізація влади). Це обумовлено не тільки природою цього інституту громадянського суспільства, але й наявністю в системі місцевого самоврядування невіддільних суб'єктів, позбавлених права на безпосереднє (пряме) здійснення публічної влади. Такими суб'єктами системи місцевого самоврядування є територіальна громада села, селища, міста та органи самоорганізації населення.

Територіальна громада села, селища, міста займає чільну роль в системі місцевого самоврядування, оскільки визнана первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень [3, ст. 6].

На думку В.А. Пісоцького, розвиток територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування є складним через специфіку суб'єкт-об'єктних відносин в управлінні життєдіяльності територіальної громади, яка час від часу змінює своє положення в системі владно-підвладних відносин і є носієм функцій як суб'єкта, так і об'єкта управлінського впливу [4].

Незважаючи на головну роль в системі місцевого самоврядування, правовий статус територіальних громад досі не визначений. Даний факт суттєво обмежує можливість реалізації прав територіальних громад на місцеве самоврядування.

Будучі первинним суб'єктом місцевого самоврядування [3, ст. 6], учасником цивільних відносин [5, ст. 2] та власником комунального майна [5, ст. 327], територіальна громада фактично позбавлена можливості на безпосередню реалізацію повноважень місцевого самоврядування, задекларованих Конституцією і законами України та міжнародно-правовими документами, ратифікованими Україною.

Попри відсутність у територіальній громаді адміністративної дієздатності, реалізація її права на самостійне вирішення питань місцевого значення додатково обмежується Конституцією і законами України [6, ст. 140].

З вищезазначеного можна зробити висновок, що в даний час потребує врегулювання питання правового статусу територіальних громад та порядку безпосередньої реалізації ними прав на місцеве самоврядування.

Разом із цим, варто визнати наявність у територіальних громад великого обсягу потенційних прав на самостійне вирішення питань місцевого значення. Це регламентовано одним із основних принципів місцевого самоврядування – принципом правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності [3, ст. 4].

Дуже цікавим та доречним з точки зору синергетичного підходу до самоуправління є процес самооподаткування територіальної громади, який відбувається у формі залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру [3, ст. 1].

З метою забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та створення спроможних територіальних громад варто ефективно використовувати ресурс автономії місцевого самоврядування, дотримуючись балансу поєднання місцевих і державних інтересів.

Управління ресурсом автономії територіальної громади передбачає використання сукупності засобів і методів цілеспрямованого впливу на процеси, які відбуваються в певній системі місцевого самоврядування, включаючи процеси: самоорганізації, безпосередньої участі громадян в місцевому самоврядуванні, реалізації органами та посадовими особами місцевого самоврядування владних повноважень, розпорядження природними та фінансовими ресурсами, вирішення інших питань місцевого значення, які мають вплив на сфери життєдіяльності територіальної громади.

Таким чином, управління ресурсом автономії територіальної громади на рівні держави доводить про доцільність застосування в місцевому самоврядуванні принципу правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності, а на рівні територіальної громади виступає запобіжником безконтрольного використання дискреційних повноважень органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Основи адміністративного менеджменту : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, Л. М. Усаченко, В. І. Тимціunik, О. В. Червякова ; за заг. ред. Л. М. Усаченко. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. 148 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
4. Пісоцький В. А. Зміст та основні складові розвитку територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування. *Електронний збірник наукових праць «Публічне адміністрування: теорія та практика»*. Вип. 1(11) / 2014.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Інна Скляр, виконавча директорка Місцевої асоціації органів місцевого самоврядування «Київська агломерація», студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Inna Skliar, executive director of Local Association of municipal self-government bodies «Kyiv agglomeration», 2nd year student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Дерун**, к.держ.упр., доцентка, доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ

COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES DURING MARITAL STATE ON THE EXAMPLE OF KYIV REGION

During martial law, territorial communities need quick and effective solutions to solve common problems. The existing 5 forms provided for by the law on cooperation are rarely used in the Kyiv region. According to the register on cooperation of territorial communities, 17 agreements have been signed since 2014, of which 2 will be signed in 2022. Apart from the quantitative indicator at the national level, the effectiveness of such contracts is not measured in any way. Since 2019, there has been a local association «Kyiv Agglomeration», which acts as a platform for joint efforts between Kyiv and neighboring territorial communities. There is a constant dialogue and search for cooperation tools. Sociological research in the Kyiv agglomeration confirms that the population supports cooperation between territorial communities. Direct contacts within agglomerations, which exist de facto, but de jure have no settlement, work as an effective mechanism. Consolidation of agglomerations at the legislative level can become a tool for restoring entire regions and strengthening the economic potential of not only the center of the agglomeration, but all territorial communities that are part of natural agglomerations.

Keywords: community cooperation; forms of cooperation; agglomeration; association «Kyiv Agglomeration».

Війна – соціально-політичне явище, що являє собою одну з форм розв’язування засобами збройного насильства суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, національних, територіальних, релігійних та інших суперечностей між державами, народами, націями, класами, соціальними групами. Війна є продовженням політики насильницькими засобами і пов’язана зі зміною відносин між суб’єктами політики [1]. Фактично Україна перебуває в умовах війни ще з 2014 року (від початку прямого і опосередкованого застосування збройної сили росією проти суверенітету та територіальної цілісності України) [2, 31]. Але офіційно воєнний стан в Україні було введено Указом Президента України з початком широкомасштабного вторгнення із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [3].

З введенням воєнного стану перед місцевим самоврядуванням постали нові виклики, які необхідно вирішувати спільно. Механізм міжмуніципальної консолідації передбачений Законом «Про співробітництво територіальних громад», прийнятим ще у 2014 році. Даний закон передбачає 5 форм для співробітництва [5]. На жаль, якісний аналіз укладених договорів, ефективності їх застосування та результати реалізації не досліджуються. Кількісні показники можна проаналізувати у Реєстрі про співробітництво територіальних громад. Так, станом на 28.02.2023 є інформація про 925 договорів, з яких 97 договорів укладено в 2022 році (2 в Київській області) і лише 2 договори укладено у 2023 році по всій Україні. У Київській області за всі роки укладено лише 17 договорів [6].

Очікується, що 04.04.2023 року набудуть чинності зміни до Закону України «Про співробітництво територіальних громад», якими запроваджуватиметься можливість приєднання територіальних громад до вже організованого співробітництва за спрощеною процедурою шляхом укладення додаткового договору; поняття змішаного договору про співробітництво, в якому можуть міститися елементи різних форм співробітництва. А ще дуже важлива норма – дистанційна форма для проведення засідань комісій з підготовки проекту договору про співробітництво [5]. Чи спрацюють ці зміни покаже час, разом з тим вже сьогодні територіальні громади потребують дієвих

механізмів, які б допомагали поєднувати зусилля особливо в питаннях відбудови і перелаштування процесів для післявоєнного розвитку.

В пошуках постійних і дієвих механізмів для співпраці ще у 2019 році була створена Місцева асоціація органів місцевого самоврядування «Київська агломерація» як майданчик для постійної взаємодії між місцевими радами та реалізації спільних проєктів. І вже під час воєнного стану було отримано гарні приклади такої співпраці.

Так, аналізуючи ефективність співпраці у межах асоціації, можна констатувати позитивні зміни у ставленні населення до такого явища як агломерація. Відповідно до Дослідження «Київська агломерація (у контексті широкомасштабного російського вторгнення)», яке проводилось Київським міжнародним інститутом соціології у жовтні-листопаді 2022 року на замовлення Офісу Ради Європи в рамках програми «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні» визначено, що порівняно з 2020 роком з 45% до 95% зросла частка населення Київської агломерації, яке підтримує ідею співробітництва м. Київ та сусідніх громад з метою вирішення спільних проблем. У м. Київ підтримка зросла з 44% до 96,5%, в інших населених пунктах Київської агломерації – з 48% до 90%. При цьому 73% мешканців та мешканок м. Київ і 67% мешканців та мешканок інших населених пунктів Київської агломерації вважають, що від такого співробітництва виграє і м. Київ, і сусідні громади [7].

Ефективність взаємодії в рамках агломерації проявилась з перших днів широкомасштабного вторгнення. Адже завдяки титанічним зусиллям сусідніх з Києвом територіальних громад вдалося зупинити ворога і бої не точилися в столиці. Та це були рішення не в рамках міжмуніципального співробітництва, а швидке реагування на надзвичайні ситуації. І в таких складних обставинах питання агломерацій стає ще більш актуальним. Адже це механізм об'єднання зусиль перед спільною загрозою.

У рамках асоціації «Київська агломерація» відбувається постійна взаємодія між територіальними громадами. Київська міська рада як надійний партнер прийшла на допомогу постраждалим територіям. Уже у вересні 2022 року було прийнято рішення ради про передачу трансфертів у вигляді дотації 8 місцевим радам (Баришівська, Бишівська, Бородянка, Бучанська, Великодиммерська, Іванківська, Немішайвська, Макарівська) на загальну суму 235 млн грн. Дотація має бути використана в першу чергу на відновлення об'єктів, що постраждали внаслідок збройної агресії з боку російської федерації під час бойових дій при обороні м. Києва впродовж лютого-березня 2022 року.

Агломерація – унікальна форма співробітництва, яка дає можливість приймати швидкі рішення і вирішувати спільні питання, навіть в умовах воєнного стану. Разом з тим відсутність законодавчого врегулювання не дозволяє повноцінно і повсюдно впровадити інструменти, які вже десятки років працюють по всьому світу.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія Сучасної України. Т. 4. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-34448> (дата звернення 27.03.2023).
2. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки. Український тиждень. 2014. № 42. С. 28–42.
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 27.03.2023)
4. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. №1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 27.03.2023)
5. Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti-rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reystri/> (дата звернення 27.03.2023)
6. Дослідження «Київська агломерація (у контексті широкомасштабного російського вторгнення)». URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Sociology_lsg_KA_2022.pdf (дата звернення 27.03.2023)

Тетяна Слюз, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetiana Sliuz, postgraduate student at the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5874-8690>

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM OF STATE CULTURAL POLICY

As the role of culture in society grows, it ceases to be simply one of the forms of satisfying needs. Raising culture to a new level, which will allow it to become an active participant in socio-economic processes, requires certain efforts on the part of the state. Investing the state in culture and art means investing in «human capital». In such conditions, the question of the effectiveness of financing the sphere of culture is becoming more and more relevant.

One of the directions of modernization of the social and cultural sphere can be the provision of partnership between the institution of the social and cultural sphere and business circles. Along with this, there is an urgent need to develop mechanisms for the participation of the non-commercial sector in the public services market due to the fact that monopolies in the system of providing public services can be overcome only by stimulating competition between suppliers and attracting various types of commercial organizations to this sector.

In our opinion, public-private partnership is the most important and most universal mechanism of investment policy, which contributes to the consolidation of the financial, organizational and management potential of the private and public sectors of the economy in priority areas.

Keywords: public-private partnership, cultural policy, investments, financing of culture.

Державно-приватне партнерство є найважливішим і одним з найбільш універсальних механізмів інвестиційної політики, який сприяє консолідації фінансового, організаційного та управлінського потенціалу приватного та державного секторів економіки на пріоритетних напрямках.

Проблеми фінансування культури за допомогою державно-приватного партнерства актуалізуються в сучасних умовах в зв'язку з тим, що його розвиток у соціально-культурній сфері пов'язаний зі створенням сприятливих інституційних умов для інвестиційних вкладень у відтворення висококонкурентного людського капіталу, використання якого забезпечить інноваційний розвиток суспільства [1].

За інформацією Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, станом на 01.01.2020 на засадах державно-приватного партнерства було укладено 187 договорів у різних сферах господарської діяльності, з яких реалізується 52 (34 - це договори концесії, 16 договорів про спільну діяльність, 2 - інших договори); 135 договорів не реалізуються (у 4 закінчено термін дії, 18 розірвано, 113 не виконується). Із загальної кількості проектів лише 3 здійснюються у туристичній галузі [2, 3]. Відомі невдалі випадки застосування механізмів державно-приватного партнерства у сфері збереження та популяризації культурної спадщини.

Основна причина слабого розвитку державно-приватного партнерства у підтримці культури є нерозвиненість нормативно-правової бази.

Прийнято низку законів, що регулюють сферу державно-приватного партнерства, зокрема, це закони України «Про державно-приватне партнерство», «Про концесію», «Про оренду державного та комунального майна», «Про передачу об'єктів права державної і комунальної власності», «Про інвестиційну діяльність».

У чинному законодавстві зазначено, що державно-приватне партнерство застосовується в таких сферах, як туризм, відпочинок, рекреація, культура, управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини. Визначено загальні засади оренди і передавання права власності об'єктів державного та комунального майна, що надають культурні послуги. Задекларовано пільгові умови інвесторам, які здійснюють інвестиційну діяльність у галузі культури та охорони культурної спадщини. Проте у

чинному законодавстві не визначено специфіку державно-приватного партнерства у сфері культури, коли, крім отримання прибутку, важливе значення має чинник збереження й розвитку культурного та людського капіталу.

Важливим напрямом державно-приватного партнерства як механізму підтримки культури є розвиток меценатської діяльності. Тут спостерігається аналогічна ситуація, коли меценатська діяльність згадується як у Законі України «Про культуру», так і програмних документах державної політики, але відсутні окремі нормативні акти, що регламентують цей вид діяльності [2].

Наразі традиція меценатства в Україні слабо розвинена. У світовому рейтингу благодійності Україна в 2019 р. посіла 101-ше місце серед 126 країн. Незважаючи на заінтересованість закладів культури, наразі така практика не має належної правової бази. Чинний Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» має рамковий характер і не містить реальних економічних і соціальних стимулів для інвестування у культурну галузь.

Як свідчить практика, підприємці надають підтримку закладам культури, у тому числі й на місцевому рівні. Водночас є ненормальною ситуація, коли керівники закладів культури виступають у ролі «прохачів» із метою забезпечення роботи своїх організацій [4]. Неформально в Україні меценатська діяльність функціонує, але з різним ступенем результативності, тож належна правова база сприятиме як інституціалізації меценатства, так і підвищенню його ефективності.

На сьогодні в країні нараховується близько 12 тис. різноманітних благодійних фондів, але на практиці далеко не всі вони займаються добродійною діяльністю у сфері культури.

У цьому плані конче потрібні зміни в законодавстві, які б установлювали дієвий суспільний контроль над цією формою діяльності. Зокрема, це стосується дотримання меценатом охоронних, соціальних та екологічних зобов'язань. Слід розробити та запровадити в практичну діяльність механізм притягнення до відповідальності за порушення цих зобов'язань, а також механізм контролю за використанням благодійних коштів. Конче необхідний правовий механізм протидії різного роду шахрайств, коли під виглядом благодійної діяльності громадян намагаються ввести в оману. Зокрема, реалізується діяльність, яка побічно стосується благодійності – реклама, відбувається нецільове використання коштів тощо. Отже, необхідні відповідні норми підзвітності та контролю з метою збереження довіри до діяльності благодійних організацій від процедури збирання коштів до їх витрачення. Крім того, потрібно унормувати міжнародну благодійну допомогу, щоб не виникало різного роду політичних спекуляцій щодо спрямованості цієї допомоги [2].

Список використаних джерел

1. Крупка А. Я. Державно-приватне партнерство в галузі культури і мистецтва: стан і перспективи розвитку. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3120>
2. Валевський О. Л. Актуальність розвитку державно-приватного партнерства у сфері культурної політики. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/aktualnist-rozvytku-derzhavno-pryvatnogo-partnerstva.pdf>
3. Стан здійснення ДПП в Україні. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: офіц. вебсайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>
4. Пирогова Д. Децентралізація та реформа культурних послуг : аналіт. звіт за результатами соціол. дослідж. покращення якості та доступу до культур. послуг у громадах. Київ : ГО «Т-во дослідників України», 2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LDyNUdxODDoTa1RqbK8uKg95RR E0dQBc/view>

Юлія Тищенко, заступниця керівника Центру внутрішньополітичних досліджень національного Інституту стратегічних досліджень, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yulia Tyshchenko, deputy head of the Center for Domestic Policy Studies of the National Institute of Strategic Studies, graduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д.держ.упр., завідувачка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ВІД УРГЕНТНОГО РЕАГУВАННЯ ДО РОЗВИТКУ

RECOVERY OF THE REGIONS OF UKRAINE: FROM URGENT RESPONSE TO DEVELOPMENT

The process of recovery and liquidation of the consequences of the large-scale Russian invasion requires finding a balance of approaches. Understanding recovery as a process of urgent response and laying the foundations for development and modernization. Recovery creates the basis for development based on resilience, adaptability and innovation. It is important to take into account the risks of the situation, the impact of challenges on the situation in communities and regions. Restoration can be based on approaches - let's rebuild better than it was. One of the components of recovery is the formation of a policy of social stability and cohesion, the involvement of citizens in the process of policy formation and implementation.

Keywords: Resilience, Cohesion, Recovery.

Одним із завдань для регіональної політики є закладання умов та підстав для розвитку (Development) та стійкості (Resilience), стабільності (Stability, sustainable). В сучасній Україні регіональна політика має наскрізну стратегічну мету, - «відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України» [1]. Закон визначає, що «відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України» становить «комплекс першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання». В реалізації відповідних завдань актуальним є формування балансу підходів: першочергове реагування, відновлення та відбудова як основа для стабільного розвитку. Відновлення має закладати підстави для розвитку на засадах стійкості, адаптивності та інновацій.

Важливим є розуміння викликів процесу Відновлення, зокрема міжнародного та внутрішнього виміру. Важливим чинником є збереження та підтримка збереження єдності демократичних країн у підтримці України (політична підтримка процесу європейської інтеграції, надання необхідних ресурсів, міжнародна допомога та ін.). У внутрішньому вимірі актуальним є забезпечення підтримки та розвитку демократичних процесів, антикорупційна політика, політика стосовно сприяння поверненню українських шукачів притулку, забезпечення безпеки на рівні громад та ін.

При розробці та розгляді комплексу першочергових заходів із відновлення регіонів та територій важливо розуміти загальний контекст наслідків тимчасової російської окупації різних українських територій. Зокрема й довготривалий характер окупації з боку рф території АР Крим та м. Севастополь, яка тривала з 20 лютого 2014 року, територію ОРДЛО. Процес відновлення має враховувати не тільки актуальні соціально-економічні компоненти, які є важливими для цілісного та системного функціонування системи управління, економічної системи, але й загальні складові реінтеграції після деокупації територій, в тому числі й соціальні процеси, моделі правосуддя перехідного періоду.

Наскрізними інструментами відновлення може бути впровадження демократичних практик, розвиток міжрегіональної та муніципальної співпраці. Важливими є інструменти реінтеграції, які є частиною формування процесів згуртованості (Cohesion) - «забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної єдності України» [2].

Відновлення пов'язано із забезпеченням сталого розвитку регіонів, громад. Підхід стійкості може розумітися як забезпечення інструментів адаптивності, реагування на ризики, відновлення діяльності без втрати функціональності. Практичними інструментами такого підходу можуть бути й проєктування інноваційних рішень політики та її імплементації в процесі відновлення. Вивчення досвіду стійких міст, бачення розвитку із врахуванням реагування на кризи, опрацювання політик безпеки громад, соціальна згуртованість лише частини таких інструментів.

Відновлення розуміється в суспільстві як відбудова нової якості процесів та сфер. За даними дослідження групи «Рейтинг» (грудень 2022 р) [3], фіксуються різні думки стосовно загальної стратегії відновлення інфраструктурних об'єктів. Так 48% опитаних дотримуються думки, що швидкі темпи відновлення важливіші за модернізацію, 49% опитаних вказують, що актуальним є модернізація, впровадження зеленої енергетики, нехай це займе довше часу.

Відновлення можна розуміти як ліквідацію наслідків агресії РФ. Процес має закладати елементи стійкості економічних, соціальних систем. Відновлення є можливістю реформ, які створюють нову якість життя, політики, ліквідують соціально-економічні диспропорції, сприяють соціальній згуртованості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (2389-IX), ст. 1, п. 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (2389-IX), ст. 2, п. 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>

3. ВІДБУДОВА УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА (ЛИСТОПАД 2022), СГ Рейтинг, 13.12.2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/v_dbudova_ukra_ni_ta_m_zhnarodna_dopomoga_20-21_listopada_2022.html

Victoriia Tkachenko, MA in Public Administration, coordination officer of the «SpivDiia» Hubs Network, postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9011-3209>

Вікторія Ткаченко, магістр державного управління, координаторка мережі регіональних хабів «СпівДія», аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: **Володимир Вакулєнко**, к.держ.упр., доцент, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

INSTITUTIONAL APPROACH OF INVOLVEMENT THE EU-FUNDED PROGRAMMES TO POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINIAN REGIONS

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПРОГРАМ ЄС У ПОВОЄННУ ВІДБУДОВУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Метою цих тез є висвітлення та аналіз найбільш ефективного підходу, який вже використовується ЄС для впровадження регіональних проектів в Україні, пов'язаних із розвитком інфраструктури, та його можливого використання для післявоєнної відбудови України та інтеграції до ЄС. Перед поданням тез на конференцію, ця ідея була поширена в академічному середовищі через веб-ресурс ResearchGate як авторський препринт у 2022 році.

Автори погоджуються з ідеєю, що механізм Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону (ЄСДР) має значний потенціал та відповідне підґрунтя для реалізації проектів спільного фінансування в Івано-Франківській, Закарпатській, Чернівецькій та Одеській областях разом з країнами-сусідами ЄС - Румунією, Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Молдовою та Німеччиною.

Використання фінансових інструментів, передбачених Стратегією Європейського Союзу для Дунайського регіону (ЄСДР), можна вважати найкращим способом підтримки транскордонних ініціатив, пов'язаних з реінтеграцією українських біженців, реконструкцією та оновленням енергетичної та транспортної інфраструктури в придунайських територіях України, створення можливостей для підвищення потенціалу транскордонного підприємництва між Україною та ЄС. Так, найдоступнішим серед усіх існуючих фінансових інструментів, запроваджених ЄС для України, залишається ЄСДР, потенціал якої ще не використано повністю.

Ключові слова: Україна, післявоєнна відбудова, Стратегією Європейського Союзу для Дунайського регіону, ЄСДР, регіональний розвиток, регіональна політика, транскордонне співробітництво.

15 March 2022. 1,4 mln out of 3mln refugees are children. 157,000 refugees are citizens of other countries living in Ukraine [2]. Among the EU countries accepting refugees from Ukraine are: Poland with 1,8 mln refugees from Ukraine. Roughly, this amount includes also persons transiting Poland for other EU countries in the Western Europe: Czech Republic - around 200,000 refugees; Hungary – 180,000 refugees; Slovak Republic – 128,000 refugees; Moldova – 92,000 refugees; Romania – 78,000 refugees; Germany – over 100,000 refugees. In addition to Ukrainian refugees to EU countries, the problem of internally displaced persons from Eastern to Western regions of Ukraine amounts to more than 1,5 mln persons as of 15 March 2022 in accordance with the preliminary estimation of Ukrainian experts. This amount will increase up to 5 mln people if the military activities will continue. Accordingly, the number of Ukrainian refugees to EU countries may increase from 3 to 5 mln persons. The biggest challenges related to the high number of refugees from Ukraine as well as internally displaced persons in Western Ukrainian regions are absence of the temporary housing for displaced persons and high pressure to social infrastructure for refugees. In addition, Ukraine's government does not possess enough capacity to relocate SME from the Eastern to West of the country due to the high intensity of military actions and lack of budgetary funds.

To resolve the humanitarian problems related to high amount of refugees to EU countries the existing UA-EU funding programs may be used as a source of funding. Since 2014, these Ukrainian regions and EU member-counties cooperate in the framework of the EU Strategy for Danube region (EUSDR). In particular, Ivano-Frankivsk, Transcarpathia, Chernivtsi and Odessa regions as well as the EU neighbouring

countries getting refugees from Ukraine –Romania, Hungary, Czech Republic, Slovak Republic, Moldova, Germany are members of the UE Strategy for Danube region. The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR) is a macro-regional strategy [1] where all participants has an equal opportunity to access to five main EU funds - ERDF, CF,ESF, EAFRD, EMFF - supporting economic development across all EU countries, in line with the objectives of the Europe 2020 strategy.

Currently, the EUSDR is the unique and only financial instrument available for Western regions of Ukraine and Romania, Hungary, Czech Republic, Slovak Republic, Moldova, Germany. It is the largest and most diverse among the four EU macroregional strategies (MRS). It started its existence in 2010, was overhauled in 2020, and covers 14 EU and non-EU countries. It is well structured around four pillars: connecting the region; protecting the environment; building prosperity; and strengthening the region [5]. EUSDR focus in utilizing EU funds for financing cross-border projects focused on 12 priority areas divided among 4 pillars [4].

During 2021-2022, Ukraine prepared to hold the presidency in EUSDR [3]. It is vitally important to open the discussion and consolidate efforts of EUSDR member-countries to urgently shift the priority of the Strategy into the resolving of the humanitarian and post-war reconstruction issues through co-funding of cross-border projects on:

- building factory-made modular housing for refugees in local communities of Hungary, Slovak Republic and Romania, and Ivano-Frankivsk, Transcarpathia, Chernivtsi regions of Ukraine;
- relocation of SME from Eastern regions of Ukraine and creating capacity for cross-border entrepreneurship with EU-bordering communities in Ivano-Frankivsk, Transcarpathia, Chernivtsi regions of Ukraine;
- promotion of SME initiatives among internally displaced persons in EU-neighbouring communities of Ivano-Frankivsk, Transcarpathia, Chernivtsi regions of Ukraine.

Those directions are in line with priorities 3, 7, 9, 10, 11 of EUSDR may be applied by relevant stakeholder immediately and without the delay [5]. Funds for projects in the framework of the Strategy may be allocated according to the EU subsidiarity principle, when 75% of fund are allocated by the EU and 25% are funds of local or nation budget of Ukraine. This will allow to increase responsiveness of Ukrainian government while developing programme activities and allocating funds for EUSDR projects.

References

1. About EUSDR. EUSDR - Danube Strategy Point. (2021, January 4). Retrieved March 24, 2022, from <https://danube-region.eu/about/>
2. IOM regional Ukraine response - situation report #1, 2 March 2022 - Ukraine. Relief Web. (n.d.). Retrieved March 24, 2022, from: <https://reliefweb.int/report/ukraine/iom-regional-ukraine-response-situation-report-1-2-march-2022>
3. Operational Data Portalx. Situation Ukraine Refugee Situation. (n.d.). Retrieved March 24, 2022, from <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>
4. Priority areas. EUSDR - Danube Strategy Point. (2021, April 27). Retrieved March 24, 2022, from <https://danube-region.eu/about/priority-areas/>
5. Renewed EU strategy for the Danube region (EUSDR). (n.d.). Retrieved March 24, 2022, from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729277/EPRS_BRI\(2022\)729277_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729277/EPRS_BRI(2022)729277_EN.pdf)
6. Support for the 2022 Ukrainian presidency of the EU Strategy for the Danube region. EUSDR - Danube Strategy Point. (2021, November 10). Retrieved March 24, 2022, from <https://danube-region.eu/support-for-the-2022-ukrainian-presidency-of-the-eu-strategy-for-the-danube-region/>

Яна Фенюк, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iana Feniuk, postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-2219-9378>

Науковий керівник: **Світлана Дяченко**, д.держ.упр., доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВА ТАЄМНИЦЯ: РОЛЬ ТА ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

FINANCIAL SECRET: THE ROLE AND INFLUENCE ON THE FORMATION OF THE NEW INTERNATIONAL ORDER

The author examines and highlights the essence of the concept of financial secrecy and its impact on the global economy. Determines that financial secrecy facilitates tax abuse, enables money laundering and undermines human rights and democratic values. It emphasizes that financial secrecy disrupts the balance of distribution and redistribution of financial resources in the world, through tax evasion and the use of tax havens as a place to store profits. Analyzes the index of financial secrecy and its indicators, when determining a country's rating for ensuring secrecy in the global economy. The author notes that it is necessary to combat the secrecy that perpetuates the corruption and tyranny of oligarchs and criminals who undermine democracy and free enterprise. The main mechanism is the automatic and independent exchange of tax information. The author claims that one of the prerequisites for the formation of stable tax sovereignty of the country and ensuring international tax competitiveness is the effective functioning of regulatory mechanisms in fiscal policy. It was concluded that for the formation of economic freedom to make harmonization of the tax system and the system of sanctions to reduce the outflow of capital from the country.

Keywords: offshore regulation, tax information, financial secrecy, globalization.

Останні тенденції глобалізації створюють виклики для прозорого та цілісного функціонування світової фінансової системи. Вагомий вплив на ці процеси має фінансова таємниця, що була основою для створення та підтримки існування офшорних юрисдикцій, так званих податкових гаваней.

Фінансова архітектура світу на сьогодні функціонує під впливом фінансової таємниці, про це впевнено можна стверджувати, враховуючи до уваги розслідування журналістів, такі як Panama Papers, Paradise Papers, Pandora Papers, Lux Leaks та інші менш відомі справи. Як приклади причастності до податкового шахрайства, пов'язаного з транскордонною комерційною діяльністю через великі банки - судові рішення у справах UBS Bank та холдингової структури HSBC, що звинувачувалися у відмиванні грошей та протекціонізмі і заохоченні до розмивання бази оподаткування. Одним із останніх міжнародних заходів, які поставили на порядок денний питання щодо сутності та трансформації відношення до поняття «фінансової таємниці», був форум 8 лютого 2023 року, що проводилася міжнародною організацією Global Financial Integrity (GFI) [1].

Автор, зосереджує увагу на ролі фінансової таємниці, пов'язаною з непрозорістю глобальної фінансової системи, з підґрунтям для існуванням офшорних «таємних» юрисдикцій. Країни та території, що визнані податковими гаванями не є такими, лише тому, що вони мають низькі податки, скоріше, це непрозорість фінансової інформації та особливості правових режимів, що не зобов'язують банки чи інші організації розкривати інформацію, і складно запровадити механізм, щоб змусить їх це зробити. Податкові гавані також пропонують чудові законні способи уникнути сплати податків, просто характеризуючи дохід як такий, що проходить через цю країну, і використовуючи вільні податкові угоди або лазівки в податковому законодавстві рідної країни, щоб стверджувати, що дохід там не підлягає оподаткуванню. Таким чином, такі юрисдикції створюють набагато більше проблем, ніж просто ухилення від сплати податків.

Інструменти та механізми, що розроблені та імплементовані у більшості країн світу на сьогодні, це закон США про дотримання вимог щодо оподаткування іноземних рахунків (FATCA), прийнятий у березні 2010 року, що вимагає від фінансових установ за межами Сполучених Штатів визначати, чи є у них клієнти, які є громадянами США, і повідомляти інформацію про всі рахунки

цих клієнтів Службі внутрішніх доходів (IRS). Будь-який банк, який відмовляється виконувати вимоги, автоматично сплачуватиме податок на доходи, отримані в США. Також, у 2014 році країни G20 оголосили, що автоматичний обмін є «новим глобальним стандартом», і почали запроваджувати Загальний стандарт звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки (CRS) – це міжнародний стандарт, що вимагає від країн, які його імплементують, здійснювати збір інформації про фінансові рахунки у фінансових установах та щорічно обмінюватись такою інформацією з юрисдикціями – партнерами з обміну в автоматичному порядку.

Міжнародна організація Tax Justice Network (TJN), яка займається питаннями щодо ухилення від сплати податків, податкової конкуренції та податкових гаваней, стверджує що податкові та фінансові системи є нашими найпотужнішими інструментами для створення справедливого суспільства, але під тиском корпоративних гігантів і надбагатих людей уряди країн запрограмували ці системи так, щоб віддавати перевагу найбагатшим над усіма іншими, увімкнувши фінансову таємницю та податкові гавані в основу нашої глобальної економіки [2]. Ця організація щороку публікує звіт щодо розрахунку індексу фінансової таємниці, це рейтинг юрисдикцій, що визначає найбільших у світі постачальників фінансової таємниці. Він розраховується на базі більше 20 індикаторів, серед яких основними є поєднання оцінки секретності законодавчої «дозволеності» для підтримки фінансової таємниці та оцінки обсягу фінансових послуг, які юрисдикція надає резидентам інших країн, що вказується за глобальною вагою. Вищий рейтинг постачання фінансової таємниці не завжди означає більш секретну юрисдикцію, на відміну від чорних списків податкових гаваней, які зазвичай враховують лише закони, індекс точніше відображає, як закони та фінансова діяльність перетинаються в реальному світі, створюючи таємницю. Наприклад, Панама більш секретна, ніж Великобританія, але Великобританію набагато частіше використовують як пункт призначення офшорних багатств, що робить Великобританію більшим постачальником секретності на практиці.

Україна у звіті за 2022 рік посідає 85 місце у рейтингу, за ступенем надання фінансової таємниці 125, де достатньо високий показник захисту інформації (59/100), що дозволяє приховувати та дуже низька глобальна вага фінансових послуг (0,023%), що надаються нерезидентам. Це очевидно, оскільки Україна, країна з економікою, що розвивається та інвестиційний клімат і рівень надання фінансових послуг волатильний та політично залежний. Україна забезпечує 0,369% фінансової таємниці світу [2]. Державна політика України в сфері податкового регулювання повинна реформувати законодавчу складову, щоб зменшити свій внесок у розвиток та вплив фінансової таємниці.

Резюмуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки, що протягом багатьох років багато розвинутих країн вжили заходів, щоб порушити фінансову таємницю податкових гаваней, яка на сьогодні підірвала демократію та капіталізм на багатьох фронтах, враховуючи сплеск заходів проти kleптократії, вжитих після вторгнення Росії в Україну, ще багато чого належить вирішити щодо ролі фінансової таємниці. Прийняття FATCA, підписання багатосторонніх конвенцій MLI, CRS та більш спеціалізованих угод, змінює правила світового обміну інформацією та допомагає прокласти шлях для зобов'язань інших країн щодо багатосторонньої системи обміну інформацією. GFI рекомендує вимагати від усіх транснаціональних компаній публічно розкривати основну фінансову інформацію, таку як продажі, прибуток, сплачені податки та кількість працівників, у кожній окремій країні, в якій вони працюють. Головною метою нового світового порядку, де у центрі будуть податковий суверенітет та здорова фінансова архітектура, повинні стати зміни до фінансової таємниці, особливо в розрізі багатонаціональних компаній, що використовують цей інструмент для ухилення від сплати податків і відмивання грошей.

Список використаних джерел

1. Financial secrecy. *Global Financial Integrity*. URL: <https://gfin integrity.org/issue/financial-secrecy/> (дата звернення: 11.03.2023).
2. Financial secrecy index 2022. *Tax Justice Network*. URL: <https://fsi.taxjustice.net> (дата звернення: 19.03.2023).
3. Map of Secrecy Jurisdictions. *Global Financial Integrity: DC Forum*. URL: <https://gfin integrity.org/dc-forum/map-of-secrecy-jurisdictions/> (дата звернення: 11.03.2023).
4. Zucman G. Global Wealth Inequality. *Annual Review of Economics*. 2019. Vol. 11. №109–38. DOI: 10.1146/annurev-economics-080218-025852. URL: <https://gabriel-zucman.eu/files/Zucman2019.pdf> (дата звернення: 11.03.2022)
5. 2023 Index of economic freedom. Country rankings. *The Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/index/ranking> (дата звернення: 10.03.2023).

Ярослав Чепурко, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslav Chepurko, postgraduate student at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5395-7493>

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКО-КОНСУЛЬТАТИВНИХ ОРГАНІВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

IMPROVEMENT OF LEGAL AND ORGANIZATIONAL FORMS OF PARTICIPATION OF SOCIAL ADVISORY BODIES IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF HUMANITARIAN POLICY IN UKRAINE

Advisory and advisory bodies are beginning to occupy an increasingly prominent place in the process of adopting normative legal acts in the democratic states of the world. To date, a number of advisory and advisory bodies have been established under public authorities, which have different status, quantitative composition, the order of creation and activity, etc. A large number of various advisory and advisory bodies inevitably raises the question of their certain theoretical ordering by the way they are classified according to different criteria.

The legal status of public advisory and advisory bodies in the formation and implementation of humanitarian policy can be enshrined in acts of different legal force. In international practice, there are public advisory and advisory bodies even with the status enshrined in the Constitution (Economic and Social Council in France, the National Council in Slovenia, etc.). Sometimes this status is determined by law (usually in the case of representative and expert bodies). Some of the public consultative and advisory bodies, for example, those that are not formed by state organizations (public jury, wisdom councils, public consent council, etc.), function without a legal framework.

At the same time, most often the status and issues related to the functioning of public advisory and advisory bodies are fixed in the special decisions of the subjects of their creation.

Keywords: *advisory and advisory bodies, civil society, humanitarian policy, public administration.*

Розвиток сучасної теорії демократії свідчить про варіативність розуміння цього феномену, що віддзеркалюється у широкому спектрі концептуальних підходів. Більшість з них тісно пов'язана з прагненням вирішити проблемні питання у взаємодії держави і громадянського суспільства. Однією з форм такої взаємодії є громадські консультативно-дорадчі органи – осередки організованого впливу громадянського суспільства (як громадян, так і їх об'єднань) на діяльність органів державної влади або органів місцевого самоврядування [1].

Правовою основою утворення та діяльності консультативно-дорадчих органів як суб'єктів формування та реалізації гуманітарної політики є Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти. Статус консультативно-дорадчого органу, повноваження, основні напрями і форми діяльності визначаються положенням про конкретний орган чи спеціальним актом відповідного державного органу – постановою, розпорядженням, наказом тощо. Порядок створення консультативно-дорадчих органів визначається Постановою Кабінету Міністрів України «Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України» від 17 червня 2009 р. № 599. Надання права на утворення консультативно-дорадчих органів центральними органами виконавчої влади передбачається відповідним положенням про центральні органи виконавчої влади [2].

Схвалення 16 червня 2021 р. Кабінетом Міністрів України проекту Указу Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» (Національну стратегію) стало важливим кроком на шляху завершення процесу оновлення формату взаємодії органів виконавчої влади та громадянського суспільства. Наступним етапом подальших змін має стати підготовка за участю інститутів громадянського суспільства

(ІГС) форм звітності, моніторингу та оцінки виконання нового документу державної політики. Враховуючи досвід деяких зарубіжних країн, пропонуємо:

- передбачити два об'єкти моніторингу та оцінки: План заходів та Національна стратегія;
- при розробці системи індикаторів виконання Плану заходів орієнтуватися на досягнення результату (ухвалення нормативно-правового акту, який вирішує конкретні проблеми правового регулювання; створення консультативно-дорадчого органу, проведення просвітницьких заходів та ін.). Шкала значень оцінки має враховувати стадії виконання завдання для визначення прогресу реалізації заходів. На прикладі ухвалення нормативно-правових актів це може бути стадія розробки проєкту, проведення публічних консультацій, етапи розгляду у Верховній Раді України;
- при визначенні індикаторів реалізації Національної стратегії виходити з того, що вони мають інформувати про вплив на громадянське суспільство та суспільні зміни, що очікувалися як результат виконання її завдань. У даному випадку застосування кількісних індикаторів підвищить точність оцінки ефективності документу державної політики за умови їх безпосереднього зв'язку із заходами завдання (наприклад, кількість осіб, які скористалися податковою знижкою для пожертвувань громадських об'єднань, через зміну її розміру чи спрощення порядку нарахування; результати опитувань адресатів заходів щодо дієвості запровадження змін);
- використати позитивний досвід співпраці органів державної влади та ІГС для запровадження систематичного громадського моніторингу та оцінки виконання Національної стратегії [3].

Успішна взаємодія між органами влади та організаціями громадянського суспільства є запорукою якісної державної гуманітарної політики, спрямованої на потреби суспільства, підконтрольність та підзвітність йому, відповідність стратегічним національним інтересам.

Список використаних джерел

1. Пеліванова Н. Шляхи підвищення ефективності моніторингу та оцінювання виконання документів державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-06/shlyahy-rozvytku-gromadyanskogo-suspilstva.pdf>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених кабінетом міністрів України» від 17 червня 2009 р. № 599 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2009-%d0%bf#text>
3. Андрійчук Т. Громадські консультативно-дорадчі органи: проблеми організації та функціонування URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/andriichuk_gromadski.pdf

Секція 3 Повоєнне відновлення сталого розвитку регіонів України

Яна Абрамович, студентка 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yana Abramovych, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАЛУЧЕННЯ ГРАНТОВИХ КОШТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

ATTRACTING GRANT FUNDS AS A TOOL FOR IMPLEMENTING SOCIAL PROJECTS IN UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The war changed the lives and plans of many, both individual Ukrainians and the state as a whole. In the conditions of a war, the public authorities of Ukraine have faced new challenges and tasks related to the provision of administrative and social services, evacuation of the population, social protection of internally displaced persons, etc. Ukrainian society has become a reliable basis for the social sustainability of the state and helps to overcome these challenges. Currently, the number of socio-economic and other problems is not decreasing, which necessitates the search for new, more effective and reasonable approaches to their solution both at the current stage and during the post-war reconstruction period.

Post-war reconstruction should include broad economic and social recovery, not just the physical restoration of facilities and infrastructure destroyed by Russian shelling. That is why, in order to successfully rebuild Ukraine in the postwar period, it became necessary to attract grant funds for the implementation of social projects. Stakeholder engagement will ensure even greater cohesion of Ukrainian society as a key factor in the post-war modernization of all spheres of life in Ukraine.

Keywords: social services, attracting grant funds, social projects, funders' support.

Війна в Україні змінила життя та плани як окремих громадян і громад, так і держави в цілому. У результаті в умовах війни перед органами публічної влади України постали нові виклики та завдання, пов'язані з наданням адміністративних, соціальних послуг (social services), організацією територіальної оборони громад, евакуацією населення, соціальним захистом внутрішньо переміщених осіб тощо. Долати ці виклики допомагає небувала згуртованість українського суспільства, яка стала надійною основою соціальної стійкості держави та національного спротиву російському вторгненню [1]. На сьогодні кількість соціально-економічних та інших проблем у країні не зменшується, що зумовлює необхідність пошуку нових, більш ефективних та обґрунтованих управлінських підходів до їх розв'язання, в тому числі й у період повоєнної відбудови.

У даному контексті варто відзначити, що повоєнна відбудова економіки України має передбачати широкомасштабне соціально-економічне відновлення, включаючи при цьому як відбудову зруйнованих російськими обстрілами окремих об'єктів, так і інфраструктури загалом. За таких умов Україна має, насамперед, збалансувати та визначити свої пріоритети в потребах та інвестиціях, вивчити різні варіанти фінансування соціальних проєктів і програм у публічній сфері та ін.

Як правило, під соціальним проєктом розуміють сконструйоване ініціатором проєкту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання в середовищі, що змі-

нюється, матеріальної або духовної цінності. Особлива цінність такого проєкту полягає в тому, що він є унікальним продуктом, який створюється для вирішення конкретної соціальної проблеми [2]. Водночас реалії сьогодення засвідчують, що в умовах сучасних суспільних викликів і загроз досить затребуваними постають проєкти, спрямовані на: психологічну та фізіологічну реабілітацію осіб, постраждалих внаслідок війни; посилення соціального захисту, трудових прав, зайнятості, прав людей з інвалідністю; реінтеграцію ветеранів у мирне життя тощо. При цьому, на наше переконання, в умовах повоєнної відбудови економіки України досить проблемно виглядають питання фінансування таких проєктів. З огляду на це, залучення грантових коштів може стати дієвим інструментом на шляху реалізації першочергових соціальних проєктів/програм.

Грант (англ. «grant» – дар, дотація, стипендія) – це кошти, які надаються на безоплатній, безпроцентній і безповоротній основі суб'єктам господарювання та фізичним особам за результатами конкурсного відбору, для реалізації програм, проєктів чи заходів. Особливість грантового механізму – можливість знаходити й інвестувати в найбільш ефективні розв'язання актуальних проблем. Завдяки грантам бізнес/держава починає підтримувати ті сектори, яким довіряють цільові групи набувачів благодійної допомоги, але, які найчастіше залишаються без уваги та підтримки держави. З огляду на це, фінансування соціальних проєктів шляхом надання грантів є значним кроком уперед із точки зору розвитку соціальної відповідальності.

До основних переваг грантового фінансування доцільно віднести:

- грант дозволяє отримати достатньо велику суму коштів на тривалий період часу;
- підготовка і подальша реалізація гранту виступає як помітний дисциплінуючий чинник для колективу та сприяє чіткому розподілу і закріпленню обов'язків серед працівників;
- у разі встановлення продуктивних взаємин отримувачами гранту та грантодавцем, належного виконання реципієнтом відповідних програм чи проєктів, грантодавець і надалі буде схильний фінансувати проєкти даної організації.

У контексті вищевикладеного, ми підтримуємо позицію О. Жолнович, яка стверджує таке: «Всі розуміють, що сьогодні соціальна політика фінансується, в основному, за донорську підтримку (funders' support). Тому є дуже важливим, щоб ці кошти були ефективно витрачені, за цільовим призначенням» [3]. Саме тому, ми вважаємо, що одним із основних питань є не тільки залучення донорських коштів, а й чітко визначена пріоритетність та раціональність використання цих ресурсів.

Варто зауважити, що війна в Україні призводить як до «прямих», так і до «непрямих» втрат, які, відповідно, прямо чи опосередковано впливають на доступність воєнного державного бюджету. Отже, всі залучені грантові кошти будуть приносити суттєву економію для воєнного державного бюджету, тим самим, реалізуючи пріоритетні соціальні напрямки держави.

Таким чином, резюмуючи викладене вище, відзначимо, що якби функції держави у системі надання соціальних послуг передавалися недержавним організаціям («третьому сектору» - громадським, благодійним організаціям) або державним, але з залученням іноземних інвестицій, це б призвело до зниження бюджетних витрат (адміністративних та інших) та дало б змогу заощаджувати наявні ресурси. При цьому соціальне замовлення з грантовим фінансуванням виступає ефективним інструментом реалізації соціальної політики на місцевих, регіональних та національному рівнях.

Список використаних джерел

1. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15–28 квітня 2022 р.; с.7. URL: https://pcal.com.ua/wpcontent/uploads/2022/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%A%D0%BE%D0%BC%D0%86%D0%86%D0%86-6.pdf

2. Корчак Н. М., Обушна Н. І. Управління проєктами в публічній сфері : навч. посіб. Київ : Вид-во «Каравелла», 2022. 273 с.

3. Офіційна сторінка Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.facebook.com/MLSP.gov.ua/videos/2603915066418165/>

Irina Alekseenko, Doctor of Political Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific Work of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-6873-003X>

Zakhar Kolomoets, Magister of the Department of Publik Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Ірина Алексєєнко, доктор політичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Захар Коломоєць, магістрант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

TRANSFORMATION OF THE COLLECTIVE SECURITY SYSTEM IN THE CONTEXT OF NEW CIVILIZATIONAL CYCLES

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Стаття присвячена одній з найбільш актуальних тем сучасної науки - трансформації системи колективної безпеки в контексті нових цивілізаційних викликів.

Включення в процес державного управління на глобальному і регіональному рівнях актуальних питань колективної безпеки дозволяє простежити трансформацію підходів і механізмів, особливо в умовах війни в Україні, до формування ефективних стратегій і тактик держав міжнародної політичної системи щодо сучасної системи колективної безпеки.

У зв'язку з цим, проаналізована існуюча система колективної безпеки, закріплення її основ в законодавствах ряду країн, виділені позитивні практики та досвід вирішення питання забезпечення колективної безпеки на національному і міжнародному рівнях.

Наукові розвідки з даної проблематики будуються на використанні компаративістського підходу до вивчення політико-правових аспектів міжнародного досвіду вивчення проблем системи колективної безпеки. Узагальнено пропозиції держав міжнародної політичної системи щодо удосконалення механізму колективної безпеки в контексті війни в Україні.

Ключові слова: глобалізація, колективна безпека, виклики і загрози глобалізації, державна політика, національна безпека, управління ризиками.

The twenty-first century is characterized by tremendous discoveries in the field of science and technology, including in the spheres of biology and medicine. Today, new biotechnologies are being developed; they open up new perspectives for people in solving the problems of curability of diseases, extending human life, and solving social problems. Cloning, genetic engineering, reproductive technologies, cellular technologies and other up-to-date technologies globally changed medicine and, thus, initiated the development of certain law standards by international organizations. This process determined the start of the formation of international biomedical law. A characteristic feature of international legal norms that govern biomedical relations is the integration of the principles of bioethics into these international regulations (Beyleveld D., and Brownsword R., 2001).

Some aspects of the legal regulation of the use of biotechnologies were studied by the following researchers: Beyleveld D., Brownsword R., Feiler W., Ruggiu D., Sasson A., Plomer A.

In particular, it is limited in its ability to solve the problems of regulating relations arising during abortions, organ transplantation, DNA modification and other relations related to the protection of the right to life and health.

Traditionally, there are three main models of the relationship between law and bioethics:

– the sociological model, according to which the law is recognized to be incapable of solving ethical problems and, as a result, the standards of bioethics are considered to be the only regulator in the use of biotechnology;

– a formalistic model where the law plays a major role in regulating any biotechnological issues, since the law establishes sanctions for violation of regulatory prescriptions.

Supporter of the formalist model A. Sasson (1987) points out that most international regulations that govern the use of biotechnology, reflect mainly ethical principles. In his opinion, such a mixture of norms of law and ethics creates the threat of legal uncertainty (Sasson, 1987, p.37).

For this reason, it is necessary to rethink the role of ethics in the regulation of biotechnology. It is necessary to define clear boundaries of the legal regulation of biotechnology. D. Ruggiu (2018) takes the similar position. He believes that great amount of blanket law applied to the principles of ethics does not allow increasing the level of legal regulation. This state of affairs makes it difficult to implement the protective function of the law, and in the conditions of a low legal culture of the society, it contributes to the violation of legal regulations; (Ruggiu, 2018, p.19).

– the liberal model, according to which the right confirms only some general bioethical principles. The ideas of the liberal model are presented in the works of A. Plomer(2015). (Plomer, 2015,p.35). The researcher assumes that the principles of bioethics in relation to the of law act as legal custom, and the provisions of the law outline the framework in which the principles of bioethics apply. Plomer A. (2015), emphasizes that the principles of bioethics are a special source of bioethics. Practice shows that despite differences in opinions regarding the benefits of bioethics and its significance, the principles of bioethics are included in national and international legal acts.

Moreover, the degree of their integration is determined by the scope of application of biotechnology. So the cross - boundary move of GMOs is regulated by a universal international legal act such as the Cartagena Protocol. It contains a minimum of references to the principles of bioethics. At the same time, the regulation of biomedical technologies is mainly carried out by the norms of bioethics, since this sphere of social relations objectively cannot be completely regulated by the norms of law. The great importance of bioethics norms while regulating the biotechnology makes difficulties in creating a single legal act at the international level, since the principles of bioethics are determined by the worldview as a system of generalized knowledge of the objective world, people's attitude to the surrounding reality from the standpoint of their ideals, principles and beliefs. But principles and beliefs are various among citizens of different countries.

The need to unify activities in the field of biomedical technologies was the main reason for the adoption of legal acts in the field of bioethics. The first laws were: the Nuremberg Code (August 1947, Nuremberg), the Helsinki Declaration of the World Medical Association «Ethical Principles of Medical Research with Human Participation as a Subject», adopted at the 18th Assembly in 1964,«International Ethical Guidelines for Biomedical Research on Human Beings», adopted by the Council of International Scientific and Medical organizations in 1982 (amended in 1993 and 2002), and others laws.

At present, only the Nuremberg Code is in force. The regulation of biotechnology is effected by above mentioned international legal acts, such as the «Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights» (1997), «the Convention on Human Rights and Biomedicine» (1996).

A number of conventions and international treaties reinforce the common ethical issues of medical research using biotechnology. Among them are: the UN Convention on Human Rights (1989), the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1948), the International Covenant on Human Rights (1966).

The basic biotechnological principles were formulated in 1998 at the IV International Congress on Bioethics, held in Tokyo. They include recognition of the autonomy of the individual, the human right to self-resolution of issues relating to his psyche, emotional status, securing the right to free informed consent; the principle of justice as equal access to social benefits; the fulfillment of the Hippocratic oath and its expansion - not only do no harm, but also do good.

At present, the Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights in the CIS enshrined the principle of preventing practices that are contrary to human dignity - prohibiting the practice of cloning for the purpose of reproducing a human individual (Article 11). States are encouraged to take measures at the national level, consistent with the principles outlined in the declaration. However, taking into account that specific obligations are not reflected in the declaration, one can be concluded that the international act is only a recommendation.

The analysis of the study is resulted into the following conclusions:

First, the analysis of the history of emergence of legal regulation of biotechnologies allows us to conclude that because biotechnologies are understood in a broad sense, and cover many areas of the economy, and there is no clear definition of biotechnologies, it is necessary a multilateral development of

legal regulation of the performing and implementation of biotechnologies both into a separate state and into the entire global community.

Secondly, international acts, mainly, are declaratively aimed solely at protective legal regimes (preservation of biological resources), and permits for the use of biotechnologies are simultaneously combined with restrictions and prohibitions.

Ukraine has not acceded to some international regulations governing the use of biotechnology yet. Thus, it is necessary to improve domestic legislation, taking into account international experience in creating a legal framework for regulating the use of biotechnologies in various areas of the economy.

Moreover, the great importance of bioethics while regulating of biotechnology makes difficulties in creating a single legal act at the international level. The principles of bioethics are determined by the worldview as a system of generalized knowledge of the objective world, people's attitude to the surrounding reality from the standpoint of their ideals, principles and beliefs. The principles and beliefs are various among citizens of different countries. Thus, having analyzed the international legal acts that regulate the sphere of biotechnologies, it can be concluded that the international community requires developing cooperation and international relations in this area.

References

1. Beyleveld D., Brownsword R.(2001). Human Dignity in Bioethics and Biolaw, Oxford, Oxford University Press. 415p.
2. Feiler W. S.(1998). Patent aspects of human cloning in the USA, 1998, vol. 1. p. 20–23.
3. Plomer A.(2015). Patents, Human Rights and Access to Science, Cheltenham, Edward Elgar. 240 p.
4. Ruggiu, D.(2018). Human rights and emerging technologies. Analysis and perspectives in Europe, Pan Stanford publishing Pte. Ltd. 355p.
5. Sasson A.(2016) Biotehnologiya: sversheniya i nadezhdyi. M. Mir. 245p.
6. Directive 2001/18/EC of the European Parliament and of the Council of 12 March 2001 on the deliberate release into the environment of genetically modified organisms and repealing Council Directive 90/220/EEC - Commission Declaration. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0018>
7. Universal Declaration on Human Rights (UDHR) adopted in New York on 10 December 1948 by the General Assembly of the United National. URL: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

Irina Alekseenko, Doctor of Political Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific Work of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-6873-003X>

Pavel Merkulov, Magister of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Ірина Алексєєнко, доктор політичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Павло Меркулов, магістрант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ACTUAL PROBLEMS OF PROTECTION OF INTELLECTUAL AUTHORITY IN THE CONTEXT OF INFORMATION SECURITY

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглядаються актуальні питання захисту інтелектуальної власності, проблеми управління інформаційною безпекою, контексті загроз глобалізації.

На основі аналізу масиву наукових джерел було визначено, що тенденції глобалізаційного розвитку разом із появою нових центрів влади та політичних акторів актуалізували інтерес наукової спільноти до аналізу політико - правових проблем забезпечення інтелектуальної власності крізь призму інформаційної безпеки.

Ключові слова: інформаційна безпека, інтелектуальна власність, місцеве самоврядування, загрози глобалізації, кібербезпека, фактори ризику.

Globalization trends, along with the emergence of the new power centers and political characters, provoked an interest of the scientific community in the study of legal problems of ensuring information security of the political process, its prerequisites, and factors for ensuring.

The growing interdependence of countries and peoples is one of the most influential global political trends of the modern period. This is an external prerequisite for the development of information security of the political process. Information security is characterized by both the presence of positive factors and the growth of international information threats in the economic, military, and political spheres of the life of the state, which weakens the stability and cooperation of countries on the world stage.

These information threats are carried out through certain foreign policy characters. Their distinctive feature is the desire to dominate the information space through an informational impact on political associations, individuals and social groups. Along with the foreign policy component, threats are realized by using modern technologies in the field of informatization, that are aimed at destroying the political system, destabilization traditional values, blurring the personality, violating the territorial integrity and sovereignty of states. These are the distinctive characteristics of the internal political component of information security. [2]

Obviously, the researchers put into focus the problems associated with the development of principles and new technologies of information manipulation in the political sphere, as well as identifying sources to combat emerging threats and implementation of information security at the global, regional, and national levels.

The theoretical aspect of the research topic, in general, is associated with showing the importance of foreign and domestic information security components.

Scientific cognition of the definition of the concept of «information security» is relevant both in theoretical terms and in practice. Some researchers consider this concept as the security of networks and information systems, which is interpreted as cybersecurity. Some researchers of this issue interpret information security as manipulation of information, the impact of information on the consciousness of society, propaganda on the Internet.

The study of security threats by using information and computer technologies in the implementation and implementation of socially dangerous crimes, the commission of terrorist acts, interference in the affairs of sovereign states, the unleashing of interstate conflicts, incitement of interethnic hatred is also relevant and very important in the study of information security. Information security is considered the most

important component of national security in the conceptual and key regulatory documents of many states. Thereby, the study of goals, objectives, a comparative analysis of approaches, and key problems of ensuring the security of the political process, assessment of the effectiveness, and efficiency of these approaches seem to be an issue of topical interest. Ukrainian society has passed into a qualitatively new state in the process of social and political transformations of our time. Among other things, it is characterized by the merger of local government bodies with business structures, which brings to a revision of the goals and objectives of state bodies, bodies for ensuring national and regional security.[1]

The appearance of completely new threats to both national security as a whole and its main components namely to social and economic, public, and information security, causes the transition to a new condition of the state. The emergence of these threats today is dictated primarily by the inconsistency of the legislative framework, its slow and insufficient development, with the rapid development of market relations, Ukraine's integration into global world socio-political relations. All this requires rethinking and developing new mechanisms for organizing counteraction to national and transnational crime, as well as for neutralizing internal and external threats.

Ensuring the reduction of the crime rate is one of the important conditions for the social and political development of Ukraine. Currently, the existing levers and methods of combating crime do not fully correspond to the dynamics of the development of organized crime.

Moreover, they do not help to reduce drug trafficking, human trafficking, extremism, terrorism.

The revolution in the field of information technologies facilitates the creation and implementation of innovations in the social and political system, which is sufficient to effectively solve modern state and regional problems, to ensure the rational use of natural resources, political, social, spiritual, and cultural development of society, as well as its safety. It is notable that criminals also use these advances in information technology. They have unlimited opportunities regarding access to informational, technical, and economic resources, their increase, and adaptation to their activities. These circumstances call for a rethinking of current views and developing new conceptual approaches to information security issues, solving problems with such phenomena as cyber-terrorism and cybercrime to ensure both information security and national security in general.

In addition, the information openness of local governments and authorities, as an innovative factor in the development of management informatization, must also be taken into account. It is necessary for an effective organization of information security.

References

1. Global Risks Report 2021. URL: <http://www.weforum.org>.
2. Олійник О.В. Принципи забезпечення інформаційної безпеки України. Юридичний вісник повітряне і космічне право. 2016. Т. 4. № 41. С. 72–78.
3. What Ukraine's tech industry needs to survive Russia's war. URL: <https://kyivindependent.com/tech/what-Ukraine-tech-sector-needs-to-survive-russias-war>

Олександр Баранов, аспірант 1-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Baranov, post-graduate student, 1st year, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Андрій Миколюк**, к.політ.н., доцент кафедри державного управління Навчально-науковий інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР

PUBLIC MANAGEMENT OF THE PROCESS OF DIGITIZATION OF BANKING STRUCTURES

Nowadays, digitization is a key factor in global development. The rapid development of digital technologies has led to the emergence of completely new categories such as artificial intelligence, smart contracts, cryptocurrency, Big Data technology, blockchain, cloud technology, etc., which have widely captured all spheres of social life and business environments. The active development of the banking sector by using digital financial technologies is of not only practical, but also scientific and theoretical interest. Such a trinity caused the need to invest in this area, attract talents and establish new algorithms of activity using digital methods.

Keywords: Banking system. Blockchain technology, digitalization, BaaS, cyber security.

Цифровізація банківських структур є важливим структурним компонентом розвитку фінансової системи в цілому. Перехід до безготівкових розрахунків, електронного банкінгу та інших цифрових сервісів дозволяє скоротити витрати на надання сервісних послуг та підвищити ефективність процесів менеджменту.

Цифровізація банківських структур є процесом імплементації інноваційних технологій та рішень у всі сфери діяльності банків – від back-end до обслуговування клієнтів – з метою підвищення ефективності діяльності установ, скорочення операційних витрат, підвищення задоволеності клієнтів тощо [3, с. 50-54].

Важливим аспектом в ході забезпечення цього процесу є не лише імплементація новітніх технологій, а й відповідне управління процесом цифровізації. Публічне управління є ключовим фактором в забезпеченні ефективності зазначеного процесу. Одним із ключових завдань публічного управління є забезпечення відповідного правового середовища. Тому особливої уваги потребує розробка законодавчої бази, що регулюватиме цифрові аспекти в банківській сфері, а також враховуватиме інтереси клієнтів та інших учасників фінансового ринку.

У першу чергу, розробка та удосконалення існуючого законодавства у сфері регулювання цифрових процесів в банківській сфері має відбуватись з урахуванням євроінтеграційних процесів. Підписана Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами передбачає виконання плану заходів з гармонізації українського законодавства із законодавством країн ЄС, зокрема у банківській сфері.

Слід відмітити, що гармонізація законодавства України із вимогами ЄС відбувається відносно повільно. Окрім інших причин, це пояснюється динамічним процесом оновлення Європейського законодавства, що зумовлює необхідність відповідної динаміки у національному законодавстві. Важливу роль у підвищенні такої динаміки відіграють такі напрями:

- цифровізація банківської діяльності та послуг;
- поява необанків і зростання впливу FinTech та BigTech компаній на діяльність банківських установ;
- збільшення долі онлайн-платежів та онлайн-покупок;
- розвиток ринку криптовалют тощо [1, с. 37-40].

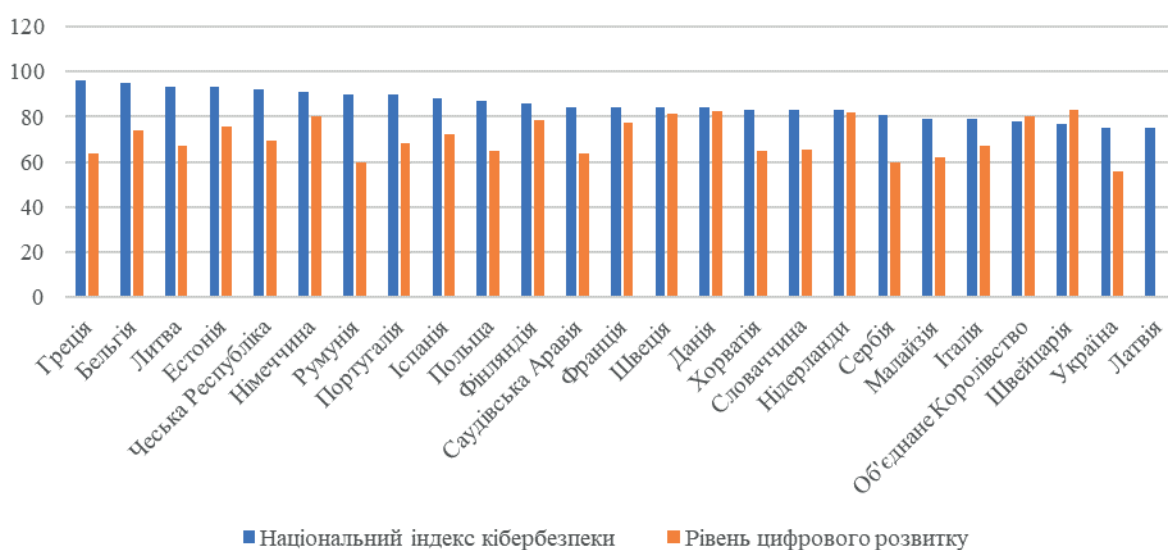
Особливістю криптовалюти є те, що її обсяг у обороті та регулювання здійснюються фактично без участі держави. Перевагою криптовалюти є, поза іншим, те, що вона може розглядатися як ефективний спосіб залучення інвестицій для запуску або фінансування поточних проектів у бізнесі. Тому перед країнами світу постає важливе питання щодо визначення потенційних переваг криптовалюти та окремих ризиків, пов'язаних з ослабленням державного контролю. Серед таких ризиків можна

відзначити ослаблення державного контролю стосовно балансу грошової та товарної маси в обігу, зниження стійкості обігу товарів та грошових засобів, порушення стабільності національної валюти та ін. [4, с. 157-161].

За результатами 2021 року Україна посіла третє місце в світі за використанням криптовалют, про що свідчить спеціально розрахований індекс використання криптовалют країнами світу. Окрім правових аспектів, високої уваги з боку публічного управління в умовах цифровізації банківських структур потребує забезпечення кібербезпеки.

За статистичними даними, кібератаки у банківському секторі стаються в шість разів частіше, ніж в інших економічних сферах. Особлива небезпека таких атак полягає в тому, що системні атаки можуть спричинити значні втрати та витік конфіденційної інформації. Пріоритетними питаннями в цій сфері для регуляторів є створення та супроводження відповідних протоколів безпеки, забезпечення безперервності бізнес-процесів, підбір та навчання персоналу тощо [2, с. 100-40].

Україна займає 24 місце в світі за Національним індексом кібербезпеки. Цей індекс вимірює здатність країн протистояти загрозам, що генеруються в кіберсередовищі, а також спроможність належним чином відповідати на інциденти, що мали місце у цій сфері. Позиція України за Рівнем цифрового розвитку є значно нижчою (рис. 1).

Рис.1. Топ-25 країн за Національним індексом кібербезпеки та Рівнем цифрового розвитку (NCSI, 2023).

Національний банк України приймає активну участь у забезпеченні кібербезпеки у банківській сфері у умовах дії постійних загроз з боку кіберзлочинців. Так, регулятором було посилено контроль за банками щодо виконання ними відповідних заходів із забезпечення кібер- та інформаційної безпеки. Це було реалізовано шляхом введення нових виду контролю у формі виїзних перевірок, а також безвиїзного нагляду через затвердження порядку такого контролю у Постанові Правління Національного банку України від 16 січня 2021 року № 4 «Про затвердження Положення про здійснення контролю за дотриманням банками вимог законодавства з питань інформаційної безпеки, кіберзахисту та електронних довірчих послуг».

Також, зазначений документ визначає вимоги до проведення банками самоконтролю у цій сфері. Основними підходами банків щодо забезпечення кібербезпеки є:

- визначення переліків документів, у яких містяться дані з обмеженим доступом;
- визначення переліку критично-важливих бізнес-процесів;
- окреслення чітких правил доступу до різних видів інформації;
- контроль доступу до ресурсів;
- парольний, антивірусний та криптографічний захист [2, с. 100-40].

Швидкі темпи розвитку цифровізації, а також наслідки пандемії COVID-19 та війна лише пришвидшують цей процес. Окрім того, прогнозується скорочення базових послуг банків, що на сьогоднішній день надаються через фізичні відділення, та їх переведення у digital-формат. Структур-

ні відділення банків надаватимуть лише більш складні, комплексні послуги (інвестиційні послуги, надання іпотечних кредитів та ін.) [3, с. 50-54].

Іншою важливою тенденцією в сфері цифровізації банківської діяльності є зростання кількості безготівкових операцій за допомогою платіжних карток, що супроводжується розвитком онлайн-та мобільного банкінгу. Окрім того, до одних із значних змін в результаті процесу цифрової трансформації можна віднести появу нових гравців на ринку фінансових послуг – FinTech та BigTech компаній, а також необанків, що впливають на банківський сектор у першу чергу через те, що складають значну конкуренцію для банків. Насамкінець, у ході розробки рішень у сфері публічного управління необхідно враховувати ключові із нових технологій, що чинять найбільший вплив на банківський сектор, а саме блокчейн, PayTech, відкритий банкінг, Big Data, Banking-as-a-Service (BaaS) та штучний інтелект. У цьому випадку головним завданням публічного управління є створення умов для ефективної взаємодії банків та компаній, діяльність яких пов'язана із розвитком зазначених технологій [3, с. 50-54].

Окрім відзначених напрямів, публічне управління процесом цифровізації банківських структур має враховувати той факт, що цифровізація цього сектору створює нові можливості для фінансової інклюзії та доступу до послуг банків для більш широкої аудиторії. Для цього можуть знадобитись певні зміни в політиці регулятора, а також створення спеціалізованих програм з метою забезпечення рівного доступу до цифрових послуг банків. Окрім забезпечення взаємодії між банками та населенням, публічне управління має сприяти підвищенню ефективності взаємодії між банками та регуляторними органами – цей процес призначений, поза іншим, для мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровізацією в цій сфері, та підвищенню процесу цифровізації в цілому.

Список використаних джерел

1. Штогрін К. Проблеми гармонізації законодавства України і ЄС у сфері банківського права. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 36–41. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-8> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

2. Білошапка В., Охрименко І., Чуб П. Регуляторний контроль за інформаційною та кібербезпекою банків в умовах інтенсивної цифровізації. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 14. С. 96–109. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-14\(14\)-96-109](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-14(14)-96-109) (дата звернення: 21.03.2023 р.).

3. Акопян Д. Е. Діяльність банків в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник*. 2022. № 8(297). С. 48–56.

4. Українська Л. Мащенко М. (2021). Цифровізація грошових інструментів: проблеми державного контролю і регулювання. *Review of transport economics and management*. 2021. № 5 (21). С. 155–162. URL: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/243656> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

Максим Беркут, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Maksym Berkut, graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University
<https://orcid.org/0000-0001-8339-994X>

Науковий керівник: **Тетяна Новаченко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

GENDER CULTURE AS A FACTOR OF DEMOCRATIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

The concepts of «culture», «gender» and «gender culture» are analyzed in the presented theses. It is confirmed that gender is a system-forming element of culture, in the processes of which not only spiritual - symbolic objects - meanings, understanding, ideas, beliefs, but also material ones - real people and natural objects - are defined and participate. It is proved that the implementation of social relations under which women and men have equal legal status in rights, freedoms, duties, responsibilities and opportunities, established and actually ensured in political-legal and moral-value principles and actions, are outlined by those principles, according to which the gender culture of modern Ukrainian society is being built and established, becoming a factor in its democratization.

Keywords: gender, culture, gender culture, values.

Сучасному періоду утвердження Української державності, що відбувається в умовах російської агресії, притаманні множинні фактори, як ознаки реальності, що впливають на її демократичний розвиток. Одним із таких постає гендерна культура, рівень якої забезпечує ефективну взаємодію людей, доступ до ресурсів, можливостей, потреб тощо. Іншими словами, гендерна культура – це своєрідна матриця рівних відносин – управлінських, політичних, громадських тощо. Наведене підтверджується статтею 24 Конституції України, у якій задекларовані рівні права й можливості чоловіків та жінок: «Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці ...» [1].

О. Стадніченко поняття гендер (англ. *gender* – стать) визначає як соціальну стать, що окреслює поведінку людей в суспільстві і те, як ця поведінка сприймається. Гендер – це складний соціокультурний конструкт, що відображає відмінності між чоловічим і жіночим у поведінці, ментальних та емоційних характеристиках. Гендерні системи розрізняються в різних суспільствах, проте в кожному суспільстві ці системи асиметричні таким чином, що чоловіки і все чоловіче вважається первинним і домінуючим, а жінки і все жіноче визначається як вторинне і підпорядковане [2, с. 48–49].

У контексті нашої розвідки актуальним постає трактування поняття «гендер» С. Хрісановою, шляхом характеристики його трьох ознак. Сміслом третьої постає те, що гендер передбачає як конструктивну, так і справедливу взаємодію обох статей щодо створення таких соціальних норм, які дають імпульс для розвитку суспільних та індивідуальних якостей особистості з метою її повної самореалізації [3, с. 98 – 99].

Отже, гендер складне утворення, що впливає на усвідомлення людиною своєї ролі й поведінки відповідно до соціокультурних норм і правил певної спільноти або культури, які регулюють конструктивну взаємодію між її представниками. Іншими словами, гендер це – системоутворювальний елемент культури, у процесах якої, визначаються і беруть участь не лише духовні – символічні об'єкти – значення, розуміння, ідеї, вірування, а й матеріальні – реальні люди та природні предмети. Тому окреслена бінарність дозволяє досягненню цілісності культури (від латинського «*cultura*» – виховання, освіта, розвиток) як сукупності матеріальних і духовних надбань суспільства й особистості, які, втілюються у результати їх продуктивної діяльності, відображають історично досягнутий рівень розвитку.

В окресленому контексті важливою постає думка Р. Уільямса, який зазначає, що культура повинна бути вивчена як цілісний «спосіб життя», як реальний світ, в якому працюють, люблять, творять, відпочивають звичайні люди. Тож, така реальність – «звичайність» культури означає, що всі ми приймаємо участь у її створенні й привчаємося жити в ній завдяки низці повсякденних практик [4, с. 7].

Саме в таких звичайних видах діяльності ми навчаємося культурі, оскільки культурні сенси й значення набуваються в повсякденному життєвому досвіді.

Безсумнівно, що гендерна культура є невід’ємною складовою загальної культури, однак зі своєю специфікою – культурою взаємовідносин між чоловіками й жінками, що вибудовується, як на основі стосунків між представниками обох статей – їх досвіду, знань, почуттів, зразків поведінки, так і на основі гендерних цінностей, що існують у суспільстві в ту чи іншу епоху. У такий спосіб утворюється стереотипи щодо маскулітності/фемінності, стратегій, форм, соціальних ролей, поведінки цінностей, самосвідомості чоловіків і жінок у сучасному суспільстві.

З-поміж значущих структурних компонентів гендерної культури відомі такі: гендерні ролі; гендерні стереотипи; гендерний контроль; гендерна ідеологія та гендерна політика. Зауважимо, що рівень гендерної культури будь якого суспільства постає фундаментом гендерної політики тієї чи іншої країни, принципи якої задекларовані на законодавчому рівні. Відповідно, демократія країн Європейського Союзу має в своїй основі потужну законодавчу базу, зокрема й «Стратегію гендерної рівності Європейського Союзу 2020-2025» [5].

Демократичний вектор розвитку сучасної України передбачає зміну світогляду та ролей у суспільстві як жінки так і чоловіка, що ґрунтується відповідно трьох моделей їх рівності та реалізуються в демократичних країнах, зокрема: формальної, протекціоністської та субтативної. Зауважимо, що міжнародні стандарти розробляються в контексті субтативної моделі рівності жінок та чоловіків, у якій визнаються соціальні та біологічні відмінності між чоловіками та жінками, однак для їх подолання мають застосовуватися спеціальні юридичні заходи.

Разом із тим, забезпечення конституційного принципу рівноправності жінок і чоловіків в Україні, без підвищення рівня гендерної культури, уявляється неможливим. Відповідно, навіть в умовах воєнного стану, коли разом з чоловіками українки боронять свою країну – хто на полі бою, хто в лікарні, а хто волонтерством, постає нагальна потреба активізації впровадження громадянської освіти, жіночого громадського руху та створення громадських організацій батьків-чоловіків, стійкої тенденції до зниження відсотка безробітних жінок, збільшення кількості жінок-підприємців тощо.

Вочевидь, що пріоритетними завданнями органів виконавчої влади та місцевого самоврядування мають постати створення достатньої й реальної інформаційної та консультативної мережі, що реалізують свою роботу у контексті зміни ціннісних пріоритетів – з патерналістичних на сучасні демократичні цінності – пріоритетність прав і свобод людини, знання та дотримання законодавства, відчуття власної гідності, орієнтацією на справедливість тощо.

Таким чином, реалізація суспільних відносин за яких жінки та чоловіки мають рівні правові статуси у правах, свободах, обов’язках, відповідальності та можливостях, закріплених і реально забезпечених у політико-правових і моральних принципах та діях, окреслюються тими засадами відповідно яких вибудовується й утворюється гендерна культура сучасного українського суспільства, постаючи фактором його демократизації.

Список використаних джерел

1. Конституція України / редакція від 01.01. 2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.03.2023).
2. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / за наук. ред. Хоми Н. М. Львів, 2015. 396 с.
3. Хрісанова С. Про права людини і гендерну соціологію. Право України. 2002. № 8. С. 98–99.
4. Williams R. Culture is ordinary. London, New York : Arnold, 1997. P. 5–14.
5. Стратегія гендерної рівності Європейського Союзу 2020 – 2025 URL : <https://jurfem.com.ua/shlyah-do-rivnosti-strategia-gendernoi-rivnosti-2025-ch-1/> (дата звернення: 27.03.2023).

Анастасія Бойко, студентка 1-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasiia Boiko, student, 1rd year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОВІРА ЯК ЗАПОРУКА ЄДНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

TRUST AS A GUARANTEE OF UNITY BETWEEN CIVIL SOCIETY AND GOVERNMENT OFFICIALS IN THE CONTEXT OF A STATE OF WAR IN UKRAINE

Trust is a critical component in ensuring effective communication and cooperation between government officials and civil society, particularly during times of crisis such as a state of war. In Ukraine, trust has been eroded due to a history of corruption and political instability, leading to a lack of faith in government institutions. This lack of trust makes it difficult for government officials to effectively communicate with civil society and implement policies that are in the best interest of the country. However, efforts can be made to build trust, such as increased transparency and accountability, and improved communication between officials and civil society. By building trust, government officials can ensure that they have the support and cooperation of civil society during times of crisis, which is essential for maintaining unity and effectively responding to challenges such as a state of war.

Keywords: trust, unity, civil society, government officials, state of war, Ukraine, corruption, political instability, transparency, accountability, communication.

Україна знаходиться в умовах воєнного стану, так як росія оголосила загарбницьку повномасштабну війну проти нашої держави, народу. Це відображається на житті громадянського суспільства серед який багаточисельними є державні службовці. У таких умовах, довіра стає надзвичайно важливою, оскільки вона є запорукою єдності та співпраці, що необхідна для ефективної боротьби з ворогом. Довіра також є необхідною для забезпечення дієздатності державних органів в умовах війни. Розглянемо нижче основні чинники довіри

1. Довіра як запорука єдності громадянського суспільства

Громадянське суспільство є одним з основних складових демократичної системи. Його роль полягає в тому, щоб забезпечити участь громадян в процесі влади, сприяти контролю державних органів та захисту прав та свобод громадян. [3, с.128]

Умови війни значно ускладнюють цю роль громадянського суспільства. Сприяння контролю державних органів може здаватися менш важливим у порівнянні з боротьбою з ворогом. Однак, саме у такі періоди, контроль держави є надзвичайно важливим. Це включає контроль над діяльністю державних службовців та військових, а також надзвичайних заходів, які вживаються в умовах війни.

Довіра громадян до державних органів є необхідною, щоб забезпечити ефективний контроль. Якщо громадяни не довіряють державним органам, то вони не будуть сприяти контролювати їх діяльність та вимагати від них відповідальності за неправомірні дії. Це може призвести до порушення прав та свобод громадян, а також до збільшення корупції та інших негативних явищ. [1, с. 84]

Отже, довіра є запорукою єдності громадянського суспільства, оскільки вона сприяє збереженню контролю над діяльністю державних органів, захисту прав та свобод громадян, а також забезпеченню ефективної боротьби з ворогом.

2. Довіра як запорука єдності державних службовців

Державні службовці є ключовими гравцями в умовах війни. Вони забезпечують реалізацію державної політики, включаючи захист національної безпеки та боротьбу з ворогом. Довіра до державних службовців є необхідною, щоб забезпечити їх ефективність та дієздатність.

Довіра до державних службовців включає довіру до їх професіоналізму та відданості державі та народу. В умовах війни, державні службовці повинні діяти в інтересах національної безпеки та захисту національних інтересів, а не власних інтересах.

Довіра до державних службовців також включає довіру до їх чесності та відкритості. Умови війни можуть сприяти корупції та іншим негативним явищам. Чесність та відкритість державних службовців є необхідними, щоб запобігти таким явищам та забезпечити довіру громадян до державних органів.

Отже, довіра до державних службовців є запорукою їх ефективної роботи в умовах війни та забезпечення національної безпеки. Для забезпечення цієї довіри необхідно забезпечити чесність та відкритість державних службовців, професійний рівень їх роботи та їх відданість державі та народу.

Загалом, довіра є ключовим фактором для забезпечення єдності громадянського суспільства та державних органів в умовах війни. Ця довіра є двосторонньою: державні органи повинні довіряти громадянам та забезпечувати їх права та свободи, а громадяни повинні довіряти державним органам та бути активними у контролі їх діяльності. Тільки так можна забезпечити ефективний захист національної безпеки та боротьбу з ворогом в умовах війни. [2, с. 123]

Довіра до державних органів та службовців також є важливим фактором для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Якщо громадяни вірять у свої уряди та державні інституції, то вони будуть більш готові співпрацювати з ними та допомагати вирішувати складні проблеми, такі як боротьба з корупцією, реформування судової системи, розвиток економіки та соціальних послуг.

3. Довіра як чинник зниження соціальної напруги та конфліктів у суспільстві

Крім того, довіра до держави та державних службовців може знижувати рівень соціальної напруги та конфліктів у суспільстві, забезпечуючи мир та стабільність. Якщо ж громадяни не довіряють державним органам, то це може призвести до зростання негативних настроїв, протестів та навіть насильства.

Висновок. Отже, довіра є важливою складовою будь-якої суспільної системи та має безпосередній вплив на її розвиток. У військовий період особливо важливо забезпечити довіру громадян до державних органів та службовців, що дозволить забезпечити ефективний захист національної безпеки та соціально-економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Гранатуров А. Довіра влади як запорука розвитку громадянського суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 12: Політичні науки. 2017. Вип. 6 (49). С. 81–87.
2. Коваль Ю. В. Громадянське суспільство: проблеми становлення, функціонування та розвитку. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 128. С. 191–195.
3. Кравченко С. В. Місце і роль громадськості в українській системі безпеки. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 7 (236). С. 127–130.
4. Нечаєв А. І. Довіра та міжособистісні взаємини в сучасному українському суспільстві: соціологічний аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Соціальні комунікації. 2016. Вип. 67. С. 33–39.
5. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://rada.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2023).
6. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.03.2023).

Марина Боровик, магістрантка, 1-го року навчання за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» Інституту післядипломної освіти Національного університету водного господарства та природокористування

Maryna Borovyk, master's degree in the specialty 281 Public management and administration National university of water and environmental engineering Institute of Postgraduate Education
<https://orcid.org/0009-0007-6774-6359>

Науковий керівник: **Леся Тихончук**, д.н. держ. упр., доцентка, в.о. завідувачки кафедри публічного управління, адміністрування та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування

ПАТРІОТИЗМ ЯК ГОЛОВНА СКЛАДОВА ПОРТРЕТУ КЕРІВНИКА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

PATRIOTISM AS THE MAIN COMPONENTS OF THE PORTRAIT OF THE MANAGER IN THE PUBLIC SERVICE SYSTEM OF UKRAINE

This study is devoted to the consideration of the portrait of the manager in the public service system. It is noted that the activity of the head of state power is quite multifaceted and requires from this position, in addition to managerial functions, also work related to the direction of development of state power. A manager in the public service system must have professional qualities, knowledge of ethical norms of behavior, have creative innovative thinking, have morality, responsibility and honor, and managers in public administration must have patriotism. In general, patriotism is considered by many authors as a component of the general requirements for leaders in the public service system and more attention is paid to the development of personality in such positions, all this has weight, but in this study it is noted that patriotism is one of the key requirements for leaders of state power. It is noted that, as the full-scale war showed, during the analysis of the events that took place in the occupied territories, such state managers were found who quickly changed the «caps» on their heads. In this study, the concept of «patriotism» is analyzed and it is noted that love for the motherland cannot be a person's duty, but when a person chooses to act in the interests of the people, thereby choosing for himself activities in leadership positions in the public service system, the feeling of patriotism has to be a mandatory component of the requirements.

Keywords: state manager, patriotism, homeland, state.

Професійна діяльність державного управлінця спрямована на виконання певних професійних функцій. Від особи, яка займає відповідну посаду, вимагається наявність певних якостей, необхідних для здійснення державної управлінської ефективної діяльності.

Як зазначається в роботі Т.Е. Василевської, до якостей державного управлінця відноситься: «бажання приносити користь суспільству, громадянськість, відданість ідеалам демократії, законослухняність, патріотизм, політична неупередженість бюрократії, професіоналізм, повага та чуйність до людей, доброзичливість, схильність до взаємодопомоги та співробітництва, толерантність, працелюбність, відповідальність, сумлінне ставлення до своїх обов'язків, непідкупність, принциповість, вимогливість, справедливість, чесність, стриманість, урівноваженість, коректність і ввічливість, скромність в особистому житті, відчуття професійної честі та професійної гідності тощо» [1, с. 93].

Керівник у системі державної служби повинен володіти професійними якостями, знанням етичних норм поведінки, володіти креативним інноваційним мисленням, моральністю, відповідальністю та честю, а керівники державного управління – патріотизмом. Патріотизм розглядається багатьма авторами, як одна з складових загальних вимог до керівників у системі державної служби. При цьому більше уваги приділяється розвитку особистості на таких посадах. Вважаю, що однією з найважливіших рис, яка має бути притаманна керівнику в системі публічної служби України, має бути тобто «язково» патріотизм.

Як показала повномасштабна війна, при аналізі подій які відбулись на окупованих територіях, знайшлися такі державні управлінці, які швидко змінили «шапки» на своїх головах. Можна впевнено зробити висновок, що такі керівники, займаючи посади в органах державного управління, не були «знайомі» з таким поняттям як патріотизм, добродієність та відданість, і видно помилково опинились на своїй посаді, переслідуючи якісь інші бажання, а не діяти в інтересах держави та народу. Рівень колаборації на окупованих та звільнених територіях посадових осіб публічної служби, аналіз даних випадків правоохоронними органами свідчить про формалізоване та поверхнєве ставлення

конкурсних комісій при прийомі даних осіб на відповідні посади. Про відсутність належного контролю зі сторони відповідних служб за діяльність даних осіб до 24.02.2022 року.

Патріотизм характеризує ставлення людей до своєї батьківщини (країни) та виявляється в певному образі дій, складному комплексі почуттів, що звичайно називають любов'ю до батьківщини [1, с. 98].

Існують певні небезпеки при спотвореному ставленні до патріотизму:

- применшення значимості своєї батьківщини, що призводить до комплексу «меншовартості»;
- гіперболізація своєї любові до вітчизни, що може виражатися в шовінізмі [2, с.15].

Державні управлінці є представниками держави, яка впорядковує, здійснює управління життям країни, представляє державні інтереси на міжнародній арені. Тому тут патріотизм виходить на рівень державного патріотизму, а державні управлінці виявляються «двічі патріотами» – за «велінням серця» та за обов'язком, тобто постають як:

- особи, які люблять свою вітчизну;
- професіонали, які представляють інтереси та діють на користь країни, яку унаочнює держава [2, с. 16].

Важливо зазначити, що чиновницький патріотизм іноді є лише значком, маніфестом чи навіть засобом маніпулювання громадянами. Можна розіграти патріотичну карту, щоб розширити свою репутацію перед чиновником, можна використати «владу мас» для досягнення власних інтересів, а можна прикрити проступок чиновника. Іноді патріотизм «звинувачують» у тому, що він допомагає позбутися тягара особистої відповідальності, потреби знайти свою ідентичність і зробити моральний вибір.

Для осіб, які займають керівні посади в публічній службі невід'ємна суперечність вимог патріотизму полягає в тому, що патріотизм як емоція, як любов до батьківщини має ірраціональний характер і може вступати в конфлікт з такими важливими чеснотами, як справедливість, безпристрасність, толерантність, неупередженість.

Отже, любов до Батьківщини не може бути обов'язком людини. Коли людина обирає діяти в інтересах народу, тим самим обираючи для себе діяльність на керівних посадах у системі державної служби, почуття патріотизму має бути обов'язковою складовою вимог.

Рахую, що в майбутньому при прийнятті на посаду публічного службовця, потрібно обов'язково розробити відповідні тести або опитування на перевірку рівня патріотизму даного громадянина з підтвердженням відповідними доказами за попередні роки навчання або роботи. Дані тести потрібно розробляти з врахуванням європейського досвіду по врахуванню даних етичних якостей громадянина при прийнятті на роботу, результатів роботи експертних груп в сфері безпеки та державного управління.

Список використаних джерел

1. Василевська Т. Е., Саламатов В. О. Етика державного управління : підручник; за заг. ред. Т. Е. Василевської. Київ : НАДУ, 2015. 204 с.

2. Норми та стандарти поведінки державних службовців : метод. матеріали. Харківська обласна державна адміністрація. Сектор з питань запобігання та виявлення корупції. Харків, 2020. URL: https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1062/106133/Attaches/normi_ta_standarti_povedinki_derzhavnih_sluzhbovtziv.pdf

3. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія. Тернопіль : Вид-во АСТОН, 2018. 400 с.

Ольга Бурдейна, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, помічник судді Верховного Суду

Olha Burdeina, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, judge assistant at the Supreme Court
<https://orcid.org/0000-0002-7736-9143>

Науковий керівник: **Семен Стеценко**, д.ю.н., професор, суддя Верховного Суду

ЩОДО ПІДСТАВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДОВОГО РОЗПОРЯДНИКА ЯК ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ОРГАНУ СУДОВОЇ ВЛАДИ

REGARDING THE GROUNDS OF RESPONSIBILITY OF THE COURT OFFICER AS A PUBLIC SERVANT OF THE JUDICIAL AUTHORITY

The official duties and powers of the bailiff are determined by the norms of material and procedural law. One of the duties of the bailiff is to ensure compliance with the requirements of the procedural legislation regarding the holding of a closed court session and taking measures to restrict the entry of outsiders into the courtroom. A closed court session may also take place due to the need to protect a person's personal and family life. The principles of respect and protection of the rights, freedoms and legitimate interests of a person and a citizen are also laid down in the text of the Oath of a public servant. Therefore, the commission of actions by a public servant aimed at non-compliance with the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of a person and a citizen (including the protection of personal and family life) will constitute a disciplinary offense such as violation of the Oath of a public servant, the disciplinary consequence of which there will be dismissal from the public service position as an exceptional form of disciplinary action. At the same time, failure to fulfill the above-mentioned duty of the bailiff may constitute another disciplinary offense - failure to perform or improper performance of official duties, for the commission of which another, milder type of disciplinary responsibility - a reprimand.

Keywords: public servant, responsibility, judicial.

Правовий статус судового розпорядника апарату суду, як державного службовця органу судової влади є доволі специфічним з – поміж усіх інших посад державної служби.

Адже посадові обов'язки та повноваження судового розпорядника визначаються не тільки нормами матеріального права (Законами України «Про державну службу», «Про судоустрій і статус суддів», Положенням про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників, положенням про відповідний структурний підрозділ апарату суду, а також посадовою інструкцією, яка затверджується керівником апарату), а й нормами процесуального права (Кодекс адміністративного судочинства України).

Так, одним із обов'язків судового розпорядника, визначеного підпунктом 9 пункту 6 розділу III Положення про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників, затвердженого наказом Державної судової адміністрації України від 20.07.2017 № 815 (далі – Положення № 815), зазначено - забезпечення виконання вимог процесуального законодавства щодо проведення закритого судового засідання та вжиття заходів до обмеження входу до зали судового засідання сторонніх осіб [1].

Нормами процесуального права передбачено випадки, коли розгляд справи проводиться у закритому судовому засіданні:

- коли відкритий судовий розгляд може мати наслідком розголошення таємної чи іншої інформації, що охороняється законом;
- необхідності захисту особистого та сімейного життя людини;
- в інших випадках, визначених законом (частина восьма статті 10 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України)) [2].

Таким чином, законодавець, впроваджуючи такий вид судового засідання, керувався, перш за все, гарантованим Конституцією України, правом на охорону особистого і сімейного життя та неможливості втручання в нього, а також заборонаю збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом [3].

Принципи поваги та охорони прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина закладені також в тексті Присяги державного службовця (частина перша статті 36 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII (далі – Закон № 889-VIII)) [4].

Відтак, вчинення державним службовцем дій, які спрямовані на недотримання охорони прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина (в тому числі і на охорону особистого і сімейного життя), згідно пункту 1 частини другої статті 65 Закону № 889-VIII, становитиме склад такого дисциплінарного проступку, як порушення Присяги державного службовця, дисциплінарним наслідком вчинення якого буде звільнення з посади державної служби, як винятковий вид дисциплінарного стягнення (частина п'ята статті 66 Закону № 889-VIII) [4].

Таким чином, незабезпечення судовим розпорядником виконання вимог процесуального законодавства щодо проведення закритого судового засідання та невжиття заходів до обмеження входу до зали судового засідання сторонніх осіб, за результатами яких буде порушено право на охорону особистого і сімейного життя людини і громадянина, може тлумачитися як дисциплінарний проступок – порушення Присяги державного службовця.

Водночас, пригадуємо, що невиконання вищезазначеного обов'язку судового розпорядника, визначеного підпунктом 9 пункту 6 розділу III Положення № 815, може становити склад іншого дисциплінарного проступку - невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, актів органів державної влади, наказів (розпоряджень) та доручень керівників, прийнятих у межах їхніх повноважень (пункт 5 частини другої статті 65 Закону № 889-VIII), за вчинення якого наступає інший, більш м'який, вид дисциплінарної відповідальності - догана (частина третя статті 66 Закону № 889-VIII) [4].

Таким чином, як вбачається з вищенаведеного, незабезпечення судовим розпорядником виконання вимог процесуального законодавства щодо проведення закритого судового засідання та невжиття заходів до обмеження входу до зали судового засідання сторонніх осіб може бути охоплений складами двох дисциплінарних проступків – порушення Присяги державного службовця та невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, актів органів державної влади, наказів (розпоряджень) та доручень керівників, прийнятих у межах їхніх повноважень.

Відповідно, і дисциплінарні наслідки за вчинене порушення, згідно кваліфікацій цих двох проступків будуть різними – від догани до звільнення з посади державної служби.

Не відкидаючи визначення ступеня вини, характеру і тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку, як мету дисциплінарного провадження, наголошуємо, що під час застосування дисциплінарного стягнення повинні бути обов'язково дотримані гарантії прав судового розпорядника, як державного службовця апарату суду.

Зокрема, частиною першою статті 74 Закону № 889-VIII передбачено, що дисциплінарне стягнення має відповідати ступеню тяжкості вчиненого проступку та вини державного службовця [4].

Тому, задля встановлення дійсних фактичних обставин щодо вчинення судовим розпорядником дисциплінарного проступку, правильності кваліфікації даного виду проступку, дисциплінарній комісії відповідного судового органу слід ретельно та об'єктивно провести дисциплінарне провадження, оскільки саме від результатів останнього буде залежати і можливість подальшого проходження державної служби судовим розпорядником.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників: Наказ Державної судової адміністрації України від 20 лип. 2017 р. № 815. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0815750-17#n14> (дата звернення 27.03.2023).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 21 лип. 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20221106#Text> (дата звернення 27.03.2023).
3. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 27.03.2023).
4. Про державну службу: Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text> (дата звернення 27.03.2023).

Володимир Вайда, к.мед.н, науковий співробітник, студент 1-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Андрій Горячев, студент ОП «Державна служба» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка; к.мед.н., провідний науковий співробітник

Марія Нагребельна, студентка 2-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Vayda, student, 1st year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv; Doctor of Medicine, Research Associate

Andriy Goryachev, student, 1st year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv; Doctor of Medicine, leading researcher

Maria Nahrebelna, student, 2nd year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ ЛЮДСТВУ

FEATURES OF THE PUBLIC MANAGEMENT OF HEALTH PROTECTION OF THE POPULATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES AND THREATS TO HUMANITY

*The health sector is an important component of the state's social policy. The effective functioning and development of the health care system should ensure an increase in the quality and duration of the active life of the population, which is a prerequisite for the sustainable socio-economic development of the state. However, in the new reality that exists in Ukraine - the state of war, the health care system needs to develop new approaches in the work of medical assistance to both the Armed Forces of Ukraine and the civilian population. Therefore, today the issue of the responsibility of the state and executive authorities for the operation of the health care system and ensuring its capacity in wartime is a priority. Public management in the field of health care is carried out by state authorities. They implement the state policy in the field of health care in order to ensure the equality of citizens and certain social groups in terms of free access to medical services. Among the main areas of responsibility of public administration in the health care system, the following are distinguished: quality provision of medical services; improvement of the management system of the organization of medical services; ensuring the proper regulatory and legal system in the medical field; adaptation of the healthcare sector to external environmental conditions. The authors substantiated the key provisions of the responsibility of the state and executive authorities for the development of the health care system of military personnel and the civilian population and ensuring its capabilities in wartime. **Keywords:** public administration, health care, health care system, martial law, responsibility, mechanism of public administration.*

Охорона здоров'я є важливим компонентом соціальної політики держави. Ефективне функціонування та розвиток системи охорони здоров'я мають забезпечити підвищення якості та тривалості активного життя населення, що є передумовою сталого соціально-економічного розвитку держави. Однак система охорони здоров'я сьогодні функціонує в Україні в новій реальності, – в умовах воєнного стану. Після дворічного випробування пандемією COVID-19, з 24 лютого 2022 року сфера охорони здоров'я проходить додаткові випробування, пов'язані з повномасштабною збройною агресією росії проти України.

Тож системі охорони здоров'я необхідно напрацювати нові підходи в роботі медичної допомоги як Збройним Силам України, так і цивільному населенню.

Першочерговим питанням в системі охорони здоров'я є відповідальність держави та органів виконавчої влади за роботу системи охорони здоров'я, забезпечення її спроможності щодо надання рівності громадянам та окремим соціальним групам населення вільного доступу до отримання

медичних послуг. Серед основних сфер відповідальності публічного управління в системі охорони здоров'я виокремлюють наступні:

- якісне надання медичних послуг;
- вдосконалення системи управління організацією медичних послуг;
- забезпечення належної нормативно-правової системи в медичній сфері;
- адаптація сектору охорони здоров'я до зовнішніх умов середовища.

Головна мета публічного управління в галузі охорони здоров'я полягає у забезпеченні доступної медичної допомоги, підвищенні якості та ефективності медичних послуг, які повинні відповідати обсягу та виду захворюваності потребам населення, спиратися на провідні досягнення медичної науки. Тож обмежені ресурси, які виділяються в останні роки з бюджетів різних рівнів на охорону здоров'я, не дозволяють забезпечити поліпшення якості медичної допомоги населенню, збільшувати до необхідного обсягу проведення профілактичних заходів.

Незважаючи на деяке поліпшення фінансування охорони здоров'я в останні роки, обсяг виділених коштів залишається недостатнім для нормального функціонування галузі, особливо в умовах умов кризових явищ, таких як пандемія та війна. Перш за все, слід зупинитися на низькому рівні ефективності всієї системи охорони здоров'я, що породжує невисоку якість медичних послуг. Причинами такого стану справ є наступне:

- брак фахівців, медичного обладнання, лікарняних установ, що породжують довгі черги пацієнтів в часи прийому. Лікарям доводиться працювати в посиленому режимі, що автоматично знижує якість послуг, котрі вони надають;
- короткий графік прийому пацієнтів. Часто часи прийому, особливо в районних лікарнях, тривають до 14 години дня. Хто не встиг потрапити на прийом, той змушений приходити в інший день, тобто знову відпрошуватися з роботи, отже, не виконати ряд своїх обов'язків. Таке відволікання співробітників негативно позначається як на самій компанії (ступінь негативних наслідків буде прямо залежати від посади співробітника і можливості його заміни), так і на працівниках даної компанії (зниження заробітної плати);
- неможливість своєчасно отримати необхідну медичну допомогу. Це є наслідком браку фахівців, обладнання, дорожніх лікарських засобів та медичних послуг;
- відсутність або старіння медичного обладнання. У більшості лікарень обстеження і лікування пацієнтів проводиться на застарілому обладнанні. А проходження лікування або обстеження на новому обладнанні (якщо воно є) наразі коштує великих коштів;
- низька заробітна плата і відсутність механізмів щодо стимулювання якісної роботи медичного персоналу [3, с. 72-73].

Таким чином, система характеризується низькими рейтингами не тільки у сфері охорони здоров'я, але й з точки зору доступу до медичних послуг, де однією з головних перешкод є фінансова проблема, рівність та справедливість, а також відсутність реалізації заходів, спрямованих на позитивне стимулювання здоров'я населення країни. Складна політична та економічна ситуація в країні є додатковими факторами, які створюють перешкоди для ефективного підвищення якості системи охорони здоров'я. Низький рівень ВВП в довоєнний період не забезпечує адекватної фінансової підтримки, а геополітична та економічна нестабільність останніх років додатково призвели до краху сектора деяких медичних послуг [Там же].

25 лютого 2022 року Міністерство охорони здоров'я ухвалило Наказ №379 «Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції Об'єднаних сил», відповідно до якого керівники структурних підрозділів з питань охорони здоров'я мають:

- організувати роботу всіх закладів охорони здоров'я, які перебувають у сфері управління з метою забезпечення безвідмовного надання медичної допомоги усім постраждалим та пораненим у цілодобовому режимі;
- забезпечити госпіталізацію постраждалих та поранених у найближчі заклади охорони здоров'я, які спроможні надати допомогу відповідно до профілю ураження [6].

Міністерство оборони України спільно з Міністерством охорони здоров'я України за залученням зацікавлених органів виконавчої влади сформувавши необхідну нормативно-правову базу щодо залучення цивільної системи охорони здоров'я держави до медичного забезпечення в воєнний час поранених військовослужбовців. Зокрема, Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову «Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України» від 31.10.2018 р. [3], яка визначає мету, принципи, організаційні основи системи військової охорони здоров'я, повноваження та відповідальність за її реалізацію, фінансове та ресурсне забезпечення, наукове супроводження військової охорони здоров'я, вирішення проблем військової медицини, а головне – відповідальність держави та органів виконавчої влади за розвиток системи військової охорони здоров'я.

На час воєнного стану ключовими завданнями закладів охорони здоров'я та державних установ НАМН України, що залучаються для надання вторинної і третинної медичної допомоги пораненим (хворим) військовослужбовцям є:

- підготовка резерву профільних ліжок для прийому поранених (хворих) військовослужбовців;
- створення запасів лікарських засобів, медичних виробів, донорської крові та її препаратів;
- забезпечення можливості одночасного прийому не менше 10—15 осіб поранених (хворих) військовослужбовців.

З метою надання медичної допомоги військовослужбовцям передбачено залучити біля 21 тис. госпітальних ліжок у 280 цивільних закладів охорони здоров'я [1]. Відповідальність держави та органів виконавчої влади за розвиток системи охорони здоров'я військовослужбовців і забезпечення її можливостей у воєнний час полягає у наступному:

Управління системою медичного забезпечення військ у воєнний час та під час надзвичайних ситуацій здійснюється в єдиній системі управління військами відповідно до законодавства України.

Держава забезпечує орієнтування та залучення вітчизняної промисловості на покриття потреб військової медицини в частині проектування та виробництва вітчизняного наземного, водного та авіаційного транспорту, який легко адаптується до потреб евакуації поранених та хворих.

Програми підготовки медичних фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів у вищих медичних закладах освіти мають передбачати вивчення відповідних розділів щодо медичного забезпечення військ і цивільного населення у воєнний час та під час надзвичайних ситуацій.

Медичний персонал береться на військовий облік за профілем підготовки та включається до мобілізаційного резерву [5, с. 398].

На даний момент на тлі ракетних ударів по закладах охорони здоров'я спостерігається адаптація вітчизняної системи охорони здоров'я до таких змін. Міністерство охорони здоров'я в цілодобовому режимі робить все можливе, щоб надання медичних послуг відбувалось якісно та вчасно. Статистика та ведення обліку від первинної ланки допомагає ретельно зрозуміти потреби системи охорони здоров'я з метою покращення надання медичних послуг цивільному населенню. Реформа медичної галузі, яка триває й досі, має обов'язково завершитися, зокрема, мають розвиватися інвестиції в інфраструктуру системи охорони здоров'я, адаптуватись підходи та забезпечення надання медичних послуг.

У воєнний час особливого значення має лікувально-евакуаційне забезпечення системою заходів щодо надання медичної допомоги пораненим та хворим, їх евакуації, подальшого лікування та реабілітації [7]. Концепція лікувально-евакуаційне забезпечення містить поняття етапного лікування поранених та хворих з їх евакуацією за призначенням та реабілітацією. Для організації такої системи надзвичайно важливо дотримуватися низки процесів, за допомогою яких створюється можливість зберегти життя та здоров'я максимальна кількість людей, які ми поділили на етапи:

до першого етапу доцільно зарахувати такі: своєчасність, наступність та послідовність у наданні медичної допомоги, лікуванні та реабілітації; надання медичної допомоги пораненим та хворим та початок інтенсивної терапії якомога раніше поранення, захворювання;

до другого етапу доцільно віднести: ешелонування медичної допомоги між медичними підрозділами та закладами охорони здоров'я; поєднання заходів щодо надання медичної допомоги пораненим та хворим з евакуацією за призначенням; проведення інтенсивної терапії тяжко пораненим та хворим під час евакуації; евакуація поранених та хворих за призначенням до того лікувального закладу, де буде надана вичерпна медична допомога з подальшим лікуванням;

третьій етап предсталений такими заходами: лікування поранених та хворих в спеціалізованих медичних закладах до одужання; лікування та реабілітація поранених та хворих до повного виздоровлення.

Однак в умовах сучасної війни часто складаються обставини, за яких кількість поранених та хворих, які потребують того чи іншого виду медичної допомоги, медичної евакуації, істотно перевищує можливості надання. Тому сучасна система лікувально-евакуаційного забезпечення передбачає групування заходів першої лікарської та кваліфікованої медичної допомоги за терміновістю її надання та зміни обсягу допомоги. Зміни визначаються конкретними умовами бойової та тилової обстановки, величиною та структурою санітарних втрат, забезпеченістю підрозділів, частин та закладів медичної служби можливістю сучасної доставки поранених та хворих на наступні етапи медичної евакуації [8].

Всім етапам медичної евакуації властиві певні особливості організації роботи, які залежать від їх завдань та місця у загальній системі лікувально-евакуаційного забезпечення, а також від бойової, тилової та медичної обстановки. Однак у складі кожного етапу медичної евакуації, як правило, розгортається ряд типових функціональних підрозділів, що виконують такі, загальні для кожного з них завдання: прийом, реєстрацію, медичний розподіл поранених та хворих хворих; проведення за

свідченнями санітарної обробки поранених та хворих, дезінфекції, дезактивації та дегазації їхнього одягу та знаряддя; надання пораненим та хворим кваліфікованої медичної допомоги; стаціонарне лікування поранених та хворих; підготовку до евакуації поранених та хворих, підлягають лікуванню наступних етапах; ізоляцію інфекційних хворих.

Важасмо, що ціль лікувально–евакуаційного забезпечення також у правильності дій медичних кадрів, наявності соціальної та професійної компетенції фахівців, забезпечення впевненості кожного медичного працівника в обґрунтованості своїх дій та високої відповідальності за них, готовності населення до надання само- та взаємодопомоги постраждалим.

В умовах військової агресії Росії в Україні лікувально – евакуаційне забезпечення носить особливий характер, оскільки охоплює значну кількість як військовослужбовців, так і цивільного населення, яке є об'єктом обстрілів, бомбардувань.

Висновки. Діюча система управління сферою охорони здоров'я розглядається як комплекс завдань держави та суспільства, в реалізації яких беруть участь сектори народного господарства та різні структури управління. Необхідним для належного функціонування закладів охорони здоров'я та забезпечення населення доступними та високоякісними медичними послугами під час воєнного стану є управлінський та ресурсний супровід. Публічне управління в сфері охорони здоров'я виконує одну з найважливіших функцій у здійсненні внутрішньої політики держави, що ґрунтується на прийнятті державно-управлінських рішень з метою реалізації концепції надання доступної медичної допомоги всім громадянам країни. Управління закладами охорони здоров'я ґрунтується на принципах системності, юридичної відповідальності, безперервного професійного розвитку й враховує певну низку зовнішніх та внутрішніх чинників.

Саме держава формує виконання нормативно-правової бази діяльності служб охорони здоров'я, структур сектора безпеки держави та цивільної системи охорони здоров'я; здійснює фінансове і ресурсне забезпечення потреб цивільного населення у воєнний час. Міністерство охорони здоров'я України спільно з Міністерством оборони України у воєнний час формують та утримують визначену кількість територіальних госпітальних баз відповідно до їх повноважень для медичного забезпечення військовиків та цивільного населення.

Організація лікувально–евакуаційного забезпечення в Україні в умовах війни показала високий професіоналізм українських медиків та значну роботу, яка проводиться для збереження життя і здоров'я постраждалих. Разом з тим, існує необхідність поліпшення стану взаємодії між закладами охорони здоров'я та створення ефективної державної інтегрованої системи, яка передбачала б вирішення проблем логістики евакуації, дефіциту певних медичних препаратів, сучасного медичного обладнання, посилення уваги до підготовки фахівців для забезпечення лікувально-евакуаційних заходів на державному, міжвідомчому, регіональному та місцевих рівнях.

Список використаних джерел

1. Деякі питання медичного забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських, які беруть участь в антитерористичній операції та здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 352-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/352-2017-r#Text> (дата звернення: 07.03.2023).

2. Новий етап медреформи: що зміниться для пацієнтів у 2020 році. 02 грудня 2019. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/reformy33/2019/novij-medreformi-sho-zminitsya-dlya-paciyentiv-u-2020-roci/>

3. Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України: Постанова Кабінету міністрів України від 31.10.2018 р. №910 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2022).

4. Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції Об'єднаних сил. URL : Наказ МОЗ України від 25.02.2022 р. №379. URL: <https://moz.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2023)

5. The Ministry of Healthcare of Ukraine (The Order of Ukraine «Concerning the provision of medical care in martial law to servicemen participating in the operation of the United Forces», available at: 2022. URL : <https://moz.gov.ua/> (Accessed 07.03. 2023).

6. Торгун О. Десять проблем української медицини. Український інститут майбутнього. 5.10.2019. URL: <https://uifuture.org/publications/25139-heals-medecine-torgun/>

7. ВООЗ: Система охорони здоров'я України під ударом Росії. URL:<https://ukrainian.voanews.com>

8. Україна: 28 днів війни, 64 підтверджених нападів на систему охорони здоров'я та 18 мільйонів постраждалих. URL: <https://ukraine.un.org> ' 17586..

Юрій Васильченко, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Yurii VasyIchenko, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0003-1785-3619>

Науковий керівник: **Володимир Шатило**, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри конституційного та адміністративного права Національного транспортного університету

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІЦЕНЗУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ACTUAL PROBLEMS OF LICENSING CONSTRUCTION ACTIVITIES

This abstract highlights the current status of Ukrainian legal regulation in the sphere of licensing of economic activity related to the construction of facilities which are classified as objects with moderate (CC2) and significant (CC3) impact, according to the classification based on the level of consequences (liability).

The current issues of licensing construction activities and the reasons why the process of issuing construction licenses has been suspended since March 2020 are analyzed.

The ways to address the challenges have been found. For this purpose, it is proposed to approve simplified forms of licensing documents, licensing terms, and the list of the licensed types of works.

Keywords: *licensing, construction activities, architecture, economic activity, state policy.*

Відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – Закон) [1] господарська діяльність із будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (CC2) та значними (CC3) наслідками, підлягає ліцензуванню.

Водночас Закон встановлює, що цей вид господарської діяльності ліцензується за переліком видів робіт, який визначається Кабінетом Міністрів України, з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» [1; 2].

Однак досі не затверджені Урядом перелік видів робіт та ліцензійні умови із провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками, які підлягають ліцензуванню (раніше затверджувалися постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 256 [3], яка втратила чинність 18 березня 2020 р. на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2020 р. № 219 [4]).

Водночас хоч Законом і встановлено, що в разі відсутності ліцензійних умов провадження відповідного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, відповідальність за провадження такої господарської діяльності без ліцензії не застосовується [1], проте вимога стосовно наявності ліцензії у виконавця робіт залишається в інших нормативно-правових актах, зокрема в законах України:

– «Про архітектурну діяльність» – замовники та підрядники під час створення об'єкта архітектури зобов'язані доручати виконання будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (CC2) та значними (CC3) наслідками, суб'єктам господарювання, які мають відповідну ліцензію [5];

– «Про регулювання містобудівної діяльності» – для отримання дозволу на виконання будівельних робіт подається заява, до якої додаються в тому числі інформація про ліцензію, що надає право на виконання будівельних робіт [2].

Починаючи з 18 березня 2020 р. процес видачі ліцензій на провадження будівельної діяльності зупинився.

Кабінетом Міністрів України 18 березня 2022 р. прийнято постанову за № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» (далі – постанова № 314), якою передбачено, що: «У період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг декларації про провадження господарської діяльності (далі – декларація), що містить відомості згідно з додатком 1, без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг), крім видів господарської діяльності за переліком згідно з додатком 2.» [6].

Хоч додаток 2 до постанови № 314 і не містить положень про господарську діяльність із будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, але використання норми, встановленої зазначеною постановою [6], для набуття права на провадження цього виду господарської діяльності є проблемним.

По-перше, Законом визначено, що ліцензія – це право суб'єкта господарювання на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню [6]. Однак Законом також встановлено, що виключно законами визначаються підстави для видачі ліцензії.

Подання декларації про провадження господарської діяльності та отримання права на здійснення певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів господарської діяльності на підставі подання декларації передбачено Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», але дія цього Закону не поширюється на правовідносини у сфері ліцензування господарської діяльності (крім правовідносин щодо видачі документів дозвільного характеру, необхідних для отримання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності) [7].

Ні Законом [1], ні Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» [2] подання такої декларації не передбачено.

По-друге, відповідно до постанови № 314 ця декларація містить відмітку про те, що суб'єкт господарювання ознайомлений з вимогами законодавства, якими встановлено вичерпний перелік вимог до провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, отриманню документа дозвільного характеру, іншого результату надання публічної послуги, на заміну якого подана декларація, та зобов'язується їх виконувати [7].

Водночас Закон визначає, ліцензійні умови як нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України, іншого уповноваженого законом органу державної влади, положення якого встановлюють вичерпний перелік вимог до провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, обов'язкових для виконання ліцензіатом, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії [1].

Але як вже зазначалося, ліцензійні умови із провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками, Урядом не затверджені.

З огляду на викладене, є нагальна необхідність у нормативно-правовому регулюванні проблемних питань, пов'язаних із ліцензуванням будівельної діяльності.

З цією метою пропонується затвердити форми документів із питань ліцензування, ліцензійні умови та перелік видів робіт, що ліцензуються.

Також пропонується розглянути можливість спрощення форм документів з питань ліцензування шляхом зазначення в них відомостей за аналогією з відомостями, які вносяться до декларації про провадження господарської діяльності (додаток 1 до постанови № 314 [6]).

Це дозволить відновити процеси, пов'язані з ліцензуванням господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, у правовому полі.

Список використаних джерел

1. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 002.03.2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.
2. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 .02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.
3. Деякі питання ліцензування будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2016-п#Text>.
4. Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 р. № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2020-п#Text>.
5. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>.
6. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 р. № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text>.
7. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>.

Тетяна Васіна, студентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Tetiana Vasina, student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СКЛАДОВІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

COMPONENTS OF THE STATE POLICY IN THE FIELD OF CORRUPTION PREVENTION AND COMBAT

It was determined that the main component of the anti-corruption policy of the state is a legal instrument, which is represented by anti-corruption laws. It was found that the main institutions in the field of prevention and counteraction to corruption at the state level are the National Anti-Corruption Agency, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office and the Supreme Anti-Corruption Court. The importance of the information and educational component in the long run is noted. The low level of anti-corruption culture in Ukrainian society contributes to the further development of corruption as a phenomenon.

Keywords: corruption, state policy, components, prevention.

Корупція як деструктивне явище в українському суспільстві не просто гальмує соціально-економічний розвиток держави, а й виступає головною перепорою на шляху вступу України до Європейського Союзу. Незважаючи на позитивні кроки в напрямку подолання корупції шляхом прийняття більш прогресивного антикорупційного законодавства, запровадження нових удосконалених заходів запобігання корупції, рівень корупції лишається практично незмінним, про що свідчить однакова кількість балів при розрахунку Індексу сприйняття корупції для України [1]. Неefективність та формальність заходів, обраних державою для запобігання та протидії корупції, вказують на відсутність комплексності антикорупційної політики та визначають необхідність дослідження її складових з метою подальшого формування ефективного механізму реалізації антикорупційної політики.

Фундаментальною складовою державної політики у сфері запобігання та протидії корупції являється юридичний інструментар, який визначає правове коло формування та реалізації антикорупційної політики. Таким юридичним інструментарем є: Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [2], Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20.06.2022 р. № 2322-IX [3], Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII [4].

Застосування юридичного інструментаря забезпечується мережею інституцій (інституційною складовою), які забезпечують реалізацію державної антикорупційної політики. Інституційна мережа запобігання та протидії корупції в Україні представлена *Національним агентством з питань запобігання корупції, Національним антикорупційним бюро України, Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою як самостійною ланкою системи прокуратури України та Вищим антикорупційним судом, уповноваженими підрозділами органів державної влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадовими особами, а також громадянами, об'єднаннями громадян за їх згодою.*

Важливою складовою антикорупційної політики виступає фінансова складова. В *Законі України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки»* визначено, що джерелами фінансування реалізації антикорупційної політики та стратегії є кошти державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, призначені для виконання такої державної програми, а також кошти міжнародної технічної допомоги [3].

Інформаційно-виховна складова за умови систематичного характеру може стати каталізатором успіху реалізації антикорупційної політики в довгостроковій перспективі. Сучасна Україна характеризується сильною деформацією цивільної та правової свідомості і сприйняттям хабара як норми. Систематичне висвітлення в засобах масової інформації діяльності щодо виявлення корупції

та представлення корупції як основного гальмівника розвитку країни та перманентне проведення навчальних тренінгів, курсів з питань запобігання та протидії корупції сприятиме формуванню високого рівня антикорупційної культури в суспільстві.

Лише за умови системності антикорупційна діяльність держави може бути ефективною. Саме тому необхідно розглядати антикорупційну політику як систему взаємозв'язаних пріоритетів та заходів запобігання і боротьби з корупцією, які включають правові, інституційні, фінансові та інформаційно-виховні компоненти.

Список використаних джерел

1. Transparency International: official website. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022> (дата звернення 20.03.2023).

2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

3. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

4. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

Олена Вожол, студентка 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Vozhol, 2nd year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, д. держ. упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАРОДЖЕННЯ БЮРОКРАТІЇ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ – ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

THE EMERGENCE OF BUREAUCRACY AS A SOCIAL PHENOMENON–HISTORICAL AND SOCIOLOGICAL ANALYSIS

This thesis is a study of the peculiarities of bureaucracy as a social phenomenon, with a historical-sociological analysis being conducted. In particular, it was determined that bureaucracy is an objective phenomenon that ensures the functioning of the state. It represents an institutional-hierarchical system of social relations between power and society concerning the management of the process of movement of the state-owned portion of the national product value, with the aim of ensuring the state's fulfillment of its functions. It was found that within the limits of each specific historical stage of social progress, different (sometimes almost diametrically opposite) interpretations of the phenomenon of bureaucracy were distinguished. Any model of bureaucracy is based on the right of some people to manage others, relying on a clear hierarchy and strict subordination. Management as a specific type of human activity has existed since the emergence of the need for joint human activity, within the limits of each specific historical stage of social progress, different (sometimes almost diametrically opposite) interpretations of the phenomenon of bureaucracy were distinguished. Any model of bureaucracy is based on the right of some people to manage others, relying on a clear hierarchy and strict subordination.

Keywords: *bureaucracy, social phenomenon, management, social relations, statehood.*

Бюрократія є складним і суперечливим соціальним феноменом. У повсякденному розумінні під поняттям «бюрократія» дуже часто розуміється негативний відтінок. Однак насправді бюрократія є єдиною можливою на даний момент формою господарювання, досить ефективною за своєю суттю, але здатною породжувати негативні суспільні явища.

Під бюрократією зазвичай розуміють соціальну групу, члени якої професійно займаються управлінням, їхні посади в організації утворюють певну ієрархію, що характеризується формальними правами та обов'язками, що визначають їхню діяльність та відповідальність.

Історія бюрократії сягає глибокої давнини. Класи професійних менеджерів і чиновників існували в Стародавньому Єгипті, Стародавньому Китаї, Римській імперії та інших країнах Стародавнього світу. Розвинута бюрократія виникла під час формування національних держав, коли панував мир і зростала потреба в досягненні суспільного порядку.

Одним із перших науковців, хто здійснив спробу розібратися у сутності бюрократії, був Г. Гегель. У праці «Основи філософії права» ним докладно було проаналізовано чиновництво, його сутність, структура і функції. Як зазначав Г. Гегель, що чиновницька держава є серцевиною державної свідомості й освіченості, що являє собою основу середнього стану [3, с. 268]. Відповідно до положень Г. Гегеля, ефективність бюрократичного управління може бути гарантована через ототожнення громадянського суспільства та держави, саме існування громадянського суспільства та його взаємодія з бюрократією можливе за наявності низки умов: ієрархії всередині бюрократичної організації, яка об'єднує та контролює його; постійний конфлікт між інтересами приватних власників і державним контролем зверху; моральна та інтелектуальна культура чиновника.

Бюрократія характеризується Г. Гегелем як головна правляча складова суспільства, де зосереджені державна свідомість, освіта та професіоналізм. Головною опорою держави «з точки зору законності та розуму» він вважає чиновників [3, с. 269].

В науковий обіг термін увійшов завдяки видатному німецькому соціологу М. Веберу. В основу вивчення бюрократії він поклав її ідеальний образ, вважаючи бюрократію найефективнішим інструментом управління суспільними структурами та окремими структурними одиницями. На думку

Вебера, суворо формалізований характер бюрократичних відносин, чіткість у розподілі ролевих функцій, особиста зацікавленість бюрократів у досягненні цілей організації призводять до того, що приймаються своєчасні і кваліфіковані рішення, на основі ретельно відібраної та перевіреної інформації. При бюрократичному управлінні офіційні посади, чиновники та менеджери – це ключові фігури, що здійснюють управління організаціями. Бюрократія, маючи доступ до всіх важелів управління, є всевладною, підкоряючись лише «інтересам справи». Водночас це забезпечує ясність і однозначність інформаційних потоків в організації. Бюрократ має бути професіоналом високого класу, мати при цьому спеціальну освіту, бути компетентним у питаннях управління організацією [1].

Концепцію М. Вебера розвинули Т. Парсонс і С. Ейзенштадт, які вбачали у виникненні бюрократичного механізму певну еволюційну універсальність, неминучий і необхідний конструктивний зсув у розвитку соціальних систем. Вони поступово відходять від раціональної моделі бюрократії та звертаються до вивчення ціннісної складової діяльності бюрократичної організації, в якій пошук умов ефективності здійснюється у сфері неформальних відносин усередині самих організацій та у взаємодії з соціальними середовищами [5].

Оригінальне трактування дисфункціональних аспектів бюрократичної організації дав французький дослідник М. Крозьє. Це його спроба концептуалізувати феномен бюрократії, створити цілісне бачення цього явища як результату життєдіяльності самого суспільного механізму. Він розглядав бюрократію як політичне явище, а сучасне суспільство – як бюрократичне. Оригінальність підходу М. Крозьє полягала в тому, що він вбачав у дисфункціях бюрократії не девіації, а конститутивну властивість у функціонуванні сучасних бюрократичних організацій [4].

Сучасні вчені виділяють ще одну модель бюрократії – імперську, яку також називають «азіатською» («східною»). Причини відмінності вищезазначених форм досліджувалися протягом багатьох століть і сягають своїм корінням у геокліматичну та цивілізаційну різноманітність земного співтовариства. Азіатська форма бюрократії виникла як своєрідне продовження і додаток до родових відносин. При цьому суспільні відносини тісно переплітаються з природними (засновані на приналежності до однієї сім'ї, роду тощо), часто виступаючи підпорядкованим елементом. У свою чергу, європейська форма соціальності виникає і розвивається в напрямку протиположності природним відносинам, руйнуючи і витісняючи їх. З виникненням державності відносини існують самостійно, тому виділяється логіка становлення та розвитку двох типів державності. Азійська (східна) державність виникла із системи природних відносин як їх продовження, європейська – внаслідок руйнування колишньої кровно-родинної ієрархії [6].

На сучасному етапі розвитку суспільства бюрократія перетворилася на складну ієрархічну систему суспільних відносин, яка в інституційно розвинутих суспільствах має забезпечувати еквівалентність обміну державними зборами та державними послугами. Політологами розглядається бюрократія як специфічна форма соціальної організації та відносин у суспільстві, як ієрархічно організована система управління державою (суспільством) завдяки спеціальному апарату, що наділений певними функціями та привілеями і дозволяє їй стати над інтересами більшості.

Отже, на нашу думку, за своєю внутрішньою природою бюрократія є інституційно-ієрархічною системою суспільних відносин між владою та суспільством щодо управління процесом руху отриманої частини вартості національного продукту задля забезпечення виконання державою своїх функцій. За своєю природою і призначенням бюрократія, це не є абсолютне добре чи абсолютне зло, це механізм, який забезпечує виконання державою своїх функцій.

З точки зору суспільства, ефективність бюрократії базується на фундаменті відносин «суспільство – бюрократія – держава». У випадку, якщо в інститутах держави (політичних, економічних, правових) не має ознак інституційних деформацій, то вони мають змогу забезпечувати передумови для формування раціональної бюрократії. У протилежному ж випадку на поверхню суспільного життя вийде суб'єктивна сторона бюрократії – як групи людей, що наділені владою і повноваженнями розподіляти ресурси, і використати цю владу в інтересах обмеженого кола індивідів, а не суспільства [2].

Висновок. Отже, сама бюрократія – це необхідна складова суспільства, важливий елемент політико-правового порядку, що забезпечує функціонування держави. Ефективність бюрократичного апарату залежить від інституційної зрілості суспільства, насамперед зрілості політичних, економічних і правових інститутів.

Список використаних джерел

1. Бюрократія як соціальний феномен. Концепція раціональної бюрократії М. Вебера. URL: <http://um.co.ua/1/1-3/1-32673htm>.
2. Бюрократія як суспільний інститут управління державою. URL: [http:// securities.usmdi.org/p=22&n=97&s=982](http://securities.usmdi.org/p=22&n=97&s=982).
3. Гегель Г. В. Ф. Сочинения. Энциклопедия философских наук. В 14 т. Т. 3. Философия духа. Москва : Мысль, 1977. 471 с.
4. Крозьє М. Современное государство – скромное государство. Другая стратегия изменения. Социология власти. 2011. № 2. С. 189–200.
5. Основні підходи до розуміння феномена бюрократії. URL: [https:// social-science.uu.edu.ua/article/899](https://social-science.uu.edu.ua/article/899).
6. Пашов Р. І. Феномен бюрократії у світовій філософській думці. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 1. 2015. С. 70–77.

Василь Гончарук, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Vasyl Honcharuk, Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1119-0543>

ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

IMPLEMENTATION OF MECHANISMS OF INTERACTION BETWEEN AUTHORITIES AND INSTITUTIONS OF CIVIL SOCIETY: CHALLENGES AND PROSPECTS

Author reveals an important condition for the success of public administration - it is the active participation of civil society in all aspects of the social and socio-political life of the state, which has a positive impact on the successful development of public democracy, reducing the level of such socially negative phenomena as corruption, poverty, intolerance, extremism.

According to the author of the article, active cooperation between the public and the authorities helps to build an open democratic society in which people will trust each other and solve social problems through joint efforts.

The purpose of the article is to analyze the implementation of the mechanisms of interaction between state authorities and civil society institutions in the context of modern global threats, including the war in Ukraine.

The issue of interaction between public authorities and civil society institutions has been one of the key issues of society throughout the entire period of its existence. The legitimacy of state power, its content and the stability of state administration depend on such interaction. The development of the Ukrainian state is characterized by the modernization of all social institutions included in the process of democratic transformations. However, these changes are not being implemented easily and even hellishly, because they are accompanied by a struggle against an external enemy - the Russian Federation, which on February 24, 2022 carried out an insidious attack on Ukraine, which unleashed a full-scale war on the territory of our state, occupying and annexing parts of the Donetsk and Lugansk regions in 2014. At the same time, the resistance demonstrated by the Ukrainian society to the aggressor has been united around itself by all the democratic countries of the world, and this fact underlines the invariability of Ukraine's course towards democracy, membership in the EU and NATO, which actively supports civil society. These modernization processes in the development of Ukraine are facilitated by innovative mechanisms of interaction between the authorities and society, which provide for new forms of public activity in the fight against corruption, the growth of volunteer activities, the operation of the principles of transparency in state authorities and local self-government from the national to local levels.

Keywords: *civil society, public authorities, innovative mechanisms, civil society institutions, legal regulation, martial law, social partnership, interaction.*

Українське суспільство поступово усвідомлює важливу роль, яку відіграють ІГС у житті держави. Так, за результатами дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей, з 05 по 12 серпня 2022 року «Довіра до держави: як зберегти національну єдність заради перемоги» [1] більшість громадян (60%) вважає, що громадські організації потрібні в їхніх містах чи селах (18% - не потрібні), причому це переконання в необхідності громадських організацій доволі стабільне (у 2013 році 58% опитаних вважали, що громадські організації потрібні, 18% - що ні). При цьому, основними видами діяльності, якими в першу чергу повинні займатися громадські організації, громадяни вважають захист соціально вразливих соціальних груп (людей з інвалідністю, багатодітних сімей тощо) - 57% опитаних; контроль за діяльністю влади - 55% (порівняно з 2013 роком значимість зросла на 10%); надання людям юридичної та іншої допомоги в обстоюванні своїх прав (45%); об'єднання людей із спільними інтересами (34%), допомога військовим та волонтерам у збройному конфлікті на Донбасі (31%) [2].

У сучасному українському суспільстві триває процес становлення громадських організацій, їх інституційний розвиток, рівень якого дозволяє говорити про зміцнення організаційних можливостей для впливу на різні сфери життя суспільства і на політичну сферу зокрема шляхом моніторингової діяльності, суб'єктом якої виступає громадськість [3]. Тож тема дослідження залишається актуальною, особливо в умовах воєнних дій в Україні. Адже увага до взаємодії органів державної влади та

інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану України збільшується, оскільки має на меті забезпечення ефективної співпраці задля пришвидшення Перемоги нашої країни та подолання руйнівних наслідків війни.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці таких зарубіжних учених як: К. Allen, G. Almond, A. Arato, R. Aron, F. Braudel, Y. Habermas, T. Gabler, F. von. Hayek, E. Gellner, J. Le Hoff, R. Dahrendorf, J. Keen, D. Osborn, C. Popper, A. Toynbee, A. Turenne, G. Schmidt та ін.

Серед праць українських вчених, які займаються питаннями демократизації публічно-владних відносин, питаннями публічного менеджменту, сутності та функціонування громадянського суспільства, є праці В. Андрущенка, В. Бакуменка, В. Бебика, Т. Бутирська, О. Валевський, В. Голубь.

Сьогодні інститути громадянського суспільства працюють у соціальній, культурній і комунікативній сферах, за напрямками правозахисту, аналізу політики, залучені до процесів реформування, зокрема децентралізації [4]. За результатами опитування самих представників ІГС, останні відзначали ряд актуальних проблем розвитку організацій ІГС, що наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Проблеми розвитку ІГС (за результатами опитування)

№ п/п	Назва проблем	% опитаних, які вказали на проблему, як важливу
1	Фінансові складнощі: брак фінансування, зокрема постійного, відсутність українських донорів, неможливість виділяти кошти для організаційного розвитку організації	55%
2	Проблеми у взаємодії з державою: погрози з боку влади, корупція, відсутність діалогу з владою, неналежне виконання з боку влади законів, що стосуються ОГС та реалізації їхніх прав	43%
3	Кадрові проблеми: недостатній професійний рівень, вплив професійних кадрів, проблеми з підвищенням кваліфікації	23%
4	Інституційні проблеми: відсутність стандартів ведення благодійної діяльності; неефективність роботи громадських рад; неврегульованість податкового законодавства для неприбуткових організацій	н/д

Джерело: Узагальнено автором [33, с. 7-8]

Водночас, збільшення кількості громадських організацій майже не позначається на підвищенні рівня залученості громадян до діяльності ІГС, оскільки залученою до активної громадської діяльності вважає себе незначна частка громадян України, причому цей відсоток упродовж 2013-2018 рр. стабільно становить 8-10% [4, с. 14].

За оцінкою Центру суспільних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, протягом останніх років змінюються напрями діяльності громадських організацій. Зокрема, серед нових зареєстрованих громадських організацій значну кількість становлять організації, орієнтовані на: розв'язання проблем військовослужбовців (допомогу українським військовим та учасникам і ветеранам АТО-ООС); захист прав і потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та громадян, які постраждали від конфлікту та окупації; волонтерську діяльність, зокрема зорієнтованої на надання допомоги цивільному населенню (ВПО, громадянам України, які мешкають у прифронтовій зоні - на підконтрольній Україні території Луганської і Донецької областей). Загроза здоров'ю українській нації, спричинена коронавірусною інфекцією СОУТ0-19, викликала потужне зростання волонтерського руху та активізацію діяльності благодійних організацій, фондів [4, с. 16].

В зв'язку з розв'язанням повномасштабної війни в Україні, діяльність ІГС, спрямована на волонтерство, благодійність, а також вирішення соціальних проблем окремих категорій осіб, що звісно має позитивний характер, особливо в умовах обмеженості бюджетного фінансування та неефективності механізмів надання допомоги таким особам з боку держави.

Водночас, така діяльність не призводить до суттєвого впливу на покращення політичної та соціально – економічної ситуації в державі загалом, адже не тільки не стимулює органи державної влади та органи місцевого самоврядування бути більш ефективними, а й навпаки, дозволяє таким чином переадресувати ІГС вирішення проблемних питань, які мали б вирішувати органи влади.

Фактично, безпосередній вплив на діяльність органів влади здійснюють ІГС, які виконують консультативно-дорадчі (діяльність громадських рад, участь у розробленні та аналізі проектів нор-

мативно-правових актів) та контрольні функції (антикорупційна діяльність, контроль за ефективним використання коштів органами влади та їх посадовими особами).

На даний час в Україні діє Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», який визначає основні вимоги до організації і проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики [5; 8].

Наступний крок, яким було задекларовано курс на посилення участі громадськості у процесі контролю за діяльністю влади – запровадження інституту рад громадського контролю. Зокрема, Рада громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України, запроваджена відповідно до статті 31 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1698-УП «Про Національне антикорупційне бюро України» з метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю бюро [7]. Відповідно до Закону Рада громадського контролю діє у складі 15 осіб та формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу, який проводиться шляхом рейтингового інтернет-голосування громадян, які проживають на території України.

Таким чином, дієвим інституціональним механізмом стимулювання розвитку громадянського суспільства у країнах світу є утворення консультативно-дорадчих органів як ефективного інструменту прямої участі населення у формуванні та реалізації політики на всіх рівнях, а також окремих органів у системі законодавчої або виконавчої влади, відповідальних за координацію роботи органів публічної влади з питань взаємодії зі структурами громадянського суспільства [4].

Співпраця органів влади та інститутів громадянського суспільства на сьогодні регулюється Міжнародними зобов'язаннями та стандартами у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства. Однак здебільшого механізми взаємодії держави ІГС потребують удосконалення та подальших розвідок у цьому напрямі діяльності.

Список використаних джерел

1. Довіра до держави: як зберегти національну єдність заради перемоги. Результатами дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей, з 05 по 12 серпня 2022 року. URL: <https://dif.org.ua/article/dovira-do-derzhavi-yak-zberegiti-natsionalnu-ednist-zaradi-peremogi>

2. Довіра до громадських організацій зростає, але суспільство стає більш радикальним, – результати дослідження. Міжнародний фонд «Відродження». URL: https://www.irf.ua/dovira_do_gromadskikh_organizatsiy_zrostaє_ale_suspilstvo_stae_bilsh_radikalnim_rezultati_doslidzhennya/ (дата звернення 12.05.2022).

3. Арабаджиєв Д. Вплив громадських організацій на сучасне українське політичне поле. *Наукові записки. Вип. 6(68)*. URL: https://ipend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/arabadzhyev_vplyv.pdf (дата звернення 12.05.2022).

4. Гончарук В.В. Реалізація механізмів взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2022. № 10. 5. С. 35–47.

5. Гончарук В. В. Нормативно-правове регулювання та інституційне забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 17. С. 925–956.

6. Ключові виклики для розвитку громадянського суспільства, 2020. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2020 році : матеріали. щоріч. доп. / [Корнієвський О., Сидоренко Д., Пеліванова Н. та ін.]; за заг. ред. Ю. Тищенко, Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2021. 116 с.

7. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. №996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#n30> (дата звернення 12.05.2022).

8. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. №1378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1378/2004#Text> (дата звернення 12.05.2022).

Світлана Горьсва, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Horieva, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3859-0523>

Науковий керівник: **Тетяна Новаченко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

ЗАЛУЧЕНІСТЬ ТА ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ

INVOLVEMENT AND INFORMING THE PUBLIC IN DECISION-MAKING REGARDING THE REGULATION OF THE STATE USE OF NUCLEAR ENERGY

Ukraine is experiencing a new stage of qualitative transformations capable of producing other social practices, in particular in the field of nuclear energy use. The responsibility for the successful implementation of reforms is enhanced by the fact that they are taking place against the background of an obvious crisis of the world order, systemic internal and external challenges. General systemic complications, the dynamics of value changes and contradictory globalization trends actualize the importance of public trust in Ukraine.

Keywords: public, trust, state regulation policy, nuclear energy.

Загальні системні ускладнення, динаміка ціннісних змін та суперечливі глобалізаційні тенденції актуалізує значення суспільної довіри в Україні. В окреслених умовах розвиток ядерної галузі неможливий без ефективного застосування методів державного регулювання, які повною мірою враховують її особливості та специфіку, що комплексно та своєчасно забезпечуватиме ядерну та радіаційну безпеку.

Аварії на Три-Майл-Айленд та Чорнобильській АЕС серйозно позначилися на довірі з боку громадськості до державного регулювання використання ядерної енергії, що забезпечує ядерну та радіаційну безпеку. Кожна аварія привертає велику увагу громадськості та призводить до значного психологічного впливу на населення, особливо, якщо вона пов'язана з забрудненням навколишнього середовища та небезпекою для життя та здоров'я людей.

Згідно з Орхуською Конвенцією «Громадськість – одна або більше фізичних чи юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою» [4]. Орхуська Конвенція охоплює доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.

У зв'язку з цим, пріоритетними факторами, важливими для ефективного інформування та взаємодії сторін є:

- 1) відкритість, прозорість, об'єктивність, оперативність державних структур:
  - надання інститутам громадянського суспільства в повному обсязі інформації про свою діяльність, за винятком тієї, що відповідно до законодавства складає державну таємницю;
  - проведення роз'яснювальної роботи щодо доцільності розробки проектів рішень і їх прийняття;
- 2) взаємовідповідальність — усвідомлення органами виконавчої влади з одного боку, та інститутами громадянського суспільства та громадянами суспільної відповідальності за рівень їх взаємодії;
- 3) розробка та впровадження ефективних механізмів налагодження комунікацій;
- 4) сприяння висвітленню ЗМІ інформації щодо проектів ефективного співробітництва державних структур з інститутами громадянського суспільства.

В свою чергу механізмами інформування і взаємодії зацікавлених сторін, з боку інститутів громадянського суспільства є:

- підготовка та надання письмових зауважень стосовно конкретного рішення, законопроекту, документу стратегічного характеру;

– участь у відкритих обговореннях рішення, проектів НПА (відкритих Колегіях ЦОВВ, науково-технічних рад при ЦОВВ, громадських рад, громадських слуханнях, «круглих столах», конференціях);

Згідно зі статей 10 та 11 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», організації, діяльність яких пов'язана з використанням ядерної енергії, зобов'язані організовувати роботу з громадськістю з метою реалізації права громадян та їх об'єднань на одержання інформації у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки, а також залучати громадян та їх об'єднання до участі у розгляді питань, пов'язаних з використанням ядерної енергії [3].

Проте існує проблема довіри громадян до інформації від державних структур та місцевої влади, енергетичних компаній. Інституції громадянського суспільства мають більше можливостей отримати інформацію про стан ядерної та радіаційної безпеки через існуючі механізми комунікації, які визначені законодавством України.

Державне регулювання у сфері використання ядерної енергії являє собою динамічний процес впливу держави на об'єкти, що провадять діяльність у сфері використання ядерної енергії та забезпечують технічну підтримку органу виконавчої влади [1].

Рівень довіри до державних органів, що забезпечують регулювання використання ядерної енергії, залежить від рівня довіри до влади в країні. Разом із тим, в контексті предмету наших умовиводів важливим постає те, що «соціальна довіра до органів державної влади визначається впевненістю у їх надійності та пов'язується зі здатністю передбачати, прогнозувати та контролювати» [2, с. 37].

Таким чином, для підвищення соціальної довіри необхідно:

- підвищувати довіру громадськості до інформації, шляхом надання оперативної та достовірної інформації всім зацікавленим сторонам;
- підвищувати рівень поінформованості громадян щодо прийнятих рішень державного регулювання використання ядерної енергії, надаючи зрозумілу для кожної цільової аудиторії інформацію;
- на підставі достовірних фактів спростовувати недостовірну інформацію, щодо прийнятих рішень державного регулювання використання ядерної енергії, працювати на упередження.

Отже, необхідно шукати нові механізми інформування громадськості, яка не об'єднана в організації, а саме: удосконалювати систему інформування громадськості та її участі у прийнятті рішень з питань ядерної безпеки, в тому числі прийнятті рішень державного регулювання використання ядерної енергії в Україні і забезпечувати європейську інтеграцію у цьому напрямку; забезпечувати аналітичну підтримку удосконалення інформаційного забезпечення громадськості та її участі у прийнятті рішень на основі позитивного досвіду ЄС.

Список використаних джерел

1. Горьєва С. В. Правовий механізм державного регулювання у сфері використання ядерної енергії. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2021. № 1 (100). С. 110–118.
2. Суспільна довіра як чинник ефективного публічного управління : монографія / авт. кол. Афонін Е., Бельська Т., Горьєва С. та ін.; за заг. ред. Т. В. Новаченко. Київ : НАДУ, 2021. 160 с.
3. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 18.03.2023).
4. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення 18.03.2023).

Ігор Гоцул, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Ihor Hotsul, graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8193-3555>

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА У ГАЛУЗІ СПОРТУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

PUBLIC POLICY IN THE FIELD OF SPORTS IN THE CONDITIONS OF THE MILITARY STATE OF UKRAINE

The author investigated that physical culture and sports in recent years have become an effective socio-political factor in the formation of public policy aimed at improving people's health and developing their physical properties. The author emphasizes that the implementation of public policy in the field of physical culture and sports is impossible without the consent of all branches of government (the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine and local self-government bodies, etc.) and civil social institutions (public organizations, sports clubs, sports federations, health centers). The author states that the organizational principles of physical culture and sports are determined by the Law of Ukraine On Physical Culture and Sports. The author determined that, according to the State Statistics Service, only 13% of Ukrainians train regularly. However, the author researched that over the last ten years in Ukraine, there has been a trend towards an increase in the number of people engaged in sports, for example, popular sports such as basketball, aerobics, swimming, football, bodybuilding, etc. It was concluded that 95% of the population is engaged in such sports as tennis, sports tourism, volleyball, etc.

Keywords: state policy, disadvantages, physical culture and sports, development.

Реалізація публічної політики у сфері фізичної культури і спорту неможлива без координації дій усіх гілок влади: Верховна рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень, державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Верховна рада України, як єдиний орган законодавчої влади, забезпечує створення основ нормативно-правової бази розвитку фізичної культури і спорту.

Слід зазначити, що організаційні основи фізичної культури і спорту визначаються Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. № 3808-ХІІ [2]. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що «Державний департамент фізичною культури і спорту здійснює центральний орган виконавчої влади, забезпечує формування публічної політики у сфері фізичної культури і спорту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту, допомоги, відповідно, іншим органам державної влади та органам місцевого самоврядування».

Варто підкреслити, що основним показником Україна посідає одне з останніх місць у світі здоров'я нації - середня тривалість життя, на це також впливає небажання і невміння громадян займатися спортом. За даними Держстату, лише 13% українців регулярно займаються спортом. Можна констатувати, що споживачі фізичної культури і спорт не має достатніх об'єктивних підстав очікувати від нього конкретної економічної вигоди регулярні фізичні вправи і спорт.

Також варто звернути увагу на те, що підтримка високого рівня здоров'я не стимулюється належним чином ні від суспільства, ні від роботодавців. В Україні практично не заохочують співробітники, які підтримують свою фізичну форму та ведуть здоровий спосіб життя [4].

Важливо наголосити, що в країні відсутня ефективна державна політика у галузі підготовки кваліфікованих фахівців у галузі фізичної виховання та спорт, що відповідають сучасним вимогам, внаслідок цього в галузі ринку праці виник дисбаланс між попитом на фахівців з фізичної культури та спорту та їх пропозиції.

Однак, слід виділити і позитивні фактори, що впливають на розвиток ринку оздоровчі та спортивні послуги, зокрема, останні десять років в Україні спостерігалася тенденція до збільшення кільк-

кості людей, які займаються спортом, це стосується і таких найпопулярніші види спорту, такі як спортивна аеробіка, плавання, баскетбол, футбол, рукопашний бій, бодібілдинг, важка атлетика. Також до 95% привабливості населення припадає на наступні такі види спорту, як спортивний туризм, волейбол, настільний теніс, спортивні танці [4].

Доцільно зауважити, що у 2022 році розпочалася повномасштабна війна РФ проти України понад 2400 спортсменів з олімпійських та неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю знаходилися у майже 40 країнах світу, де частково надавалась можливість тренуватися та брати участь у міжнародних змаганнях, понад 3000 спортсменів призупинили навчально-тренувальний процес.

Спортсмени (особливо резерв) та тренери, які виїхали за кордон, отримали якісні умови для тренувань та роботи. Є випадки, коли іноземні клуби і команди пропонують спортсменам та тренерам довгострокові контракти, молодь, яка закінчує навчання у закладах загальної середньої освіти отримує можливість навчатися далі. Така ситуація може вплинути на зменшення складу національних збірних команд перспективною та талановитою молоддю. Багато спортсменів і тренерів призовного віку вступили до лав Збройних Сил України, Національної гвардії та територіальної оборони і сьогодні знаходяться поза навчально-тренувальним процесом [1].

Станом на 2023 року працюють 121 молодіжних центри, які переформовували свою роботу та активно надають допомогу цивільному населенню, працюють як гуманітарні хаби, шелтери для ВПО, волонтерські центри, центри надання допомоги тим, хто її потребує. Станом на 2023 року 23 об'єкти молодіжної інфраструктури з числа молодіжних центрів та молодіжних просторів пошкоджено чи повністю зруйновано, 59 окуповано.

Лише 35% спортсменів продовжують підготовку за місцем роботи закладів дитячо-юнацького та резервного спорту (162 тисячі осіб), ще майже 44 тисячі за межами закладів, 28 тисяч спортсменів тренуються за кордоном. Понад 120 тисяч спортсменів втратили можливість займатися обраним видом спорту та не мають можливості тренуватись.

Також варто звернути увагу на те, що одним з важливих питань розвитку спорту вищих досягнень є наявність та постійний розвиток сучасних закладів фізичної культури та спорту зі статусом бази олімпійської, параолімпійської та дефлімпійської підготовки. На початок збройної агресії РФ, в Україні подібних закладів з відповідним статусом нараховувалось більше 70 (з урахуванням таких баз на окупованих територіях). В умовах воєнного стану, у зв'язку зі спрямуванням коштів на потреби держави, існує проблема збереження, поступового відновлення та розвитку баз олімпійської, параолімпійської та дефлімпійської підготовки, як базису для розвитку спорту вищих досягнень [3].

Таким чином, фізична культура і спорт є важливим суспільно-політичним напрямом формування публічною політики в Україні, метою якої є зміцнення здоров'я людей, розвиток їх фізичних властивостей та формування соціальної єдності. Розвиток сфери фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг повинен базуватися на формуванні економічних показників і критерії розвитку фізкультурно-спортивного руху, сприяти мотивації населення країни до фізкультури та спорту, одночасно мотивуючи працівників цієї сфери в якісне надання спортивних послуг. Але після війни в Україні збільшиться кількість людей, які матимуть інвалідність, у тому числі дітей, у зв'язку з цим необхідно створити всі умови для їх скорішого відновлення та адаптації до повноцінного життя у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Аналіз системи державного управління у сфері фізичної культури та спорту в Україні. URL: [file:///C:/Users/annak/Downloads/analiz-sistemi-derzhavnogo-upravlinnya-u-sferi-fizichnoyi-kulturi-ta-sportu-v-ukrayini%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/annak/Downloads/analiz-sistemi-derzhavnogo-upravlinnya-u-sferi-fizichnoyi-kulturi-ta-sportu-v-ukrayini%20(3).pdf)
2. «Про фізичну культуру і спорт»: Закон України від 24.12. 1993 р. № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
3. Комаха Л., Андрєєва О. Публічне управління та державна служба. Київ, 2022 р. С. 268.
4. Журба М. Публічне управління у галузі: *Фізичної культури і спорту* URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8048/Jurba_AKD.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ліна Грабар, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Lina Hrabar, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Алексєнко**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

FACTORS OF THE FORMATION OF LABOR MIGRATION DIRECTIONS IN THE CONDITIONS OF GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS

The article identifies the factors and driving forces that trigger migration processes. The policy of attracting international labor migrants is characterized. The evaluation of the intensification of the migration policy of individual countries, taking into account the consequences for the interested parties, is highlighted.

Keywords: labor migration, reintegration policy, internal migrants, workforce, recipients.

В умовах геополітичних трансформацій міграційні рухи набули глобального характеру. Дослідження міграції показали, що люди піддаються впливу факторів макро-, мезо- та мікрорівня, які полегшують, уможливають і запускають процеси міграції. Хоча деякі рушійні сили міграції, такі як економічні чи екологічні фактори, часто вивчаються ізольовано, все більше усвідомлюється, що міграція є результатом не одного фактору чи першопричини, а складної конфігурації багатьох, взаємозалежних і взаємодіючих факторів. Детальний аналіз таких комплексів рушійних факторів міграції важливий як для розуміння того, чому люди мігрують, так і для розуміння того, чому більшість людей ніколи не мігрують.

Чинники демографічної міграції включають динаміку населення, яка проявляється на сукупному рівні змінами в чисельності та складі населення, змінами народжуваності та смертності, а також соціально-демографічними процесами, включаючи зміни в розмірі сім'ї, моделях і структурах.

Економічні чинники включають як структурні, так і довгострокові макроекономічні відмінності між регіонами чи країнами відправлення та отримувача, такі як рівень розвитку та доходу (ВВП), бідність і нерівність, а також коротко- та середньострокові коливання, такі як діловий цикл, економічні кризи, спади. Вони також включають умови ринку праці, такі як безробіття та зайнятість, заробітна плата та можливості працевлаштування. Нарешті, вони також включають причини міграції, пов'язані з житлом і способом життя, наприклад переїзд у більш приємні місця, що обіцяють вищу якість життя.

Стихійні лиха та раптові екологічні потрясіння, такі як повені, шторми, посухи, землетруси, а також техногенні катастрофи та аварії часто спричиняють негайні та масштабні, але переважно тимчасові переміщення населення – це екологічні чинники.

Чинники людського розвитку виходять за рамки економічних чинників, включаючи фактори, що визначають ширші стандарти життя, починаючи від наявності та доступу до можливостей освіти та навчання до надання та якості системи охорони здоров'я та послуг.

Індивідуальні чинники включають грошові та негрошові ресурси, такі як: міграційний досвід, життєві прагнення та пов'язану з ними здатність прагнути до міграції або її відсутність.

Політико-інституційні чинники включають імміграційні та еміграційні правила та політику, а також деякі політики державного сектора, спрямовані на мігрантів і важливі для них, такі як доступ до ринку праці та громадянство, які обмежують або полегшують міграцію та/або інтеграцію. Крім того, вони включають загальні державні послуги, громадську інфраструктуру та суспільні блага, не спрямовані особливо на мігрантів. Забезпечення громадянських і політичних прав у місці призначення може привабити мігрантів, тоді як їх відсутність у місці походження може спонукати деяких до еміграції.

Чинники, пов'язані з безпекою, такі як конфлікт, війна та насильство, можуть спровокувати міграцію та підвищити ймовірність великомасштабної міграції, зокрема, коли погіршується ситуація

з безпекою для широких верств населення. Нестабільна політична ситуація, політичні репресії та зміни режимів можуть викликати мотивацію покинути країну, але водночас можуть обмежити можливості еміграції.

Соціально-культурні чинники включають транснаціональні спільноти та мережі, які можуть уможливити та полегшити міграцію шляхом надання інформації та практичної підтримки та допомоги.

Наднаціональний рушійний фактор включає прояви та особливості глобальної, постколоніальної економічної системи та процесів глобалізації, встановлених міжнародним обміном товарами, послугами та капіталом, транснаціональними мовними, культурними, географічними та релігійними зв'язками, а також ефектами регіональних інтеграційних процесів.

Переважає більшість людей продовжують жити в країнах, де вони народилися - тільки кожен тридцятий є мігрантом.

Трудова міграція формує складний комплекс економіко-соціальних чинників, які торкаються усіх суспільних сфер життя.

Одним з головних факторів, що змушує людей приймати рішення про еміграцію є різниця у реальних доходах за однакову роботу в різних країнах.

Відповідно до даних Євростату європейські країни поділяють на 3 групи за рівнем мінімальних заробітних плат. До першої групи входять країни, де щомісячна зарплата становить від 399 до 840 євро. До цієї групи країн входять зокрема Польща, Литва, Латвія, Естонія та ін.) До другої групи відносяться країни де мінімальна заробітна плата коливається від 887 до 1304 євро на місяць (Іспанія, Португалія, Словенія), а третя група – мінімальна заробітна плата понад 1700 євро на місяць (Франція, Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Люксембург, Ірландія). В Україні з 1 січня 2023 року встановлена мінімальна зарплата у розмірі 6700 гривень (близько 168 євро) [3].

Протягом двох десятиліть міжнародна трудова міграція – наймасштабніший міграційний потік в Україні.

Війна проти України, яка розпочалася у лютому 2022 року, спровокувала одну з найшвидше зростаючих ситуацій щодо переміщення людей у сучасній історії. Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну, тільки протягом перших кількох тижнів, більше ніж четверть населення України залишили свої будинки.

Згідно із даними Організації Об'єднаних Націй [6], станом на 06.12.2022 з України виїхало 16,1 мільйонів осіб, а повернулося – 8,3 мільйонів осіб. З них, статус тимчасового захисту в Європейському Союзі отримали 4 830 738 осіб. За даними Міжнародної організації з міграції, на кінець 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становить 6,5 мільйонів осіб, з них зареєстровано як внутрішньо переміщених осіб 3,5 мільйонів осіб [5].

Згідно з даними ООН, найбільше біженців зі статусом тимчасового захисту наразі перебуває в Польщі – майже 1,5 млн осіб. Загалом, з початку війни туди з України виїхало 6,5 млн осіб, назад повернулося – 4,5 млн. У Німеччині офіційно зареєстровано понад 709 тисяч біженців, у Чехії – майже 439 тисяч [6].

Європейський центральний банк очікує, що коефіцієнт участі в робочій силі країн єврозони українських мігрантів працездатного віку становитиме від 25% до 55% у середньостроковій перспективі [4].

Сьогодні значна частина країн світу перейшла до політики сприяння залученню міжнародних трудящих мігрантів, з метою задоволення потреб своїх країн у робочій силі.

Не зважаючи на те, що мігранти створюють додаткові навантаження на бюджет у короткостроковій перспективі, якщо емігранти залишаються у країнах перебування на довгий термін і стануть активними учасниками ринку праці, - виклики для цих країн вплив на економічне зростання вірогідніше буде позитивним.

Відповідно до дослідження Oxford Economics, якщо 650 тис. українських мігрантів залишаться в Польщі, робоча сила зросте додатково на 210 тисяч до 2030 року, а потенційний ВВП – на 1.2%. Натомість приплив у 1 млн мігрантів збільшить робочу силу на 370 тисяч, а потенційний ВВП – на 2.0% до 2030 року. У довгостроковій перспективі (до 2050 року) позитивний вплив на ВВП тільки посилюватиметься. Згідно зі звітом Deloitte інтеграція українських вимушених переселенців у Польщі може призвести до додаткового зростання ВВП Польщі на 0.2–3.5% щорічно в перші п'ять років залежно від якості інтеграційної політики країни [1].

В той же час, Німеччина не значною мірою поступається Польщі в легкості адаптації. Проблема мовного бар'єра та адаптації в Німеччині компенсується завдяки вихідцям з Польщі та України, які керують більш ніж 100 тис. підприємств малого та середнього бізнесу [2].

Активізація міграційної політики значної кількості країн ЄС, США і Канади призводить до зростання трудової еміграції, в тому числі з України.

Хоча проблема міжнародної міграції робочої сили охопила всі континенти та набула глобального характеру та продовжує залишатися в центрі уваги науковців, громадських та політичних діячів різних країн світу, - існує спільна думка, що в результаті трудової міграції відбувається перерозподіл робочої сили на світовому ринку праці.

Кожна країна намагається вибудувати міграційну політику, яка вигідна для її економіки із врахуванням цілої низки соціально-економічних факторів. Сьогодні значна частина країн світу перейшла до політики сприяння залученню міжнародних трудящих мігрантів, з метою задоволення потреб своїх країн у робочій силі. Україні важливо запровадити нову імміграційну політику, спрямовану на повернення емігрантів на батьківщину. Для цього державі потрібно здійснити ряд кроків для вирішення цього питання, в тому числі із застосуванням позитивного міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Брифінг дослідження / Польща : Біженці підвищать потенціал економіки, але проблеми залишаються. URL: <https://www.oxfordeconomics.com/wp-content/uploads/2022/05/Poland-Refugees-will-lift-economys-potential-but-challenges-remain.pdf> (дата звернення 26.03.2023)

2. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf?v=4 (дата звернення 26.03.2023)

3. Європейський фонд покращення умов життя та праці Тристороння агенція ЄС надає знання, щоб допомогти у розробці кращої соціальної політики, політики зайнятості та роботи. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/data/statutory-minimum-wages-2023> (дата звернення 20.03.2023)

4. Європейський центральний банк. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.e> (дата звернення 25.03.2023)

5. Міжнародна організація з міграції. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/--ro-geneva/documents/briefingnote/wcms_844295.pdf (дата звернення 15.02.2023) (дата звернення 20.03.2023)

6. Портал оперативних даних (The Operational Data Portal ODP) : URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/97980> (дата звернення 20.03.2023)

Владислав Грехов, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslav Hriekhov, Ph.D student of the Department of public policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0534-5978>

Науковий керівник: **Володимир Козаков**, д.держ. упр., професор

СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНА СКЛАДОВА У КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

SOCIAL VALUE COMPONENT OF THE NATIONAL PATRIOTIC UPBRINGING CONCEPT IN THE UKRAINIAN EDUCATION SYSTEM

In the wartime conditions, new factors appeared that have a powerful impact on social life and the formation of a value paradigm in Ukrainian society. The national-patriotic upbringing concept in the education system is a factor that introduces the education of a citizen who will become a direct participant in state-building processes, a defender of territorial integrity, and will act on the basis of national and European values. This approach is extremely relevant and important for the development of the state in conditions of external threats. The national-patriotic upbringing concept in the education system is a powerful contributor to the country's defense capability and a guarantee of Ukraine's European future.

Keywords: *The national-patriotic upbringing concept, civil society, value orientations, values, state policy, self-identity, cultural and value space.*

Повномасштабна війна в Україні, яку розпочав російський загарбник, спричинила не тільки економічну та гуманітарну кризу, але й вплинула на виникнення нових шляхів розв'язання суспільно-ціннісних конфліктів. Духовно-ідеологічна криза, що спостерігалась через відсутність національного консенсусу щодо базових цінностей державотворення, завдяки консолідації суспільства проти зовнішнього ворога та активізації євроінтеграційних процесів, знайшла свій шлях вирішення.

В умовах воєнного часу та постійних бойових зіткнень з'явилися нові чинники, які мають потужний вплив на суспільне життя та формування ціннісної парадигми в українському суспільстві. Одним з таких чинників, є впровадження дієвої концепції національно-патріотичного виховання у системі освіти. У червні 2022 року, розуміючи загрози та виклики які постали перед українською нацією, Міністерство освіти і науки України (далі – МОН), як центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти та науки, вирішило переглянути систему заходів, спрямованих на національно-патріотичного виховання дітей та молоді України. Наказом МОН від 06 червня 2022 року № 527 була затверджена нова «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (далі – Концепція), яка покликана сформувати громадянина, який стане безпосередніми учасником державотворчих процесів, захисником територіальної цілісності та буде діяти на основі національних та європейських цінностей відповідно до сучасних реалій [1].

Концепція зосереджується на чотирьох найбільш актуальних напрямках: громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання. Всі вони і формують загальну суспільно-ціннісну складову, що базується на національній самоідентичності і національній пам'яті. Передбачається, що формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби, що займає чинне місце у національній пам'яті українського народу.

Вітчизняні дослідниці української педагогічної думки, Ворожбіт-Горбатюк В. та Борисенко Н., зазначають, що Концепція містить такий важливий елемент, як духовно-моральне виховання, що є процесом морального самовдосконалення та духовного розвитку, на якому формується уявлення про цінності власного життя, вироблення індивідуальної відповідальної поведінки, і бажання стати кращою і корисною людиною для суспільства [2].

Важливою метою національно-патріотичного виховання, яке буде реалізовуватися через систему виховних завдань, вказується не тільки уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, готовності взяти на себе відповідальність, а й

здатність громадянина розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів. Тим самим, національно-патріотичне виховання створює додатковий механізм попередження та розв'язання суспільно-ціннісних конфліктів.

Саме такий підхід є вкрай актуальним та важливим для розвитку держави в умовах зовнішніх загроз. В Україні вже є успішний досвід, що демонструє правильність запровадження стратегії виховання дітей та молоді на ціннісних засадах притаманних українській самоідентичності. Яскравим прикладом виховання дітей та молоді на засадах національної самоідентичності виступає діяльність громадської організації «Пласт».

Досліджуючи архетипи національної самосвідомості та патріотизму молоді в сучасній Україні, науковці Козаков В. та Піддубний М. підкреслюють значний внесок «Пласту» у розвиток і формування подібної стратегії національно-патріотичного виховання. Вказуючи, що сучасний пластунський рух має серед головних досягнень розвиток людського потенціалу та виховання креативного, відповідального та мислячого покоління (патріотів, захисників, лідерів, реформаторів та державотворців), що сформовані на національних суспільно-ціннісних засадах та ідеї розвитку української державності [3].

Дійсно, події російсько-української війни демонструють важливість наявності системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді для інституційної спроможності країни. Так, з перших днів повномасштабної війни «Пласт» та його вихованці активно долучились до боротьби з агресором. Значна кількість членів організації входить до Сил безпеки та оборони України. Окрім цього, було сформовано Національний пластовий штаб, який є центром координації надання допомоги військовим та цивільним [4].

Запровадження комплексного підходу національно-патріотичного виховання в системі освіти України є необхідним на сучасному етапі розвитку держави. Сьогодні, в умовах прямого та гібридного військового протистояння, кроки направлені на формування громадянина, який буде діяти на основі національних та європейських цінностей, стають потужним внеском у обороноздатність країни та її гарантом європейського майбутнього.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

2. Ворожбіт-Горбатюк В. та Борисенко Н. Ціннісний підхід у реалізації положень концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (Історико-педагогічний дискурс). Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2022. С. 5–10.

3. Козаков В., Піддубний М. Архетиповий аналіз національної самосвідомості і патріотизму молоді в сучасній Україні: на прикладі громадської організації «Пласт». Науково-практичний журнал «Публічне урядування». № 3 (18). 2019. С. 214–226.

4. Підтримуємо наше військо! Офіційний сайт. Пласт – українська скаутська організація. 2022. URL: <https://www.plast.org.ua/potribna-pidtrymka-plastuniv-vijskovyiv/>

Анастасія Гринь, аспірантка 3-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasiia Hryn, 3rd year graduate student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Мілена Кравченко**, д. держ. упр., професорка, професорка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

MODERN APPROACHES TO PUBLIC REGULATION POLICY SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS IN UKRAINE

The public policy of social responsibility of business has several important components: voluntariness and engagement of business, partnership, and cooperation with the state, validity, and efficiency in a particular economic cycle, as well as transparency and accountability. The modern state should use tools that have both direct and indirect impacts on the willingness and ability of businesses to operate in the paradigm of indifference to social processes. The transformation processes that are taking place with domestic business and its interaction with the government during the war are an encouraging prerequisite for building a truly effective public policy aimed at developing the social responsibility of business in Ukraine. After all, the existence of such a state structure is an important element of Ukraine's integration into the European community.

Keywords: social responsibility of business, public-private cooperation, philanthropic business philosophy.

Розробка публічної політики регулювання соціальної відповідальності бізнесу має спиратися на чітко визначену методологічну основу та на ряд принципів. До них відносимо принципи добровільності, соціального партнерства, прозорості співпраці, державного контролю, наукової обґрунтованості, економічної ефективності, економії, економічної зацікавленості бізнесових структур, відповідності стадії економічного циклу, гнучкості. Реалізація зазначених принципів має бути забезпечена відповідною системою інструментів, серед яких визначено інструменти прямого та опосередкованого державного впливу.

До основних інструментів прямого державного впливу можна включити: розвиток нормативно-правової бази, державне замовлення, пріоритети державних інвестицій та державної підтримки підприємств, види і ставки податків, податкові пільги для бізнесу, спеціальні програми фінансової підтримки підприємств (зокрема пільгове кредитування), соціальні, екологічні стандарти, стандарти якості та звітності, економічні санкції, ліцензії, морально-етична політика та інформаційно-просвітницька робота.

Інструментами опосередкованого впливу є розвиток співпраці органів влади з організаціями громадянського суспільства, політика сприяння меценатству, благодійності, спонсорству, організаційно-правова підтримка некомерційних організацій та удосконалення механізму їх фінансової підтримки, податкові пільги для організацій громадянського суспільства.

Варто зазначити, що упорядкована та певним чином систематизована соціальна відповідальність притаманна лише великим українським корпораціям або тим, які мають значну частку іноземного фінансування та сповідують європейські цінності. Це спричинено нестійкою економічною ситуацією в країні та відсутності в середнього та малого бізнесу впевненості у подальшій спроможності забезпечити власну економічну діяльність, не говорячи про додаткове фінансове навантаження у вигляді участі поліпшення суспільного благополуччя. Зважаючи на те, що соціально відповідальна діяльність будь-якої компанії пов'язана з високими витратами, доступна вона в даний час виключно великим компаніям. До позитивного ефекту призводять тільки ті соціальні ініціативи, які добре узгоджуються з місією компанії. Менш великим компаніям, навіть у разі прихильності принципам соціальної відповідальності, найчастіше не під силу проведення такої політики з причин слабкого фінансового стану.

Розвиток соціальної відповідальності бізнесу українськими компаніями також утруднений через прагнення до короткострокових фінансових результатів. Це призводить до нехтування не тільки довгострокового розвитку, але і до прагнення перекласти на споживачів зовнішні ефекти більш витратного та екологічно шкідливого виробництва.

Проте вітчизняні організації, які все ж таки сформувавши власну стратегію та принципи соціальної відповідальності бізнесу, що стали основою їх стратегічного менеджменту, активно реалізують різноманітні ініціативи, які спрямовані на допомогу армії та ветеранам, на розвиток програм підтримки пенсіонерів та людей з обмеженими фізичними можливостями, на створення об'єктів соціально-культурного значення, на реалізацію різноманітних освітніх і просвітницьких проєктів. Варто зауважити, що деякі організації навіть створюють окремі структурні підрозділи та посади окремих фахівців з корпоративно-соціальної відповідальності. Водночас, частка таких підприємств, що сповідують нову філантропічну філософію ведення бізнесу, поки що надзвичайно низька.

На наш погляд, розробка ефективного механізму державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу зумовлює необхідність чіткого визначення його структури та цілей функціонування.

Цілі державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу умовно можна поділити на:

- економічні (зростання конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, експортного та трудового потенціалу національної економіки, перехід держави до сталого економічного розвитку, забезпечення стабільності соціально-економічної сфери, згладжування циклічності економіки тощо),

- політичні (захист прав працюючих, інвесторів, споживачів та населення країни в цілому, підвищення довіри до національної економіки та її підприємницького сектору зокрема, забезпечення чесної конкуренції, зниження корупції),

- соціальні (соціальний захист населення, зниження соціальної напруги у суспільстві, покращення здоров'я та подовження тривалості життя громадян, забезпечення зайнятості, зокрема молодих спеціалістів, жінок, осіб з інвалідністю),

- екологічні (покращення стану довкілля, досягнення високого рівня екологічності продукції національної економіки; мінімізація шкідливого впливу виробництва на працівників, мешканців, які проживають поблизу них; захист від негативного екологічного впливу підприємств).

Оскільки вектор розвитку України базується на принципах та цінностях Європейського Союзу, аналіз та впровадження кращих практик світового та європейського досвіду державного регулювання та публічної політики щодо розвитку соціальної відповідальності бізнесу є важливим елементом інтеграції України в європейське співтовариство. Участь держави в процесі стимулювання та розвитку соціальної відповідальності бізнесу є надзвичайно важливою, адже нова парадигма небайдужості бізнесу до соціальних процесів перебуває лише на початковому етапі розвитку та має досить фрагментарний характер, тому потребує чіткої нормативно-правової бази та ефективних фінансово-економічних важелів заохочення.

Окрім створення та прийняття нових, спеціальних, законів для регулювання соціальної відповідальності бізнесу, основоположним має стати забезпечення державою суворого дотримання існуючого законодавства кожним учасником ринкових відносин (трудового та податкового законодавства, екологічних стандартів, відсутність корупційних проявів тощо). Лише після становлення такого базового рівня відповідальності підприємців перед державою та суспільством можна розвивати дійсно ефективну політику популяризації соціальної відповідальності бізнесу, яка спрямована на вирішення ряду гострих соціальних проблем.

Констатуємо, що нині в Україні не існує чіткого державного механізму регулювання та стимулювання розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Єдиним офіційним документом є «Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» та затверджений до неї План заходів [1-2]. Водночас зазначений документ вже потребує змін, оскільки в умовах війни це питання набуло особливої актуальності та вимагає нових «правил гри».

Отже, сучасні підходи до публічної політики регулювання соціальної відповідальності бізнесу в Україні передбачають низку взаємоузгоджених заходів, механізмів та інструментів.

Список використаних джерел

1. Розпорядження КМУ від 24.01.2020 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

2. Розпорядження КМУ від 01.07.2020 «Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-vikonannya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-t10720>

Олександр Демиденко, студент освітньої програми «Державна служба» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Костянтин Товпеко, студент освітньої програми «Державна служба» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Demydenko, student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Konstantin Tovpeko, student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ВЛАДИ

FEATURES OF FORMING A POSITIVE IMAGE AUTHORITIES

The article analyzes the image as a communicative basis for positioning power and examines the components of the image of power subjects. The authors of the article draw attention to the formation of the image of power through direct interaction with society. The issue of a positive image of the subjects of power at all levels is currently gaining particular importance, because it is on it that the deepening or disappearing of citizens' trust in the authorities, politicians and all those who shape and implement state policy depends on it.

The analysis of the latest scientific research on the article shows that scientists attach constant importance to studying the problems of creating and maintaining a positive image. However, the science of image emerged just as information and communication technologies took a dominant place in shaping public opinion. Imageology - the science of the means and components of image construction, emphasizing the main aspects of an attractive appearance; a new scientific and applied discipline that arises at the junction of psychology, sociology, philosophy, cultural studies and other sciences. Imageology examines the regularities of creating, functioning and managing the image of a person, organization, product and service, reveals what is general, specific and individual in the ontology of all types of images.

The subject of imageology research is the image as a communication unit, the subject of which are the ways of shaping a positive image of an individual, territorial unit, corporation, product and general economic spheres. It is based on the identification and implementation of features characteristic of a given person in the image.

The following areas of imageology are the most interesting for public administration: imageology of an individual (politician, public figure, head of an organization, employees of the management sphere); imageology of public structures, social centers (party, public organization, ethnic group); imageology of corporations (enterprises, foundations, banks); imageology of territories (state, region, area); imageology of a service, product, object (subjective and systemic qualities); imageology of the spheres of social life (science, culture, art, literature); imageology of ideal structures (brand, trademark, religion).

Keywords: *imageology, image of subjects of power, public administration, image of a person.*

Проблемі формування іміджу органів державної влади та місцевого самоврядування приділяють увагу багато вітчизняних та зарубіжних дослідників. Деякі дослідники вивчають індивідуальний імідж політичних лідерів, громадських діячів і кандидатів. Дослідженням іміджу політичних рухів, організацій, політичної системи та держави в цілому займаються представники іншого напрямку: В.М. Бебіка, В.Г. Зазікіна, В. В. Чекалюк, Б. М. Мельник, О. Перелигін, О. Петров, В. Кривошеїн, Т.Б. Чомуленко, Е. Щербак та ін.

Імідж у державному управлінні досліджують С.В. Колосок, Є. М. Солових, Є. В. Мамонтова, Хомуленко Т. Б., Ромат Є. В., А. С. Лаврентій та ін. Однак у дослідженнях цих авторів механізми формування іміджу органів місцевого самоврядування залишаються поза аналізом. Тому тема актуальна.

Імідж – це результат і специфічна форма відображення предметів і явищ у світогляді людини, тобто зроблених на цій основі почуттів, уявлень, понять і висновків. В таблиці 1. Подано узагальнення досліджень вітчизняних учених щодо визначення поняття «імідж».

Таблиця 1.

Поняття «імідж»Автор	Поняття
Почепцов Г. Імідж -	«це уявлення про те, яким має бути лідер»
Ларіна Н. політичний імідж	«образ суб'єкта політики, що цілеспрямовано формується і покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на об'єкти політики з метою популяризації самої політики чи діяльності»
Н. Варна Імідж -	«штучний образ, що створюється в межах спільної чи індивідуальної свідомості під впливом засобів масової комунікації»
Луцький О. імідж державної служби -	«Комплексне уявлення про державну службу, що складається на основі збереженої у пам'яті інформації про її візуально- вербальний, діяльнісний та емоційний образ, може змінюватися відповідно до зовнішніх обставин, і що в цілому визначає ставлення населення до держави».
Пантелейчук І. авторитет	«показник авторитету та успішності держави як на внутрішній, так і на міжнародній арені, який свідчить про її економічну
імідж органів державної влади -	могутність, багатство, впливовість, добробут населення, здатність швидко реагувати на глобальні виклики».
Серьогін С.М. Імідж державної установи	«комплексний образ, що складається із зовнішніх та внутрішніх елементів сприйняття, формування якого спрямовується на суспільну свідомість різних груп аудиторії шляхом актуалізації низки конкретних характеристик з метою створення сприятливих умов щодо позитивної оцінки населенням діяльності організації»
С. Колосок імідж органів державної влади -	«це зовнішня форма органу влади, її «вживіска», «фасад», авторитет — системний набір набутих досягнень» .

Складено автором на основі [1-6]

Таким чином, імідж органів влади – це уявлення жителів про органи влади на основі довіри, залученості та інших факторів [1].

До основних особливостей іміджу можна віднести:

- публічний портрет органу чи організації, що перебуває у динаміці;
- відповідність об'єкту, що рекламується, та сприйняття його населенням;
- середнє між реальним та уявним.

Образ органів влади виникає з урахуванням поєднання раціональних і нераціональних компонентів, певного сплетення інформаційних, емоційно-комунікативних і діяльнісних чинників. Це потребує комплексного підходу до аналізу змісту іміджу органу влади. Значну різницю можна привести до виділення персоналізованих (індивідуальних) та інституційних (корпоративних) образів. У першому випадку йдеться про певну людину, особу, індивіда як носія та виконавця певних соціальних ролей: це поняття використовується в основному в контексті формування, іміджу певного політичного лідера, наприклад голови громади [3].

При цьому «імідж державного службовця – це сума соціальних, професійних, психологічних та зовнішніх характеристик індивіда. Образ формується як на основі індивідуальних вражень, які людина справляє на інших у результаті свого спостереження, спілкування та взаємодії, так і побічно, на основі тих думок, що передаються комунікативними каналами». У той же час «пряма інформація, коли люди дізнаються про зовнішність, характер, світогляд, інтелект кандидата тільки при безпосередньому контакті з ним, завжди надходить у дуже обмеженій формі» [4, с. 308] Отже, думка про голову певної територіальної громади формується шляхом поступового накопичення як прямої, так і непрямої інформації.

Сучасні політичні процеси в Україні характеризуються досить низьким рівнем довіри до офіційної інформації. Тому опосередкована думка та думка, що формується засобами масової інформації важлива у формуванні іміджу певного політичного діяча. Залежно впливу чинників, що створюють єдиний образ політичного діяча, А.Ю. Панасюк [4; 9] виділяє такі складові:

- «середовищний імідж» - штучне середовище його існування, створене людиною (квартира, машина, офіс тощо);
- «образ доквілля» - зовнішній вигляд, створений носієм образу цілеспрямовано чи інтуїтивно за допомогою одягу, макіяжу, зачіски.

- «предметний образ», представлений речами, які людина створила,
- «вербальний» (вербально-вербальне самоподання людини)
- «остаточний образ», який представлений жестами, мімікою, що властива людині.

Імідж є «живою» та «органічною» комунікативною основою позиціонування влади. Її можна спрямовувати, коригувати, уточнювати, переробляти, аби вона відповідала очікуванням громадськості. Саме успішний імідж є запорукою успішності функціонування органу державної влади, так і її керівної ланки зокрема. Тому імідж має бути чітко структурованим, керованим, а відтак розробляється та реалізується за відповідною схемою позитивного сприйняття залежно від обставин.

Імідж державної влади формується шляхом: практичних дій (прийнятих рішень) (10%), усних заяв (40 %) чуток (20 %), стереотипного сприйняття (10 %), репутації (20 %) [3, с. 345]. Виходячи із цього, застосовуються технології іміджмейкерства, спрямовані на те, аби: залучати та утримувати увагу громадськості; формувати установки на досягнення довіри; застосовувати психологічні методики самопрезентації; розвивати комунікативні здібності управлінця, аби йому вдалося завоювати аудиторію.

Побудова іміджу чиновника центрального та місцевого рівня влади включає такі основні елементи:

- ступінь відповідності: психологічний типаж, мова, вчинки, манера триматись, стиль діяльності;
- ініціативність: здатність до модернізації, орієнтація на перспективу;
- реалізація ініціатив громадян: перетворення інтересів та потреб громадськості на зміст творення державної політики;
- вміння налагоджувати взаємодію із різними групами громадськості: з політичними партіями та релігійними організаціями;
- вміння бути гнучким: у стосунках із політичними партіями та опозиційними силами (уникаючи загострення відносин з ними) у процесі реалізації власної політики.

Важливою складовою ефективності іміджу чиновника є рівень довіри до нього з боку громадськості. Далекоглядність, тобто стратегічність органів державної влади характеризує їх здатність запропонувати громадянам перспективні й ефективні програми розв'язання суспільно-політичних та економічних проблем [5]. У протилежному випадку, якщо влада не здатна до стратегічних кроків у своїй діяльності, а тим більше до їх реалізації, вона навряд чи буде користуватись довірою своїх громадян.

Справедливість органів державної влади передусім пов'язується із законністю, відкритістю, прозорістю їх діяльності, а головне із дотриманням чітких етичних і правових стандартів суспільної життєдіяльності, в протилежному випадку влада ризикує виглядати в очах громадськості, беззаконною, безвідповідальною і високо корумпованою.

Стабільність функціонування органів державної влади створює ефект передбачуваності та перспективності процесів реалізації державної політики. Саме стабільність, яка характеризує ефективну реалізацію функцій державного управління є важливою складовою формування рівня довіри до влади з боку громадськості [6]. Від того наскільки влада є стабільною залежить тривалість комунікативного зв'язку влади та громадськості.

Довіра до органів державної влади може бути досягнута лише за тих умов, якщо остання доводить свою стратегічну спрямованість надавати об'єктивну інформацію громадськості про свої рішення, декларуючи тим самим відкритість та прозорість своїх дій.

Загалом основним критерієм ефективності чиновника є здатність нести відповідальність за прийняті рішення, а також і за його бездіяльність. Як показує практика, чим гучніші заяви роблять державно-управлінські структури і чим менш рішучими виявляються їх дії, тим меншу ефективність вони декларують, тим негативніший імідж вони мають в очах громадськості [2; 8; 9].

Важлива роль при позиціонуванні такої діяльності належить державно-управлінським службам зв'язків з громадськістю, які таку неадекватність заяв та дій можуть намагатися спростовувати іншими комунікативними засобами, зокрема шляхом зосередження уваги громадськості на позитивних рішеннях влади, а подекуди і шляхом переключення уваги громадськості на інші «новинні приводи», які за таких умов можуть створюватись штучно.

Висновок: Імідж, який формується фахівцями у сфері публік релейшнз, має відповідати таким основним критеріям: змінюватись відповідно до умов соціально-політичної та економічної ситуації;

перебувати у стані постійного формування; постійно переробляється (уточнюватись, модифікуватись за допомогою окремих дій, вчинків, рішень).

Список використаних джерел

1. Бебик В. Інформаційно-комунікаційний менеджмент : психологія, технології і техніка паблік рілейшнз Київ : МАУП, 2005. 440 с.
2. Інформаційні системи в менеджменті : навч. посіб. / С. В. Глівенко, Т. В. Лапін, О. О. Павленко та ін. Суми : Університетська книга, 2005. 407 с.
3. Колосок С.В. Формування іміджу установи в системі державного управління. *Актуальні проблеми державного управління: наук. зб.* Вип. III: наук. вид. Одеса: АстроПринт, 2000. С. 84–90
4. Лаврентій А. С. Імідж як предмет наукового аналізу. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2019. №3. С. 30–38.
5. Ларіна Н. Б. Імідж як комунікативна основа позиціонування влади. *Вісник державної служби України*. 2013. № 2. С. 20–26. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_6.
6. Мельник, Б. М Аналіз існуючих підходів до визначення сутності поняття імідж. Рекомендовано до друку Вченою радою НАНР. 2014. 132 с.
7. Пантелейчук І. В Механізми формування та реалізації державної іміджевої стратегії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 9.
8. Солових Є. М. Специфіка формування іміджу владної інституції. *Сучасне суспільство*. 2015. №1 (1). С. 132–140.
9. Чекалюк В. В. Позитивний імідж держави і суспільства—результат ефективних комунікацій. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. № 57. С. 247–251.

Андрій Деркач, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Andrii Derkach, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3071-2845>

Науковий керівник: **Ольга Петрос**, д.держ.упр., професор

ГЕНЕЗА ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ І ПРОГРАМ

THE GENESIS AND EVOLUTION OF THE LEGAL REGULATION OF EVALUATION REGIONAL STRATEGIES AND PROGRAMS

Publication is dedicated to genesis of legal norms, that regulate the issue of public policy evaluation. An analysis of domestic legislation on the development and implementation of development strategies and target programs was carried out in the part of their definition of the essence evaluation tasks and methodologies of its realization by public authorities of various levels. Attention is focused on changing the understanding of the concept of evaluation: from its perception as a component of monitoring to awareness by the legislator its independence as a separate stage in policy development and an effective tool for ensuring the effectiveness of public administration.

Keywords: evaluation, legal regulation of evaluation, regional strategies and programs.

Вперше термін «оцінка» як складова підготовки та аналізу виконання стратегічних та програмних документів щодо соціально-економічного розвитку країни, регіонів і окремих галузей, згадується в Законі України «Про державні цільові програми» [1]. У статті 5, яка визначає стадії розроблення та виконання державних цільових програм, серед їх переліку є «підготовка та оцінка щорічних звітів про результати виконання програм, а в разі потреби - проміжних звітів». В подальшому законодавець намагається розписати кожну з 10 основних стадій та повноваження центральних і регіональних органів влади у сфері розроблення та виконання державних цільових програм.

Вже в наступній, 6 статті, згаданого закону, яка визначає порядок ініціювання розроблення державної цільової програми та громадське обговорення концепції програми, двічі є посилення на необхідність використання «оцінки». Так, серед іншого, проект концепції державної цільової програми повинен містити оцінку очікуваних результатів виконання програми, зокрема економічних, соціальних, екологічних, та визначення її ефективності, а також оцінку фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми.

Ще двічі «оцінка» згадується в статтях 19 і 20, що визначають повноваження у сфері розроблення та виконання державних цільових програм центральних органів влади, відповідальних за формування та реалізацію державної фінансової та соціальної політики. Відповідно до закону, ці органи влади беруть участь у підготовці узагальненого висновку про кінцеві результати виконання державних цільових програм в частині оцінки використання бюджетних коштів та соціальних наслідків виконання програми.

Незважаючи на свою прогресивність щодо впровадження в процес розробки і аналізу результатів публічної політики завдання щодо «оцінки/оцінювання», згадані норми не набули свого розкриття в Порядку розроблення та виконання державних цільових програм», затвердженого Кабінетом Міністрів України у 2007 році (з подальшими змінами) [2]. Оцінка зводилася до прогнозів потреб у фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсах, необхідних для виконання програми - на етапі ініціювання. Та до щорічного (а у разі потреби - проміжного) аналізу і комплексної оцінки результатів виконання завдань і заходів програми, цільового використання коштів, що в своїй основі нагадувало розширений моніторинг, а не глибинний аналіз на інноваційній методологічній базі.

У 2011 році постановою КМУ прийнято Порядок, що встановлював єдині підходи та основні методичні засади розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку [3]. Перегукуючись з певними положеннями законодавства про державні цільові програми, згадана постанова все таки хоть формально, але розділяла поняття моніторинг і оцінку. В пункті 19 Порядку було зазначено, що результати реалізації регіональної стратегії визначаються шляхом проведення моніторингу та оцінки виконання заходів регіональної стратегії та їх впливу на соціально-економічний розвиток регіонів. Основними завданнями під час проведення моніторингу та оцінки

реалізації регіональної стратегії було визначення стану виконання заходів регіональної стратегії та аналіз соціально-економічного розвитку. Нажаль інших норм, які б конкретизували порядок та методологію оцінювання в процесі розробки і впровадження регіональних стратегій не було. Оцінка/оцінювання і надалі сприймалася як складова моніторингу, що передбачало підготовку текстового аналізу, однак не визначало методологічної бази.

Таке ж ставлення до оцінювання зі сторони законодавця прослідковується і в прийнятому в 2015 році Законі України «Про засади державної регіональної політики»[4]. Про це свідчить навіть формальна сторона - V розділ закону називався «Моніторинг реалізації державної регіональної політики», хоча включав в себе і норми щодо оцінювання. Аналіз ж норм закону свідчить, що визначення оцінки було звуженим - її мета зводилася до порівняння отриманих результатів з їх цільовим значенням, що в кращому варіанті передбачало відсоткове відображення. В запропонованому варіанті оцінка не давала відповіді на жодне можливе питання щодо реалізації регіональної стратегії, а скоріше ставила його - а чому так сталося і чи доцільно продовжувати реалізацію тих чи інших заходів.

З прийняттям в 2022 році змін до вищевказаного закону, ситуація набула зовсім іншого характеру. Вперше законодавчо вирішено багатолітню дискусію навколо термінів оцінка чи оцінювання. Останній отримав нормативне закріплення з переліком заходів, що він передбачає. Нове законодавство вивело оцінювання «з-під тіні» моніторингу та сформувало умови для його розвитку як окремої функції/завдання органів публічної влади всіх рівнів та невідкладної складової циклу розробки і впровадження публічної політики.

Підсумовуючи вищесказане слід відмітити, що практично до минулого року нормативне регулювання завдання оцінювання стратегій та програм в практиці публічного управління мало невизначений, фрагментарний характер. Через брак наукових досліджень та відсутність комплексного уявлення серед законодавців та посадових осіб, оцінювання часто асоціювалося з контролем або з моніторингом та мало обмежену методологічну базу. Внесені зміни в Закон України «Про засади державної регіональної політики» в частині визначення, організації та проведення оцінювання регіональних стратегій і програм дають змогу з новим імпульсом активізувати як наукові дослідження в цьому напрямку, так і розширити практику реалізації відповідного завдання на всіх рівнях публічного управління.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2023 р. № 1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення - 22.03.2023).
2. Постанова КМУ «Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм» від 31.01.2007 р. № 106 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення - 22.03.2023).
3. Постанова КМУ «Про затвердження порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку» від 16.11.2011 р. № 1186 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1186-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення - 20.03.2023).
4. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII (перша редакція) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/ed20150205#Text> (дата звернення - 19.03.2023)
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій від 09.07.2022 року № 2389-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#n7> (дата звернення - 19.03.2022)

Катерина Добровольська, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kateryna Dobrovolska, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5318-4937>

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, д. держ. упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

DIGITALIZATION AS A COMPONENT OF THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISM OF PROTECTION AND DEFENSE OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN UKRAINE

There is no doubt that digital technologies are transforming the world around us and affecting all aspects of intellectual property law. The development of technologies and their digitalization significantly affect the ways of creating and using intellectual products in the information society, their legal protection.

Currently, alternative and innovative intellectual property assets are used in banking, retail, health-care, education, culture, manufacturing, etc. and digital challenges make it difficult to use traditional methods of protecting intellectual property rights. Also, modern realities prove that protection measures should also be aimed at preserving certain technologies of their creation, processing, and storage.

Keywords: digitalization, intellectual property, organizational and legal mechanism, protection and protection of rights.

Цифрові технології трансформують світ навколо нас та, безсумнівно, здійснюють вплив на різні аспекти реалізації права інтелектуальної власності. Розвиток технологій та їх цифровізація суттєво впливають на способи створення та використання інтелектуальних продуктів в інформаційному суспільстві, їх правовий захист.

Нині альтернативні та інноваційні активи інтелектуальної власності застосовуються у банківській сфері, роздрібній торгівлі, сферах охорони здоров'я, освіти, культури, виробництва тощо й розвиток цифрових технологій ускладнює використання традиційних способів захисту прав інтелектуальної власності.

Серед сучасних викликів в цій сфері потрібно згадати про війну у цифровому просторі, в якому відбувається неправомірне заволодіння інформацією, порушується доступ до даних, вчиняються інші дії, що підривають обороноздатність та економіку України. Так відповідно до аналітичного звіту «Війна у цифровому вимірі і права людини», підготовленого громадською організацією «Платформа прав людини», за період з 24 лютого до 30 квітня 2022 р. в Україні зафіксовано 32 повідомлення про кібератаки на вебсайти державних органів, установ, організацій та засоби масової інформації, 5 повідомлень про фішинг-атаки, які було націлено на широке коло осіб, зафіксовано 29 повідомлень про поширення дезінформації [8].

Також за даними зазначеного вище аналітичного звіту, введення воєнного стану в Україні стало поштовхом до створення та використання численних додатків і сервісів, які часто доопрацьовувались вже під час їх використання. Ми погоджуємося, що існують небезпідставні побоювання щодо того, чи забезпечують ці цифрові продукти конфіденційність персональних даних, які вони збирають і передають. Також у звіті зазначено, що у цьому аспекті важливо зауважити, що нині не вистачає досліджень (тестувань) зазначених застосунків, а також тих додатків і сервісів, які стверджують, що персональні дані не збираються та не обробляються, а також застосунків, які б перевіряли правдивість таких тверджень [8]. Отже, цифрові технології з однієї сторони можуть бути інструментом порушення прав людини, а з іншої сторони – інструментом захисту прав людини, зокрема права інтелектуальної власності.

Серед сучасних цифрових форм захисту прав інтелектуальної власності слід відмітити впровадження наступних технологій: керування цифровими правами (DRM) [1], технічні заходи захисту (TPM) [2], криптографія [3], технології цифрового водяного знаку [4], цифрового підпису [5], електронного маркування [6], блокчейн технології [7] тощо. Такі технології забезпечують захист інтелектуальних прав через: авторизацію (ідентифікацію) користувача, криптографічні ключі, шифрування (дешифрування) інформації, розміщення видимого (невидимого) логотипу, який ідентифікує автора, сертифікати відповідності, нанесення тексту, умовних позначень та малюнків на пакування та (чи) продукцію, а також через збереження записів у впорядкованому ланцюжку. Наприклад через технологію вільного обміну в блокчейні автори можуть легко монетизувати свої ідеї або права на інтелектуальну власність на будь-яких етапах розробки та заробляти на цьому кошти. Варто згадати сервіси автоматичної онлайн перевірки новобудов, що дозволяють людям за допомогою цифрових технологій під час купівлі нерухомості в короткі терміни отримати юридичну інформацію в режимі реального часу щодо статусу документів тієї чи іншої новобудови. Також цифрові технології допомагають юристам повно збирати та аналізувати інформацію під час розгляду судових справ. Загалом існує багато прикладів того, як сучасні технології працюють над захистом прав людини та громадянина. Однак відсутність правового регулювання на національному рівні, або його неповнота викликають багато питань щодо їх використання та впровадження саме у сфері інтелектуальної власності.

Отже, сьогодні цифрові технології можуть захищати права людей. Тому держава має врегульовувати суспільні відносини та забезпечити роботу цифрового простору так, щоб права людини, зокрема права інтелектуальної власності, належним чином охоронялись та захищались, адже цифровізація нині виступає як складова організаційно-правового механізму охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Перспективним напрямом у вітчизняному науковому полі є дослідження організаційно-правового механізму охорони та захисту прав інтелектуальної власності як такого, що здатний узгодити можливості та кордони застосування різноманітних технологій, які покликані захищати права людини та громадянина.

Список використаних джерел

1. Дописувачі Вікіпедії. Керування цифровими правами. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/fwlqt> (дата звернення: 28.03.2023).
2. Дописувачі Вікіпедії. Trusted Platform Module. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/fwlrj> (дата звернення: 28.03.2023).
3. Дописувачі Вікіпедії. Криптографія. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/oxkr> (дата звернення: 28.03.2023).
4. Дописувачі Вікіпедії. Цифровий водяний знак. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/fwlsm> (дата звернення: 28.03.2023).
5. Дописувачі Вікіпедії. Електронний цифровий підпис. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/aowz> (дата звернення: 28.03.2023).
6. Дописувачі Вікіпедії. Маркування. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/fwltk> (дата звернення: 28.03.2023).
7. Дописувачі Вікіпедії. Блокчейн. Українська енциклопедія. URL: <http://surl.li/pbjk> (дата звернення: 28.03.2023).
8. Вдовенко О., Воробйов Є., Опришко Л. Аналітичний звіт «Війна у цифровому вимірі і права людини». – Київ, 2022. – 68 с.

Земфіра Зайдова, студентка 2-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Zaidova Zemfirastudent, 2nd year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, д.держ упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

SOCIOLOGICAL FACTORS IN THE DETECTION OF CORRUPTION MANIFESTATIONS IN THE POLITICAL SPHERE

In the scientific work, an analysis of the system of political and legal principles for preventing and countering political corruption in Ukraine was carried out, the prerequisites for the emergence of political corruption, its consequences and influence on state-building processes were investigated. The obtained results can be used for further research development of theoretical and methodological issues related to the fight against political corruption

Keywords: state, public administration, corruption, politics, political corruption, prevention of corruption, countering political corruption, development of public policy, implementation of public policy.

Негативне суспільне явище, як корупція призводить до деградації державності, підриває державний авторитет та знищує довіру громадян до влади. Політичну корупцію як явище практично неможливо повністю викоринити, однак видається можливим зменшити обсяги, ступінь впливу на соціально-економічні, політичні та інші процеси в суспільстві.

Політичну корупцію Дж. Крамером розглядає, як «поведінку осіб, покликаних виконувати функції держави, які відходять від формальних компонентів – власних обов'язків та повноважень, прав і зобов'язань визначених посадою для одержання особистої вигоди» [5, с. 214].

У наукових працях В. Журавського, М. Михальченка, О. Михальченка, Н. Корчак, І. Мордас [1; 2; 3; 4; 7], аналізуються проблеми взаємозв'язку політики й корупції, вчені вказують, що причини політичної корупції полягають не лише в неефективності владних структур, а й у пасивній ролі громадянського суспільства у вирішенні цієї проблеми.

З цього приводу доцільно навести приклад з монографії Г. Кохан «Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз», що «жодний політичний режим у т. ч. й розвинена демократія не передбачає абсолютного захисту від корупції» [5, с.4]. Довіра до дій влади та легітимності рішень в очах громадян буде нівелюватися якщо в суспільстві існує корупція. Це негативне суспільне явище ставить під загрозу фундаментальні цінності суспільства та суверенітет держави в цілому.

Для того, аби суспільство могло довгий час існувати та розвиватися потрібен певний набір компонентів, аби людина, яка є частиною цієї складної соціальної системи, у процесі людських взаємин могла вільно задовольняти свої потреби. Такими компонентами є ресурси. А ресурс у свою чергу був, є і буде інструментом влади так і вразливим місцем .

Тому розподільча функція уряду є надзвичайно важливою, оскільки він створює відповідні правила, аби ці ресурси були розподілені між усіма рівномірно. Коли починається розподіл на свій розсуд, відповідно, ті хто є частиною уряду, дістають більше для себе, своїх близьких або коли хтось вступає в приватні зв'язки з представниками публічної влади, задля отримання певної вигоди для себе [2; 3].

Отже, у момент розподілу державних ресурсів виникає корупція, вона призводить до дискримінації одних людей на користь інших, через порушення моделі, в якій держава мусить створювати рівні умови та можливості для всіх. Взаємини, які виникають всередині суспільства називають соціальними, а від так і корупція це явище соціальне.

Одним із основних засобів протидії політичній корупції є відокремлення політичних процесів від бізнесу, проведення чесних та відкритих виборів політичних партій та їх представників,

формування судової гілки влади, яка буде дійсно незалежною від будь-якого впливу, реорганізація системи контролю політичних суб'єктів, зміна світогляду громадян та нульова толерантність до корупції.

Політична сутність корупції обумовлюється ще й тим, що вона негативно впливає на формування владних структур, їх функціонування, підготовку й реалізацію політичних рішень, оскільки в їх основі лежить забезпечення політичних та економічних переваг певної привілейованої групи осіб, які в більшості випадків являються потужними бізнес групами. Із зазначеного вище, автори співзвучні у твердженнях, що корупція у вищих органах влади нівелює інтереси суспільства.

Висновки. Узагальнивши наукові дослідження щодо поняття про «політичну корупцію» ми прийшли до висновку, що політична корупція — це маніпулювання політикою, установами, правилами процедури та рішеннями осіб, які приймають політичні рішення, зловживати своїм становищем для отримання приватної вигоди.

До чинників, які є причиною виникнення політичної корупції в Україні можемо віднести наступні:

– *політичні*, проявляється в процесі реформування держави й суспільства, гальмування політичних процесів, повільний розвиток політичної структури та свідомості суспільства, дисбаланс функцій і повноважень гілок влади, відсутність ефективного громадського контролю за діяльністю вищих посадових осіб, відсутність системи виховання патріотичних почуттів та моральних якостей, відсутності державної ініціативи щодо створення громадських формувань і незалежних недержавних структур для зростання активності населення в боротьбі з корупцією;

– *економічні*, пояснюються відсутністю сприятливого режиму діяльності підприємств та відсутністю прозорості процесів роздержавлення власності, надмірним втручанням в економіку з боку держави, різним рівнем достатку населення, що різко викорінює середній клас, тіньова економіка, бідність;

– *організаційно-управлінські*, включає систему організації влади з типовими недоліками, надмірні повноваження бюрократичного апарату, поширення явища непотизму;

– *правові*, поширення правового нігілізму, як із боку посадових осіб так і громадян, відсутність можливостей забезпечення потреб легальним шляхом, відсутність цілісної системи антикорупційних заходів, формальний характер існуючої системи декларування, розмите визначення суб'єктів корупційних правопорушень (зокрема, політичних партій);

– *морально-психологічні*, низький рівень громадської свідомості, корисливість державних службовців, професійна та моральна деформація частини керівників, що виявляється в толерантності до корупції та нерозуміння її наслідків;

– *ідеологічні*, характеризується відсутністю системи цінностей та національної ідеології.

Список використаних джерел

1. Задорожний С. А. Місцева влада в боротьбі з корупцією. Ефективність державного управління. 2014. Вип. 41. С. 234–242.

2. Корчак Н., Корчак Я. Правові аспекти запобігання та протидії політичній корупції в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2021. Т. 13 № 1. С. 33–42.

3. Корчак Н. М., Пархоменко-Куцевіл О. І. Добросесність державного службовця: етичний та юридичний виміри. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2021. Вип. 2 (59). С. 78–84.

4. Корчак Н.М., Пархоменко-Куцевіл О.І. Механізми реінжинірингу в системі формування інноваційних антикорупційних органів державної влади: теоретичний аспект. *Наукові перспективи: журнал. (Серія «Державне управління»)*. 2021. № 3(9) 2021. С. 180

5. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Київ : НІСД, 2013. 232 с.

6. Kramer J. Political Corruption in USSR. *Political Research Quarterly*. 1977. № 1. P. 213–224.

7. Мордас І.В. Антикорупційна політика в контексті євроінтеграції України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2022. Вип. 2(16). С. 17–21.

Igor Zbihlei, студент 1-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ihor Zbihlei, 1st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Козаченко**, к.держ.упр., доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

IMPROVING THE MANAGEMENT OF THE ACTIVITIES OF THE CENTRAL BODIES OF THE EXECUTIVE AUTHORITIES

The article examines the main regulatory and legal documents that regulate the activities of the central executive bodies of Ukraine. The applied approaches regarding the perfection of the organizational principles of the activities of these bodies were evaluated. It was revealed that there is no creation of subdivisions of executive authorities for scientific and methodological support in the practice of modernization of the organizational base. The inconsistency of the steps used to improve the organizational means of the structure of the authorities was noted. The idea of an algorithm for improving the structure of the executive power bodies has been put forward, as a result of which the scientific and methodological base of the methodological toolkit for managing the activities of these bodies will be significantly expanded.

Keywords: bodies of executive power, management tools, organizational structure, the system of the organizational ordering of management processes.

Однією з головних умов ефективного державного управління є організація роботи та управління діяльністю центральних органів виконавчої влади (надалі – ЦОВВ) на високому рівні та досконала побудова їхньої організаційної структури. В свою чергу, органи виконавчої влади, яким належить передова роль у суспільній діяльності, вимагають особливого упорядкування й правового забезпечення та певної організації діяльності. Такі питання регулюються за допомогою теоретичних, методичних та практичних засад такої науки як «теорія організації», що є комплексною інтегративною наукою, котра досліджує організацію як відкриту систему, загальну організацію у суспільстві та інших підсистемах, їхню взаємодію та методи й форми управління діяльністю [1, с. 599].

Контроль управління діяльністю ЦОВВ базується на різноманітних формах та методах. За умов побудови нового ефективного типу економіки в Україні органи влади виступають головним суб'єктом, що розробляє й впроваджує новітні шляхи розвитку суспільства, комбінації інновацій в галузі управління, сучасні методи праці, тощо. Без забезпечення відповідного механізму управління діяльністю цих органів стає неможливим досягнення на високому рівні економічних, соціальних, гуманітарних результатів у розвитку країни.

Вперше пропозиція всеосяжного удосконалення структури управління діяльністю ЦОВВ України була запропонована ще у 1996 році. Вона мала на меті перегляд старих та впровадження нових організаційних форм діяльності, проте задумані плани не були виконані, а нові заходи були впроваджені лише частково [2].

Нова концепція реформи діяльності ЦОВВ на 2016-2021 рр. передбачала запровадження посадових фахівців з таких питань, розробку методики оптимізації робочих процесів та процедур. Потрібно зазначити, що застарілий інструментарій не був достатньо реформований.

Вирішення актуальних проблем базувалось на упорядкуванні діяльності органів виконавчої влади, конкретизації їх ролі, завдань, перегляду методичних та нормативно-правових основ діяльності з точки зору політичних, економічних, соціальних та інших аспектів.

На сьогоднішній день заходи по удосконаленню управління діяльністю ЦОВВ здійснюються переважно за допомогою адміністративних методів. Доцільно підкреслити, що в організаційній структурі таких органів відсутні загальні правила побудови структурних підрозділів, при цьому не належним чином враховується і спеціалізація діяльності. Саме тому вже досить довгий період часу гостро постають питання одних і тих самих недоліків організації діяльності ЦОВВ, а саме:

невідповідний рівень аналітичної роботи, низька якість формування політики, копіювання/дублювання повноважень, відсутність принципів та цінностей в роботі, правил та критеріїв організаційного забезпечення, невисока ефективність планування діяльності, координація на низькому рівні, дублювання інформації тощо [3].

Задля вирішення організаційних проблем та покращення ефективності управління ЦОВВ в Україні передбачена реалізація Стратегії реформування державного управління України, упорядкування системи центральних органів виконавчої влади та оновлення їх організаційної структури відповідно до цільової моделі функціонування, визначеної Концепцією оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, чітко зазначений розподіл повноважень, від'єднання від функцій реалізації політики функції її розробки та ін.

Загальний результат діяльності ЦОВВ значно залежить від доцільної побудови їх структури, яка, наприклад, в країнах де панівною є демократія вважається пріоритетним аспектом на шляху досягнення високих показників ефективності на ряду з фінансовими заходами. Основу діяльності структури органів виконавчої влади складає побудова відносин між населенням та державою на таких принципах як: законність, прозорість та відкритість, верховенство права, неупередженість, підконтрольність, високі етичні стандарти [4].

Пріоритетним вектором на шляху покращення організації управління та діяльності центральних органів виконавчої влади слід розглядати створення інноваційних організаційних структур та способів контролю результатів, які в свою чергу будуть формувати та реалізувати нові цінності задля забезпечення відповідних результатів діяльності систем управління.

Теоретико-методичне обґрунтування організації роботи органів виконавчої влади та їх новітнього професійного-кваліфікаційного потенціалу як цілісного стійкого підґрунтя підрозділів праці з урахуванням використання SMART та синергетичного підходів та регулювання усіх учасників даної системи повинні стати пріоритетними напрямками в організації діяльності ЦОВВ.

Щодо організації контенту управління, то такий апарат повинен розглядатись зі сторони усіх реформаторських заходів, що в свою чергу буде сприяти підвищенню ефективності державного управління ЦОВВ та слугуватиме важливим критерієм для своєчасності бачення можливостей та доречності реформування організації діяльності цих органів.

Отже, питання управління діяльності ЦОВВ регулюються шляхом прийняття відповідних законодавчих та нормативних актів, застосуванням на практиці новітніх методів підвищення ефективності діяльності таких органів, замірів та контролю результатів їхньої діяльності. Разом з тим зміни державного устрою, формування нових ідейно-світоглядних факторів у побудові процесів суспільної діяльності та управлінні ними змінили зміст управлінської діяльності ЦОВВ, спонукали до появи нових методів управління діяльністю, дія яких спрямована на досягнення цілей розвитку.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.] Київ : Академія, 2002. Т. 3. 952 с.
2. Про систему центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 15.12.1999 р. № 1572/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1572/99#Text>
3. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 р. № 831-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p#Text>.
4. Зарубіжний досвід публічного адміністрування: метод. рек. / авт. кол.: Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Ю. В. Дідок та ін.; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. Київ : НАДУ, 2010. 28 с.
5. URL:<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnogo-upravlinnya>

Наталія Інгула, студентка 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Inhula, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE STATE REGULATION OF THE SPHERE OF HEALTH PROTECTION IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It is well-founded that with the beginning of full-scale Russian aggression against our state, serious challenges arose regarding the change of approaches to the organization of work in the field of health care. That is, today there is a new reality in Ukraine - a state of war, which dictates to the health care system new approaches in the work of the medical system to providing assistance to both the Armed Forces of Ukraine and the civilian population. Under such conditions, the issue of state regulation of the health care sector of Ukraine and the state's responsibility for ensuring its capacity in wartime and the post-war period of reconstruction becomes particularly relevant. It is concluded that the restoration of the health care system in the post-war period should be guided by pre-war strategies and processes of reforming the health care sector, responding to the changing needs of the population in the field of health care and reducing existing inefficiencies. This approach reflects WHO's broad and deep support for the direction of health care reform, which has already been outlined by the government of Ukraine in current laws, regulations, strategies and plans, while recognizing that critical steps are still needed for the full implementation of these provisions, given the pre-war problems in the implementation of the reform.

Keywords: public administration, health care, health care system, martial law.

Галузь охорони здоров'я є важливим компонентом соціальної політики держави та займає особливе місце в життєзабезпеченні соціуму. Як відомо, ефективне функціонування та розвиток системи охорони здоров'я повинні забезпечити підвищення якості та тривалості активного життя населення, що є передумовою сталого соціально-економічного розвитку держави.

Водночас, з початком повномасштабної російської агресії проти нашої держави постали серйозні виклики щодо зміни підходів до організації роботи у сфері охорони здоров'я. Тобто на сьогодні в Україні існує нова реальність – воєнний стан, що диктує системі охорони здоров'я нові підходи в роботі медичної системи до надання допомоги як Збройним Силам України (ЗСУ), так і цивільному населенню. За таких умов питання державного регулювання сфери охорони здоров'я України та відповідальності держави за забезпечення її спроможності в воєнний час та повоєнний період відбудови набуває особливої актуальності.

Воєнний стан, введений 24.02.2022 року в Україні, вніс суттєві корективи в роботу системи охорони здоров'я та обумовив оперативні рішення, прийняті для удосконалення роботи сфери охорони здоров'я. Так, вже 25.02.2022 року Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) ухвалило Наказ № 379 «Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції Об'єднаних сил» [1].

Загалом в умовах воєнного стану в системі охорони здоров'я в Україні: а) МОЗ України забезпечує готовність визначених закладів охорони здоров'я та інших необхідних сил та засобів для надання медичної допомоги військовослужбовцям під час дії воєнного стану; б) обласні державні адміністрації за участю органів місцевого самоврядування визначають за пропозицією Міністерства оборони України заклади охорони здоров'я комунальної власності, які можуть бути залучені для надання вторинної і третинної медичної допомоги; в) НАМН України забезпечує надання консультативної та методичної допомоги закладам охорони здоров'я, що надають медичну допомогу в час воєнного стану [2].

Як відомо, війна призвела до збільшення потреб населення в медичній допомозі, водночас знизивши здатність системи надавати послуги. При цьому в різних регіонах країни ситуація суттєво

різниться: деякі заклади були зруйновані, в той час як інші переповнені пацієнтами, які звертаються по допомогу у зв'язку з травмами та пораненнями внаслідок воєнних дій. Проблеми переміщення великої кількості населення та необхідності задовольняти нові потреби в галузі охорони здоров'я посилюються наслідками війни, що також впливають на спроможність системи надавати послуги [3].

З огляду на викладене, вважаємо, що МОЗ України паралельно з вирішенням медичних проблем воєнного часу має готувати свою візію відновлення системи охорони здоров'я. Адже держава попри всі обставини має надавати медичні послуги населенню, у тому числі в деокупованих територіях, і в обсягах і якості, не меншими довоєнного рівня.

Важливим в означеному вище контексті виглядає Указ Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» (№ 266/2022), яким утворено вказану Раду як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [4].

Водночас, важливо констатувати, що Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) 25.05.2022 року надіслала до МОЗ України рекомендації стосовно відновлення української системи охорони здоров'я у післявоєнний час. Документ має назву «Принципи відновлення та трансформації системи охорони здоров'я України: проєкт консультацій».

Вищеозначені рекомендації ВООЗ можна згрупувати за такими основними векторами розвитку [5]: принципи Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року (в документі пропонується п'ять основних критеріїв для відновлення медичної системи: орієнтованість на потреби людини; рівність та фінансовий захист; стійкість; ефективність; підзвітність/прозорість); трансформація медичної галузі відповідно до стандартів ЄС; базування на сильних сторонах медичної системи, новостворених інституціях та людському потенціалі; поступовий перехід від кризового управління до стабільного функціонування медицини.

Таким чином, на наше переконання, відновлення системи охорони здоров'я в післявоєнний період має керуватися довоєнними стратегіями та процесами реформування сектору охорони здоров'я, реагуючи на зміну потреб населення в галузі охорони здоров'я та зменшуючи існуючу неефективність, щоб побудувати більш надійну та стійку систему охорони здоров'я, яка здатна поглинати майбутні шоки та кризи. Такий підхід відображає широку та глибоку підтримку ВООЗ напрямку реформування охорони здоров'я, який уже викладено урядом України в чинних законах, постановах, стратегіях і планах, водночас визнаючи, що для повної реалізації цих положень ще необхідні критичні кроки, враховуючи довоєнні проблеми в реалізації реформи.

Список використаних джерел

1. Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції Об'єднаних сил: Наказ МОЗ України від 25.02.2022 р. №379. URL: <https://moz.gov.ua/>
2. Міністерство охорони здоров'я України (2022). URL: <https://moz.gov.ua/>
3. Принципи відновлення та трансформації системи охорони здоров'я в Україні. Копенгаген, Європейське регіональне бюро ВООЗ, 2022 р. Ліцензія: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. URL : <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/361136/WHO-EURO-2022-5750-45515-65487-ukr.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
4. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U266_22
5. ВООЗ розробила рекомендації щодо відновлення системи охорони здоров'я України у післявоєнний період. URL : <https://www.apteka.ua/article/635894zakon.rada.gov.ua/go/106-2019-p>

Oksana Kiforenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Postdoctoral Researcher of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Оксана Кіфороенко, к.е.н., доцентка, докторантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий консультант: Світлана Дяченко, д.держ.упр., доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NORMATIVE-LEGAL FRAMEWORK OF THE PUBLIC ADMINISTRATION FOR AGRICULTURAL EXPORTS OF UKRAINE IN DISRUPTIVE TIMES

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ЕКСПОРТОМ УКРАЇНИ У РУЙНІВНІ ЧАСИ

Чим ефективніше здійснюється адміністрування/керування агро-експортом, тим ефективніше він функціонує, даючи кращі результати у вигляді збільшення доходу, нижчого рівня безробіття, кращого рівня задоволеності, тощо. Через відмінності в географічному розташуванні, родючості ґрунтів, кліматичних умовах, наявності води та кваліфікованої робочої сили, тощо, експорт сільськогосподарської продукції вступає в дію, транспортуючи сільськогосподарську продукцію з країн/місць, з надлишком, до тих, котрі її потребують. Для того, щоб продовжувати успішно функціонувати, посадові особи публічного управління аграрним експортом повинні адаптуватися самі та адаптувати нормативно-правові та інституційні рамки вказаного управління до мінливих умов сьогодення.

Ключові слова: публічне управління, експорт сільськогосподарської продукції, нормативно – правова база, Україна.

As agriculture is vitally important for the survival of the whole nations and every single homo sapience, being the main source of food for people, forage – for domestic animals and raw materials – for processing industry, the provision of the mentioned products is not less important than the agriculture itself. Due to differences in geographical location, soil productivity, climatic conditions, availability of water and skilled work force, etc., the agricultural products exports come into play, transporting the agricultural production from the countries/locations with its surplus to those with its scarcity. Consequently, as all the spheres of the human activity, the more effective the agro - exports are administered/governed/managed, the more effective it functions, giving the better results in the form of increased income, lower unemployment rate, better satisfaction level, etc. But the challenges of nowadays put their own demands to the functioning of all the society spheres in general and the agricultural exporting in particular. In order to continue functioning successfully, the public administration for agro – exports officials have to adjust themselves as well as adjust the normative – legal and institutional frameworks to the changing current conditions. So, in order to simplify, among the others, exports of agricultural products, on May 12, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Uninterrupted Production and Supply of Agricultural Products During Martial Law», which provides for amendments to such Laws of Ukraine s: «On plant quarantine», «On pesticides and agrochemicals», «On veterinary medicine», «On state control over compliance with the legislation on food products, feed, by-products of animal origin, veterinary medicine and animal welfare» , «On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products» (Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, 2022).

In addition, on the 13th of September, 2022, deputies submitted to the Verkhovna Rada the Draft Law of Ukraine № 8025 «On Amendments to Certain Legislative Acts Regarding State Support of Agriculture and Export of Agricultural Products During Martial Law» (Ligazakon, 2022).. According to the mentioned draft law, article 22 in the Law of Ukraine «On Multimodal Transportation» (1887-IX) shall be supplemented with a new paragraph 5 with the following content: »Temporarily, during the period of martial law, international non-profit organizations can organize the transportation of agricultural products within the framework of multimodal transportation using the rights of the operator in accordance with the given Law» (Ligazakon, 2022)..

As for the Law of Ukraine «On Railway Transport» (Ligazakon, 2021), after the martial law introduction in Ukraine, the cost of services (tariffs) for the transportation of agricultural products by rail transport, as

well as for their storage, loading, transshipment, and other services of transport organizations (including lease or other payment for the use of rolling stock), provided by JSC railway transport «Ukrzaliznytsia» or its separate division, may not increase by more than 15% during each year quarter, if compared to the tariffs (fees) that were in effect for the same services on the day preceding the day of the martial law introduction in Ukraine. But, as everything in this world, such changes in the normative – legal framework of the public administration for agricultural exports have their pros and cons. The flexibility and willingness to adapt to the changing circumstances are good for the said exporting to go on, but the laws and rules being changed are difficult for agro – producers and exporters adjust to without being forced to change the fixed way of their businesses function and not always with the same success, if any.

References

1. Ligazakon. (2021). The Law of Ukraine «On Railway Transport». <https://ips.ligazakon.net/document/z960273?an=&ed=&dtm=&le=>.
2. Ligazakon. (2022). The Law of Ukraine «On the introduction of changes to some legislative acts regarding state support for agriculture and the export of agricultural products during martial law». <https://ips.ligazakon.net/document/JI08068A?an=2>.
3. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (2022). The Verkhovna Rada changed some requirements for the production, import and export of agricultural products during martial law. <https://minagro.gov.ua/news/verhovna-rada-zminila-deyaki-vimogi-do-virobnictva-importu-ta-eksportu-silskogospodarskoyi-produkciji-pid-chas-voyennogo-stanu>.

Юлія Ковальчук, студентка 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Julia Kovalchuk, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF SOCIAL POLICY OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It was established that the state and consequences of the war in Ukraine caused enormous damage to the country's social security. It is well-founded that the new model of social policy of Ukraine should meet the principles and standards of EU social policy, improve the quality of human life, resist demographic changes, strengthen the level of social protection, contribute to the reduction of poverty, strengthen social unity, help overcome discrimination in all its forms, and correspond to financial possibilities state. At the same time, one of the tools for implementing such a comprehensive social protection program should be the digital «Unified Information System of the Social Sphere», which is being implemented by the Ministry of Social Policy of Ukraine. It is recommended that when developing the components of the new social policy, it is worth taking advantage of the trust in Ukraine and the desire to help on the part of the EU member states, as well as their experience in implementing social reforms. It is concluded that the policy of social quality can be one of the most important mechanisms of interaction between the state, business and institutions of civil society in the conditions of socio-economic revival after the war, oriented towards the prospect of building Ukraine as a state of general welfare.

Keywords: public administration, martial law, social policy, social protection.

Соціальна політика є складовою частиною внутрішньої політики держави та визначальним вектором у системі публічного управління загалом. Адже вона вирішальною мірою залежить від стану економіки країни та особливостей публічного управління. Реалізація соціальної політики держави, як правило, базується на задоволенні матеріальних, культурних і духовних потреб громадян, формуванні гармонійно розвинених членів суспільства.

На сьогодні немає загальноприйнятого визначення соціальної політики, підходи окремих науковців до розкриття її сутності відрізняються. Нагадаємо, що соціальна політика у вузькому розумінні – це система заходів, спрямованих на забезпечення добробуту громадян, вирішення завдань так званої «великої п'ятірки»: соціального забезпечення, житлових програм, охорони здоров'я, освіти та служб соціальної допомоги і ресоціалізації. Соціальна політика у широкому розумінні – це регулювання соціальної сфери, соціальних відносин з метою налагодження оптимального функціонування суспільної системи в цілому, створення умов задоволення соціальних інтересів людей, їх всебічного розвитку [1].

Повномасштабне вторгнення російської армії на територію нашої країни, запровадження воєнного стану в Україні стало величезним викликом для всієї системи публічного управління, у тому числі й сфери соціальної політики. Адже запровадження воєнного стану завжди викликає шоківий вплив на різні сфери життєдіяльності держави і суспільства. Це пов'язано як з інституційно-правовими змінами, що слідують у цьому випадку, так і з головною причиною запровадження такого стану – військовою агресією ззовні, а відтак і з різкою трансформацією цілої низки неформальних інститутів, що слідує за нею.

Дійсно стан та наслідки війни в Україні завдали величезної шкоди соціальній безпеці країни. Так, результатом військової агресії стало [2]:

- зростання навантаження на систему соціальної підтримки та соціального страхування населення через постійне збільшення кількості громадян, які потребують отримання соціальних, реабілітаційних послуг та виплат;

- ускладнення верифікації інформації щодо фактичної кількості як дорослих, так і дітей, які потребують соціального захисту та підтримки;

- руйнування об'єктів соціальної інфраструктури, втрата доступу до особистих справ бенефіціарів соціальної підтримки;
- спеціалісти сфери соціальної підтримки населення також стають вимушеними переселенцями, що впливає на обслуговування населення;
- система соціальної підтримки не встигає адаптуватися до значних міграційних рухів громадян, зміною активної лінії ведення бойових дій та зміни переліку тимчасово окупованих територій;
- емоційний розпач громадян від нерозуміння своїх соціальних прав та зобов'язань під час війни;
- недостатнє покриття громад мережею закладів, які надають соціальні, реабілітаційні послуги під час війни, особливо на територіях масового перебування переселенців;
- унеможливлення отримання громадянами України, які проживають у зоні активних бойових дій чи біля неї, на тимчасово непідконтрольних територіях України, належних їм виплат та соціальних послуг та ін.

З огляду на викладене, вважаємо, що нова модель соціальної політики України має відповідати принципам і стандартам соціальної політики ЄС, покращувати якість людського життя, протистояти демографічним змінам, посилювати рівень соціального захисту, сприяти скороченню бідності, посилювати соціальну єдність, допомагати подолати дискримінацію в усіх її формах та відповідає фінансовим можливостям держави.

Визначений Президентом та Урядом України курс на «перезавантаження країни» у післявоєнний час надає шанс переглянути складові існуючої застарілої, і як виявилось, вразливої до масштабної кризи соціальної системи. Так, Україна на шляху до членства в ЄС при формуванні нової соціальної політики має керуватися основоположними принципами функціонування ЄС, а саме «нероздільності соціального та економічного прогресу». Зазначений принцип означає неможливість і недопустимість досягнення одного на шкоду іншому. Отже, соціальна політика держави закладає принципи і культуру взаємоповаги як між людьми, так і між людьми і інституціями, як державними, так і приватними, що повністю відповідає баченню Європейської комісії з підтримки політик держав-членів у сфері соціального залучення (безбар'єрності) та соціального захисту.

При цьому одним з інструментів втілення в життя такої комплексної програми соціального захисту має стати цифрова «Єдина інформаційна система соціальної сфери» (далі – ЄІССС), яка впроваджується Міністерством соціальної політики України.

На наше переконання, при розробці складових нової соціальної політики варто скористатися довірою до України та бажанням допомогти з боку держав-членів ЄС, а також їх досвідом у впровадженні соціальних реформ.

Таким чином, вважаємо, що соціально-економічне відновлення України після завершення війни з РФ, розпочатої агресором 24 лютого 2022 р., стане безумовним пріоритетом державної політики й передбачатиме реалізацію цілого ряду комплексних завдань. При цьому політика соціальної якості може бути одним з найвагоміших механізмів взаємодії держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства в умовах соціально-економічного відродження після війни, орієнтованого на перспективу розбудови України як держави загального добробуту.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: <http://www.du.nauka.com.ua/?op=1&z=1981>
2. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Соціальний захист». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/social-protection.pdf>

Оксана Козум, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Oksana Kohut, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0026275-2043>

Науковий керівник: **Ірина Алексєнко**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГЕОПОЛІТИЧНА РОЛЬ ЄС У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

GEOPOLITICAL ROLE OF THE EU IN CONTEXT OF THE WAR IN UKRAINE

At the current stage of the political, social and legal situation of Ukraine, the need to introduce elements of raising civic consciousness is becoming more and more important. War in Ukraine had a global impact on several essential spheres of social life not only in Ukraine, but also in other European countries, as well as all over the world (great example could be risk of famine in few African countries).

In this context, it is crucial to analyse Ukrainian way to EU as well as impact of this international union on several areas of international policy, especially during full scaled aggression, which started in 2022.

Modern Ukrainian society during the last few years, and especially with the introduction of martial law, has demonstrated an extremely high level of patriotism and a high level of national consciousness.

Furthermore, EU as international union needs to understand that it is precisely the high level of civic education and culture that is able to effectively influence and form a unified civil society, which will contribute to the Parliament of Ukraine with its decisions and actions.

In conclusion, EU institutions made so important financial impact during 2022 for Ukraine, so due to on-going war, so national budget of Ukraine for 2023 will not have so many legal and tech obstacles to go through, but legal and political peculiarities for Ukraine of becoming EU Member-State should be analysed in this context.

Keywords: EU, international policy, European Parliament, war, parliamentary cooperation.

Сучасний контекст відносин України та ЄС набрав особливого значення з початком повномасштабної агресії у 2022 році, хоча брав свій початок ще з 2014 року, коли відбулась Революція Гідності, яка сформувала європейський вектор у міжнародній політиці.

Єдність громадянського суспільства є істотним елементом успішної роботи концепції верховенства права, а також демократичного способу управління. Саме таке суспільство може формувати сектор влади шляхом свідомого вибору відповідної влади, а також забезпечувати вираження громадської думки, співпрацю влади з громадянами, формування законопроектів, які стануть основою для майбутніх ефективних законів. Ця ідея, на моє глибоке переконання, особливо актуальна після Революції Гідності в Україні, нинішньої жорстокої війни, а також імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, оскільки Україна отримала офіційний статус кандидата в ЄС саме у 2022 році.

Я більш ніж впевнена, що якби хтось із міжнародних лідерів та експертів знав хоча б один-два шляхи, як швидко та ефективно для України закінчити цю жорстоку війну, життя мільйонів людей стало б легшим, щасливішим, ми б врятували стільки життів, а також дорогоцінний час.

З одного боку, українській владі вкрай важливо реалізувати всі необхідні стратегії та зробити відповідні кроки не лише у сфері національної безпеки, а й у медійній сфері для формування належної основи для поступового набуття статусу Держави-Члена ЄС. З іншого боку, ЄС висунув ряд вимог та зобов'язань, які держава перед набуттям членства повинна виконати, з огляду на це неможливо однозначно стверджувати про строк їх виконання.

Зокрема, після подання Україною заявки Європейська комісія оцінила її придатність для приєднання. Комісія рекомендувала Україні стати «країною-кандидатом», але тепер наша держава повинна відповідати певним критеріям. До них відповідно до Treaty on European Union належать: наявність стабільних інститутів, які гарантують демократію, верховенство права та прав людини, а також наявність функціонуючої ринкової економіки. Очікується, що вони також будуть дотримуватися цілей ЄС щодо політичного, економічного та валютного союзу.

Варто наголосити, що стати країною-кандидатом – це лише початок процесу вступу, адже Європейська комісія може рекомендувати державам-кандидатам досягти певних контрольних показни-

ків перед початком переговорів. Переговори не можуть початися, доки всі держави-члени не погодяться, що вони повинні початися [4].

Для прикладу варто оцінити історію інших країн-кандидатів. Так, переговори про вступ почалися з Туреччиною в 2005 році, але вони досягли незначного прогресу, перш ніж повністю зупинитися, і, здається, навряд чи вони будуть відновлені найближчим часом. Переговори з Чорногорією почалися в 2012 році і Сербією в 2014 році, але досягли незначного прогресу.

Північній Македонії було надано статус кандидата у 2005 році, а Албанії – у 2014 році. Комісія представила проекти рамок переговорів для обох країн державам-членам ЄС у 2020 році. Але деякі країни-члени не бажали давати добро на початок переговорів [6].

Світ не мовчав, коли в 2022 році почалося повномасштабне вторгнення, і використовував усі можливі способи, щоб запобігти можливим схожим випадкам у майбутньому, це стосується ЄС, зокрема.

За даними DigWatch (Обсерваторія Digital Watch — це всеосяжна обсерваторія цифрової політики, яка забезпечує нейтральне єдине місце для останніх подій, оглядів, подій, акторів, інструментів та інших ресурсів. Обсерваторія є частиною Женевської Інтернет-платформи, (ініціатива швейцарської влади, керована DiploFoundation)) повідомляє, що у відповідь на військові операції держави-агресора в Україні кілька країн оголосили економічні санкції. За даними Білого дому, понад 30 країн, що становлять більше половини світової економіки, оголосили про санкції та експортний контроль проти РФ. Експерти цієї організації наголошують, що слід брати до уваги той факт, що на відміну від фінансових санкцій, які мають миттєвий вплив на економіку, експортний контроль технологічної продукції буде відчуватися з часом. Центри хмарних обчислень, високопродуктивні комп'ютери, авіаційні та оборонні технології, нафтопереробне обладнання потребують регулярної заміни та модернізації мікропроцесорів, контролерів, датчиків і механічних частин. Відсутність доступу до цих технологій може відкинути російську економіку, а також значно послабити її військовий потенціал [7].

Таким чином, геополітика була і є тісно пов'язаною з міжнародною політикою, а також діями медіа та технологічних компаній як на національному рівні (де задіяні лише українські журналісти та компанії), так і на міжнародному рівні (іноземні медіа та технологічні організації тощо). По-друге, український уряд має ряд зобов'язань перед вступом до ЄС, але цей міжнародний союз прекрасно розуміє, наскільки серйозна воєнна ситуація, а також важливість підтримки фінансового та безпекового характеру, формуючи таким чином високий рівень громадянської єдності.

Список використаних джерел

1. A conceptual introduction to the framework is provided in the following. Mitchell, J., «Digital supply-use tables: A step toward making digital transformation more visible in economic statistics», Going Digital Toolkit Note, No. 8, 2021, URL: https://goingdigital.oecd.org/data/notes/No8_ToolkitNote_DigitalSUTs.pdf

2. A roadmap toward a common framework for measuring the Digital Economy, document prepared by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Directorate for Science, Technology and Innovation (STI) and Statistics and Data Directorate (SDD), as an input for the discussions in the G20 Digital Economy Task Force in 2020, under the auspices of the G20 Saudi Arabia Presidency in 2020, (2020) URL: <https://www.oecd.org/sti/roadmap-toward-a-common-framework-for-measuring-the-digital-economy.pdf>

3. Bianchini, M. et I. Kwon, «Blockchain for SMEs and entrepreneurs in Italy», OECD SME and Entrepreneurship Papers, n° 20, Éditions OCDE, Paris, 2020, URL: <https://doi.org/10.1787/f241e9cc-en>

4. Consolidated version of the Treaty on European Union (2016), URL: EUR-Lex - 12016M049 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

5. European Commission, «Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union», 2022, URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/opinion-ukraines-application-membership-european-union_en

6. Stefano Fella Ukraine's application to join the EU, House of Commons Library, UK Parliament, 2022, URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/ukraines-application-to-join-the-eu/>

7. The Digital Watch Ukraine conflict: Digital and cyber aspects, 2022, URL: <https://dig.watch/trends/ukraine-conflict-digital-and-cyber-aspects>

В'ячеслав Корноушенко, студент 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vyacheslav Kornoushenko, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE APPLICATION OF THE LEGISLATION REGARDING THE PREVENTION OF CORRUPTION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

It has been proven that the fight against corruption in Ukraine under martial law continues. In addition to the presence of the appropriate political will, such activity requires appropriate legislative support, the formation of an effective system of state bodies, ensuring the proper coordination of the formation and implementation of anti-corruption policy, preventive measures to prevent corruption, as well as its overcoming in the conditions of martial law. The construction of such an institutional system must comply with international standards (in particular, the UN and Council of Europe conventions against corruption, as well as the recommendations of GRECO and the Istanbul action plan of the OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) anti-corruption network) and best international practice, as well as take into account the peculiarities of the Ukrainian legal system. It was concluded that solving the problem of corruption should be one of the priorities for Ukrainian society, especially at the stage of state restoration. At the same time, solving such a problem is not possible without the application of a comprehensive approach that combines anti-corruption policy, policy of de-oligarchization of Ukraine, legislation and institutions, as well as specific measures in sectors with a high risk of corruption.

Keywords: corruption, anti-corruption legislation, martial law.

На сучасному етапі розвитку української державності корупція набуває ознак всепоглинаючого суспільного феномену, агресивного і непередбачуваного за характером. Це явище спотворює усі сфери суспільного життя: економіку, політику, управління. Корупційні прояви становлять реальну загрозу існуванню конституційно заявлених параметрів української держави (демократичних, соціальних, правових), створюючи тим самим міцне підґрунтя для процвітання в країні системної корупції, агресивно-руйнівний потенціал якої проявляється в її інституціональній експансії. Не випадково експосол США в Україні Джеффри Пайетт заявив, що «корупція в Україні страшніша російських танків» [1].

Загалом нагадаємо, що у зв'язку з розгортанням повномасштабної військової російської агресії проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» введено в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні. За таких умов одним зі стратегічних пріоритетів для країни загалом та системи публічного управління в тому числі визначено боротьбу зі злочинністю та корупцією.

У даному контексті доречно відзначити, що до війни, за оцінками багатьох експертів, Україні вдалося створити ефективну правову та інституційну основу для боротьби з корупцією. Так, сформована антикорупційна інфраструктура включає низку державних органів, що охоплюють різні сторони антикорупційної діяльності. Зокрема, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики. В свою чергу, важливу роль в системі антикорупційних органів відіграє Національне антикорупційне бюро (НАБУ), яке розслідує корупцію на високому рівні під процесуальним керівництвом прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), а також новостворений Вищий антикорупційний суд (ВАКС). Окремо слід згадати й Раду бізнес-омбудсмена, яка з 2015 року запровадила певні стандарти доброчесності в державному і приватному секторах економіки та ін.

Проте, війна внесла свої корективи й у сферу антикорупційної діяльності. Наприклад, через війну призупинено подання електронних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій

держави та місцевого самоврядування та тимчасово не здійснюються заходи фінансового контролю, зокрема повні перевірки декларацій посадовців. Багато співробітників антикорупційних органів приєдналися до збройних сил для боротьби з ворогом на фронті. Водночас війна створила й нові можливості для корупції, а також може створити великий ризик для післявоєнної відбудови України та її подальшого розвитку в напрямку європейської інтеграції і впровадження визнаних міжнародних практики і стандартів [3].

Отже, оскільки дія правового режиму воєнного стану продовжується, необхідно розробити та прийняти збалансовані рішення, які дозволять повноцінно застосовувати антикорупційне законодавство навіть в умовах воєнного стану. Для цього 20.06.2022 року ВРУ було прийнято Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки, яка покликана значно зменшити рівень корупції у сферах, які українці вважають найбільш корумпованими (митна справа та оподаткування, суди та органи правопорядку, державне регулювання економіки, будівництво і земельні відносини, сектор оборони, охорона здоров'я).

Важливо також нагадати й про те, що 03.08.2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану». Законом врегульовані питання одержання та декларування подарунків, подання повідомлень про суттєві зміни в майновому стані та про відкриття валютного рахунку в установі банку – нерезидента в умовах воєнного стану, а також визначені строки подання таких документів у майбутньому.

На сьогодні боротьба проти корупції в Україні в умовах воєнного стану продовжується, окрім наявності відповідної політичної волі, така діяльність вимагає належного законодавчого забезпечення, формування дієвої системи державних органів, забезпечення належного координування формування та реалізації антикорупційної політики, превентивні заходи запобігання корупції, а також її подолання в умовах воєнного стану. Побудова такої інституційної системи повинна відповідати міжнародним стандартам (зокрема, конвенціям ООН та Ради Європи проти корупції, а також рекомендаціям ГРЕКО та Стамбульського плану дій антикорупційної мережі ОЕСР і передовій світовій практиці, а також враховувати особливості української юридичної системи.

Підсумовуючи викладене вище, вважаємо, що розв'язання проблеми корупції має бути одним з пріоритетів для українського суспільства, особливо на етапі відновлення держави. В той же час, розв'язання такої проблеми не є можливим без застосування комплексного підходу, який поєднує антикорупційну політику, політику з деолігархізації України, законодавство та інституції, а також конкретні заходи у галузях з високим ризиком корупції.

Список використаних джерел

1. Мартинов Д. Ю., Обушна Н. І. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового дискурсу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1720>
2. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Антикорупційна політика» URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/anti-corruption-policy.pdf>
3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України № 2322-IX від 20.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2322-20>
4. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану»: Закон України № 2381-IX від 08.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2381-20>

Тетяна Король, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Korol Tetiana, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5161-8503>

Науковий керівник: **Мілена Кравченко**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАТКІВ НА ВИПЛАТУ ПЕНСІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВАЦІЇ

PROVISION OF PENSION PAYMENT EXPENSES UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL: MODERN CHALLENGES AND INNOVATIONS

State pension insurance and a low level of pensions in the conditions of a constant increase in the prices of essential goods and services lead to the impoverishment of the population, especially during the war, so there is a need to introduce additional mechanisms to improve the welfare of the most vulnerable category of the population - pensioners. The state of the solidarity pension system in the conditions of martial law was analyzed in order to develop proposals for Ukraine regarding the directions, means, tools and mechanisms of pension reform, implementation of state policy in related areas. Current issues of financial support of the solidarity pension system, sources of filling the Pension Fund budget, factors that affect the own income of the Pension Fund budget and new tools introduced during the war to increase the income level of pensioners are considered.

Keywords: *solidarity pension system; the budget of the Pension Fund; state finance; means, tools, mechanisms of pension reform.*

Підвищення рівня пенсійного забезпечення, забезпечення фінансовим ресурсом видатків на виплату пенсій в умовах зниження рівня зайнятості населення, пов'язаної з військовою агресією Російської Федерації, є особливо актуальним.

Нині в Україні 10 687,8 тис пенсіонерів (станом на 01.01.2023р.). Протягом 2022 року видатки Пенсійного фонду України на пенсійні виплати становили 574,3 млрд грн, що на 64,4 млрд грн (або на 12,6 %) більше порівняно з 2021 роком. Це пов'язано зі зростанням розмірів пенсійних виплат [3].

Основним джерелом наповнення бюджету Пенсійного фонду є надходження від єдиного внеску, розподіленого на пенсійне страхування, що сплачується з фонду оплати праці найманих працівників, грошового забезпечення військовослужбовців та доходу фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності. Власні доходи Пенсійного фонду України у 2022 році зросли на 69,4 млрд грн, або на 20,8 % порівняно з 2021 роком, що пов'язано зі сплатою єдиного внеску з грошового забезпечення військовослужбовців, залучених до оборони територіальної цілісності України, у тому числі з додаткової винагороди у розмірі 30 та 100 тисяч грн у разі виконання бойових (спеціальних) завдань на лінії бойового зіткнення з противником (так званих «бойових»).

Сума надходжень єдиного внеску, що розподілена на пенсійне страхування за 2022 рік, становить 375,4 млрд грн, з яких 124,1 млрд грн з грошового забезпечення військовослужбовців (33 %). Порівняно з 2021 роком темпи зростання загальних надходжень від єдиного внеску становлять 124,5%, а з грошового забезпечення – 581%. При цьому спостерігається падіння надходжень з фонду оплати праці найманих працівників до 90,8% показників минулого року.

У грудні 2022 року за даними реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування чисельність застрахованих осіб 2022 року склала 10 822,9 тис осіб, що на 1220,3 тис осіб (89,9%) менше, ніж у грудні 2021 року. Найманих працівників налічується 8633,5 тис осіб (з урахування осіб, яким нараховано грошове забезпечення), що менше, ніж у грудні 2021 року на 1 173,9 тис осіб (88,0%) [3]. Відповідно до відомостей про трудові відносини, у 2022 році прийнято на роботу 2 730,8 тис осіб, а припинено трудові відносини з 3159,9 тис. особами. Звільнено на 429,1 тис. осіб більше, ніж працевлаштовано.

Отже, співвідношення чисельності застрахованих осіб до пенсіонерів складає 1:1. Очевидно, що в таких складних умовах важливо було виконувати планові показники та вчасно виплачувати/перераховувати пенсійне забезпечення громадян.

Під час війни з метою фінансової підтримки пенсіонерів, підвищення рівня їх добробуту було розроблено та прийнято Закон України від 4 листопада 2022 року № 2734-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення механізму участі у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні» (далі – Закон № 2734) [1]. Закон надав можливість робити благодійні пенсійні внески на користь конкретної людини або Пенсійного фонду. Здійснювати благодійні внески може громадянин України, іноземець чи благодійний фонд на користь конкретної людини, яка вже отримує пенсію. Постановою правління Пенсійного фонду України від 15.02.2023 № 8-1 «Про затвердження Порядку сплати благодійної пожертви та виплати її частини пенсіонерів» [2] врегульовано механізм сплати такої пожертви та виплати її отримувачу. Так, не пізніше одного місяця з дня надходження благодійних пожертв, що надійшли на окремий рахунок Пенсійного фонду України, відкритий у банку, територіальні органи Пенсійного фонду України включають у документи для виплати пенсій 70% одержаних сум персоналізованої благодійної пожертви пенсіонерів. Тобто згідно Закону №2734, людина отримує 70% від благодійного внеску, 30% підуть на користь Пенсійного фонду. Також можна робити знеособлені внески – тоді вся сума буде зарахована до ПФУ і поділена між пенсіонерами, які отримують пенсії із солідарної системи.

Таким чином зазначеним нововведенням розширено перелік джерел наповнення бюджету Пенсійного фонду. Разом з цим у доповнення до діючої солідарної системи пенсійного страхування та додаткового недержавного пенсійного страхування за рахунок благодійної пожертви запроваджено механізм збільшення доходів пенсіонерів.

Список використаних джерел

1. Закон України від 04.11.2022 № 2734-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення механізму участі у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2734-IX#Text>

2. Постанова правління Пенсійного фонду України від 15.02.2023 № 8-1 «Про затвердження Порядку сплати благодійної пожертви та виплати її частини пенсіонерів». URL: <https://www.pfu.gov.ua/2156650-postanova-pravlinnya-pensijnogo-fondu-ukrayiny-vid-15-02-2023-8-1-pro-zatverdzhennya-poryadku-splaty-blagodijnoyi-pozhertvy-ta-vyplaty-yiyi-chastyny-pensionerovi-zareyestrovano-v-ministerstvi-yustyt/>

3. Статистика. Інформаційна сторінка вебпорталу Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua>.

Ірина Криворучко, к.держ.упр., провідний фахівець сектору організації навчання слухачів вищих керівних кадрів відділу організаційного забезпечення навчального процесу Навчально-наукового інституту державного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Kryvoruchko, Candidate of Sciences in Public Administration, Leading Specialist of the Sector of training organization of trainees of senior management personnel of the Department of organizational support of the educational process of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0149-8512>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

CERTAIN ASPECTS OF LEGAL SUPPORT OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE IN FOREIGN COUNTRIES

The author analyzes the current state of legal support for administrative procedure in foreign countries and finds out that most EU Member States provide for legal regulation of administrative procedure at the level of laws or codes. The peculiarity of these acts is, inter alia, that they define both the principles and general requirements and peculiarities of the administrative procedure. Each individual state applies different models of legal regulation of the administrative procedure category, which makes it difficult to speak about specific international legal provisions in the field of administrative procedures. All legislative acts on administrative procedures are united by the fact that they regulate administrative procedure in general. The main idea of these acts is the existence of general rules that apply to all administrative procedures.

Keywords: *administrative procedure, legal regulation, administrative body.*

Правове забезпечення здійснення адміністративної процедури в Європейському Союзі належить до національної компетенції держав-членів, тому підходи щодо закріплення інституційних аспектів у законодавчих актах в окремих державах-членах ЄС відрізняються. Проте керівними органами ЄС сформульовано загальні стандарти, що побудовані на принципах Європейського адміністративного простору, у відповідності з якими переглядаються інституційні, організаційні напрями діяльності адміністративних органів, удосконалення процесу здійснення адміністративних процедур задля відповідності вимогам до діяльності публічно-адміністративних органів у їх взаємовідносинах із фізичними та юридичними особами. Загальні стандарти містяться в установчих актах ЄС, окремих актах законодавства ЄС, практиці Європейського суду з прав людини.

У більшості держав-членів ЄС нормативно-правове регулювання адміністративної процедури передбачено на рівні законів або кодифікованих законодавчих актах.

В західних країнах кожна окрема держава застосовує різні моделі правового регулювання категорії адміністративна процедура, через що складно говорити про конкретні міжнародні нормативні положення у сфері адміністративної процедури. У переважній більшості в цих країнах категорія адміністративної процедури зафіксована в формі кодексу, що включає всі адміністративні процедури (Італія, Німеччина, Іспанія, Австрія та ін.) й, відповідно, спеціальних процесуальних нормативних актах, що відносяться до відповідних галузей адміністрування (Великобританія, США, Франція, деяких Скандинавських країнах та ін.).

У різних державах предмет та сфера дії законодавчих актів про адміністративну процедуру можуть суттєво різнитися. Так, адміністративні процедури одних держав містять положенням про індивідуальний адміністративний акт (Німеччина, Швейцарія), а в інших країнах (США, Франція) встановлено додатково порядок підготовки й прийняття нормативно-правових актів.

Уперше в США своє законодавче закріплення інститут адміністративних процедур отримав із прийняттям Федерального Закону «Про адміністративну процедуру» (1946 р.), яким врегульовується процедура інформування громадян про діяльність адміністрації, порядок нормотворчої роботи адміністративних органів, судової діяльності відповідних установ. Закон про адміністративні процедури США не містить перелік відносин, на які поширюється його дія, однак за змістом закон є діючим для видання нормативних й індивідуальних правових актів; оскарження актів у межах органів виконавчої влади; судового оскарження, ліцензування. В цьому аспекті доцільно звернути увагу на

регулювання в цьому Законі участі громадян у підготовці правового акту в вигляді петицій, консультацій, дорадчих комітетів. Зацікавлені особи мають право звернутися до установи з петицією щодо видання, зміни або скасування законодавчого акту [1, с.389-459].

Отже, адміністративно-процедурне право та відповідний закон США містить процедурні норми, що деталізують відносини громадянина та адміністративного органу. Цей адміністративно-правовий інструментарій продукує залежність публічної адміністрації від громадянина та змушує її не порушувати права громадян та здійснювати свою діяльність ефективно.

В багатьох країнах, як наприклад ФРН, категорія адміністративної процедури не розповсюджується на внутрішні організаційні процедури, оскільки основною метою є фіксація участі громадян в період прийняття управлінських рішень. У деяких випадках правове регулювання процедур адміністративного характеру є зайвим.

Слід зазначити, що в усіх державах адміністративні процедури мають безпосереднє відношення до прийняття рішень, які забезпечуються законодавством, що зачіпають права та інтереси громадян.

Багато країн Західної Європи (Іспанія, Австрія, ФРН), для яких притаманним є традиційне бюрократичне регулювання, звертаються до методу детального регламентування й здійснюють процеси систематизації та кодифікації адміністративної процедури.

У залежності від предмета та сфери дії здійснення адміністративної процедури, характеру, велика кількість країн передбачає їхні різновиди: стосовно прийняття нормативно-правових актів; із прийняття індивідуальних актів; із надання публічних послуг тощо.

У деяких зарубіжних країнах здійснюють класифікацію адміністративних процедур у відповідності зі сферою діяльності публічної адміністрації – адміністративні процедури в економіці, виконавчому провадженні тощо.

Питання законодавчого регулювання адміністративної процедури в ФРН забезпечується Законом про адміністративну процедуру (1976 р.), що діє на рівні федерації. Так, на всіх землях ФРН прийнято відповідні правові акти, що врегульовують питання адміністративно-процедурних відносин на відповідному рівні, фундаментальною засадою яких є федеральний закон. Законом не врегульовується питання, що стосується адміністративної юстиції, однак є чітко зазначені межі питань та сфера впливу, що регулюються [1, с. 192-231].

Адміністративна процедура в зарубіжних державах стала надважливим механізмом правової держави, що покликана гарантувати участь громадян під час ухвалення управлінських рішень, а також врахування інтересів громадян щодо реалізації публічної політики.

У більшості держав-членів ЄС передбачено правове регулювання адміністративної процедури на рівні законів чи кодифікованих актів законодавства. Кожна окрема держава застосовує різні моделі правового регулювання категорії адміністративної процедури, через що важко говорити щодо конкретних міжнародних правових положень у цій сфері. Усі законодавчі акти щодо адміністративних процедур поєднує те, що вони регулюють адміністративну процедуру загалом. Основною ідеєю цих актів є наявність загальних правил, що діють на всі адміністративні процедури.

Таким чином, дослідження досвіду правового забезпечення адміністративних процедур зарубіжних країн, виявлення сутнісних та функціональних своєрідних елементів адміністративної процедур, його аналіз, а також їх закріплення матиме позитивний вплив на становленні та успішному функціонуванні категорії «адміністративної процедури» в Україні.

Список використаних джерел

1. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України. автор-упоряд. В. П. Тимошук. К.: Факт, 2003. 496 с.
2. Зілер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз: пер. з фр. В. Ховхуна. К.: Основи, 1996. 316 с.
3. Михайлюк Я. Б. Адміністративні послуги у країнах Європейського Союзу та Україні (порівняльно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 248 с.
4. Рекомендація № R (87) 16 Комітету Міністрів Ради Європи «Державам-членам щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб»: від 17.09.1987 р. URL: <http://do2.gendocs.ru/docs/index-416420.html?page=43>

Станіслав Ларін, к. держ. упр., доцент, Центральний інститут післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПНУ
Stanislav Larin, Associate Professor of Central Institute of Postgraduate Education, University of Educational Management of the National Academy of Educational Sciences
<https://orcid.org/0000-0001-8544-7714>

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS FOR THE PROTECTION OF NATIONAL VALUES IN FOREIGN COUNTRIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

For centuries, Europe has formed values that have been attractive to countries outside its political, economic and cultural space for many years. These values were partially enshrined in the Declaration of European Identity adopted by the European Society (the name of the European Union when it consisted of nine member states) in 1973 in Copenhagen.

The declaration of European identity was based on a common heritage based on the following values: an equal attitude to life, shaped by the idea of creating a society according to people's needs; principles of effective democracy; equality before the law; social justice and respect for human rights. In order to join the European community, Ukraine must adapt these values and develop a civilized defense of the national values of the Ukrainian state, especially in the face of globalization challenges and transformational changes.

Mechanisms for the protection of national values of Germany, France, or Great Britain should be used for public administration in Ukraine precisely in those aspects that are perceived by Ukrainian society and the state. We believe that among the priority European achievements that should be implemented in Ukraine are: security, moral and ethical, cultural, in order to increase the level of self-awareness of citizens of the state regarding their perception of Ukraine as part of the European Union and the development of civic education.

Keywords: mechanisms, moral and value, ethical, cultural, organizational, legal.

Сьогодні актуальним є дослідження особливостей державного управління захистом національних цінностей в інших країнах, які розглядаються через теоретичний аналіз інноваційних підходів до ефективного публічного управління та можуть бути адаптовані в Україні в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Концептуальні основи державного управління в різних аспектах досліджували Л. Антонова, В. Бакуменко, М. Білинська, І. Грицяк, Д. Дзвінчук, В. Козаков, С. Онищук, Б. Парахонський, О. Радченко, М. Розумний, А Ручка, Л. Чупрій та ін. Проблеми удосконалення державного управління у сфері національної безпеки знайшли відображення у працях таких вітчизняних учених, як В. Абрамов, В. Горбулін, А. Качинський, В. Ліпкан, Р. Марутян, Г. Ситника, Г. Цитник, Ч. Чомін, М. Шевченка та ін.

Змістовні та змістовні аспекти управління сучасними політичними процесами, формування національної самосвідомості та духовно-ціннісного розвитку українського суспільства розглядалися у працях В. Андрущенко, В. Карлової, Е. Лібанова, П. П'єтровського, П. Ситніка, П. П. Петровського, В. Скуратівський, В. Тертичка, В. Трощинський та ін.

Ця проблематика розробляється також у працях зарубіжних учених – А. Сміта (A. Smith), П. Шмідта (P. Schmidt), В. Магуни (V. Maguna), Р. Лотце (R. Lotze), Н. Чавчавадзе (N. Chavchavadze), Ю. Хабермас (J. Habermas), С. Хантінгтон (S. Huntington) та ін.

Однак державне управління захистом національних цінностей в зарубіжних країнах є малодослідженою темою в галузі науки «Державне управління».

Для діалектичного поєднання теорії та практики при класифікації цінностей Об'єднаної Європи слід спиратися на фактичний матеріал – переліки цінностей, зафіксовані у нормативно-правових документах, якими є: «Договір, що запроваджує Європейський Союз» [1], «Договір, що запроваджує Конституцію для Європи» [2], Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі [3], Лісабонський договір [4]. Зазначені нормативно-правові акти є концептуальними документами, що фіксують еволюцію ОЄ загалом та політичного простору зокрема, і є лише спробою (суб'єктивною) об'єктивного відображення частини реальності і не може претендувати на повний її опис.

Лісабонський договір встановлює цінності (ст. 2), цілі (ст. 3), а також визначає права, свободи і принципи (ст. 6), які не виходять за межі міжнародного права. Союз сформулював своє ставлення до демократичних принципів (ст. 9–12 розд. II), які покладені в основу його діяльності.

Європейська інтеграція ще з часів ЄОВС була орієнтована на вирішення економічних завдань, які відображалися в установчих договорах, згідно з якими формулювалися принципи взаємодії держав-членів всередині Співтовариства. І тільки в преамбулі Римського договору зазначалося, що воно засноване для збереження миру і свободи, що побічно передбачало наявність певних політичних завдань, які повинні були бути забезпечені інструментами економічної інтеграції. Згодом у преамбулі Єдиного європейського акта держави-члени Співтовариства заявили про свою «рішучість сприяти спільними зусиллями розвитку демократії, що спирається на основні права і передусім, на право свободи, рівності та соціальної справедливості» [1].

У преамбулі Маастрихтського договору підтверджувалася «їх прихильність до принципів свободи, демократії, поваги до прав людини, основних свобод і верховенства права» і декларувалося «бажання поглиблювати солідарність між своїми народами на основі принципу поваги до їх історії, культури і традицій» [5].

Новий етап відзначений в Амстердамському договорі, який додав до Маастрихтського договору ст. 6, в якій встановлювалося, що «Союз заснований на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини та основних свобод, а також верховенства права, принципах, загальних для всіх держав-учасниць». Повага цих принципів є умовою прийняття нових членів до Спільноти (ст. 46 Маастрихтського договору), і в Договорі передбачена можливість застосування санкцій в разі порушення цих принципів будь-якою державою-учасницею [5, ст. 7].

З часом ці принципи були підтвержені, розширені і згодом перетворені на «цінності», тобто положення більш високого порядку, ніж просто принципи, про що вперше було заявлено в преамбулі Хартії основних прав, яка встановлювала, що Союз ґрунтується на загальних і неподільних цінностях – людській гідності, свободі, рівності і солідарності; він спирається на принцип демократії і принцип верховенства права [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що ЄС у ХХІ ст. поступово почав формувати нове розуміння своєї єдності як спільноти цінностей, а не тільки єднання, за певними принципами і метою. Не випадково Лісабонський договір пішов цим же шляхом. Стаття 2 Лісабонського договору, що замінила аналогічну статтю Маастрихтського договору, в першому абзаці містить короткий перелік фундаментальних європейських цінностей, до яких відносяться: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права і дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин.

Ці цінності є спільними для держав-членів у межах суспільства, що характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю жінок та чоловіків, стали основою для визначення механізмів державного управління захистом національних цінностей в зарубіжних країнах.

Задекларовані цінності об'єднаної Європи є актуальними для українського суспільства в умовах інтеграції України до європейської спільноти. Крізь призму демократичного ідеалу визначимо механізми державного управління їх захистом: *організаційний; нормативно-правовий; морально-ціннісний; ресурсний.*

Шляхи адаптації європейського досвіду щодо формування державного механізму захисту національних цінностей має базуватися на узагальненні досвіду участі у міжнародних проектах, зіставляючи рейтинги національних цінностей українського народу та європейських, порівнюючи історичну спадщину України та європейських країн [6].

Розглянемо на прикладі запровадження морально-ціннісного механізму в європейських країнах, який знайшов своє відображення у документі «Хартія основних прав Європейського Союзу» [7]. Проект документа був урочисто проголошений на засіданні Європейської Ради 7 грудня 2000 р., а повної юридичної сили він набув 1 грудня 2009 р. разом із набранням чинності Лісабонського договору. Прийняття цього документа було викликано необхідністю визначити спільні цінності нового політичного утворення (Європейського Союзу) й гарантувати основні права громадян уже в контексті законодавства та інститутів ЄС. Загалом «Хартія» складається із 54 статей, що поділені на сім розділів. Перші шість визначають фундаментальні цінності, а останній, сьомий розділ, тлумачить та регулює застосування документа. Отже, до цінностей, визначених європейською спільнотою та зафіксованих у документі, належать [7]:

– гідність (розділ 1, ст. 1–5): права та гарантії, які забезпечують гідне існування людської особистості в суспільстві: право на життя, право на особисту недоторканність, заборона тортур та

іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження, покарань, свобода від рабства та підневільного стану;

– свобода (розділ 2, ст. 6–19): фундаментальні громадянські та політичні свободи, закріплені в Європейській конвенції з прав людини: право на свободу та особисту недоторканність, повага до приватного та сімейного життя, захист інформації особистого характеру, свобода думки, совісті та релігії, свобода вираження власної думки та свобода інформації, свобода зборів та асоціацій, а також певні соціальні права – право на освіту, свобода професійної діяльності та право на працю, свобода підприємництва, право власності тощо;

– рівність (розділ 3, ст. 20–26): рівність людей у правах, недопущення дискримінації, культурне, релігійне та мовне різноманіття, рівні права між чоловіками та жінками, захист прав дитини та людей похилого віку;

– солідарність (розділ 4, ст. 27–38): певні трудові права – право працівників на отримання інформації, право на ведення переговорів та колективні дії, право на послуги із працевлаштування, захист у ряді незаконного звільнення, справедливі та рівні умови праці, соціальне забезпечення та соціальна допомога, охорона здоров'я, захист навколишнього середовища та прав споживача (перегукується з деякими положеннями Європейської соціальної хартії, яка вже стала частиною права ЄС);

– громадянство (розділ 5, ст. 39–46): активне та пасивне виборче право на виборах до Європейського парламенту та на муніципальних виборах, право на належне управління, право на доступ до документації, право на звернення до Омбудсмена ЄС, свобода пересування та проживання, дипломатичний та консульський захист;

– правосуддя (розділ 6, ст. 47–50): закріплюються не стільки права, скільки гарантії прав особистості, переважно в межах кримінального процесу: право на ефективний правовий захист та доступ до неупередженого суду, презумпція невинуватості та право на захист, забезпечення принципів законності та відповідності покарання вчиненому злочину.

Таким чином, ціннісний механізм в європейських країнах має неабстрактне значення, а й цілком конкретне вираження у вигляді базових фундаментальних прав, свобод тощо, зафіксованих у відповідних документах ЄС. На нашу думку, й окремі громадяни, і українське суспільство в цілому, декларуючи власні євроінтеграційні стремління та захищаючи їх на практиці, прагнуть до встановлення та утвердження системи цінностей, що буде базуватимуться на зазначених вище установках, впровадженні ціннісного механізму [8; 9].

Проголошені європейські цінності не вирізняються новизною змісту, вони радше відтворюють ті принципи, які широко закріплені і визнані міжнародним правом, внутрішнім законодавством держав-членів ЄС, а також чинними міжнародними договорами. Відносно ст. 2 Лісабонського договору про ЄС, новелою в порівнянні з попередніми установчими актами стало згадування про захист прав осіб, що належать до меншин.

Однак спільне бачення «європейських цінностей» наразі не дає явлення про особливості систем національних цінностей країн-учасниць ЄС. Кожна з націй сучасної Європи має певні відмінні ознаки, які слугують «маркерами» її національної культури, що засновується на особистісних установках та цінностях, що є темою для подальших досліджень [8; 9].

Список використаних джерел

1. Договір про Європейський Союз (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). Законодавство України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi?nreg=994_029. (дата звернення 20.11.2022)
2. Договір про запровадження Конституції для Європи. Информационно-правовой портал «Законодательство Украины». Рим, 2003 URL: <http://www.uazakon.com/big/text312/pg1.htm>. (дата звернення 20.11.2022)
3. Копенгагенські критерії членства в Європейському союзі (інформаційно-аналітична довідка). МЗС України URL: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>.
4. Лісабонська угода. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення 20.11.2022)
5. Маастрихтський договір (Договір про утворення Європейського Союзу) URL: <https://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.

6. Ларін С.В. Публічне управління захистом національних цінностей в Україні: виклики та загрози в умовах війни. *Аспекти публічного управління : наук. журн.* Дніпро, 2022. Т. 10. № 3. С. 20–28. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/938/911> DOI: <https://doi.org/10.15421/152211>.
7. Хартія основних прав Європейського Союзу : [пер. А. Пендак]. Ніщський договір та розширення Європейського Союзу. Київ, 2001. 124 с. (дата звернення 20.11.2022)
8. Liudmyla Ivashova, Stanislav Larin, Nataliia Shevchenko, Liudmyla Antonova, Serhii Yurchenko, Myroslav Kryshchanovych. (2022). Introduction of Smart-Management into the System of Public Management of Regional Development in the Context of Strengthening National Security of Ukraine. *IJCSNS. International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22 No. 9 pp. 369-375. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.49>.
9. Ларін Станіслав. Публічне управління захистом національних цінностей в умовах воєнних дій в Україні: теоретико-методологічний підхід // Гонюкова Лілія, Ларіна Наталія, Ларін Станіслав. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 16. С. 356–382. URL : <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/301>. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2022.16.04>

Юлія Лимар, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuliia Lyymar, student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОТВОРЧІСТЬ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС

LAW-MAKING IN UKRAINE DURING WARTIME

Wartime in Ukraine is a total challenge for the society. Ukrainian legislation wasn't ready for it. This article is devoted to law-making during the wartime, key factors and modern instruments that will guide Ukraine to better procedures of creating and implementing legal acts.

Considering Ukraine's path to integration into the European Union, one of the most important tasks of law-making activity is formation of modern Ukrainian legislation in compliance with the standards laid down in international legal documents. Law-making activity during the wartime requires prudence, planning and systematic approach to the development of legal acts. It needs focusing on conscious law enforcement and forecasting the consequences of the adoption of normative and legal acts.

Keywords: «law-making», «legislation», «legal acts».

На початку повномасштабної війни, яку розпочала російська федерація проти України 24 лютого 2022 року, національне законодавство не врегульовувало в повній мірі всі ситуації та виклики, які з'явилися у зв'язку з військовою агресією.

Вже з першого дня війни розпочалася активна правотворча діяльність уповноважених суб'єктів: Верховна Рада України протягом 2022 року намагалася ухвалити всі ключові рішення, які стосуються воєнного часу (наразі цей процес продовжується); правотворчу діяльність Кабінету Міністрів України з самого початку військових дій зосереджено насамперед на забезпеченні сил оборони, проведенні нової економічної політики, продовольчої безпеки, підтримці соціальних програм допомоги тощо.

Спільні зусилля суб'єктів правотворчої діяльності на «правотворчому фронті» спрямовані на досягнення найважливіших завдань, які сьогодні стоять перед нашою державою: правового забезпечення державного суверенітету та територіальній цілісності, економічної самостійності, дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина, які зазнали в цей складний період тимчасових обмежень.

Поряд з цим, одним із найважливіших завдань правотворчої діяльності є формування сучасного українського законодавства з дотриманням стандартів, закладених у міжнародно-правових документах. Так, навіть в умовах воєнного стану правотворчість в Україні в контексті інтеграції до Європейського Союзу має бути планомірною, прогнозованою та впорядкованою.

Події 2022 року ще раз підтвердили важливість унормування основоположних засад правотворчого процесу як основи діяльності сучасної правової держави. Свідченням зазначеного є прийняті в період дії воєнного стану нормативно-правові акти, які за змістом і за формою відповідають основоположним конституційним засадам, визнаним світовим та і європейським стандартам впорядкованості правотворчої діяльності (наприклад: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» визначає особливості трудових відносин у період дії воєнного стану) [1, с.201].

З метою адекватного відображення у нормативно-правових актах процесів, які відбуваються в суспільстві, необхідно постійно виявляти, вивчати та вміло використовувати закономірності, що спрямовують ці процеси. Саме тому передумовою створення нормативно-правових актів є пізнання реальних умов, факторів та обставин відповідних суспільних відносин, правове регулювання яких диктується потребами в соціально-економічному розвитку держави. Вони повинні аналізуватись в органічному зв'язку із загальними умовами та конкретним середовищем.

Дієвим інструментом забезпечення якості законодавства України є правовий моніторинг – систематична, комплексна діяльність суб'єктів правотворчої діяльності, спрямована на спостереження, аналіз та оцінку законодавства під час його реалізації з метою його вдосконалення та прогнозування розвитку.

Метою правового моніторингу є виявлення необхідності та можливості удосконалення чи скасування чинного або підготовки нового нормативно-правового акта, усунення колізій та прогалин у правовому регулюванні [4].

Правовий моніторинг здійснюється шляхом: аналітичного узагальнення даних про практику застосування нормативно-правових актів; нормозастосовної і судової практики про дію нормативно-правових актів; проведення опитувань громадської думки з приводу змісту і дії нормативно-правових актів; аналітичного узагальнення звернень громадян та їх об'єднань до державних органів, органів місцевого самоврядування з питань, що пов'язані з дією та реалізацією нормативно-правових актів; обміну між державними органами, органами місцевого самоврядування інформацією щодо застосування нормативно-правових актів; аналізу судових рішень у справах про оскарження нормативно-правових актів.

Під час правового моніторингу також доцільно аналізувати наявні статистичні дані, міжнародний досвід, практику Європейського суду з прав людини тощо.

За результати правового моніторингу готується звіт, який має включати, зокрема, інформацію про застосовані суб'єктом правотворчої діяльності способи здійснення правового моніторингу та їх результати; кількісні показники щодо виявлених колізійних, неефективно реалізованих, застарілих, дублюючих, корупціогенних норм, прогалин норм права, надмірної кількості бланкетних і відсильних норм, норм тимчасової дії; відомості про заходи щодо підвищення ефективності реалізації нормативно-правового акта або обґрунтовану необхідність його зміни, визнання його таким, що втратив чинність, скасування, прийняття (видання) нового нормативно-правового акта; пропозиції до документів планування правотворчої діяльності; декілька варіантів вирішення досліджуваних проблемних питань; очікувані результати (прогнозування) від впровадження напрацьованих пропозицій.

Планування правотворчої діяльності може розглядатися як нормативно врегульована скоординована діяльність державних органів, що базується на результатах прогнозів та моніторингу й містить взаємопов'язані та взаємообумовлені компоненти [4].

Планування дає можливість виключити випадкові, непродумані кроки в правотворчості, усунути дублювання та колізії в нормативно-правових актах, узгодити роботу державних органів різних рівнів, визначити пріоритети, встановити послідовність прийняття окремих актів, створити необхідні умови для підготовки документів високої якості, провести теоретичні консультації з провідними науковими та навчальними установами.

Планування правотворчої діяльності є одним із засобів забезпечення юридичної єдності законодавства, внутрішньої узгодженості його нормативних приписів, їх взаємної пов'язаності, повноти і несуперечливості.

Воно відіграє значну роль у процесі вдосконалення законодавства, його систематизації, дозволяє своєчасно та ефективно вирішувати завдання щодо заповнення прогалин в правовому регулюванні, скасування застарілих норм, створення системи нормативно-правових актів, які за своїм змістом і юридично-технічним рівнем відповідають загальноновизнаним європейським та світовим стандартам і спроможні забезпечити належний рівень дотримання та охорони прав і свобод людини та громадянина.

Важливим завданням правотворчої діяльності є забезпечення належної якості нормативно-правових актів. Так, насамперед, слід зазначити про те, що в чинному законодавстві не має чітких вимог до розробки нормативно-правового акту, наявні лише вимоги щодо техніко-юридичної досконалості нормативно-правового акту, що стосуються більше його зовнішньої форми [1, с. 148].

Для підвищення ефективності нормативно-правових актів, які мають на меті врегулювання нових суспільних відносин або передбачаються суттєві зміни до вже наявного регулювання, розробці проекту нормативно-правового акту має передувати підготовка концепції проекту нормативно-правового акту.

Під концепцією проекту нормативно-правового акта слід розуміти нормативно-правовий або праворекомендаційний (модельний, зразковий) акт у якому у найбільш загальному, системному та концентрованому вигляді офіційно викладені норми, принципи та положення про напрямки, завдання, мету, цілі, функції, засоби, способи, методи, об'єкти, суб'єкти, майбутні механізми реалізації основного (базового) нормативно-правового акта [1, с. 91].

Саме концепція проекту нормативно-правового акту має виконувати інструментальну функцію - на її основі стає можливим формувати ієрархічну систему нормативно-правових актів, що регулюють та охороняють суспільні відносини у певній, однорідній або схожій, сфері суспільного життя [1, с. 90].

Концепція законопроекту важливий етап законотворчого процесу, який з однієї сторони дозволяє підвищити якість нормативно-правових актів, а з іншої - дозволяє запобігти перенавантаженню правотворчих органів нереалістичними законопроектами [1, с.111].

У цьому контексті слід також зазначити про відсутність чітко визначених, в тому числі й на законодавчому рівні, вимог до змісту нормативно-правового акту. Наявні вимоги щодо техніко-юридичної досконалості нормативно-правового акту стосуються його зовнішньої форми [1, с. 148].

Ефективним інструментом правотворчої діяльності є залучення наукової спільноти до процесу правотворення. Вимоги до фаховості правотворчої діяльності обумовлюють необхідність реалізації принципу її наукового забезпечення, тобто результати правотворчої діяльності мають враховувати досягнення науки у сфері, в якій здійснюється правове регулювання, зокрема, й завдяки залученню до правотворчої діяльності представників наукових установ і визнаних фахівців у відповідних галузях науки [2, с. 16].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що правотворча робота у період воєнного стану в Україні потребує виваженості, планування, системного підходу до розроблення нормативно-правових актів, орієнтуватись на усвідомлене правозастосування та прогнозування наслідків прийняття нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Правотворчість в Україні: перспективи законодавчого врегулювання. *Збірник наукових праць*. За загальною редакцією О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. Видавничий дім «Гельветика». 2022. 223 с.
2. Стефанчук Р.О. Про засади правового регулювання правотворчої діяльності в Україні. *Право України*. 2021. № 12.
3. Закон України «Про затвердження Указу Президента України» «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 27.03.2023).
4. Проект Закону України «Про правотворчу діяльність» від 23 червня 2021 року реєстр. № 5707. URL.: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72355 (дата звернення: 27.03.2023).
5. Гриняк А. Б. Правовий моніторинг: завдання та місце в правотворчій діяльності. *Право України*. 2021. № 12.

Олександр Мандзій, студент 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olexandr Mandziy, 2st year student, majoring in «Public Management and Administration, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ольга Берданова**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

CURRENT ISSUES OF THE RIGHTS PROTECTION OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

This article is devoted to the important issues of protection of the territorial community rights. It is justified that the further democratization of public relations in our country largely depends on the territorial community's ability to exercise their right to self-government and to resolve issues of local importance within the framework of the Constitution and laws of Ukraine. The basic territorial community rights are defined and the content of the protection of the territorial communities' rights is revealed. The most widespread violations of the territorial communities' rights are analyzed, in particular in the management sphere, property relations, ecological, social, and cultural spheres. The factors that lead to the restriction of the territorial communities' rights are determined and the tools for solving the problem are considered. The importance of the activity of legal services of local self-government bodies is emphasized and the expediency of introducing the position of municipal attorney for the purpose of legal support of local authorities and community residents is substantiated.

Keywords: territorial community, territorial community rights, legal service, municipal attorney.

Обраний Україною шлях побудови демократичної держави актуалізує питання захисту прав територіальної громади в Україні. Саме територіальні громади є первинною ланкою місцевого самоврядування. Вони мають можливість самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

Право на самоврядування реалізується через такі основні права територіальної громади, як право на власні доходи та розпорядження ними, право на розвиток інфраструктури та соціальних послуг, право на збереження та розвиток культурної спадщини, тощо [2].

Захист прав територіальних громад передбачає забезпечення їхньої самостійності та права на прийняття рішень щодо розвитку власної території, зокрема, у сферах економіки, соціального захисту, культури та освіти.

Порушення прав територіальних громад можуть включати в себе різноманітні дії, які обмежують або позбавляють громаду її самоврядних. Найбільш поширеним є:

Порушення прав на самоврядування, що може включати в себе дії, які обмежують можливість громади самостійно приймати рішення та здійснювати контроль за своїми справами.

Порушення прав на власність (наприклад, незаконне використання майна, що належить громаді, без дозволу чи компенсації).

Порушення екологічних прав - протиправні дії, які негативно впливають на довкілля територіальної громади. Наприклад, забруднення водних або повітряних ресурсів.

Порушення прав на соціальний захист - певні дії, які обмежують можливість громади отримувати доступ до соціальних послуг, зокрема, до медичної допомоги, освіти та інших видів державної підтримки.

Порушення прав на культурне спадщину знищення або знецінення культурних об'єктів громади, таких як, історичні пам'ятки, музеї, бібліотеки, тощо.

Ці порушення можуть бути наслідком дій або бездіяльності владних органів або конкретних осіб, які не дотримуються вимог законодавства, що призводить до обмеження прав громад. Для захисту своїх прав територіальні громади можуть звертатися до суду, правоохоронних органів або інших компетентних державних органів.

У цьому контексті стає важливою адвокатська підтримка звернень територіальної громади. Адвокатура в місцевому самоврядуванні є важливим напрямом діяльності, оскільки юридичне супроводження є невід'ємною складовою будь-яких муніципальних справ. Адвокати можуть на-

давати правову допомогу органам місцевого самоврядування з різних питань, наприклад, пов'язаних з встановленням місцевих земельних відносин, стягненням місцевих податків, створенням комунальних підприємств, взаєминами з державними та міжнародними органами, приватним сектором, тощо.

Крім того, адвокати можуть здійснювати захист прав та інтересів місцевих мешканців, у тому числі з питань житлового будівництва, забезпечення доступу до медичних та освітніх послуг, збереження природних ресурсів та інших важливих питань.

Зазвичай органи місцевого самоврядування мають своїх власних юристів. На юридичну службу органів місцевого самоврядування покладається основне навантаження з контролю, організації та методичного забезпечення відносин за участю органів місцевого самоврядування [3].

Але в деяких складних питаннях, наприклад, у судових процесах, може бути корисним звернутися до професійних незалежних адвокатів. У такому випадку можна отримати спеціалізовану юридичну допомогу та підтримку у суді.

У деяких країнах існує практика введення посади муніципального адвоката, який би забезпечував юридичну підтримку місцевих органів влади та жителів громади. Така практика могла б знизити витрати на юридичні послуги, забезпечити високу якість юридичної допомоги та підвищити ефективність роботи органів місцевого самоврядування щодо захисту прав територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (із змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Кравець О. О. Поняття правової роботи і юридичної служби в органах місцевого самоврядування. Конституційне право. 2016. № 2 (43). С. 6–23.

Макар Марчук, к.ю.н., студент 1-го курсу магістратури, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Makar Marchuk, 1st year master's student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Candidate of Juridical Sciences (Ph.D in Law)

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, д.ю.н., доцентка, завідувачка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

PROTECTION OF THE RIGHTS OF CIVIL SERVANTS: CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT

The issue of protecting the rights of civil servants, especially in the context of ensuring constitutional control over the norms governing their activities, is relevant in view of the need to preserve its integrity, in which the civil service plays a key role. At present, legally enshrined restrictions related to civil service do not always meet the guarantees of protection of their rights due to the impossibility of their practical implementation. This was the subject of a number of appeals to the Constitutional Court of Ukraine. One of the key issues concerned the legal mechanism of recalculation and indexation of civil servants' pensions, which resulted in a decision to declare the challenged provisions unconstitutional. This decision actually laid the foundation for further implementation of the protection of civil servants' rights.

Keywords: *civil service, restrictions related to civil service, protection of civil servants' rights, constitutional protection.*

Питання збереження України як незалежної і суверенної, демократичної, соціальної, правової держави, відстоювання пріоритетів реалізації її політики до утвердження й гарантування основних соціальних цінностей [1], з огляду на ситуацію яка склалася після 24 лютого 2022 року, є не тільки актуальним, а й першочерговим. Крім власне відсічі збройної агресії, вирішення цієї проблеми вимагає дій, спрямованих на підтримання внутрішньодержавної цілісності, забезпечення належного функціонування її основних інституцій, які виступають в ролі гаранта дотримання прав і свобод громадян України всіх національностей. Важливу роль у цьому процесі відіграють ті категорії громадян України, які знаходяться на службі, що функціонує в інтересах держави й українського суспільства та спрямована на виконання завдань і функцій держави [2, преамбула та стаття 1].

Мова йде про державних службовців, основи діяльності яких визначаються виключно законом [1, пункт 12 частини першої статті 92]. Водночас, попри конституційні гарантії доступу до державної служби, наявність профільного закону щодо регулювання питань вступу на державну службу та основних засад її функціонування, направлених у тому числі на забезпечення реалізації державної політики, питання захисту передбачених державою прав цих категорій осіб, усе ще залишається дискусійним та остаточно не вирішеним. Проблема полягає у наявності низки законодавчо закріплених обмежень пов'язаних із перебуванням на посадах державної служби, які не завжди компенсуються при спробах реалізації ними своїх прав, зокрема, через наявність юридичних прогалин чи суперечностей.

Водночас, слід звернути увагу на те, що захист прав державних службовців, з огляду на постійну модернізацію вітчизняного законодавства у сфері державної служби, неодноразово ставав питанням розгляду в межах конституційних проваджень органом конституційної юрисдикції в Україні – Конституційним Судом України (далі – КСУ).

До прийняття в 2015 році нового Закону України «Про державну службу» КСУ розглянув питання, пов'язане з доступом до державної служби, в контексті якого перевіряв існуючі на той час положення стосовно оцінки кваліфікації працівника зазначивши, що Кабінет Міністрів України не встановив атестацію як елемент державної служби, а лише виходячи з єдиної природи державної служби регламентував порядок проведення атестації державних службовців [3]. В іншому провадженні КСУ розглянув питання щодо граничного віку перебування на державній службі, яке відповідно до прийнятого рішення було визнано питанням соціальної та економічної доцільності [4].

Прийняття зазначених рішень зумовлено особливим статусом державних службовців та покладеними на них державою повноваженнями.

Як показує практика, після прийняття у 2015 році Закону України «Про державну службу» активно почали виникати питання щодо конституційності окремих його положень (іноді у взаємозв'язку з положеннями інших законів) щодо гарантій належного фінансового забезпечення державних службовців, яке в тому числі пов'язане з існуючими щодо них обмеженнями займатися оплачуваною діяльністю, окрім наукової, викладацької, творчої.

Питання конституційності окремих положень Закону України «Про державну службу» щодо соціального захисту державних службовців були предметом оскарження в 7 конституційних скаргах, що надійшли в період з кінця 2016 року по березень 2023 року [5]. За деякими з них було відмовлено у відкритті провадження через явну необґрунтованість неконституційності оспорюваних положень, чи невідповідність конституційної скарги за формою вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII [6].

Водночас, у контексті звуження права державних службовців на перерахунок пенсії, як законного очікування (складової принципу верховенства права), гарантованого Основним Законом України, була розглянута конституційна скарга Мосюрчака Василя Івановича, яку можна вважати зразковою в аспекті захисту прав державних службовців. КСУ, підтверджуючи свої попередні юридичні позиції щодо можливості зміни механізму нарахування соціальних виплат лише з урахуванням сутності змісту права на соціальний захист і гарантування недопустимості порушення рівності конституційних прав і свобод. З огляду на це, оцінюючи юридичний механізм перерахунку та індексації пенсій державних службовців КСУ визнав неконституційним підпункт 1 пункту 2 розділу XI „Прикінцеві та перехідні положення» Закону України „Про державну службу» у тім, що ним унеможливлено перерахунок розмірів пенсій, призначених на підставі статті 37 Закону України „Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723-XII зі змінами [7]. Таким чином, орган конституційної юрисдикції захистив суб'єкта права на конституційну скаргу та інших державних службовців, в яких були певні правомірні очікування стосовно їх пенсійного забезпечення на підставі раніше прийнятих приписів щодо перерахунку розмірів попередньо призначених пенсій, як основного джерела їх соціального захисту.

Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що питання захисту прав державних службовців за допомогою сформованих у конституційному процесі юридичних позицій усе ж таки перейшло з суто теоретичної в практичну площину. Водночас, цей процес не можна вважати завершеним, з огляду на наявність відкритих проваджень щодо інших питань, пов'язаних із державними службовцями, а також у зв'язку із трансформацією національного законодавства в напрямі його адаптації до європейських стандартів, що нажалі може супроводжуватися порушенням конституційних принципів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Закон України «Про державну службу» від 10.01.2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців» (справа про атестацію державних службовців) від 08.07.2003 р. № 15-рп/2003. Офіційний вісник України. 2003. № 29. Ст. 1487.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 23 Закону України «Про державну службу», статті 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», статті 42 Закону України «Про дипломатичну службу» (справа про граничний вік перебування на державній службі та на службі в органах місцевого самоврядування) від 16.10.2007 р. № 8-рп/2007. Офіційний вісник України. 2007. № 80. Ст. 2979.
5. Конституційні скарги, що надійшли до Конституційного Суду України Офіц. вебсайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/konstytuciyini-skargy>.
6. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017 № 35 Ст. 376.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 1 пункту 2 розділу XI „Прикінцеві та перехідні положення» Закону України „Про державну службу» від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII (щодо гарантій соціального захисту державних службовців) від 23 груд. 2022 р. № 3-р/2022. Офіційний вісник України. 2023. № 6. Ст. 530.

Дар'я Меркулова, студентка 1-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daria Merkulova, student, 1rd year of study, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Ларіна, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF CIVIL SERVANTS IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

The article states that the most important resource of public administration, which affects its effectiveness, is personnel. It is the professional development of public servants that is an important tool for maintaining an effective public administration system. It was found that training programs on behavior in crisis situations and development of leadership qualities are becoming more relevant. It was concluded that an important step is the digitalization of the training process for professional development, the distance format of public servant training without separation from work, and the electronic document on professional development, which is also equated to a paper document.

Keywords: *personnel, public servants, professional development, digitization of the educational process, provider.*

Вступ України на шлях становлення, розвитку її як незалежної держави поставив перед нею завдання створити свою державну політику як в цілому, так і в різних сферах діяльності. Особливо це стосується кадрової політики та механізмів її реалізації як універсального важеля, на основі якого держава постійно впливає на стан суспільного, політичного та економічного розвитку. Найважливішим чинником державного управління, що впливає на ефективність, є управління людськими ресурсами. Саме тому професійний розвиток публічних службовців є важливим інструментом збереження дієвої системи державного управління. Особливо в часи воєнних реалій. Адже нові воєнний стан в державі диктує нові виклики, ставить перед державою, суспільством, особистістю нові загрози. Кожен з нас має вчитися на них реагувати, тримати свій особистий фронт безпечного морального, фізичного соціально-економічного життя та рухатися далі [4].

В умовах воєнного стану відбулися зміни у функціях державних службовців: вони значно розширилися щодо видів надання адміністративних послуг, і зменшилися в часовій формі. Сьогодні державні службовці опікуються питаннями організації територіального захисту, прийому внутрішньо переміщених осіб, збору гуманітарної допомоги, збереження державного майна, документуванням воєнних злочинів та оцінюванням збитків, наповненням бюджету. За таких обставин потреба в отриманні ними нових знань і навичок набуває невідкладного характеру. Відтак, програми підвищення кваліфікації мають відповідати критеріям сучасності, інноваційності, бути актуальними та забезпечувати відповіді на практичні запити учасників. Наразі, більшої актуальності набувають програми підвищення кваліфікації щодо поведінки у кризових ситуаціях, розвитку лідерських якостей, формування стресостійкості.

Якщо звернемо увагу на надання послуг з підвищення кваліфікації публічних службовців під час дії правового режиму воєнного стану та результатів діяльності закладів післядипломної освіти, що здійснюють підвищення кваліфікації державних службовців, то спостерігається тенденція до зростання кількості бажаючих проходити підвищення кваліфікації за окремими напрямками [1; 3].

На сьогодні більшість державних службовців продовжують виконувати свої обов'язки в звичайному режимі чи в дистанційному форматі. В той же час, кожен п'ятий змушений був змінити місце проживання через війну. Частина державних службовців продовжують здобувати магістерську підготовку за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», підвищувати свій професійний розвиток на тематичних семінарах, тренінгах, займатися самоосвітою.

Найбільшим попитом в якості суб'єктів надання освітніх послуг користуються Українська школа урядування та регіональні центри підвищення кваліфікації, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, інші заклади вищої освіти.

Впродовж останнього часу, збереглася тенденція до збільшення кількості учасників навчання: з 2019 року ріст склав понад 45 тисяч осіб. Також, спостерігається тенденція до зростання попиту на загальні програми підвищення кваліфікації державних службовців різних категорій посад [2].

Важливо додати, що спостерігається зростання рівня культури навчання серед державних службовців. Тобто, відзначимо свідомий розвиток власного професійного рівня, а не тому, що так вимагається чинними нормами законодавства. Безумовно, цьому сприяє розгалужена мережа провайдерів надання освітніх послуг, цифровізація освітнього процесу (Портал управління знаннями), поява можливості дистанційного навчання.

Протягом 2022 року учасники навчання отримували електронні сертифікати про підвищення кваліфікації з електронним підписом провайдера, що генерувались та розміщувались в особистих кабінетах державних службовців на Порталі управління знаннями. Це зручний механізм у наданні освітніх послуг, продиктований вимогами сучасності [1; 4].

Отже, серед тенденцій професійного розвитку державних службовців можна відмітити збільшення кількості бажаючих підвищити кваліфікацію не лише через вимоги законодавства, а через бажання розвиватись та самореалізовуватись. Важливим кроком є цифровізація навчального процесу з підвищення кваліфікації, дистанційний формат навчання без відриву від роботи та електронний документ (сертифікат) про підвищення кваліфікації, який також прирівнюється до паперового документу. Зазначені механізми сприяють доступності опанування програм підвищення кваліфікації та мотивації державних службовців до навчання протягом життя задля постійного професійного кар'єрного зростання.

Список використаних джерел

1. Алюшина Н. Головна мета – продовжити реформу державної служби на принципах професійності, доброчесності, політичної нейтральності та орієнтованості на громадян. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/nataliya-al-yushina-golovna-meta-prodovzhiti-reformu-der-zhavnoyi-sluzhbi-na-principah-....>

2. Ларіна Н. Б. Впровадження ресурсно-мережевої моделі у професійному навчанні публічних службовців. Право та державне управління. 2020. Вип. № 1. Т. 2. С. 239–244.

3. Підвищення кваліфікації публічних службовців в умовах воєнного стану та післявоєнний період. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/news/pidvishchennya-kvalifikaciyi-publichnih-sluzhbovciv-v-umovah-voennogo-stanu-ta-pislyavoennyj-period>.

4. Алюшина Н. О. Розвиток інституту державної служби в умовах карантину та воєнного стану. *Ефективність державного управління*. 2023. (70/71), 11–16. URL: <https://doi.org/10.36930/507001>

Ярослав Мирошніченко, студент ОНП «Державна служба», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslav Myroshnichenko, student of the program «Public Service», Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

PECULIARITIES OF FORMING A POSITIVE IMAGE OF THE AUTHORITIES IN TIMES OF WAR

The topic of «Peculiarities of forming a positive image of the authorities in times of war» is important, as war is always a challenge for any state, which affects the perception of the authorities by citizens. The image of the authorities in times of war can be positive or negative, depending on the perception of citizens. This paper examines the peculiarities of forming a positive image of the authorities in wartime.

Keywords: features, formation, positive image, authorities, war, transparency, openness, responsibility, protection of rights and freedoms, support for the military, public initiatives.

Війна завжди створює складнощі в соціально-економічному, політичному та суспільному житті людей будь-якої держави. Тому важливо, щоб органи влади використовували ефективні методи для забезпечення сприятливого сприйняття своєї діяльності громадянами.

Першим аспектом формування позитивного іміджу органів влади в умовах війни є прозорість та відкритість у діяльності. Надання достовірної інформації про ситуацію на фронті та роз'яснення політики держави стосовно війни допоможуть зберегти довіру громадян до органів влади. Крім того, органи влади повинні забезпечувати належний рівень зв'язку з населенням та активно залучати громадян до пропаганди миру та згуртування на захист держави. У зв'язку зі складністю ситуації в умовах війни, підвищення довіри громадян до органів влади є важливим фактором для формування позитивного іміджу. Для цього необхідно забезпечувати прозору та відкриту діяльність органів влади, розвивати механізми залучення громадськості до прийняття рішень та забезпечення захисту прав і свобод громадян.

Другим аспектом, що необхідно враховувати, - це відповідальність органів влади перед громадянами. В умовах війни, органи влади мають демонструвати свою здатність приймати відповідальні рішення та виправляти помилки. Забезпечення захисту прав та свобод громадян у разі введення надзвичайного стану також є важливим аспектом формування позитивного іміджу. Органи влади повинні показувати свою підтримку військовим та забезпечувати їм всі необхідні ресурси для виконання завдань. Це може включати забезпечення належної медичної допомоги, достатньої кількості засобів зв'язку та техніки, а також забезпечення правильного використання бюджетних коштів.

Третім аспектом формування позитивного іміджу органів влади в умовах війни є підтримка військових. Громадяни мають проявляти повагу та підтримку до військових, що захищають країну. Органи влади повинні підтримувати військових та забезпечувати їм необхідну підтримку та умови для повноцінного виконання їх обов'язків. Крім того, органи влади можуть показати свою підтримку шляхом взаємодії з волонтерськими та благодійними організаціями та активної участі в громадських ініціативах. Для формування позитивного іміджу в умовах війни, органи влади повинні активно взаємодіяти з громадськістю та підтримувати громадські ініціативи. Це може включати сприяння розвитку місцевих ініціатив, підтримку благодійних організацій та забезпечення їх участі у вирішенні соціальних проблем. Такі дії можуть підвищити довіру громадськості до органів влади та сприяти формуванню позитивного іміджу. Органи влади можуть проводити різноманітні заходи для взаємодії з громадськістю, наприклад, проводити публічні слухання, діалоги, консультації, а також залучати експертів із різних сфер для отримання додаткової думки і підтримки в рішеннях.

Висновок. Формування позитивного іміджу органів влади в умовах війни потребує прозорості та відкритості в діяльності, відповідальності перед громадянами, підтримки військових та підтримки

громадських ініціатив. Ці аспекти можуть вплинути на сприйняття громадянами органів влади та сприяти формуванню позитивного іміджу держави в умовах війни. Оскільки війна є складним викликом для будь-якої держави, формування позитивного іміджу органів влади є важливим завданням для збереження довіри громадян та успішного виконання завдань у цей період.

Список використаних джерел

1. Бойко, І. Війна та влада: медіа-образ президента в контексті протистояння на Донбасі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Журналістика. 2017. № 2. С. 77–81.
2. Дослідження довіри до органів влади в Україні: уперше сумнів в зростанні після Революції Гідності. Kyiv International Institute of Sociology. (2020). URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=931&page=1> (дата звернення: 26.03.2023).
3. Краснянська, Н. Імідж влади в умовах війни: досвід України. *Політичний менеджмент*. 2019. № 4. С. 47–59.
4. Омельченк В. Медіа-образ голови держави в Україні в умовах війни: аналіз змін 2014-2019 рр. *Журналістика: історія, теорія, практика*. 2019 (41). С. 23–31.
5. Слуцька І. Перспективи формування позитивного іміджу України в умовах війни. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Журналістика. 2016. № 4. С. 82–86.
6. Федіна І. І. (2018). Соціально-психологічні аспекти сприйняття влади в умовах війни. Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія. С. 73–81.
7. Чепурний А. О. (2016). Імідж України в умовах війни: стан, виклики, перспективи. *Українська історія*. 2016. (4). С. 6–17.
8. Шкуро І. (2018). Соціально-психологічні чинники формування іміджу влади в умовах війни. *Соціальна психологія*. (3). С. 51–58.
9. Штандлер І. О. (2015). Управління іміджем влади в умовах війни на прикладі Ізраїлю. *Науковий вісник Полісся*. (4).

Олена Мілославська, аспірантка 4-го курсу кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Спеціальність: «Публічне управління та адміністрування»

Olena Miloslavska, 4th year postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Specialty: «Public Management and Administration»

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИЧНИЙ КОМПРОМІС ЯК ЦІННІСНИЙ ФЕНОМЕН

POLITICAL COMPROMISE AS A VALUABLE PHENOMENON

Political compromise is a peaceful, civilized means of resolving political contradictions and conflict situations that arise both within the state and between countries in the international arena. Compromises in politics are a deliberately concluded political agreement between parties, organizations, and states. They contribute to the achievement of stability in the state and act as means of achieving it. At the present stage, negotiations are a civilized way of achieving political agreement and peace in society. The ability to make balanced and necessary compromises is one of the prerequisites for the viability of political forces and parties.

Keywords: *political compromise, state, value phenomenon, political conflict.*

В сучасних умовах, коли політичне життя держав зазнає значних глобалізаційних та трансформаційних процесів, безумовно актуальним постає питання про застосування політичного компромісу як одного із засобів досягнення взаємної домовленості, порозуміння, спільності поглядів та думок між конфліктуєчими сторонами. Як висловився український дослідник С. Яремчук: «конфлікти – це джерело змін, які відбуваються в суспільстві, розвиток якого – це безперервний процес виникнення та розв’язання різноманітних суперечностей особистостей та соціальних груп» [1, с. 27]. Відповідно, тема компромісу в площині політичного протистояння чи сфері вироблення політики щораз набуває все більшої актуальності, оскільки завдяки саме компромісам між конфліктуєчими сторонами можуть вироблятися взаємоприйнятні рішення.

Поняття «компроміс» у політичній та публічно-управлінській сфері не нове і трактується як поступка деякими вимогами, відмовлення від частини власних вимог на користь угоди з іншою соціальною (політичною) групою/ прошарком, партією, державою тощо. У такому трактуванні компроміс постає як метод пом’якшення загострення суспільних протиріч. Однак глибокий зміст цього поняття багатший та складніший, адже компроміс включає також такі ознаки, як об’єднання і співробітництво взаємодіючих сторін та деякі характеристики взаємного протистояння, що виявляються у стосунках між цими сторонами. Компроміс характеризує сутність мирного регулювання конфлікту, який орієнтований на виключення його насильницьких форм та зниження його інтенсивності.

Політичний компроміс – це угода між сторонами політичного конфлікту або між політичними конкурентами, яка заснована на взаємних поступках і прийнятності умов, передбачених нею, що сприяє позитивному розв’язанню конфліктної ситуації. Політичний компроміс, як правило, є тимчасовою угодою; він не усуває глибинних причин протиріч, а тому фактично залишається «відкладеним конфліктом», хоча й допомагає зберегти мирні стосунки між сторонами. Він стає ефективним у випадках, коли обидві сторони мають взаємовиключні інтереси за рівноваги сил; коли вони усвідомлюють необхідність припинення відкритої боротьби при дефіциті часу; коли інші засоби вирішення протиріч виявилися неефективними; коли тимчасові рішення задовольняє обидві сторони.

Досягнення політичного компромісу передбачає кілька етапів: уточнення інтересів і позицій кожної зі сторін політичного конфлікту, визначення допустимої межі поступок, позначення зони збігу інтересів, узгодження позицій і розроблення домовленостей. Учасникам конфлікту потрібно враховувати особливості конкретної політичної ситуації і залишати можливість для корегування стилю поведінки у майбутньому. Політичний компроміс у політичному конфлікті не виключає використання в майбутньому різних комбінацій інших стратегій – співпраці, суперництва, уникнення, пристосування. При цьому вибір стратегії залежить від співвідношення сил, а ключову

роль відіграє наявність ресурсів і союзників у кожної зі сторін конфлікту. У політичній сфері всередині країни політичний компроміс забезпечує баланс між різними політичними силами, представленими політичними партіями, суспільно-політичними рухами, групами інтересів, а також між різними угрупованнями за лідерство в державі, партії тощо. У міжнародних відносинах політичний компроміс передбачає участь у досягненні угоди представників держав-сторін конфлікту, міжнародних урядових і неурядових організацій, держав-посередників на основі принципів і норм міжнародного права. Позитивний наслідок укладання політичного компромісу полягає насамперед у тому, що він відкриває шлях до прийняття позитивних політичних рішень і створення системи взаємного контролю за виконанням узятих зобов'язань [2].

Тобто, політичний компроміс – це мирний, цивілізований засіб вирішення політичних протиріч і конфліктних ситуацій, які виникають як всередині держави, так і між країнами на міжнародній арені [3, с. 667]. Так, елементи ціннісної системи суспільства, рефлектуючи у масовій свідомості на ці політичні та соціальні події, відіграють провідну роль у формуванні менталітету. Політичні цінності як складова менталітету певної людини, соціальної групи, суспільства виступають виразниками інтересів особи, групи та соціуму, відповідним соціальним замовленням на конкретні знання, що є вагомими на цьому етапі розвитку суспільства. Таким чином, когнітивний елемент свідомості формує зміст політичних цінностей [4, с. 21]. Саме політичний компроміс є однією із технологій досягнення політичної стабільності. Поряд з конфліктними сценаріями політичних взаємодій він є рівноправним різновидом політичної діяльності. Це згода на ґрунті взаємних поступок між представниками різних, протилежних політичних інтересів, думок, поглядів, співробітництво, яка передбачає політичний союз між різнорідними силами.

Мистецтво йти на компроміс – одна з найважливіших якостей, що характеризують якість політичної культури, а компроміс – незамінний інструмент балансу інтересів, здатність чітко представляти пріоритет цілей, жертвувати менш значним, щоб в результаті добитися значнішого, не побоюючись сьогоденних мінусів, якщо завдяки цьому вже завтра можна отримати серйозні плюси. Це своєрідний ціннісний феномен, який є показником якості та спроможності владних структур у досягненні домовленостей заради миру та злагоди.

Таким чином, у процесі огляду проблематики політичного компромісу встановлено, що такий компроміс виступає цивілізованим засобом вирішення і врегулювання політичних конфліктів, а також засобом функціонування суспільства в межах держави.

Отже, як бачимо, поза компромісами досягти стабільності та порядку в суспільстві, державі, світі досить складно, а тому політичний компроміс є необхідністю, важливою ціннісною складовою, певною рисою культури суб'єкта демократичної держави й суспільства.

Список використаних джерел

1. Яремчук С. С. Основи конфліктології : конспект лекцій / укл.: С. С. Яремчук. Чернівці : Рута, 2008. 80 с.
2. Компроміс політичний. Енциклопедія Сучасної України. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енцикл. дослідж. НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-4388> (дата звернення: 25.03.2023).
3. Москаленко О. П. Компромісні вирішення політичних питань в сучасній Україні. Держава і право. Вип. 48. С. 666–667.
4. Любимый Я. Современное массовое сознание: динамика и тенденции развития. Київ : Наука, 1993. 144 с.

Олена Морозовська, студентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Olena Morozovska, student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АВТОРИТЕТУ КЕРІВНИКА НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

MORAL AND PSYCHOLOGICAL BASIS OF THE AUTHORITY OF THE LEADER IN THE PUBLIC SERVICE UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The work presents the concept of «authority of the manager», its gradual transformation in the conditions of today's civil service into the concept of a leader as a person who possesses high moral and psychological qualities and is able to perform the functional duties of the position in the most effective manner, which is of great importance in the current conditions of the Ukrainian civil service, which became involved in helping the state in the conditions of martial law. The components of the concept of the leader's authority are studied, the specific human qualities that a modern leader in the public service must possess are outlined, as he claims authority and respect from subordinates. Emphasis is placed on the need for a modern manager in the public service to combine professionalism and moral-psychological qualities of the individual in the performance of functional duties at the position. The need for the interaction of the head of the civil service with the public has been proven, which in the conditions of martial law helps to determine the most problematic areas of the development of certain territorial formations, etc.

Keywords: leader, authority, morality, psychological qualities, professionalism.

Наразі в цивілізованому суспільстві, в рамках функціонування будь-яких організаційних утворень (державної чи приватної форм власності), спостерігаються тенденції до комплексного усвідомлення цінності та значущості людських ресурсів, цілеспрямованого формування внутрішньо-організаційної та корпоративної культури, що сприяє їх заощадженню, розвитку та ефективному використанню. Дбайливе ставлення до людських ресурсів з боку влади, в особі її керівника, можливе за умови виявлення його людських якостей, справедливого відношення до підлеглих, що виявляється через повагу, турботу та чесність. Вказані риси визначають якість процесу керівництва та становлять зміст морально-психологічних засад авторитету керівника, зокрема, на державній службі. При цьому, слід зазначити, що неабиякого значення проблема якісного керівництва набуває в умовах війни та повоєнної відбудови.

Як зазначають Т. Голобородько та О. Бурхайло, «Лідерство на публічній службі – це процес впливу на поведінку інших людей для досягнення спільних цілей публічної служби у зв'язку із наявністю відповідних компетенцій у керівника, його авторитету» [1, с. 72]. погоджуємося також із Л. Колесник, яка зазначає, що «Лідерство на державній службі в сьогоденних умовах набуває особливої уваги, адже саме від ефективного лідера залежить успішна та злагоджена робота цілої команди, її здатність досягати будь-яких цілей» [2, с. 174].

Вважаємо, що поняття «авторитет керівника» можна розкрити шляхом його тлумачення як соціальної ролі, з якою пов'язані відповідні морально-психологічні якості керівника: високий рівень управлінських рішень, уміння вирішувати виробничі проблеми та конфлікти, адекватне прогнозування тощо. Авторитет – це також психологічний стан особистості, яка виконує цю роль. У зазначеному контексті, можемо припустити, що авторитет керівника та лідерство – суміжні категорії. На думку Є. Литвиновського Є. та І. Литвиновської, «поняття керівництва поступово змінюється поняттям лідерства, оскільки реальне та ефективне управління організацією забезпечується не стільки авторитетом посади, скільки авторитетом особистості керівника, його лідерськими здібностями» [3, с.171].

Х. Логош вважає, що «механізм ефективної влади у державній службі має спиратися на реальний авторитет керівника чи на його повноваження, а в ідеальній моделі на сукупність авторитету лідера та його професіоналізм» [4, с. 235].

Особливого значення вказані чесноти набувають під час виконання своїх функцій керівниками, що перебувають на державній службі. Актуальне це твердження і для України, яка наразі, перебуває в умовах воєнного стану, який можна назвати кризовим для суспільства. 24 лютого 2022 року в Україні введено особливий правовий режим (стаття 1 Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану») [5]. Воєнний стан вніс низку коректив у діяльність органів публічної влади та публічної служби в Україні. В рамках чинних умов функціонування державного апарату України, важливе значення має активний прояв керівниками особистісних та професійних якостей, якими повинен володіти лідер. До них належать: креативність, компетентність, дружелюбність, впевненість у собі, бажання розвиватися, врівноваженість, відповідальність, цілеспрямованість, уміння згуртувати команду. Такі особистісні якості, як уміння володіти собою, творчий підхід, уміння вирішувати проблеми, здатність до саморозвитку, вплив на людей, інтелект як найбільш професійно важливі якості керівника тощо є запорукою, що забезпечує ефективність управління колективом, зокрема, в умовах воєнного стану.

Важливе значення має взаємодія керівника на державній службі із громадянами, що сприяє формуванню його авторитету. Шляхами її розвитку є: громадські слухання, консультації з громадськістю, електронні петиції, бюджет участі, різні форми опитувань, проведення круглих столів, конференцій, робочих груп тощо, загальні збори, місцеві ініціативи.

Зокрема, соціологічні опитування свідчать про таке співвідношення стану інформування і залучення жителів громад в умовах воєнного стану до державного життя (табл. 1):

Таблиця 1. Співвідношення стану інформування і залучення жителів громад в умовах воєнного стану до державного життя [6]

Вид	Показник
Громадські слухання	72 %
Консультації з громадськістю	48 %
Електронні петиції	37 %
Бюджет участі	28 %
Різні форми опитувань (електронні, скриньки відгуків та пропозицій)	27 %
Круглі столи, конференції, робочі групи	50 %
Загальні збори	46 %
Місцеві ініціативи	30 %

Таким чином, наразі, в умовах, коли керівникам на державній службі важливо ставитися до виконання керівних обов'язків з подвійною ретельністю, управлінці повинні зважати на морально-психологічні засади використання власного авторитету у виконанні щоденних обов'язків. При цьому, також важливим є подальше поглиблене дослідження окремих факторів впливу на прийняття рішень керівником на державній службі в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Голобородько Т., Бурхайло О. Лідерство на публічній службі : визначення поняття. *Grail of Science*. 2022. № 22. С. 70–73.
2. Колесник Л. Л. Сучасні підходи до розвитку лідерства на державній службі. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3 (89). С. 174–177.
3. Литвиновський Є., Литвиновська І. Феномен лідерства на державній службі. *Науковий вісник : Державне управління*. 2021. № 7. С. 162–179.
4. Логош Х. І. Сучасний розвиток лідерства на державній службі в Україні. *Україна і світ : гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. студ. і аспірантів*, 14–15 квіт. 2021 р. / ред. кол. В. М. Скляр [та ін.] ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2021. С. 234–236.
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 року. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.
6. Результати дослідження «Стан інформування і залучення жителів громад в умовах воєнного стану». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16040> (дата звернення 23.03.2023).

Вячеслав Нагорний, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vyacheslav Nahornyi, Postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Корчак Наталія**, д.ю.н., доцентка, завідувачка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ВПЛИВ НА ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

SOCIAL AND EDUCATIONAL INFLUENCE ON CONDEMNED PRISONERS: CURRENT CHALLENGES AND PERSPECTIVES

In Ukraine, there is a long process of reforming the social and educational system of convicts. The study identifies strategic directions for the transformation of the Ukraine penitentiary system. The author identifies the challenges of social and educational influence on those sentenced to imprisonment. An insufficient effectiveness of individual programs of correctional influence, a high level of workload on the psychological service, and lack of cooperation in the field of resocialization of convicts are among the key challenges. A low level of trust in psychologists and personnel performing social functions is one of the reasons for the ineffectiveness of social and educational influence. Taking into account the specified challenges, the author proposed promising directions for improving the social and educational influence on convicts. Improvement of methods and tools for the correction and resocialization of convicts and their further implementation is one of the strategic goals of reforming the penitentiary service.

Keywords: convicted, penitentiary service, psychological service, resocialization of convicts.

В Україні відбувається тривалий процес реформування соціально-виховної системи засуджених, перехід від пострадянських підходів, методів роботи з ними до нових, інноваційних способів виправлення. В правовій основі щодо організації та управління соціально-виховною роботою відбулося ряд змін. Не зважаючи на це, пенітенціарна система потребує трансформації, в тому числі в умовах євроінтеграції, переходу до стандартів ЄС (повага та захист прав людини, формування толерантності до різних соціальних груп). У 2016 році було розпочато реформування пенітенціарної системи України через зміну підходів до виконання покарань та орієнтацію такої системи на виховання та ресоціалізацію засуджених [2], що передбачало розроблення законодавства у сфері функціонування слідчих ізоляторів та установ виконання покарань відповідно до законодавства Європейського Союзу.

Серед основних стратегічних напрямків та перспектив вдосконалення та реформування пенітенціарної системи України на 2022-2026 роки визначено: удосконалення методів та інструментів виправлення і ресоціалізації засуджених та їх подальше впровадження; створення належних умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту; створення ефективної системи запобігання та протидії катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; подальший розвиток органів пробації; формування ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу пенітенціарної системи тощо [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 123 Кримінально-виконавчого кодексу України, соціально-виховна робота – цілеспрямована діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених [3]. Соціально-виховна робота спрямована на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів. Основними її напрямками, відповідно до ч. 1 ст. 124 Кримінально-виконавчого кодексу України, визнаються моральне, правове, трудове, естетичне, фізичне, санітарно-гігієнічне виховання засуджених, а також інші його види, що сприяють становленню їх на життєву позицію, яка відповідає правовим нормам і вимогам суспільно корисної діяльності [3].

Серед основних викликів соціально-виховного впливу на засуджених до позбавлення волі в Україні варто виділити:

1. Недостатня дієвість та ефективність індивідуальної програми психокорекційного та педагогічного впливу на засуджених, зокрема через нестачу персоналу. Про це свідчить високий показник рецидиву злочинів, смертності серед засуджених (485 осіб у 2020 році) [1-2].

2. Формування вищого рівня толерантності до засуджених в суспільстві, їх реінтеграцію в різні сфери суспільної діяльності.

3. Виконання соціальних функцій організаційної, адміністративної діяльності органів та установ кримінально-виконавчої системи не достатньо ефективно [2].

4. Тюремні заклади української пенітенціарної системи характеризуються низьким рівнем відкритості для правозахисних організацій та місцевих територіальних громад, простежується недостатній рівень співпраці територіальних громад та соціально-виховних установ в Україні. Вказане потребує розробки правових основ для пом'якшення кримінальної політики в Україні.

5. Недостатньо ефективні механізми реінтеграції в'язнів у суспільство. В цьому контексті доцільно впровадити досвід Норвегії щодо налагодження співробітництва між в'язницями, службами охорони здоров'я, пенітенціарними службами, службами соціального забезпечення та психічного здоров'я [6]. Співробітництво вказаних суб'єктів забезпечує скорочення рівня рецидивних злочинів, зокрема завдяки розвитку навиків засуджених в організації власного життя [5]. На відміну від Норвегії, в Україні практична соціально-виховна робота з засудженими відбувається виключно у відділеннях, відповідальними є засуджений, стосовно якого складено індивідуальну програму, персонал установи, співробітники державних та недержавних організацій, які долучені до роботи із засудженим [3].

6. Високе навантаження на персонал, що здійснює соціально-виховну роботу з засудженими. В середньому в установах виконання покарань працює 1 – 2 психолога незалежно від середньо спискової чисельності засуджених. Для прикладу, відповідно до Типових штатних нормативів виправних колоній [4] у відділі соціально-виховної та психологічної роботи працює 2 психолога на 300 осіб або менше. Зважаючи на велике навантаження на персонал психологічної служби установ виконання покарань в Україні спостерігаються наступні проблеми: 1) номінальна відповідність кількості психологів / педагогів до кількості засуджених; 2) низька ефективність впливу психологів на ресоціалізацію засуджених, або зовсім неефективна їх діяльність; 3) низька довіра до психологів з боку засуджених.

Зважаючи на вище викладені виклики соціально-виховної роботи із засудженими в Україні доцільно сформувати систему виконання покарань, яка дозволяє правопорушникам змінювати модель злочинної негативної мислення, сприйняття, ставлення [6], що сприятиме попередженню можливих рецидивів та ресоціалізації. Організація соціально-виховної роботи в Україні повинна враховувати потреби та очікування зовнішнього середовища. У діяльність виправних служб доцільно впроваджувати нові технології, інновації, а робота персоналу повинна базуватися на нових дослідженнях сучасної практики роботи з в'язнями.

Список використаних джерел

1. Державна кримінально-виконавча служба України. Основні стратегічні цілі на 2022-2026 роки. URL: <https://kvs.gov.ua/about-service/reform/> (дата звернення: 20.03.2023).

2. Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-p#Text> (дата звернення: 20.03.2023).

3. Кримінально-виконавчий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 3–4. Ст. 21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 20.03.2023).

4. Про затвердження Інструкції з організаційно-штатної роботи в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, воєнізованих формуваннях, навчальних закладах, інших підприємствах, установах і організаціях, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України 05 лютого 2020 року №145/34428. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE34428?an=1> (дата звернення: 20.03.2023).

5. Dugdale, W., Lahtinen, P., Kajamaa, A., Hean, S. Organizational dynamics of interprofessional practice in the Norwegian prison system. *Journal of Interprofessional Care*. 2022. 36(3). P. 340–349.

6. The Norwegian Correctional Service Annual Report. 2020. URL: <https://www.kriminalomsorgen.custompublish.com/getfile.php/4900237.823.bnbkqzuunwzsst/Årsrapport+2020+kriminalomsorgen+-engelsk+-+endelig+versjon.pdf> (date of access 20.03.2023).

Василь Орищук, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Єгор Міненко, молодший науковий співробітник науково-дослідного центру «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка»

Vasyl Oryshchuk, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4362-2785>

Yehor Minenko, junior researcher at the Research Centre «Oleksandr Yaremenko Institute for Family and Youth Policy»
<https://orcid.org/0000-0001-7169-3252>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА КУЛЬТУРУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДИХ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON THE ORGANISATIONAL CULTURE OF YOUNG CIVIL SERVANTS

The challenge is to understand how digital transformation is affecting the culture of organisational performance in public authorities, and what challenges and opportunities it creates for young civil servants. Digital transformation is having a significant impact on the culture of work in public administration, creating both challenges and opportunities for young civil servants. Digital transformation refers to the integration of digital technologies into all areas of an organisation, leading to fundamental changes in the way it operates and delivers value to customers. In the context of public authorities, this can mean using digital tools and platforms to improve communication, collaboration and decision-making processes. The impact of digital transformation on the culture of an organisation can be significant. It can lead to a more agile, data-driven and customer-centric approach to work. However, it can also create new challenges, such as resistance to change, skills gaps among employees and cybersecurity risks. For young civil servants, digital transformation presents both opportunities and challenges. On the one hand, they have grown up with technology and are often more comfortable with it than older generations. This can give them an advantage in adapting to new digital tools and processes. On the other hand, they may lack experience with traditional organisational practices or face resistance from senior colleagues who are less familiar with technology. In summary, understanding the impact of digital transformation on the culture of organisational performance in public bodies is crucial for young civil servants during their civil service careers. By embracing new technologies and respecting traditional practices, they can contribute to positive change in their organisations, as well as advance their own professional development.

Keywords: digital transformation, culture of organisational performance of public authorities, young civil servants.

Цифрова трансформація суттєво впливає на культуру організаційної діяльності в державних органах, що створює як виклики, так і можливості для молодих державних службовців. Інтеграція цифрових технологій в усі сфери діяльності організації призводить до фундаментальних змін у тому, як вона працює та забезпечує цінність для клієнтів. В контексті державних органів це може означати використання цифрових інструментів і платформ для покращення комунікації, співпраці та процесів прийняття рішень.

Цифрова трансформація може мати значний вплив на культуру організаційної діяльності в державних органах, зокрема, може призвести до більш гнучкого підходу до роботи, орієнтованого на дані та орієнтованого на клієнта. Однак, це також може створити нові виклики, такі як опір змінам, прогалини в навичках серед працівників і ризики кібербезпеки.

За підсумками 2022 року державні витрати на технологічні рішення зросли до 551,5 млрд доларів США. Зростання державних витрат на розвиток ІТ у 2022 році свідчить про те, що модернізація ІТ-інфраструктури та цифрова трансформація державного управління залишаються головними пріоритетами у світі. Очікується, що за підсумками 2023 року державні витрати на технологічні рішення зростуть ще на 6,8% до 589 млрд доларів [3]

Цифрова трансформація в державному секторі вимагає зміни культури організаційної діяльності. Це вимагає молодих державних службовців бути в курсі сучасних технологій та вміти застосовувати їх в діяльності державних органів. За даними дослідження, проведеного Deloitte, 92% державних службовців вважають, що цифрові технології змінять спосіб функціонування державних органів, а 86% вважають, що цифрові технології змінять їх роль в управлінні державою [4].

Однією з перспектив цифрової трансформації є збільшення ефективності та зниження витрат державних органів. За даними McKinsey & Company, застосування цифрових технологій може знизити витрати на операційні витрати в державному секторі до 20%. Крім того, цифрова трансформація може забезпечити більш прозору та відкриту діяльність державних органів, що в свою чергу сприятиме зміні культури організаційної діяльності в цілому [5].

Для молодих державних службовців цифрова трансформація створює як можливості, так і виклики. З одного боку, вони виростили з технологіями і часто почуваються зручніше, ніж представники «срібного віку». Це може дати їм перевагу в адаптації до нових цифрових інструментів і процесів. З іншого боку, їм може бракувати досвіду традиційної організаційної практики або стикатися з опорою старших колег, які менш знайомі з технологіями.

Проте, існують також проблеми, пов'язані з цифровою трансформацією в державному секторі, які можуть вплинути на культуру організаційної діяльності та відчуття молодих державних службовців. Наприклад, згідно з дослідженням компанії Deloitte, 41% державних органів відчувають недостатню підготовленість у галузі цифрової трансформації. Крім того, велика кількість державних органів стикається з проблемами захисту даних та кібербезпеки, що може створити загрозу для конфіденційності даних громадян та роботи державних систем в цілому [6].

Окрім того, цифрова трансформація може призвести до появи нових компетенцій та вимог до роботи державних службовців, що може створити труднощі для молодих працівників, які ще не мають достатнього досвіду та знань у даній галузі. Для забезпечення успішної цифрової трансформації та зміни культури організаційної діяльності, необхідно забезпечити належний рівень підготовки державних службовців, зокрема, шляхом впровадження нових програм підготовки та навчання, спрямованих на розвиток цифрових компетенцій. Також необхідно забезпечити високу якість захисту даних та кібербезпеки, щоб забезпечити конфіденційність та безпеку роботи державних органів у мережі «Інтернет». Надійний захист даних інформаційних систем є важливою складовою безпеки держави, тому необхідно розглядати цю проблему з належною серйозністю.

Також необхідно враховувати соціальні та етичні аспекти цифрової трансформації, зокрема, пов'язані зі зберіганням та використанням особистих даних громадян. Важливо забезпечити відповідний рівень захисту та конфіденційності даних, щоб запобігти їхньому неправомірному використанню та порушенню приватної життєвої сфери.

У підсумку, цифрова трансформація має значний вплив на культуру організаційної діяльності державних органів, забезпечуючи більш ефективну та прозору роботу органів влади. Однак, для успішної реалізації цифрової трансформації необхідно вирішувати проблеми, пов'язані зі зміною культури роботи державних органів, вдосконалювати процес підготовки державних службовців, забезпечувати високий рівень кібербезпеки та захисту даних, а також враховувати соціальні та етичні аспекти цифрової трансформації.

Таким чином, розуміння впливу цифрової трансформації на культуру організації та роботу службовців стає ключовим фактором успіху для молодих державних службовців. Вони повинні бути готові до змін і навчатися новому, а також здатні співпрацювати зі старшими колегами, які можуть не мати такого ж досвіду з технологіями. Водночас, молоді службовці можуть принести нові ідеї та підходи до роботи в організації, що дозволить підвищити ефективність та якість роботи. Однак, для успішної реалізації цифрових ініціатив, необхідна підтримка керівництва та всієї команди працівників, а також розуміння важливості цифрової трансформації для організації в цілому.

Висновки. 1. Цифрова трансформація є невід'ємною частиною сучасного управління державою та вимагає зміни культури організаційної діяльності державних органів. 2. Впровадження цифрових технологій в організаційну діяльність державних органів може призвести до зниження адміністративних бар'єрів та поліпшення якості надання послуг громадянам. 3. Процес цифрової трансформації держави вимагає від молодих державних службовців знань та навичок в галузі інформаційних технологій та інноваційних підходів. 4. Впровадження цифрових технологій може викликати супротив традиційних підходів до управління, що може призвести до конфліктів та

необхідності зміни культури організаційної діяльності. 5. Молоді державні службовці можуть бути ініціаторами та мотором цифрової трансформації, які допоможуть організаціям зрозуміти та впровадити нові інноваційні підходи. 6. Необхідно забезпечити професійний розвиток молодих державних службовців в галузі цифрової трансформації, а також створити умови для їхньої творчої активності та ініціативності. 7. Цифрова трансформація може сприяти зміні культури організаційної діяльності державних органів, сприяючи впровадженню більш ефективних та інноваційних підходів у роботі державних органів. 8. Зміна культури організаційної діяльності державних органів може забезпечити більш ефективне та результативне виконання функцій держави та задоволення потреб громадян. Однак, впровадження цифрових технологій пов'язано з певними проблемами, такими як витрати на їхнє впровадження, недостатня кількість кваліфікованих кадрів, а також проблеми з безпекою даних. 9. Для успішної реалізації цифрової трансформації та зміни культури організаційної діяльності державних органів, необхідно створити систему підтримки та стимулювання ініціатив молодих державних службовців, а також забезпечити їхню професійну підготовку та розвиток. 10. Високий рівень розвитку цифрових технологій є ключовим фактором успішної реалізації державної політики в галузі цифрового розвитку, що може мати позитивний вплив на ефективність роботи державних органів та забезпечення громадських потреб.

Список використаних джерел

1. Kitsios F., Kamariotou M., Mavromatis A. Drivers and Outcomes of Digital Transformation: The Case of Public Sector Services. *Information*. 2023. Vol. 14, no. 1. P. 43. DOI: <https://doi.org/10.3390/info14010043> (дата звернення: 19.03.2023)..

2. Логвінов В., Малонога С. ДРАЙВЕРИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ. *Науковий вісник: Державне управління*. 2020. Т. 4, № 6. С. 198–220. URL: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-4\(6\)-198-220](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-4(6)-198-220) (дата звернення: 19.03.2023).

3. Кібербезпека та цифрові валюти – нові тренди у сфері цифровізації. Юрінком Інтер. URL: https://yurinc.com/legal_news/kiberbezpeka-ta-tsyfrovi-valiuty-novi-trendy-u-sferi-tsyfrovizatsii/ (дата звернення: 19.03.2023).

4. Government digital transformation strategy | Deloitte Insights. *Deloitte Insights*. URL: <https://www.deloitte.com/global/en/our-thinking/insights/industry/government-public-services/government-digital-transformation-strategy.html> (дата звернення: 19.03.2023).

5. How COVID-19 has pushed companies over the technology tipping – and transformed business forever. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever> (дата звернення: 19.03.2023).

6. Digital transformation topics | Deloitte Insights. *Deloitte Insights*. URL: <https://www.deloitte.com/global/en/our-thinking/insights/topics/leadership/digital-transformation-topics-for-corporate-technology-leadership.html> (дата звернення: 19.03.2023).

Ярослав Парфонов, аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Yaroslav Parfonov, Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-6851-8290>

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМ ПЕНСІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

IMPLEMENTATION OF EUROPEAN EXPERIENCE IN CORPORATE PENSION MANAGEMENT

As a European country, Ukraine shares common values with EU member states and is determined to support these values as a democratic, legal welfare state. Therefore, there is a need to harmonize Ukrainian legislation with European legislation.

On September 16, 2014, the Verkhovna Rada of Ukraine ratified the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand, which foresees the need for gradual harmonization of regulation and supervision in the field financial services to international standards, in particular the approximation of the current legislation on the activities of non-state pension institutions and their supervision to the EU Directive

The plan of measures for the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU identified the Ministry of Social Policy as the main executor of the task of implementing the provisions of the EU Directive into domestic legislation on non-state pension provision. Most of the provisions of the Directive are already in place in the current legislation, in particular in the laws of Ukraine «On non-state pension provision», «On financial services and state regulation of financial services markets», «On state regulation of the securities market in Ukraine», at the same time, a number of provisions to be implemented (Article 12) regarding investment risk measurement methods and risk management processes. Currently, this topic is relevant for Ukraine and we will consider it in more detail in the study.

Keywords: *non-state pension provision, financial services, state regulation of financial services markets, international standards.*

В оновленому Плані заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС головним виконавцем завдання щодо імплементації положень вже нової Директиви ЄС головним виконавцем визначено Міністерство соціальної політики, як орган, що здійснює державне регулювання у системі накопичувального пенсійного забезпечення [1]. Що з нашої точки зору є правильним підходом, оскільки зазначена Директива регулює саме діяльність установ професійного пенсійного забезпечення.

Це ще один приклад того, що подальше вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення, зокрема і корпоративного пенсійного забезпечення як його складової, потребує чіткого розмежування компетенції щодо формування політики щодо безпосереднього здійснення недержавного пенсійного забезпечення як складової накопичувального пенсійного забезпечення і пенсійної системи в цілому (учасники, платники внесків, пенсійні виплати тощо) і щодо регулювання діяльності установ, які надаватимуть послуги у системі накопичувального пенсійного забезпечення (суб'єкти системи). Такий підхід забезпечить чітке виконання завдань щодо наближення українського законодавства до європейського.

Подальший розвиток корпоративного пенсійного забезпечення, в тому числі через механізми державного впливу на його розвиток, залежить від ефективного функціонування суб'єктів фінансового ринку та ринку капіталів. Кошти корпоративного пенсійного забезпечення, внесені роботодавцями як пенсійні внески повинні бути захищені від їх знецінення в перспективі, а також від можливих шахрайських дій зі сторони посадових осіб суб'єктів, які надаватимуть послуги з у системі накопичувального пенсійного забезпечення. З огляду на зазначене важливість імплементації Директиви ЄС набуває актуального значення, що сприятиме до покращення як якості роботи установ професійного пенсійного забезпечення та і їх ефективності.

З метою покращення ефективності та надійності пенсійного забезпечення чинне законодавство щодо недержавного пенсійного забезпечення першочергово потрібно імплементувати наступні рекомендації Директиви ЄС 2016/2341:

- ефективну систему управління (прозора організаційна структура, чіткий розподіл обов'язків органів управління та їх відповідальність, ефективна система передачі внутрішньої інформації тощо);

- ефективну систему внутрішнього контролю;

- положення щодо політики винагороди для осіб, які здійснюють управлінські чи ключові функції в сфері пенсійного забезпечення;

- положення щодо впровадження функцій управління ризиками, що інтегровані в організаційну структуру та в процеси вироблення й ухвалення рішень, оцінювання власних ризиків;

- деталізовані положення щодо інформації, яка надається учасникам накопичувального пенсійного забезпечення (інформація про пенсійну схему, інформація, що надається потенційним учасникам, інформація, що надається учасникам на різних етапах пенсійної схеми: накопичення, передвиплатний період, на етапі пенсійних виплат) та забезпечити високий рівень прозорості такої інформації;

- правила щодо пруденційного нагляду, які б гарантувати високий ступінь надійності пенсійних накопичень, шляхом запровадження суворих наглядових стандартів.

Наступними етапами імплементції Директиви можуть бути положення щодо транскордонної діяльності у сфері пенсійного забезпечення, а також положення, щодо впровадження загальноєвропейських пенсійних схем (пенсійних продуктів) [2].

Разом з тим за існуючих сьогодні механізмів управління у сфері пенсійного забезпечення, коли майже всі управлінські, організаційні, облікові, представницькі функції передаються на аутсорсинг іншим суб'єктам, очікуваний ефект від впровадження вищезгаданих заходів може бути знівельованим повністю або частково. З метою уникнення такого досвіду необхідно змінити організаційну структуру управління у сфері пенсійного забезпечення, спираючись на досвід переважної більшості європейських країн. модель забезпечить формування системи органів корпоративного управління з чітко визначеними функціональними обов'язками і відповідальністю спроможна впровадити орієнтовану на захист інтересів учасників сучасну систему управління сферою пенсійного забезпечення з відповідним інструментарієм внутрішнього контролю, функціями ризик-менеджменту і внутрішнього аудиту з можливостями гнучкого застосування інсорсингу чи аутсорсингу відповідно до потреб управління [3]. Схожа модель управління у сфері пенсійного забезпечення пропонується і в Рекомендаціях щодо управління пенсійними фондами, ухвалених ОЕСР, згідно яких кожен пенсійний фонд повинен мати осіб відповідальних за його адміністративне управління (адміністратора) і які б несли відповідальність перед учасниками фонду [5].

Певна частина запропонованих ініціатив вже міститься у проекті Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» зареєстрованому у ВРУ 27.12.2019 р. за реєстровим № 2683, яким пропонується застосування нових положень у сфері пенсійного забезпечення, які будуть авторизовані на діяльність у другому рівні системи пенсійного забезпечення. На нашу думку такий підхід навіть у разі прийняття ВРУ згаданого законопроекту скоріше матиме знівельований ефект, оскільки не покриває діяльність у сфері пенсійного забезпечення всієї системи накопичувального пенсійного забезпечення. Всі рекомендації директиви повинні знайти своє відображення у положеннях законодавства щодо недержавного пенсійного забезпечення [5].

Окрему увагу слід приділити і розвитку законодавства щодо недержавного пенсійного забезпечення. Прикладом може бути польська система законодавства щодо приватних пенсій, яка включає в себе закони: Про пенсійний капітал, Про професійне пенсійне забезпечення, Про плани капіталу працівників (РПК), Про організацію і діяльність пенсійних фондів, Про індивідуальні пенсійні рахунки.

Слід розглянути досвід Польщі щодо впровадження корпоративного пенсійного забезпечення окремим законом про професійне пенсійне забезпечення, яким визначаються правила створення та функціонування схем професійного пенсійного забезпечення, вимоги до роботодавців, що впроваджують схеми, та умови участі в цих схемах [8]. Такі програми згідно закону Польщі «Про професійне пенсійне забезпечення» можуть реалізовуватися через пенсійні фонди, інвестиційні

компанії, страховиків (групові договори накопичувального страхування життя) та через компанії інших країн (транскордонна діяльність) [5].

З метою якнайширшого залучення роботодавців до корпоративного пенсійного забезпечення слід також застосувати європейський досвід автоматичного зарахування до пенсійних схем (так званий автозапис). Такий механізм державного впливу у поєднанні з іншими податковими і фінансовими стимулами має значний ефект на охоплення працівників додатковим пенсійним забезпеченням. Таким чином зберігається добровільність участі у системі недержавного пенсійного забезпечення, разом з тим чисельність учасників з кожним роком зростатиме [6; 7].

Потребує перегляду і саме визначення «недержавний пенсійний фонд», оскільки таке формулювання може сприйматися як фонд, що функціонує поза впливом держави чи поза державним регулюванням.

З огляду на зазначене, доцільніше використовувати в сфері наукових досліджень поняття «пенсійні фонди» та «приватна пенсія», а в законодавчому полі «пенсійний фонд» чи «накопичувальний пенсійний фонд». Це дасть поштовх до іншої парадигми сприйняття недержавного пенсійного забезпечення, а саме в контексті не «позадержавного», а також наблизить вітчизняне законодавство щодо приватних пенсій до європейського.

Список використаних джерел

1. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затверджений постановою КМУ від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між 80 Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80#n12>

2. Зубик С. Що не так з недержавними пенсійними фондами?/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#n13>

3. OECD Guidelines on pension fund asset management. Recommendation of the Council, 2006. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/36316399.pdf>

4. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-o-pracowniczych-programach-emerytalnych/>

5. Best practices and performance of auto-enrolment mechanisms for pension savings. Final report. URL: <https://op.europa.eu/s/xf3E>

6. Кас Санстейн, Річард Талер Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір /К.: В-во «НАШ ФОРМАТ», 2017. 312 с.

7. Пенсії в Німеччині. Чи є це прикладом для України? URL: <https://finance.ua/ua/saving/pensii-v-germanii-primer-li-eto-dlia-ukrainy>

8. Чалюк Ю. О. Імплементация в Україні європейських соціальних стандартів. Економічні студії. 2019. Вип. 3 (25). С. 173–177.

Катерина Перевозник, студентка 3-го курсу ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kateryna Perevoznyk, 3rd year Student of the educational program «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лариса Шипілова**, к.полі.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА»

THE MAIN STAGES OF THE FORMATION OF THE CONCEPT OF «SECURITY»

The concept of «security» has a long history, dating back to when people lived in tribes and fought over territory. Originally, the concept of «security» referred to protection from external threats, such as attacks by enemies and wild animals. However, with the development of civilization and technology, the perception of the concept of security also changed. New types of threats have appeared, such as man-made accidents, epidemics, terrorism, and others. Therefore, the concept of «security» began to cover not only protection from external threats, but also protection from internal factors.

Проблема з'ясування сутності безпеки (людини, соціальних груп, держави тощо) на кожному етапі еволюційного розвитку земної цивілізації вимагала від людини пошуку різних методів досягнення захищеності її буття. Вони були зумовлені конкретною культурно-історичною ситуацією, способом життя людей, їх світобаченням тощо. При цьому зародження знань про безпеку можна прослідкувати в міфології, релігії, філософії, загалом в історії розвитку науки. Так, міф став першим способом розуміння безпеки, оскільки міф концентрував первинні уявлення про передумови забезпечення безпеки буття (існування) людей, а відтак одночасно був і своєрідним механізмом її забезпечення. У міфі людина мала справу з живими істотами, від яких залежало її існування, а вивчення передумов забезпечення безпеки людини відбувалось у формі «пізнання» цих істот. Поява релігійної форми світогляду зробила також свій внесок до розуміння сутності феномену соціального явища, яке позначають поняттям (концептом) «безпека». Сутність безпеки у релігіях усвідомлюється як абсолютне благо, яке, наприклад, у буддизмі називається нірваною, а в ісламі та християнстві персоніфікується в понятті всемогутнього Бога – носія і джерела безпеки. Водночас Бог здатен карати. Тому страх божий оберігає людину від неправильних вчинків, а релігійна віра відіграє основну роль у створенні безпечної для життя людини світу. Ці уявлення про безпеку слугували важливим чинником організації стабільного функціонування та розвитку суспільства. Проте тільки у філософії раціонально осмислюється (розкривається) сутність феномену соціального явища, яке позначають поняттям (концептом) «безпека» та, відповідно, проблеми її забезпечення від окремої людини до ойкумени включно.[1]

Питання безпеки протягом сотень і тисяч років перебуває в центрі уваги багатьох учених, істориків, правників, філософів, а також політиків, можновладців, військових. На проблему безпеки звертали увагу ще в античні часи. Проте тоді розуміння безпеки не виходило за рамки повсякденного і тлумачилося як відсутність небезпеки для людини. Так, Платон розумів безпеку «як запобігання шкоди державі» [2]. У його трактаті «Держава» за безпеку відповідають охоронці, які «охороняють державу від зовнішніх ворогів, а всередині оберігають громадян, щоб ... не було бажання та ... сил творити зло» [3]. Він пропонував створення соціально стійкої системи безпеки, де б головне місце займав моральний стан суб'єктів діяльності і наголошував, що порушення законів ставить під загрозу безпеку особи, станів та держави. Інтереси особи, суспільства та держави в його моделі ідеальної справедливої держави поєднувались в рамках проблеми гарантування безпечної існування. Так, Аристотель у своїх роздумах про ідеальне державне облаштування та способи управління суспільством висував критерій безпеки громадян, в нього на першому місці стоїть безпека держави, а вже потім безпека особистості [4].

У добу Середньовіччя під безпекою вже розуміли спокійний стан духу людини, яка вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. Цей термін увійшов у вжиток 1190 року [5], проте не закріпився в цьому значенні у лексиці народів Європи і до XVII століття використовувався не часто.

В.І. Даль у своєму тлумачному словнику дає визначення безпеки як: відсутність небезпеки, збереження, надійність [6].

В епоху Середньовіччя, як свідчать історичні джерела, поняття «безпека» з'являється в листі єпископа Шартрського Фульберта герцогу Аквитанії Гільому, датованому 1020 р. Він містить текст присяги васала, в якій безпека визначається обов'язком васала сеньйору: «Безпека – це значить не видавати його [сеньйора] таємниць та не шкодити безпеці його укріплень» [7].

Згодом поняття «безпека» з'являється у словнику (1190 р.) англійського вченого-філософа Роберта Гроссетеста, який трактував її як «спокійний стан духу людини, яка вважає себе захищеною від будь-якої небезпеки» [8].

Філософська думка XVII–XVIII ст. головною метою держави вбачала загальний добробут та безпеку. В цей період саме поняття «безпека» стає широко вживаним завдяки філософським концепціям Т. Гоббса, Б. Спінози, Дж. Локка, Г. В. Ф. Гегеля та інших.

Британський філософ Джон Локк також був прихильником теорії «суспільного договору». Але його уявлення про безпеку людини ґрунтувалися на поглядах про природу людину як істоту, яка не наділена від народження свавіллям, потягом до зла чи добра. На його думку, зла чи добра людина, залежить передусім від впливу зовнішнього середовища, оскільки вона є результатом накопиченого досвіду. Загальновідомим є його постулат, що розум людини є «чистою дошкою», тобто що знання людей та інші її риси визначаються тільки досвідом. Забезпечення безпеки у Дж. Локка пов'язується з необхідністю поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, що дає змогу сформувати систему заборон і противаг, через яку жодна з гілок влади не може отримати її в повному обсязі й вимушена взаємодіяти з іншими за певними правилами. [9]

Осмилення уявлень про безпеку є і в гегелівській філософії. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель у своїй праці «Філософія права» (1820) розглядав безпеку як важливу складову етики та політики, яка повинна забезпечувати права та свободи людини, а також стабільність у суспільстві. Він теж вважав, що саме державі належить провідна роль гаранта безпеки особи та суспільства [10]. Безпеці протистоїть свавілля, стверджує Гегель. Тому він широко використовує запропоновану ним категорію «неправо», під якою розуміє волю, що демонструє свавілля, а його носієм, на його думку, є індивід, відокремлений від загального права. Тобто заперечення загальновизнаного права передбачає можливість «неправа» як небезпеку людині, суспільству та державі. На думку Гегеля, життя індивіда і його власність забезпечуються лише безпекою держави, а тому можуть бути (якщо виникне необхідність) принесені в жертву задля безпеки держави. Це означає, що найнебезпечнішими є злочини проти безпеки держави, оскільки їх наслідком, зрештою, стане загроза безпеці особи і безпеці майна. [1]

Значний внесок у сучасне розуміння безпеки зробив французький соціолог та філософ Давид Еміль Дюркгейм, який наприкінці XIX століття розробив основи соціології та структурно-функціонального аналізу. На його думку визначальними елементами забезпечення безпеки індивіда та суспільства мають бути соціальні норми, які б обмежували егоїстичні устремління особи (індивіда), запобігали виникненню різних соціальних конфліктів та сприяли їх врегулюванню. Водночас, на переконання вченого, директивно-нормативне регулювання поведінки індивідів має здійснюватися не лише примусом, оскільки принципово важливим є й формування у суспільстві відповідних ціннісних систем та ціннісних орієнтацій людини [1].

З кінця минулого століття проблеми безпеки почали розглядати в контексті основних постулатів теорії нелінійних процесів та теорії хаосу, синергетичної термінології. Значною мірою це сприяє розумінню спонтанності й непередбачуваності характеру та спрямованості небезпек, як наслідків тісної взаємодії складних процесів соціальної і природної самоорганізації реальних об'єктів навколишнього світу. Як основу для розкриття змісту поняття «безпека» більшість дослідників пропонує розглядати її як певний стан системи, досягнутий унаслідок запобігання завданню шкоди її розвитку (життєдіяльності) [11].

У контексті викладеного заслуговує на увагу й те, що Статут ООН визначив як одну із головних цілей створення та діяльності цієї організації об'єднання зусиль міжнародного співтовариства для підтримки безпеки, а країни-учасники ОБСЄ в ст. 5 Заключного акта від 1 серпня 1975 р. зобов'язалися утримуватися від будь-яких дій, які можуть погіршити ситуацію до такої міри, що виникне загроза щодо підтримки безпеки. Тобто у цьому разі під безпекою розуміється деяка *якість* міжнародних відносин, яка ставиться у залежність від того чи іншого *рівня* міждержавних правовідносин. Це дає підстави стверджувати, що і в цьому випадку безпека розглядається як своєрідна інтегральна

характеристика соціальної системи, яка залежить від багатьох чинників і характеризує той чи інший її стан. У такому разі досягнення бажаного для соціальної системи стану визначає головну мету її функціонування та розвитку, а також передумови і способи її існування під впливом тих чи інших факторів. [12]

Безпечний і сталий розвиток соціальної системи можна розглядати як форму буття, яка може бути охарактеризована такими категоріями, як якість, кількість та структура. Зміна структури завжди пов'язана зі зміною якості і навпаки. Тому можна погодитися з американським політологом А.Уолферсом, на думку якого безпека в об'єктивному плані передбачає відсутність загроз набутих цінностям (цінностями у цьому разі є структура та якісні характеристики соціальної системи), а у суб'єктивному – відсутність страху, що вказаним цінностям буде завдано шкоду, що вони будуть піддані руйнації [9].

Висновок: Аналізуючи етапи еволюції феномену безпеки, слід констатувати, що думки науковців є досить різними, і до сьогодні залишається дискусійним питанням. Це, безумовно, знаходить своє відображення і в керівних документах з питань забезпечення національної та міжнародної безпеки і приводить до появи альтернативних інтерпретацій сутності безпеки, як суспільно-політичного явища. Їх можна звести до таких груп.

Безпека розуміється як *відсутність небезпеки об'єкту*.

Безпека розглядається як невід'ємна *властивість системи*.

Безпека розглядається, як результат специфічної діяльності, передусім державних інститутів.

Безпека розглядається як *певний стан*.

Список використаних джерел

1. Глобальна та національна безпека : підручник / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г. П., Ситник, В. Ф. Смолянук та ін. / за заг. ред. Г. П.Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
2. Платон Діалоги / пер. з давньогр. Київ : Основи, 1999. 395 с.
3. Платон. Зібрання творів : у 4 т. Т. 3. М., 1993.
4. Аристотель. Політика / Переклав з давньогрецької Олександр Кислюк. Київ, 2000.
5. Гоббс Т. Левіафан, або Матерія, форма та влада держави церковної та громадянської. Азбука. 2020. 704 с.
6. Гольбах П. Природна політика чи розмови про справжні принципи управління Ізбр. произв. У 2 т. Т. 2. 1963. 563 с.
7. З Анжуйських хронік XI ст. Середньовічна Європа очима сучасників та істориків: книга для читання в п'яти частинах / відп. ред. д. іст. н. А. Л. Ястребицька. Ч. 2. Європейський світ X–XV. Серія «Всесвітня історія та культура очима сучасників та істориків». М. : Інтерпракс, 1995.
8. Економічна безпека : підручник для вузів / за заг. ред. Л. П. Гончаренко, Ф. В. Акулініна. М. : Видавництво Юрайт, 2015. 478 с.
9. Ситник Г. П., Орел М. Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України : підручник / за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
10. Гегель Г. В. Ф. Філософія права . Б.м, б.р., 1990. 524 с.
11. Ситник Г. П. Взаємозумовленість соціальних явищ, які визначають концептами «небезпека» і «безпека», та її врахування в теорії публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 61–67.
12. Ситник Г. П., Орел М. Г. Публічне управління у сфері національної безпеки: підручник / за ред. Г. П. Ситника. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2020. 360 с.

Вікторія Петринська, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Viktoriia Petrynska, graduate student of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8544-9848>

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: СУТНІСТЬ ТА СКЛАД

MODERN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT SYSTEM IN THE PUBLIC SERVICE: ESSENCE AND COMPOSITION

It is justified that the transformation of relations taking place in the sphere of public administration testifies to a situation in which all his approaches are increasingly moving to the anthropological plane. That is why, according to many scientists, it is time in the field of public service to make a transition from personnel management to human resources management (HR management (HRM)). All this determines the objective necessity of a detailed study of the specifics of HRM in the civil service. It was concluded that the HRM system in the civil service is an independent, integrated, structured set of interrelated system elements (subsystems: diagnosis/planning of staffing needs; management of the selection and career of personnel; evaluation of the results of official activities; adaptation and motivation of personnel; development HR; personnel audit), which is aimed at increasing the effectiveness and efficiency of the functioning of the civil service in general and ensuring the conditions for productive employment, development and well-being of specialists in the field of the implementation of professional tasks and functions of the state based on the competence approach.

Keywords: civil service, human resources, human resource management, human resource management system, martial law.

Трансформація відносин, що відбуваються у сфері державного управління, засвідчує ситуацію, за якої всі його підходи все більше переміщуються в антропологічну площину. Саме тому, на думку багатьох науковців, настав час у сфері державної служби здійснити перехід від роботи з управління персоналом до управління людськими ресурсам (HR-менеджменту (HRM)). Все це обумовлює об'єктивну необхідність детального дослідження особливостей HRM на державній службі.

На наше переконання, основною метою HRM на державній службі є забезпечення умов не лише для результативного та ефективного використання людських ресурсів, а й для подальшого стимулювання самопізнання, самовдосконалення та самореалізації державних службовців, що дозволить їм постійно підвищувати свій професійний, компетентнісний та світоглядний рівень. При цьому саму систему HRM на державній службі ми пропонуємо розглядати у вигляді таких взаємопов'язаних складових підсистем:

1) Підсистема діагностики потреб кадрового забезпечення державної служби. Дана підсистема на державній службі, на думку науковців [1], представлена такими процесами: уточнення цілей і завдань формування кадрового забезпечення; аналіз стану та динаміки кадрового забезпечення; визначення потреби в персоналі; розробка плану формування кадрового забезпечення; реалізація плану формування кадрового забезпечення та ін.

2) Підсистема управління добром та службовою кар'єрою HR на державній службі. Як відомо, добір є формалізованим елементом процесу управління людськими ресурсами, який полягає у зацікавленні вакантною посадою відповідного числа гарних кандидатів, з яких, із застосуванням різних методів, можна здійснити вибір кандидата, найбільш відповідного даній посаді.

Згідно ст. 21 Закону України «Про державну службу» [2] вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу. Проте, після введення в Україні воєнного стану з 24.02.2022 року Президентом України підписано Закон № 2259 – IX [3], яким передбачено спрощену процедуру вступу на посади державної служби та посади в органах місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Такі особи призначаються без конкурсного відбору, лише на підставі поданої заяви, заповненої особою картою встановленого зразка та доку-

ментів, що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад.

3) Підсистема оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. Оцінювання результатів службової діяльності є способом перевірки та оцінки професійної придатності працівника. Реалізується оцінювання через такі процеси: підготовка до оцінювання персоналу → безпосереднє оцінювання → підведення підсумків і формулювання пропозицій → виконання прийнятих рішень.

4) Підсистема адаптації та мотивації HR державної служби. Адаптація та мотивація працівників у сфері професійної діяльності – важливі складові системи державного управління. Наприклад, упровадження та вдосконалення системи адаптації персоналу державної служби може привести до наступних позитивних результатів: форсування процесу входження прийнятого на службу співробітника на посаду і підвищенню ефективності діяльності в короткі терміни; мінімізації втрат і помилок в процесі адаптації і засвоєння службовцем посадових обов'язків; скорочення плинності персоналу; розвитку позитивного ставлення до професійної діяльності й відповідному органу державної влади [1].

5) Підсистема розвитку HR у сфері державної служби. Розвиток HR у сфері державної служби представляє собою цілеспрямований, систематичний та безперервний процес формування, утримання, нарощування й удосконалення здатностей (знань, навичок, умінь) і розкриття можливостей фахівців у сфері реалізації професійних завдань і функцій держави. Відповідно у складі даної підсистеми абсолютно логічно виокремлюються такі пріоритетні складові як професійне навчання та професійно-кваліфікаційне зростання персоналу, у складі яких мають місце й окремі види неформального навчання.

6) Підсистема кадрового аудиту. Аудит в системі HRM – інноваційний механізм, спрямований на ефективне управління персоналом та іншими ресурсами державної служби і держави загалом, а також вдосконалення системи фінансування, оптимізації витрат на утримання державного апарату та ін. Важливо зауважити, що розпорядженням КМУ від 16 вересня 2022 року №824-р погоджено пропозицію НАДС щодо проведення функціонального аудиту в органах державної влади.

Отже, система HRM на державній службі – це самостійна цілісна структурована сукупність взаємопов'язаних системних елементів (підсистеми: діагностики/планування потреб кадрового забезпечення; управління добром та службовою кар'єрою персоналу; оцінювання результатів службової діяльності; адаптації та мотивації персоналу; розвитку HR; кадрового аудиту), що спрямована на підвищення результативності й ефективності функціонування державної служби загалом та забезпечення умов продуктивної зайнятості, розвитку та добробуту фахівців у сфері реалізації професійних завдань і функцій держави на засадах компетентнісного підходу.

Список використаних джерел

1. Селіванов С. В., Обушна Н. І., Хаджирадєва С. К. Розвиток кадрового потенціалу державної служби в умовах реформ: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Вид-во «Каравелла», 2019. 292 с.

2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 26.03.2023).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20> (дата звернення: 26.03.2023).

Дмитро Петринський, аспірант кафедри публічного управління та менеджменту організацій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Dmytro Petrynskiy, graduate student of the Department of Public Administration and Management of Organizations of the Chernihiv Polytechnic National University
<https://orcid.org/0009-0003-6458-3604>

Науковий керівник: **Марина Дітковська**, к. держ. упр., доцентка кафедри менеджменту та державної служби Національного університету «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE STATE REGULATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

It is justified that in the conditions of uncertainty (martial law) the issue of state regulation of the agrarian sector in Ukraine acquires special importance. The state regulation of the agricultural sector in the conditions of martial law in Ukraine involves the introduction of special measures to ensure the safety of food products for the population and support agricultural production in conditions of war threats. At the same time, the purpose of such state regulation of the agrarian sector in the conditions of martial law is to ensure the stability and productivity of the agrarian sector, as well as the safety of food products of the population in the conditions of war threats. At the same time, state regulation of the agrarian sector in the conditions of martial law in Ukraine has its own characteristics, related to the need to ensure national security and responsibility for providing the population with food. Accordingly, one of the main functions of the state regulation of the agricultural sector in the conditions of martial law is to ensure national security and protect state sovereignty. For this, measures such as restrictions on the export of food products, the introduction of restrictions on the export of grain, a ban on cutting down forests, and others can be adopted.

Keywords: agrarian policy, agrarian sector, state regulation, martial law.

Аграрний сектор для України завжди був одним із пріоритетних напрямів державного регулювання в контексті економічного розвитку країни, адже питання організації виробництва й підтримки продовольчого забезпечення для окремої держави актуальні в усі часи. Від цього залежить не тільки життєздатність і самодостатність країни й суспільства, а й безліч найрізноманітніших напрямів людської діяльності.

Дійсно, аграрний сектор – один із локомотивів національної економіки України: галузь стабільно зростала до початку повномасштабної війни, щорічне зростання становило 5–6%, частка сільськогосподарського виробництва у ВВП становила 10%, а разом із переробкою сільськогосподарської продукції – 16%. Сільське господарство нашої країни було одним із лідерів світового виробництва деяких видів продовольства, забезпечуючи обсяги торгівлі в еквіваленті 6% калорій світового споживання. Торгівля сільськогосподарською продукцією та продовольчими товарами приносила Україні щорічно близько 22 млрд. дол. США та становила 41% усього експорту країни [1].

Водночас, окрім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, аграрний сектор України, як засвідчила практика сьогодення, навіть в умовах воєнного стану безперечно спроможний на вагомий внесок у вирішення світової проблеми голоду.

Проте, з початком повномасштабної російської агресії проти України аграрна галузь опинилася в кризовому стані. Так, за оцінкою FAO, прямі втрати активів в галузі можуть скласти 6,5 млрд. дол. США. На даний час пошкоджено близько 5% земель сільськогосподарського призначення. Втрати доступних посівних площ – понад 25%, зрошуваних земель – понад 70%, ягідників – близько 25%, садів – 20%. Відбулося зростання вартості виробництва продукції внаслідок зростання цін на добрива, паливе та насіння. Значні масиви земель є небезпечними для виробничої діяльності через пошкодження та замінування [2].

Істотних руйнувань зазнали об'єкти інфраструктури: сільськогосподарської, складської, транспортної, енергетичної, переробної промисловості. Через фізичне знищення аграрних підприємств в зоні ведення бойових дій потенційно очікується втрата до 30% поголів'я тварин.

Окрім того існують виклики, які не були подолані до початку війни: складність підключення до інженерних мереж, захисні бар'єри при входженні аграрної продукції на ринки інших країн (у тому числі наявність квот ЄС), незавершена адаптація законодавства у сфері безпечності, ветери-

нарного та фітосанітарного контролю до норм ЄС, проблеми з блокуванням податкових накладних, невідповідність потужностей по перевалці і доставці сільськогосподарської продукції зростаючим потребам агровиробників.

З огляду на викладене вище, на сьогодні в умовах невизначеності (воєнного стану) особливої значимості набувають питання державного регулювання аграрного сектору в Україні.

Державне регулювання аграрного сектору в умовах воєнного стану в Україні передбачає введення особливих заходів щодо забезпечення безпеки продуктів харчування населення та підтримки аграрного виробництва в умовах воєнних загроз. При цьому метою такого державного регулювання є забезпечення стабільності та продуктивності аграрного сектору, а також безпеки продуктів харчування населення в умовах воєнних загроз.

Водночас державне регулювання аграрного сектору в умовах воєнного стану в Україні має свої особливості, пов'язані з необхідністю забезпечення національної безпеки та відповідальності за забезпечення населення продовольством. Відповідно одна з основних функцій державного регулювання аграрного сектору в умовах воєнного стану – забезпечення національної безпеки та захист державного суверенітету. Для цього можуть бути прийняті заходи, такі як обмеження експорту продуктів харчування, введення обмежень на вивезення зерна, заборона рубки лісу та інші.

Нагадаємо, що ключовими документами, що визначають програмні засади аграрної політики в Україні, є Національна економічна стратегія на період до 2030 року, розпорядження КМУ від 14.08.2019 р. № 688-р «Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року», розпорядження КМУ від 19.07.2017 р. № 489-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій» та ін.

Чинна нормативно-правова база передбачає, що основні заходи державного регулювання аграрного сектору в умовах воєнного стану в Україні можуть включати: забезпечення безпеки продуктів харчування населення шляхом контролю якості та безпеки харчових продуктів, що виробляються в аграрному секторі; регулювання цін на продукти харчування, з метою запобігання зростанню їх вартості та забезпечення доступності для населення; підтримку аграрного виробництва шляхом надання фінансової підтримки сільськогосподарським підприємствам, з метою забезпечення стабільності та продуктивності аграрного сектору; забезпечення безпеки та контролю за обігом насіння, добрив, засобів захисту рослин та інших матеріалів, необхідних для аграрного виробництва; регулювання земельних відносин, з метою забезпечення ефективного використання земельних ресурсів та підтримки розвитку аграрного виробництва та ін.

Таким чином, вважаємо, що в умовах воєнного стану ефективний механізм державного регулювання повинен бути спрямований на збереження і розвиток земельних, матеріально-технічних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів в аграрному секторі. Наявність цих ресурсів є головною умовою успішної післявоєнної «реінкарнації» вітчизняного аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Нова аграрна політика». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf>
2. Сільське господарство України в умовах воєнного стану: уроки для суспільства і політиків. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9288>

Максим Прилипко, студент 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maxim Prilypko, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

DEVELOPMENT OF THE DIGITAL POTENTIAL OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN TRENDS

It is well-founded that the digitalization of public administration is the use of digital technologies, online communication capabilities in the system of making and implementing state-management decisions, providing administrative services, and forming effective state mechanisms for the implementation of state policy in all spheres of society's life. Digital technologies are designed to maximally shorten the stage of transmission of information messages from state authorities and local self-government to the end user through the effective use of digital space. At the same time, supporting a sustainable digital transformation is one of the five policy priorities highlighted by the European Commission in its proposal for the long-term political goals of the Eastern Partnership for the period after 2020. It was concluded that public administration in the digital era, as before, should, first of all, be focused on the needs of citizens and businesses. Accordingly, digitalization acts as a source of new tools and procedures that simplify and make the use of traditional methods simpler, more accessible, understandable, safer, etc. As public administration procedures move into the «digital field», they become not only more convenient, but also safer.

Keywords: public administration, digitalization, digital governance.

На сьогодні в світі відбувається «цифровий перехід» від систем і процесів індустріальної економіки й інформаційного суспільства до цифрової економіки та цифрового суспільства, у результаті чого цифровізація та інновації перетворюються в ключовий драйвер зростання світової економіки та добробуту громадян. При цьому в розвинутих країнах світу вже починає впроваджуватися принцип цифрового пріоритету (digital by default), за якого всі сфери життєдіяльності (у тому числі й сфери публічного управління) пронизуються цифровізацією (digitalization), що обумовлює появу нових, унікальних систем і процесів [1]. Зокрема, підтримка стійкої цифрової трансформації є одним з п'яти пріоритетів політики, виділених Європейською Комісією в її пропозиції з довгострокових політичних цілей Східного партнерства на період після 2020 р., що була опублікована 18.03.2020 р. [2].

Нагадаємо, що термін «digital» буквально перекладається як «цифровий», що відразу зорієнтовує у сферу цифрових технологій, де надзвичайно важливою є роль інформації та її просування. Відповідно «цифровізація» (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний [3].

На сьогодні цифрові технології все більше проникають не лише в різні сфери приватного бізнесу, а й у публічну сферу. Так, ми стаємо свідками фундаментальних змін у сфері публічного управління, де застосування цифрових технологій і цифрових даних сприяє змінам / перетворенню управлінських процесів та передбачає створення належного середовища для функціонування цифрового врядування в контексті еволюційного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у діяльність органів публічної влади.

Отже, цифрове врядування – необхідність та виклик сучасності. У країнах Європейського Союзу основним чинним документом з розвитку цифровізації діяльності органів публічної влади залишається ініціатива Європейської Комісії «Цифровий порядок денний для Європи» (Digital agenda for Europe). В Україні основні засади впровадження цифрового врядування визначено Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (по суті – «Цифровим по-

рядком денним (аджендою) України»), а також планом заходів щодо її реалізації. При цьому саме Міністерство цифрової трансформації України після утворення в 2019 році стало основним провайдером державної політики у сфері розвитку цифрової інфраструктури та телекомунікацій.

Згідно з даними дослідження United Nations E-Government Survey 2020, Україна увійшла до групи країн з високим рівнем розвитку електронного врядування та стала однією із 12 країн, які перейшли до дуже високого рівня за індексом електронної участі [3].

На нашу думку, цифровізація публічного управління – це використання цифрових технологій, можливостей онлайн комунікацій в системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, надання адміністративних послуг, формування дієвих державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Цифрові технології покликані максимально скоротити етап передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за допомогою ефективного використання цифрового простору.

Так, наприклад, поняття цифрового HR на державній службі, як правило, об'єднує соціальні мережі, мобільні додатки, хмарні технології, доповнену реальність та є новою платформою для покращення роботи як державних службовців, так і кандидатів на державну службу, удосконалення та опрацювання їх досвіду. При цьому розробники цифрових технологій (інструментів цифрового робочого місця, штучного цифрового інтелекту прийняття типових управлінських рішень, blockchain-, smart-, portal-, cloud-, networkсервісів тощо) забезпечують технічну складову цифрового HR, тоді як керівництво державного органу та HR-управління повинні пропонувати свої власні інтегровані стратегії та програми цифрового управління персоналом. Безумовно, технологічна ера переводить HR-технології в цифровий формат і автоматизує більшість його HR-функцій (мова йде про побудову хмарних HR-платформ з мобільними додатками (Human Resource Information System (HRIS))). І це є дуже важливим, адже сучасний світ не просто швидкий, він – надшвидкий. Ми рухаємося в режимі «from slow to fast and faster». Якщо бізнес чи державна служба хочуть розвиватися, вони не можуть бути повільними.

Таким чином, публічне управління в цифрову епоху, як і раніше, має, в першу чергу, бути орієнтовано на потреби громадян та бізнесу. При цьому цифровізація виступає джерелом нових інструментів і процедур, що спрощують і робить більш простими, доступними, зрозумілими, безпечними тощо використання традиційних методів. У міру того, як процедури публічного управління переводитимуться в «цифрове поле», вони стають не лише зручнішими, але й безпечнішими.

Список використаних джерел

1. Обушна Н.І., Теплов С.О. Цифровізація управління HR-процесами на державній службі. *Наукові перспективи*. 2021. Вип. 3 (9). С. 157–172. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/183>.
2. An official website of the European Union. Joint Communication: Eastern Partnership policy beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76166/jointcommunication-eastern-partnership-policy-beyond-2020-reinforcing-resilience-%E2%80%93-eastern_en
3. Україна 2030. Е-країна з розвинутою цифровою економікою (2021). URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

Владислава Прокоф'єва, студентка 1-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslava Prokofieva, 1-st year student, specialty «Public administration», the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ANTI-EXPRESSIONS OF CORRUPTION DURING MARITAL STATE

The article revealed that the bodies of the anti-corruption system continued to work, but adapted to the realities of war in different ways. It is emphasized that in peacetime NABU detectives and SAP prosecutors actively exposed violators of the law and conducted pre-trial investigations of their cases. It was noted that among the new powers and challenges, it is notable that anti-corruption detectives and prosecutors are currently helping the Office of the Prosecutor General to gather evidence of war crimes by the occupiers. It was concluded that anti-corruption agencies help bring victory in the war closer in different ways. Therefore, some employees of NABU and prosecutors of the SAP are participating in combat operations, at the NAZK they launched the Headquarters of Humanitarian Aid, and ARMA handed over the property that is already under management for the needs of the army.

Keywords: anti-corruption bodies, corruption, corruption risks, war crimes, legislation

З 24 лютого 2022 року Україна живе в умовах війни. З того дня частина з нас завмерла в заціпенінні, інші, навпаки, дуже швидко перейшли на воєнні рейки. Відтак, антикорупційну систему України і в мирний час було складно назвати ефективною, незважаючи на наявні антикорупційні інституції в державі: Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Вищий антикорупційний суд, Бюро економічної безпеки тощо. І це, не рахуючи традиційних ОГПУ, ДБР, МВС та СБУ та велику кількість «антикорупціонерів-розслідувачів». Наразі, під час війни на корупційні правопорушення у вітчизняних правоохоронних органів взагалі немає часу, оскільки здебільшого вони задіяні у розслідуваннях військових злочинів [2; 4].

Органи антикорупційної системи також продовжили працювати, але по-різному адаптувалися до воєнних реалій. У мирний час детективи НАБУ і прокурори САП активно викривали порушників закону й вели досудові розслідування їхніх справ. З початком війни вони виконують ті ж самі функції, але не так активно та успішно. Відтак, НАБУ і САП затримали й уже завершили розслідування щодо фігуранта «газової справи Онищенка» – директора ТОВ «Торговий дім Київгазенерго» Якимашенка. Також антикорупційні детективи і прокурори затримали фігуранта справи Південноукраїнської АЕС, який перебував у міжнародному розшуку. Наприклад, за 100 днів війни детективи і прокурори скерували до суду декілька резонансних проваджень: щодо «суперхабаря» у 6 млн доларів Укрзалізниці, брата голови ОАСК Павла Вовка, підкупу экс-директора ДБР Романа Труби та інші [1; 2; 3].

В той же час Антикорупційний суд з 24 лютого і по червень 2022 року ухвалив сім вироків щодо 9 осіб, три з яких – на підставі угод. Звісно, що в умовах постійних ракетних загроз неможливо гарантувати безпечно правосуддя всім учасникам судового процесу. Через це деякі засідання відбуваються онлайн, а інші переносяться. Процес уповільнює й те, що іноді підозрювані не виходять на зв'язок, а хтось зі сторін воює на фронті. Попри це, ВАКС здійснює правосуддя й постійно звітує про свою роботу на офіційному вебсайті [2].

Антикорупційний суд також перераховує гроші, внесені як застава, на потреби Збройних Сил України. За цей час завдяки ініціативам прокурорів, заставодавців і фігурантів у такий спосіб вдалося передати армії понад 447 млн гривень. Одним із найбільших внесків у цю суму є 6 млн доларів «суперхабаря», з якого ВАКС зняв арешт і відправив на потреби ЗСУ. Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА) також продовжує виконувати свою основну функцію – розшукує активи злочинців. Саме агентство «вполювало» яхту Медведчука, яка зараз перебуває в його управлінні. Також АРМА може отримати в управління майно (картини, антикваріат, годинники, золоті монети тощо), яке правоохоронці вилучили в маєтку экс-очільника ОПЗЖ під час обшуків.

Агентству передають й активи у кримінальних справах, пов'язаних з війною. В управлінні АРМА вже перейшли російські літаки та залізничні вагони, а також білоруські вантажівки [4].

Агентство поступово відновлює свої прями обов'язки. На початку травня було відновлено продаж арештованого майна через систему електронних торгів SETAM, хоча й не всі лоти вдалося продати. Принагідно згадаємо, що більш прозорий і конкурентний процес продажу можна здійснювати в системі Prozorro.Sale. А от НАЗК залишило в роботі активними лише деякі з профільних функцій, наприклад, надання роз'яснень, запобігання корупції та виявлення корупційних ризиків у законодавстві [2; 4].

Серед нових повноважень та викликів відмінним є те, що наразі антикорупційні детективи та прокурори допомагають Офісу Генерального прокурора збирати докази воєнних злочинів окупантів: фіксують інформацію від потерпілих та очевидців, а співробітники Управління спеціальних операцій НАБУ, які володіють навичками саперів, разом із колегами з СБУ проводять розмінування тощо. Окрім того, аналітики та юристи бюро в спільній українській робочій групі Task Force розшукують активи підсанкційних чиновників, олігархів та інших посадовців за кордоном. У Task Force беруть участь представники не тільки НАБУ, а й НАЗК та АРМА. НАЗК разом з іншими запустили портал, де кожен може повідомити про майно росіян, причетних до війни, а АРМА бере участь у засіданнях між українським Task Force і Task Force Європейської комісії з питань заморожування та конфіскації активів. Подібна співпраця важлива для обміну даними про майно громадян рф. НАЗК ж зосередило більшу частину своєї непрофільної роботи на санкційній політиці. Для цього агентства разом з МЗС створили портал «Війна й санкції», де можна дізнатися, на кого вже наклали санкції, які країни відтягують цей процес, і закликати ввести обмеження на конкретних людей чи компанію [1; 3; 4].

В свою чергу, НАЗК ідентифікувало понад 12 тис. фізичних та 3 тис. юридичних осіб, які причетні до агресії проти України, для накладення на них санкцій в Україні станом на 01.12.2022 року [2].

Отже, як бачимо, всі антикорупційні органи по-різному допомагають наблизити перемогу у війні. Деякі працівники НАБУ і прокурори САП беруть участь у бойових діях, при НАЗК запустили Штаб гуманітарної допомоги, а АРМА передало на потреби армії майно, яке вже перебуває в управлінні: техніку, авто тощо. Разом з тим, допомога на воєнному фронті не знімає з антикорупційних органів обов'язок виконувати свої основні функції.

Список використаних джерел

1. Війна і боротьба з корупцією. Робота антикорупційних органів під час воєнного стану. Юридичні новини України. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-i-borotba-z-koruptsiyeyu-robotu-antikoruptsiynyh-organiv-pid-chas-voennogo-stanu/>.
2. Корупція на війні гірша за мародерство. Lex Inform. Юридичні новини України. URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/koruptsiya-na-vijni-girsha-za-maroderstvo/>.
3. Національне агентство з питань запобігання корупції. Офіційний вебсайт. URL: <https://nazk.gov.ua>.
4. Про організацію роботи із запобігання та виявлення корупції в умовах воєнного стану. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/pro-orhanizatsiiu-roboty-iz-zapobihannia-ta-vyivlennia-koruptsii-v-umovakh-voiennoho-stanu/>.

Юлана Рак, аспірантка 3-го року навчання кафедри публічної політики, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yulana Rak, 3rd year postgraduate student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лілія Гонюкова**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕДІАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ЛІДЕРІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

MEDIATION COMPETENCE OF PUBLIC OFFICERS AND LEADERS OF CIVIL SOCIETY AS A COMPONENT OF EFFECTIVE COMMUNICATION

The adoption of the Law of Ukraine «On Mediation» activated the process of introducing mediation into the system of public administration, which is clearly expressed in the conduct of training, the creation of training programs for public servants and civil society. However, modern conditions require more specific changes that will be manifested in the development of mediative competence for public officials and leaders of civil society, which will lead to qualitative changes that will have a positive impact on effective communication.

Keywords: mediation competence, public servants, civil society leaders, communication.

Прийняття Закону України «Про медіацію», активне вивчення, поширення та використання медіації серед суспільних інституцій почало сприяти активному впровадженню її у сферу публічного управління та громадського сектору для створення необхідних можливостей щодо налагодження взаємодії, підвищення рівня обізнаності щодо засобів та методів вирішення та запобігання конфліктних ситуацій.

Слідування органами публічної влади інституційним змінам, які мають позитивний вплив для громадянського суспільства призводять до його розвитку та реформування, адже представники органів публічної влади є безпосередніми лідерами впливу які покликані створювати та налагоджувати весь необхідний потенціал для позитивних суспільних перетворень. Враховуючи зазначене постала потреба в удосконаленні вже існуючих та сформованості нових компетентностей, які пов'язані з подоланням стресу, конфліктів та управління емоційним станом не лише своїм, а й оточуючих. В першу чергу це стосується публічних службовців та лідерів громадянського суспільства, сфера діяльності яких відноситься до високого рівня конфліктності та емоційного навантаження, що в свою чергу передбачає обов'язкове проходження навчання та підвищення кваліфікації задля уникнення конфліктної взаємодії та для формування необхідних знань, умінь та навичок ефективної комунікації.

Враховуючи законодавчу інституціоналізацію медіації яка напряму може бути спрямована на вдосконалення взаємодії та ефективної комунікації у публічному управлінні варто звернути увагу на інституційні зміни які безпосередньо пов'язані з можливістю використання нових методів та форм розв'язання конфліктів та покращувати взаємодію не лише всередині органів публічної влади, а й з представниками громадянського суспільства. Мова йде про використання на практиці не лише процедури медіації, а й формування медіативної компетентності для розширення можливості знань публічних службовців та лідерів громадянського суспільства.

Найкращим шляхом буде включення медіативної компетентності, як обов'язкової до орієнтовного переліку професійних компетентностей публічних службовців для всіх категорій посад, що відобразиться на рівні знань про методи запобігання чи вирішення конфліктних ситуацій, а для лідерів громадянського суспільства запровадження обов'язкового проходження навчання з удосконалення та формування навичок медіативної компетентності. На сьогодні, медіативна компетентність є чи не однією з найважливіших якою має володіти сучасний фахівець, до завдань якої належить попередження та розв'язання конфліктних ситуацій у професійній діяльності.

На нашу думку медіативна компетентність публічних службовців та лідерів громадянського суспільства має включати наступні показники сформованості:

- знання механізму ефективної взаємодії влади та громадянського суспільства;
- знання специфіки конфліктної взаємодії між владою та громадянським суспільством;
- знання процесуально-технологічного інструментарію медіації;
- знання міжнародних та вітчизняних нормативно-правових документів, що регламентують процедуру медіації і діяльність медіатора;
- уміння здійснювати аналіз конфліктної ситуації та визначати рівень медіабельності конфлікту;
- уміння здійснювати ефективну комунікацію в умовах конфліктної взаємодії;
- уміння ухвалювати управлінські рішення в умовах конфлікту, невизначеності ситуації та ризиків;
- уміння локалізувати опір та агресію учасників конфлікту;
- здатність встановлювати та налагоджувати контакт з оточуючими (володіти високим рівнем комунікабельності);
- здатність до комунікативної толерантності;
- здатність до управління емоційною сферою для ухвалення рішень (володіти високим рівнем емоційного інтелекту).

Отже, під медіативною компетентністю будемо розуміти наявність у людини вузькогалузевих знань, умінь, навичок та певних етичних та моральних особистих якостей з медіації для врегулювання конфліктної взаємодії у професійній діяльності та/або повсякденній життєдіяльності.

Таким чином, ступінь оволодіння знаннями з медіативної компетентності, є однією з необхідних умов для ефективної безконфліктної комунікації, особливо це стосується публічних службовців та лідерів громадянського суспільства діяльність яких спрямована на реалізацію цінностей суспільства, досягнення мети державної політики, і все це залежить від їх злагодженої роботи та ефективної комунікації.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо складання, перегляду та моніторингу виконання індивідуальної програми підвищення рівня професійної компетентності державного службовця (індивідуальної програми професійного розвитку) : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 26.10.2020 року № 201–20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0201859-20#Text>.
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

Тетяна Савосько, аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Tetiana Savosko, postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-7989-5614>

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, д.політ.н., професорка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЯК КОМУНІКАТИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF DIGITALIZATION AS A COMMUNICATION TOOL FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINE

The concept of digitization in the context of public administration is considered. The advantages of the emergence of electronic communications for the sphere of public administration are given, as well as their disadvantages are noted. The level of digitalization of Ukraine is analyzed based on the research of the organization «The IMD World Competitiveness Center».

Keywords: digitalization, competitiveness, information technology.

Невпинний розвиток інформаційних технологій й засобів масової інформації став поштовхом до формування нової тенденції – діджиталізації суспільства. Розвиток мережі Інтернет дозволив зменшити затрати для реалізації електронних комунікацій за рахунок невеликої собівартості передачі інформації та підвищив швидкість обміну інформацією, що стало найголовнішою перевагою перед звичними до того способами обміну інформацією, не тільки у сфері економіки, а й у державному управлінні. Поява електронних комунікацій в державному управлінні дозволила:

- залучити нову цільову аудиторію;
- скоротити витрати часу на ведення діалогу з суспільством;
- оперативно реагувати на зміну настроїв у суспільстві та мати постійний зворотній зв'язок.

Н. В. Грицяк стверджує, що діджиталізація, як елемент демократії, сприятиме постійному створенню публічного онлайн простору для політичної взаємодії та сприянню ефективному спілкуванню влади й громадян [1, с. 128].

Діджиталізація, котра позиціонується як абсолютно новий тип інформаційних технологій, котрі охоплюють та змінюють всі сфери суспільного життя, хоча і знаходиться в процесі формування, вже сьогодні має потужний потенціал, що при реалізації дає можливість країні досягнути передових позицій за ключовими напрямками соціально-економічного розвитку.

А. Грінфілд зазначає, що діджиталізація як процес, має розглядатися як окрема форма демократії, як спосіб виразу громадської позиції, громадської думки й активізації соціального капіталу громади для вирішення нагальних потреб територіального розвитку [1, с. 128].

Цифрові технології на сьогоднішній день є основою посилення конкурентоспроможності економіки країни. Зокрема, роль генерування знань та розвитку талантів у тандемі з ефективним регулюванням та інфраструктурою стимулює цифрову конкурентоспроможність.

Але, незважаючи на безумовні переваги та швидкі темпи впровадження електронних комунікацій, цей процес має і свої недоліки. Головним недоліком залишається вразливість комп'ютерних мереж і відсутність гарантій збереження конференційної інформації. Як зазначає С.А. Чукут, «для максимально ефективного використання переваг від електронного урядування слід звести до мінімуму ризику від його впровадження. Зокрема в частині доступу до інформації, її захисту, а також захисту персональних даних користувачів відповідних платформ» [1, с. 130]. Хоча, варто відзначити, що Україна з початком повномасштабного вторгнення гідно показала себе у сфері кіберзахисту.

В епоху діджиталізації Україна увійшла зі значним потенціалом розвитку, деякі технології, що на сьогоднішній день вже впровадженні є більш досконалішими, ніж створені нашими західними

партнерами аналоги або ж взагалі є зразком для наслідування, особливо це стало помітно з початком повномасштабного вторгнення.

Одним з найсвіжіших досліджень рівня діджиталізації країн є дослідження організації «The IMD World Competitiveness Center» [4], котра провела розрахунок рейтингу цифрової конкурентоспроможності країн. Цей рейтинг розраховувався на трьох факторах: перший, це - знання, котрі охоплюють нематеріальну інфраструктуру, що необхідна для вивчення та відкриття технологій; другий – це технологія, котра визначає основу розвитку цифрових технологій; третій - це готовність до майбутнього, котра вивчає рівень готовності економіки до цифрової трансформації. Далі ці фактори розподілилися на субфактори (один фактор на три субфактори), а ці субфактори містять у собі 52 критерії оцінки [4].

Дане дослідження дозволило виявити ряд проблем, що заважають Україні зайняти високі місця, не дивлячись на успіхи, які вже є. Це статистичне дослідження показало, що Україна має досить низький рівень технологій та нечіткі майбутні перспективи до їх удосконалення. Досить високим порівняно з іншими показниками є показник освіти – 19 місце. При цьому позитивно слід відзначити, що основним фактором, що вплинув на достатньо високу позицію є показник загальнодержавних витрат на освіту, за яким Україна займає 11 місце серед 63 країн. Крім того, вагомий позитивний внесок на формування даного рейтингу має показник якості відносин «викладач-учень/студент». Показник навчання співробітників (45 місце) є дестимулюючим фактором та негативно впливає на формування рейтингу освіти. Станом на 2020 рік відсутні значення показника освіти жінок України, який включений в субіндекс освіти та враховуючи європейські тенденції до відстоювання гендерної рівності є одним із вагомих показників для формування цього субіндексу. Поряд з цим, за критерієм кількості жінок-дослідників, що входить до цього субіндексу, Україна зайняла досить високу позицію – 17 місце у рейтингу [3].

Варто відмітити, що вагомий вплив на рейтинг України у дослідженні рівня діджиталізації мають значні зрушення у цифровій трансформації економіки України через створення Міністерства цифрової трансформації, впровадження е-врядування, запуск урядового порталу «Дія».

Підсумовуючи вищезазначене, розуміємо, що реалізація механізму електронного врядування в Україні крім простої економії часу та ресурсу робить систему більш прозорою і удосконалює взаємовідносини у системі «уряд-бізнес-суспільство», а також сприяє зростанню конкурентоспроможності країни на світовій арені, тож варто і надалі створювати інноваційну політику у сфері діджиталізації.

Список використаних джерел

1. Дяченко С. А. Діджиталізація як сучасний механізм управління місцевими фінансами в умовах децентралізації влади. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 15-16. С. 126-131. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/15-16_2020/23.pdf
2. Лазебник Л. Л. Діджиталізація економічних відносин як фактор удосконалення бізнес-процесів підприємства. 2018. Вип. 2 С. 69–74. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2018_2_12.
3. Франко Л. Роль цифрової трансформації інновацій у підвищенні конкурентоспроможності України: сучасний стан та перспективи. Економіка та суспільство. 2022. В. – 42. URL :<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1636/1573>
4. IMD World digital competitiveness ranking 2020. URL: https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2020/digital/digital_2020.pdf

Анастасія Сайферс, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Anastasiia Cifers, postgraduate student of the Public Policy Department of the Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University
<https://orcid.org/0000-0002-5904-8493>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка кафедри публічної політики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

THE MAIN CHALLENGES IN THE MANAGEMENT OF EDUCATION INSTITUTIONS OF TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

The author reveals trends in the development of decentralization of education in Ukrainian communities based on empirical research in wartime conditions. Changes in the mechanisms of public management of education in territorial communities occur dynamically, situationally, partially violating the legislative framework, in order to meet current needs for flexible local policies. The analysis of the empirical and sociological research of the main trends of public management of educational institutions at the local level during the full-scale war in Ukraine as a result of the invasion of the Russian Federation on the territory of our state allowed to single out challenges and advantages in public management in the field of education (resources, quality of management, quality of education, analysis of needs. The volume of funding and changes in the spending part on education at the level of territorial communities in dynamics over the last year are outlined, the effectiveness of the use of these funds is assessed.

It is important to study the ability of local self-government to determine the educational needs of its community and to satisfy them with the forces of its own local budget in the conditions of martial law in Ukraine. Interest is caused by the public management of the introduction of home education in territorial communities as a new form and technology of education during military operations.

Keywords: public administration, educational institutions; territorial communities, martial law, financial capacity of communities, educational technologies, home education.

Україна переживає зламний історичний період. Були роки боротьби з пострадянською спадщиною планової економіки та корупцією, подолання наслідків глобальної економічної кризи і пандемії, перебування у трансформаційному стані реформи децентралізації, а тепер воєнним станом України після 24 лютого 2022 року.

Якщо пандемія спричинила критичне скорочення фінансування сфери освіти на 40% та призвела до кризи управління освітніми закладами, то війна зруйнувала освітню інфраструктуру, шляхи комунікації, порядок роботи, зупинила фінансування із субвенції усього, крім заробітних плат працівників закладів освіти. У цей період у діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема у сфері освіти, стала виразнішою тенденція використання переваг процесу децентралізації. Оперативність і вміння скористатись автономністю щодо прийняття управлінських рішень значно посилили ті регіони, які показали високу адміністративну й фінансову спроможність ще до і також під час військових дій [1].

Як виклики ми розглядаємо саме проблеми спроможності механізмів публічного управління до функціонування у часи кризи, трансформації і відбудови. І розглянемо ці виклики із декількох аспектів. Перший із яких – нормативно-правове поле публічного управління освітою [1].

А ось і дуже конкретні приклади таких правових колізій, які щодня заважають системі управління відбудувати, посилювати й модернізувати систему освіти. Децентралізація передбачає субсидіарність та сервісність функцій держави, проте наявні колізії на жаль не лише не допомагають у посиленні механізмів публічного управління, а ще й створюють ризики кримінальної відповідальності [2].

Є й гарні приклади. Дистанційне навчання багато в чому залишилось спадком після тривалої дії карантинних обмежень під час пандемії ковіду. Після початку воєнних дій на території України вчителі та учні вимушені працювати дистанційно, часто у неприлаштованих приміщеннях (наприклад, підвалах будинків) з проблемним Інтернет зв'язком, або значно віддалено із-за кордону.

Другим надзвичайно вагомим викликом у сфері публічного управління, освітніми закладами, як і до воєнних дій, є фінансова спроможність територіальних громад. Ще у 2020 році ресурсна підтримка освіти державою значно зменшилася, відбулося скорочення цілої низки вагомих субвенцій.

Це питання ми дослідили більш ґрунтовно. У нашому дослідженні взяло участь більше 4000 представників шкіл [3].

В результаті впровадження реформи децентралізації, згідно щорічних даних Закону України про Бюджет, кількість дотаційних громад виросла. А це означає – що освіта у громадах продовжувала фінансуватися за залишковим принципом [3; 4].

Наше опитування підтвердило, що після утворення територіальної громади структура витрат дещо змінилася. Видатки були спрямовані, насамперед, на інфраструктуру закладів освіти (90,1%), заробітну плату педагогічним працівниками та допоміжному персоналу закладів освіти (86,8%), комп'ютерне і технічне обладнання (86,3%), загальну матеріально-технічну базу закладів освіти (86,1%), забезпечення належних санітарних умов у закладах освіти (83,0%), підвищення кваліфікації працівників (82,3%) [5].

Після повномасштабного російського вторгнення більшість видатків спрямовані на виплату заробітної плати педагогічним працівниками та допоміжному персоналу закладів освіти (64,7%). Іншими найбільшими статтями видатків є: підвищення кваліфікації працівників (34,3%), забезпечення належних санітарних умов у закладах освіти (29,7%) та підтримка громад під час воєнного стану та/або наслідки АТО, ООС (20,6%) [5].

Після початку війни значна більшість опитаних керівників/вчителів закладів освіти не знають (73,6%) як змінилися статті витрат у сфері освіти. Лише кожен десятий зазначив, що значно зросла підтримка громад під час воєнного стану.

Необхідність фінансування заходів, спрямованих на підтримку громад в умовах воєнного стану, на думку більшості респондентів, змусило тим чи іншим чином зменшити фінансування сфери освіти в територіальній громаді. Серед керівників/спеціалістів органів управління освітою це про зазначили 60,7%.

Керівники/спеціалісти органів управління освітою територіальних громад, в чій громаді зменшилося фінансування сфери освіти у зв'язку з необхідністю фінансування заходів, спрямованих на підтримку громад в умовах воєнного стану, до таких заходів першочергово віднесли: оплату транспортних послуг і пально-мастильних матеріалів (47,0%), облаштування місць розміщення вимушених переселенців (43,5%), заходи територіальної оборони (41,1%) [5].

Щодо складнощів, які виникають у поточній діяльності органу управління освітою, то майже кожен другий керівник органів управління освітою називали нестабільність законодавства, зміну правових регулювань (48,7%), брак власних доходів місцевого бюджету (48,0%) та оплату праці в умовах воєнного стану (43,9%) [5].

Коротко звернемо увагу, що завжди є світло в кінці тунелю. Кращими кейсами у сфері управління освітою в умовах ризиків і трансформаційних змін може слугувати досвід таких країн як США, країни Сходу, Велика Британія та окремі країни Європейського Союзу. І більшість цих прикладів були сформовані саме внаслідок серйозних національних трагедій й стихійних явищ.

Практичним досвідом врегулювання відношення якості освіти та ресурсів на сьогодні, особливо в період військового стану, може бути домашнє навчання, яке щороку стає все більш популярним у світі, проте мало відоме в Україні. Хоч домашнє навчання у Законі про освіту (в Розділі I, пункті 9) як індивідуальна, сімейна, проте регламентування цієї форми освіти в публічному управлінні є недостатнім.

Домашнє навчання відрізняється від дистанційного тим, що здійснюється методами і у спосіб, які обирають батьки без участі вчителів [3; 5].

Із дослідження Освітнього омбудсмена України очевидним постає високий рівень незадоволеності батьків (більше 70%) організацією ефективного дистанційного навчання під час дистанційного навчання. 67% батьків зацікавлені і допомагають дітям в процесі отримання освіти, що може стати вагомою основою і сигналом для прийняття рішень переходу на домашнє навчання (не дистанційне) [3; 5].

Діти на домашньому навчанні, як не парадоксально може звучати, завжди мають вищі бали за результатами оцінювання, аніж випускники шкіл та коледжів.

Немає жодних емпіричних доказів того, що домашнє навчання негативно впливає на учнів. І в умовах пандемії, війни чи стихійного лиха домашнє навчання може стати єдиним правильним рішенням для створення безпечних, психологічно комфортних, дружніх, позитивно стимулюючих, фінансово обґрунтованих, сприятливих умов для освітнього процесу школярів [3; 4; 5].

Місцеве самоврядування чи уряд країни не завжди може уберегти найменших мешканців від наслідків війни, фінансової кризи, стихійного лиха. Проте ефективний механізм публічного управління може і має попередити важкі наслідки таких ситуацій. Ці кроки не є новими, проте щоразу потребують переосмислення.

Список використаних джерел

1. Заблоцька А.В. Децентралізаційні ризики у питанні фінансування закладів освіти України. *Науковий вісник: державне управління: журнал*. 2020. №2 (4) 2020. С. 149-159. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/issue/view/4/4>. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2\(4\)-149-159](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2(4)-149-159)

2. Сайферс А. В. Порівняльний аналіз суспільних оцінок задоволеності освітніх потреб населенням: емпірично-соціологічний аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 9-10. С. 122-127.

3. Сайферс А. В. Особливості організації навчального процесу в школах європейських країн в умовах сучасних викликів: досвід для України. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 2 (15). С. 124-145.

4. Сайферс А.В. Особливості публічного управління закладами загальної середньої освіти в умовах пандемії. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.)* / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. С. 74-76.

5. Сайферс А. В. Особливості організації навчального процесу в школах європейських країн в умовах війни. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації : зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (Київ, 17 черв. 2022 р.)* : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. 230 с.

Юлія Семенець, заступник начальника Управління з питань персоналу – начальник відділу оцінювання та розвитку персоналу Національного агентства України з питань державної служби
Yuliia Semenets, Deputy Head of the Personnel Department – Head of the Department for evaluation and development of personnel of the National Agency of Ukraine for Civil Service

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРІОРИТЕТИ РОБОТИ СЛУЖБИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОГО ОРГАНУ В УМОВАХ ВІЙНИ

WORK PRIORITIES OF THE PERSONNEL MANAGEMENT SERVICE OF THE PUBLIC AUTHORITY IN THE CONDITIONS OF WAR

The civil service system changed as a result of armed aggression. Civil servants, heads of public bodies and human resources services (departments) faced the same challenges as other organizations. Personnel management services face new challenges and tasks due to the martial law. Since last year, the focus of the organizational culture of state bodies has been employee safety, team support, and the psychological state of employees. The priorities for the current year in the field of personnel management for state bodies are the creation of safe conditions for the work of personnel, digitization of personnel processes and professional development that meets modern needs. Personnel management policies and procedures, as well as personnel management strategies of public authorities, if they exist, need to be reviewed with a focus on the safety and well-being of employees, effective performance of tasks. In addition, personnel management services in their work should take into account trends that existed even before the war, namely ensuring equal rights and opportunities for women and men, preventing and countering mobbing, creating a barrier-free space, etc. At the same time, adaptation of veterans after returning to work will be an equally important area of work of personnel management services in the future.

Keywords: human resources services, priorities, organizational culture.

Збройна агресія Російської Федерації проти України вплинула практично на всі сфери діяльності, змусивши організації та їх лідерів швидко адаптуватися до нових викликів, а також переглянути більшість своїх політик, зокрема у сфері управління персоналом.

Американська торговельна палата в Україні разом з компанією «Делойт» в Україні в листопаді-грудні 2022 року провела опитування «Актуальні питання управління людським капіталом в Україні». Метою опитування було виявити актуальні виклики в сфері управління людським капіталом, що постають перед роботодавцями в Україні, та пріоритети на 2023 рік. За результатами опитування найбільшими викликами в сфері управління людьми є безпека працівників (60%), забезпечення неперервності робочих процесів (60%) та психологічний стан працівників (55%). Ключовими пріоритетами організацій у сфері управління персоналом на 2023 рік визначається підтримка та допомога працівникам у режимі реального часу (50%), перегляд чисельності/організаційної структури (38%), управління робочим навантаженням (38%) та розробка/адаптація програми підтримки добробуту працівників (38%) [1].

Політика управління персоналом в державних органах продовжує трансформуватись і вдосконалюватись в рамках реформи державного управління з урахуванням європейських стандартів належного адміністрування та кращих міжнародних практик управління персоналом. Стратегією реформування державного управління України на 2022-2025 роки визначається, що успіх реформи значною мірою залежить від якості управління людськими ресурсами в державних органах, яке повинні забезпечувати сучасні, ефективні і дієві служби управління персоналом. Їм необхідно впроваджувати в роботу сучасні методи та інструменти управління персоналом на державній службі, розвивати організаційну та управлінську культуру [2]. Завдання та функції служби управління персоналом державного органу визначено у Типовому положенні про службу управління персоналом державного органу.

Система державної служби також зазнала змін внаслідок збройної агресії, державні службовці, керівники державних органів та служби управління персоналом зіткнулися з такими ж викликами, як і інші організації. Фокусом організаційної культури державних органів з минулого року стала безпека працівників, а саме створення можливостей для безпечної роботи. Гнучкість

та адаптивність в підходах до управління персоналом проявилась в застосуванні індивідуальних підходів до роботи працівників: дистанційної роботи, простою, індивідуального графіку роботи, переведенні на іншу посаду, призупиненні трудового договору, наданні відпустки, наданні можливості перебування за кордоном.

Крім того, у зв'язку з потребою в оперативному обміні інформацією було налагоджено або вдосконалено внутрішні комунікації в державних органах. Формат роботи за межами адміністративних будівель зумовив також підвищення рівня цифровізації, зокрема більш активне використання систем електронного документообігу та інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах. Використання останньої дало можливість службам управління персоналу, які були підключені до системи, вчасно оформлювати документи з кадрових питань, а також завжди мати актуальну аналітичну інформацію щодо персоналу державного органу.

Важливим завданням керівників державних органів разом зі службами управління персоналом була підтримка командного духу та психологічного стану працівників. НАДС було підготовлено практичні поради службам управління персоналом, а Українською школою урядування проведено низку тренінгів для державних службовців щодо психологічної допомоги.

Варто зазначити, що кращі практики державних органів у роботі з персоналом під час війни були представлені на конкурсі «Кращі практики управління персоналом», який щороку проводиться НАДС. У 2022 році на конкурсі були представлені номінації, що стосувалися відповідального лідерства, взаємопідтримки та ефективної роботи, що також вказує на основні напрями роботи служб управління персоналом в цей період [3].

Ключові пріоритети для керівників державних органів, державних секретарів, зокрема у сфері управління персоналом на 2023 рік визначені в завданнях та ключових показниках результативності, ефективності та якості службової діяльності. Аналіз типових завдань дозволяє зробити висновок, що пріоритетами на поточний рік у сфері управління персоналом є створення безпечних умов для роботи персоналу, цифровізація кадрових процесів та професійний розвиток, що відповідає сучасним потребам.

Таким чином, здійснене дослідження свідчить, що перед службами управління персоналом стоять нові виклики і завдання, зумовлені воєнним станом. Перегляду потребують політики та процедури управління персоналом, а також стратегії управління персоналом державних органів у разі їх наявності з фокусом на безпеку і добробут працівників, ефективне виконання завдань. Крім того, службам управління персоналу в своїй роботі варто врахувати тенденції, які існували ще до війни, а саме забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії мобінгу, створення безбар'єрного простору тощо. Разом з тим, не менш важливим напрямом роботи служб управління персоналом в подальшому буде адаптація ветеранів після повернення на роботу.

Список використаних джерел

1. Результати опитування актуальних питань управління людським капіталом в Україні. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2022/acc-deloitte-research.html>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р «Деякі питання реформування державного управління України». Урядовий кур'єр – 2021. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>
3. Національне агентство України з питань державної служби: офіційний сайт. URL: <https://nads.gov.ua/>

Олександр Семикрас, аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Oleksandr Semykras, Ph.D Candidate of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8736-6379>

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, д.політ.н., професорка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПОВЕДІНКОВОГО ВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

EXPERIENCE OF BEHAVIORAL GOVERNANCE IN THE EUROPEAN UNION

Over the past decade, the use of behavioural governance mechanisms has gained increased attention around the world. The European Union (EU) government agencies identified this trend at an early stage and have been actively using behavioural approaches in their policies since 2008.

The EU behavioural governance has gone through three conventional phases of formation - the research phase, the development phase and the institutionalisation phase. We argue that a key element in the establishment of EU behavioural governance was the creation of a separate unit for behavioural regulation - the Centre of Competence for Behavioural Insights.

Behavioural governance mechanisms are seen as an effective means of improving the quality of EU policy instruments that complement traditional governance tools. There is a tendency to further integrate behavioural governance mechanisms into the EU policy-making process and expand their scope. Behavioural approaches can be applied at different stages of the EU policy-making process - defining a policy problem, understanding the causes of certain behaviours or phenomena, developing policy interventions and pre-testing policy options.

Keywords: public policy, behavioural insights, nudge, governance.

Вступ. Станом на 2023 рік механізми поведінкового врядування застосовувались більш ніж у 200 країнах світу. У Великобританії, США, Канаді, Австралії, Нідерландах, Австрії, Франції, Німеччині, Італії, Японії, Індії, Індонезії, Перу та Сінгапурі функціонують інституційні поведінкові підрозділи врядування, а в багатьох інших країнах процес інституалізації знаходиться на етапі становлення або ж застосовується альтернативний аутсорсинговий підхід [1, с.312]. На глобальному рівні поведінкові підходи управління використовуються Організацією економічного співробітництва та розвитку, Світовим банком, Всесвітньою організацією охорони здоров'я та ЮНІСЕФ. Разом з тим, впродовж останнього десятиліття в урядових структурах Європейського Союзу спостерігається тенденція застосування поведінкових методів управління. Висхідну динаміку цього процесу підтримує спеціальний поведінковий підрозділ – Центр компетенції з аналізу поведінки (англ. - *Competence Center on Behavioural Insights*) який є структурним підрозділом Спільного дослідницького центру Європейської Комісії (англ. - *Joint Research Centre*) [4].

З огляду на пріоритетність європейського інтеграційного вектору України актуальним є вивчення досвіду застосування поведінкових механізмів врядування в Європейському Союзі.

Метою нашого дослідження є аналіз застосування поведінкових підходів в системі публічного управління Європейського Союзу (ЄС). З цією метою ми дослідили етапи становлення, процес інституалізації та сфери застосування механізмів поведінкового врядування в урядових структурах ЄС.

Основна частина. Глобальна фінансово-економічна криза 2008 року стимулювала переосмислення традиційних механізмів врядування та сформувала серед стійкий запит на нові науково обґрунтовані практики управління, які в майбутньому можуть запобігти кризам та соціальним потрясінням. Проявом цієї тенденції стала «теорія підштовхування» (англ. - *nudge theory*) Річарда Талера та Касса Санстейна, яка стала відомою після публікації в 2009 році бестселера «Поштовх. Як покращити наші рішення щодо здоров'я, добробуту та щастя» [2]. Теорія підштовхування пропонувалася як інструмент врядування відмінний від класичного арсеналу управлінських засобів, котрий дає можливість використовувати психологічні особливості людської природи як ресурс для управління. Вона швидко привернула увагу політиків і урядовців, оскільки позиціонувала себе як простий та ефективний рецепт вирішення соціальних проблем, який не потребує зміни політичних пріоритетів

та значних бюджетних витрат. Цей факт стимулював проникнення поведінкових підходів в урядові структури країн ліберальної демократії, у тому числі в наднаціональні інституції Європейського Союзу, а саме, в Європейську Комісію.

Більшість сучасних дослідників публічного управління визначають три фази еволюції поведінкового врядування в ЄС: дослідницький етап, етап розвитку та етап інституалізації [8, с.662].

Дослідницький етап (2007-2011 рр.) характеризувався переосмисленням традиційних методів урядування, поширенням ідей поведінкової економіки та залучення експериментальних даних до процесу формування управлінських рішень. В 2008 року поведінковий підхід було вперше застосовано Генеральним директором з питань охорони здоров'я та захисту прав споживачів Європейської Комісії (DG SANCO) щодо захисту прав споживачів [9, с.165]. В результаті в 2011 році з'явилась стаття №22 Директиви про права споживачів, яка обмежувала використання опцій за замовчуванням у споживчих договорах та вимагала від продавців отримувати пряму згоду покупців на будь-які додаткові платежі [4].

Етап розвитку (2012-2015 рр.) характеризувався утвердженням поведінкових підходів урядування, як ефективних інструментів формування та реалізації публічної політики ЄС. Європейська Комісія стала першою серед наднаціональних організацій і навіть національних урядів, яка почала накопичувати та систематизувати поведінкові знання [5]. На цьому етапі було проведено важливі дослідження, у сфері регулювання тютюнової залежності, які покладені в основу Директиви про тютюнові вироби, та дослідження стосовно азартних ігор в мережі Інтернет, які лягли в основу Рекомендації ЄС щодо азартних ігор в Інтернеті [7, с.107]. Ефективність поведінкових підходів в подальшому стимулювала розширення їх застосування на сфері оподаткування, охорону здоров'я, нормотворчість та цифрову конфіденційність. Результатом етапу розвитку стала поява фундаментальних наукових досліджень, які обґрунтовували механізми поведінкового врядування та мали важливе значення для їх подальшої інституалізації в структурі ЄС.

Етап інституалізації (2016 – дотепер) став наслідком зростаючого попиту на поведінкові методи управління та необхідності розробки стратегії розвитку поведінкового врядування ЄС. Характерною особливістю цього етапу стала інституалізація поведінкових підходів та консолідація зусиль вчених-біхевіористів й урядовців Європейського Союзу. В 2014 році Європейська Комісія створила Підрозділ прогнозування та поведінкових досліджень (англ. - Foresight and Behavioural Insights), котрий здійснив аналіз та систематизував політичні інтервенції, які прямо чи опосередковано ґрунтуються на поведінкових механізмах врядування в 32 європейських країнах [7]. Цей звіт визначив ключові напрямки розвитку поведінкового врядування в ЄС, а саме: розробка стратегії поведінкового врядування; консолідація зусиль політиків та науковців; систематизація поведінкових методів урядування на всіх етапах політичного циклу; дослідження довготривалих наслідків поведінкових політичних інтервенцій.

Станом на сьогодні, поведінковий підхід займає дедалі більше місце в процесі формування політики ЄС. Наприклад, він офіційно включений до керівних принципів та інструментарію Кращого регулювання (англ. - *Better regulation*) [6]. Поведінкові методи застосовують також для аналізу політичної проблематики, визначення варіантів політики та оцінки її впливу на громадян. Важливу роль у становленні поведінкового врядування займає створений в 2019 році Центр компетенції з поведінкових досліджень (ССВІ), який докладає регулярних цілеспрямованих зусиль задля підвищення авторитету та розширення діапазону застосування поведінкових механізмів в публічній політиці ЄС.

Висновки. Застосування поведінкових методів управління урядовими структурами ЄС стало результатом зростаючого у світі попиту на нові науково обґрунтовані практики управління та поширенням ідей поведінкової економіки після фінансово-економічної кризи 2008 року.

Поведінкове врядування ЄС пройшло три фази становлення – дослідницький етап (2007-2012), етап розвитку (2012-2015) та етап інституалізації (2015 – дотепер). Можемо стверджувати, що ключовим елементом застосування поведінкового врядування ЄС стала його інституалізація та створення окремого підрозділу поведінкового регулювання - Центру компетенції з поведінкових досліджень.

Наразі, поведінкові механізми врядування розглядаються як ефективні засоби підвищення якості політичних інструментів ЄС, які доповнюють традиційні інструменти управління. Протягом останніх 10 років вони були вбудовані в політичний цикл та стали органічною складовою системи публічного управління ЄС, зокрема, як одні із керівних принципів та інструментів концепції Кращого

регулювання. На нашу думку, очевидною є тенденція подальшої інтеграції механізмів поведінкового врядування у процес формування політики ЄС та розширення сфер їх застосування.

Список використаних джерел

1. Семикрас О. В. Теоретичні засади біхевіористського публічного управління. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього о*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С.312-313
2. Талер Р., Санстейн К. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір. Київ : Наш формат, 2017. 312 с.
3. Удосконалення механізмів публічного управління економікою України в умовах пандемії COVID-19: іноземний досвід, українські реалії / Н. Лікарчук та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. Т. 6, № 41. С. 437–447. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251472> (дата звернення: 28.03.2023).
4. Alemanno A. Nudge and the European Union. *Handbook of Behavioural Change and Public Policy*. 2019. P. 138–147. URL: <https://doi.org/10.4337/9781785367854.00016> (date of access: 26.03.2023).
5. Ciriolo E. The application of behavioural insights to policy in Europe. *Handbook of Behavioural Change and Public Policy*. 2019. P. 102–121. URL: <https://doi.org/10.4337/9781785367854.00014> (date of access: 26.03.2023).
6. Better regulation: guidelines and toolbox. 2021 November. URL: <https://commission.europa.eu/>
7. Sousa Lourenco J, Ciriolo E, Rafael Rodrigues Vieira De Almeida S and Troussard X. Behavioural Insights Applied to Policy - European Report 2016 . EUR 27726. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union; 2016. JRC100146
8. The evolution of behaviourally informed policy-making in the EU / M. Baggio et al. *Journal of European Public Policy*. 2021. Vol. 28, no. 5. P. 658–676. URL: <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1912145> (date of access: 22.03.2023).
9. Zuidhof P. W. (-W. Behaviouralizing Europe: behavioural economics enters EU policy-making. *Handbook of Behavioural Change and Public Policy*. 2019. P. 163–178. URL: <https://doi.org/10.4337/9781785367854.00018> (date of access: 26.03.2023).

Ольга Сисоєва, студентка I-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olha Sysoieva, 1-st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА ФОРМИ, ЗМІСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ

SPECIFICITY OF THE FORM, CONTENT AND PROBLEMS OF THE FUNCTIONING OF ELECTRONIC DOCUMENT MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF MODERN MANAGEMENT

Humanity is constantly changing, the amount of information increases proportionally, and therefore there is a need to process larger and larger arrays of information. Advances in information technologies are used to optimize work with documents, which offer new tools and methods for document processing. In this connection, electronic document management has become relevant.

Keywords: *electronic document, electronic document flow, modern management system.*

Людство невинно змінюється, кількість інформації пропорційно збільшується, і тому виникає потреба в обробці все більших масивів інформації. Для оптимізації роботи з документами використовуються досягнення інформаційних технологій, що пропонують нові засоби та методи опрацювання документації. У зв'язку з цим, актуальності набув електронний документообіг.

XXI століття – це доба нових інформаційних технологій. Невпинно збільшується обсяг інформації, представленої у цифровій формі, тому в наш час електронні документи витісняють традиційні паперові.

В умовах розбудови України як демократичної, правової держави електронний документ постає основним механізмом організації взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування, громадянами і суб'єктами господарювання. Тому цей тип документа потребує якісно нового теоретичного і практичного дослідження і водночас охоплює коло важливих проблем, які необхідно вирішувати.

Нині електронний документообіг посідає провідну позицію в організації діловодства на підприємствах, установах, організаціях. Від рівня організації електронного документообігу залежить і якість керування будь-якою установою [3].

Специфіка електронного документа полягає в тому, що сприймати його можна лише за допомогою спеціальних технічних та програмних засобів. Загалом електронний документ є електронною інформацією, яка передається або приймається у вигляді тексту, зображень, звуків чи в інший спосіб. У цьому і полягає основна характерна риса електронного документа [7, с. 134].

Електронний документообіг (обіг електронних документів) – сукупність процесів створення, опрацювання, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів [6]. Упровадження систем електронного документообігу починається або з усвідомлення потреби в автоматизації документообігу, або з рекомендації такого рішення шляхом доручення від вищого органу влади.

Враховуючи сучасні правові і технологічні підходи до визначення поняття електронного документа та його носія, практику сучасного документообігу та положення вітчизняного законодавства, питання сутності електронного документа потребує подальшого поглибленого дослідження.

Накопичений досвід документознавчих досліджень у впровадженні систем документаційного управління створив підґрунтя для використання в документаційних процесах нових комп'ютерних технологій – електронного документування інформації, створення електронних документів, забезпечення цілісності й автентичності таких документів, організації електронного документообігу, можливості тривалого зберігання та використання електронних документів.

Проблеми визначення та використання електронних документів продовжують цікавити науковців і сьогодні, незважаючи на прийняття цілої низки законодавчих актів у цій галузі, багато питань потребують додаткового регулювання як на законодавчому, так і на нормативно-методичному рівні.

На сьогодні характерним є збільшення кількості електронних документів, електронної інформації. Інформаційні мережі дають можливість пересилати електронні документи в будь-які частину світу за лічені хвилини [1, с. 51-62].

Активізація наукових досліджень у сфері створення, зберігання та функціонування електронного документа спрямована на оптимізацію процесів роботи з документами, зростання ролі електронних технологій у житті держави та суспільства, діяльності наукових інституцій, які націлені на вирішення складних теоретичних питань та сприяють науковій розробці нагальних проблем електронних документів.

Безумовно, гарантією ефективної роботи органів державної влади є ефективна діяльність державних службовців. Для якісного виконання рішень влади виникає необхідність в оперативному опрацюванні інформації, і саме завдяки можливостям електронного документообігу ці процеси стають доступними та менш трудо- та часомісткими.

У першу чергу електронний документообіг в органах державної влади забезпечує відкритість, прозорість діяльності установи, забезпечує доступ громадян України до інформації важливого значення, прозорі, а не примарні звіти про діяльність, інформує про прийняття стратегічних рішень, власне, електронний документообіг в органах державної влади – це їх підзвітність суспільству.

В умовах ринкових відносин, що виникають між державами, стає актуальним питання про прийняття відповідних сучасним умовам нормативно-правових актів та методичних вказівок для роботи в системі документаційного забезпечення. Підвищення значення економічного фактора та юридичної сили документів робить актуальним впровадження високоефективних систем управління документацією в будь-яких організаціях, особливо в державному апараті управління.

Загальносвітова тенденція інформатизації закономірно торкається і сфери державного управління. Соціальне управління в цілому і державне управління зокрема досить істотно залежать від швидкості та якості отримання різного роду інформації про стан керованого середовища [4, 5].

Тому, забезпечити прийняття оперативних управлінських рішень неможливо без чітко організованої системи збору й обробки інформації, тому процес документообігу є одним з основних елементів функціонування установи.

Впровадження інтегрованої системи електронного документообігу значно покращує становище підприємств і держави в цілому, тому її мета та роль як елемента електронного урядування вже сьогодні є надзвичайно важливими і повинні займати належне місце [2, с. 53].

Ефективність функціонування будь-якої установи не в останню чергу залежить від налагодженості процесів збереження, захисту та архівного зберігання електронних документів. Питання щодо процесів збереження, захисту та архівного зберігання паперових документів давно вирішене та відійшло на другий план у зв'язку зі створенням систем електронного документообігу із зовсім іншою специфікою реалізації цих процесів, які потребують унормування.

Якісно організований документообіг впливає на оперативність та надійність функціонування апарату управління організацією, культуру праці управлінського персоналу, займає дуже важливе місце в роботі державних органів, тому сьогодні жодна установа не може якісно та ефективно працювати без нього.

Отже, електронний документообіг є дуже важливою складовою частиною процесів управління і прийняття управлінських рішень. Актуальність проблем запровадження в Україні електронного документа та електронного документообігу зростає. У зв'язку із все більшим використанням суспільством інформаційно-комунікаційних технологій, вони мають важливе політичне та економічне значення. Швидке зростання обсягів інформації, яка використовується в управлінській діяльності установи, її структурна складність та швидка оновлюваність робить необхідним використання інтегрованих систем електронного документообігу.

Список використаних джерел

1. Баркова О. В. Досвід створення наукової електронної бібліотеки в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського. Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2021. № 4.
2. Величкевич М. Б., Митрофан Н. В., Кунанець Н. Е. Електронний документообіг, тенденції та перспективи. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20146/1/7-44-53.pdf> (дата звернення: 23.03.2023).

3. Калужинська Ю. В., Троценко Р. В. Історія становлення документа та його еволюція в електронний документ. Молодий вчений. 2015. № 11(1).
4. Писаренко В.П. Електронний документообіг в органах влади. Державне будівництво. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_2_6 (дата звернення: 23.03.2023).
5. Писаренко В. Переваги електронного документообігу в діяльності органів державної влади та проблеми впровадження. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/1/06.pdf> (дата звернення: 23.03.2023).
6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 23.03.2023).
7. Чекотовська О. Е. Основні підходи до розуміння категорії «електронний документ». Часопис Київ. ун-ту права. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_2_32 (дата звернення: 23.03.2023).

Леся Сич, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Lesya Sych, postgraduate student of the Department of public policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1019-6348>

Науковий керівник: Семен Стеценко, д.ю.н., професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ В УКРАЇНІ

THE SYSTEM OF STATE REGULATION IN THE FIELD OF ACTIVITIES RELATED TO TRANSPLANTATION IN UKRAINE

In the abstract has been researched the system of state regulation in the field of activities related to transplantation in Ukraine. Based on the analysis of scientific literature, has been proposed a definition of the system of state regulation in the field of activity related to transplantation in Ukraine. Also, has been named the main elements of the structure of the system of state regulation in the field of activity related to transplantation in Ukraine. In addition, has been proposed two approaches to determining the components of the system of state regulation in the field of activity related to transplantation in Ukraine. The first is the definition of structurally static and structurally dynamic components. The second and most meaningful for determining the essence of state regulation in the field of activities related to transplantation is the definition of components according to the methods of management influence: administrative, legal, social and economic.

Keywords: *the system of state regulation, the structure of the system of state regulation, the components of the system of state regulation, the field of activities related to transplantation.*

Соціально-політичні та економічні процеси сучасної України, а також активний розвиток сфери діяльності, пов'язаної з трансплантацією, зумовлюють необхідність відповідної і своєчасної адаптації державного регулювання досліджуваної сфери. Останнє, в свою чергу, потребує наукового обґрунтування, а отже, формує завдання перед науковцями дослідження, серед іншого, системи державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні.

Аналіз наукової розробки даного питання свідчить про відсутність ґрунтовних досліджень. Окремі аспекти системи державного регулювання у досліджуваній сфері стали предметом дослідження в межах науки державного управління [1; 2], а також в межах правової науки, зокрема, завдяки працям С. Стеценка [3] та інших.

Відтак, підґрунтям для окреслення системи державного регулювання означеної сфери, обрано існуючі наукові доробки, присвячені дослідженню сфери діяльності, пов'язаної з трансплантацією, положення Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [4], а також загальнонаукові тлумачення системи управління.

Остання як ключова категорія, яка об'єднує всі елементи (суб'єкти, об'єкти і зв'язки між ними) процесу управління, тлумачиться в межах науки державного управління як «взаємозв'язок органів державної влади, які здійснюють державне управління за допомогою певних форм і методів правового впливу на відповідні об'єкти управління» [5, с. 167]. Структурою системи управління називають сукупність елементів та зав'язків між ними, якими забезпечується цілісність існування системи та її основні властивості. Елементи системи та їх взаємозв'язки утворюють ієрархічні рівні системи управління – підсистеми та складові системи [6, с. 226].

Ґрунтуючись на вищевикладеному, а також застосовуючи науковий підхід, в межах якого державне управління є складовою державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, систему державного регулювання у досліджуваній сфері, зокрема, її структуру, пропонуємо тлумачити як сукупність елементів та їх взаємозв'язків, що у процесі взаємодії забезпечують здійснення органами державної влади управлінсько-регулюючого впливу на сферу діяльності, пов'язану з трансплантацією, через застосування як адміністративних так і економічних засобів.

Основними елементами структури системи державного регулювання у досліджуваній сфері визначаються такі: органи влади, наділені повноваженнями у цій сфері, заклади охорони здоров'я, наукові установи та їх уповноважені особи, що мають право здійснювати діяльність у цій сфері, їх повноваження, функції, права та обов'язки, інструменти і методи управління, реалізація повноважень та функцій, прав та свобод, застосування інструментів і методів управління у цій сфері, тощо [4].

Звертаючись до визначення складових системи державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, видається доцільним її дослідження через призму структурно-статичної (суб'єкти та об'єкти регулювання, їх повноваження та функції, інструменти і методи управління, тощо) та структурно-динамічної (внутрішні і зовнішні взаємозв'язки, взаємодія суб'єктів і об'єктів, реалізація повноважень і функцій, застосування інструментів і методів, інше) складових.

Разом з тим, враховуючи різноманітність структурних елементів досліджуваної системи та підсистем, що вони утворюють, найбільш змістовними для визначенні суті державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, на нашу думку, є складові системи державного регулювання, в основу визначення яких покладаються методи управлінського впливу, в яких, зокрема, закріплюються механізми встановлення взаємовідносин між суб'єктами і об'єктами регулювання, реалізації компетенції суб'єктів відповідно до їх повноважень, що в свою чергу є практичним відображенням здійснюваного державою управлінсько-регулюючого впливу на досліджувану сферу. Відповідно до такого підходу в системі державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, визначаються адміністративна, правова, соціальна та економічна складові.

Подальша наукова розробка системи державного регулювання у досліджуваній сфері, зокрема, за запропонованими підходами до визначення її складових, не лише сприятиме науковому розвитку питання державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в цілому, але й дозволить вичерпно обґрунтувати діяльність держави у досліджуваній сфері, а також послугує науковим підґрунтям для подальшого розвитку і удосконалення.

Список використаних джерел

1. Мусієнко А. В. Компаративний аналіз державного регулювання діяльності, пов'язаної з трансплантацією у розвинутих країнах світу: досвід для України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2019. 23 с.

2. Шульга В. М. Державне регулювання у сфері трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів: поняття та сутність. Аспекти публічного управління. 2017. Т. 5. № 3–4. С. 26–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2017_5_3-4_5 (дата звернення: 20.03.2023)

3. Стеценко С. Г., Пелагеша О. Г. Медичне право України (правові засади трансплантації органів і тканин людини) : монографія. Київ : Атіка, 2013. 144 с.

4. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. Дата оновлення: 07.01.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19> (дата звернення: 20.03.2023)

5. Гладун З. С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації) : монографія. Тернопіль, «Економічна думка», 2005 – 460 с.

6. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

Наталія Слободянюк, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Natalia Slobodianiuk, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-2126-7500>

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, д.держ.упр., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: FOREIGN EXPERIENCE AND POSSIBILITIES OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Today, the institution of social entrepreneurship is slowly emerging in Ukraine, which may become a mechanism for solving social problems in the future. There is a need to define the place of social entrepreneurship in a market economy, the problems of motivation and educational training of social entrepreneurs who fulfill a social mission.

Social entrepreneurship covers socially disadvantaged groups and service sectors that are unattractive for traditional business, introduces innovative mechanisms for solving existing social problems, and has a common feature of a certain social effect. That is why social enterprises are supported not only by the population and civil society institutions, but also by governments.

The experience of social entrepreneurship demonstrates the opportunities and advantages of the non-profit sector, not only social but also economic. The successful experience of social entrepreneurship in one country cannot be transferred to another country without adaptation. The global experience is a benchmark that shows what needs to be changed in legislation, the activities of enterprises and the state at a certain stage of development.

Keywords: social entrepreneurship, social entrepreneur, social mission, social enterprise.

Теперішня ситуація в Україні вимагає прийняття управлінських рішень, що сприятимуть максимальному розкритті потенціалу громад та забезпечать досягнення результатів з мінімальними витратами, одним з таких інструментів є соціальне підприємництво. Вивчення зарубіжного досвіду становлення та розвитку соціального підприємництва допоможе врахувати помилки країн Європейського Союзу та не допустити їх при імplementації в Україні. Акцент в дослідженні, на країнах Європейського Союзу, обумовлений курсом на членство України в Європейському Союзі.

В Італії відповідно до закону №381 прийнятому в 1991 році передбачено виділення груп соціальних підприємств [1, с.22]: «А» – що надають соціальні, освітні, медичні послуги нужденним категоріям; «В» – що створюють можливості для працевлаштування та соціальної інтеграції вразливих верств (на виробництві в них повинно працювати не менш ніж 30% їх представників).

Соціальні підприємства в Італії представлені соціальними кооперативами (організаціями взаємодопомоги для надання соціальних послуг). Основними критеріями віднесення підприємства до соціальних є: розвиток власних активів та обмежений розподіл прибутку. Для імplementації в Україні важливим, є те що італійська правова система забезпечує достатньо високий рівень контролю за діяльністю соціальних підприємств, встановлює стандарти якості надання соціальних послуг, передбачає спілкування між виробниками і споживачами соціальних послуг.

У Великобританії у 2005 р. було прийнято Закон №1788 «Про регулювання діяльності компаній суспільного інтересу» (Community Interest Company) [2]. Соціальні підприємства Великобританії здійснюють свою діяльність у великому діапазоні галузей, але найбільше соціальних підприємств зосереджено у сфері послуг. Вони створюються і розвиваються за активної підтримки [2]: держави (при Кабінеті Міністрів створено «Департамент третього сектору», в його структурі працює відділ соціального підприємництва і фінансування, крім того в країні реалізується довгострокова програма «Соціальні підприємства: стратегія успіху»); організацій підтримки соціального підприємництва («Social Enterprise London», «Social Enterprise UK», «Association of social entrepreneurs»); підтримки

банківських організацій, які кредитують соціальний бізнес, провідними є «Future builders England» (урядовий фонд кредитування, що надає підтримку організаціям, які працюють за контрактами з державними закладами), «Charity Bank», «Unity Trust Bank» та інші. У 2012 р. засновано банк соціальної спрямованості «Big Society Capital», що фінансує діяльність соціальних підприємств і благодійних організацій.

Критерії британського соціального підприємства: бізнес-організація (переважна більшість - некомерційні організації); метою діяльності якої є вирішення соціальних або екологічних проблем конкретної місцевої спільноти; прибуток інвестується у розвиток свого підприємства або на підтримку громадських організацій та ініціатив; соціальний ефект виявляється через прозорість операцій і звітність організації.

В нормативно-правовій базі Німеччини не закріплена організаційно-правової форма діяльності соціальних підприємств, тому вони працюють у формах кооперативів, фондів, асоціацій, товариств із обмеженою відповідальністю. Державна підтримка у Німеччині реалізується шляхами: через побудову стратегії взаємодії між соціальними підприємцями і державою та стимулюванням соціальних підприємств, що досягли соціального ефекту.

На неурядовому рівні соціальне підприємництво підтримують організації фонд «Ashoka» та інвестиційна компанія «BonVenture» (Команда BonVenture отримує фінансовий прибуток від керованого фонду лише тоді, коли досягаються визначені соціальні ефекти. Частина прибутку передається в BonVenture gGmbH (благодійність), що робить BonVenture самим соціальним підприємством) [3].

Вступ Польщі у 2004 році до Європейського Союзу став поштовхом і для розвитку соціального підприємництва. Закон «Про соціальні кооперативи» від 6 липня 2006 передбачає три способи заснування соціального кооперативу: інституційний (через Центр суспільної інтеграції); некомерційною організацією чи органом місцевого самоврядування; індивідуальний [1, с.22]. Засновник звільняється від сплати реєстраційного збору й може дістати одноразову грошову допомогу у визначених розмірах. Органи місцевої влади мають право замовляти в соціальних кооперативів певні послуги без проведення тендерів.

Підприємство в Польщі вважається соціальним кооперативом, якщо відповідає наступним вимогам: максимальний розмір заробітної плати працівників обмежений; прибуток розподіляється або на розвиток фірми або на суспільну та соціальну реінтеграцію працівників; неменше тридцяти відсотків працівників належать до соціально незахищених верств населення.

Отже, Італія, Велика Британія, Німеччина та Польща прийняли основоположні нормативні акти, що визначають засади діяльності соціальних підприємств, в усіх перелічених країнах, окрім Німеччини закріпленою організаційно-правовою формою є соціальні кооперативи. Досвід країн Європейського Союзу ілюструє, що прийняття відповідного нормативного акту є фундаментом для успішного розвитку соціального підприємництва в Україні.

Список використаних джерел

1. Соціальне підприємництво в Україні: Економіко-правовий аналіз / за ред. І. Каменко. EU4youth— Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. Київ, 2020. 37 с.

2. Community interest company (CIC) – What is a CIC? | SumUp Invoices. *SumUp - a better way to get paid*. URL: <https://www.sumup.com/en-gb/invoices/dictionary/community-interest-company/> (дата звернення: 25.03.2023).

3. BonVenture - Your Team for High Impact Investing. *BonVenture*. URL: <https://bonventure.de/en/about-us/> (дата звернення: 25.03.2023).

Дмитро Сніжко, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Dmytro Snizhko, Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0003-7538>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE INFLUENCE OF THE STRUCTURAL AND FUNCTIONAL APPROACH ON THE FORMATION OF THE LEGAL AWARENESS OF PUBLIC SERVANTS UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

In this article the author focuses on the constitutional aspects of state formation of Ukraine, which can not be resolved without the formation of the necessary level of legal consciousness and legal culture of citizens, society. Therefore, today, in the context of the integration processes of the Ukrainian state into the European Union, there is an important task of rethinking and perceiving the new democratic values of public life, which requires a critical review of approaches to enhancing legal consciousness of public servants and fostering the new legal values. The author outlines the existed issues in the field of civil service today that prevent a confident and coherent movement for reforming state administration into public administration, and to build the rule of law and civil society. Among the main problems the author highlights the lack of high-level legal consciousness among public servants admitted to governance, that accordingly sets the task for society to determine certain evaluation criteria of the legal consciousness of candidates for certain public service positions.

The article outlines the conceptual field and defines the essential characteristics of legal consciousness, its types and structure. Indeed, such negative socio-psychological factors as «absenteeism», «legal nihilism», «legal idealism (fetishism)», «legal radicalism» and others, hinder the development of legal consciousness among public servants in terms of public administration reform. The author characterized the purpose and provision of legal educational influence in the governance activities of public servants. The conditions that directly affect the mechanisms of legal consciousness development among public servants in the conditions of public administration reform are determined. This article also considered the tasks and directions of such mechanisms improvement in modern conditions.

The author of this article reveals the content, structure of legal consciousness among public servants in the context of public administration reform.

Keywords: public servant; public administration reform; mechanisms of development of legal consciousness; legal consciousness; public administration.

Наразі гостро постає питання про допущення до управління державою осіб із високим рівнем правової свідомості, що відповідно ставить перед суспільством завдання визначити певні критерії оцінки правової свідомості кандидатів на окремі посади державної служби.

В нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на застосуванні структурно-функціонального підходу у формуванні правової свідомості публічних службовців.

Проблема формування правосвідомості постійно перебуває в полі зору таких науковців як: М. Алексєєв, Ю. Антонян, Н. Бура, І. Ільїн, Б. Кістяківський, М. Козюбра, О. Лукашева, П. Новгородцев, Л. Петражицький, П. Рабінович, І. Рябко, Є. Трубецький, І. Фарбер, В. Чєфранов, Б. Чичєрін, Г. Шєршенєвич та інші.

Нині ця тематика є актуальною для вітчизняних науковців з юриспруденції та державного управління: Т. Гарасимова, В. Голубь, О. Данильєна, Ю. Дмитрієнко, О. Деменко, Д. Єрмоленка, Ю. Калиновського, М. Кельмана, В. Коновалової, С. Кравченка, Л. Кушинської, В. Мужа, П. Рабіновича, І. Омєльчука, О. Скакуна, С. Сливка, С. Хаджирадевої, та інші.

Правова свідомість виступає не тільки інструментом впливу на людину і суспільство, а й станом позитивної взаємодії влади з суспільством. Тому з'ясування механізмів її формування, виявлення причин деформації правосвідомості, є одним з пріоритетних питань в умовах реформування державного управління [6].

Задля успішного здійснення реформ у сфері державного управління в умовах демократичного розвитку нашої держави має бути наявність єдиного поля розвиненої демократії, активна участь її громадян у правовому, політичному та соціальному житті країни, що зумовлюється високим рівнем правової свідомості населення. Такі ознаки формування правової свідомості характерні для країн, які знаходяться в перехідному періоді від патерналістського типу до ліберально-демократичного, що забезпечує вплив на процес демократичної легітимації публічної влади. Надалі важливо розвивати громадянську активність та волонтерський рух, який активізувався ще з 2014 під час проведення війни на Сході України, проте без належної підтримки з боку держави, за відсутності належного правового виховання та популяризації його в суспільстві, вони можуть зрештою зійти нанівець [1]. В зв'язку з повномасштабною війною в Україні з 24 лютого 2022 року, волонтерський рух став розвиватися на інституційних засадах, викликає довіру не лише в українському суспільстві, а також в усьому світі, в керівників органів влади.

Все це вимагає усвідомлення цінності правових норм, їх практичної значимості, необхідності розвитку та вдосконалення правової свідомості публічних службовців. У цьому аспекті правова свідомість є віддзеркаленням реалізації в суспільстві правових відносин та індикатором знань і значимості норм права для громадян. На нашу думку, першочерговими завданнями демократичного врядування є розвиток правової свідомості та культури державних службовців [11]. Адже прийняттям нового законодавства в Україні «Про державну службу» [10] передбачалося сформувати компетентних державних службовців, які б успішно виконували управлінські завдання і функції, дотримуючись принципу верховенства права, принцип законності, принцип професіоналізму.

Саме в структурно-функціональному аспекті правова свідомість відіграє провідну роль серед основних прав державного службовця, вона дає право на професійне навчання відповідно до потреб державного органу. Управлінці зобов'язані дотримуватися Конституції та законів України, діяти в межах повноважень та у спосіб, що передбачені законодавством, а також постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності та удосконалювати організацію службової діяльності, що саме і формує правосвідомість [4].

Розглядаючи структуру правосвідомості за Ю. Калиновським, виокремимо такі компоненти як правові знання, правова воля, правова самоідентифікація, правова совість, правовий обов'язок [3, с. 15]. Що значно розширює психологічний аспект правосвідомості, в свою чергу це дозволяє останню розглядати нарівні з іншими сферами свідомості (мораллю, етикою, релігією та ін.), включаючи до її основи такі вартісні духовні показники людини як совість, інтуїцію та фантазію. Це вносить зміни до структурно-функціональної складової розвитку правосвідомості публічних службовців.

Ми в своєму дослідженні будемо спиратися на *авторську трикомпонентну модель* формування та розвитку правосвідомості в публічних службовців, зокрема – *знання* про застосування права в публічному управлінні та адмініструванні, *поведінкове спонукання* до виконання правових приписів в публічному управлінні та адмініструванні (присяга державного службовця чи посадової особи), *совість* як чинник соціально-психологічної мотивації державного службовця чи посадової особи до кар'єрного зростання [6; 11]. Це безумовно пливає на структурно-функціональний підхід у виокремленні механізмів, які забезпечують розвиток правосвідомості в публічних службовців – організаційно-правовий, структурно-функціональний.

Таким чином, закладаючи підґрунтя розвитку правової свідомості публічних службовців в умовах реформування державного управління, особливо в умовах війни, кризових явищ наукове та експертне середовище має якомога швидше запропонувати варіанти структури її розвитку. Наукові підходи до дослідження розвитку правової свідомості публічних службовців, уточнення структури правосвідомості є одним із завдань нашої дослідницької роботи. Перспективою подальших наукових розробок можуть бути моделі, способи формування правової свідомості публічних службовців у сфері державного управління.

Список використаних джерел

1. Гарасимів Т. З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.

2. Гончаренко В. Г. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова. Київ. Либідь, 2004. 320 с.

3. Калиновський Ю. Ю. Інформаційно-комунікативне підґрунтя функціонування та розвитку правосвідомості українського суспільства в сучасних умовах. *Гуманітарний часопис*. 2007. № 1. С. 94–100.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР).1996. № 30. Ст. 141. URL: https://web.znu.edu.ua/psychologicalservice/docs/normatyvni_dokumenty/konstitutsiya-ukrayini.pdf
5. Кравченко С. Громадська правова свідомість як необхідний елемент побудови громадянського суспільства в Україні. *Право України*. 2009. № 12. С. 140–143.
6. Сніжко Д. В., Ларіна Н. Б. Понятійно-категорійний апарат дослідження розвитку правосвідомості у публічних службовців. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9. № 4 С. 76–84.
7. Муж В. Громадянське суспільство як форма вираження колективної правосвідомості. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 169–173.
8. Омельчук І. Структура правосвідомості молоді. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* [Текст] : матеріали ІХ регіон. наук.-практ. конф., 13–14 лют. 2003 р. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, юрид. ф-т. Львів, 2003. С. 37–39.
9. Поляков А. В. Общая, Петрович З. З. Вплив моралі на правосвідомість особи: філософсько-правовий вимір. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридичні науки*. 2013. № 4. С. 496–505.
10. Про державну службу : Закон України № 889-VIII від 10.12.2015 р. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19) (дата звернення: 03.06.2021).
11. Сніжко Д. В. Роль структурно-функціонального підходу у формуванні правосвідомості публічних службовців. *Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи : матеріали міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні* (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. 187–190 с.

Лариса Сохатюк, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Larysa Sokhatiuk, postgraduate student of the Department of public policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ірина Алексєєнко, д.політ.н., професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ ТРАНСКОРДОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

MECHANISMS OF CROSS-BORDER COOPERATION IN THE ENVIRONMENTAL SPHERE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Systematic and effective cross-border cooperation is an opportunity to solve global environmental problems, a powerful catalyst for further sustainable development of any country, a guarantee of balanced development of border areas and increase of competitiveness of both individual regions and the country as a whole.

The geographical location of Ukraine, which has borders with seven countries and most of our administrative-territorial units are border areas, necessitates intensification of cross-border cooperation in the environmental field, which is implemented on the basis of international law and domestic legislation. The legal, organizational and financial mechanisms for such cooperation are defined by the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027.

Keywords: *cross-border cooperation, environment, ecology, region, safety.*

Системне та ефективне транскордонне співробітництво сьогодні – це можливість розв’язання екологічних проблем регіонів, потужний каталізатор їх подальшого сталого розвитку, запорука збалансованого розвитку прикордонних територій та підвищення конкурентоспроможності як окремих регіонів, так і в цілому держав.

Географічне положення України, що має кордон із сімома державами, а більшість наших адміністративно-територіальних одиниць є прикордонними, зумовлює необхідність активізації транскордонного співробітництва у екологічній сфері.

Національне законодавство України визначає транскордонне співробітництво як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення, зокрема, економічних, наукових, технологічних, екологічних відносин між суб’єктами і учасниками в Україні та із сусідніх держав.

Одним з принципів державної політики, що закріплений на законодавчому рівні в Україні, є створення ефективних механізмів для здійснення транскордонної взаємодії [1]. Загалом транскордонне співробітництво в Україні реалізується на основі міжнародного права та вітчизняного законодавства, що включає, окрім іншого Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки [4], яка була прийнята Урядом на заміну попередньої, що діяла у 2016-2020 роках. Проте через недостатнє фінансування проблеми охорони і відновлення екосистем регіонів залишилися невирішеними.

Урядом України з метою державної фінансової підтримки реалізації проектів і програм транскордонного співробітництва розроблено порядок конкурсного відбору таких проектів і програм [5], визначено експертів з відбору [6]. Отже, можливо констатувати певну сформованість нормативно-правової бази, тобто правового механізму у сфері транскордонного співробітництва. Однак, досі залишаються неузгодженими цілі та пріоритети державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій з державною та регіональними програмами транскордонного співробітництва. Відсутні норми, що мають забезпечити функціонування інших форм та органів транскордонного співробітництва. Це свідчить про деяку невнормованість організаційних механізмів транскордонної взаємодії, що не сприяє підвищенню їх інституційної спроможності. Врегулювати зазначену неврегульованість має законопроект, що поданий до Парламенту і включений 07.02.2023 до таких, які підготовлені до розгляду на пленарних засіданнях.

Крім того, транскордонне співробітництво можна розглядати як інструмент досягнення Цілей сталого розвитку, що підтримані Президентом України [2] в контексті розв’язання екологічних проблем. Запроваджений у 2021 році Урядом моніторинг [3] індикаторів досягнення вказаних Цілей дозволяє кожному громадянину володіти інформацією щодо реалізації плану досягнення кращого і сталого майбутнього та долучатися до його створення.

Розширення співробітництва з питань запобігання транскордонному забрудненню довкілля та забезпечення екологічної безпеки можливо шляхом виконання багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод. Однією з форм співробітництва європейських регіонів є єврорегіони. На території України утворено дев'ять єврорегіонів - Буг, Верхній Прут, Дністер, Дніпро, Карпатський, Нижній Дунай, Слобожанщина, Донбас та Ярославна. При цьому п'ять єврорегіонів утворено з державами - членами ЄС [4]. Проте взаємодія в рамках деяких єврорегіонів (Донбас, Ярославна, Слобожанщина) наразі є неможливим. Збройна агресія росії є найсерйознішим викликом та перепорою для транскордонного співробітництва України. Війна фактично унеможливило досягнення запланованих показників в екологічній сфері, зокрема щодо збільшення питомої ваги площі території природно-заповідного фонду у загальній території прикордонних регіонів.

Проблемою транскордонного співробітництва залишається низький рівень залучення недержавних установ та громадських організацій до здійснення заходів у рамках такого співробітництва. Не сприяє підвищенню рівня обізнаності громадськості про діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища відсутність належної комунікації та інформування. Звітні дані про виконання Державної програми розвитку транскордонного співробітництва не оприлюднюються.

Незважаючи на існуючі проблеми та перешкоди в транскордонному співробітництві, *Україна стала першою країною, яка не будучи членом ЄС, головувала із листопада 2021 року по листопад 2022 року в Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону. Дунайська транснаціональна програма – це фінансовий інструмент, спрямований на підтримку інтеграції політики в Дунайському регіоні відповідно до європейських нормативів, пов'язаних зі Стратегією ЄС для Дунайського регіону. Максимальний розмір внеску ЄС відповідно до Європейського інструменту сусідства в Програму на користь Уряду України – 5 млн євро. Наприкінці 2022 року Європейська комісія офіційно ухвалила нову програму транснаціональної співпраці для Дунайського регіону до 2027 року. У програмі беруть участь дев'ять країн – членів ЄС, а також п'ять, що не входять до ЄС, зокрема, Україна.*

Програмами прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства є: «Басейн Чорного моря 2014-2020 роки», «Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія 2014 – 2020 роки», «Україна-Польща-Білорусь 2014-2020 роки». Назву останньої програми змінили на «Україна-Польща 2014-2020 роки», оскільки після початку збройної агресії росії проти України Єврокомісія призупинила співпрацю з білоруссю щодо спільних операційних програм прикордонного співробітництва. Це зумовило можливість перерозподілу коштів у бік збільшення на користь України.

На сьогодні транскордонне співробітництво здійснюється як на міждержавному рівні, так і на рівні територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади. Водночас, механізму транскордонної співпраці шляхом розробки і виконання регіональних програм не запроваджено. Відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів, особливо в умовах першочергового спрямування коштів на забезпечення обороноздатності нашої держави, зумовлює пошук інших джерел для забезпечення реалізації проектів і програм транскордонного співробітництва. Таким чином, формування фінансових механізмів транскордонного співробітництва, зокрема, в екологічній сфері триває.

Список використаних джерел

1. Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV «Про транскордонне співробітництво. Урядовий кур'єр. 2004. № 146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>.
2. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686 «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку». Урядовий кур'єр. 2019. № 174. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 2021. – № 82. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text/>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2021 № 1009 «Деякі питання державної фінансової підтримки проектів (програм) транскордонного співробітництва» [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 2021. – № 187. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2021-%D0%BF#Text>
6. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 25.11.2021 № 307 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2022. – № 4. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1712-21#Text>

Олександра Теробун, аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandra Terebun, Postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Олександр Пухкал**, д.держ.упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВИРОБЛЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

THE EXPERIENCE OF EUROPEAN COUNTRIES OF PUBLIC PARTICIPATION IN THE PUBLIC POLICY DEVELOPMENT

This article examines the experience of European countries in involving and strengthening public participation in public policy development and policy making. In particular, the main political and legal principles and standards of the member states of the European Union for the effective interaction of public authorities and civil society are highlighted. The main legal forms of public participation and their effectiveness, which constitute the instrumental basis of the mechanism of interaction between European institutions of public authority and civil society, are analyzed.

Keywords: public participation, political and legal framework, civil society, tools of interactions, public policy, European Union.

На важливості постійної взаємодії органів публічної влади й інституцій громадянського суспільства наголошується в базових документах як на міжнародному рівні, так і на загальноєвропейському та національному рівнях.

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна зробити висновок, що проблематиці залучення громадськості у виробленні публічної політики та європейський досвід у даному питанні приділено належну увагу у фаховій літературі.

Зокрема, доцільно визначити роботи таких зарубіжних дослідників як Дж. Грінвуд, К. Туокко [2], аналітичні дослідження експертів загальноєвропейських і міжнародних неурядових організацій таких як Громадянське суспільство Європи, Міжнародний центр некомерційного права тощо.

У ст. 10 Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС) та ст. 15 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) [1] зазначається, що органи влади мають приймати рішення та робити свою роботу максимально відкрито з метою сприяння належному врядуванню та забезпеченню в ньому участі громадянського суспільства. Хоча Договори не містять визначення взаємодії органів публічної влади та ІГС, однак основні цінності, стандарти та правила реалізації останньої можуть бути виведені з актів європейського комунітарного права, а також положень міжнародних та регіональних документів.

Ключові положення договорів про ЄС визнаються політико-правовою основою для інституалізації основних інструментів безпосередньої і опосередкованої взаємодії, що мають місце на рівні керівних органів ЄС. Аналіз політико-правової основи взаємодії органів публічної влади та ІГС в ЄС показує, що основними інструментами взаємодії політиків та інституцій ЄС із загальноєвропейськими організаціями громадянського суспільства є ініціатива європейських громадян (ІЄГ), публічні консультації, у тому числі різні публічні заходи (конференції, круглі столи); організаційно-дорадчі форми взаємодії, такі як спеціалізовані експертні групи або інші подібні консультативні організації.

Політико-правова основа гарантує існування різних типів та форм активної досліджуваної взаємодії, але практична дієвість та ефективність їх різняться. Наприклад, на думку деяких авторитетних дослідників, такий інструмент взаємодії як ініціатива європейських громадян є першим у світі транснаціональним інструментом прямої демократії [2, с.5] і найбільш помітною формою досліджуваної взаємодії на рівні ЄС. Разом із тим, незважаючи на «простоту» схеми роботи ІЄГ, остання не розглядається європейськими дослідниками в якості ефективною форми взаємодії влади і інституцій громадянського суспільства. Ініціативи не розкрили свій потенціал як інструмент

законодавчої ініціативи «знизу до гори», позаяк їх правовий і політичний вплив виявився незначним. В якості аргументу часто наводиться той факт, що за десять років існування інструменту (з 2012 р. по сьогодні) було зареєстровано 89 ініціатив, однак із них лише шість були розглянуті Комісією [4], тобто зібрали один мільйон підписів. І при цьому жодна з ініціатив не призвела до законодавчих дій. Було запроваджено ряд дій щодо удосконалення розглядуваної форми взаємодії, але суттєво це не змінює ситуацію стосовно використання ІЄГ як інструменту законодавчої ініціативи, що має передбачати більш глибоку двосторонню взаємодію між ІГС й європейськими інституціями.

Європейські інституції у взаємодії з ІГС надають перевагу лише окремим інструментам досліджуваного механізму, чільне місце серед яких посідає інформаційно-консультативний, зокрема, така його правова форма як публічні консультації. Національний рівень в ЄС не є виключенням. Консультативним формам взаємодії національні органи влади схильні віддавати навіть більший пріоритет, ніж це є на рівні ЄС. Це обумовлено передусім тим, що організувати консультації та залучати до цього процесу організації громадянського суспільства у державах-членах, у тому числі на субнаціональному і місцевому рівнях, є законодавчо обумовленим обов'язком органів публічної влади, що прямо впливає із законодавства або політики ЄС [3].

Тобто, політико-правова основа Євросоюзу, що міститься в установчих документах ЄС, гарантує існування різних типів та форм активної взаємодії ІГС та інституцій публічної влади на загальноєвропейському і національному рівнях. Але, ми не спостерігаємо єдиного підходу у здійсненні такої взаємодії, форми, дієвості і ефективності яких значно різняться залежно від установи чи органу ЄС, або відповідної галузі політики. Основні правові форми громадянської участі, що становлять інструментальну основу механізму взаємодії європейських інституцій публічної влади та ІГС, загалом успішно інтегровані в інституційно-правову базу ЄС. Остання в цілому сприяє представленню інтересів та позиції європейських громадян і громадянського суспільства на рівні ЄС у процесі вироблення та реалізації політики. Поряд із цим, ми можемо констатувати недостатність інституційних зусиль щодо забезпечення загальноєвропейськими органами публічної влади можливостей для розвитку найбільш інклюзивних інструментів досліджуваної взаємодії, що потребує змін.

Список використаних джерел

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (2012/C 326/01). *Official Journal of the European Union*. C 326, 26.10.2012. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj (Accessed 21 March 2023)
2. Greenwood J., Tuokko K. The European Citizens' Initiative: the territorial extension of a European political public sphere? *European Politics and Society*. 2016. № 18 (2). pp. 1–16, p. 5
3. On the European democracy action plan: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (COM(2020) 790 final). Brussels, 3.12.2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0790&from=EN>, p. 9 (Accessed 23 March 2023)
4. The European Citizens' Initiative in key figures. *Official website of the European Union*. URL: https://europa.eu/citizens-initiative/find-initiative/eci-lifecycle-statistics_en (Accessed 21 March 2023)

Вікторія Трошина, студентка 4-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Victoria Troshina, 4st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Василь Орищук**, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ФІНЛЯНДІЯ

FORMATION OF AN EFFECTIVE E-GOVERNANCE SYSTEM: EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF FINLAND

ICT in modern conditions is a catalyst for radical changes in the life of society, which contributes to a gradual transition to the information society, where the priority role belongs to information and knowledge. Currently it is about the impact of these technologies on the development of democracy in general, and e-governance in particular. E-governance provides new forms of communication between citizens, business and government, unhindered access to public information and promotes the participation of citizens in the development and implementation of state policy, the provision of better services. The Republic of Finland devotes this work to the study of the experience of introducing e-governance. In general, the history of formation, organizational and institutional system and the main achievements of this country in the context of the development of e-government are summarized and demonstrated.

Keywords: e-governance, e-services, e-democracy, information society, ICT.

В сучасних умовах інформаційного суспільства впровадження новітніх технологій є необхідною умовою ефективного функціонування будь-якої системи. Саме тому впровадження ефективної моделі електронного урядування є гарантом якісно налагодженої комунікації між громадянами та владою; забезпечення реалізації принципів прозорості, відкритості та доступності влади; ефективного надання публічних послуг та розв'язання складних питань тощо. [1, с. 186] В цьому контексті особливий інтерес становить досвід Фінляндії, країни, яка протягом тривалого періоду займає лідерські позиції серед країн-членів ЄС за індексом цифрової економіки та суспільства (DESI). [2, с. 3]

Сьогодні державні установи Фінляндії впроваджують технології штучного інтелекту (AI) та інші новітні технології задля покращення державних послуг, а також оптимізації функцій державної підтримки. [5] Про ефективність фінської державної політики спрямованої на розвиток електронного урядування свідчить декілька аспектів: частка зайнятих, які працюють як спеціалісти з ІКТ, перевищує середній показник по ЄС майже на 3 відсоткові пункти (7,4% проти 4,5%); 80% населення має принаймні базові цифрові навички, 92% фінських користувачів Інтернету використовують послуги електронного уряду. [2, с. 3-4]

Новаторська політика Фінляндії в галузі електронного урядування почала розвиватись наприкінці минулого століття, коли ІКТ почали розглядатись як невіддільна складова належного управління. На початку ХХІ ст. влада продовжувала активно сприяти перетворенням у сфері е-урядування, і стала першою країною світу, що прийняла Закон про електронні послуги. [6] Згодом, задля сприяння розвитку електронного урядування, Фінляндія здійснювала розробку і впровадження інших важливих нормативно-правових документів, останніми з яких є Програма розвитку кібербезпеки та Закон про покращення інформаційної безпеки та захисту даних у критично важливих секторах суспільства [2, с. 4].

Питання розвитку електронного урядування першопочатково належало до компетенції багатьох різних міністерств, відомств, рівнів управління. Однак сучасна організаційна модель електронного урядування базується на центральному керівництві та децентралізованій відповідальності. Міністерство фінансів відіграє основну роль у визначенні політики та горизонтальній координації, тоді як Міністерство внутрішніх справ відповідає за вертикальну координацію, забезпечуючи розповсюдження та обмін стандартами та передовою практикою на регіональному та місцевому рівнях. Міністерство юстиції

визначає основну нормативну базу, а низка міжміністерських і міжвідомчих органів доповнює структуру координації та забезпечує колективне прийняття рішень. [7, с. 14]

В рамках державного курсу цифровізації, здійснювалась також розробка сервісів, які покликані сприяти забезпеченню електронної демократії. У 2002 році було здійснено розробку порталу Suomi.fi, який слугує єдиною точкою доступу до публічної інформації та одержання державних послуг [1, с. 188]. Згодом було розроблено і інші сервіси, що допомагають громадянам безпосередньо брати участь у вирішенні загальнодержавних та інших питань, доступ до яких забезпечується через портал demokratia.fi. Загалом йдеться про такі сервіси як Otakantaa.fi (дискутування), Lausuntopalvelu.fi (інтеграції думок, звернень і запитів щодо надання публічних послуг), Kansalaisaloite.fi (громадські ініціативи щодо законодавчих аспектів), Kuntalaisaloite.fi (місцеві ініціативи), Nuortenideat.fi (ініціативи запропоновані молоддю), Vaalit.fi (вибори), Puoluekisteri.fi (реєстрація партій) [3].

1 січня 2020 року свою діяльність розпочала Агенція з питань обслуговування цифрових і демографічних даних, що також відома як the Finnish Digital Agency. Агенція утворилась внаслідок об'єднання the Population Register Centre, the Local Register Offices та the Steering and Development Unit for the Local Register Offices, з метою спрощення функціонування фінського суспільства. Дана інституція покликана сприяти цифровізації суспільства, доступності даних та надання послуг [4].

Отже, досвід Фінляндії демонструє, яким чином врахування зовнішніх тенденцій, таких як розвиток ІКТ, і вміння інтегрувати ці технології в державне управління, шляхом прийняття необхідних нормативно-правових документів, створенням відповідних установ, розробкою сервісів, позитивно впливає на становлення електронної демократії, і розвитку е-урядування.

Список використаних джерел

1. Ніколіна І., Кузінська В. Досвід впровадження цифрового урядування у Фінляндії та його важливість для України. *Global Approach to Scientific Research : Proceedings of the 2 nd International Scientific and Practical Conference*, м. Salvador, 4–5 груд. 2021 р. 2021. С. 186–193. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27752.pdf> (дата звернення: 21.03.2023).

2. The Digital Economy and Society Index (DESI). *Shaping Europe's digital future*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (дата звернення: 21.03.2023).

3. Hem - Demokratia. *Demokratia*. URL: <https://www.demokratia.fi/sv/hem/> (дата звернення: 21.03.2023).

4. Digital and Population Data Services Agency | Digital and population data services agency. *Digi- ja väestötietovirasto*. URL: https://dvv.fi/en/digital-and-population-data-services-agency?__cf_chl_tk=V1aa1xBt2lz9.5v4MYRARj6uYYR8_YIMOwnECqwAP4is-1679602086-0-gaNycGzNCns (дата звернення: 21.03.2023).

5. Finland as a global leader of digitalisation - Finland Toolbox. *Finland Toolbox*. URL: https://toolbox-finland-fi.translate.google.com/business-innovation/finland-as-a-global-leader-of-digitalisation/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення: 21.03.2023).

6. Mohammad J. Finland: A global pioneer and front-runner in digital government. *LinkedIn*. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/finland-global-pioneer-front-runner-digital-government-sear> (дата звернення: 21.03.2023).

7. Organisation for economic co-operation and development (OECD). *OECD E-Government Studies: Finland*. Paris : OECD Publications Service, 2003. 231 p. URL: http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/E-GOVERNMENT%20OECD%20E-Government%20Studies,%20Finland.pdf (дата звернення: 21.03.2023).

Данило Фундовний, аспірант кафедри публічного управління та менеджменту організацій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Danylo Fundovny, graduate student of the Department of Public Administration and Management of Organizations of the Chernihiv Polytechnic National University <https://orcid.org/0009-0003-8130-8815>

Науковий керівник: **Марина Дітковська**, к. держ. упр., доцентка кафедри менеджменту та державної служби Національного університету «Чернігівська політехніка»

СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

MODERN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT SYSTEMS IN THE PUBLIC SERVICE: ESSENCE AND COMPOSITION

It is justified that in the conditions of the democratization of Ukrainian society, the issues of reliable, predictable development of the public finance system, prevention of its imbalance and destruction become especially important, since an established and rationally constructed public finance system is an important factor of effective strategic management in the national economy. It is noted that the nature and functions of public finance are constantly evolving. Their evolution is connected with the development of the functions of the state itself, so currently in democratic, economically developed countries, social policy, maintaining peace and law and order, and solving global problems (ecology, demographic situation, etc.) take first place among state priorities. The listed areas of state activity are impossible without the availability of appropriate sources of funding. It was concluded that the necessity and role of public finance in the country is determined by the fact that, under any type of economic relations, the main purpose of the state is to provide financial resources for those needs that cannot be satisfied through the market mechanism, i.e. through supply and demand, as well as personally citizen for relevant objective reasons.

Keywords: public finance, public finance system, public management, strategic management.

В умовах демократизації українського суспільства особливого значення набувають питання надійного, прогнозованого розвитку системи публічних фінансів, недопущення її розбалансування та руйнування, оскільки усталена та раціонально побудована система публічних фінансів є важливим чинником ефективного стратегічного управління в національній економіці.

У відповідності до вищевикладеного, використання публічних фінансів як ефективного інструменту стратегічного управління потребує чіткого розуміння поняття публічних фінансів та їх ролі. У зв'язку з цим слід нагадати, що публічні фінанси у процесі своєї еволюції об'єктивно набули таких субстанціональних властивостей, які здатні однозначно викликати як прогресивні суспільні зміни, так і регрес, тобто системні руйнування суспільних досягнень і цінностей.

Становлення основ теорії публічних фінансів припадає на період повоєнного розвитку ринкової економіки. Витоки її пов'язані з розробкою на рубежі XIX – XX століть теорії державних фінансів в працях У. Мацолли, К. Вікселя, А. Ліндаля та інших дослідників. Пізніше розвиток теорії публічних фінансів знайшов своє відображення у поглибленні дослідження податків і перерозподілу доходів.

Загалом у демократичних правових державах у XX ст. відбулася повноцінна трансформація державних фінансів у загальносуспільне надбання, і тому термін «публічні фінанси» (public finance) стає загальноживаним, оскільки він більш точно відображає сучасну модель фінансів, якою управляють суб'єкти публічної влади. Так, поступово складається належне розуміння ролі публічних фінансів у забезпеченні суспільного благополуччя та суспільного розвитку, а також ролі держави у формуванні публічних фінансових відносин.

Нагадаємо, що на території нашої країни після Жовтневої революції та проведення націоналізації власності все «публічне» фактично стало ототожнюватися з «державним», унаслідок чого термін «державне» повністю замінив термін «публічне». Термін «публічні фінанси» перекладали як «державні фінанси» задля відповідності термінології, що використовувалася в радянський період історії нашої держави в економічній та юридичній літературі, а також у нормативно-правових документах.

У сучасній складовій публічного права – фінансовому праві – під публічними фінансами прийнято розуміти економічні відносини з мобілізації, розподілу (перерозподілу), витрачання фондів коштів держави та органів місцевого самоврядування для забезпечення публічних потреб суспільства [1].

Окрім того, поняття «публічні фінанси» прийнято розглядати у двох аспектах – з точки зору форми і змісту: у економічному та матеріальному.

Так, у вітчизняній економічній літературі публічні фінанси найчастіше розглядаються як різновид публічних суспільних відносин. Публічними відносинами є суспільні відносини, що [2]: 1) виникають з приводу об'єктів, які перебувають у державній чи комунальній (муніципальній) власності, або у спільній власності членів об'єднання громадян; 2) пов'язані із задоволенням одного із видів публічного інтересу, а саме – державного, територіального або суспільного інтересу, який визнано державою або органами місцевого самоврядування. Тобто, метою виникнення цих відносин є задоволення потреб держави, її територіальних утворень або суспільства; 3) виникають з приводу пристосування об'єкта відповідних суспільних відносин до спільного використання всіма членами суспільства або членами певного суспільного утворення; 4) регулюються шляхом встановлення владних приписів держави або органів місцевого самоврядування.

Тобто на сьогодні доцільно по-новому усвідомити поняття публічності в суспільстві, не зводячи його до забезпечення лише державних інтересів, і розуміючи під цим спільні інтереси людей як інтереси різного роду спільнот, об'єднань (у тому числі й територіальних), колективної самоорганізації та саморегулювання, самоврядування.

За матеріальним змістом публічні фінанси є фондами коштів різних суб'єктів (держави, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій), а їх сукупність – фінансовими ресурсами.

Сутність і функції публічних фінансів постійно розвиваються. Їх еволюція пов'язана з розвитком функцій самої держави. Сьогодні в демократичних економічно розвинених країнах на перше місце серед державних пріоритетів виходять соціальна політика, підтримання миру та правопорядку, вирішення глобальних проблем (екологія, демографічна ситуація і т. д.). Перелічені напрямки державної діяльності неможливі без наявності відповідних джерел фінансування.

Отже, необхідність та роль публічних фінансів у країні зумовлена тим, що за будь-якого типу економічних відносин основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, які не можна задовольнити через ринковий механізм, тобто через попит і пропозицію, а також особисто кожного громадянина з відповідних об'єктивних причин. Відповідно публічні фінанси представляють собою сферу зіткнення різних, часом суперечливих і різноспрямованих інтересів: державних, групових, індивідуальних. При цьому від можливості знаходження «результуючого» вектора таких інтересів залежатиме в кінцевому підсумку соціально-економічна і політична стабільність у державі, можливість нормального функціонування всіх без винятку суспільних і державних інститутів.

Список використаних джерел

1. Швайко М. Л. Розвиток публічних фінансів України у сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7441>
2. Обушна Н. І. Інституціональні аспекти розвитку публічного аудиту в умовах модернізації публічного управління в Україні : проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Вид-во «Каравелла», 2017. 470 с.

Алла Цирулік, студентка 1-го курсу, спеціальність «Державна служба», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alla Tsyruulik, 1-year grade student, majoring in «Public Administration» of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Козаченко**, к.держ.упр., доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

THE PUBLIC ADMINISTRATION IN THE POST-WAR PERIOD: FOREIGN EXPERIENCE FOR UKRAINE

Ways of improvement of public administration in the post-war period are given on the basis of foreign experience. The post-war restoration of Ukraine is a challenge for the whole world, and this process expects implemented through effective and qualitatively new transformations. The experience of the post-war recovery of the country is the Republic of Korea. The influence of the state (following the example of the Republic of Korea) and strict control over the economy are inevitable, unpopular measures in all spheres in the prospect, which will definitely bring economic growth to our state.

Keywords: public administration, post-war reconstruction, public authorities, reforms.

Починаючи з 2014 року Україна протистоїть військовій агресії росії, а 24 лютого 2022 року стало днем початку геополітично масштабного, безпрецедентного військового вторгнення в незалежну державу внаслідок якого Україна отримала колосальні збитки. Навіть проміжкові підрахунки свідчать про їх катастрофічний характер, які за попередніми даними Київської школи економіки станом на вересень 2022 року сягнули позначки 325-330 % ВВП України [1, с.3]; цей показник росте і фінальна оцінка обсягу пошкоджень та руйнувань можлива тільки після нашої перемоги.

Відновлення України – це виклик для всього світу і цей процес має йти шляхом ефективних та якісно нових трансформацій, радикальним процесом поліпшення інституцій усіх елементів економіки та суспільства, а не відбудовою до довоєнного стану. Ми, українці, як і наші партнери, не маємо ідеального сценарію відновлення України, але звертаючись до історії країн, які мали успішне повоєнне відновлення, можемо впевнено розглядати процес реанімації держави, максимально використовуючи вікно можливостей, відкрите війною.

Зараз в Україні є спокуса виправдати концентрацію влади потребою у швидкій відбудові, що може стати серйозною загрозою сповзання до автократії за зразком Угорщини. До прикладу, Віктор Орбан – угорський політик, який у 1990-х роках просував ліберально-демократичні ідеї, був обраний у 2010 році і досі залишається при владі. Популізм Орбана за 15 років побудував автократичну державу з демократичної та запровадив термін «неліберальна демократія», яким охарактеризував свій авторитарний режим з симпатією автократичному режиму путіна [2, с.50]. Тому, в першу чергу, слід уникати ось таких сценаріїв розвитку в Україні.

Натомість звертаємо увагу на досвід повоєнного відновлення країни Республіка Корея. Її історія починається з радянсько - американського договору про розподіл сфер впливу на півострові: частина Кореї на південь переходила під юрисдикцію США, північна ж – під юрисдикцію СРСР (літо 1945 р.). З того часу Республіка Корея демонструвала періоди демократичного і авторитарного управління. Зараз Південна Корея - високорозвинена держава, член «Великої двадцятки» та 11 економіка світу за розміром з ВВП на душу населення 32 731 доларів США [3].

Розвиток економіки Південної Кореї прийнято ділити на 3 періоди: імпортозаміщення, експорторієнтованість та індустріалізація.

Одразу після закінчення війни країна була біднішою за більшість країн Африки і першою спробою запуску економіки у 1953-1961 роках була модель імпортозаміщення, самодостатності економіки. Для цього уряд ввів надвисокі імпортні тарифи та регулював дозволами ввезення всіх імпортних товарів. В країні діяли декілька обмінних курсів, що сприяло спекуляції та збагаченню наблизених до влади бізнесменів, які сформуливали так звані чеболі - правлячі родини. Ця політика була провальною, навіть безповоротна фінансова підтримка США в об'ємах до 10 % ВВП країни не допомогла суттєво.

Другий період – експортоорієнтованості 1962-1972 років характеризується продовженням втручання держави в економіку, імплементацією відомих п'ятирічок. В цей період Південна Корея покращує стосунки з колишнім колонізатором - Японією і отримує багатомільйонні компенсації від неї, що є вливанням в економіку. Уряд продовжував втручатися в роботу чеболів, але змінив ракурс: тарифи на імпорт було знижено, бізнеси, які виконували експортні замовлення отримали доступ до субсидованих кредитів, запрацював інститут державних гарантій та зросла зайнятість населення.

Третій етап 1973-1979 років характеризується розвитком важкої та хімічної промисловості, спостерігається пряма кредитна підтримка великого бізнесу та обмеження в доступі до фінансових ресурсів (банківська система була в ручному управлінні держави) тих підприємств, які не хотіли розвивати галузі, продиктовані державою. Окрім цього, такі компанії були обмежені в отриманні ліцензій для експорту і тим самим позбувалися перспективних ринків збуту. Перехід до прямої підтримки галузей – це наслідок мінімальної воєнної присутності США в Південній Кореї, що сприяло розвитку власного військово-промислового комплексу, зростанню зарплати людей через загальне зростання економіки; наукомісткі та важкі галузі промисловості замінили праце місткі виробництва (нарощення доданої вартості). Це допомогло створити великі державні підприємств, залучити прямі іноземні інвестиції та збільшити ВВП.

Ми бачимо втручання держави в економіку на всіх етапах, але механізми були різні. Проте беззаперечним є той факт, що навіть зі значним втручанням держави в довгостроковій перспективі ринкова економіка виграє у адміністративно-командної системи управління; державне втручання визначило економічну структуру і дало шанс розвиватися в визначеному руслі; відсутність пенсійного фонду сприяла розвитку внутрішніх заощаджень громадян. Південна Корея обрала інтенсивний шлях розвитку – шлях впровадження нових, якісних технологій, на відміну від екстенсивного типу економічного зростання, що характерний для СРСР.

Вважаємо за доцільне звернутися до цитати відомого французького діяча, «батька» Європи – Жана Моне, який сказав, що нічого не можна зробити без людей, але ніщо не триває без інституцій. Не слід забувати, що людський капітал – це найцінніший здобуток держави, а тому системне реформування галузі освіти і науки надважливе.

Україні необхідно пріоритетувати верховенство права через судову реформу. На нашу думку, відсутність достатнього прогресу в судовій реформі був однією із головних прогалин пост майданного процесу реформ.

Важливо продовжувати реформування публічної служби: Україні потрібні сильні інститути для забезпечення її демократичного розвитку та посилення децентралізації; ключовим інститутом є просування людей на вищі посади на основі заслуг без використання інструментів лояльності/лобізму.

Відновлення України вимагає застосування ефективної стратегії на економічному, технічному та технологічному потенціалі вітчизняних підприємств з орієнтацією на передовий зарубіжний досвід. Понад 50 країн-членів Світової організації торгівлі на Генеральній Асамблеї ООН від 2 березня та 24 березня 2022 року висловили солідарність з Україною та пообіцяли допомогу з питань продовольчої безпеки та післявоєнної відбудови країни [4].

Отже, вплив держави (за прикладом Республіки Корея) з жорстким контролем є неминучим, але непопулярні міри в усіх сферах держави в довгостроковій перспективі обов'язково принесуть економічне зростання Україні.

Список використаних джерел

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року: Київська школа економіки, 2022, 40 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.docx.pdf (дата звернення 28.03.2023).

2. Відбудова України: принципи та політика: підручник / за ред. Ю. Берендиченко, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро. Б.м.2022, 508 с.

3. Біржовий портал № 1. ВВП Південної Кореї: об'єм, темпи росту, на душу населення, структура URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/south-korea/> (дата звернення 28.03.2023).

4. Вікіпедія. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН ES-11/2 URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%90%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_ES-11/2 (дата звернення 28.03.2023).

Ігор Яшу́тін, аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Igor Yashutin, graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9023-936X>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВИКОНАВСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВІЙНИ

FEATURES OF ENSURING THE IMPROVEMENT OF EXECUTIVE DISCIPLINE MECHANISMS IN THE PUBLIC SERVICE IN THE CONDITIONS OF WAR

In the article, the author characterizes the mechanisms for ensuring executive discipline in public service bodies. Attention is focused on the need to introduce the best trends of foreign experience into the domestic practice of public administration, as well as a cross-cutting revision of the basic mechanisms for ensuring executive discipline in public service bodies, taking into account the changes that have occurred in the public life of Ukraine and the current legislation regulating the activities of civil servants. The author of the article pays special attention to the basic mechanisms for ensuring executive discipline in public service bodies in order to radically update them, in particular, such as regulatory, organizational, planning, control, assessment and quality management. In addition, he proposes to expand the classification of basic mechanisms for ensuring performing discipline in public service bodies, thanks to the transformation processes of Ukraine into a European simple, the study and generalization of the best experience of foreign countries in this area of activity - modern, new, which include motivational-value, crowdsourcing, crowdfunding, etc.

This will help to strengthen and develop in the future the level of executive discipline of civil servants and local government officials in the public service through self-improvement, self-development and self-realization of their abilities. Draws attention to an integrated approach to solving the problem of choosing innovative mechanisms for ensuring performing discipline in public service bodies.

The expediency of the study of the improvement of mechanisms for ensuring executive discipline in public service bodies is determined by the importance of the development of proper democratic governance in Ukraine, the identification of innovative mechanisms for the improvement of executive discipline in public service bodies at multi-level public administration.

Keywords: public service, professionalism of public servants, reforming public administration, concept and essence, executive discipline, methods of control and support of the countries of the European Community, adaptation of experience.

Наукові підходи до понять «механізми», «виконавська дисципліна», «публічна служба» відображають нові, сучасні тенденції становлення наукового дискурсу з цієї проблематики у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» й водночас можуть стати платформою для подальших висновків щодо напрямків удосконалення механізмів виконавської дисципліни в органах публічної влади в умовах воєнного стану в Україні.

Окрім того, імплементація позитивних тенденцій зарубіжного досвіду є запорукою ефективної виконавської дисципліни в органах публічної служби України в контексті трансформаційних процесів, які сприяють реформуванню державного управління в публічне в Україні.

Вивченню особливостей здійснення державної служби, контролю за виконавською дисципліною державних службовців, адаптації інституту державної служби України до стандартів ЄС присвятили свої праці багато вітчизняних учених та фахівців: В.Б. Авер'янов, Л.В. Антонова, С.Д. Дубенко, В.М. Ємельянов, Ю.Г. Кальниш, Н.Р. Нижник, О.Ю. Оболенський, В.М. Олуйко, О.Я. Прохоренко, Л.В. Прудіус, С. М. Серьогін, О.І. Сушинський, С.К. Хаджирадева, які розглядали це питання в контексті наближення владних інституцій України до стандартів ЄС.

У їх наукових працях відсутнє єдине розуміння поняття «виконавська дисципліна», а також поза межах їх досліджень залишилися механізми забезпечення її в органах публічної служби в умовах кризових явищ, воєнного стану.

Наше завдання – розкрити особливості забезпечення удосконалення механізмів виконавської дисципліни в органах публічної служби для подальшого розвитку цього питання у галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

Відповідно до поставленої нами мети спробуємо окреслити базові напрями забезпечення удосконалення механізмів виконавської дисципліни державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в органах публічної служби на прикладі планування, організації, контролю, оцінювання.

Чітка система планування має формувати стратегічні плани органів виконавчої влади на основі визначених політичних пріоритетів, що сформульовані у Програмі діяльності Уряду і, тим самим, забезпечити контроль над ефективним використанням робочого часу та якості виконання завдань державними службовцями. На основі стратегічних планів ОБВ формуються плани роботи структурних підрозділів, які мають об'єднати індивідуальні плани роботи кожного державного службовця для їх подальшого щорічного звіту.

Однак механізм планування змінює предмет оцінювання виконавської дисципліни, де якість виступає результатом виконавської діяльності, а не формальне його виконання. Такий підхід у публічному управлінні характерний для європейських країн, зокрема, Польщі, Німеччини, Великої Британії. В цих державах запроваджують не лише стандарти якості, а також стандарти для процедури прийняття, виконання рішень, тобто, ясні і чітко вимірювані критерії якості результатів управлінської діяльності, що не дозволяють чиновнику відхилитися від запланованого шляху до досягнення результату. Такий досвід доцільно імплементувати для удосконалення механізму планування на рівні ЦООВ, регіональних та місцевих органів влади [6; 7].

Механізм контролю має стати стандартом оцінювання фактично досягнутих результатів, оцінювання якості впровадження управлінських рішень та надання управлінських послуг населенню. Доцільно переорієнтувати функції державного контролю у сфері реалізації управлінських рішень з каральної на допоміжну, фасилітаційну, що передбачає не стільки виявлення фактів порушення виконавської дисципліни органами виконавчої влади, скільки з'ясування причин виникнення цих порушень [3; 9]. Зазначена концепція зорієнтує діяльність контролюючих органів на впровадження у свою практику елементів функціонального аудиту та контролінгу. Важливим елементом організації контролю виконавської дисципліни має стати моніторинг міжвідомчого документообігу та розгляду органами державної влади звернень громадян щодо надання населенню управлінських послуг.

Організаційний механізм є важливим компонентом підвищення якості виконавської дисципліни, що в значній мірі сприяє застосуванню не лише адміністративних заходів екстенсивного характеру на кшталт збільшення штатної чисельності працівників чи посилення контролю за їх роботою.. Сьогодні важливе значення в організаційному механізмі має запровадження в публічній службі електронного врядування, навчання державних службовців тайм-менеджменту, цифровій грамотності та управлінню людськими ресурсами в умовах змін та ризиків. Тому доцільно здійснювати цільове обстеження умов праці та робочого місця державного службовця, що передбачає розробку науково обґрунтованих рекомендацій щодо організації праці відповідно до сучасних вимог організаційного менеджменту в органах державної влади і їх закріплення відповідними нормативними актами [4,]

Механізм оцінювання управління персоналом доцільно розглядати крізь призму Закону України «Про державну службу» [4], що змінив методологію оцінювання персоналу на державній службі. Застосовуючи досвід країн ЄС, в яких не існує універсальної системи оцінювання, а різняться характерними професійними якостями працівника – креативністю, інтелектуальними здібностями, стресостійкістю та професіоналізмом, а їх підходи стали зразком для наслідування в Україні [6]. Таким чином, внесено зміни до визначення цілей системи оцінювання роботи персоналу, змінено функції відділів управління персоналом (замість управління кадрами), що забезпечило необхідні умови для їх мотивації до професійної кар'єри, якісного та ефективного виконання посадових обов'язків. Значна увага приділяється кінцевому результату роботи, умінню володіти цифровими технологіями, комунікативними навичками. Враховуються такі компоненти оцінювання роботи державних службовців: результати роботи, правильність виконання, творчий підхід, надійність, організаційні навички, системний професійний розвиток, робота в команді тощо. Однак є пропозиція, внести зміни до діючого Положення НАДС щодо оцінювання державних службовців, зокрема, доповнити текст таким змістом: «просування по службі можливе лише, якщо службовець отримав оцінку «відмінно» за усіма належними критеріями». Такі критерії можуть бути запозичені нашими співвітчизниками у Чехії, де критерії оцінювання включають: патріотизм, належну якість роботи, дисциплінованість та успішне навчання; у Словаччині, де щорічно оцінюють знання нормативно-правової системи, якості роботи, трудову дисципліну; в Литві – у разі відмінних

або навпаки, незадовільних результатів атестаційна комісія може приймати рішення, від якого залежить просування державного службовця по службі або навпаки – його звільнення. Також в Угорщині оцінювання персоналу проводиться раз на чотири роки, а співбесіда із службовцями (з метою визначення преміальних надбавок) – щорічно; у Румунії має місце щорічне оцінювання на основі цільових угод [5].

Таким чином, удосконалення механізмів виконавської дисципліни публічних службовців в Україні (як немає і єдиної моделі організації державної служби), конструюється на уніфікації європейського досвіду, що вказує на спільні для країн ЄС в сфері публічного управління : планування, спрямоване на досягнення конкретного результату; контроль з урахуванням якості досягнутого результату; оцінювання персоналу на основі досягнутого результату та індивідуального внеску працівника. Тому виникає потреба у вивченні зарубіжного досвіду та його імплементації в Україні для забезпечення удосконалення виконавської дисципліни в органах публічної влади.

Список використаних джерел

1. Кальниш Ю. Г. Механізми вдосконалення виконавської дисципліни державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (вітчизняний та зарубіжний досвід). Наукові праці. Т. 125. Вип. 112. С. 5–11. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2009/125-112-1.pdf> (дата звернення – 26 грудня 2021).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-вр> (дата звернення – 26 грудня 2021).
3. Ларіна Н. Б., Яшутін І. М. Роль наукових підходів щодо дослідження механізмів забезпечення виконавської дисципліни публічними службовцями. *Держане будівництво*. 2021. № 1. URL: <http://db.kh.ua/index.php/db/article/view/137/130>. DOI <https://doi.org/doi:10.34213/db.21.01.01>
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889 – VIII. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення – 26 грудня 2021).
5. Яшутін І. М. Характеристика механізмів забезпечення виконавської дисципліни в органах публічної служби. *Державне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 15. С. 623-630. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/issue/view/21/19>
6. Introduction and Implementation of Total Quality Management (TQM). – URL : <https://www.isixsigma.com/methodology/total-quality-management-tqm/introduction-andimplementation-total-quality-management-tqm>. Велика Британія (дата звернення – 27 грудня 2021).
7. Mizhnarodnyy standart. Investors in People [International standard. Investors in People]. – URL : <https://www.investorsinpeople.com/iip-standard>. Велика Британія. Неофіційний переклад (in Ukrainian) (дата звернення – 27 грудня 2021).
8. Svitlana Khadzhyradieva, Nataliia M. Chernenko, Marianna M. Ruchkina, Nataliya B. Larina., and Oksana O. Sakaliuk. Risks in Public Administration in the Context of Globalisation. DOI: <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.356>. URL : <https://www.lifescienceglobal.com/independent-journals/journal-of-advances-in-management-sciences-information-systems/83-abstract/ijcs/4436-abstract-risks-in-public-administration-in-the-context-of-globalisation>

Сергій Биков, студент 1-го курсу магістерської освітньо-професійної програми «Стратегічний менеджмент у сфері національної безпеки» кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Bykov, first-year student of the Master's educational-professional program «Strategic Management in the Field of National Security» of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У ПОВОЄННУ ДОБУ

THREATS TO THE INFORMATION SECURITY OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The work explores potential threats to the national security of Ukraine in the information sphere that Ukraine may face after the end of the russian-Ukrainian war. As a result of a cabinet research, the author identifies five potential threats: 'public devaluation of soldiers'; 'information war of all against all'; 'reincarnation of pro-russian media figures'; 'threat to identity'; 'the model of the ideal Ukrainian'. The material basis of the study is documents of strategic planning in the field of national security of Ukraine, the results of quantitative sociological surveys and the researches conducted by non-governmental organizations.

Keywords: national security, information security, civil identity.

Дослідження ставить за мету виявити загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, які можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та національних цінностей у повоєнну добу.

Науковою базою дослідження виступають нормативно-правові акти у сфері національної безпеки, результати кількісних соціологічних опитувань та дослідження, проведені неурядовими організаціями. У результаті проведення дослідження було визначено п'ять загроз інформаційній безпеці, які набудуть актуальності у повоєнну добу в Україні, а саме:

Публічне знецінення воїнів. Сили оборони України користуються найбільшою довірою серед інших державних інститутів. За даними опитувань, Збройним силам України довіряють 98% українців [1]. У повоєнну добу рівень довіри до ЗСУ може знизитись, а ветерани можуть зіштовхнутись із ворожістю, якщо держава не закарбує у суспільстві шанобливе ставлення до військовослужбовців. Наведена загроза вже реалізовувалась на практиці у минулі роки, що фіксується відповідним дослідженням [2].

Опитування ветеранів констатує, що 28% колишніх оборонців мають статус безробітного. Прогнозуючи складнощі, із якими зіткнуться ветерани після війни, 52,3% очікують нерозуміння з боку суспільства, 42,7% називають психологічні розлади, а 36,2% прогнозують труднощі із працевлаштуванням [3].

Прогалини із реабілітацією та реінтеграцією військових у мирне життя провокуватимуть антисоціальну поведінку військових та підвищать рівень загрози знецінення воїнів. Цьому може сприяти маніпулятивне та дезінформаційне фокусування уваги на випадки злочинів чи недостойної поведінки колишніх військових.

Інформаційна війна всіх проти всіх. Через рік повномасштабного вторгнення росії, вплив традиційних та нових медіа на українців майже зрівнявся [4]. На відміну від традиційних ЗМІ, нові медіа частіше поширюють маніпуляції та дезінформацію. Особливо небезпечними виявляються анонімні канали з «інсайдами». Ширити маніпуляції та дезінформацію продовжують і 63% українських користувачів Facebook [5].

У повоєнну добу внутрішні та зовнішні актори можуть використовувати нові медіа для здійснення ворожого інформаційного впливу на українців.

Реінкарнація проросійських медійників. Після повномасштабного вторгнення громадський рух «Чесно» запустив реєстр держзрадників [6]. Частина фігурантів реєстру після 24 лютого 2022 року змінили своє публічне ставлення до влади, сподіваються уникнути відповідальності за попередню антиукраїнську діяльність, але продовжують приховано нести і ворожі наративи. Нерозв'язаним питанням залишається, що антиукраїнські медійники робитимуть після завершення війни, якщо таки уникнуть покарання.

Загроза ідентичності. Стратегія інформаційної безпеки України до 2025 року виділяє утвердження української громадянської ідентичності в окрему ціль державної політики [7]. За рік повномасштабного вторгнення росії, зросла частка українців, які спілкуються державною мовою, вважають її рідною та ідентифікують себе українцем [8]. Українська мова та ідентифікація себе українцем виступають об'єднуючими факторами. Проте, для досягнення цілі утвердження громадянської ідентичності, необхідно приділяти достатню увагу сенсам та наративам, адже навіть створений українським виробництвом україномовний культурний продукт може бути інструментом ворожого впливу. З метою утвердження української громадянської ідентичності необхідно стимулювати створення культурного продукту, який відповідатиме національним цінностям і національним інтересам. Українці мають чітко розуміти, яка спільна слава минулого нас об'єднує, що спільне ми робимо зараз та для наближення якої спільної мрії ми це робимо [9, с.107]. В іншому разі порожнечу може зайняти чужа ідентичність і українці наблизатимуть чужу мету. Бажаючих зайняти український культурний простір завжди буде вдосталь, тому його необхідно захищати.

Модель еталонного українця. Окремі політичні актори у повоєнну добу можуть спробувати звузити багатогранне українство до набору певних характеристик. Це може загрожувати перенаправленням процесу будівництва української політичної нації у переважно етнічні рамки із подальшим розділом українців на «правильних» та «неправильних».

На рівні держави необхідно розробити максимально широку матрицю української громадянської ідентичності, яка стимулюватиме багатогранність, різноманіття та вибудує потужну смислову імунну систему.

Список використаних джерел

1. Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України, NDI, KMIC. URL: <https://bit.ly/42p2HiX>
2. Суспільно-політичні настрої населення: листопад-грудень 2018 року, KMIC. URL: <https://bit.ly/42ii1xY>
3. «Портрет ветерана. Блок «Потреби ветеранів», Український ветеранський фонд. URL: <https://bit.ly/40fgDu1>
4. Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. Підсумки року, «Рейтинг». URL: <https://bit.ly/3Fwh0IP>
5. Дослідження рівня інфогігієни українських користувачів Facebook (4-а хвиля), Оксана Мороз, ініціатива «Як не стати овочем». URL: <https://bit.ly/3FwhiPV>
6. Платформа «Реєстр держЗрадників», Рух «Чесно». URL: <https://bit.ly/406NzoC>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України № 685/2021, URL: <https://bit.ly/3YUekvA>
8. Національна культура та мова в Україні: зміни в громадській думці після року війни, Фонд «Демократичні ініціативи». URL: <https://bit.ly/3LBATCh>
9. Ернест Ренан. «Що таке нація», переклад Миколи Залізняка, «Націоналізм» (Антологія). Київ: Смолоскип, 2000. 120 с.

Дарина Бобко, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daryna Bobko, Student of the educational program «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0007-0515-7372>

Науковий керівник: **Євгеній Таран**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

WAYS OF INCREASING PUBLIC ADMINISTRATION EFFICIENCY IN THE FOREIGN POLICY FIELD OF UKRAINE

This article proposes ways to improve the efficiency of state administration in the foreign policy sphere of Ukraine. It has been established that ensuring a strong and stable domestic political course of the country is one of the important aspects. The foreign political course of the country is declared in the Strategy of Foreign Policy Activity of Ukraine. State management in the foreign policy sphere should focus on the given course and carry out effective activities to establish Ukraine in the world as a strong and authoritative European state capable of providing favorable external conditions for the sustainable development and realization of its potential, economy and Ukrainian society. The article establishes that transparency of state administration, effective coordination of efforts of various responsible bodies, analysis of the foreign policy situation, development of strategies at different levels of management, implementation of mechanisms of interaction with the public and provision of stable funding are able to increase the effectiveness of state administration in the foreign policy sphere of Ukraine.

Keywords: foreign policy activity, public administration, effective coordination, strategies.

У зв'язку зі швидкими змінами у світовій політичній ситуації та розширенням міжнародних зв'язків, питання ефективного державного управління у зовнішньополітичній сфері набуває все більшого значення для країни. Ефективне здійснення зовнішньополітичної діяльності дозволяє не тільки забезпечити національну безпеку, але й залучити інвестиції, розширити зовнішній ринок, зміцнити міжнародний статус країни.

У свою чергу, в основі ефективної зовнішньополітичної діяльності знаходиться добре налагоджене державне управління, яке передбачає використання різноманітних стратегій та інноваційних інструментів.

Шляхи підвищення ефективності державного управління в зовнішньополітичній сфері України можуть бути різними і залежать від багатьох факторів, таких як політична ситуація в країні та на міжнародній арені, рівень розвитку державних інститутів та здатність до взаємодії між різними органами влади, кваліфікація та професійні якості працівників державного управління тощо.

Одним з важливих аспектів підвищення ефективності державного управління у зовнішньополітичній сфері є забезпечення міцного та стабільного внутрішнього політичного курсу країни, що відповідає національним інтересам та забезпечує єдність та згуртованість суспільства. Це сприятиме формуванню позитивного іміджу України в міжнародному співтоваристві та забезпеченню підтримки партнерів на міжнародній арені.

В Україні діє Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021 [1]. Так, відповідно до цієї Стратегії в основі зовнішньополітичної діяльності України лежить стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (ЄС) та в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), закріпленій у Конституції України.

Таким чином, державне управління у зовнішньополітичній сфері повинно орієнтуватися на заданий Стратегією курс та проводити ефективну діяльність для досягнення головної мети - утвердження України у світі як сильної та авторитетної європейської держави, здатної забезпечити спри-

ятливі зовнішні умови для стійкого розвитку і реалізації свого потенціалу, економіки та українського суспільства [2].

Для цього важливо забезпечити прозорість державного управління та ефективну координацію зусиль різних відповідальних органів та осіб у зовнішньополітичній діяльності. Зокрема, цього можна досягти через розробку та впровадження чітких механізмів взаємодії, включаючи систему моніторингу та аналізу зовнішньополітичної ситуації та розробку стратегій на різних рівнях управління [3, с. 86].

Впровадження спеціалізованих програм та інструментів, що дозволяють оперативно аналізувати зміни в міжнародній ситуації та взаємодіяти з іншими країнами, може значно підвищити ефективність зовнішньополітичної діяльності України.

Крім того, дуже важливо розвивати механізми взаємодії з громадськістю та експертним середовищем, залучати їх до процесу прийняття та реалізації зовнішньополітичних рішень, що сприятиме підвищенню відкритості та прозорості державного управління [4, с. 102].

Співпраця з громадськістю та приватним сектором дозволяє залучити додаткові ресурси та знання, що можуть бути корисними для здійснення зовнішньополітичної діяльності.

При цьому, варто пам'ятати, що підвищення ефективності державного управління в зовнішньополітичній сфері потребує забезпечення стабільного фінансування, великих витрат на різні програми та заходи. Тому необхідно забезпечити стабільний бюджет для державної зовнішньополітичної діяльності та раціональне використання наявних ресурсів.

Окрім цього, важливо встановити механізми моніторингу та оцінки результативності зовнішньополітичних заходів, що дозволить визначити їхню ефективність та внести корективи у подальшу діяльність.

Отже, якщо підсумувати вищенаведене, то підвищення ефективності державного управління у зовнішньополітичній сфері України потребує комплексного підходу, який включає в себе розвиток стратегій співпраці з ключовими партнерами, координацію зусиль різних відповідальних органів та осіб, впровадження механізмів взаємодії з громадськістю та забезпечення стабільного фінансування.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. URL :<https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

2. Пашков М. Зовнішньополітична стратегія України: орієнтири і реалії. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/zovnishnopolitychnastrategiiukrainy-oriientyry-irealii>

3. Леонова А., Давидова В., Новачук О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України: : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 390 с.

4. Сіцінський Н.А. Концептуальні принципи зовнішньополітичної діяльності України та її нормативно-правове наповнення. Інвестиції: практика та досвід № 5/2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2017/21.pdf

Владислав Вербило, студент 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslav Verbylo, 2st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Євгеній Таран**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

INFORMATION SECURITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF WAR

This article is dedicated to the main aspects of Ukraine's information security. A full-scale war brings new challenges and threats to the Ukrainian information space. The main ones are the uncontrolled flow of manipulative information, campaigns to discredit Ukraine in the world, cyberattacks, and difficulties with the information reintegration of citizens living in the temporarily occupied territories. The implementation of the Information Security Strategy of Ukraine does not stop despite martial law. However, in a crisis situation, the state cannot afford to limit itself to the available organizational resources and regulatory framework. Ukraine's success both in the information space and on the battlefield depends on the speed of making and implementing the necessary decisions.

Keywords: information security, war, manipulation, cyberattacks, information reintegration.

Україна з початку своєї незалежності знаходиться під ідеологічним та інформаційно-психологічним впливом російської федерації. Ігнорування державою цього факту призвело до неготовності інститутів влади на рівних протистояти ворогу в період гібридної війни. Наслідком недалекоглядної політики українських урядовців став тимчасово втрачений контроль над Кримом та частиною Донбасу. Ці події дозволили усвідомити державі і громадянському суспільству, що забезпечення інформаційної безпеки є не другорядним питанням, а важливою умовою виживання цілого народу.

Повномасштабна агресія росії, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, спричинила появу нових викликів та загроз для українського інформаційного простору. Неконтрольований потік маніпулятивної інформації, який спостерігався в перші години вторгнення, мав ризик посилити зневіру у суспільства, що неминуче би призвело до поразки в інформаційній боротьбі. Для протидії цій проблемі шість найбільших телеканалів країни було об'єднано у цілодобовий марафон «Єдині новини». Рішення Ради національної безпеки і оборони «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» від 18 березня надало цій добровільній ініціативі офіційного статусу [1]. Журналістка Світлана Остапа назвала спільний телемарафон інформаційною протиповітряною обороною від російських фейків та дезінформації [2]. Завдяки «Єдиним новинам» українці мали змогу оперативно отримувати перевірену інформацію, піднімати собі дух патріотичними роликами та консолідуватися для відсічі агресору. Нині зростають побоювання, що тимчасова форма організації українського інформаційного телепростору стане постійною й поховає розмаїття, яким були сильні українські телеканали [3]. Важливо не допустити цього в майбутньому, адже плюралізм медіа є важливою складовою демократичного суспільства.

Від позитивного іміджу України у світі залежить рівень військової, фінансової та гуманітарної допомоги з інших держав. Російська федерація це розуміє та не залишає спроб дискредитувати нашу країну, використовуючи різноманітні наративи. Основні з них є такі: українська влада – неонацисти, Україна – слабка та корумпована держава, росію неможливо перемогти на полі бою тощо. Потужною відповіддю на російську пропаганду у світі є створення мультимедійної платформи United24 Media. Проєкт знайшов значний відгук у міжнародній аудиторії, яка користується соціальними мережами та YouTube. Команда United24 Media в оригінальній манері знімає сюжети не тільки про війну, а й українську культуру, бізнес, технології тощо. Також у цьому напрямі активно працює Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони. Він відстежує та систематизує наративи, які поширюють афілійовані з Кремлем спікери, та закликає медіаспільноту сприймати їх саме в контексті інформаційної війни, в яку держава-агресор вкладає великі ресурси [4].

Сучасні війни відбуваються також і в кіберпросторі. Як повідомляє Reuters, США, Велика Британія та Європейський Союз публічно звинуватили Росію в масованій кібератаці, яка 24 лютого 2022 року, за годину до початку повномасштабної агресії, перервала роботу супутникового інтернету Viasat. В результаті було знищено «десятки тисяч» супутникових терміналів. Також постраждали українські військові та сотні цивільних клієнтів. Під прицілом агресора в кіберпросторі постійно знаходиться критична інфраструктура. Відчутна атака на відомого провайдера послуг «Укртелеком» сталася 28 березня 2022 року. Зловмисники намагались зламати та проаналізувати ІТ-інфраструктуру. Ефективно протидіє таким загрозам неофіційний громадський рух «КіберАрмія», який виник в лютому 2022 року. В його лавах числяться як звичайні люди, так і комп'ютерні спеціалісти. Разом вони не тільки захищають український кіберпростір, а й активно атакують ворога, завдаючи йому відчутних збитків [5].

Важливим викликом для нашої держави є інформаційна реінтеграція громадян з тимчасово окупованих територій до загальноукраїнського інформаційного простору. Росіяни всіляко намагаються розірвати інформаційні та культурні зв'язки мешканців, які опинилися в окупації, з Україною. С. Топалова та О. Українець справедливо зазначають, що для формування у цих людей української громадянської ідентичності необхідно буде вживати масштабних заходів, зокрема у сфері освіти та інформації. Надважливими завданнями для ЗМІ в цих умовах будуть: донесення проекту спільного майбутнього із чітко визначеними параметрами життя у об'єднаній країні та формування в суспільстві системи демократичних цінностей, які мають бути не умоглядними та далекими від життя, а такими, що лежать в підґрунті конкретних реформ і змін. Навіть під час воєнного стану Україна має формувати імідж ефективної держави, у якій діє принцип верховенства права та закону. Така політика буде більш ефективною для інформаційної реінтеграції громадян, ніж контрпропагандистська діяльність, яка заснована лише на декларативних принципах [6].

Всі вищезазначені проблеми і не тільки висвітлені в Стратегії інформаційної безпеки України та Стратегії кібербезпеки України. Незважаючи на те, що ці фундаментальні документи були прийняті ще в 2021 році, їхні положення є актуальними й сьогодні. Проте в умовах воєнного стану неможливо опиратися лише на існуючу нормативно-правову базу. В такій кризовій ситуації неодмінно з'являються нові проблеми, які потребують швидкого вирішення. Наприклад, на початку повномасштабного вторгнення невідомі громадяни часто публікували у соціальних мережах фото та відео ворожих обстрілів, пересування української військової техніки чи позиції військових. Саме тому Верховна Рада ухвалила зміни до законодавства, які передбачають кримінальну відповідальність за незаконне поширення інформації про переміщення ЗСУ та міжнародної військової допомоги під час воєнного стану [7]. Також посилено кримінальну відповідальність за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції [8]. Перш за все, ця інформаційна продукція стосується виправдовування російської агресії та образи честі військовослужбовця, що нині дійсно є недопустимим.

Отже, Україна зробила висновки з помилок гібридної фази війни, яка тривала в 2014-2022 рр. Після початку повномасштабного вторгнення українська влада проводить вчасні та ефективні заходи із забезпечення інформаційної безпеки держави. Це доводять як результати соціологічних досліджень всередині країни, так і поза її межами. Українці довіряють своїм інститутам влади, підтримують євроінтеграційний курс та вірять в перемогу над агресором [9]. Громадяни західних держав виступають за подальшу підтримку України, що говорить про позитивний імідж нашої держави у світі [10]. Попри це, залишаються актуальними проблеми, які потрібно вирішувати вже зараз. Перш за все, це стосується розмаїття українського інформаційного телепростору та інформаційної реінтеграції громадян з тимчасово окупованих територій. Воєнний стан не має бути перешкодою для продовження демократизації суспільно-політичного життя України. І цей процес має відбуватися не в декларативній формі, а на практиці.

Список використаних джерел

1. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану: Рішення Ради національної безпеки і оборони від 18.03.22 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#Text> (дата звернення: 22.03.2023).

2. Остапа С. Спільний телемарафон – інформаційна ППО в цивілізаційній війні. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/kritika/article/197522/2022-03-15-spilnyy-telemarafon-informatsiynapro-v-tsyvilizatsiyniy-viyni> (дата звернення: 22.03.2023).

3. Довженко О. Диво, що затягнулося. Телемарафон «Єдині новини» у 2022 році. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/shchodenni-telenovini/article/206445/2022-12-28-dyvo-shcho-zatyagnulosya-telemarafon-iedyni-novyny-u-2022-rotsi> (дата звернення: 22.03.2023).
4. Шаповалов А. Іноземці на службі кремлівської пропаганди: як влаштована система медіапідтримки війни росії проти України. Українська правда. URL: <https://www.ppravda.com.ua/columns/2022/07/29/7360891> (дата звернення: 22.03.2023).
5. Мальцева І., Черниш, Ю., Штонда, Р. Аналіз деяких кіберзагроз в умовах війни. Кібербезпека: освіта, наука, техніка, 2022. Вип. 4 (№16). С. 37–44. URL: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/362/300> (дата звернення: 22.03.2023).
6. Топалова С., Українець О. Реінтеграція окупованих територій: інформаційна складова. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: <https://od.org.ua/uk/реинтеграция-оккупированных-террито> (дата звернення: 24.03.2023).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: Закон України від 03.03.2022 р. № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text> (дата звернення: 24.03.2023).
8. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (дата звернення: 24.03.2023).
9. Комплексне дослідження: Як війна змінила мене та країну. Підсумки року. Соціологічна група Рейтинг. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html (дата звернення: 24.03.2023).
10. Camut N. 74 percent of Europeans support EU's backing for Ukraine, poll finds. POLITICO. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-war-europe-support-74-percent-polls> (date of access: 24.03.2023).

Ольга Горбаченко, студентка 4-го курсу ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olga Gorbachenko, 4st year Student of the educational program «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДІАЛОГ ЗІ СВІТОМ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

DIALOGUE WITH THE WORLD IN THE CONTEXT OF ENSURING NATIONAL SECURITY IN THE INFORMATION AREA

The paper analyzes the importance of dialogue between countries of the world. The relationship between communication and national security in the information sphere on a global scale is outlined. The concept of «state image» and the role it plays are defined. Based on the research, the image of Ukraine in the eyes of the world community and the changes that have occurred since the full-scale invasion are summarized. It is concluded that it is important to popularize and disseminate information about the history, culture and politics of the country in the context of countering the threats of information warfare.

Keywords: information, communication, image of the country, dialogue, interaction.

Одним із найперших кроків на початку повномасштабного вторгнення росії в Україну були телефонні розмови на найвищому рівні президента з головами інших країн. Це стало демонстративним прикладом того, що в сьогодні комунікація та подача достовірної інформації, а відповідно діалог та поінформованість є важливими інструментами не лише співіснування та взаємодії у світі, а й здійснюють суттєвий вплив на національну безпеку. Від того, які меседжі транслюються, з якою інтенсивністю та від кого вони йдуть залежить сприйняття країни не лише своїми громадянами, а й світовою спільнотою, що формує її місце у системі міжнародних відносин.

Це можна описати терміном «імідж держави», що означає сукупність уявлень (раціональних чи ірраціональних), образів, стереотипів, асоціацій про державу, сформованих у окремих громадян країн чи світової громадськості в цілому. Позитивний образ держави надає можливості для досягнення цілей зовнішньої політики, отримання підтримки від світової спільноти в захисті національних інтересів, утворення союзів та блоків, залучення інвестицій [1]. Тому створення бренду України на міжнародній арені на тлі постійної загрози інформаційній безпеці країни – актуальна стратегічна мета, яка впливає на позиціонування країни в глобальному середовищі.

Імідж не працює лише назовні, не менш важливим є його вплив на внутрішні процеси у країні. Стійкість та вага держави формує патріотизм, повагу, відданість та відповідальність у громадянах. Ці риси є критично важливими у протистоянні інформаційним впливам та загрозам, дезінформації та маніпуляціям. Після повномасштабного вторгнення рф це стало особливо актуальним, оскільки паралельно із військовим фронтом точиться війна і на інформаційному, на якому агресор намагається дискредитувати Україну перед власним народом і світової спільноти. Часто при цьому використовуючи своїх агентів за кордоном або англомовні ЗМІ. До прикладу, 4 серпня 2022 року американський телеканал CBS випустив документальний фільм, який розповідав про постачання зброї, проте назва мала провокативний характер співзвучний із російськими нарративами, які спрямовуються на зрив постачання західного озброєння – «Військова допомога не завжди дістається лінії фронту».

Війна росії проти України, яка розпочалась у 2014 році посилила увагу до України та підсилила факт того, що за кордоном на ой час інформації про Україну було недостатньо. У більшості випадків, Україну асоціювали з «братнім народом» росії, корупцією, салом, Чорнобилем тощо. Революція гідності змінила цю ситуацію, але досі у багатьох країнах світу існують примітивні упередження щодо українців, що перешкоджає розвитку їх іміджу у багатьох аспектах.

Це підтверджує дослідження, проведене Українським інститутом у 2020 році щодо ставлення іноземних аудиторій (Франція, Німеччина, Польща, США, Японія, Туреччина, Угорщина) до України, обізнаності щодо її культури тощо. Узагальнення його результатів свідчить, що українська

культура постає перед світом часто у «шароварній формі», а уявлення формуються через 2 призми: радянського минулого та політичної ситуації сьогодення [2].

Водночас можна сказати, що у Індо-Тихоокеанському регіоні ситуація є гіршою, оскільки образ України значною мірою формується російською пропагандою. І хоч такі країни, як Південна Корея, Японія, Австралія, Нова Зеландія заявили про підтримку України, позиція Індії та Китаю є не такими однозначними.

Беззаперечно, що бренд України докорінно змінив свою природу після повномасштабного вторгнення РФ. Це відображено у «Звіті про сприйняття України у світі. 2022», де наводиться теза про те, що рівень позитивного ставлення зріс через, в тому числі, бажання допомогти переміщеним особам, повагу до державних лідерів та захоплення мужністю і силою. Також зазначається, що широка громадськість у досліджених країнах загалом добре поінформована про війну в Україні, але набагато менше знайома із самою країною (культурою, політикою та історією) [3].

Цей приклад свідчить про залежність між тим, наскільки проінформоване було суспільство до повномасштабного вторгнення про Україну та його висновками стосовно подій після початку війни. Якщо у Північній Америці та Європі близько 80% населення заявило про підтримку України, то в країнах Середнього Сходу, Африки, Азії та Латинської Америки – це лише 25% [4].

У зв'язку із зазначеним, можна констатувати, що існує колосальна потреба у діалозі з усім світом не лише в контексті воєнних дій, а й у популяризації української історії та культури, що нерозривно пов'язано із забезпеченням національної безпеки в інформаційній сфері. Доведення достовірної інформації, її повнота та безперервність подачі може збільшити підтримку України у боротьбі з агресором, позиціонуванні її на міжнародній арені як суверенної незалежної держави.

Для цього держава повинна ініціювати тісну взаємодію зі світовою спільнотою через дипломатичні представництва та громадські організації шляхом створення спільних майданчиків для обміну досвідом та знаннями, популяризації практики участі та організації спільних заходів (кінофестивалів, музейних виставок, панельних дискусій) з метою оновлення формату представлення української культури, відходячи від застарілих образів, демонструючи їх у сучасному вигляді.

Крім того, варто зазначити, що велика робота у цьому напрямку покладається на самих українців, яким варто досліджувати свою самобутність відокремлено від російських наративів, що нав'язувались століттями та пояснювати свою позицію через усі можливі інструменти.

Підсумовуючи проведене дослідження можна констатувати, що активний діалог зі світом дозволить створити позитивний імідж України, а це можливе лише шляхом зменшення дефіциту інформації про Україну за кордоном, і сприятиме забезпеченню національної безпеки країни у інформаційній сфері.

Список використаних джерел

1. Кошелева О. Міжнародний імідж України як інструмент культурної парадигми. Грааль науки. Секція XXVII. Культура та мистецтво. 2021. № 5. С. 403–407. URL: <http://surl.li/fwjprq> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Серія досліджень сприйняття України та української культури за кордоном. Український інститут. 2020–2022 рр. URL: <https://ui.org.ua/sectors/research-on-ukraine-abroad/> (дата звернення: 25.03.2023).
3. Громадська думка щодо війни в Україні. *DG COMM*. 2022. 13 жовт. URL: <http://surl.li/fwjprm> (дата звернення: 25.03.2023).
4. Звіт про сприйняття України у світі. ГО *Brand Ukraine*. 2023. 31 січ. URL: <http://surl.li/fwhyx> (дата звернення: 25.03.2023).
5. Impact of Russia-Ukraine war on nation brands, research. *Bloom Consulting*. 2022. 20th April. URL: <https://www.bloom-consulting.com/journal/impact-of-russiaukraine-war-on-nation-brands/> (дата звернення: 25.03.2023).
6. Why military aid in Ukraine may not always get to the front lines. *CBS Reports*. updated august 7, 2022. URL: <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-military-aid-weapons-front-lines/?intcid=CNM-00-10abd1h> (дата звернення: 25.03.2023).

Максим Горбачук, студент 1-го курсу магістратури ОП «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Maxym Horbachuk, 1st year master student of EP «National security (by separate areas of support and types of activities)» of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Вікторія Гура**, к.е.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ ЯК ЗАГРОЗІ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

WAYS OF IMPROVING MECHANISMS FOR COMBATING INTERNATIONAL TERRORISM AS A THREAT TO INTERNATIONAL SECURITY

«International terrorism» are discovered as the most serious criminal crime of an international nature, the object of which is the stability of international relations, territorial integrity, public safety, life and health of people, their property, rights and legitimate interests.

It was analyzed that the problem of terrorism in the world remains at a sufficiently high level, and it constantly poses a threat to national and international security. It was considered that new trends in the development of international terrorism require constant improvement and development of the countermeasures system in this area.

Keywords: *terror, international terrorism, criminal crime, public safety.*

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» визначення Терор (**terror**, у перекладі з латини — страх, жах) — це залякування людей, що виражається в насильстві та вбивствах. Терором також називається загроза фізичної розправи з політичних чи якихось інших мотивів або залякування з загрозою розправи або вбивства.

Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1, с.2].

Термін «Міжнародний тероризм» у міжнародному законодавстві наразі прямого формулювання не отримав, проте існує розуміння міжнародного тероризму як злочину, що слугує знаряддям політичної боротьби реакційних кіл, партій, злочинних організацій та окремих осіб; передбачає фінансову, матеріальну, організаційну, державну або іншу підтримку поза межами території держави, де здійснені терористичні акти [2, с.1].

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 49/60 «Заходи з ліквідації міжнародного тероризму» (1994 року) інтерпретує «Міжнародний тероризм» як злочинні акти, що спрямовані або розраховані на створення обставин терору серед широкого суспільного загалу, групи або окремих осіб у політичних цілях [2, с.1]002E

У Великій українській енциклопедії Романюк В. О. та Арістова А. В. поняття «Міжнародний тероризм» визначають як найтяжчий кримінальний злочин міжнародного характеру, об'єктом посягання якого є стабільність міжнародних відносин, територіальна цілісність, суспільна безпека, життя та здоров'я людей, їхнє майно, права й законні інтереси [2, с.1].

В Законі України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV тероризм, як злочинна (терористична) діяльність, охоплює:

- планування, організацію, підготовку та реалізацію терактів;
- підбурювання до вчинення терактів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
- вербування, озброєння, підготовку та використання терористів, тобто осіб, які беруть участь у терористичній діяльності;
- пропаганду і поширення ідеології тероризму;

- проходження навчання тероризму;
- виїзд з України та в'їзд в Україну з терористичною метою;
- фінансування та інше сприяння тероризму [2, с.2].

Зокрема, основним центром розробки міжнародно-правових документів у протидії тероризму є ООН. Під її егідою було підготовлено та введено в дію ряд міжнародних нормативно-правових актів загального характеру, які направлені на боротьбу з тероризмом, а саме:

1. Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, зокрема, дипломатичних агентів, від 14 грудня 1973 р.
2. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників, від 17 грудня 1979 р.
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, від 4 грудня 1989 р.
4. Конвенція про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу, від 9 грудня 1994 р.
5. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 9 грудня 1994 р.

На сьогоднішній день проблема тероризму в світі залишається на достатньо високому рівні, що постійно створює загрозу національній та міжнародній безпеці, а нові тенденції, які мають місце у розвитку міжнародного тероризму, вимагають постійного вдосконалення і розвитку системи протидії у вказаній сфері.

Здійснивши аналіз діяльності певних антитерористичних організацій (як міжнародних так і регіональних), а також державної політики окремих країн світу, існує достатньо обґрунтованих підстав вважати, що для ефективної протидії тероризму необхідно організувати міждержавну взаємодію на належному рівні, що передбачає регулярне здійснення обміну інформацією щодо терористичних організацій та окремих осіб, які причетні до терористичної діяльності, розробку та здійснення спільних заходів спрямованих на протидію тероризму, а також підтримування міжнародного співробітництва між судовими та правоохоронними органами щодо розслідування злочинів, пов'язаних з тероризмом.

Список використаних джерел

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV: станом на 12 черв. 2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 28.03.2023).
2. Романюк В. О., Арістова А. В. Міжнародний тероризм. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Міжнародний_тероризм (дата звернення: 27.03.2023).
3. Кульчицький С. В., Примаченко Я. Л. Терор і Тероризм. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Teroryzm> (останній перегляд: 27.03.2023)
4. Канцір В. С., Серкевич І. Р. Сучасне розуміння поняття тероризму. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 865. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2017_865_70.

Оксана Гречко, студентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Grechko, student of the Department of Global and National Safety, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ

PSYOPS OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE: GOALS AND OBJECTIVES

Systematic information manipulation and disinformation have been applied by the Russian government as an operational tool in its assault on Ukraine. The spread of disinformation by the Russian government, allied governments and international organisations, provide an important perspective and lessons on how to counteract false and misleading content.

The disinformation surrounding Russia's large-scale invasion of Ukraine in February 2022 marked an escalation in Russia's longstanding information operations against Ukraine and open democracies. Matched by increased restrictions on political opposition in Russia, disinformation narratives progressed from propaganda and historical revisionism to false claims. These efforts represent a handful of the ways in which the Russian government and aligned actors use disinformation as a weapon.

Keywords: PSYOPS, disinformation, propaganda, manipulation.

Інформаційно-психологічні спецоперації (ІПСО) – комплекс заходів з поширення спеціально підготовленої інформації задля впливу на емоції, почуття, поведінку людей, сформувавши таким чином громадську думку у потрібному руслі. До елементів ІПСО відносяться: дезінформація, пропаганда, кібератаки, перебільшення певної інформації або применшення іншої. Сучасні підрозділи психологічних операцій збройних сил (ЗС) рф є основним інструментом військової агресії росії на території України, що ведеться у формі «гібридної війни» [2].

Напередодні повномасштабного вторгнення Росії, 24 лютого 2022 року, інформаційно-психологічні операції (ІПСО) рф склалися із дезінформаційних повідомлень, які мали на меті деморалізувати українців, посіяти розкол між Україною та її союзниками та зміцнити сприйняття росії в очах міжнародної спільноти [2]. Основні наративи цих ІПСО включали такі теми: нарощування військових сил перед вторгненням було лише для навчань; повідомлення з темами історичного ревізіонізму, делегітимізації України як суверенної держави (що Україна не має історичних претензій на незалежність і була створена росією); заяви про проникнення неонацистів в українську владу; заяви про загрози російському населенню в Україні та про здійснення українським урядом геноциду в тих частинах Донецької та Луганської областей, які незаконно контролюються з 2014 року підтримуваними росією сепаратистами; розповсюдження інформації, що применшує масштабне вторгнення росії, привертаючи увагу до ймовірних військових злочинів інших країн; тощо [9;5].

З початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року зусилля з дезінформації продовжували зосереджуватися на порушенні внутрішньо-політичної та соціальної стабільності всередині України, створенні внутрішніх соціальних конфліктів та розхитуванні міжнародної підтримки України зовнішніми партнерами. Аналіз діяльності російського уряду та державних російських ЗМІ під час війни показує, що поточні наративи обертаються навколо кількох ключових тем. До них належать теорії змови про українські та американські дослідження біологічної зброї та, так звані, операції під фальшивим прапором, коли росія стверджувала, що дії, які вона здійснила, насправді були вчинені Україною з наміром приховати фактичне джерело відповідальності [8;4;6].

Таким чином, головна мета ІПСО під час широкомасштабної фази війни – передача аудиторії певної інформації та сигналів, щоб вплинути на емоції, поведінку, об'єктивні міркування, а також формувати поведінку влади, організацій, груп та окремих осіб, зокрема, намагання підірвати стійкість українського суспільства, викликати паніку серед населення України, зневіру в перемогу ЗСУ та заклики українців здаватися [2].

В цілому, російська пропаганда та дезінформаційна діяльність проводиться у великих обсягах і поширюється через різноманітні канали, як через онлайн, так і через традиційні ЗМІ. Її зусилля зосереджуються на поєднанні фейкових і штучних облікових записів, анонімних веб-сайтів і офіційних джерел державних ЗМІ для розповсюдження та розширення вмісту, який просуває його інтереси та підриває конкуруючі наративи [5].

Зусилля з маніпулювання громадською думкою в соціальних мережах відбувалися в Twitter і Facebook, при цьому значні зусилля також були зосереджені на Instagram, YouTube і TikTok. Існують також докази кампаній з дезінформації, які проводяться в розділах коментарів основних ЗМІ [7].

Російський уряд проводить скоординовані інформаційні (і дезінформаційні) кампанії у соціальних мережах, які широко поширені за кордоном. Нещодавно в Нігерії облікові записи журналістів були зламані з метою поширення неправдивих наративів про війну в Україні, опублікувавши 766 неавторизованих повідомлень у Facebook, Twitter і LinkedIn. Ця здатність російської дезінформації привертати увагу міжнародної аудиторії вказує на те, наскільки уряд прагне розширити свій глобальний вплив, посягти плутанину та викривити реакцію на свої дії [3].

Тому, створення Україною системи несилової протидії є основою української асиметричної відповіді в цієї війні. Такі засоби мають запобігти розгорнутому рф інформаційному терору, проведенню інформаційно-психологічних операцій із використанням кібератак, соціальних мереж і ЗМІ. Це надзвичайно розгалужений і вкрай складний спектр завдань, який змушує сконцентруватися на розвитку контррозвідки, розвідок і спеціальних інформаційних структур, та залучати до взаємодії багато громадянських інститутів/організацій. Розуміючи, що війна росії проти України продемонструвала відсутність чіткої лінії фронту, ми маємо створити на фундаменті наявних структур багаторівневу систему стримування. Яка, зокрема, буде готова до реагування на випередження [1].

Список використаних джерел

1. Горбулін: Як перемогти Росію у війні майбутнього. Сім кроків. URL: <https://m.gordonua.com/ukr/publications/gorbulin-jak-peremogti-rosiju-u-vijni-majbutnogo-sim-kroktiv-1528798.html>
2. Яка мета головних кремлівських ІІсО у війні проти України URL: <https://cpd.gov.ua/main/yaka-meta-golovnyh-kremlivskyh-ipso-u-vijni-proty-ukrayiny/>
3. Africa Center for Strategic Studies (2022), «Mapping Disinformation in Africa», URL: <https://africacenter.org/spotlight/mapping-disinformation-in-africa/> (accessed on 8 May 2022).
4. Alliance for Securing Democracy (2022), *War in Ukraine: Dashboard*, URL: <https://securingdemocracy.gmfus.org/war-in-ukraine/> (accessed on 16 April 2022)
5. Cadier, A. et al. (2022), «Russia-Ukraine Disinformation Tracking Center», *News Guard*, URL: <https://www.newsguardtech.com/special-reports/russian-disinformation-tracking-center/> (accessed on 17 April 2022).
6. Ilyushina, M. (2022), «Putin's war propaganda becomes 'patriotic' lessons in Russian schools», *The Washington Post*, URL: https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/20/putin-russiaschoolsukraine/?utm_campaign=wp_todays_worldview&utm_medium=email&utm_source=newsletter&wpisrc=nl_todayworld&carta-url=https%3A%2F%2Fs2.washingtonpost.com%2Fcar-lntr%2F365dfdd%2F6237f9bb3e6ed13ade311ff1%2F596be3339bbc0f403f99f8b4%2F41%2F54%2F6237f9bb3e6ed13ade311ff1 (accessed on 31 May 2022).
7. The Guardian (2022), *'Troll factory' spreading Russian pro-war lies online, says UK*, URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/01/troll-factory-spreading-russian-pro-war-liesonline-says-uk>.
8. Thompson, J. and T. Graham (2022), «Russian Government Accounts Are Using a Twitter Loophole to Spread Disinformation», *The Conversation*, URL: <http://theconversation.com/russianguvernment-accounts-are-using-a-twitter-loophole-to-spread-disinformation-178001> (accessed on 14 April 2022).
9. Wahlstrom, A. et al. (2022), *The IO Offensive: Information Operations Surrounding the Russian Invasion of Ukraine*, URL: <https://www.mandiant.com/resources/information-operations-surrounding-ukraine>.

Тетяна Домбровська, аспірантка кафедри Міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

Tetiana Dombrovska, postgraduate student of the Department of International Accounting and Auditing Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Науковий керівник: Оксана Галенко, д.е.н., професорка, завідувачка кафедри Міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ У ФОРМАТІ ЗРОСТАННЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ

FUNCTIONING OF THE GLOBAL ENERGY SECTOR IN THE GROWTH OF DIGITAL SOLUTIONS

Digitization processes cause a permanent expansion of the geographical and sectoral borders of the global energy industry, for which business operations focused on profit maximization and current business models of energy companies are organized and managed on the basis of the widespread use of information and communication technologies. The result of this fundamental trend is the formation of a qualitatively new configuration of the added value chain and the fundamental basic principles of relations between all actors of the global energy market. At the same time, the energy Internet provides a deep convergence of geographically dispersed small consumers and producers of energy products with their transformation into active market players through instrumental channels of aggregation and demand management, self-organization and decentralization. The functioning of the global energy sector in recent years has been characterized by the growing role of various types of digital solutions. They are actively used both to better meet the needs of consumers in energy products, and to improve the structure of the operating costs of the energy companies themselves, to significantly reduce the cost of electricity production, and - most importantly - to systematically «green» the energy sector and reduce its negative environmental impact on the environment.

Keywords: *digitalization, energy, green energy, energy sector.*

Системні процеси діджиталізації економічної діяльності, які в останнє десятиліття охопили усі структурні підсистеми світового господарства, дедалі більшою мірою «втягують» у свою «орбіту» і глобальний енергетичний сектор. Як один з ключових механізмів підвищення ефективності, рентабельності й «озеленення» діяльності енергокомпаній, діджиталізація зародилась ще у далеких 1970-х роках у формі автоматизації рутинних і небезпечних операцій в енергетичному виробництві.

Окремої уваги заслуговує той факт, що процеси діджиталізації спричиняють перманентне розширення географічних і секторальних кордонів глобальної енергетичної індустрії, за якого зорієнтовані на максимізацію прибутку господарські операції та чинні бізнес-моделі енергокомпаній організовуються й управляються на основі широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Закономірним результатом дії даного фундаментального тренду є формування якісно нової конфігурації ланцюга доданої вартості та докорінна зміна базових принципів взаємовідносин між усіма акторами світового енергетичного ринку, включаючи й стратегічних партнерів енергокомпаній. Наприклад, ті ж самі хмарні обчислення, надаючи компаніям енергетичного сектору необмежений мережевий доступ до глобального фонду конфігурованих обчислювальних ресурсів, відкривають перед ними широкі можливості впровадження у виробничих процесах інноваційних розробок, підвищення гнучкості ресурсів та їх значної економії за рахунок масштабів. У контексті переведення енергосектору на сталу модель розвитку, хмарні технології створюють усі необхідні передумови для залучення споживачів у процес суспільного відтворення енерготоварів та формування позитивного «зеленого іміджу» компаній в очах світової громадськості.

Про досягнуті на сьогодні масштаби діджиталізації світового енергетичного сектору свідчать такі дані: капіталізація глобального ринку цифрових технологій в енергетиці тільки у період 2017-2022 рр. зростає з 50 до 55 млрд дол. США з перспективним трендом збільшення до 64 млрд на період до 2025 р. [1]. Загалом же, експерти ЮНКТАД оцінюють внесок ІКТ-послуг та ІКТ-виробництва у глобальний валовий внутрішній продукт на рівні 6,5%, а зайнятість тільки у секторі інформаційно-комунікаційних послуг – у 100 млн осіб [2, с. xiii]. Своєю чергою, згідно розрахунків Міжнародної торговельної комісії США, глобальний обсяг електронної комерції ще у 2016 р. становив 27,7 трлн дол. США, а вартість електронних операцій у сегменті B2B – 23,9 трлн, що ушестеро перевищує відповідний показник для сегменту B2C (3,8 трлн) [3, с. 8].

Доцільно зауважити, що системна інтеграція усіх учасників енергетичного сектору на основі сучасних діджитал-рішень є невід'ємним компонентом реалізації у глобальних координатах більш масштабної за охопленням концепції інтернету енергії як мережі об'єктів енергетики, котрі можуть підключатись і взаємодіяти з іншими об'єктами енергетичного обладнання на основі технологій міжмашинної взаємодії. Енергетичний інтернет, базуючись на системній інтелектуалізації приладів обліку енергоспоживання, широкому впровадженні діджитал-технологій у розподілені енергосистеми, постійному моніторингу стану енергомережевого обладнання та обміні інформаційними даними між енергетичними приладами і хмарним сховищем, забезпечує значне підвищення ефективності й безпеки функціонування енергоінфраструктури, стабільність її роботи, поліпшення якості енергетичних сервісів та зниження витрат на виробництво і споживання енергетичних товарів. Водночас енергетичний інтернет забезпечує глибоку конвергенцію розрізнених у географічному вимірі невеликих споживачів і виробників енерготоварів з їх перетворенням на активних ринкових акторів інструментальними каналами агрегації й управління попиту, самоорганізації і децентралізації. Як показують дані, сукупна капіталізація ринку енергетичного інтернету зросла з 20,2 млрд дол. США у 2020 р. до 25,3 млрд у 2022 р., а до 2025 р. збільшиться, до 35,2 млрд зі щорічним темпом приросту на рівні 111,7% упродовж 2020-2025 рр.

Варто також додати, що подібна динаміка характерна і для показника глобального інвестування цифрової електроенергетичної інфраструктури та розробки програмного забезпечення для неї. Так, у період з 2014 р. і дотепер вони щорічно зростають на 20%, досягнувши на кінець 2017 р. відмітки у майже 50 млрд дол. США. Такий розмір вхідних інвестиційних потоків майже на 40% перевищував інвестиційні капіталовкладення у газову електрогенерацію (34 млрд дол. США у 2017 р.) та дорівнював сукупним інвестиціям в електроенергетичний сектор Індії (55 млрд дол. США відповідно) [4].

На цій основі робимо такий висновок: функціонування глобального енергетичного сектору в останні роки характеризується неухильним зростанням ролі різного роду цифрових рішень. Вони активно застосовуються як для кращого задоволення потреб споживачів в енергопродуктах, так і поліпшення структури експлуатаційних витрат самих енергокомпаній, суттєвого зниження вартості генерації електроенергії та – найголовніше – системного «озеленення» енергосектору та послаблення його негативного екологічного впливу на довкілля. Зокрема, за експертними оцінками фахівців BloombergNEF, пов'язані з енергетикою глобальні викиди парникових газів мають зменшитись до 2030 р. на 30% відносно 2019 р. та на 75% – на період до 2040 р., що передбачає середньорічне їх скорочення на рівні 3,2%. При цьому найбільшого «озеленення» зазнає електроенергетичний сектор, зменшивши, порівняно з 2019 р., викиди CO₂ на 57% на період до 2030 р. та на 89% – до 2040 р.

Список використаних джерел

1. Navigant Research, Bloomberg New Energy Finance. URL: <https://about.bnef.com/>
2. Information Economy Report 2017: Digitalization, Trade and Development. UNCTAD, 23 October 2017. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ier2017_en.pdf
3. Lawless M. Global Digital Trade: observing the use of data by firms. USITC, 2017. URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/11_martha_lawless.pdf
4. Projected value of the global Internet of Things (IoT) in energy market from 2020 to 2025 (in billion U.S. dollars). Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/1178804/global-internet-of-things-in-energy-market-size-projection/>

Ганна Доніна, студентка 1-го курсу магістратури спеціальності «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hanna Donina, 1st year master student of specialty «National security (by separate areas of support and types of activities)» of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Вікторія Гура, к.е.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

RELATIONSHIP BETWEEN COMPETITIVENESS AND ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Competitiveness of the national economy a complex concept is analyzed. On the one hand, it determines foreign trade efficiency, which depends on the level of foreign trade security, on the other hand, it creates an environment for increasing this security. The competitiveness of the national economy plays an important role in ensuring the effectiveness of the state's foreign trade activities. A country's international competitiveness depends on whether it can create its own business environment. This is possible under the conditions of a free and fair market. It's provides an opportunity to constantly develop its own competitive advantages, as well as to occupy and maintain stable positions in certain segments of the world market.

Keywords: *economic security, competitiveness, national economy, security of the state, globalization.*

З початку XXI ст. головним законом світового розвитку стала глобалізація та її об'єктивні процеси – інтернаціоналізація, інтеграція, світова трансформація. Процеси глобалізації відіграють роль зовнішнього чинника, який має амбівалентну спрямованість щодо національної безпеки, яка полягає в тому, що, будучи позитивним явищем суспільного прогресу, вона поглиблює проблеми національної безпеки.

Через розбіжності національних економічних інтересів різних країн, а також труднощі їх узгодження з глобальними інтересами, виникають суперечності, які стають джерелом виникнення загроз як для економічних інтересів самих суб'єктів, так і системи міжнародної економіки загалом. Ідентифікація й оцінка загроз є основою розробки заходів, спрямованих на зміцнення міжнародної економічної безпеки.

Розв'язання проблеми економічної безпеки постійно знаходиться в центрі уваги українських і зарубіжних вчених. Останніми роками численними є публікації, пов'язані з дослідженням окремих специфічних безпекових питань проблеми [4].

Поряд із зовнішніми загрозами, які генеруються внаслідок зміни геополітичної ситуації та погіршення кон'юнктури на світових ринках сировинних товарів, на рівень зовнішньоекономічної безпеки України суттєво вплинули внутрішні загрози, пов'язані із неефективною структурою промислового виробництва, а саме: переважання сировинних галузей, технологічна відсталість підприємств переробної промисловості, що зумовлює труднощі забезпечення відповідності продукції європейським стандартам та низький попит на високотехнологічні товари.

У свою чергу, конкурентоспроможність національної економіки відіграє важливу роль у забезпеченні результативності зовнішньоторговельної діяльності держави.

Конкурентоспроможність національної економіки як комплексне та багатоаспектне поняття безпосередньо визначає результативність зовнішньоекономічної діяльності та характер зовнішньоторговельного обміну держави, які виступають базовими індикаторами зовнішньоторговельної безпеки держави.

Основою досягнення національного добробуту та інклюзивного зростання на основі підвищення продуктивності економіки, або ж окремих підприємств як основи загальної продуктивності, у вказаних моделях існують лише у формі гіпотез. Теоретично, краща продуктивність та успішність національної економіки може підвищити добробут нації та її довгостроковий прогрес. Водночас неврахування у моделях факторів нагромадження небезпечних макроекономічних або зовнішньоторговельних

дисбалансів істотно звужує уявлення про довгострокову конкурентоспроможність національної економіки [1].

З огляду на важливість широкого методу визначення конкурентоспроможності національної економіки, слід звернути увагу на важливість вужчого підходу, де міжнародна конкурентоспроможність національної економіки залежить від здатності країни продавати свої товари на світових ринках і знаходить відбиття у традиційних показниках стану торговельного балансу, валютного курсу, відносних цінах, які також позначаються на добробуті країни [2].

Міжнародна конкурентоспроможність країни залежить від того, чи зможе вона створити своє власне бізнес-середовище за умов вільного і справедливого ринку, що дасть можливість вітчизняним виробникам постійно розвивати власні конкурентні переваги, а також займати та утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку. Це відбувається завдяки: потужному економічному потенціалу, що забезпечує динамічне економічне зростання на основі інновацій; розвиненою ринковою інституційною системою; володінням важливим інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами; гнучким реагуванням на зміни світової кон'юнктури та, відповідно до цього, диверсифікацію виробництва. При цьому спостерігається максимальне відстоювання реалізації національних інтересів заради економічної безпеки та високих стандартів життя населення [3].

Залежно від ключових аспектів дослідження зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної торгівлі для оцінки конкурентоспроможності застосовується різний набір показників:

- 1) показники відкритості країни (регіону);
- 2) показники зростання зовнішньоторговельної діяльності;
- 3) показники просторово-видової структури зовнішньої торгівлі та ефективності торгівлі;
- 4) показники технологічності та якості зовнішньої торгівлі [4].

Отже, конкурентоспроможність національної економіки є комплексним багатоаспектним поняттям, яке чинить подвійний вплив на зовнішньоторговельну безпеку держави. З одного боку, визначає зовнішньоторговельну ефективність, від якої залежить рівень зовнішньоторговельної безпеки, з іншого – формує середовище підвищення цієї безпеки. Врахування конкурентних переваг та напрямів їх посилення при визначенні параметрів зовнішньоторговельної безпеки виступає способом вирішення сукупності завдань, пов'язаних із підвищенням ефективності зовнішньоторговельної діяльності країни. Поєднання завдань розвитку і безпеки зовнішньоекономічної діяльності дає можливість не лише рухатися шляхом постійного вдосконалення, а й досягати цільових результатів з підвищення конкурентоспроможності національної економіки насамперед на основі розвитку зовнішньоторговельного співробітництва.

Сьогодні, коли триває війна, перед Україною стоїть дуже багато завдань, проте повоєнна відбудова та зміни, які вже відбуваються у вітчизняному підприємстві, вимагають посилення конкурентних переваг для подальшого функціонування та розвитку.

Список використаних джерел

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія [О. С. Власюк та ін.] / за заг. ред. О.С. Власюка. Київ : НІСД, 2017. 384 с.
2. Зубчик О. А. Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти). Київ : ТОВ «Поліграф Плюс», 2019. 408 с.
3. Іванова Н. С. Прогнозування економічної безпеки регіонів забезпечення безпеки національної економіки: монографія. Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О.. 2018. 381 с.
4. Viktoriya Gura, Yuriy Ruban, Larysa Komakha, Oleh Zubchuk, Igor Tkachenko. Hybrid politics and administration as a consequence of the inconsistency of the Ukrainian social order: the sustainability problem, as specified by Max Weber's theory. Public Policy and Administration, T.21, Nr 2/2022, 2022, P. 166–175. DOI: 10.13165/VPA-22-21-2-06.

Галина Заворітня, к.політ.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Halyna Zavoritnya, Ph.D in Political Sciences, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0974-9013>

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНА–ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

UKRAINE - EU INTEGRATION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE: RESULTS AND PROSPECTS

Today, the Ukraine-EU integration has reached a qualitatively new level. It is crucial to provide military support and, above all, broad and continuous support in other (macro-financial and humanitarian) sectors that ensure the stability of the state. This gave Ukraine the opportunity not only to resist the Russian aggressors, but also to avoid the collapse of the state system in general. Therefore, cooperation between Ukraine and the EU in the conditions of martial law involves the provision of assistance, which is vitally important for us.

Keywords: *integration, Ukraine, the EU, marital state, solidarity, sanctions.*

Безперервну політичну та економічну підтримку Європейського Союзу українська держава отримала відразу після розпочала захоплення Криму у 2014 році. Про це свідчить зокрема ухвалення нормативно-правового акту прямої дії, який є обов'язковий до виконання у всіх держав-членів одночасно – Регламенту Ради (ЄС) № 833/2014 від 31 липня 2014 року щодо обмежувальних заходів у зв'язку з діями Росії, що дестабілізують ситуацію в Україні, останні зміни до якого було внесено 26 лютого ц.р. [1]. Це найсильніша за своєю правовою природою форма актів ЄС. За майже десять років допомога від ЄС лише посилюється, а рівень підтримки перейшов на якісно новий.

Інтеграція між ЄС та Україною охоплює всі виміри безпекової політики, які включають заходи підтримки політичної, гуманітарної та цивільного захисту, а передусім фінансової допомоги також у військовій сфері. Відносини між ЄС та Україною базуються на Угоді про Асоціацію, що засвідчує готовність переходу сторін від співпраці та галузевої інтеграції до набуття повномасштабного членства як в ЄС, так і в НАТО. У нормативно – правовій формі підтримка ЄС підтверджується ухваленням рішення держав-членів ЄС про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС (23 червня 2022 р.), що стало для всієї світової спільноти непересічним свідченням підтримки.

Продовжуючи, 21 березня ц.р. – Комісія виплатила другий транш у розмірі 1,5 мільярда євро у рамках пакету макрофінансової допомоги (МФД) «плюс» для України у обсязі до 18 мільярдів євро. Завдяки цьому інструменту ЄС прагне допомогти Україні покрити її негайні потреби у коштах шляхом стабільної, та передбачуваної фінансової підтримки на 2023 рік. Окрім того, заходи військової допомоги сягнули майже 12 мільярдів євро, зокрема у рамках Європейського інструменту підтримки миру мобілізовано 3,6 мільярди євро [2].

Показовим є те, що навіть швидше ніж на найвищому політичному рівні – свою широкомасштабну підтримку України засвідчило населення держав-членів ЄС. Громадяни всіх держав підтримали переселенців з України, які змушені були покинути свою країну після прямої воєнної агресії росії.

На офіційній сторінці ЄС з'явився окремий розділ «Солідарність ЄС з Україною», який містить детальну інформацію про форми та інструменти допомоги Україні на трьох мовах [2]. ЄС запровадив механізм тимчасового захисту, щоб забезпечити людям, які виїжджають з України, надійний статус і доступ до шкіл, медичної допомоги та роботи в ЄС.

ЄС надає підтримку Україні, запроваджуючи санкції щодо Росії, спрямованих на галузі, юридичних осіб та фізичних осіб і співучасників; забезпечуючи свою підтримку в процесі притягнення Росії до відповідальності, щоб гарантувати покарання за воєнні злочини і відшкодування завданої шкоди. Вже сьогодні ведеться робота з надання допомоги Україні в процесі післявоєнної відбудови. Для цього було створено спеціальну програму з нарощування потенціалу «Новий європейський Баухаус». Програму організовано за ініціативи й участі українських партнерів: Ro3kvit, ReThink, Угода мерів – Схід, а також Ради архітекторів Європи. Програма спрямована на Задоволення

ключових потреб українських територіальних громад. Це екологічний, економічний і культурний проект, офіційно започаткувала який Президентка фон дер Ляєн [3].

Висновок. Підсумовуючи, надання широкомасштабної підтримки ЄС Україні в умовах війни є свідченням високого рівня довіри до нашої держави. Поглиблення інтеграції через поступове зближення практично у всіх сферах життя людей та функціонування державного апарату є незворотним процесом для нашої держави, спрямованим на дотримання її стратегічного курсу. Водночас, відбудова України за підтримки ЄС дедалі більше поглибить рівень взаєморозуміння та співпраці, що забезпечить швидший прогрес на шляху до повномасштабного членства.

Список використаних джерел

1. Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014R0833>
2. https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_uk
3. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3683363-novij-evropejskij-bauhaus-evrokomisia-zapocatkovue-programu-dla-vidbudovi-ukraini.html>

Вікторія Іванова, к.е.н, докторантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktoriia Ivanova, Ph.D in Economics, doctoral student of Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4980-0765>

Науковий консультант: **Григорій Ситник**, д.держ.упр., професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ

DETERMINATION OF THE NATIONAL ECONOMIC INTERESTS OF UKRAINE ON THE WAY TO ENSURING THE EXTERNAL ECONOMIC SECURITY UNDER THE CONDITIONS OF MILITARY THREATS

In the conditions of the full-scale invasion of the RF on the territory of Ukraine, various threats to national security were actualized, starting from the danger of losing statehood and sovereignty and ending with social and cultural threats to the development of the Ukrainian state. Among the specified range of threats, the issues of ensuring Ukraine's foreign economic security, which in modern conditions are system-forming for the formation of the state's financial stability, providing it with the necessary inflows of funds from international trade, and filling the state budget of Ukraine, are of great importance. It should be noted that in the process of development under the influence of globalization, the Ukrainian economy set out on the path of forming its own subjectivity as a powerful international actor, defining the vectors of the movement towards European and Euro-Atlantic integration, forming economic and political ties with partners, defining goals and objectives, which guarantee the provision of national economic and foreign economic security.

Keywords: economic security, foreign economic security, military threats.

Мета роботи полягає у дослідженні основних напрямів забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в умовах військових загроз.

Зважаючи на те, що Україна перебуває на перетині важливих геополітичних шляхів, між Європою та Азією, ЄС та РФ, США та КНР, очевидним є те, що наша держава здебільшого була, є і буде об'єктом геополітичних інтересів інших країн та союзів. Власне це виводить на перший план завдання, яке потребує негайного вирішення, стати потужним актором на світовій арені, суб'єктом геополітики, враховуючи сучасні виклики в політичній та економічній сферах.

Закон України «Про національну безпеку» наступним чином визначає фундаментальні національні інтереси України [1]:

- 1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України;
- 2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;
- 3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

Всі ці національні інтереси є дороговказами для реалізації публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки, адже цілісність та незалежність держави, її економічна стійкість і розвиток, тісна співпраця з європейськими інституціями є тими чинниками, що визначають засади розробки державної політики у вказаній сфері. «Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями» [1].

В сучасних умовах особливої актуальності набувають питання міжнародної взаємодії України у сферах енергетичної та продовольчої безпеки. Зокрема, внаслідок масштабних ракетних обстрілів

значних ушкоджень зазнала енергетична система України. Станом на 23 листопада 2022 року було пошкоджено або виведено з ладу близько 50% енергетичної системи України [2]. В більшості регіонів України відбувалися стабілізаційні або аварійні відключення електроенергії. Наприкінці 2022 року Україна була змушена припинити експорт електроенергії задля стабілізації власної енергосистеми [3]. Такий стан справ негативно впливає на забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України, оскільки через російську агресію втрачаються ринки збуту продукції та послуг, зменшуються доходи від міжнародної торгівлі.

Крім того, під постійні загрози потрапляють так звані «зернові коридори», якими відбувається експорт продовольства з морських портів України. Росія, прикриваючись ними, намагається чинити тиск на політичне керівництво України, Туреччини та ООН. Зокрема, після атаки на Севастопольську бухту восени 2022 року, рф заявила, що виходить з «зернової угоди». Однак, це не зупинило дію зернового коридору, Україна і надалі спільно з партнерами продовжили вивіз зернових.

Загалом ситуація є вкрай складною, постійно відбуваються зміни і на полі бою, і в політичній площині. Тому, керівництво держави повинне весь час тримати руку на пульсі, з тим, щоб не допустити погіршення умов для захисту національних інтересів України.

Важливим та першочерговим кроком України на шляху до забезпечення зовнішньоекономічної безпеки в умовах воєнних загроз є також співпраця на світовій арені з міжнародними партнерами. Одним із яскравих прикладів є партнерські відносини з Японією, яка співпрацює з Україною в питанні запровадження санкцій стосовно рф. Зокрема, під час візиту до України 21 березня 2023 року Прем'єр-міністр Японії, пан Фуміо Кішіда наголосив, що з минулого року його країна надала Україні гуманітарну та фінансову допомогу, яка, зокрема, спрямована на підтримку енергетичного сектору, сільського господарства та проведення розмінування. Крім того, Японія планує надати кошти на постачання нелетальної зброї через трастовий фонд НАТО [4].

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно підкреслити, що повномасштабне вторгнення рф на територію України призвело до значних загроз забезпеченню національної безпеки України загалом та зовнішньоекономічної безпеки зокрема. Внаслідок ворожих обстрілів, захоплення територій, руйнування інфраструктури тощо Україна не має можливості в повній мірі реалізувати свій економічний потенціал через зовнішньоекономічну діяльність та взаємодію з міжнародними партнерами. Нині майже всі загрози виходять від рф та є спрямовані на перешкоджання європейській та євроатлантичній інтеграції України.

Водночас, незважаючи на те, що за таких умов, займатися питаннями саме зовнішньоекономічної безпеки майже неможливо, Україна як незалежна держава впевнено продовжує відстоювати свої національні економічні інтереси, в тому числі завдяки активній міжнародній співпраці з дружніми до України країнами. Зазначимо, що поліпшення позицій нашої держави на світовій арені йде через процеси прийняття стратегічних документів у сфері забезпечення економічної безпеки. Ці нормативно-правові акти визначають сутність економічної безпеки, загрози та виклики, чітко виокремлюють її складові, зокрема зовнішньоекономічну безпеку тощо.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України за станом на 21.04 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 15.03.2023)
2. Шмигаль повідомив, який відсоток енергосистеми України пошкоджено ракетами рф. URL: <https://www.stopcor.org/ukr/section-suspilstvo/news-shmigal-povidomiv-yakij-vidsotok-energosislemi-ukraini-poshkodzheno-raketami-rf-18-11-2022.html> (дата звернення 15.03.2023)
3. Україна припиняє експорт електроенергії через ракетні обстріли росією. URL: https://biz.ligazakon.net/news/214541_ukrana-pripinya-eksport-elektroenerg-cherez-raketn-obstrli-rosyu (дата звернення 15.03.2023)
4. Партнерство України та Японії посилює глобальну безпеку й наближає повернення миру. URL: <https://www.president.gov.ua/news/partnerstvo-ukrayini-ta-yaponiyi-posilyuye-globalnu-bezpeku-81721> (дата звернення 21.03.2023)

Дар'я Ірєнкова, студентка 1-го курсу ОП «Стратегічний менеджмент у сфері національної безпеки» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Daria Irienkova, 1st year student of the educational program «The national security strategic management», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0008-0172-4154>*

Науковий керівник: Рєна Марутян, д.держ.упр., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕХНОЛОГІЇ OSINT У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ВИКОРИСТАННЯ

OSINT TECHNOLOGIES IN NATIONAL SECURITY: OPPORTUNITIES AND THREATS OF USING

*Annotation: The progress of information and communication technologies, popularity, and accessibility of the Internet, as well the increase of information flows in it determine the relevance of research of mechanisms intended to protect national interests and implement national security policy in the information sphere. One of such mechanisms are «OSINT» (Open Source Intelligence) technologies that mean obtaining information from open sources. They involve search, collection, and analysis of available information from sources that don't have access restrictions or security classifications. «OSINT» technologies have a wide range of applications in military and civil spheres. They can be used as an effective way of obtaining up-to-date information and therefore enabling prompt response to potential threats to both proprietary companies and government security and defense institutions.
Keywords: information and communications technology, OSINT, open source intelligence, system of national security.*

З початком прискореного розвитку у XXI сторіччі інформаційно-комунікаційних технологій та поширенням глобальної мережі Інтернет утворилася нова інформаційна інфраструктура людства, а разом з нею з'явилися можливості для збільшення потоку відкритої інформації, які неможливо ігнорувати в контексті забезпечення національної безпеки. Враховуючи цінність інформації як ресурсу для прийняття представниками органів влади управлінських рішень в економічній, політичній, військовій сферах тощо, здобування інформації за допомогою використання ІКТ стало необхідним завданням системи забезпечення національної безпеки кожної держави.

Одним з механізмів захисту національних інтересів і реалізації політики національної безпеки є здійснення діяльності зі здобування розвідувальної інформації. Окремим інструментом її здобування є «OSINT» (Open Source Intelligence) – технологія, що передбачає пошук, збирання й аналіз доступної інформації у джерелах, що не мають обмежень доступу або грифів таємності [1].

Розвідувальне співтовариство США першим почало використовувати термін «OSINT» (розвідка з відкритих джерел) після створення 26.02.1941 Інформаційної служби закордонного віщання США (Foreign Broadcast Information Service; FBIS), діяльність якої була зосереджена на аналізі великої кількості даних з теле- і радіосповіщення та друкованих засобів масової інформації Німеччини, Італії і Японії під час Другої світової війни [4]. Протягом наступних років відбувалося становлення концепції використання технологій та методів «OSINT», які в подальшому набули поширення не лише у військовій, а і в цивільній сфері. Таким чином, використання технологій «OSINT» отримало розповсюдження у системі забезпечення національної безпеки та стало її важливою складовою у різних сферах.

Особливістю концепції «OSINT» є її комбінованість та можливість інтеграції у різні види військової розвідки. За даними Офісу Директора Національної розвідки США, розвідувальна діяльність з використанням технологій «OSINT» входить до складу основних типів діяльності розвідувальних органів країн НАТО, серед яких також існують [6]:

- IMINIT (аєророзвідка)
- HUMINT (агентурна розвідка)
- SIGINT (радіоелектронна розвідка),
- GEOINT (геопросторова розвідка).

Але унікальність технологій «OSINT» полягає у можливості поєднання різних типів розвідувальної діяльності, зокрема використання геолокаційних даних, соціальної інженерії та супутникової інформації, під час здійснення розвідки у відкритих джерелах. Зокрема, «OSINT» використовується в ході аналізу потенційних загроз і злочинів (тероризм, кіберзлочини, нелегальна міграція, торгівля зброєю тощо), соціально-політичної обстановки, економічної ситуації всередині країни та поза її межами. Велику популярність «OSINT» отримав і в діяльності комерційних установ (пошук інформації про конкурентів, перевірка кадрів), бізнес-аналітиці та журналістській діяльності.

Основною перевагою такого типу розвідки є можливість отримувати інформацію про події та поточну ситуацію в режимі онлайн-моніторингу, що дозволяє оперативно реагувати на проблеми та превентивно реагувати на ймовірні загрози національній безпеці країни [2]. Технології «OSINT» допомагають отримувати інформацію з різних джерел, зокрема соціальних мереж, блогів, форумів, інформаційних порталів тощо. Західна наукова думка класифікує відкриті джерела інформації за такими категоріями [4]:

1. широко розповсюджені дані та інформація;
2. цільові комерційні дані;
3. експертні оцінки;
4. «сіра» література (наукові доповіді, економічні звіти, документація, дисертації, маркетингові дослідження, інформаційні бюлетені).

Таким чином, шляхом обробки інформації з відкритих джерел створюються можливості для отримання повної картини поточної ситуації для прийняття органами державної влади найбільш обґрунтованих рішень із забезпечення національної безпеки. До того ж, використання технологій «OSINT» дозволяє ефективно та економно використовувати час і ресурси, які необхідні для збирання інформації з закритих джерел. Впровадження та правильне використання розвідки на основі аналізу відкритих джерел інформації як складової системи розвідувальної діяльності може забезпечити органи державної влади достатньо повною розвідувальною інформацією, необхідною для прийняття ними обґрунтованих рішень. Про це свідчить досвід організації розвідки відкритих джерел інформації у провідних країнах світу [3].

Проте попри велику кількість переваг, «OSINT» має свої недоліки. Головною загрозою використання результатів розвідувальної діяльності за допомогою технологій «OSINT» є опрацювання й аналіз недостовірної, застарілої інформації або дезінформації [5]. Враховуючи те, що відкриті джерела можуть використовуватись для проведення спеціальних заходів з дезінформації, інформаційний продукт, отриманий з відкритих джерел, може спотворювати поточну ситуацію і негативно вплинути на рішення, які приймаються на його основі. Також до загроз використання технологій «OSINT» можна віднести ймовірні порушення правил безпеки під час здійснення розвідувальних заходів, що у свою чергу, може призвести до витоку конфіденційної інформації.

Список використаних джерел

1. Минько О. В., Іохов О. Ю., Оленченко В. Т., Власов К. В. Використання технологій OSINT для отримання розвідувальної інформації. Системи управління, навігації та зв'язку. 2016. №4. С. 81–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/suntz_2016_4_22.
2. Ржевська Н. Ф., Кожушко О. О. Розвідка відкритих джерел (OPEN SOURCE INTELLIGENCE). URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/19232/1/53-Rzhevaska-257-261.pdf>.
3. Сумський С. А. Щодо розвідки з відкритих джерел у мережі загального користування-інтернет. «Кримінальна розвідка методологія законодавства, зарубіжний досвід»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, ОДУВС, 2016. С. 109–111.
4. Joseph E. Foreign Broadcast Information Service History. Part I: 1941-1947. URL: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/foreign-broadcast-information-service/1-FBIS-Early-Beginnings.pdf>.
5. Open Source Intelligence (OSINT): Issues for Congress, December 5, 2007. URL: www.fas.org/sgp/crs/intel/RL34270.pdf
6. Williams, H., & Blum, I. Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. Defining Second Generation Open Source Intelligence (Osint) for the Defense Enterprise. 2018. URL: <https://doi.org/10.7249/rr1964>.

Костянтин Касьянов, студент 1-го курсу магістратури, спеціальність «Національна безпека» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Konstantin Kasianov, 1 year master student, majoring in «National Security», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

THE MECHANISM FOR ENSURING SOCIO-POLITICAL STABILITY: WORLD EXPERIENCE AND POSSIBILITIES OF ITS USE IN UKRAINE

Ensuring socio-political stability is one of the main functions of any state. There is two models of this mechanism: authoritarian, which establishes control by force and a liberal model, that ensuring control of civil society by decentralization of power. This article analyses South Korean experience of ensuring socio-political stability and evaluates the possibility of its usage in Ukraine.

Keywords: socio-political stability, experience, decentralization, Ukraine, South Korea.

Вступ. Повномасштабне вторгнення російської федерації актуалізувало необхідність кардинальних змін правових засад у сфері забезпечення суспільно-політичної стабільності. З метою укріплення державної єдності були запроваджені заходи щодо зміцнення національної свідомості, правової культури та цінностей демократичного суспільства. Відбувається активний процес щодо об'єднання суспільства довкола європейських демократичних цінностей. Була розпочата активна робота над удосконаленням законодавства, з метою підвищити ефективність вже існуючих механізмів та підкреслити євроатлантичну орієнтованість суспільно-політичної системи. Розуміючи національні інтереси України та її кризовий стан, вважаємо доцільним проаналізувати та обґрунтувати можливість використання досвіду Південної Кореї, яка має схожі з Україною зовнішньополітичні умови та вже багато років удосконалює свою модель забезпечення суспільно-політичної стабільності.

Південна Корея. Чинна Конституція Республіці Корея набула сили 25 лютого 1988. Вона започаткувала загальнодержавну стратегію демократизації влади й суспільства, яка призвела до значних змін у кримінальному і кримінально-процесуальному законодавстві Республіки Кореї, насамперед у сфері національної безпеки. Спеціальна комісія, створена у 1988 році Національними Зборами, була націлена на перегляд та скасування тих законів, які обмежували фундаментальні права та суперечили чинній Конституції Республіки Корея. Результатом стало скасування деяких спеціальних кримінальних законів та зміна Акту про національну безпеку, який використовувався як інструмент утримання влади [1, с. 50]. Ревізія 1991 року Акту про національну безпеку мала на меті зміну сутності документа, але фактично не змінила модель забезпечення суспільно-політичної стабільності, яка здійснювалась через механізми цензури, жорстокого покарання та примусу [1, с. 52]. Згідно з новою загальнодержавною стратегією були здійснені реформи державного апарату, які стали наслідком розподілу влади на три незалежні гілки: виконавчу, до якої належать уряд Республіки Корея та Президент, обраний народом; законодавчу, до якої належать Національні Збори; судову, до якої належать Верховний Суд та Конституціональний Суд. Цей розподіл влади зробив неможливим розпуск Національних Зборів указом президента та спростив процедуру імпичменту, що ускладнило можливість формування у владі тоталітарного режиму.

Беручи до уваги культурологічний аспект корейського суспільства, були запроваджені нові заходи по боротьбі з корупцією - було запроваджене декларування фінансового стану сімей державних службовців, а у 1999 році в Сеулі була заснована програма «OPEN» – система контролю за розглядом заяв громадян чиновниками міської адміністрації, вільний доступ до інформації про стан речей виключає необхідність особистих контактів з урядовцями та унеможлиблює хабарництво з метою прискорити завершення процесу ухвалення рішень. Логічним продовженням цієї програми стало створення 29 лютого 2008 року Комісії з питань протидії корупції та прав громадян, до якої входили Омбудсмен Республіки Кореї, Корейська незалежна комісія по боротьбі з корупцією та Комісію з адміністративних апеляцій. Консолідація цих трьох комісій мала на меті спростити та

прискорити подання громадських скарг та адміністративних оскаржень, що своєю чергою допомогло у боротьбі з корупцією [2].

Висновок. Підсумовуючи, вважаємо доцільним використання досвіду Республіки Кореї, яка має дуже схожі з Україною потреби щодо забезпечення суспільно-політичної стабільності та пропонуємо розглянути можливість змін до пунктів Конституції України, які належать до механізмів імпичменту та розпуску Верховної Ради. Результатом цих змін стане збалансованість державного апарату та підкреслить незалежність законодавчої влади.

Список використаних джерел

1. Cho K. Korean Criminal Law under Controversy after Democratization. URL: <https://rks.accesson.kr/assets/pdf/7487/journal-6-2-49.pdf>

2. Major Changes & Achievements Since the Launch of ACRC. URL: https://www.acrc.go.kr/boardDownload.es?bid=64&list_no=13268&seq=1

Олександр Костенко, студент 1-го курсу, спеціальність «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Oleksandr Kostenko, 1st year student, majoring in «National security (by separate areas of provision and types of activities)», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

INFORMATIONAL AND PSYCHOLOGICAL SECURITY OF HUMANS AND CITIZENS IN THE CONDITIONS OF ARMED CONFLICT

The information and psychological security of a person and a citizen in the conditions of an armed conflict plays a major role in the national security of the country, and requires attention in terms of creating an effective system of interaction between state authorities, local self-government bodies and society, taking measures to contain and counter threats to the information security of Ukraine, neutralization of information aggression, including special information operations of the aggressor state to increase the effectiveness of mechanisms for ensuring the informational and psychological security of people and citizens.

Keywords: *informational and psychological security, informational security, PSYOP.*

Вступ. Сучасний світ, переповнений величезними потоками інформації, змушує людей бути гнучкими у сприйнятті інформації та активними учасниками суспільно-політичних подій. Сьогодні інформація є не тільки важливим економічним, політичним та соціальним ресурсом, але також виступає в ролі зброї.

Великі обсяги неконтрольованої інформації, її деструктивність, складність та інше формують негативне інформаційне середовище для сучасної людини, специфічний інформаційний простір, який є місцем формування, розвитку та існування свідомості. Людина пристосовується до нього, проте контролювати повноцінно вплив на себе не може. Це викликає великий стрес для психіки людини та дестабілізує, дизгармонізує та розбалансовує цілісність індивіда. Це, у свою чергу, порушує нормальний розвиток усього соціуму.[1]

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в аналізі теоретичних основ і вивченню проблем інформаційно-психологічної безпеки людини та громадянина в умовах збройного конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Значне розширення джерел доступу до інформації в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та водночас недостатнього рівня медіаграмотності (медіакультури) супроводжується зменшенням критичності сприйняття інформації, створює підґрунтя для можливих маніпуляцій громадською думкою, що сприяє зростанню впливу дезінформації та деструктивної пропаганди, популярності конспірологічних теорій.[2]

Один з найважливіших та одночасно класичних методів маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю є продукування сильних емоцій, тобто вплив на підвищення емоційного стану психіки людини, коли людину охоплюють потужні емоції і відключається критичне мислення, що засновано на раціональному баченні світу, людина не може логічно та обдуманно підходити до отриманої інформації, аналізувати її зміст та сліпо піддається їх впливу.

Як відомо, емоції мають вплив не тільки на психологічний стан людини, а ще й на фізичний. Позитивні емоції (щастя, радість, впевненість, захоплення, задоволення тощо) спонукають людину до діяльності й досягнення корисного результату. Позитивні емоції зумовлюють розширення кровоносних судин, підвищення інтенсивності енергетичного обміну, температуру тіла, розумової та фізичної працездатності. В той час, як негативні емоції (страх, злість, смуток, жах, незадоволення, недовірливість, розпач, зневіра тощо), не кращим чином впливають не тільки на відносини з оточуючими і власний настрій, а й на здоров'я людини. В організмі людини все взаємопов'язано: чим більше негативних емоцій, тим більше проблем зі здоров'ям. Хвороба розвивається на основі незадоволеності людини вчинками, діями та активізує у свідомості негативні психічні процеси.

Дуже часто погіршення здоров'я настає через поганий настрій, спричинений негативними емоціями, як наслідок, настає депресія. Депресія (від лат. Depression – пригнічення) – психічний розлад, що зазвичай виникає після негативних подій у житті людини. За наявності депресії спостерігаються: пригнічений настрій упродовж тривалого періоду, що не залежить від обставин, спостерігається втрата задоволення від раніше приємної діяльності, песимізм, занижена самооцінка, порушення сну, швидка втомлюваність, почуття провини. Депресія погіршує якість життя людини, негативно впливає на взаємини з людьми, знижує ефективність навчання та працездатність людини. [3]

В умовах збройного конфлікту та й не тільки, інформаційно-психологічні операції (ІПСО) ворога направлені на цивільних громадян противника, бо саме люди, які знаходяться в тилу, в умовній безпеці, далеко від ліній бойового зіткнення продовжують ходити на роботу, платити податки, підтримувати свою армію і брати участь у системі спільної протидії збройної агресії. Громадянське суспільство є складовою системи забезпечення національної безпеки. В Стратегії воєнної безпеки України, прийнятої в 2021 році, вперше в історії України передбачено запровадження комплексного всеосяжного підходу до оборони України в умовах воєнної загрози національній безпеці, зазначається, що до оборони країни буде залучено не лише сили оборони, а й усе українське суспільство[4]. Саме тому цивільне населення України є об'єктом ІПСО з боку рф.

Однією з цілей ворожих ІПСО є викликати у громадян такі негативні емоції, як страх, смуток, жах, недовіру до органів державної влади, спонукати громадян емігрувати з країни. Уповноважений Верховної ради з прав людини Дмитро Лубінець 1 грудня 2022р. повідомив, що від початку повномасштабної війни з рф із України виїхало більш, ніж 14,5 мільйона громадян. Це, в свою чергу, викликає скорочення обсягів самої економіки, зменшується внутрішній ринок. Відповідно, падають споживання і виробництво.

Такі негативні емоції, як незадоволення, недовірливість, розпач, зневіра, покликані підірвати довіру до військового командування та політичного керівництва країни, з метою підштовхнути громадян до тиску на керівництво держави зупинити військові дії, сісти за стіл перемовин з ворогом, піти на поступки, починаючи від політичних до територіальних, зголоситися на умови миру на умовах рф.

Висновки. Підводячи підсумки, можна стверджувати, що інформаційно-психологічна безпека людини та громадянина в умовах збройного конфлікту відіграє велику роль в національній безпеці країни та потребує уваги в частині створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством, вжиття заходів щодо стримування та протидії загрозам інформаційній безпеці України, нейтралізації інформаційної агресії, у тому числі, спеціальних інформаційних операцій держави-агресора для підвищення ефективності механізмів забезпечення інформаційно-психологічної безпеки людини та громадянина.

Список використаних джерел

1. Христина Ю. Х. Інформаційно-психологічний вплив у розрізі безпеки здоров'я. *Наука і освіта*. 2016. № 2–3. С. 184.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.10.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n14>
3. Пляка Л. В. Емоції та наше здоров'я. Національний фармацевтичний університет. URL: <https://nuph.edu.ua/emociji-ta-nashe-zdorovya/>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n15>

Вадим Кравчук, студент 2-го року навчання ОС «Магістр», спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vadym Kravchuk, 2nd year master student, majoring in specialty 281 «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лілія Григорович**, к.філос.н., асистентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

THE ROLE OF THE PUBLIC IN PUBLIC ADMINISTRATION

The concept of «public» is analyzed. The role of public opinion and its influence on decision-making in the state is considered. The main characteristics of public opinion in public administration have been studied. The need for the development of a democratic society to ensure the rights and freedoms of citizens, as well as to achieve well-being, is shown.

Keywords: public, public opinion, democracy, development, management.

З розвитком демократії як форми реалізації влади народу поняття «громадськість» набуло широкого розповсюдження та використання. Громадськість - це сукупність людей, які об'єднуються за певними інтересами, цілями, переконаннями або для реалізації певних завдань. Це об'єднання людей може мати в суспільстві пасивну або активну позицію щодо участі в політичному, соціальному або культурному житті країни. Громадськість може виступати в ролі контролюючого органу влади, або ж бути важливим елементом у вирішенні певних проблем та сприяти досягненню різних цілей.

Так, проактивне громадянське суспільство є потужним стимулом розвитку багатьох демократичних і правових країн у світі. Як показує європейський досвід, розширення прав громадян на те, щоб відігравати роль у прийнятті рішень не лише через обраних представників, але й через різноманітні механізми, дозволяє враховувати думку та інтереси громадян в процесі формування політики та наближає громадян до демократичного процесу. Неурядові організації, зокрема, збагачують процес прийняття рішень знаннями та незалежним досвідом, які створюються, коли є розмаїття інтересів в суспільстві та громаді.

Сьогодні громадськість відіграє важливу роль в публічному управлінні, оскільки вона є однією з ключових складових демократичного суспільства. Роль громадськості полягає в тому, що вона виступає в якості контролюючого органу влади та допомагає забезпечувати демократію, прозорість та ефективність управління.

Зокрема, громадськість може впливати на прийняття рішень владою, висувати вимоги до владних структур, ініціювати зміни у законодавстві, здійснювати контроль за виконанням законів та рішень органів влади. Громадськість також може допомагати у формуванні бюджету та контролювати його виконання, сприяти розвитку громадських послуг, допомагати вирішувати соціально-економічні проблеми в країні [1].

Здорове співтовариство не може функціонувати без здатності вільно спілкуватися: як говорити, так і слухати, бути відкритими до точки зору інших людей. Представники громадськості можуть висловити своє невдоволення політиками, які не слухають їх, і голосують за усунення з посади, якщо вони не беруть до уваги їхні погляди. Залучення суспільства до процесу прийняття рішень дає можливість доносити думки більшості до урядовців. Приймаючи політичні рішення, лідери часто спілкуються з громадськістю, особливо, якщо вони перебувають у розпалі виборчої кампанії. Громадська думка передається різними способами через громадські організації, установи та публічні групи, які відіграють ключову роль у її формуванні та вираженні [2].

Проаналізувавши різні наукові джерела, можна стверджувати, що не існує однозначного та чіткого тлумачення поняття «громадська думка». Так, деякі вчені говорять, що це загальне переконання, яке поділяє більшість людей, і його мета — привернути увагу до добробуту кожного. Можна погодитися з цією широко поширеною загальноприйнятою точкою зору, адже у сприйнятті громадськості завжди присутні наступні характеристики громадської думки:

- Загальна згода: це точка зору, з якою погоджується більшість людей.

• Рационально-логічне судження: громадська думка ґрунтується на надійній основі фактів. Це логічний висновок. Логіка та розум можуть довести правдивість певного твердження.

• Загальний добробут: кожне рішення, яке стосується широкої громадськості, залежить від принципу покращення життя кожного.

• Думка, що пов'язана з усіма аспектами життя: погляди громадськості можуть варіюватися від політичних до соціальних, економічних і культурних незалежно від теми, яка піднімається в соціумі.

• Захищає мораль: більшість населення завжди дотримується принципів, які є в тому чи іншому суспільстві. Мораль ніколи не протистоїть етиці.

• Не нав'язана думка: неможливо нав'язати свої погляди широкій громадськості.

• Не деструктивна, не негативна: негативна та шкідлива громадська думка ніколи не створюється, тобто завжди формується певний наратив, що дає надію на добробут для звичайних людей.

• Право на свободу слова та вираження поглядів: право на свободу слова є передумовою для формування громадської думки.

• Основа демократії: у демократії воля народу має визначальний вплив. Усе, що робить демократичний уряд, керується думкою людей. Лише за підтримки народу уряд може залишатися при владі та ефективно виконувати свої обов'язки.

• Справжні санкції за законами держави: закони та політика демократичної держави керуються волею народу. Основою демократії є верховенство громадської думки, яка виражає суверенітет народу [3].

Таким чином, громадськість може допомагати владі у формуванні стратегій розвитку та сприяти їх реалізації, залучати громадян до управління місцевими територіями та різними проектами. Також громадськість є важливим джерелом інформації для влади та може сприяти розвитку ефективної комунікації між громадянами та владою.

За останні роки взаємодії державних інститутів влади та громадського суспільства значно активізувалася, а після повномасштабного вторгнення росії суттєво посилилася. На тепер можна спостерігати видозміну, вдосконалення й розвиток нових методів та засобів покращення співпраці держави і громадськості, адже сьогодні ключовим завданням є збереження життя громадян, захист території України.

Отже, громадськість відіграє важливу роль у публічному управлінні, тому пріоритетним завданням у воєнний та післявоєнний час є створення належних умов для розвитку її активної участі в управлінні країною для реалізації нового суспільного договору.

Список використаних джерел

1. Arthur Ringeling (2015). How public is public administration? A constitutional approach of publicness // *Teaching Public Administration*, 292-312 p. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0144739415573268>.

2. Mani Kumar Meena (2021). Concept of Public Opinion and Democracy // *Journal of Advances and Scholarly Researches in Allied Education*, 458 – 462 p. URL: <http://ignited.in/I/a/306023>.

3. Baum, Matthew A and Philip B. K. Potter (2019) Media, Public Opinion, and Foreign Policy in the Age of Trum. *Journal of Politics*. 81(2): 7470–756 p. URL: www.webcache.googleusercontent.com.

Наталія Кращенко, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Natalia Krashchenko, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2022-1604>

Науковий керівник: **Тетяна Новаченко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ. СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У ПОНЯТТЯХ

ENSURING AND GUARANTEEING SECURITY. COMMON AND DIFFERENT CONCEPTS

Ensuring and guaranteeing safety are often used in relation to safety and are related to the preservation of life, health of people, property and the environment. The analysis of scientific studies allows us to make an assumption that scientists mostly distinguish between the concepts of «guaranteeing security» and «ensuring security», which delineates two different concepts, but with partial overlap. Security assurance and security assurance are related concepts, but they have their differences, and the use of one or the other term depends on the context.

Keywords: provision, guarantee, security, public administration.

Забезпечення та гарантування безпеки – це два поняття, які часто використовуються по відношенню до безпеки й такі, що пов'язані зі збереженням життя, здоров'я людей, майна та навколишнього середовища.

Забезпечити безпеку означає створити умови, які максимально зменшують ризик виникнення небезпечних ситуацій або ж виключають їх назагал. Це вимагає встановлення правил, норм та стандартів, впровадження спеціальних заходів, що регулюють певну діяльність.

Гарантування безпеки у певній діяльності означає вжиття заходів задля її абсолютної безпечності. Це може передбачати здійснення заходів, які гарантують відсутність будь-яких небезпечних ситуацій – створення спеціальних систем контролю, використання новітніх технологій, перевірку дотримання всіх стандартів та норм, а також проведення незалежних оглядів та аудитів.

Аналіз наукових досліджень дозволяє зробити припущення, що науковці здебільшого розрізняють поняття «гарантування безпеки» та «забезпечення безпеки», що окреслює дві різні концепції, проте з частковим перекриттям. Разом із тим, обидві концепції, зазвичай, відносяться до зусиль, спрямованих на зменшення ризиків та підвищення рівня безпеки в певній сфері.

Англійський філософ-матеріаліст Томас Гоббс вважає, що у теорії феномену безпеки центральне місце відводиться уникненню ситуації в суспільстві, яку можна охарактеризувати як «війна всіх проти всіх». На думку Т. Гоббса, саме страх перед небезпеками об'єднує людей в суспільство, спонукає їх відмовлятися від прагнення до необмеженого самоствердження. Люди, піклуючись про власну безпеку, делегують свою свободу абсолютній владі суверена. Вони розуміють, що в разі вибору свободи безмежного самоствердження можуть залишитися в природному стані дикості, за якого ніхто не зможе їм гарантувати особисту недоторканність і безпеку [1].

Британський філософ Джон Локк спирався на теорію «суспільного договору», наголошує на тому, що «суспільний договір» дійсно укладесться для забезпечення безпеки. Але якщо держава перестане гарантувати безпеку або навіть сама стає джерелом небезпеки для громадян, вони повинні мати можливість і право забезпечити свій захист від таких дій держави, і, таким чином, гарантувати собі найважливіші права у сфері безпеки [2].

Осмилення уявлень про безпеку є і в гегелівській філософії. Безпеці протистоїть свавілля, стверджує Гегель, і широко використовує запропоновану ним категорію «неправо», під якою розуміє волю, що демонструє свавілля, а його носієм, на його думку, є індивід, відокремлений від загального права. Тобто заперечення загальноновизнаного права передбачає можливість «неправа» як загрозу безпеці. Аналізуючи проблему безпеки індивіда, держави і майна, Гегель віддає пріоритет безпеці держави, оскільки її забезпечення гарантує безпеку індивіда і майна.

Звернувшись до аналізу наукового доробку сучасних вітчизняних науковців, вважаємо за доцільне виокремити підходи В. І. Абрамова, Г. П. Ситника, В. Ф. Смолянюка, які вважають, що

нині безпека, як комплексна характеристика соціальної системи, має розглядатися у різних ракурсах та вивчатися, як результат специфічної діяльності, передусім державних інститутів.

Розуміння безпеки як результату діяльності тих чи інших інститутів, може, проявлятися у таких видах (складових) їх діяльності, як: виявлення, прогнозування, нейтралізація процесів (явищ, подій, інших чинників), що можуть завдати збитку (шкоди) об'єкту захисту та запобігання їм; забезпечення належного розвитку соціальної системи (її елементів) у контексті захищеності від небезпеки її (їх) знищення; створення громадянам необхідних умов для життя, забезпечення гарантій їхніх прав і свобод, соціальної захищеності, політичної стабільності тощо. Очевидно, що у цьому разі визначення безпеки значною мірою передбачає її розуміння як мети, а не як діяльності [3].

Отже, відповідь на запитання про спільне та відмінне у цих поняттях залежить від контексту.

У контексті державного управління термін «забезпечення безпеки» є більш відповідним, оскільки він вказує на створення умов, які максимально зменшують ризик виникнення небезпечних ситуацій або ж виключають їх взагалі.

Держава, забезпечуючи безпеку своїх громадян, повинна створювати умови, що забезпечують безпеку в різних сферах життя, таких як охорона здоров'я, безпека дорожнього руху, протидія тероризму, забезпечення відсутності екологічних катастроф тощо. Забезпечення безпеки передбачає необхідність проведення аналізу ризиків, розроблення та впровадження відповідних стратегій та політик, створення нормативно-правової бази, а також контроль за дотриманням встановлених стандартів та правил.

Таким чином, відповідно до одного з основних завдань держави, забезпечення безпеки постає важливою складовою державного управління. Слід також зазначити, що гарантія зазвичай має під собою певні зобов'язання. Якщо суб'єкт прийняття того чи іншого державно-управлінського рішення надає гарантію, то відповідно має нести відповідальність за це. У той час у розуміння поняття «забезпечення» може вкладатися смисл щодо виконання тих чи інших дій, однак необов'язково забезпечення їхнього успіху чи відповідальність за їх реалізацію.

Розглядаючи певну структуру управлінських взаємовідносин – керівник і безпосередньо виконавець зазвичай в тій чи іншій мірі забезпечує виконання завдання, зважаючи на коло обов'язків, і в свою чергу, лише керівник несе відповідальність за остаточний результат комплексної реалізації цього завдання.

Результати опрацювання нормативно-правової бази України свідчать про те, що законодавець майже не використовує словосполучення гарантування безпеки, яке нечасто зустрічається у потрібному для розуміння контексті. Натомість, забезпечення безпеки – в абсолютному пріоритеті [4].

В той же час, термін «гарантування» зустрічається скрізь, коли він стосується прав і свобод людини. Так, Конституція України декларує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [5].

У Конституції України закріплена ціла низка гарантій прав та свобод людини та громадянина, які дозволяють кожному громадянину обирати вид своєї поведінки, користуватися економічними й соціально – політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах.

Зокрема, кожна людина має право, а держава відповідно гарантує: вільний розвиток особистості, повагу гідності кожного, життя, свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, ознайомлення в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, свободу думки і слова, вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, свободу світогляду і віросповідання, свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, участь у професійних спілках, в управлінні державними справами, збиратися мирно, звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів.

В свою чергу, коли йдеться про безпеку – використання терміну «забезпечення», не зважаючи на менш вдалий вислів з огляду на семантику слів, виявляється більш доречним, і відповідно використовується в таких актах законодавства, як Конституція України, Закон України «Про

національну безпеку» [6], інших галузевих законах з питань безпеки, актах міжнародного права, згода на обов'язковість яких надана Україною в установленому порядку, підзаконних нормативно-правових актах та програмних документах [7].

Під час проведення дослідження порушеного питання окрему увагу, на наш погляд, варто приділити факту введення в Україні правового режиму воєнного стану у зв'язку з агресією рф. Так, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [8], цей закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Одночасно з цим, воєнний стан, відповідно до цього закону – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Тож, в даному випадку можемо спостерігати обмеження гарантованих державою прав громадян з метою забезпечення їхньої ж безпеки.

З огляду на викладене, забезпечення безпеки та гарантування безпеки є взаємопов'язаними поняттями, але вони мають свої відмінності. Забезпечення безпеки спрямоване на зменшення ризиків, тоді як гарантування безпеки прагне до повного усунення будь-яких загроз. І хоча гарантування та забезпечення безпеки мають схожу мету, їх методи та підходи можуть відрізнятися. Отже, забезпечення безпеки, зазвичай, передусь гарантуванню безпеки, оскільки без забезпечення необхідних ресурсів та умов гарантування безпеки може бути неможливим.

Список використаних джерел

1. Гоббс Т. Вибрані твори : в 2 т. Т. 2. С. 127.
2. Локк Д. Вибрані філософські твори : в 2- т. 1960. Т. 2. С. 6.
3. Абрамов В. І., Ситник, Г. П., Смолянук В. Ф. Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г.П.Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
4. Інформаційно-пошуковий ресурс. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 27.03.2023).
5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Про національну безпеку України. Закон України від 21.04.2018 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 27.03.2023).
7. Інформаційний ресурс «Цілісність сектору безпеки». Законодавство про сферу безпеки. Базові міжнародні правові стандарти, що впливають на сферу безпеки та інші корисні правові ресурси. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk> (дата звернення: 27.03.2023).
8. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 27.03.2023).

Марія Кузенко, студентка 1-го курсу, ОС Магістр, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Kuzenko, 1st year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Марина Канавець**, к.держ.упр., доцентка, доцентка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

LEGAL REGULATION OF THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The problem of legal regulation of Ukraine's national security gained particular importance since the beginning of the full-scale aggression of the Russian Federation. Since the beginning of the large-scale invasion of the territory of Ukraine, the Verkhovna Rada has adopted a significant number of legislative acts aimed at improving many spheres of the state and social protection of citizens in the conditions of martial law, which is of great importance for national security. Since February 24, 2022, the highest legislative body of Ukraine has been actively working on the development of legislative and regulatory acts aimed at creating the necessary effective mechanisms for both subjects of the security and defense system and all subjects of social relations that may be involved in performance of tasks in the interests of state security.

Keywords: national security, legal regulation, martial law.

Проблема правового регулювання національної безпеки України особливого значення набула із початком повномасштабної агресії російської федерації. Від початку широкомасштабного вторгнення на територію України Верховною Радою було прийнято значну кількість законодавчих актів, спрямованих на вдосконалення багатьох сфер держави та соціального захисту громадян в умовах воєнного стану, що має важливе значення для національної безпеки. Із 24 лютого 2022 р. вищий законодавчий орган України активно працює над розробкою законодавчих та нормативно-правових актів, спрямованих на створення необхідних дієвих механізмів як суб'єктів системи безпеки і оборони, так і всіх суб'єктів суспільних відносин, що можуть бути залучені до виконання завдань в інтересах безпеки держави.

Keywords: національна безпека, правове регулювання, воєнний стан.

Головним викликом для національної безпеки сучасної України, починаючи з 2014 р., стала військова агресія російської федерації. Із початком повномасштабного наступу на територію нашої держави 24 лютого 2022 р., фактично вперше було запроваджено воєнний стан на всій території держави [4], внаслідок чого відбулися значні зміни в функціонуванні органів державної влади, змінилися законодавчі підходи до нормативно-правового регулювання національної безпеки.

Фахівці в галузі права спрямували зусилля на опрацювання шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання сфери безпеки і оборони в умовах військової агресії (О. Ткаченко, І. Євтушенко) [5]; дослідження правових засад діяльності служби безпеки України як суб'єкта сфери безпеки і оборони (О. Каглинський) [3].; науковий аналіз стану забезпечення прав людини у сфері національної безпеки в умовах протистояння військовій агресії російської федерації (Д. Часник Д.) [6] та ін.

У ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначається, що «Воєнний стан – це особливий правовий режим, вводитьься в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних

інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1]. Порядок введення воєнного стану визначено статтею 5 цього ж Закону України. Він включає цілісний комплекс дій, які пов'язані між собою і в результаті завершуються оприлюдненням Указу Президента України разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набрання ним чинності [1].

Від початку широкомасштабного вторгнення на територію України Верховною Радою було прийнято значну кількість законодавчих актів, спрямованих на вдосконалення багатьох сфер держави та соціального захисту громадян в умовах воєнного стану, що має важливе значення для національної безпеки. Із 24 лютого по 21 червня 2022 р. ухвалено 197 документів – 122 закони і 75 постанов. 42 нормативно-правові акти (22 %) від усіх ухвалених Верховною Радою України законопроектів за цей час стосуються економічної політики. 36 нормативно-правових актів (18 %) ухвалених законів – це документи правової політики, зокрема низка змін до Кримінального кодексу, що, приміром, посилює відповідальність за мародерство, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом тощо. Поруч із цим, було прийнято 26 (13%) законів та постанов з питань безпеки і оборони України [2].

Таким чином, із початком повномасштабного наступу російських військ на територію України та запровадженням воєнного стану на всій території держави пріоритетним завданням Верховної Ради стало прийняття законодавчих та нормативно-правових актів, спрямованих на створення необхідних дієвих механізмів як суб'єктів системи безпеки і оборони, так і всіх суб'єктів суспільних відносин, що можуть бути залучені до виконання завдань в інтересах безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Закон України Про правовий режим воєнного стану. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t222526?ed=2022_08_16&an=14
2. Закони воєнного часу: які рішення ухвалила Рада за чотири місяці. URL: https://lb.ua/news/2022/07/05/522179_zakoni_voiennoho_chasu_yaki_rishennya.html
3. Каглинський О.Є. Правові засади діяльності служби безпеки України як суб'єкта сфери безпеки і оборони. Нове українське право. Вип. 3. 2022. С. 68–74.
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
5. Ткаченко О., Свтушенко І. Удосконалення нормативно-правового регулювання сфери безпеки і оборони в умовах військової агресії. Честь і закон. № 3 (82). 2022. С. 61–66.
6. Часник Д. В. Забезпечення прав людини у сфері національної безпеки в умовах протистояння військовій агресії російської федерації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Вип. 34. 2022. С. 61–67.*

Анна Кузьменко, студентка 4-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Kuzmenko, 4th year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового Інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

ECONOMIC RECOVERY AFTER ARMED CONFLICTS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article is devoted to the analysis of the experience of economic reconstruction after armed conflicts. The war will soon end with our victory. Unfortunately, after the end of the war, Ukraine will face serious economic challenges, catastrophic losses, which will lead to the restructuring of the economy from the war rails to a new economic system adapted to environment. The war in Ukraine has stimulated a wide-ranging debate about the best approaches to supporting reconstruction. It is important to analyze the experiences and lessons that can be learned from past episodes of post-war reconstruction.

Keywords: armed conflict, reconstruction, economy, economic recovery, weapons.

Збройні конфлікти можуть бути складними та багатомірними, з багатьма учасниками, які мають різні й нестабільні цілі. Збройний конфлікт супроводжується застосуванням збройної сили з боку двох або кількох державних чи недержавних організованих збройних угруповань. Відповідно до міжнародного права вони класифікуються залежно від того, відбуваються ці конфлікти між державами (міждержавний або міжнародний збройний конфлікт) чи між державою та одним чи кількома недержавними угрупованнями (внутрішній збройний конфлікт) [1, с.30].

Основними джерелами правового регулювання збройних конфліктів є Женевські конвенції (1949 р.) та додаткові протоколи до них (1977 р.), Гаазькі конвенції [2, с.178]. Зокрема, у статті 2 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949 р.) зазначається, що вона застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше державами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни [3]. Проте вперше поняття «збройний конфлікт» було сформульовано у п. 70 Рішення Апеляційної палати Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії у справі Душко Тадіча (2 жовтня 1995 р.): «збройний конфлікт існує щоразу, коли має місце застосування збройної сили між державами або тривале збройне насильство між державними органами влади та організованими збройними групами або між такими групами всередині держави» [4, с.140].

Водночас, українське законодавство не містить окремого визначення поняття «збройний конфлікт», але у статті 1 Закону України «Про оборону України» міститься дефініція «збройна агресія», яка визначається як «застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України» [5].

Проте, незважаючи на певні відмінності визначеннях, їх негативні наслідки можуть дуже відрізнятися. Зокрема, за економічними наслідками типова війна призводить до падіння ВВП на душу населення на 9% порівняно з довоєнним рівнем, а найбільш руйнівні війни знижують рівень доходів від 40% до 70% [6]. При цьому шляхи економічного відновлення також надзвичайно відрізняються, навіть враховуючи варіації економічних збитків. Іноді, як у випадку з Італією після Другої світової війни, зростання значно прискорюється порівняно з довоєнною тенденцією [7, с.79]. В інших випадках, зокрема у Єгипті в 1970-х роках, економіка повертається до зростання протягом кількох років після закінчення війни. Однак у багатьох інших випадках відновлення займає десятиліття. Наприклад, під час реконструкції Японії після Другої світової війни, яку часто називають прикладом успішної відбудови, країні знадобилося 23 роки. У деяких випадках дохід ніколи не повертається до рівня довоєнних тенденцій (наприклад, в Ірані після Ісламської революції та ірано-іракської війни 1980-х років). До того ж відновлення відбувається особливо повільно, коли воно переривається подальшими війнами (як у випадку відновлення Греції після Першої світової війни, яке було перервано Другою світовою війною та громадянською війною).

Дослідження показують, що відновлення з більшою ймовірністю відбувається: в економіках із вищим зростанням ВВП на душу населення та якіснішими демократичними інститутами до збройних конфліктів; після коротших збройних конфліктів; де падіння ВВП на душу населення під час збройного конфлікту є меншими; де після закінчення збройного конфлікту військові дії не повертаються [6, с. 20].

Після тривалих або невирішених конфліктів і нестабільних урегулювань загроза повернення до конфлікту та триваючі проблеми з безпекою збільшують вартість реконструкції (як в Афганістані та Іраку).

Збиток, завданий інфраструктурі та іншим активам під час війни, може бути значним, еквівалентним дво- чи трикратному ВВП до конфлікту. В Україні економічна активність знизилася на 45% на початку війни, при цьому дослідження вказують, що 7,5% виробничих потужностей країни було втрачено [8].

Зовнішня допомога може відіграти важливу роль у підтримці реконструкції. Після Другої світової війни уряд США витратив 2% ВВП країни на план Маршалла (що сьогодні еквівалентно 450 мільярдам доларів), якому багато хто приписував підтримку повоєнного відновлення та технологічного розвитку європейських економік [9, с. 28]. А після війни у Кувейті (1990-1991 рр.) завдяки широкому використанню іноземних підрядників потужність виробництва нафти та нафтопереробки перевищила довоєнний рівень до 1994 року [9, с. 29].

Зовнішня допомога може бути більш ефективною, якщо вона надається в критичні перші роки повоєнного періоду, коли власні ресурси країни-одержувача обмежені. Використання грантів, а не позик, дозволяє обмежити подальше збільшення державного боргу. Наприклад, гранти становили 90% виплат за Планом Маршалла [10].

Наразі відбуваються широкі дебати щодо економічних наслідків війни для України та того, як найкраще підтримати її відбудову. Тож незабаром Україна стане на довгий шлях великих змін і тут в нагоді стане досвід тих країн, які забезпечили економічний успіх після збройних конфліктів. Для України важливо проаналізувати зарубіжний досвід економічного відновлення та створити власну стратегію економічної відбудови, впровадження якої, на нашу думку, буде досить тривалим, але міжнародна підтримка дозволить пройти цей шлях розвитку значно швидше.

Список використаних джерел

1. Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека : Щорічник СІПРІ 2021. / пер. з англ. ; Стокгольм. міжнар. ін-т дослідження миру ; Укр. центр екон. і політ. досліджень ім. О.Разумкова ; Редкол. укр. вид.: О.Мельник (керівник проекту) та ін. Київ : Заповіт, 2022. 724 с.
2. Топольницька М. І. Критерії визначення збройного конфлікту в міжнародних нормативно-правових актах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Вип. 47. Т. 3. С. 177–180.
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Гнатівський М. М. Кваліфікація міжнародних збройних конфліктів у практиці міжнародних судових установ. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 139-146.
5. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1933-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
6. Transition Report 2022-23. Business Unusual. EBRD. 2022. URL: <http://surl.li/ftgjl>
7. Іванов С.В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1 (686). С. 75–89.
8. Blinov O., Djankov S. Assessment of damages to Ukraine's productive capacity. Centre for Economic Policy Research. 2022. URL: <http://surl.li/ftgjb>
9. Eichengreen B., Gorodnichenko A. Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. London, CEPR Press. 2022. P. 28-29. URL: <http://surl.li/ftgir>
10. Медведєв Я. Повоєнне відновлення: чим Україні може бути корисний досвід Європи та Азії. *Погляди*. 21.05.2022. URL: <http://surl.li/ftgit>

Ростислав Левицький, студент 1-го курсу, спеціальність «Національна безпека», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Rostyslav Levytskyi, 1 st year student, majoring in «National security», Institute of Public Administration and Civil Service of a Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцентка кафедри глобальної і національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСАХ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

POLITICAL PARTIES IN MANAGEMENT PROCESSES IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY

The paper describes political parties in management processes in the field of national security. The Ukrainian perspective of political parties in management processes in the field of national security is analyzed. The analysis of the processes taking place in various spheres of social life for the formation of a balanced state policy in the field of national security and the development of mechanisms for its implementation are considered.

Keywords: national security, political parties, management, management processes.

Формування умов, необхідних для повноцінного розвитку громадянського суспільства, тісно пов'язане з характером політики держави у сфері безпеки. Ця політика може допускати й навіть стимулювати розвиток інституцій та організацій громадянського суспільства, розглядаючи їх як повноправних суб'єктів забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави. В результаті набуття чинності політичної реформи, проведення парламентських виборів за найпростішим варіантом пропорційної виборчої системи (закритими партійними списками) політичні партії України стали фактично монопольним суб'єктом формування української політико-управлінської еліти, законодавчої та виконавчої гілок влади, державних органів влади, передусім парламенту та уряду країни. Сьогодні безпекова тематика є однією з провідних у програмно-цілевих документах більшості політичних партій України, що може опосередковано свідчити про підвищення ролі політичних партій у виробленні державної безпекової політики [2, с. 125].

Саме політичні партії через своїх представників у парламенті формують уряд та визначають засади внутрішньої і зовнішньої політики, пріоритетні напрями безпекової стратегії розвитку держави [2, с. 127].

Політична партія - це організована група однодумців, яка виражає інтереси частини народу, класу, класів, соціальних верств населення, намагається реалізувати їх завдяки здобуттю державної влади або участі в ній. Кожна партія повинна мати: ідеологію; політичну платформу; організаційну структуру; певні методи й засоби діяльності; соціальну базу; електорат (виборців, які голосують за неї). Основна мета діяльності політичної партії це здобути політичну владу в державі та реалізувати свої програмні цілі: економічні, політичні, ідейно-теоретичні, моральні за допомогою законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Свої програмні цілі політичні партії проводять у життя через ідейно-політичну, організаційну, пропагандистську, державну (коли оволодівають державною владою) діяльність, виробляючи стратегію й тактику своєї поведінки на різних історичних етапах розвитку і за різних політичних умов [1, с. 122].

Так, саме існування у кожній країні тієї чи іншої системи забезпечення безпеки людини, яка може бути охарактеризована, як діяльність органів державного управління, партій, громадських організацій, посадових осіб і громадян, об'єднаних цілями щодо захисту прав і свобод громадян, що здійснюють узгоджену діяльність на підставі та в межах чинного законодавства з урахуванням культурних та історичних традицій [5, с. 221].

Зокрема, історичний досвід показує, що революційні зміни часто започатковуються незначною соціальною групою. Але ці зміни можуть бути підтримані більшою частиною суспільства. Саме національні цінності мають «підказувати», який суспільний інтерес необхідно сформулювати у тієї чи іншої соціальної групи (чи у суспільстві в цілому), якщо він відсутній. А відповідь на питання щодо відсутності «бажаних» для суспільства інтересів у тих чи інших суспільних групах, мають давати соціологічні дослідження, спостереження щодо відношення цих соціальних груп до результатів діяльності державних інститутів, політичних партій, інститутів громадянського суспільства. Таким чином, політичні партії передусім мають виконувати функцію щодо консолідації суспільства навколо суспільно значимих для нього інтересів [5, с. 233].

Вагоме місце займає воєнна безпека, яка досягається шляхом проведення відповідної воєнної політики держави, та опирається передусім на можливості національних збройних сил та військово-промислового комплексу. Стратегічна мета воєнної політики України – запобігання воєнним конфліктам або їх урегулювання на основі прийнятних компромісів. Водночас воєнна сила продовжує залишатися одним із елементів могутності будь-якої країни, а воєнна безпека – результатом, який відображає розв’язання багатоаспектної проблеми забезпечення збройного захисту національних інтересів та їх просування за межами держави. Воєнна сфера найбільше відчуває на собі сумарний вплив результатів економічної та зовнішньої політики держави. Процеси трансформації, якими охоплені всі сфери життєдіяльності українського суспільства та держави (у тому числі воєнної сфери), значною мірою визначає «тотальна» лібералізація. В Україні стан лібералізації воєнної сфери пов’язаний перш за все з правами політичних партій (рухів, блоків тощо) брати участь у формуванні засад внутрішньої та зовнішньої політики держави. Наприклад, створення Збройних Сил відповідно до правових засад громадянського суспільства та побудова нових цивільно-військових відносин відобразилися в програмах практично усіх політичних партій України. Спостерігається єдність ліберальних підходів й стосовно розв’язання інших армійських проблем, починаючи від необхідності подальшого скорочення чисельності Збройних Сил та переходу на професійну армію й закінчуючи необхідністю посилення механізмів парламентською контролю над виконанням програм реформування (розвитку) Збройних Сил. Таким чином лібералізація воєнної сфери та воєнної політики України набула стійкої тенденції і є головним лейтмотивом у діяльності держави й політичних партій щодо формування цивільно-військових відносин у країні [5, с. 471].

Так, держава ніколи не досягає всіх цілей і не втілює в життя всі національні інтереси й цінності – це неможливо. Це одна з причин, чому політику можна розглядати як сукупність дій по досягненню максимуму можливого в конкретній політичній ситуації або досягненню максимуму можливого з усього спектра бажаного. Заради цього політику дуже часто доводиться жертвувати одними цілями й інтересами заради досягнення інших, більш важливих. А для цього необхідні чіткі пріоритети, тобто чітка ієрархія національних інтересів, цілей за їх важливістю і пріоритетністю. Ці пріоритети надалі стають основою розробки відповідних стратегій різного рівня. Оптимізація державотворення і трансформаційних процесів у суспільстві неможлива без чіткої стратегії забезпечення національної безпеки на перспективу. Ця стратегія повинна вироблятися компетентними управлінцями – професіоналами та науковцями з прогностичною метою підготовки до подолання будь-яких небезпек [4].

Світовий досвід свідчить, що найефективніші політико-правові інструменти практичної розробки й реалізації системної державної політики ґрунтуються на демократичній системі організації влади. Демократично обрані парламент, Президент, органи місцевого самоврядування, відповідні процедури формування Уряду та їхньої спільної роботи закладають підвалини системної діяльності всіх гілок влади як відображення і реалізації інтересів та політичних позицій усіх прошарків населення. Удосконалення виборчої системи України є однією з найважливіших національних цілей, тому що її якість є необхідною умовою реалізації принципів системності та комплексності політики держави у сфері національної безпеки [4].

Таким чином, формування й втілення в життя стратегії національної безпеки, усвідомлення політичним керівництвом держави ролі, можливостей та місця України в регіональному і глобальному геополітичному просторі – це життєво важливий, визначальний чинник історичного і політичного майбутнього нашої держави. У складній динамічній геополітичній та економічній ситуації Україна, виходячи із власних національних інтересів, потребує ефективного державного управління щодо забезпечення національної безпеки, значних зусиль і постійної уваги з боку керівників усіх рівнів, державних службовців, партійців.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика : монографія. Київ, 2000. 462 с.
2. Корнієвський О. Роль політичних партій у формуванні державної політики у сфері національної безпеки. *Політичний менеджмент*. 2009. № 4(37). С. 125–133.
3. Кулик В. Роль партійної системи в становленні громадянського суспільства в Україні. URL: <http://www.oksamyt.org.ua/serp/biblioteka.epl?&article=conf/26>
4. Лагодіна В. Національна безпека як зміст і мета державної політики України. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/071vdpu.pdf>
5. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ: НАДУ, 2012. 544 с.

Роман Лемець, студент 1-го року навчання ОС «Магістр», спеціальність 256 «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Roman Lemets, 1st year master student, majoring in specialty 256 «National security (by certain areas of support and types of activity)», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Вікторія Гура**, к.е.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

FORMATION OF THE VECTOR OF LEGISLATIVE POLICY IN UKRAINE: CHALLENGES, PROSPECTS

*The importance of the export control system due to war and serious threats to national and global security are considered. It has been analyzed that the definition of the concept of «export control» may differ depending on the country and its legislation, but the basis of all definitions is the idea of export, import, transshipment and transportation control of dual use goods and technologies. The purpose of export control of dual-use goods and technologies is determined, the Ukrainian export control system is characterized, and its features are given. The importance of cooperation between civil servants and entrepreneurs for effective work in this area and compliance with legislation is shown. **Keywords:** export control, legislation, dual use goods and technologies, security, state.*

У наші дні важливість експортного контролю зросла у геометричній прогресії через війну та серйозні загрози національній та глобальній безпеці. Саме ж визначення поняття «експортний контроль» може різнитися залежно від країни та її законодавства, проте в основі всіх визначень лежить ідея контролю вивезення, ввезення, перевалки та транспортування товарів і технологій, що можуть стати загрозою для національної безпеки, міжнародного миру та безпеки, прав людини та інших інтересів країни.

Так, згідно ст. 1 Закону України Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання є наступні вітчизняні визначення:

– державний експортний контроль - комплекс заходів з контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичною чи фізичною особою, що здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та іншими державними органами з метою забезпечення захисту інтересів національної безпеки та відповідно до міжнародних зобов'язань України;

– система внутрішньофірмового експортного контролю - комплекс заходів організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру, що виконується суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів з метою дотримання ним та підпорядкованими йому структурними підрозділами вимог законодавства в галузі експортного контролю [1].

Метою експортного контролю є запобігання незаконному використанню військової, технічної та науково-технічної інформації, а також технологій та матеріалів, що можуть бути використані для створення зброї масового знищення, бойової техніки, боєприпасів, і забезпечення як національної безпеки, так й міжнародної стабільності.

Офіційно експортний контроль може бути реалізований через різні механізми, наприклад, через встановлення дозволів на експорт, обмеження кількості експортованих товарів та технологій, встановлення регулятивних та контрольних механізмів для експортерів та інші заходи.

Експортний контроль може бути національним або міжнародним, залежно від того, чи застосовується він для контролювання експорту товарів та технологій за межі країни, чи ж для регулювання експорту через міжнародні механізми контролю.

Експортний контроль передбачає введення спеціальних механізмів регулювання експорту, зокрема системи дозвільної процедури, яка передбачає видання дозволу на експорт окремих видів товарів та послуг. Експортні дозволи видаються на підставі розгляду заявки та аналізу інформації

про планований експортний контракт, включаючи країну отримувача, призначення, кінцевого користувача тощо.

Для експорту товарів і технологій подвійного використання з України потрібно отримати дозвіл на експорт від Державної служби експортного контролю України. Заявка на отримання дозволу на експорт товарів і технологій подвійного використання подається до Державної служби експортного контролю за 20 днів до дати запланованого експорту [2].

Сучасний бізнес, а точніше власники та топ менеджери компаній, визнають важливість забезпечення виконання міжнародних правил, які стосуються дотримання експортних вимог. Для запобігання незаконній торговельній діяльності, такої як розповсюдження неліцензійних поставок зброї масового знищення та товарів подвійного використання, посилено перевіряються численні контрагенти, залучені до цих торговельних угод. Військова агресія РФ проти України посилила контроль за обігом товарів і технологій подвійного використання в усьому світі як через запроваджені санкції, так і через міркування безпеки. Таким чином світова бізнес-спільнота та уряди багатьох країн активно працюють над вдосконаленням своїх зусиль в цих питаннях.

Варто зазначити, що багатонаціональні режими, такі як Вассенаарські домовленості, Режим контролю за ракетними технологіями (РКРТ) і Конвенція про хімічну зброю (КХЗ), були створені, щоб дозволити країнам торгувати чутливими товарами безпечно та прозоро, сприяючи тим самим регіональній і міжнародній безпеці та стабільності. Різні держави-члени цих організацій збираються на офіційній основі, щоб колективно узгодити список товарів подвійного використання та військових товарів [3].

Працюючи в унісон, національні уряди прагнуть забезпечити, щоб товари подвійного призначення та товари військового призначення не потрапляли в «неправильні» руки, де вони можуть бути використані в незаконних цілях та нанести шкоду населенню та навколишньому середовищу. Окремий національний уряд несе відповідальність за точне відображення та внесення таких товарів до офіційного контрольного списку товарів подвійного використання та товарів військового призначення.

Так, Європейський Союз щорічно оновлює свої правила щодо товарів подвійного призначення та товарів військового призначення [4]. Певні країни за межами Європейського Союзу також посилаються на ту саму категорію товарів і предметів, іноді додаючи свої власні закони про експортний контроль.

Таким чином чітке та зрозуміле законодавство у сфері експортного контролю товарів і технологій подвійного використання є запорукою того, що державні службовці та підприємці оперативного комунікують між собою в процесі роботи. А це, у свою чергу, дає можливість розробляти та запроваджувати ефективну програму відповідності експортним вимогам ЄС і США як флагманам у цій сфері.

Отже, можна зробити висновок, що система експортного контролю товарів і технологій подвійного призначення в Україні має кілька особливостей:

1. Регулювання: експорт товарів і технологій подвійного призначення регулюється урядом України через спеціально уповноважений орган – Державної служби експортного контролю. Цей орган здійснює контроль за експортом товарів і технологій, що можуть використовуватися як для мирних, так і для військових цілей.

2. Дозвільна процедура: Україна має детальну дозвільну процедуру для експорту товарів та технологій подвійного призначення. Дозвільну процедуру розроблено з урахуванням міжнародних стандартів, а також спеціальних вимог, які встановлені для країн-членів Організації Об'єднаних Націй.

3. Категорії товарів: товари і технології подвійного призначення поділяються на категорії в залежності від ступеня їх небезпечності. Кожна категорія має свій рівень ліцензування та документів, які потрібно подавати для отримання ліцензії.

4. Контроль: контроль за експортом товарів і технологій подвійного призначення здійснюється на всіх етапах експортного процесу, починаючи з отримання ліцензії і закінчуючи доставкою товарів до кінцевого користувача. Контроль здійснюється спеціальними органами державного експортного контролю, а також іншими органами, які займаються боротьбою з контрабандою та незаконним експортом.

5. Санкції: Україна має право встановлювати санкції щодо експорту товарів та технологій подвійного призначення у разі порушення дозвільної процедури, або якщо такі товари та технології можуть бути використані для військових цілей або відносяться до країн, що перебувають у стані війни (ситуація з РФ).

Слід відмітити, що в Україні лише формується корпоративна культура та усвідомлення власниками компаній важливості дотримання законодавства у сфері експортного контролю. Держава, зі свого боку, заохочує бізнес дотримуватися експортних вимог. Дотримання вимог щодо експорту є

кращою інвестицією, ніж штрафи за порушення експорту. Кожен член управлінської команди повинен розуміти, коли і як експортні закони та нормативні акти впливають на компанію. Далі потрібно схвалити корпоративний внутрішній контроль, який буде впроваджено для забезпечення дотримання цих законів і нормативних актів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15?find=1&text=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C#w1_1
2. Державна служби експортного контролю України. URL: <https://www.dsecu.gov.ua/>
3. Посібник з експортного контролю України. URL: <http://exportcontrol.in.ua/>
4. European Commission. Trade. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/exporting-dual-use-items_en

Денис Лисов, студент 1-го курсу, спеціальність 256 «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Denys Lysov, 1st year student, majoring in «National Security», Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, к.держ.упр., доцентка, доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

TRANSFORMATION OF THE CONCEPT OF «NATIONAL INTERESTS» IN THE MODERN TERMS OF GLOBALIZATION

Theses examine the transformation of the concept of national interests in the era of globalization. The traditional understanding of national interests has gone beyond security, sovereignty, and territorial integrity to encompass economic, cultural, and environmental concerns. In addition, the dynamics of changes in the concept of «national interests» and the influence of this factor on state policy are considered. The study highlights the challenges that states face in trying to find a balance between their national interests and the interconnectedness of the global economy and society. Attention is focused on the need to actualize this concept based on an interdisciplinary approach that combines the teachings of national security, political science, international relations, economics, sociology, and cultural studies.

Keywords: national interests, globalization, challenges, foreign policy.

Термін «національні інтереси» є важливим поняттям в політичному житті країни, а визначення національних інтересів є основою складовою стратегії державного розвитку. Проте, в сучасних умовах глобалізації, коли світ стає все більш взаємопов'язаним та взаємозалежним, поняття «національні інтереси» зазнає суттєвих змін.

З плином часу, поняття «національні інтереси» зазнавало значних змін у своєму трактуванні та інтерпретації. В умовах перманентних глобалізаційних процесів і трансформації нового світового порядку - національні інтереси країн постали перед новими викликами. Зростання впливу глобальних акторів, таких як міжнародні організації, транснаціональні корпорації, фінансові центри та військові-політичні блоки спричиняє зміни в сучасному світовому порядку і в умовах мінливого безпекового середовища створює нові виклики збереження суверенітету незалежних держав.

Для з'ясування сутності та важливості наукової категорії національних інтересів, доцільно розглянути бачення Г. Ситника, М. Орел. Автори зазначають, що: «зміст національних інтересів визначає, якою має бути політика та стратегія забезпечення національної безпеки, у якому напрямі мають бути сконцентровані зусилля суспільства та влади», - тому саме визначення національних інтересів в режимі «реального часу» постає для держави стратегічним заданням [4, с. 66]. За теоретичними визначеннями: «національні інтереси є інтегральною інтерпретацією сукупності збалансованих інтересів (потреб) людини (громадянина), суспільства, держави у різних сферах їх життєдіяльності...» [4, с. 66]. Разом з тим більшість фахівців переконана в тому, що формування національних інтересів – суперечливий і довготривалий процес [4, с. 64].

У контексті глобалізації, національні інтереси потребують компромісів та співпраці з іншими країнами. Наприклад, у сфері економіки, національні інтереси можуть бути реалізовані через участь у глобальних економічних організаціях та запровадження вільної торгівлі з іншими країнами. У сфері безпеки, національні інтереси можуть бути реалізовані через участь у міжнародних військових союзах та миротворчих місіях. З іншого боку, національні інтереси можуть конфліктувати з інтересами інших країн. Наприклад, різниці у політичних, економічних та соціальних системах можуть привести до конфліктів на міжнародній арені. З огляду на це, держава повинна приділяти значної уваги питанням визначення та актуалізації своїх національних інтересів у стратегічній перспективі.

В сучасних умовах глобалізації, поняття «національні інтереси» трансформується та набуває нових ознак. Національні інтереси сьогодення є комплексними та мають багатоаспектний характер.

Реалізація національних інтересів потребує компромісів та співпраці з іншими країнами. У контексті глобалізації, країни повинні знаходити спільні точки зору та шляхи взаємодії для досягнення спільних цілей. Однак, важливим елементом реалізації національних інтересів є збереження національної ідентичності та культурної спадщини країни. У зв'язку з цим, вирішення питань національних інтересів вимагає нових форм і методів державного управління, більшої уваги до міжнародної співпраці та дотримання міжнародних стандартів.

Отже, трансформація поняття «національні інтереси» у сучасних умовах глобалізації полягає у визначенні нових пріоритетів та методів державного управління, зміцненні міжнародної позиції держави, розвитку демократії та прав людини, забезпеченні економічної стабільності та безпеки країни. Важливим елементом реалізації національних інтересів є збереження національної ідентичності та культурної спадщини. Глобалізація може призвести до загрози збереження національної ідентичності та культурної спадщини. Тому, країни повинні знайти баланс між відкритістю до глобальних процесів та збереженням своєї культурної складової.

Підсумовуючи, поняття національних інтересів зазнало трансформації в сучасну епоху глобалізації. Традиційне розуміння національних інтересів зосереджувалося на безпеці, суверенітеті та територіальній цілісності. Однак сучасне розуміння національних інтересів розширилося й охопило економічні, культурні та екологічні проблеми. Трансформація поняття «національні інтереси» в сучасних умовах глобалізації пов'язана зі змінами в геополітичному ландшафті та розвитком технологічних засобів зв'язку та виробництва.

Глобалізація створила нові виклики для держав, пов'язані із завданням збалансувати свої національні інтереси у взаємозв'язку з глобальною економікою та суспільством. Це вимагає між-дисциплінарного підходу, який включає політологію, міжнародні відносини, вчення про національну безпеку, економіку, соціологію та культурологію. Майбутні дослідження повинні зосередитися на впливі глобалізації на національні інтереси в конкретних регіонах і країнах та дослідити, як держави можуть ефективно збалансувати свої національні інтереси з такими глобальними викликами, як трансформація світового порядку, криза міжнародних інституцій підтримки миру та безпеки, зміна клімату, права людини та економічна нерівність.

Глобалізація вимагає від держав змінити свій підхід до розвитку та захисту національних інтересів. Національні інтереси більше не можуть бути розглянуті як статичні і тільки в контексті державної політики. Умови глобалізації викликають трансформацію поняття «національні інтереси» також і зміною вимог до ролі держав у світовому порядку. Трансформація поняття «національні інтереси», їх перегляд та переосмислення в режимі «реального часу» постають вагомими чинниками в державній політиці країни.

Список використаних джерел

1. Zakaria F. The rise of illiberal democracy. *Foreign affairs*. 1997. Vol. 76, no. 6. P. 22. URL: <https://doi.org/10.2307/20048274> (date of access: 28.03.2023).
2. Nye J. S. Future of power. PublicAffairs, 2011. 320 p.
3. Volk C. The problem of sovereignty in globalized times. *Law, culture and the humanities*. 2019. P. 174387211982801. URL: <https://doi.org/10.1177/1743872119828010> (date of access: 28.03.2023).
4. Публічне управління у сфері національної безпеки: підручник / Г.П. Ситник, М.Г. Орел, Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2020. 360 с.
5. Загорська О. (2018). Поняття «національні інтереси» в зовнішній політиці України. Соціальні комунікації. 2(13). 115–121.

Віктор Люстей, аспірант, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktor Liustei, postgraduate student, specialty «Public Management and Administration», Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС

CURRENT PROBLEMS OF HARMONIZATION OF UKRAINIAN LAW WITH LAW OF EU MEMBER STATES

There are numerous and complicated issues with modernizing Ukrainian law to conform to EU member state law. The lack of political will to carry out the required reforms, inadequate institutional ability, corruption, a lack of transparency, and resistance from stakeholders are a few of the major issues. The complexity and diversity of EU law present additional difficulties because they necessitate considerable resources and subject-matter knowledge for proper implementation. Despite these obstacles, some progress has been made, and the necessity of Ukraine and the EU's collaboration and integration is becoming increasingly understood.

Keywords: European integration of Ukraine, EU law, harmonization of law.

Гармонізація законодавства України з законодавством держав-членів ЄС є нагальною потребою для країни. Після отримання статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, Україна отримала перелік умов, виконання яких запустить процедуру перемовин про вступ до спільноти [1, с. 8]. Серед них, зобов'язання привести українське законодавство у відповідність до норм і стандартів ЄС. Попри те, що уже було досягнуто значних успіхів в певних сферах, таких як торгівля та інвестиції, інші сфери на які впливає законодавство потребують ретельного доопрацювання [1, с. 5].

Серед головних проблем гармонізації українського права з правом ЄС, передовсім, є складність правової системи Євросоюзу. Європейський Союз налічує 27 держав-членів, кожна з яких має свою юридичну структуру, та сукупність законодавства ЄС, які постійно розвиваються завдяки новим нормативно-правовим актам, директивам та судовим постановам. Як наслідок, вітчизняним законотворцям і державникам необхідно своєчасно реагувати на останні події та гарантувати, що прийняті постанови та закони відповідатимуть стандартам ЄС.

Ще однією перешкодою для гармонізації є політична та інституційна нестабільність, яку Україна переживає в останні роки. Країна зіткнулася зі значними проблемами у здійсненні реформ та зміцненні своїх інституцій, що ускладнило проведення необхідних законодавчих змін, зокрема у галузі судочинства та боротьби з корупцією. Крім того, існує опір прийняттю стандартів ЄС з боку зацікавлених груп, оскільки деякі з них можуть розглядати їх як загрозу власним інтересам.

Безумовно, повномасштабні військові дії, розв'язані Росією, також перешкоджають процесу гармонізації. Втручання та тимчасова окупація частини території України спричинили неабияке навантаження на економіку та головні інституції, ускладнюючи впровадження необхідних законодавчих змін у відповідності зі стандартами ЄС [2, с. 368].

Існують також певні сфери, де, з огляду на досвід держав-членів ЄС, гармонізація була особливо складною, наприклад, інтелектуальна власність, законодавство про конкуренцію, екологічне регулювання, податкове законодавство. Критичною є також і недостатня готовність підприємств до виконання стандартів ЄС [1, с.45]. Українські підприємства повинні підготуватись до впровадження системи високих вимог до виробництва, зокрема, шляхом інтегрування нових технологій та підвищення якості продукції. Важливо забезпечити підтримку для малих та середніх підприємств, які можуть мати обмежені ресурси для виконання стандартів ЄС. Ці сфери потребують внесення суттєвих змін у законодавчу базу України, реалізація яких може зайняти багато часу та бути складною.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що гармонізація законодавства України з законодавством держав-членів ЄС залишається складним і нагальним процесом. Незважаючи на досягнені успіхи у цьому напрямку, все ще залишаються значні перешкоди, включаючи складність правової

системи ЄС, політичну нестабільність, опір груп інтересів, збройну агресію Росії та специфічні проблеми в певних галузях права. Для подолання цих викликів і повного приведення законодавчої бази України до стандартів ЄС потрібні постійні зобов'язання та зусилля з боку українських законотворців, державних органів та громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Звіт про виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 28.03.2023).

2. Макаренко Н.А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 366–369.

3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629%D0%B1-15#Text> (дата звернення: 28.03.2023).

Даниїл Нікулін, студент 1-го курсу другого (магістерського) рівня здобуття вищої освіти, спеціальність «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Danyil Nikulin, 1st year student, the second (Master's) level of studying majoring in «National security (by separate areas of provision and types of activities)», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Рена Марутян, д.держ.упр. доцентка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: РОЛЬ ЗМІ

CURRENT CHALLENGES AND THREATS TO UKRAINE'S INFORMATION SECURITY IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE: THE ROLE OF MASS MEDIA

The information and psychological security of a person and a citizen in the conditions of an armed conflict plays a major role in the national security of the country, and requires attention in terms of creating an effective system of interaction between state authorities, local self-government bodies and society, taking measures to contain and counter threats to the information security of Ukraine, neutralization of information aggression, including special information operations of the aggressor state to increase the effectiveness of mechanisms for ensuring the informational and psychological security of people and citizens.

Keywords: *informational and psychological security, informational security, PSYOP.*

В умовах активної фази гібридної війни, в стані якої Україна перебуває з 2014 року, інформаційна безпека є невід'ємною інтегрованою складовою національної безпеки, таким собі її наріжним каменем. Це відбувається тому що прямопропорційно до розвитку сучасних технологій зростає і кількість інформації, яку поглинає людина. Цим та іншими факторами і обумовлена життєва необхідність в тому, щоб вміти ідентифікувати інформаційні виклики та загрози національній безпеці України та вміти їх ідентифікувати та протидіяти ним.

Збройні протистояння вже давно перестали бути єдиним інструментом геополітичної боротьби чи впливу в сучасному світі. На їх місце прийшла не менш небезпечна «гібридна війна», яка окрім безпосередньо збройної компоненти включає в себе ще й інформаційно-психологічну складову [3].

Починаючи з 2014 року (а може навіть і раніше) російська федерація, у своїй спробі досягти в Україні (та в інших країнах світу) власних політичних та геополітичних цілей, активує усі свої soft and hard powers і досить ефективно застосовує інформаційні, дипломатичні, економічні, а також мілітарні засоби впливу. Вже зараз ми можемо з певністю констатувати, що слабка, на той момент, позиція України в питанні забезпечення власної інформаційної безпеки та відсутність формалізованої та затвердженої державної стратегії з питань інформаційної безпеки загалом, стали підґрунтям для гібридної інформаційно-медійної російської агресії. Зокрема, можемо виділити наступні проблеми в інформаційно-безпековому аспекті які стали вирішальними для України тоді в 2014 році і які «нагадали про себе» за час повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України:

1) Критично велика кількість проросійських ЗМІ в національному медійному просторі, які безперешкодно, в рамках своєї акредитованої діяльності на території України, здійснюють вплив на маси в якості такої собі «м'якої сили» в рамках гібридної війни росії проти України;

2) Погано захищений від неліцензованих трансляцій вітчизняний телерадіопростір, фактичне покриття якого й досі є значно меншим за усю територію держави;

3) Відсутність формалізованої концептуальної державної політики з питань інформаційної безпеки як складової національної безпеки;

4) Низька фаховість, недостатньо організованість й олігархозалежність журналістської спільноти більшості ЗМІ;

5) Як наслідок відсутності державної стратегії в сфері інформаційної безпеки, відслідковується нестача дієвих державних інституцій та механізмів оперативного реагування на інформаційні загрози як технічного, так і морально-психологічного характеру [2].

Факторів інформаційної безпеки в рамках гібридної війни яку розв'язала росія проти нашої держави існує дійсно безліч, але саме роль ЗМІ у внутрішніх дестабілізаційних процесах завжди була і є наймовірною вагомою. Окрім своєї звичайної пропагандистської функції ЗМІ досить часто займається контролем рефлексії, що по своїй суті є систематичним нав'язуванням різним цільовим групам необхідні росії як замовнику меседжі/сенси, які останні починають сприймати як власну точку зору. В цьому і криється найбільша небезпека, адже коли людям не просто нав'язують якісь окремі ідеї/меседжі з позиції «розумний-дурний», а створюють цілу систему впливу на людський мозок таким чином, щоб зростити ці меседжі в ньому як такі собі зернятка глибинної та безальтернативної «істини» [1].

Наразі, російська федерація продовжує здійснювати інформаційну війну проти України, спрямовану на нав'язування певних ідеологічних стереотипів та контроль над суспільною думкою через засоби масової інформації (зокрема інтернет-видання), з метою досягти своїх кровожерливих геополітичних планів та амбіцій. Такий тип війни як «гібридна» і до сьогодні не є достатньо дослідженим, хоча науковці та фахівці-практики з усього світу продовжують вести наукові розвідки з цієї тематики [4]. Ведення інформаційно-психологічної війни є однією з ключових складових елементів гібридної війни, оскільки її головна мета полягає у викривленні інформації та маніпулюванні масами. Ці маніпуляції спрямовані на введення в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих ідей та поглядів, дезорієнтацію та дезінформацію мас, послаблення певних переконань, залякування народу образом ворога та залякування супротивника власною могутністю.

Список використаних джерел

1. Горбань Ю. О. (2015). Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. URL: <http://www.visnyk.academy>
2. Косоков, О. М., Сірик А. О. (2017). Завдання захисту національного інформаційного простору за досвідом ведення гібридної війни РФ на Сході України, № 1. С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soivt_2017_1_7
3. Левантович, О. (2019). Гібридні війни XXI століття: нові виклики для медіапростору, 45. С. 52–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Jur_2019_45_9
4. The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Ukraine. URL: <http://neweurope.org.ua/en/analytics/evolyutsiya-rosijskoyi-gibrydnoyi-vijny-ukrayina/>

Єва Патюк, студентка 1-го курсу, спеціальність «Національна безпека», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yeva Patiuk, 1 st year student, majoring in «National security», Institute of Public Administration and Civil Service of a Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцентка кафедри глобальної і національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З НАТО ТА ОБСЄ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

PRIORITY WAYS OF UKRAINIAN'S INTERACTION WITH NATO AND OSCE NOWADAYS

International regional organizations, as a form of multilateral cooperation between states, have as their main tasks the construction of various models of universal and regional security, ensuring peaceful and mutually beneficial cooperation, respect for human rights and, in general, overcoming global problems of our time, including preventing and overcoming threats to the security systems of the respective regions of the world. In this context, the activity of the only European collective security organization in the European space - the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) - attracts the most attention. Since Ukraine gained independence, its foreign policy activities have been aimed at creating prerequisites for Ukraine's integration into European and Euro-Atlantic structures. The establishment of partnership relations with the leading countries of the European Union and NATO contributed to the establishment of Ukraine as a sovereign European country and gave reasons to count on the support of the above-mentioned countries in the implementation of the strategic course of the Ukrainian state.

Keywords: international organizations, global problems, security, Ukraine's integration.

Міжнародні регіональні організації як форма багатостороннього співробітництва між державами, основними своїми завданнями мають побудову різних моделей універсальної та регіональної безпеки, забезпечення мирного та взаємовигідного співробітництва, поваги до прав людини і загалом, подолання глобальних проблем сучасності, у тому числі попередження та подолання загроз системам безпеки відповідних регіонів світу. У цьому контексті, найбільшу увагу привертає до себе діяльність єдиної на європейському просторі загальноєвропейської організації колективної безпеки – Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

З моменту набуття незалежності Україною, її зовнішньополітична діяльність була направлена на створення передумов для інтеграції України у європейські і євроатлантичні структури. Встановлення партнерських відносин з провідними країнами Європейського союзу і НАТО сприяло утвердженню України як суверенної європейської країни і дало підстави розраховувати на підтримку вищезазначеними країнами у реалізації стратегічного курсу української держави.

Україна є учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) з 30 січня 1992 року. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ), що проходила з 3 липня 1973 р. по 1 серпня 1975 р. за участю 33-х європейських держав, США і Канади, завершилася підписанням главами держав і урядів у Гельсінкі Заключного акту, який став довгостроковою програмою дій із будівництва єдиної, мирної, демократичної і процвітаючої Європи.

Згідно з Гельсінкським Заключним Актом НБСЄ 1975 року, до основних напрямів діяльності Організації відносяться питання, що стосуються безпеки, співробітництва у галузі економіки, науки, технологій та довкілля, а також в гуманітарній та інших сферах (права людини, інформація, культура, освіта).

Станом на сьогоднішній день в ОБСЄ існують наступні механізми мирного вирішення спорів в рамках ОБСЄ: військовий антикризовий механізм (віденський механізм), механізм консультацій та співпраці з надзвичайних ситуацій (берлінський механізм), і механізм з «людського виміру» (московський механізм), механізм раннього попередження та ранніх дій Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, механізми мирного вирішення спорів. Крім вищезазначених механізмів, існують ще й певні процедури (примирення, арбітражу) і система раннього попередження перед Керівною радою ОБСЄ.

На сьогоднішній день особливості взаємодії України та ОБСЄ обумовлені питаннями впливу на права людини та гуманітарними наслідками вторгнення Російської Федерації. А також воєнних дій, які

підтримує Білорусь, що ведуться проти народу України в межах її міжнародно визнаних кордонів і територіальних вод.[1] Московський механізм є результатом модифікації чотирьохетапного процесу, що був започаткований 4 жовтня 1991 року на московській Конференції ОБСЄ з «людського виміру» та встановленого в 1989 році у Відні. Саме він дає можливість створювати місії експертів для надання допомоги державам-учасникам у вирішенні конкретного питання або проблеми, пов'язаної з людським виміром.

Відповідно до параграфу 8 Московського документу одна чи кілька держав-учасниць можуть вимагати, щоб ОБСЄ запитала іншу державу-учасницю, чи погоджується вона запросити місію експертів для вирішення конкретного, чітко визначеного питання щодо її території, що стосується людського виміру ОБСЄ. Якщо відповідна держава-учасниця погоджується запросити таку місію, вона обирає до трьох осіб зі списку експертів і негайно інформує ОБСЄ про створення місії. ОБСЄ повідомляє всі держави-учасниці, а також, якщо необхідно, надає відповідну підтримку такій місії [2].

Україна звернулася до Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ) з метою створення місії експертів відповідно до Московському механізму та 15 березня 2022 року було створено першу, а згодом й другу місію експертів для розслідування ймовірних порушень міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини, вчинених на території України під час збройного конфлікту, спровокованого актом військової агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 р. На сьогодні така місія та Московський механізм вже задіяні й щодо Білорусі [1].

Беззаперечно місія не в змозі та не має повноважень проводити кримінальні розслідування та встановлювати конкретних осіб, винних у військових злочинах, її діяльність зосереджена на ймовірних порушеннях міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини, вчинених на всій території України в межах її міжнародно визнаних кордонів (включаючи Автономну Республіку Крим, місто Севастополь, Донецьку та Луганську області та всі регіони, які перебувають під тимчасовою окупацією Російської Федерації з 24 лютого 2022 року). Однак співпраця України з місією у цьому питанні створить доказове підґрунтя для плідної роботи національних та міжнародних прокуратур та судових органів у тому числі Міжнародного суду ООН (МС) з притягнення до відповідальності конкретних осіб на підставі розслідування місією всіх потенційних порушень міжнародних стандартів, незалежно від громадянства особи, яка їх вчинила, та ідентичності сторони, якій вони приписуються.

Список використаних джерел

1. Вольфганг Бенедек, Вероніка Білкова, Марко Сассолі, Звіт про порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені в Україні з 24 лютого 2022 р., ОБСЄ, Відень, 13 квітня 2022 р. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf?fbclid=IwAR2Jw3UO7kP5-kRUs62x5a_PgT5pMRtygl_Emb2uHPDVvzqICQJEGz4ZF3g

2. Документ Московського совещання конференції по человеческому измерению СБСЕ / Документи по человеческому измерению ОБСЕ. Варшава, БДИПЛ, 1995. 85 с.

3. Кубієвич С. П. Місце організації з безпеки і співробітництва в Європі у системі європейського міжінституційного співробітництва. 643–647 с. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34439/103-Kubiyevych.pdf?sequence=1>

Діана Перелі, аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Diana Pereli, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Євгеній Таран, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

THE INFLUENCE OF SMART TECHNOLOGIES ON THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM

The main approaches to understanding the system of public administration are revealed. It is noted that information technologies make a great influence on the development of the public administration system in modern conditions. It is indicated that in the conditions of the information society, the type of information technologies that have become the most widespread are «smart» technologies, which acquire wide significance in the everyday life of individual citizens, as well as the entire society, as well as public authorities.

The conclusions say that Ukrainian society needs new approaches to the system of public administration which would allow for effective satisfaction of public needs, and the most effective tool in the public administration system is smart technologies that allow all representatives of society to participate in the development of public policy and its implementation for the benefit of citizens.

Keywords: *public administration, smart technologies, smart city, information society.*

Практичне втілення підходів публічного управління передбачає ефективне функціонування всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. При цьому, усі представники суспільства в умовах публічного управління можуть долучатися до розробки і реалізації політики на всіх рівнях – від загальнодержавного до місцевого [4, с. 38].

Якщо під формуванням системи публічного управління розуміють передачу частини функцій держави органам місцевого самоврядування, приватному сектору та неурядовим організаціям [5, с. 45], то найефективнішими інструментами цього процесу є інформаційні технології, які зможуть забезпечувати ефективну комунікацію між органами влади та представниками суспільства.

Інформаційні технології здійснюють великий вплив на розвиток системи публічного управління. З метою підвищення ефективності роботи органів влади, сучасні інформаційні технології повинні бути впроваджені в систему публічного управління, що дозволить публічним органам влади розширити поле взаємодії влади, бізнесу і суспільства.

Поширення інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя говорить про настання та розвиток інформаційного суспільства в Україні. Інформаційним технологіям відводиться основне місце в економічному зростанні держави в новому суспільстві, а система публічного управління набуває оновленого значення, при цьому впровадження демократичних принципів управління є найбільш важливим.

Тими інформаційними технологіями, які на сьогоднішній день отримали найбільший пріоритет за сучасних умов розвитку інформаційного суспільства є технології «смайт» (від. англ. «SMART»), які набувають широкого значення у повсякденному житті як окремих громадян, такі і всього суспільства, а також публічних органів влади.

Смайт-технології набувають все більшої популярності та можуть використовуватися у багатьох секторах: транспорт, енергетика, безпека, охорона здоров'я, будівництво, електронний уряд тощо. В кожній з цих галузей використовуються інформаційні розробки, які здешевлюють та оптимізують використання ресурсів мешканцями, тобто смайт-технології допомагають формуванню сприятливого середовища для життєдіяльності громади. Вітчизняна концепція «Київ Смайт-місто» визначає розумне місто як сучасну модель міської трансформації, де інформаційні технології дозволяють якісно удосконалити систему управління та вирішити проблеми міської спільноти [3].

Смайт-технології в системі публічного управління реалізуються у концепції «смайт-міста», яке є більш поширеним значенням у світі. Сам термін «смайт-місто» («смайт-сіті») з'явився в умо-

вах розвитку інформаційного суспільства та набуває своєї популярності і в українських громадах міст, районів, селищ тощо.

Сьогодні концепцію смарт-міста не можливо розглядати лише як ІТ-систему, яка поєднує інформаційні та обчислювані технології для потреб служб інфраструктури. В сучасних умовах це шлях до формування нового соціального простору, який поєднує в собі нові стратегічні підходи до публічного управління, а також веде до створення нового, більш якісного життя у місті, яке б відповідало сучасним вимогам його мешканців.

В основі концепції «смарт-міста» лежить ідея створення цілісного інформаційного простору, застосування якого дасть змогу керувати містом, забезпечувати безпеку жителів, а також моніторити стан головних міських об'єктів. Проект «смарт-сіті» орієнтований на поетапну модернізацію і реконструкцію наявних інженерних мереж з метою створення єдиного інформаційного простору, до якого будуть підключені служби різних міських об'єктів адміністративної, господарської, житлової, громадської та корпоративної діяльності з метою забезпечення ефективного використання наявних ресурсів та підвищення рівня обслуговування жителів. Сама концепція розумного міста має забезпечити розвиток потенціалу адміністративних центрів, поєднуючи в собі стратегічні підходи управління, новітні технології та спонукання жителів до формування нового, більш якісного рівня життя у місті [2, с. 50].

Передбачається, що такі «смарт-міста» матимуть характерні риси для людини – це «розумність», «інтелектуальність», «майстерність розуму», «хитрість розуму», «розсудливість», «практична мудрість», «адаптивність», «моральність» тощо [1, с. 307].

Покращення рівня життя у громадах, де впроваджують смарт-технології, залежить від самих мешканців, оскільки вони стають постачальниками міського сервісу в межах місцевого самоврядування. При цьому, підвищується якість обслуговування громадян та надання послуг.

Через це смарт-технології ведуть до нової якості відносин між громадою та місцевою владою. На місце класичних методів публічного управління приходять соціально-орієнтовані методи, які забезпечують перехід від технократичних аспектів діяльності до гуманістичних.

Як висновок, можна зазначити, що українське суспільство потребує нових підходів до системи публічного управління, яке б дозволяло забезпечити ефективне задоволення суспільних потреб. Цим новим інструментом у системі публічного управління є інформаційні технології, а саме смарт-технології, які дозволяють взаємодіяти усім гілкам і рівням влади, представникам суспільства (громадянам, громадським об'єднанням, представникам бізнесу) та реалізовувати політику владних структур з метою задоволення інтересів усіх членів суспільства з максимальною ефективністю та результативністю.

Впровадження смарт-технологій сприяє формуванню розумного суспільства, яке направлене на покращення усіх сфер життєдіяльності та забезпечення нового, більш високого рівня життя.

Список використаних джерел

1. Діденко Л. В. Засновки: СМАРТ-країна. Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. К.: «Гілея», 2016. Вип. 107 (4). 484 с.
2. Касич А. О. Інноваційна технологія «Smart city» як механізм покращення рівня життя в сучасному місті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 27. Ч. 1. С. 50–54.
3. Концепція Київ СМАРТ Сіті 2020. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/concept>.
4. Таран Є.І. Розвиток системи публічного управління в Україні в умовах формування інформаційного суспільства. *Право та державне управління*. 2020. № 1. Т. 2. С. 36–40.
5. Таран Є.І. Трансформація системи публічного управління в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Т. 31. (70) № 3. 2020. С. 43–46.

Vira Porieva, postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0381-7089>

Віра Порєва, аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NGO UNION AS A TOOL OF INFLUENCE ON THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF EU ENVIRONMENTAL POLICY (ON THE NEW ENERGY ACADEMY EXAMPLE PROJECT PARTICIPATION, PROMOTED BY OPEN SPACE COLLECTIVE)

ОБ'ЄДНАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРАГНІЗАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС (НА ПРИКЛАДІ УЧАСТІ В ПРОЄКТІ NEW ENERGY ACADEMY, ОРГАНІЗОВАНОГО OPEN SPACE COLLECTIVE)

Об'єднання громадських організацій як інструмент впливу на формування та реалізацію екологічної політики ЄС та покращення національної екологічної політики може бути ефективним. Водночас самого факту об'єднання недостатньо для ефективної роботи громадських організацій у процесі формування та реалізації екологічної політики. Важливим аспектом у такому об'єднанні є надання переваги «голосу» представникам громадських організацій, країни яких не входять до ЄС, але водночас вони мають потребу представляти свою позицію на засіданнях інституцій ЄС, які вони можуть зробити через своїх нових партнерів-громадських організацій. Водночас, беручи за основу питання екологічної політики, яка є горизонтальною, всеохоплюючою, важливо під час адвокаційної кампанії представити її як таку, що не має адміністративно-політичних кордонів. Для цього потрібні певні знання та навички, які набуваються в певній послідовності та використанні яких підвищує ефективність роботи громадської організації.

Ключові слова: громадські організації, ЄС, екологічна політика, природні ресурси, відновлювана енергетика.

Defending their own interests, each Government interacts with NGO representatives varying degrees. Such interaction can be identified as especially tense if the country-investors implement their investment projects on the territory of the recipient country, which bring profit to the budget, but at the same time cause significant damage to the environment. Comparing institutional opportunities, of course, NGO are outsiders in communication, which can be the first reason of NGO activity. The most frequent restrictions in NGOs work: different (or low) expertise level of NGOs members; the number of experts who are involved in advocacy, pre-trial, trial proceedings (incomplete team); financial stability in ensuring the work of NGO experts. Another reason of the NGO activity is the possibility to apply lower environmental standards by investors, the absence of a country in the list of EU members. One of the possible tools to increase the NGO efficiency in the formation and implementation environmental policy is the unification of NGO from different countries in achieving common goals, which in turn will lead to an increasing expertise, replenishment of the NGO portfolio, thus strengthening the authority and expanding financial opportunities.

A prime practical example is the New Energy Academy organized by the Open Space Collective [1]. After provided competition, next NGOs were selected, as a participants from different countries (see the map): Montenegrin Ecologists Society, Renewables and Environmental Regulatory Institute, Center for Environment (Centar za životnu sredinu), InfoClima, News Agency BETA, Eko-svest, Greenpeace CEE / Bulgaria, Green Policy Center, NGO Green Home, Másfél fok, CEKOR Serbia, Centar za unapređenje životne sredine, WWF Greece, NGO Ecoclub, FIAN International, Bankwatch Romania, REC Albania, University of Ljubljana, Laboratory of Energy Policy, European Climate Foundation, NGO Green Home, Za Zemiata, Mindworks, Bankwatch Romania Association, Youth Ecological and Security Zone- EcoZ,

Terra Cypria, European Climate Foundation, SD Strategies, Za Zemiata, TNC, Aarhus centar u BiH and DIXI Group (Ukraine).

One of the biggest advantages of NGO uniting from different countries is, in fact, the erasing of political barriers in solving a problem, achieving a common goal. In the example provided, the list of NGO can be divided into those who located in one of the EU countries and those that are located not in country, member of the EU.

The main general topics, which unity all this NGO, may be next: Understanding the role of activists within the new emerging context; Power system of the future; Energizing wealth and purpose: energy transition is essential for sustained development; Challenges & preconditions for renewable energy deployment; Economics of green transition; Derisking Renewable Energy; Investment: How to match barriers with effective policy and finance instruments.

In order to effectively communicate with politics and ensure policies there are specific topics for professional development of NGO delegates: Trading energy and commodities - how do energy exchanges work; How do commodities markets and exchange influence the price of electricity; The role of gas and oil markets;

Economic modeling for decarbonization activities, carbon markets/ETS, CBAM;

Policies supporting energy transformation: political and regulation support mechanisms for renewable energy.

Eventually, gained knowledge may become a basis for ensuring energy transition into actual energy democracy and getting answer on the follow questions: How to fight for EU regulations in non-EU countries? Where and when does the advocacy step in? Energy communities – where to start & where to go? Working solutions for prosumers and energy communities (case studies/ study visit); Energy poverty and how to fight it with modern energy solutions? How to make the building sector energy efficient and more sustainable; the future of heating and cooling; smart/energy+ buildings.

As a result, to share gained professional experience and to extend the NGO network participants need to review next topics: How to make social media platforms work in our favor ?; Designing creative and impactful campaigns; Improving communication skills in order to «to sell the message»; Digital security in climate and energy arena.

It is important to note about organization the direct communication of participants in different locations, different countries. For example, meetings-workshops were planned in Skopje (North Macedonia), Belgrade (Serbia). The project also included a work trip to Slovenia, to one of the regions that uses exclusively renewable sources instead of fossil energy sources.

Taking into account all of the above, the NGO unification in itself has no value, but due the following recommendations, revised topics for getting new knowledge and skills, it become effective instrument for country in crisis. Filling the process of creating NGO coalitions with new knowledge and practices for participants, financial support - in the future, will open up to the country, which is experiencing various types of crisis and which is represented by NGO, the opportunity to maintain the priorities of the public economic and social good, which take their basis in natural resource and energy policies. To do this, it is necessary to establish and implement a national program for NGO that would include discussed in my theses topics and ensured financially support of mini-projects that would contribute to the development of expertise and institutional sustainability of a public organization in the field of environmental policy formation and implementation.

References

1. New Energy Academy organized by the Open Space Collective. URL: <https://www.openspace-collective.com/english> (дата звернення: 25.03.2023)

Ярослав Тютюма, студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslav Tiutiuma, student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д. держ. упр., професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ВІЙН ЯК ПРІОРИТЕТ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ELIMINATING THE CONSEQUENCES OF ORGANIZATIONAL WARS AS A PRIORITY IN THE NATIONAL SECURITY SECTOR

This article focuses on one of the elements of hybrid warfare – organizational warfare, which is conducted by distorting the enemy's information field, misleading its control system in order to cause ineffective governance decision-making. The main goal of such warfare lies in destroying all organizational structures of the target society's governance, including social, financial & political aspects, as well as in changing the public consciousness and perception of the world. The article explores ways to overcome the consequences of organizational warfare as a priority in the field of national security. The main material of the article describes the use of organizational weapons and the technology of «controlled chaos» on the target state, which leads to the decomposition of the state apparatus from within.

Keywords: organizational warfare, organizational weapons, hybrid warfare, propaganda, psychological influence, national security.

Вступ. Відкритий збройний конфлікт проти України ведеться ще з початку 2014 року, але «гібридна війна» розпочалась ще задовго до цього. У процесі «гібридної війни» застосовуються крім звичайного озброєння інструменти так званої «soft power» – м'якої сили, яка передбачає здатність суб'єкту впливу досягати бажаних результатів на об'єкт впливу за допомогою добровільної участі останнього, через привабливість запропонованих ідей, на відміну від «жорсткої сили», яка передбачає примус. Такі дії не можна класифікувати ні як прояв миру, ні як прояв війни. В той же час вони є ефективними інструментами впливу для здобуття переваги та послаблення противника. Одним з різновидів гібридної війни є організаційна війна, яка ведеться за допомогою викривлення інформаційного поля супротивника, ведення в оману його керуючої системи задля того, щоб вона продукувала неефективні управлінські рішення. Це досягається через фальсифікації або підгін фактів. А її головною метою є руйнування всіх організаційних структур управління суспільства-мішені: від соціальних і фінансових до зміни суспільної свідомості та картини сприйняття світу. Саме ця сфера поступово стає основним театром дій організаційної війни, яка в психосфері стає війною психоісторичною [2].

Мета дослідження полягає в аналізі шляхів подолання наслідків організаційних війн як пріоритет у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Застосування організаційної зброї відображає історичну тенденцію вдосконалення військового втручання через «самодезорганізацію» та «самодезорієнтацію» ворога. На практиці це здійснюється застосуванням системи організаційних, пропагандистських, психологічних, інформаційних впливів на державу-мішень, що змушують її рухатися хибним шляхом, направивши політику в стратегічний глухий кут, вимотати економіку, загальмувати діяльність оборонної промисловості, здійснити підрив держави-цілі та знищити її економічну та політичну систему, спотворити основи національної культури (наприклад, навішування ярликів «укрофашистів» і «бендерівців»).

Головним інструментом організаційної війни є технологія «керованого хаосу», яка передбачає звинувачення у звірствах; гіперболічне роздуття; демонізація або дегуманізація; поляризація; метапропаганда. Такі дії приводять до переважанню суперечливою інформацією, розкол ймовірної коаліції, паралізацію дій протилежної сторони, вимотування, обман або заспокоєння ворога, залякування або провокування.

Використання організаційної зброї досягає максимального ефекту в мережевих суспільствах (це фонди, засоби комунікації, засоби масової інформації, транснаціональні корпорації, банківські

структури, громадські, релігійні, неурядові та неприбуткові організації, політичні організації, розвідувальні служби різних держав, редакції газет і журналів), оскільки це динамічна і відкрита система. Загроза національній безпеці від такої технології на перших етапах її розвитку може не проявлятися зовні, оскільки вона завжди ховається за красивими і праведними гаслами, загальнолюдськими цінностями, свободою слова, демократією, терпимістю і так далі.

Надзвичайно потужний інформаційно-психологічний вплив чинить РФ проти України. Основними напрямками та способами маніпулятивних психо-інформаційних технологій РФ відносно України є а) зниження міжнародного іміджу України; б) дозування та спотворення інформації з метою дестабілізації ситуації в державі; в) формування стереотипу меншовартості та вторинності українців, руйнування почуття нації та народу [1].

Головним завданням держави у організаційній війні є захист власної інформації, своїх інформаційних систем, захист суспільної свідомості населення від маніпуляцій супротивника, а також закриття доступу супротивника (джерела зовнішніх загроз) до інформації, розкриття якої може завдати шкоди обороноздатності країни.

Важливим елементом протистояння організаційній війні є інформаційна робота та пропаганда. Держава повинна вести активну роботу зі збору та аналізу інформації, виявлення пропагандистських кампаній та дезінформації, а також розробки та реалізації власної інформаційної стратегії, при цьому не забувати працювати над кіберзахистом та забезпеченням інформаційної безпеки.

Висновки. Важливим шляхом подолання наслідків організаційних війн є формування стійкості суспільної свідомості населення до впливу деструктивних ідей. Механізм протидії інформаційним загрозам включає інтегровану сукупність необхідних і достатніх функціональних і правових елементів, за допомогою яких суб'єкт формує раціональну систему впливу на загрози інформаційній безпеці та зумовлені ними ризики, забезпечуючи таким чином результативне виконання завдань і функцій, покладених на систему забезпечення інформаційної безпеки та національної безпеки у цілому.

Список використаних джерел

1. Панфілов О., Савченко О. Організаційні війни як інструмент тиску в міжнародних відносинах. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*. 2022. № 3 (54). С. 131–144.
2. Фещенко І. Інформаційна війна як органічна складова сучасного збройно-політичного конфлікту. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2021. № 13 (1). С. 96–103.

Данило Фалько, аспірант 1-го року навчання, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Danylo Falcko, 1st year PhD student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Алексєєнко**, д.політ.н., професорка, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БІОБЕЗПЕКИ

POLICY OF STATE REGULATION OF BIOSAFETY

The research is dedicated to the important topic of ensuring safety of humans and the environment in the context of biotechnological research and development of bioprocessing industry. The paper examines the necessity of state regulation in this field, including the potential danger to human health and the environment due to the use of biological technologies. The study defines the concept of biosecurity and state regulation in this area, examines its main tasks and tools.

Keywords: biosecurity, state regulation, biotechnology, bioprocessing industry, state regulation of biosafety.

Сьогодні біотехнології є важливою галуззю, яка має величезний економічний та військовий потенціал, проте їх використання може призвести до небезпеки для суспільства та держави. Проблеми біобезпеки є складними та мають багатоаспектний характер, а регулювання цієї сфери знаходиться у стані постійних змін. Зараз біобезпека стає ще важливішою через глобалізацію та появу нових загроз, які вимагають спільних зусиль держави, суспільства та міжнародної спільноти для запобігання біологічним загрозам.

Поняття біобезпеки можна визначити як забезпечення заходів для запобігання, виявлення та вирішення біологічних загроз, які можуть становити ризик для здоров'я людини, тварин та рослин, а також для екосистем. Це поняття охоплює всі сфери, пов'язані з біологічною безпекою, включаючи заходи з профілактики захворювань, контроль за розповсюдженням хвороб, захист від біотероризму, регулювання біотехнологій та біологічних матеріалів [5].

На сьогодні основні загрози біобезпеці включають в себе широкий спектр ризиків, пов'язаних з можливістю виникнення та поширенням інфекційних хвороб, біотероризму, невідповідності стандартам безпеки у лабораторній діяльності, надмірному використанню антибіотиків та збільшенню ризику з'явлення антибіотикорезистентності, порушення екологічної рівноваги і генетичної маніпуляції, зокрема, генетично модифікованих організмів [3].

З огляду на зростаючі загрози, пов'язані зі збільшенням кількості захворювань та поширенням нових інфекцій, державне регулювання біобезпеки стає все важливішим і вимагає ефективної політики.

Вітчизняний дослідник М. Колісник визначає державне регулювання біобезпеки як систему заходів, спрямованих на забезпечення безпеки населення від біологічних загроз та на зменшення ризиків виникнення та поширення захворювань у людей, тварин і рослин, а також забезпечення ефективного захисту території держави від біотероризму та інших біологічних загроз. Державне регулювання біобезпеки охоплює весь цикл життєдіяльності біологічних об'єктів - від дослідження та розробки нових біотехнологій до їх застосування в промисловості та військовій сфері [1].

Закон України «Про державне регулювання у сфері біотехнологій» виділяє наступні завдання державного регулювання біобезпеки:

- розробку та впровадження нормативно-правових актів у сфері біобезпеки;
- забезпечення контролю за виконанням законодавства про біобезпеку;
- визначення та оцінка ризиків для життя та здоров'я населення, тваринного та рослинного світу внаслідок використання біотехнологій та біологічних матеріалів;
- розробку та впровадження системи моніторингу за безпекою біологічних матеріалів;
- забезпечення координації дій між відповідними органами влади щодо захисту національних інтересів в галузі біобезпеки [2].

Інструменти державного регулювання біобезпеки включають різноманітні законодавчі та нормативні акти, національні та міжнародні конвенції, програми та стратегії з біобезпеки, системи моніторингу та контролю, а також різні заходи з профілактики та ліквідації загроз.

Наприклад, українське законодавство з біобезпеки включає такі закони як «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про захист рослин», «Про біобезпеку при роботі з генетично модифікованими організмами», а також різні нормативні акти та інструкції щодо захисту населення від біологічних загроз.

Державне регулювання біобезпеки також здійснюється за допомогою національних та міжнародних програм та стратегій, таких як «Національна стратегія з біобезпеки в Україні на період до 2025 року», «Стратегія біологічної безпеки Європейського Союзу», «Програма з біобезпеки та захисту здоров'я в США».

Крім того, існують різні системи моніторингу та контролю, такі як система раннього попередження та реагування на епідемії, система контролю якості продуктів харчування, система моніторингу за станом довкілля та інші.

У підсумку, можна сказати, що державна політика регулювання біобезпеки є дуже важливою і необхідною для забезпечення безпеки нації від можливих біологічних загроз. Для цього варто використовувати комплексний підхід, який включає в себе регулювання законодавства, контроль за дотриманням норм та вимог, систему сертифікації та ліцензування діяльності, що стосується біобезпеки, а також залучення наукових досліджень у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Державне регулювання біобезпеки в Україні: стан, проблеми та перспективи / М. В. Колісник та ін. Науковий вісник НУБіП України. 2018. Т. 274. С. 1–10.
2. Закон України «Про державне регулювання у сфері біотехнологій» від 21.03.2019 № 2673-VIII.
3. Закон України «Про біобезпеку» від 14.06.2018 № 2496-VIII.» Верховна Рада України.
4. Кравченко І. І., Мельник О. І. (2021). Державне регулювання біобезпеки: сутність, напрями та інструменти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, (43), 83-88.
5. World Health Organization (WHO). (2005). Infection prevention and control of epidemic- and pandemic-prone acute respiratory infections in health care. Retrieved from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/69707/WHO_CDS_EPR_2007.6_eng.pdf.

Христина Хомик, аспірантка, 3 курс, спеціальність «Національна безпека» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Khrystyna Khomyk, 3d year postgraduate student, majoring in «National Security», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4833-5806>

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцентка кафедри глобальної і національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

THE IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE DEVELOPMENT OF NATIONAL PARLIAMENTARISM

European integration became a significant factor in the development of national parliamentarism. Ukraine's desire to join the European Union (EU) prompted the harmonization of its legislation with EU standards. This process led to the adoption of numerous laws in areas such as the fight against corruption, decentralization, and judicial reform. The commitment of the Ukrainian parliament to European integration contributed to closer cooperation with Western partners, attracting financial and technical assistance to support the reform forces of Ukraine. This integration also contributed to the strengthening of democratic institutions and the right of supremacy, increasing the overall effectiveness of the Ukrainian parliament.

Keywords: *European integration, parliamentarism, reforms in Ukraine.*

Вступ. Важливим фактором розвитку вітчизняного парламентаризму є європейська інтеграція. Прагнення України приєднатися до Європейського Союзу (ЄС) спонукало до гармонізації її законодавства зі стандартами ЄС. Цей процес призвів до прийняття численних законів і реформ у таких сферах, як боротьба з корупцією, децентралізація та судова реформа. Прихильність українського парламенту до європейської інтеграції сприяла тіснішій співпраці із західними партнерами, залученню фінансової та технічної допомоги для підтримки реформаторських зусиль України. Ця інтеграція також сприяла зміцненню демократичних інститутів і верховенства права, підвищуючи загальну ефективність українського парламенту.

Мета: проаналізувати вплив європейської інтеграції на розвиток вітчизняного парламентаризму та її наслідки.

Результати і обговорення. Наслідки європейської інтеграції України можна розділити на такі категорії – політичні, законодавчі інституційні.

1. Політичні наслідки:

У міру наближення України до європейської інтеграції її політичні партії та парламентарі все більше узгоджують свою політику зі стандартами ЄС. Це включає підвищення ролі демократичних принципів, верховенства права та норм прав людини, що спрямоване в свою чергу на усталення більш прозорого та підзвітного політичного ландшафту. Процес європейської інтеграції мав наслідком зміни на політичному полі: партії були змушені змінити позиціонування на основі свого ставлення до інтеграції. Проєвропейські партії здобули популярність, в той час як партії, які виступали проти - зіштовхнулися з труднощами щодо своєї актуальності [1].

Прагнення до європейської інтеграції забезпечило спільну мету для різних політичних фракцій, сприяючи співпраці та досягненню консенсусу серед парламентарів. Відтак, цей чинник сприяв посиленню політичної стабільності в Україні.

2. Законодавчі наслідки:

У рамках процесу європейської інтеграції український парламент працює над гармонізацією законодавства зі стандартами ЄС. Це передбачає прийняття нових законів і внесення змін до існуючих у таких сферах, як торгівля, енергетика, навколишнє середовище та правосуддя, серед іншого. Прикладом закону, прийнятого Україною в рамках процесу європейської інтеграції, є Закон «Про публічні закупівлі» (№ 922-VIII). Цей закон спрямований на гармонізацію системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС, запроваджуючи прозорість, конкуренцію та ефективність у

процесі закупівель. Закон запровадив електронну систему закупівель ProZorro, яка значно зменшила корупцію та підвищила ефективність державних витрат в Україні [3].

Європейська інтеграція призвела до збільшення уваги до ролі парламенту в нагляді за виконавчою владою, забезпечуючи відповідність дій уряду цілям і зобов'язанням інтеграції. Це мало наслідком вдосконалення системи стримувань і противаг. Для ефективного впровадження необхідних реформ український парламент мав посилити спроможність щодо досліджень, аналізу та формування політики. Наслідком стало створення спеціалізованих комітетів, забезпечення навчання та ресурсів для парламентаріїв і управлінських кадрів.

3. Інституційні наслідки:

Процес європейської інтеграції сприяв загальному зміцненню демократичних інститутів в Україні, включно з парламентом. Завдяки прийняттю стандартів ЄС політична система України стала більш прозорою, підзвітною та сприйнятливою до потреб громадян. Прикладом інституційного наслідку є створення Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). Відтоді ця незалежна інституція розслідує численні справи про корупцію, демонструючи відданість України прозорості та підзвітності відповідно до європейських стандартів [2].

У міру поглиблення процесів європейської інтеграції України, Верховна Рада посилила співпрацю з міжнародними партнерами, включаючи країни-члени ЄС. Це призвело до обміну найкращим досвідом, ініціатив з розбудови потенціалу та розробки спільних проектів [1].

Підсумовуючи, демонструючи свою відданість демократичним принципам і верховенству права, Україна завоювала довіру та підтримку своїх євроатлантичних партнерів. Європейська інтеграція мала значні наслідки для парламентської системи України, включаючи її політичну реорганізацію, гармонізацію законодавства та зміцнення демократичних інститутів. Ці зміни сприяють створенню більш прозорого, підзвітного та ефективного політичного ландшафту в країні, зміцнюючи політичну рівновагу та довіру до України як надійного партнера на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Європейська Комісія (2023). «Бути разом з народом України». Отримано з: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-ukraine-standing-together_en
2. Центр Разумкова (2018). «Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян». Отримано з: <https://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-spodivannia-hromadian>
3. GIZ (без року публікації). «Посібник із законодавства України у сфері європейської інтеграції». Отримано з: https://www.giz.de/en/downloads_els/Handbook_by_Alla_Dzhun_UKR.pdf

Геннадій Шаповалов, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hennadii Shapovalov, postgraduate student of the Department of Global and National Security, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8979-0648>

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

IMPROVEMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE SPHERE OF INTERNATIONAL MILITARY COOPERATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF A FULL-SCALE WAR WITH THE RUSSIAN FEDERATION

The author proposed the following recommendations for improving the public-private partnership in the field of international military cooperation of Ukraine in the conditions of a full-scale war with the Russian Federation:

develop a strategy for the development of public-private partnership in the field of international military cooperation;

promote openness and transparency in relations between state and non-state actors in the field of international military cooperation;

create conditions for more active use of public-private partnership mechanisms to increase the competitiveness of private companies;

ensure the appropriate level of protection of confidential information and intellectual property in the process of public-private partnership in the field of international military cooperation;

improve the effectiveness of communication between state and non-state entities, including using modern means of communication and information technologies;

attract domestic manufacturers and suppliers to the public-private partnership, which will contribute to the development of the defense-industrial complex of Ukraine.

Keywords: *public-private partnership, international military cooperation, full-scale war with the Russian Federation.*

Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» [1] та і з врахуванням реалій сьогодення можна констатувати, що державно-приватне партнерство (далі – ДПП) є важливим інструментом для здійснення міжнародного військового співробітництва. Участь недержавних компаній дозволяє об'єднати ресурси та знання різних сторін, що дає змогу досягти кращих результатів та ефективніше вирішувати завдання у сферах безпеки і оборони України. Водночас важливо забезпечити належний рівень контролю за діяльністю приватних компаній у військовій сфері з метою дотримання вимог міжнародного та національного законодавства. Важливо також розробити ефективні механізми співпраці між державними та недержавними суб'єктами у військовій сфері. Хоча умови війни можуть суттєво ускладнювати реалізацію ДПП, цей інструмент є ефективним у забезпеченні ЗС України та відновленні української інфраструктури.

Крім того, співпраця з недержавними суб'єктами може допомогти у задоволенні потреб України в озброєнні та військовій техніці та електронному забезпеченні, що особливо актуально в умовах широкомасштабної війни з РФ. Недержавні суб'єкти можуть надати доступ до новітніх технологій та експертизи, що може суттєво покращити військові спроможності України та допомогти уникнути великої кількості жертв серед військовослужбовців та цивільного населення. Таким чином, значущість співпраці між державними та недержавними партнерами в процесі здійснення міжнародного військового співробітництва України в умовах війни з РФ полягає у забезпеченні ефективності різних аспектів співробітництва, розвитку оборонно-промислового комплексу України та зміцненні позицій держави на міжнародному ринку військової техніки та послуг, а також у досягненні перемоги у війні з РФ.

Важливо також зазначити, що взаємодія між державними та недержавними суб'єктами у процесі здійснення міжнародного військового співробітництва України має здійснюватися

відповідно до законодавства та на засадах взаємної вигоди і взаємної відповідальності. Недержавні суб'єкти повинні мати можливість працювати в умовах конкуренції та рівних можливостей, а державні органи – забезпечувати правову та організаційну підтримку реалізації такої співпраці.

Стратегія воєнної безпеки України визначає такі завдання щодо реалізації державної політики у воєнній, оборонній та військовій сферах на короткострокову перспективу: використання можливостей ДПП та військово-технічного співробітництва для вітчизняних та спільних розробок, виробництва та оснащення сил оборони сучасним озброєнням, військовою та спеціальною технікою, забезпечення озброєнням, у тому числі безпілотним та роботизованим, здійснення довгострокових інвестицій у розвиток військової техніки та військового будівництва [2].

Виходячи з вищезазначеного, можна запропонувати наступні рекомендації щодо вдосконалення державно-приватного партнерства у сфері міжнародного військового співробітництва України в умовах повномасштабної війни з РФ: розробити стратегію розвитку державно-приватного партнерства у сфері міжнародного військового співробітництва; сприяти відкритості та прозорості у відносинах між державними та недержавними суб'єктами у сфері міжнародного військового співробітництва; створити умови для більш активного використання механізмів державно-приватного партнерства для підвищення конкурентоспроможності приватних компаній; забезпечити належний рівень захисту конфіденційної інформації та інтелектуальної власності в процесі здійснення державно-приватного партнерства у сфері міжнародного військового співробітництва; удосконалити ефективність комунікації між державними та недержавними суб'єктами, в тому числі з використанням сучасних засобів зв'язку та інформаційних технологій; залучати до державно-приватного партнерства вітчизняних виробників та постачальників, що сприятиме розвитку оборонно-промислового комплексу України.

Однак, важливо пам'ятати про можливі ризики, пов'язані зі співпрацею з недержавними суб'єктами. Наприклад, можливість некомпетентної роботи з розробками озброєння та військової техніки, порушення правил технічної безпеки, а також зловживання задля досягнення власних цілей. Тому, успішна взаємодія між державними та недержавними суб'єктами вимагає ретельної підготовки, використання національних стандартів та правил безпеки, а також створення ефективних механізмів контролю та взаємодії між сторонами.

Отже, недержавні суб'єкти можуть бути важливими партнерами в зміцненні військової співпраці України з іншими країнами та міжнародними організаціями, і їхній внесок у цей процес необхідно враховувати. Однак ДПП також може мати свої ризики та виклики, такі як проблеми з бюджетним фінансуванням, забезпеченням конфіденційності даних та зменшенням контролю держави над військовими проектами.

Список використаних джерел

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 19.03.2023).

2. Про Стратегію воєнної безпеки України: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. Дата оновлення: 25.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 19.03.2023).

Кирило Бодюл, студент ОП «Парламентаризм і парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyrylo Bodiul, Student of the educational program «Parliamentarism and parliamentary activity» Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н., професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

FEATURES OF BUSINESS SUPPORT BY STATE AUTHORITIES DURING WAR

Today, the Ukrainian economy has experienced an unprecedented upheaval in its history. The full-scale military aggression of the occupying state hit all the links of the economic system of our country. The production of the main types of products, especially those that form the basis of Ukraine's export potential, is declining. Under such conditions, it is important to support Ukraine's economy at an appropriate level and, in the near future, to achieve pre-war economic indicators of development. The government, on the instructions of the President of Ukraine, launched a new economic strategy for functioning under martial law to help our economy survive and become the basis of post-war recovery. The Ukrainian economy and business are gradually recovering after an almost complete standstill in the first days of the enemy attacks.

Preservation and maintenance of the economic potential of Ukraine in the conditions of martial law occurs at the expense of new tax changes, which allows to ensure financial stability and business support.

Keywords: *economy, government, business, tax burden, market infrastructure.*

Сьогодні українська економіка пережила безпрецедентне за всю історію потрясіння. Повномасштабна військова агресія держави-окупанта вдарила по всіх ланках економічної системи нашої держави. Виробництво основних видів продукції, особливо тих, що складають основу експортного потенціалу України, скорочується. Крім того, порти закриті, руйнується регіональна транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура. Через відтік кадрів за кордон і часткове переселення в західну частину держави сотні тисяч і навіть мільйони людей тимчасово витісняються з активного економічного життя. Важливим за таких умов є підтримка економіки України на належному рівні та у найближчій перспективі досягнення довоєнних економічних показників розвитку.

Коли почалася війна Національний банк України та Уряд вжили вимушених, але точних і своєчасних кроків. Тобто змінили курс гривні, ввели перелік важливих імпортних товарів, узгодили великий обсяг торгівлі іноземною валютою та параметри операцій національних банків з державними облігаціями. За час війни в Україні було прийнято низку рішень щодо податкової реформи, які мали на меті підтримати українську економіку, забезпечити фінансову стабільність, дозволити бізнесу працювати, а людям працювати до тих пір, поки це дозволяє безпека.

Уряд терміново запровадив низку ключових регуляторних новацій, покликаних зменшити фінансове навантаження на бізнес та стимулювати розвиток малого підприємництва. Зокрема,

на третю групу спрощених систем оподаткування змогли перейти платники податків з обсягом продажів до 10 млрд. грн. і необмеженою кількістю працівників. Платники за новими «спрощеними» правилами замість податку на прибуток та ПДВ зобов'язані сплачувати 2% податку із доходу. Розширено перелік операцій, за якими платники єдиного податку третьої групи звільнюються від оподаткування ПДВ. Якщо платники податків не мають відповідної можливості, термін, протягом якого вони не можуть виконати свої податкові зобов'язання без застосування санкцій, продовжується [1]. Окреслені заходи економічної лібералізації свідчать про чітке усвідомлення Урядом прямого зв'язку між ступенем економічної свободи та темпами економічного розвитку. Шкода, що це сприйняття не стало основою для впровадження відповідних реформ, принаймні з 2019 року. Крім того, слід зазначити та підкреслити, що започатковані зміни мають не лише продовжуватися, а й посилюватися після війни. Інакше це неминуче призведе до ринкової монополії, корупції, високої енергоємності виробництва, переваги сировинної галузі, низької якості соціального капіталу, неадекватних інвестицій.

Доцільно зауважити, що Уряд за дорученням Президента України розпочав нову економічну стратегію функціонування в умовах воєнного стану, щоб допомогти нашій економіці вижити і стати основою післявоєнного відновлення. Всього діє вісім програм, спрямованих на створення робочих місць шляхом підтримки бізнесу, державних закупівель, будівництва, кредитування та працевлаштування безробітних. Це також безповоротна допомога малому та середньому бізнесу, підтримка українських виробників, будівництво нової інфраструктури. На даний час є інформація про наступні програми безповоротної грантової підтримки малого бізнесу [3]:

1. Програма мікрогрантів на створення власного бізнесу. Згідно цієї програми держава надає безповоротне фінансування для створення тисяч нових мікропідприємств. Заявка подається через додаток «Дію» у формі бізнес-плану, перевіреного незалежним оцінювачем-підприємцем. Крім того, у цьому проекті можливе використання пільгових кредитів у діапазоні «5-7-9». Очікується, що програма грантів створить десятки тисяч робочих місць.

2. Програма безповоротних грантів на розвиток переробних підприємств. Зокрема, йдеться про деревообробку, виробництво меблів, одягу та аксесуарів, будівельних матеріалів, переробку сільськогосподарської продукції тощо. Держава видає субсидії, які можна використати на придбання техніки.

3. Програма в агросекторі – стосується часткової компенсації тепличних витрат. Безповоротний грант на типовий проект модульної теплиці площею 2 га. Тут обов'язкове співфінансування між державою та бізнесом. Як і у попередніх двох програмах, заявка буде подаватися через додаток «Дію» та працюватиме з банком.

4. Програма грантів на висадку нових фруктових і ягідних садів. Та сама схема державного та корпоративного співфінансування. Перше очікування від проекту – висадити новий сад на площі до 10 тис. га.

5. Програма ІТ. Правовою системою «Дія. City» вже користуються понад 200 компаній. Водночас держава найбільше зацікавлена у створенні українського стартапу і готова інвестувати в нього гроші. Сьогодні Уряд закликає міжнародних партнерів, інвесторів, громадські інституції, представників бізнесу і громадян до фінансової допомоги Україні. Це сприятиме відновленню стабільності української економіки, збереженню та підтриманню економічного потенціалу, а також підтримає українців в умовах війни з державою-окупантом.

Українська економіка та бізнес поступово відновлюються після майже повної зупинки в перші дні ворожих атак. Збереження та підтримання економічного потенціалу України в умовах воєнного стану відбувається за рахунок нових податкових змін, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність та підтримку бізнесу.

Отож, задля стабілізації та зростання економіки в умовах війни та післявоєнного відновлення надано та систематизовано ряд дій та інструментів для покращення бізнес-клімату в Україні.

Зрозуміло, що більшість як економічних, так і організаційних заходів потребує істотних обсягів фінансування, які на регіональному та місцевому рівнях в Україні є значно обмеженими. Разом з тим, закономірно стверджувати, що відшукати ці ресурси можливо. Для цього необхідна політична воля чиновників та більш раціональне використання бюджетних коштів [2].

Отож, повномасштабна війна обумовила нові виклики, ризики й загрози для українського бізнесу. Відповідно, держава у своїй політиці стимулювання розвитку підприємства повинна враховувати такі аспекти, як страхування, збереження матеріально-технічної та техніко-технологічної бази підприємств, допомога в залученні дешевих довгострокових кредитів у відбудову, збереження

та модернізацію виробничих потужностей, покращення системи забезпеченості підприємств обіговим капіталом, збереження людського та зокрема трудового і інтелектуально-кадрового капіталу вітчизняних суб'єктів підприємництва.

Список використаних джерел

1. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytetyzavdannya>.

2. Фінансово-економічна політика за воєнного часу. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/finansovoekonomichna-politika-za-vojennoho-chasu.html>.

3. Промова Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала на засіданні Уряду. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vykorystannia-koshtiv-peredbachenykh-u-derzhavnomu-biudzheti-dlia-nadannia-hrantiv-dlia-stvorennia-abo-rozvytku-biznesu-i040223-98>

4. Перелік нормативних документів, аналітичних статей, рекомендацій, роз'яснень, які стосуються бізнесу країни у стані війни. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/11677_bznes-pd-chas-vyni-dopovnyutsya

Єлизавета Венгер-Рущенко, аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yelyzaveta V enher-Rushchenko, postgraduate student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7386-8685>

Науковий керівник: **В'ячеслав Кириленко**, к.філос.н., доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

MECHANISMS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE CULTURAL SPHERE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The author investigated the main ways to increase the competitiveness of Ukrainian culture in the context of globalization. Namely, the development of innovation, technology and tourism in the cultural sphere to achieve the proper level of the country. The article outlines the growing role of the sphere of cultural and creative industries in the national innovation process due to the development of technological processes and improvement of welfare. It is concluded that culture and cultural industries are an important factor in the economic development and well-being of the country, which allows to remain competitive in the context of globalization.

Keywords: culture sphere; Ukrainian culture; globalization; competitiveness.

Коли світ живе в другому тисячолітті, багато дослідників вивчають поняття сучасної глобалізації, її сучасну феноменологію, роль в суспільному розвитку та соціальні ефекти впливу на соціальні спільноти (як позитивні, так і негативні ефекти) та межі між об'єктивною та суб'єктивною складовими такого процесу. Процеси глобалізації неминучі в сучасному світі, адже це рушій усіх сфер суспільного життя, що знаменує появу нових основних тенденцій, за якими світ розвиватиметься в найближчі десятиліття, тому важливо, щоб кожна країна світу, незалежно від рівня розвитку, віднайшла можливість для інтеграції в глобальний простір, або ж вона ризикує потрапити в ситуацію глобальної ізоляції, що своєю чергою призведе до політичної, культурної та економічної деградації [1].

Ці наслідки все більше відчувають більшість країн, зокрема й Україна, яка цілком усвідомлено, активно та цілеспрямовано рухається до консолідації з світовою економікою. Українська культура також зазнає впливу, з одного боку, використовуючи новітні глобальні технології, а з іншого, пропонуючи світові нашу культурну та національну унікальність.

Рівень технологічного розвитку суспільства вважається найважливішим фактором прискорення процесу глобалізації. Саме розвиток технологій і становлення відкритого доступу до різного роду інформації розпочав розвиток культурної глобалізації, а саме процес консолідації різних національних культур в єдину світову культуру на основі розвитку засобів транспорту, економічних зв'язків і засобів комунікації [2].

Завдяки розвитку процесів інноваційності культурні продукти отримують широку доступність у світовому вимірі, але, як правило, це вплив країн-лідерів, що пропонують свої культурні стандарти менш розвиненим країнам [4]. Це відбувалось шляхом розвитку державних і приватних медіахолдингів, міжнародних зв'язків і політичної культури, що впливають на економічні та технологічні процеси глобалізації. Сфера культурних і креативних індустрій, відіграє важливу роль у національному інноваційному процесі внаслідок поширення новітніх концепцій, навичок; розвитку технологічного процесу та покращення якості добробуту. Таким чином креативні індустрії допомагають впроваджувати нові ідеї та технології в інші сектори, підвищуючи їх продуктивність і конкурентоспроможність [3].

Глобалізаційні процеси також призвели до стрімкого розвитку культурного туризму, який сприяє процесу розуміння культурних традицій та культурної спадщини країн і регіонів, змінюючи культурне протистояння на діалог, сприяючи захисту культурної спадщини та створюючи нові

можливості для спілкування між представники різних культур. Культурний туризм не лише представляє національну культуру світовій спільноті, але й формує національну ідентичність країни. Для України, державна політика якої в гуманітарній сфері спрямована на консолідацію та розвиток української нації, формування історико-традиційної та культурної свідомості, пропонується аспект культурного туризму, який має важливе суспільно-політичне значення. Актуалізовані через культурний туризм знання про історико-культурні досягнення країни забезпечують інтуїтивне розуміння місця та ролі власної історії в сучасному світі [5].

Культура та культурні індустрії є важливим чинником економічного розвитку та добробуту країни, що дозволяє залишатися цій сфері конкурентоспроможною в умовах глобалізації. Економічні ефекти культурної індустрії варіюються від внеску в економіку, зайнятість населення, добробут, експорт та імпорт товарів та послуг, продуктивність, підприємництво до розвитку людського капіталу та інвестиційна привабливість [3]. У високорозвинених країнах культура відіграє важливу роль у формуванні сильних сторін держави. Для підвищення конкурентоздатності української культурної сфери треба звернути увагу на розвиток та збереження культурної спадщини, збільшення державного фінансування, посилення нормативно-правового забезпечення, залучення інвестицій у розвиток якісного національного культурного продукту.

Список використаних джерел

1. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html>.
2. Данильян О. Г., Дзьобань, О. П. Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. URL: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.33.109668>
3. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь. Київ : ФОП Лопатіна О.О., 2019. — 112 с.
4. Культурна глобалізація на сучасному етапі: ключові тенденції / А. А. Фабрика. Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. 2015. № 2. С. 130–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2015_2_34
5. Культурний туризм як чинник соціально-економічного розвитку територій / А. Парфіненко. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Вип. 43(1). С. 233–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2013_43%281%29_32

Анна-Вікторія Воронцова, 2 курс, Публічне управління та адміністрування Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna-Viktoriia Vorontsova, 2nd year, Public management and administration Educational and scientific institute of public administration and civil service

Науковий керівник: **Андрій Миколюк**, к.держ.упр., доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОПАГАНДА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ І ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

PROPAGANDA AS A COMPONENT OF INFORMATION POLICY I THREAT TO NATIONAL SECURITY

Emphasis on the issue of public administration as a guarantee of information security, failure to ensure which led to a military threat from Russia is emphasized. Propaganda as a technology for introducing a «hybrid war» is defined. Propaganda is a weapon of mass destruction, as it affects the consciousness of the population and shapes public attitude. The methods of «black» propaganda work at the level of deep psychological mechanisms and the consequences of its influence cannot be overcome by logical arguments.

Keywords: propaganda, national security, information and civil society.

На новітньому етапі суспільного розвитку формується інформаційне суспільство шляхом появи й розвитку засобів масової інформації та інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують альтернативні джерела інформації; надання відповідних освітніх послуг і працевлаштування значної кількості людей у сферах, пов'язаних зі створенням і впровадженням інформаційних ресурсів, цифрових технологій тощо. Водночас, таке суспільство є більш вразливим до різних маніпуляцій та є жертвою інформаційних війн. В Україні побудова громадянського й інформаційного суспільств тривалий час відбувалась в умовах протистояння ідеологій двох політичних режимів: демократичного (європейсько-американського бачення) та тоталітарного (російсько-радянського бачення), що позначилось на формуванні й реалізації державної інформаційної політики, зокрема за допомогою методів пропаганди, та визначенні пріоритетів національної безпеки. Так, до 2014 року політичні діячі активно нав'язували українському суспільству позицію розколу за національною, територіальною, мовною, релігійною й іншими ознаками, що призвело до майданів, анексії Криму та війни на сході, а позиція консолідації (згуртованості, об'єднання) стала на часі вже після згаданих подій [1].

Аналіз особливостей розвитку інформаційного і громадянського суспільств в умовах демократичного та тоталітарного політичного режимів, дає можливість з'ясувати значущість пропаганди на процеси, які відбуваються у суспільстві. Пропаганда як засіб взаємодії влади з населенням, також є предметом вивчення, в результаті котрого має бути запропоновано напрями здійснення соціально-психологічної консолідації громадян України задля гарантування національної безпеки в повоєнний період.

Сьогодні будь-яка держава завдяки інформаційним технологіям може «розширяти взаємодію між людьми, розповсюджувати масову інформацію, інтелектуалізувати праці, розвивати освіту, науку, охорону здоров'я, культуру» тощо [2], «реалізувати власні інтереси без застосування воєнної сили, послабити чи завдати значної шкоди безпеці конкурентної держави, яка не має дієвої системи захисту від негативних інформаційних впливів» [3], загрожувати інформаційним ресурсам та інфраструктурі іншої країни, впливати на суспільну свідомість і нав'язувати власну систему цінностей, інтересів і державно-управлінських рішень у важливих сферах життєдіяльності та подальшого розвитку [4]. Тому важливим державно-управлінським питанням є гарантування інформаційної безпеки, що «передбачає захист національних інтересів держави, суспільства й особистості, мінімізувати шкоду внаслідок використання неповної, несвоєчасної або недостовірної інформації чи негативного інформаційного впливу за допомогою інформаційних технологій, а також «може сприяти досягненню успіху при вирішенні завдань у політичній, військовій, економічній, соціальній та інших сферах діяльності, розв'язанню внутрішньо- і зовнішньополітичних і військових конфліктів» [5].

Незважаючи на те, що Україна у воєнному конфлікті з Росією перебуває з 2014 року, складовою якого є введення «гібридної війни» з використанням різних інформаційно-комунікаційних технологій, і наявні втрати людей, територій, інформаційного простору, економічних активів тощо, однак «феномен національної безпеки» в державі не був до кінця усвідомлений, що й призвело до ще більших людських і матеріальних втрат у повномасштабній війні у 2022 році, сьогодні.

Так, пропаганда є зброєю масового ураження, оскільки впливає на свідомість населення і формує суспільне ставлення. У повоєнний період, на наш погляд, питання гарантування національної, зокрема інформаційної, безпеки, має стати головним пріоритетом при формуванні державної інформаційної політики, а також при налагодженні комунікації із населенням, у першу чергу територій, які з 2014 року перебували під окупацією Росії. І тут багато уваги потрібно приділити соціально-психологічній складовій консолідації громадян України на всіх рівнях. Починаючи з дитячих садочків і шкіл, запровадження в обов'язковому порядку національно-патріотичного виховання та проведення культурно-просвітницьких заходів із відвідуванням історичних, культурних і природних пам'яток, музеїв, театрів, тематичних виставок, що сприятиме згуртованості дітей та молоді, а також зміні в суспільстві ставлення до української мови й культури, розуміння історичних і сучасних подій, виховає повагу й бережливе ставлення до всього вітчизняного. У засобах масової інформації більше уваги приділяти не політичним шоу, а реальним позитивним досягненням України й українців (шляхом застосування «білої», конструктивної пропаганди) в економіці та міжнародних відносинах, культурним надбанням в сфері музики, спорту, видавництва, кінематографії та інших, популяризуванню українського продукту на вітчизняному і світовому ринках. Єдина умова, інформація має бути правдивою, без «ідеологізації».

Список використаних джерел

1. Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Інформаційна безпека. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 11. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.11.36
2. Гаврильців М. Т. Інформаційна безпека держави в системі національної безпеки України. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 2. С. 200–203. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/52>
3. Кононенко В. В., Лапшин С. А. Громадянське суспільство та держава: співвідношення в публічному управлінні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 8. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.8.1
4. Самбор М. Право на свободу мирних зібрань у громадянському суспільстві: цінність та функція. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. № 4(92). С. 38–53. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.92.38-53>
5. Смолянюк В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. Політичні дослідження. 2021. № 1. С. 163–186. DOI: 10.53317/2786-4774-2021-1-10

Євгеній Грищенко, аспірант кафедри публічного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhenii Hryshchenko, postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Анжеліка Крусян**, д.ю.н., професорка, професорка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІСНУЮЧІ ФОРМИ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ

TRENDS AND EXISTING FORMS OF CORRUPTION IN THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE DURING THE EFFECT OF MARTIAL LAW: A SCIENTIFIC AND PRACTICAL ANALYSIS

The full-scale invasion of the Russian Federation caused a number of new challenges not only for the defense and national security forces, but also for the sphere of public administration in Ukraine. The introduced martial law required the immediate adaptation of all bodies of state power and local self-government to new tasks, primarily to ensure the defense capability and security of the state, but not all subjects of power were able to adapt to the new realities.

After more than a year of full-scale hostilities on the territory of Ukraine, it can be observed that such a social phenomenon as corruption has not disappeared from the sphere of public administration. The most annoying fact is that corruption has not disappeared from those spheres, which taking into account the tasks set before them, should ensure effective defense capability and national security of the state, exclusively due to the limits and in the manner provided by the Constitution and laws of Ukraine.

One of the biggest problems is the defense procurement system in Ukraine.

Keywords: corruption, martial law, defense procurement, post-war reconstruction.

Повномасштабне вторгнення російської федерації спричинило низку нових викликів не лише для сил оборони та національної безпеки, а для і сфери публічного управління в Україні. Введений воєнний стан вимагав негайної адаптації усіх органів державної влади та місцевого самоврядування під нові задачі, насамперед щодо забезпечення обороноздатності та безпеки держави, проте не всі суб'єкти владних повноважень змогли адаптуватись під нові реалії.

Після понад року ведення повномасштабних бойових дій на території України можна прослідкувати, що таке соціальне явище як корупція так нікуди і не зникло зі сфери публічного управління. Найганебнішим є те, що корупція не зникла із тих сфер, які з урахуванням поставлених перед ними завдань, мають забезпечувати ефективну обороноздатність та національну безпеку держави, виключно у межах та у спосіб, передбачений Конституцією та законами України.

Так, у засобах масової інформації з'явилися відомості щодо сумнівних закупівель у Міністерстві оборони України. Проаналізувавши суть питання, можна прийти до наступного.

Діяльність Міністерства оборони щодо закупівлі товарів та послуг регулюється, серед інших, двома основними нормативно-правовими актами, зокрема: Законом України «Про оборонні закупівлі» та Законом України «Про публічні закупівлі». [3] Відповідно до статті 16 Закону України «Про оборонні закупівлі» одним із способів придбання державними замовниками товарів, робіт і послуг може здійснюватися шляхом застосування закритих закупівель. [3] Відповідно до зазначеної процедури закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що становить державну таємницю, здійснюється за закритими закупівлями відповідно до цього Закону з урахуванням положень закону, що регулює питання захисту державної таємниці. Таким чином, зазначений процес є закритим та фактично означає допуск лише окремо визначених осіб.

На практиці це відбувається наступним чином. Замовник товарів, робіт і послуг оборонного призначення фактично розробляє технічні завдання та специфікації під конкретних виробників та постачальників або за попередньою змовою із ними, що фактично наперед визначає переможця. Це типова корупційна практика. Механізм контролю за цим відсутній. Відстежити наявність злочинної

змови можливо лише під час документування злочинних дій службових осіб у рамках кримінальних проваджень.

Поряд з цим існує інший механізм, коли замовник визначає не конкретні, розпливчасті технічні завдання та специфікації, що породжує пропозицію постачальниками товарів низької якості, оскільки вони намагаються виграти тендери будь-якою ціною та дають можливість учасникам пропонувати продукцію, яка не відповідає реальним потребам замовника та створює складнощі щодо перевірки цих пропозицій на відповідність визначеним вимогам, але формально буде дотриманий принцип найбільш економічно доцільної цінової пропозиції.

З урахуванням викладеного, можна зробити ряд висновків, щодо причин та передумов, що сприяють наявності корупційних ризиків під час здійснення процедури закупівлі товарів, робіт та послуг у сфері оборонних замовлень.

По-перше, має бути чітко передбачене коло функціональних обов'язків службових осіб, які причетні до проведення процедури закупівель у сфері оборонних замовлень. Розпливчастий функціонал, масове колективне прийняття рішень, що затверджено законодавчо, породжує повну безвідповідальність та постійне перекладання відповідальності з одних осіб на інших.

По-друге, має бути чітко налагоджений механізм контролю та нагляду за прийняттям рішень суб'єктів владних повноважень щодо кваліфікаційних критеріїв допуску та участі суб'єктів господарювання у процедурах закупівлі у сфері оборонних замовлень (наявність чітких вимог до засновників та учасників суб'єкта господарювання, чіткі критерії походження товару та ділової репутації контрагентів, наявність позитивного досвіду виконання аналогічних замовлень, чітка та прозора політика ціноутворення).

Антикорупційна система України і в мирний час була не надто ефективна, а під час дії воєнного стану всі зусилля правоохоронних органів кинуті на документування та розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, що спричинені діями агресора, а часу на роздуми та зволікання немає.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>;
2. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 р. № 808-IX. Дата оновлення: 10.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>;
3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>;
4. Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 № 1275. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-osoblivostej-zdijsnennya-oboro-a1275>.

Анна Кузьменко, студентка 4-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Kuzmenko, 4th year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доцентка, професорка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

ECONOMIC RECOVERY AFTER ARMED CONFLICTS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article is devoted to the analysis of the experience of economic reconstruction after armed conflicts. The war will soon end with our victory. Unfortunately, after the end of the war, Ukraine will face serious economic challenges, catastrophic losses, which will lead to the restructuring of the economy from the war rails to a new economic system adapted to environment. The war in Ukraine has stimulated a wide-ranging debate about the best approaches to supporting reconstruction. It is important to analyze the experiences and lessons that can be learned from past episodes of post-war reconstruction.

Keywords: armed conflict, reconstruction, economy, economic recovery, weapons.

Збройні конфлікти можуть бути складними та багатовимірними, з багатьма учасниками, які мають різні й нестабільні цілі. Збройний конфлікт супроводжується застосуванням збройної сили з боку двох або кількох державних чи недержавних організованих збройних угруповань. Відповідно до міжнародного права вони класифікуються залежно від того, відбуваються ці конфлікти між державами (міждержавний або міжнародний збройний конфлікт) чи між державою та одним чи кількома недержавними угрупованнями (внутрішній збройний конфлікт) [1, с.30].

Основними джерелами правового регулювання збройних конфліктів є Женевські конвенції (1949 р.) та додаткові протоколи до них (1977 р.), Гаазькі конвенції [2, с.178]. Зокрема, у статті 2 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949 р.) зазначається, що вона застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше державами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни [3]. Проте вперше поняття «збройний конфлікт» було сформульовано у п. 70 Рішення Апеляційної палати Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії у справі Душко Тадіча (2 жовтня 1995 р.): «збройний конфлікт існує щоразу, коли має місце застосування збройної сили між державами або тривале збройне насильство між державними органами влади та організованими збройними групами або між такими групами всередині держави» [4, с. 140].

Водночас, українське законодавство не містить окремого визначення поняття «збройний конфлікт», але у статті 1 Закону України «Про оборону України» міститься дефініція «збройна агресія», яка визначається як «застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України» [5].

Проте, незважаючи на певні відмінності визначеннях, їх негативні наслідки можуть дуже відрізнятися. Зокрема, за економічними наслідками типова війна призводить до падіння ВВП на душу населення на 9% порівняно з довоєнним рівнем, а найбільш руйнівні війни знижують рівень доходів від 40% до 70% [6]. При цьому шляхи економічного відновлення також надзвичайно відрізняються, навіть враховуючи варіації економічних збитків. Іноді, як у випадку з Італією після Другої світової війни, зростання значно прискорюється порівняно з довоєнною тенденцією [7, с. 79]. В інших випадках, зокрема у Єгипті в 1970-х роках, економіка повертається до зростання протягом кількох років після закінчення війни. Однак у багатьох інших випадках відновлення займає десятиліття. Наприклад, під час реконструкції Японії після Другої світової війни, яку часто називають прикладом успішної відбудови, країні знадобилося 23 роки. У деяких випадках дохід ніколи не повертається до рівня довоєнних тенденцій (наприклад, в Ірані після Ісламської революції та ірано-іракської війни 1980-х років). До того ж відновлення відбувається особливо повільно, коли воно переривається подальшими війнами (як у випадку відновлення Греції після Першої світової війни, яке було перервано Другою світовою війною та громадянською війною).

Дослідження показують, що відновлення з більшою ймовірністю відбувається: в економіках із вищим зростанням ВВП на душу населення та якіснішими демократичними інститутами до збройних конфліктів; після коротших збройних конфліктів; де падіння ВВП на душу населення під час збройного конфлікту є меншими; де після закінчення збройного конфлікту військові дії не повертаються [6, с.20].

Після тривалих або невирішених конфліктів і нестабільних врегулювань загроза повернення до конфлікту та триваючі проблеми з безпекою збільшують вартість реконструкції (як в Афганістані та Іраку).

Збиток, завданий інфраструктурі та іншим активам під час війни, може бути значним, еквівалентним дво- чи трикратному ВВП до конфлікту. В Україні економічна активність знизилася на 45% на початку війни, при цьому дослідження вказують, що 7,5% виробничих потужностей країни було втрачено [8].

Зовнішня допомога може відіграти важливу роль у підтримці реконструкції. Після Другої світової війни уряд США витратив 2% ВВП країни на план Маршалла (що сьогодні еквівалентно 450 мільярдам доларів), якому багато хто приписував підтримку повоєнного відновлення та технологічного розвитку європейських економік [9, с.28]. А після війни у Кувейті (1990-1991 рр.) завдяки широкому використанню іноземних підрядників потужність виробництва нафти та нафтопереробки перевищила довоєнний рівень до 1994 року [9, с. 29].

Зовнішня допомога може бути більш ефективною, якщо вона надається в критичні перші роки повоєнного періоду, коли власні ресурси країни-одержувача обмежені. Використання грантів, а не позик, дозволяє обмежити подальше збільшення державного боргу. Наприклад, гранти становили 90% виплат за Планом Маршалла [10].

Наразі відбуваються широкі дебати щодо економічних наслідків війни для України та того, як найкраще підтримати її відбудову. Тож незабаром Україна стане на довгий шлях великих змін і тут в нагоді стане досвід тих країн, які забезпечили економічний успіх після збройних конфліктів. Для України важливо проаналізувати зарубіжний досвід економічного відновлення та створити власну стратегію економічної відбудови, впровадження якої, на нашу думку, буде досить тривалим, але міжнародна підтримка дозволить пройти цей шлях розвитку значно швидше.

Список використаних джерел

1. Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека : Щорічник СІПРІ 2021. / Пер. з англ. ; Стокгольм. міжнар. ін-т дослідження миру ; Укр. центр екон. і політ. досліджень ім. О.Разумкова ; Редкол. укр. вид.: О.Мельник (керівник проекту) та ін. Київ : Заповіт, 2022. 724 с.
2. Топольницька М.І. Критерії визначення збройного конфлікту в міжнародних нормативно-правових актах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2017. Вип. 47. Т. 3. С. 177-180.
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Гнатівський М.М. Кваліфікація міжнародних збройних конфліктів у практиці міжнародних судових установ. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 65. С. 139-146.
5. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1933-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
6. Transition Report 2022-23. Business Unusual. EBRD. 2022. URL: <http://surl.li/ftgjl>
7. Іванов С.В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. Економіка України. 2019. № 1 (686). С. 75-89.
8. Blinov O., Djankov S. Assessment of damages to Ukraine's productive capacity. Centre for Economic Policy Research. 2022. URL: <http://surl.li/ftgjb>
9. Eichengreen B., Gorodnichenko A. Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. London, CEPR Press. 2022. P. 28-29. URL: <http://surl.li/ftgir>
10. Медведев Я. Повоєнне відновлення: чим Україні може бути корисний досвід Європи та Азії. Погляди. 21.05.2022. URL: <http://surl.li/ftgit>

Роман Линник, аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Roman Lynnyk, Ph.D student of the Parliamentarism Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Kyiv National University named by Taras Shevchenko

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, д.ю.н., доцентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

LEGAL ASPECTS OF REPRESENTATION IN THE ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN BAR UNDER THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW

During a state of war, the legal regime becomes complex and challenging for lawyers. Advocates are responsible for ensuring the high-quality defense of their clients' rights and freedoms. However, the work becomes even more challenging as citizens' rights and freedoms decrease. While lawyers have the right to practice during a state of war, they depend on military authorities and governmental structures. The legal aspects of representation during a state of war require defining the competence, rights, and obligations of lawyers in this period. The independence of the legal profession guarantees citizens' access to justice and protection in court proceedings, but a state of war can limit lawyers' professional duties and rights. The issue is that the state of war often violates human rights, including the right to defense, due to the concentration of power and control by governmental structures, which threatens the lawyers' work.

Keywords: умови правового режиму воєнного стану, представництво адвокатури, захист прав та свобод, незалежність адвокатури, органи влади.

Умови правового режиму воєнного стану є особливими та складними для роботи адвокатів. Адвокати, як представники громадян, повинні забезпечувати високу якість захисту прав та свобод клієнтів. Проте, в умовах воєнного стану, які характеризуються зменшенням прав та свобод громадян, ця робота стає ще більш складною. З одного боку, адвокати мають право на здійснення своєї діяльності в умовах воєнного стану, проте з іншого боку, вони залежать від рішень військових органів та владних структур.

Юридичні аспекти представництва в діяльності адвокатури України в умовах правового режиму воєнного стану потребують звернення до визначення компетенції, прав та обов'язків адвокатів у цей період. Незалежність адвокатури є основним принципом діяльності, що гарантує право громадян на вільний доступ до правосуддя та забезпечує їх захист у судових процедурах. Проте, умови воєнного стану можуть призвести до порушення цієї незалежності та обмеження прав адвокатів на здійснення своїх професійних обов'язків. Також, під час воєнного стану може збільшуватись кількість правопорушень, що потребує збільшення роботи адвокатів.

Проблема полягає в тому, що правовий режим воєнного стану часто стає причиною порушення прав людини та громадянина, включаючи право на захист. Це може бути спричинене не тільки збільшенням кількості правопорушень, але й тим, що владні структури зосереджують на собі більше влади та контролю в умовах кризи, що загрожує діяльності адвокатів.

Отже, розуміння та вирішення цих проблем можуть сприяти поліпшенню ситуації щодо захисту прав та свобод громадян в умовах воєнного стану, саме тому у рамках дослідження нами запропоновані наступні варіанти рішень проблем, що постали перед українською адвокатурою:

Розробити нові та модифікувати існуючі закони, які врегулюють правовий режим воєнного стану з урахуванням особливостей діяльності адвокатури.

Забезпечити захист прав і свобод громадян, які порушуються під час воєнного стану, шляхом залучення адвокатів до захисту їх інтересів.

Провести інформаційну кампанію серед громадян та адвокатської спільноти з питань прав та обов'язків адвокатів в умовах воєнного стану.

Забезпечити доступ до правосуддя та права на справедливий суд у всіх випадках, включаючи справи, пов'язані з воєнним станом.

Розвивати та підтримувати професійний розвиток адвокатів та підвищувати їхню кваліфікацію з питань воєнного права та правового режиму воєнного стану.

Розробити методичні плани дій для адвокатів у разі обмеження їх професійної діяльності, зокрема в разі затримання, арешту або іншої форми переслідування з боку державних органів влади.

Таким чином, в умовах воєнного стану, адвокатура має важливе значення для забезпечення захисту прав та свобод громадян, захисту правопорядку та справедливості. Однак, з урахуванням особливостей правового режиму воєнного стану, адвокати стикаються з рядом складнощів у своїй діяльності. Для ефективного функціонування адвокатури в умовах воєнного стану необхідно розробити і впровадити додаткові механізми та інструменти, що забезпечують безперешкодний доступ до адвокатської допомоги для громадян, в тому числі для тих, що знаходяться у зоні бойових дій.

Для цього необхідно забезпечити належне виконання адвокатами своїх професійних обов'язків, зокрема, забезпечення незалежності та конфіденційності зв'язку з клієнтами. Також важливо розробити процедури взаємодії між адвокатами та військовими органами влади, щоб забезпечити захист прав громадян в умовах воєнного стану.

Крім того, необхідно проводити постійну роботу з підвищення рівня правової освіти громадян, щоб забезпечити їхню здатність захищати свої права та свободи, а також допомогти забезпечити ефективний захист прав та інтересів громадян у судових процедурах.

Як результат, слід зауважити, що юридичні аспекти представництва в діяльності адвокатури України в умовах правового режиму воєнного стану є складними та вимагають ретельного вивчення. Забезпечення прав та свобод громадян, підтримка правопорядку та справедливості в умовах воєнного стану є важливим завданням для адвокатури та владних структур, тому важливо спільно працювати над розв'язанням цих проблем.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 124.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 27. Ст. 282.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 2 . Ст. 250.
4. Горошко О. І. «Адвокатура України в умовах воєнного стану». Право України. 2018. № 8. С. 51–57.
5. Кузьменко О. М. «Особливості адвокатської діяльності в умовах воєнного стану». Європейський юридичний журнал. 2018. № 3. С. 40–45.
6. Матвійчук О.Ю. «Юридичний захист в умовах воєнного стану». Право України. 2015. № 9. С. 45–49.
7. Мельник С.А. «Адвокат в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи». Право України. 2019. № 4. С. 67–73.
8. Приходько І. І. «Адвокатська діяльність в умовах воєнного стану». Право України. 2016. № 7. С. 62–68.
9. Скороход А.М. «Особливості адвокатської діяльності в умовах воєнного стану». Вісник Верховного Суду України. 2015. № 8. С. 81–85.

Дмитро Логвін, аспірант 1-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Logvin, postgraduate student of the 1st year of study, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Костянтин Ващенко**, д.політ.н., професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION DURING THE WAR: A HISTORICAL ASPECT

The domestic and foreign experience of the transformation of public administration during the war is analysed. The main institutional changes that take place in countries after the introduction of martial law and their impact on the state administration system are outlined. Special attention is paid to the historical aspect of the problem.

Keywords: public administration, martial law, transformation.

Під впливом євроінтеграційних процесів останні десятиліття в Україні активно розвивається публічне управління, як головна альтернатива застарілої бюрократичної машини (державного управління). Головною відмінністю «public administration» від державного управління полягає в залученні широких верств населення до процесів прийняття рішення. За визначенням Аль-Атті І. В. «в умовах демократії, коли рівень розвитку громадського суспільства достатньо високий, державна влада перетворюється на публічне управління і потрапляє в суттєву залежність від суспільства» [1; ст. 38]. Але у випадку дії військового стану залежність державної влади від суспільства мінімізується, що створює суттєві перешкоди для подальшого розвитку публічного управління.

Зокрема, Закон України від 12.05.2015 року №389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» передбачає: «надання органам державної влади повноваження, необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки ..., а також тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина ...» [5].

Подібна практика не є сучасним винаходом. Наприклад, у Стародавньому Римі під час смуту Сенат міг наділити надзвичайними повноваженнями одну людину – диктатора, який би зміг вчасно та ефективно мобілізувати державні ресурси необхідні для усунення загрози [2; ст. 75].

Однак, вже більше ніж за рік дії військового стану в Україні ми можемо констатувати, що остаточного гальмування процесів пов'язаних з публічним управлінням не відбулося.

Сучасний досвід країн, які зіштовхнулися з війною не закінчивши перехід до публічного управління, свідчить не про гальмування, а навпаки, про пришвидшення трансформації. Так, наприклад, Хорватія під час війни за незалежність 1991–1995 років була змушена проводити ліберальні реформи, зокрема дерегулювати ціноутворення та зняти частину обмежень у торгівлі тощо [3; ст. 32].

Вже хрестоматійним став досвід Ізраїлю, якому довелося зводити два найважливіші елементи публічного управління: державне управління та громадянське суспільство, у стані перманентної війни, знаходячись в оточенні природних ворогів [4].

Таким чином, можна виділити два основних шляхи трансформації публічного управління під час війни, а саме: традиційний і прогресивний. Традиційний підхід відомий в практиці державного управління ще з античних часів і, як правило, передбачає згортання демократичних інститутів (відбувається формування диктатури). Прогресивний підхід, навпаки, використовує отримані від народу надзвичайні повноваження для закріплення в державі демократичних цінностей в управлінні.

Список використаних джерел

1. Аль-Атті І. В. Публічне управління: сутність і визначення. Аспекти публічного управління, 2018. Т. 6. № 8. С. 35–41.

2. Алешкевич Я. А. Еволюція давньоримських інститутів верховної влади. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», 2012. Вип. 28. С. 71–80.

3. Борщевський В., Василиця О., Матвеев Є. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава та регіони. 2022. № 2. С. 30–35.

4. Нечипоренко М. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-u-povoyennij-chas> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 29.09.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

Богдан Маленко, аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Bohdan Malenko, postgraduate student of the Department of public administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-8501-2737>

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, д.політ.н., професорка, професорка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

CORRUPTION AS A THREAT TO UKRAINIAN STATEHOOD IN MODERN CONDITIONS

The relevance of theses is determined by the fact that corruption, as a phenomenon, has spread to all spheres of socio-economic relations and covered all bodies of state and public administration in Ukraine. In Ukraine, corruption has reached particularly dangerous proportions in state authorities, power structures, law enforcement agencies and courts, which has led to additional human losses at the front and causes a negative resonance in Ukrainian society and protest moods of citizens. Corruption causes mistrust of both Ukrainian society and Western partners in the state power institutions of Ukraine. The issue of corruption is especially topical in modern conditions, during Ukraine's war against the Russian Federation. During hostilities, unscrupulous officials of all levels use the financial assistance of Western partners and funds from the state budget for their own personal gain. At the global level, corruption threatens Ukraine's accession to the European Union, is a threat to the sustainable democratic development of Ukraine, the loss of statehood and territorial integrity.

Keywords: corruption, administration, state, power, threats.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна перебуває в надскладних умовах, відбиваючи атаки зовнішнього ворога та частково внутрішнього. Внутрішнім ворогом, що загрожує цілісності України, розвитку та утвердженню демократії є корупція.

Корупція в Україні розрослась та вкорінилась в усіх сферах життєдіяльності суспільства, підриваючи економіку країни, викликаючи невдоволення в соціумі та призвела до війни в нашій державі. Найбільшої загрози на даному етапі завдає корупція в силових та правоохоронних органах влади, що стало однією з причин воєнної агресії росії проти України. Сьогодні можна стверджувати, що причиною війни стали не тільки імперські бажання російського президента відновити Радянський Союз, але й корупція в державних органах української влади, починаючи з президентів України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, СБУ, поліції та багатьох департаментів та відомств силового блоку.

За роки незалежності в державних інституціях, включаючи і правоохоронні, вкорінилась практика за якої на керівні посади вищої та середньої ланки державних установ призначались особи, які не мали відповідної освіти та досвіду, не відповідали професійним компетенціям та часто мали в своїх біографіях адміністративні та кримінальні правопорушення. Їх кандидатури розглядались суто для підтримки та забезпечення діяльності корупційних схем та для поширення проросійських наративів.

Окремо необхідно зазначити роботу засобів масової інформації, а саме про підривну роботу деяких телевізійних каналів, які надавали ефір проросійськи налаштованим спікерам, що маніпулювали даними та висвітлювали новини таким чином, щоб внести недовіру до існуючої влади, посіяти розкол в суспільстві, викликати хаос та протести проти існуючого режиму.

Велику роль в деструктивному впливі на громадян в інформаційному просторі відіграють і соціальні мережі: противники незалежної України та особи, які рвуться до влади з метою особистого збагачення, або збереження своїх статків, що мають сумнівне походження, створюючи армії ботів, ведуть інформаційну боротьбу проти України, тобто корумпованість дій таких осіб направлена на підриг державного устрою та демократії.

Корумпованість чиновників з вищих ешелонів влади призвела до розпродажу великої кількості озброєння, що залишилось у спадок від Радянського Союзу, багато ракет та боеприпасів було віддано росії в обмін на газ, і сьогодні тими ракетами обстрілюють мирні міста та села нашої держави.

За роки незалежності, в угоду російській федерації, в Україні знищено та розпродано унікальні підприємства, які сьогодні могли б випускати зброю, танки, літаки та інше. Тільки підтримка західних партнерів в постачанні зброї забезпечує українську армію на полі бою. Без цієї підтримки Україна могла би бути окупованою за короткий період часу, так як це сталось з Херсонською областю. Саме корупція призвела до того, що в Херсоні та Херсонській області займали керівні посади особи, що стали колаборантами та зрадниками.

Останні звільнення посадовців з Офісу Президента, СБУ, Міністерства Оборони та керівників Обласних військових адміністрацій свідчать про корумпованість цих чиновників у ввірених їм державних структурах. Невдоволення суспільства викликають ті факти, що ці посадові особи стояли на чолі функціонуючих корупційних мереж, підтримували їх, мали особисту вигоду та нанесли державі мільярдні збитки, а звільнені були за особистим бажанням. Проте, питання чи відповідатимуть ці особи за вчинені правопорушення згідно закону залишається відкритим.

Найкорумпованішою структурою в Україні в усі роки є митниця, тут держава втрачає одну третю свого річного бюджету. Побори, хабарі, затримки грузів, махінації з ПДВ, та інші правопорушення є основною діяльністю українських митників.

В Україні відсутня зважена кадрова політика в державних інституціях. Чиновників призначають на керівні посади, як в вищих ешелонах влади, так і в середній ланці державного управління, користуючись родинними зв'язками, «кумівством», «любими друзями», і як результат поширилось таке явище, як фаворитизм - прояв корупції та управлінської некомпетентності. [1]

Призначений таким чином управлінський персонал забезпечує функціонування корупційних схем та підтримує корупційні мережі, але не може забезпечити ефективну роботу державних інституцій, тому вирішення питання кадрової політики є негайним.

Україна потребує докорінних реформ в суддівській гілці влади, корупція в судах набула небачених масштабів, рішення, які судді виносять іменем України, часто суперечать, як чинному законодавству, так і здоровому глузду та діють в інтересах конкретних осіб або груп. Реформа суду, проведена за часів п'ятого президента, завершилась тим, що суддям надали привілеї та значно підвищили заробітні плати та пенсії. Існувала думка, що якщо судді будуть мати достойне забезпечення, то зникне хабарництво за винесення рішень. Як показує реальність, суди не рідко виносять неправомірні рішення, а в суспільстві поширена думка «виграють суди ті, в кого є гроші».

Перш за все, корупцію необхідно викоринити з представницького та законодавчого органу влади - Верховної Ради України. Про те, що там приймаються закони з порушеннями, заявляв майбутній Голова Верховної Ради в інтерв'ю [3] за півроку до війни популярному інтернет-виданню. Крім того, голова найбільшої фракції заявив засобам масової інформації про те, що депутати «вже гроші в конвертах не отримують», підтвердивши факт правопорушення, що депутати отримували кошти [4]. Тут повинні були б втрутитись відповідні правоохоронні органи, проте не було резонансу в суспільстві, а наші правоохоронці діють тільки завдяки розголосу інформації до рівня скандалу.

Корупція загрожує національній безпеці України, в роботі [2] викладені загрози та проблеми забезпечення національної безпеки в сучасних умовах, де корупція посідає одне з перших місць.

Першочерговою вимогою вступу України до Європейського Союзу є протидія корупції, прийняття відповідних до європейських стандартів норм, законів та правил. В реаліях Україна зробила велику роботу по адаптації українських законів до європейського законодавства, але з корупцією наша влада боротись в повній мірі не може або не має бажання.

Корупція призводить до недовіри західних партнерів до керівників нашої держави, особливо в нинішній момент, коли на порядку денному стоїть фінансова допомога Україні на армію, відбудову та розвиток.

Як внутрішній ворог, корупція викликає незадоволення українського суспільства діями влади, що призводить до напруженості, обурення та протестних настроїв. Війна консолідувала суспільство нашої держави, але, на жаль, консолідації вищих ешелонів влади народ України не бачить і не відчуває.

Найпершою та найголовнішою реформою в Україні повинна бути реформа державного управління, застосування невідворотності покарання для будь-якої людини, що вчиняє корупційні правопорушення незалежно від посади та відсутність вибіркового правосуддя.

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що корупція в Україні носить системний характер, є однією з причин війни, викликає недовіру народу до влади, підриває демократію та в цілому є загрозою для державності.

Список використаних джерел

1. Лікарчук Н. Фаворитизм як прояв корупції та управлінської некомпетентності : Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2020. № 11/ С. 17–22. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2019/11-2/7> (дата звернення: 25.03.2023).

2. Маленко Б.С. Проблеми забезпечення національної безпеки в сучасних умовах. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7–8 черв. 2022 р. / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС.

3. Руслан Стефанчук. В цій ВР ні одного закону не було прийнято в повній відповідності з Регламентом. Ні одного. Стаття LB.ua 30.09.2021 р. URL: https://lb.ua/news/2021/09/30/495181_ruslan_stefanchuk_v_tsiy_vr_ni.html (дата звернення: 26.03.2023).

4. Давид Арахамія. Інтерв'ю виданню Forbes 16.09.2022 р. URL: <https://forbes.ua/money/deputati-bez-zarplat-u-konvertakh-dolya-26-000-rosiyskikh-aktiviv-iyak-vidbuvayutsya-peregovori-z-rf-velike-intervyu-davida-arakharii-16092022-8388> (дата звернення: 26.03.2023).

Єлизавета Мелашенко, студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Yelyzaveta Melashenko, student of the Educational and Scientific Institute of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6623-6794>

Науковий керівник: **Юрій Дехтяренко**, к.е.н., доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СИСТЕМА РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

THE SYSTEM OF WORK OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES DURING MARTIAL LAW

The war started by Russia against Ukraine presented us with new challenges and provoked new crises that seriously complicate the functioning of the state. And this applies to local self-government bodies. The war changed the lives of all Ukrainians. However, the initiated decentralization of power and the experience of overcoming crisis situations made it possible to support the activities of state authorities and self-government during martial law. Immediately after the start of the war, the Russian side issued a decree of the President of Ukraine on the creation of defense councils under the regional and Kyiv city state administrations, as well as local self-government bodies. The priority task of which was to provide maximum support and assistance to the military command in the introduction and implementation of measures of the legal regime of martial law. The existing system of local self-government in Ukraine demonstrates a world example of the effectiveness of work under martial law, showing its professionalism when simultaneously solving a number of complex problems, the effectiveness of interaction between state authorities, the leadership of territorial communities and representatives of public and volunteer organizations, which allows maintaining at the proper level life activities of communities.

Keywords: local self-government bodies, decentralization, martial law.

Місьцеве самоврядування в Україні продемонструвало високий рівень роботи в умовах воєнного стану. Варто згадати, що під терміном «система місцевого самоврядування» ми розуміємо сукупність форм здійснення і власне суб'єктів місцевого самоврядування через які реалізуються повноваження і функції територіальних громад [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України. Військове командування разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування має забезпечити передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи й повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [1,3].

На територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян Президентом України можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації [1].

Мета їх створення: забезпечувати впровадження заходів воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку разом з військовим командуванням [4].

Працівниками цих структур стали люди, які до війни працювали в державних адміністраціях. Очолили новостворені органи голови відповідних ОДА. Також, за певних обставин, визначених у законі, вони можуть перебирати й повноваження місцевого самоврядування [6].

Отже, ця сформована система надала змогу організувати оборону населених пунктів та забезпечити все необхідне для цього в найкоротший термін, а також повідомляти актуальну інформацію населенню, щоб зберегти життя та здоров'я наших громадян.

Неабиякою клопіткою справою стала робота з внутрішньо переміщеними особами. Органам місцевого самоврядування, необхідно було забезпечити: реєстрацію відповідного статусу ВПО, видачу довідок, роздачу гуманітарної допомоги, розміщення внутрішньо переміщених осіб та оформлення виплат [5].

На додачу до всього вищезгаданого, стояло ще питання роботи органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях. Для роз'яснення конкретного алгоритму дій у ситуації окупації Офіс підтримки реформи децентралізації Мінрегіону ініціював роботу відповідної правової групи, яка розробила персоналізовані рекомендації щодо можливих дій і рішень в залежності від обставин в яких опинилася громада. Перш за все, органам місцевого самоврядування рекомендували проаналізувати інформацію, яка розміщена на їх ресурсах у відкритому доступі та закрити ту інформацію, яку може використати ворог [4].

Зі сказаного випливає, що система місцевого самоврядування в Україні показала світові приклад ефективності роботи в умовах воєнного стану. А саме: чіткість виконання покладених на них завдань, багатозадачність (розв'язання одночасно цілого ряду проблем), висока взаємодія з представниками громадських і волонтерських організацій для забезпечення життєдіяльності своїх громад на місцях – це все можливе завдяки проведенні реформи децентралізації влади в Україні (2014-2021 роках), що демонструє, що місцеве самоврядування є важливим важелем для держави загалом [4].

Тому, на мою думку, отриманий досвід під час воєнного стану слугуватиме прикладом організації роботи місцевого самоврядування в для інших країн.

Список використаних джерел

1. Асоціація міст України. Місцеве самоврядування під час воєнного стану. Від 21 лютого, 2022. URL: <https://auc.org.ua/novyna/misceve-samovryaduvannya-pid-chas-voennogo-stanu>
2. Європейська Хартія регіональної демократії : наук.-практ. коментар / [авт.-уклад. : Т. М. Безверхнюк, та ін.]. Асоціація дослідників держ. упр. Одеса : ХОББИТ ПЛЮС, 2008. 186 с.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 29.09.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Миколюк А. В. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. Таврійський науковий вісник № 2, с. 67. 2022. URL: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/205/192>
5. Про здійснення заходів правового режиму воєнного стану органами місцевого самоврядування. Від 3 березня 2022 року URL: <https://yarunska-gromada.gov.ua/pro-zdijsnennya-zahodiv-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu-organami-miscevogo-samovryaduvannya-11-23-04-03-06-2022/>
6. Савічик О. Як працює місцеве самоврядування в умовах воєнного стану ? Центр спільних дій. Від 24 березня 2022. URL: <https://centreua.org/publikatsiyi-golovna/yak-pratsyuje-mistseve-samovryaduvannya-v-umovah-voennogo-stanu/>

Ігор Назаренко, студент 2-го курсу, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ihor Nazarenko, 2nd year, Public management and administration Educational and scientific institute of public administration and civil service

Науковий керівник: **Андрій Миколюк**, к.політ.н., доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОБОТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

FUNCTIONING OF LOCAL GOVERNMENTS DURING MARTIAL LAW

The war changed all the rules and norms, posed new challenges and provoked a number of crises that seriously complicate the functioning of the state. And last but not least, this applies to local governments, which are responsible for meeting the needs of the community. However, when martial law was imposed in Ukraine in the first hours of the large-scale war and the lives of all Ukrainians changed at the same time, decentralization of power and experience in overcoming crises during the COVID-19 pandemic allowed state and self-government institutions to remain high. After the enemy's invasion, the Decree of the President of Ukraine was issued to establish defense councils at the regional and Kyiv city state administrations, as well as local governments. The priority was to provide maximum support and assistance to the military command in the introduction and implementation of measures of martial law. Local self-government in Ukraine has demonstrated a significant level of efficiency in operating under martial law. If a number of complex problems need to be solved at the same time, the effectiveness of interaction between public authorities, local community leaders and representatives of public and volunteer organizations remains high, which avoids sharp crises in the process of ensuring the livelihood of communities. At the same time, active work is still underway to improve the regulatory framework governing local self-government. municipality.

Keywords: local self-government, decentralization, powers, martial law, territorial community.

Війна змінила всі правила та норми, поставила перед нами нові виклики та спровокувала цілий ряд криз, які серйозно ускладнюють функціонування держави. І не в останню чергу це стосується органів місцевого самоврядування на які покладена відповідальність з забезпечення потреб населення громад. Проте, коли в перші години широкомасштабної війни в Україні ввели воєнний стан і життя усіх українців одночасно змінилось, децентралізація влади та досвід подолання криз під час пандемії COVID-19 дозволили зберегти на високому рівні діяльність державних і самоврядних інституцій.

Після вторгнення ворога було видано Указ Президента України, щодо створення рад оборони при обласних та Київській міській державній адміністрації, а також органах місцевого самоврядування. Першочерговим завданням стало забезпечення максимальної підтримки та сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. Місцеве самоврядування в Україні продемонструвало значний рівень ефективності при функціонуванні в умовах воєнного стану. За необхідності розв'язання одночасно цілого ряду складних проблем ефективність взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій залишається високою, що дозволяє уникати різких криз в процесі забезпечення життєдіяльності громад.

Сьогодні вся Україна опинилась в ситуації, коли обставини можуть змінитись щохвилини і потрібно бути готовим до найбільш кризових умов роботи. Війна змінила всі правила та норми, поставила перед нами нові виклики та спровокувала цілий ряд криз, які серйозно ускладнюють функціонування держави. І не в останню чергу це стосується органів місцевого самоврядування на які покладена відповідальність з забезпечення потреб населення громад. Саме від ефективності роботи органів місцевого самоврядування залежить те, наскільки життєспроможним буде населений пункт в умовах військової агресії.

Перш за все, ми маємо розуміти вихідні умови функціонування місцевого самоврядування нашої країни до війни. Система місцевого самоврядування України є поняттям складним і комплексним, воно включає в себе цілий ряд елементів. Ця система включає в себе цілий ряд елементів: територіальні громади, ради (сільську, селищну, міську), голови цих рад (сільського, селищного, міського), виконавчі органи цих рад (сільської, селищної, міської), районні та обласні

ради. Децентралізація – «процес передачі владних повноважень і бюджетних надходжень від центральних органів державної влади до органів місцевого самоврядування» [9].

Децентралізація допомогла об'єднати сільські, селищні і міські ради, створивши сильні територіальні громади з більшими ресурсами та, відповідно, здатністю до автономії. І, в умовах війни ця реформа дійсно проявила свої позитивні моменти, дозволивши населеним пунктам спільно справлятися з проблемами, які сьогодні постають як ніколи гостро: міграція населення, продовольче забезпечення, відновлення інфраструктури, тощо. Децентралізована система дозволяє в повному обсязі реалізувати інтереси населення через функції та повноваження місцевої влади. Крім того, місцеві жителі цілий ряд проблем наразі здатні вирішити самостійно, не очікуючи розпоряджень від центральної влади, яка наразі повністю сконцентрована на протистоянні агресору. Що виправдовує загальну мету впровадження реформи: сприяння у підвищенні якості демократії шляхом посилення місцевого самоврядування [8].

Ці результати є лише проміжними успіхами децентралізації, адже, як вказано в «Аналітичному звіті за результатами оцінювання ефективності застосування окремих законодавчих актів щодо децентралізації влади в Україні», реформа ще не є повністю завершеною і потребує прийняття нових законодавчих актів та внесення змін до діючих [1]. Проте, коли в перші години широкомасштабної війни в Україні ввели воєнний стан і життя усіх українців одночасно змінилось, децентралізація влади та досвід подолання криз під час пандемії COVID-19 дозволили зберегти на високому рівні діяльність державних і самоврядних інституцій.

В умовах війни органи місцевого самоврядування отримали декілька додаткових задач, які вони мали виконувати. По-перше, органи місцевого самоврядування мали налагодити близьку співпрацю з військовими адміністраціями та військовим командуванням, узгодити порядок роботи та, за потреби, погодити перерозподіл окремих повноважень. По-друге, великим фронтом робіт для органів місцевого самоврядування стала робота з внутрішньо переміщеними особами. По-третє, окремої уваги заслуговує питання роботи органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях.

Доволі активно адаптується до нових умов і нормативно-правова база, яка регулює діяльність органів місцевого самоврядування. Так, парламент прийняв законопроект №7153 (спрощує функціонування місцевого самоврядування та Уряду у період воєнного стану), також прийнято за основу законопроект №7269 про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» що регламентує функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Останній передбачає спрощення процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в ОМС, посад керівників суб'єктів комунального сектору економіки. Враховуючи активну міграцію населення, кадрові питання актуалізуються особливо, адже без достатньої кількості працівників неможливо забезпечити нормальне функціонування населеного пункту. При цьому, все ще продовжується активна робота над покращення норматив-но-правової бази, яка регулює роботу місцевого самоврядування, зареєстровано законопроект №7283 «Про народовладдя на рівні місцевого самоврядування», який дозволить розширити правові можливості залучення мешканців і громадських організацій до вироблення рішень на рівні місцевого самоврядування.

Підтримують українських колег також і представники місцевого самоврядування країн-побратимів. Крім локальних проектів та гуманітарної допомоги варто відмітити ще Міжнародний марафон «Єднання місцевого самоврядування світу задля добробуту людей і миру» в рамках якого відбувався обмін досвідом та вироблення конкретних рішень щодо актуальних наразі для України проблем. До проекту долучились представники місцевого самоврядування Польщі, Угорщини, Молдови, Румунії та Словаччини.

Місцеве самоврядування в Україні продемонструвало значний рівень ефективності при функціонуванні в умовах воєнного стану. За необхідності розв'язання одночасно цілого ряду складних проблем ефективність взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій залишається високою, що дозволяє уникати різких криз в процесі забезпечення життєдіяльності громад. Не в останню чергу така ситуація можлива завдяки проведенні в 2014–2021 роках реформи децентралізації влади в Україні, що дозволила перемістити «на місця» значну кількість повноважень та ресурсів. Це вкотре демонструє, що місцеве самоврядування є вагомим елементом, який підтримує функціонування держави загалом. Набутий Україною за час війни досвід чітко проілюстрував цілий ряд переваг стимулювання самоорганізації населення перед централізацією управлінням.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт за результатами оцінювання ефективності застосування окремих законодавчих актів щодо децентралізації влади в Україні, 2021. URL: <http://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/42258.pdf>
2. Європейська Хартія регіональної демократії : наук.-практ. коментар / [авт.-уклад. : Т. М. Безверхнюк, та ін.]. Асоціація дослідників держ. упр. Одеса: ХОББИТ ПЛЮС, 2008. 186 с.
3. Калашнікова О., Крупник А. Проблеми проведення реформування місцевого самоврядування та розвитку місцевої демократії в умовах нової системи державного управління, 2018. URL: <http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2012/08/Analiz-problem-reformuvannya-na-mistsevomu-rivni-ta-zabezpechennya-demokratiyi-uchasti-.pdf>
4. Кіріка Д. Проблеми демократичної трансформації державної влади в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 2. С. 26–28. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/5.pdf
5. Миколюк А. Робота органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Таврійський науковий вісник. Публічне управління та адміністрування. 2022. №2 С. 67–73.
6. Органам місцевого самоврядування радять закрити інформацію на час війни [Електронний ресурс] : Офіційний сайт реформи децентралізації влади – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/14615>
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 20.12.19 No157-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/157-19>
8. Пухтинський М. О. Трансформація системи місцевого самоврядування в контексті реалізації міжнародно-правових стандартів місцевої демократії. Вісник АПСВТ. 2016. № 3–46. С. 63–67.
9. Чернописький П. Децентралізація влади в Україні: конституційно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 235 с.

Мар'яна Олесків, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Mariana Oleskiv, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3161-3128>

Науковий керівник: **Мілена Кравченко**, д.держ.упр., професорка, професорка кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

PRIORITIES OF TOURISM RECOVERY IN THE POST-WAR PERIOD

The experience of countries that were involved in military conflicts, however, managed to convince the world that it is safe for tourists to stay in them, to invest in their local tourism and then achieved success, is summarized: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro, Egypt, Israel and others. As a result, the tourism recovery priorities in the post-war period in Ukraine are defined: the popularization of the idyll and its contrast with images of the memory of the war, the discovery of Ukraine own style, which contrasts peace and war, democracy and imperialism, mystical places, symbolic objects - everything that interests and helps increase visibility. It is also important to launch low-cost hotels and flights, promote Ukraine territories through foreign media and opinion leaders, implement green branding, establish a visa-free regime with countries of promising tourist markets, host various international events in the country, and develop rural tourism in regions affected by the conflict. It is also important to continue spreading information about traditional tourist activities that can be tried in Ukraine, emphasizing safety, hospitality, national and regional identity, high-class service and the latest technologies.

Keywords: *tourism, recovery of Ukraine, development priorities.*

Одним з принципів Плану післявоєнного відновлення України та підходів до його впровадження є стимулювання приватних інвестицій та підприємництва, підтримка малого і середнього бізнесу [1]. Потужним інструментом реалізації цього принципу є розвиток сфери туризму в країні, що забезпечує «суттєвий вплив на економіку і розвиток регіону, сприяє надходженню валюти в країну, створенню нових робочих місць, покращенню інфраструктури» тощо [2]. У цьому контексті цікавим і корисним для післявоєнного відновлення України є досвід країн, на території яких мали місце військові конфлікти, проте, у подальшому ці країни зуміли переконати світ у безпечності перебування в них туристів, інвестування в сферу місцевого туризму й досягли у цьому успіху. Узагальнення цих практик дає змогу сформулювати пріоритетні напрями відновлення туризму в післявоєнний період в Україні.

Аналіз свідчить, що успішне післявоєнне відновлення країн на основі туризму значною мірою було досягнуто завдяки вдалим маркетинговим стратегіям, важливим акцентом яких була популяризація ідилії і протиставлення її зображенням пам'яті про війну. Наприклад, у Боснії та Герцеговині були запроваджені дороги пам'яті, фотовиставки, інші заходи та засоби зацікавлення туристів: на власні очі побачити контраст сучасних розвинених центрів, історичних пам'яток і розбитих, вщент знищених будівель, мостів, моторошних елементів, які повертають до подій, що відбулися в країні, і дозволяють краще їх відчувати. Переплетення двох світів, війни та миру, відіграло для Боснії ключову роль у відновленні туризму, а стіни храмів, побиті кулями, дали поштовх прозвати Сараєво «Темним Єрусалимом». Завданням для України у цьому контексті бачиться віднайдення власного стилю протиставлення миру та війни, демократії та імперіалізму, містичних місць, символічних предметів – усе це зацікавлює та допомагає підвищити рівень впізнаваності.

Подібний підхід до відновлення туризму використовувався в Колумбії, яка пережила інтенсивне насильство в різні часи, однак сьогодні туризм став важливим економічним генератором. Колумбійці вважають, що туризм найкраще підходить як допоміжний засіб у процесі формування пам'яті про конфлікти і як запобіжник від бажання їх повторити.

Хорватія відновлювала туризм на іншому підґрунті. По закінченню війни країна зосередила увагу на запуску лоукостів, здачі дешевих апартаментів, обладнанні зручних пляжів, круїзних кораблів. Країна обрала шлях промоції своїх територій через іноземні ЗМІ та лідерів громадської думки,

у результаті нею зацікавились великі міжнародні готельні мережі та круїзні компанії, послугами яких користуються заможні клієнти.

У Чорногорії успішною видалась концепція провадження зеленого брендингу, рекламування парків відпочинку, заповідників місцевого та державного значення, висвітлення об'єктів Всесвітньої спадщини, щоб стратегічно позиціонувати себе на ринку подорожей Адриатики, відволікаючи увагу потенційних туристів від тих важких подій, які відбулись у країні. Завдяки цьому вдалося отримати допомогу для відновлення соціальної та біологічної цілісності, яка була пригнічена протягом років конфлікту.

Єгипет здобув популярність через розвиток доступного пляжного туризму. Туристів приваблюють готелі «все включено», історичні пам'ятки та відносно бюджетні ціни на перебування. Єгипет робить акцент на своїх сильних сторонах, завдяки чому в країні розвиваються міжнародні мережі готелів, ресторанів, круїзних компаній, що підвищує рівень інвестиційних вливань в країну.

Досвід Ізраїлю цікавий тим, що, попри триваючий до цих пір арабо-ізраїльський збройний конфлікт, країна продовжує розглядати туризм як одне з найбільших джерел надходжень до бюджету. Для залучення іноземних туристів Ізраїль налагоджує безвізовий режим з країнами перспективних туристичних ринків, зокрема, державами Арабської затоки. Представники туристичної спільноти є постійними учасниками туристичних виставок та форумів. На окупованих територіях Західного берега річки Йордан та Голанських висотах відкрито природні маршрути, створений перший гірськолижний ізраїльський курорт та інші дестинації. Це сприяє не тільки тому, що закріплюється присутність держави у регіоні, а й тому, що приваблюється більше туристів до локальних поселень, для яких туристична сфера є основним джерелом доходу.

Варта уваги низка особливих ніш, що можуть сприяти післявоєнному відновленню туристичної галузі України. Наприклад, це проведення в країні різноманітних міжнародних заходів та розвиток сільського туризму в регіонах, що постраждали від воєнного конфлікту, як це доводить досвід Шрі-Ланки.

Цінним бачиться досвід Японії, де після закінчення Другої Світової війни туризм обрали як один з найперспективніших напрямів відновлення економіки, зокрема, для залучення іноземної валюти. Японські лідери також переосмислили японську національну ідентичність, поширювалася ідея, що нація має апелювати до пацифізму та демократії й стати так званою «культурною нацією», що значно стимулювало розвиток гуманітарних сфер, у тому числі туризму.

Туристичну зацікавленість у зонах конфлікту використовує Південна Корея. Наприклад, організовані екскурсії по демілітаризованій зоні на 38-й паралелі. Там обладнано сучасний центр для відвідувачів, сувенірні кіоски та оглядові пункти з телескопами, але здійснюється суворий паспортний контроль.

Щоб задовольнити потребу в інтелектуальних викликах вибагливих туристів, сьогодні значно поширився так званий військовий туризм по зонах минулих бойових дій чи місцевих конфліктів, наприклад, у Боснії, Косово, Грузії, Бейруті, Сомалі, а також в Ізраїлі, Іраку та Ірані. Основним фокусом таких турів є пізнання, можливість побачити на власні очі та зрозуміти, що насправді відбулося у воєнний час.

Варто усвідомлювати, що розглянута вище тематика буде цікавою лише для певних категорій туристів, водночас для інших продовжуватимуть бути привабливими можливості відвідати Львів, Київ, Вінницю, Донецьк, Севастополь та інші міста, цікаві історичні місця і регіони, заклади відпочинку, музеї, культурні заходи і залучитися до екстремальних видів спорту. Тому пріоритетним варто розглядати комплексний підхід з різноманітним пропозицій, продовжувати поширювати інформацію усіма можливими засобами про увесь спектр доступних в Україні активностей від зеленого туризму до екстремального, наголошуючи на безпеці, гостинності, державній і регіональній самобутності, висококласному сервісі і новітніх технологіях обслуговування.

Список використаних джерел

1. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 28.03.2023). Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії. Навч. посіб. / За ред. проф. І.М.Школи. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.
2. World economic forum. URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення: 28.03.2023).
3. World tourism organization. URL: <http://www2.unwto.org> (дата звернення: 28.03.2023).

Наталія Олійник, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Natalia Oliynyk, graduate student of the Public Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University
<https://orcid.org/0000-0002-3447-5122>

Науковий керівник: **Едуард Афонін**, д.соціол.н., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПРИНЦИПИ

POST-WAR RESTORATION OF PERSONNEL POTENTIAL OF THE PUBLIC SERVICE OF UKRAINE AND ITS PRINCIPLES

*Theses reveal a comprehensive analysis and doctrinal synthesis of the conceptual foundations of the post-war restoration of the personnel potential of the civil service of Ukraine. It has been established that in modern conditions, one of the most important tasks facing our state is effective public administration and preservation of the appropriate personnel potential of the civil service. The importance of the process of reproducing the personnel potential of the civil service, which should provide the state authorities with the required number of civil servants with the appropriate level of professional competence, is revealed. Important aspects of the research are identified, which are particularly evident in the context of the return to Ukraine of highly qualified personnel and youth from among forced migrants. The result of the work was the author's development of the principles of restoration of personnel potential and their classification into three categories, each of which characterizes the priority areas of activity of public authorities in the restoration of personnel potential. Optimum ways of solving the problem of research at the state level by developing the Strategy for restoring the personnel potential of the public service of Ukraine in the post-war period are proposed. **Keywords:** personnel potential, public service, principles of post-war reconstruction of personnel potential.*

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти України загострила існуючі проблеми в усіх сферах, в тому числі і публічного управління. Утримати спроможність і функціональність держави та забезпечити її керованість допомагає соціальна стійкість держави, що сформувалася завдяки єдності українського суспільства та демократизації суспільних відносин на основі національних цінностей.

Через війну мільйони українців втратили дім, роботу, були змушені виїхати за кордон, а отже, відбувся значний витік населення з вищою освітою. Війна змінила перелік та обсяг виконуваних функцій державних службовців, а у зв'язку з неабияким переміщенням населення — обмежила виконання функцій на тимчасово окупованих територіях та створила труднощі з доступом до робочих місць. На нашу думку, досить вагомою причиною звільнень кваліфікованого персоналу на публічній службі, могла стати фактична заборона державним службовцям працювати дистанційно за межами України [1]. Зокрема, за результатами досліджень НАДС: кількість державних службовців, які виїхали за кордон, становила — 4355; державних службовців, які перебували на території України, що захоплена агресором, або в межах районів бойових дій або блокованих районів — 4713; кількість звільнених державних службовців за період воєнного стану — 25 602 [2].

Тож, у повоєнний період виникне необхідність створення достатньої кількості робочих місць та завершення трансформації публічної служби на інноваційній основі. Це спонукатиме шукати джерела фінансування для відбудови країни та можливості щодо повернення працездатного населення в Україну. До того ж, якщо в повоєнний період велика частка громадян залишиться безробітною, або з низькими доходами, в рази нижчими, ніж в країнах Європи, подальші реформи публічного управління не матимуть успіху.

Однак лише наявністю **фінансів усіх проблем не вирішити**. Підтвердженням такої думки є досвід повоєнної відбудови Боснії та Герцеговини, план постконфліктної реконструкції якої передбачав надходження 82% міжнародної допомоги через грантове фінансування. Ігнорування ж таких проблем, як відновлення кадрового потенціалу та створення робочих місць, призвело до розчарування населення у кращій прийдешності та тривалому безробітті, яке ще протягом 10 років

після закінчення війни (1996-2007) зберігалось на рівні 30-40% від всієї робочої сили і донині залишається одним з найвищих в Європі (16%) [3].

Отже, процес відновлення кадрового потенціалу повинен забезпечити органи публічної влади необхідною кількістю державних службовців з відповідним рівнем професійних компетентностей [4; 9].

Варто зауважити, що після повернення в Україну, населення потребуватиме здатності стрімко інтегруватися в нову систему суспільно-економічних відносин. За цих передумов (коли старі моделі вже не діють, а нові — лише створюються, що не сприяє опануванню нових підходів та інструментів) найадаптивнішою є молодь із властивими їй активністю, відкритістю до змін та спроможністю до ефективного здійснення управлінських функцій.

Тож постає важливе державно-стратегічне завдання повернення в Україну працездатного населення, зокрема молоді. Для урегулювання цього питання потрібна цілеспрямована державна політика відновлення кадрового потенціалу публічної служби з дотриманням певних принципів.

Результатом нашої праці стала авторська розробка принципів відновлення кадрового потенціалу та їх класифікація на три категорії, кожна з яких має стати пріоритетним напрямом діяльності органів публічної влади з відновлення кадрового потенціалу. Зокрема, йдеться про: **1) загальні принципи** (законності, справедливості, гуманізму, непідкупності і відповідальності), які включені в етичні кодекси державних службовців багатьох країн і віддзеркалюють суть вимог морального змісту до діяльності як кожного чиновника, так і до інституту державної служби в цілому; **2) системні принципи** (системності, рівних можливостей, поваги до людини, командної єдності, правового та соціального захисту, публічності, демократичного відбору, формування унікального кадрового потенціалу); **3) кризові принципи**: (оперативності і транспарентності), які застосовуються з метою забезпечення оперативного вирішення проблем публічного управління та для спрощення і прискорення прийняття рішень; вони працюють на межі можливостей допоки ситуація не стабілізується.

Отже, неможливо провести успішні заходи з повоєнного відновлення публічної служби в Україні, не маючи висококваліфікованих кадрів, які унікально поєднують професійні компетентності та високу конкурентоспроможність кадрового потенціалу органів публічної влади. Необхідно якнайшвидше розробити державну Стратегію відновлення кадрового потенціалу публічної служби України у повосенний період з дотриманням усіх запропонованих вище принципів та здійснити заходи з повернення в Україну потенційного кадрового потенціалу (висококваліфікованого працездатного населення та молоді).

Список використаних джерел

1. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану: Постанова КМУ від 12 квітня 2022 р. № 440 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-%D0%BF#Text>

2. Статистичні дані НАДС про склад державних службовців у період воєнного стану. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D0%9A%D0%A1%D0%94%D0%A1%204%20%D0%BA%D0%B2.pdf>

3. Данилишин Б. Структурні реформи, які здатні змінити Україну. Економічна правда 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/31/687649/>

4. Пуліна Т.В. Управління якістю в проектному менеджменті органів публічної влади / Т. В. Пуліна // Науково-практичний журнал: Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 18 вересень. К. : Чорноморський університет імені Петра Могили. С. 65-69.

Олександра Олійник, студентка 2-го курсу бакалаврату ОП «Урядування у публічній сфері» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandra Oliinyk, bachelor student II year EP Public Governance Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Ткаченко**, к.політ.н., доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ «ПЛАНУ МАРШАЛЛА» ЯК ЗАСОБУ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМ ГЛОБАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ

A MODERN RE-THINKING OF THE MARSHALL PLAN AS A MEANS OF POST-WAR RECONSTRUCTION AND THE ESTABLISHMENT OF GLOBAL GOVERNANCE SYSTEMS

In 1948, President Harry Truman approved the Marshall Plan which granted \$13.15 billion over four years to 16 European countries for post-war revival. The mechanism for managing this process included the analysis of the object of assistance, determination of priority areas, removal of obstacles to interstate exchange of goods and services, restoration of economic, social and cultural development, and institutional support. The Economic Cooperation Administration (ECA) and the Organization for European Economic Cooperation were established for managing financial and material assets respectively. A modern rethinking of the Marshall Plan for Ukraine is important, considering the potential of financing, policy frameworks, and multilateral cooperation. The history of the first Marshall Plan shows that a similar scenario is possible for Ukraine, and new political organizations and alliances may form to identify Eastern European countries as an independent, self-sufficient and organic interstate association with its own interests.

Keywords: *Marshall plan, restoration, global management, international cooperations, economic cooperations.*

Вступ. 3 квітня 1948 року президент США Гаррі Трумен затвердив «план Маршалла», згідно з яким 16 європейським країнам, котрі погодилися брати участь у проекті, протягом чотирьох років було надано 13,15 млрд. доларів, що на той час дорівнювало 5% валового національного продукту США [1]. Вважаю, що не треба недооцінювати переосмислення «плану Маршалла» для сучасної України, адже роль, яку фінансування, політичні рамки та багатостороннє співробітництво можуть відіграти в реалізації модерного «плану Маршалла» для України - має дуже велике значення.

Виклад основної частини. Інтерес до успішного повоєнного відродження Європи, втіленого у зазначеному плані, викликає потребу у з'ясуванні управління процесом вироблення, узгодження та реалізації «плану Маршалла». Розробкою повоєнної програми займалася спеціально створена група політичного планування під керівництвом Джорджа Кеннана. З урахуванням чітко виробленого алгоритму дій, складові механізму державного управління для реалізації плану були такі: аналіз об'єкта допомоги; визначення пріоритетних напрямів товарної допомоги; усунення перешкод на шляху міждержавного обміну товарами і послугами, прискорення внутрішньо європейської торгівлі; орієнтування передусім на підтримку слабких ланок галузей економіки; відновлення економічного, соціального та культурного розвитку Європи; інституційне забезпечення управління реалізацією «плану Маршалла» [2].

Наприкінці 40-х років в США була створена незалежна агенція – Управління економічного співробітництва (ECA), як єдиний західноєвропейський ринок на основі ліквідації митних бар'єрів і тарифів. Іншою спеціальною установою стала Організація Європейського економічного співробітництва: вона займалася управлінням фінансовими фондами, у той час як ЕСА – рухом матеріальних цінностей (товарів). І якщо Адміністрація була суто американською установою, то створена Організація європейського економічного співробітництва - мала на меті вже загальноєвропейський характер [3]. Ця Організація відповідала за підготовку програм економічних заходів. Організація європейського економічного співробітництва створила також спеціальний Європейський фонд з метою пом'якшення для європейських компаній негативних наслідків та зростання конкуренції.

Обговорення. «План Маршалла» мав кілька важливих наслідків, серед яких головними були глобальне управління, створення ЄС та формування міжнародних політичних блоків часів «Холодної

війни». Насамперед, «план Маршалла» заклав основу для виникнення системи глобального управління. План продемонстрував важливість міжнародного співробітництва і забезпечив основу для майбутніх глобальних економічних і політичних ініціатив. Крім того, «план Маршалла» мав значний вплив на розвиток Європейського Союзу, який згодом постав значною економічною та політичною силою у світі.

Окрім економічної перебудови, однією із заявлених цілей «плану Маршалла» було зупинити поширення комунізму на європейському континенті. Реалізація «плану Маршалла» вважається початком «Холодної війни» між Сполученими Штатами, їхніми європейськими союзниками та Радянським Союзом, і як наслідок цього - «план Маршалла» також вважається ключовим каталізатором формування Організації Північноатлантичного договору (НАТО), створеного в 1949 році, що призвело до розвитку трансатлантичного співробітництва в економічних та політичних сферах [4].

Через повномасштабне вторгнення РФ, Україна зазнала великих економічних збитків і руйнувань. У своїй заяві від 12 грудня 2022 року Офіс Президента України наголосив, що для постконфліктної відбудови Україні знадобиться понад один трильйон доларів. Ця цифра з кожним днем зростає. Переконана, що Європа сьогодні самотужки спроможна створити сучасний «план Маршалла» для України. У цьому випадку відновлення України має стати глобальним політико-економічним проектом.

Для того, щоб сучасний «план Маршала» для України був вдало спроектованим - потрібно дотримуватись наступних, названих мною принципів: узгодженість - план відбудови має розроблятися Україною вже з міжнародними партнерами; забезпечення ресурсами - необхідно створити механізм фінансового забезпечення, який повинен включати різні можливі джерела його формування, як закордонні так внутрішньо-українські; толерантність - ініціатива визначення пріоритетних сфер фінансування повинна належати керівництву Україні; ціленаправленість - план має бути орієнтований на майбутнє. Тобто, необхідно зрозуміти, що в основному потрібно згенерувати нову структуру виробництва, яка буде створювати конкурентоздатну продукцію світового рівня. Наступним принципом має бути взаємовигода. Такий піхід передбачає реальне стимулювання приватного інвестування (гарантії, вигоди, преференції), з метою створення робочих місць та розвитку внутрішнього споживання [5].

Наші європейські партнери повинні бути не менше за нас зацікавлені в реалізації нового «плану Маршалла» для України, адже успіхи України мають велике значення для розвитку всієї Європи. На мою думку, дивлячись в історію та сучасність - ми можемо віднайти такі альтернативи ЄС як: Балто-Чорноморський союз таких країн як Україна, Латвія, Литва, Естонія, а також гіпотетично: Польща, Фінляндія, Швеція, Норвегія. Виходячи із політики Польщі та країн Прибалтики, що люблять інтересами України в ЄС - у перспективі залишається створення об'єднання, яке могло б пропонуватись на базі укладення спільних договорів про економічний, політичний та військовий союз держав-членів такого об'єднання.

Висновки. Отже, важко не погодитись з тим, що «план Маршалла» вважається дуже вдалою програмою для відновлення Європи після Другої світової. Цілі «плану Маршалла» було досягнуто завдяки вдалому механізму управління, який включав в себе цілісну систему елементів як: узгоджену працю, чіткість, взаємоповагу та послідовність. Взаємодія цих елементів, шляхом виконання відповідних дій та домовленостей дозволили удосконалити процес управління для вирішення поставлених завдань з боку країн-реципієнтів та США. «План Маршалла» сприяв утворенню сильних інституцій, які деякі з них досі відіграють велику роль на політичній арені. Тому, можна твердо стояти на тому, що сучасне переосмислення та втілення «плану Маршалла» - це саме те, що потрібно сьогодні Європі.

Список використаних джерел

1. Царук, Н. Найвигідніша інвестиція: історія про те, як план маршалла позбавив Європу від комуністів. 2019. URL: <https://znaj.ua/history/223691-nayvigidnisha-investiciya-istoriya-pro-te-yak-plan-marshalla-pozbaviv-yevropu-vplivu-komunistiv>
2. Арбузова, Т. Механізм державного управління реалізацією плану Маршалла: досвід для повоєнної відбудови економіки України. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С.259-261. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/>
3. Шаров О. Вихід з кризи: уроки «плану Маршалла» та перспективи для України. Економіка України. 2014. С.20-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_12_3
4. A&E Television Networks (2009, December 16). Marshall Plan. HISTORY. Retrieved March 27, 2023, from <https://www.history.com/topics/world-war-ii/marshall-plan-1>
5. Трофімчук М. Аналіз особливостей реалізації «Плану Маршалла» та перспективи відновлення економіки Українина його засадах. Видання ХНУ. 2022. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-36>

Світлана Паламарчук, студентка 2-го курсу, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Palamarchuk, 2nd-year student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, major in «Public Management and Administration»

Науковий керівник: **Юрій Рубан**, к.т.н., завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УЧАСТЬ МОЛОДІ ЯК ВАЖЛИВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ГРУПИ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

YOUTH PARTICIPATION IN THE RECONSTRUCTION OF UKRAINE AS AN IMPORTANT SOCIAL GROUP

The problem of post-war reconstruction of Ukraine is of high importance nowadays due to several problems that face and will continue to face Ukraine as a state and Ukrainians because of the consequences of Russian-Ukrainian war. This leads to the necessity and relevance of elaboration of a plan, the main aim of which is to eliminate negative economic, political, infrastructural and social challenges of the war. Focusing on the youth as proactive people and drivers of all changes, the problem of further reconstruction of Ukraine can be solved with the involvement of this social group in important democratic and social processes of the state. Moreover, young and ambitious people should be given competitive possibilities for work and state support of businesses, owned by youth, in Ukraine in order to restore the economy of the country and to prevent the problem of the decrease in the number of professional staff. Furthermore, the system of grants for the reconstruction of Ukraine should be implemented together with the support of young people in R&D sphere. All of these steps of direct and indirect involvement of the youth in reconstructional processes will definitely result in positive global and local changes in Ukraine.

Keywords: Russian-Ukrainian war, post-war reconstruction, youth.

Україна зараз переживає складні часи. У 2022 році після початку повномасштабної російської агресії шанси на стабільність в українців впали до нуля. Якщо розглядати вирішення питання відбудови України найпримітивнішим способом – за рахунок державного бюджету, тоді ми маємо говорити про десятки років. На основі історичного досвіду інших країн можна стверджувати, що успішною і найшвидшою відбудова стає тоді, коли вона стає не лише державним, а й суспільним завданням. Якнайширше коло учасників суспільства має побачити свій найголовніший інтерес у відбудові країни у всіх її вимірах. Досягнення інших інтересів розглядається як похідне від цієї мети. Таке розуміння відбудови означає потребу цілеспрямованої державної політики залучення, процес відновлення та відбудови України має відбуватися комплексно, задіюючи всі верстви населення, в першу чергу із залученням активних та зацікавлених молодих людей. Тому треба вже шукати додаткові засоби та способи вирішення даного питання.

Отже, метою даного дослідження є пошук, виокремлення та актуалізація наявних методів і підходів включення потенціалу такої важливої соціальної групи як молоді до післявоєнної відбудови України.

Важливим аспектом у розгляді даної проблематики є нагальність та сміливі дії щодо прийняття рішення про відбудову України вже зараз, розробляючи стратегічний план дій після перемоги.

Актуальністю даного дослідження є необхідність пошуку методів подолання наслідків російсько-української війни та невизначеності, що спричинена нею, із залученням потенціалу молодих громадян та важливість розробки стратегій залучення внутрішнього та міжнародного економічного потенціалу щодо відбудови України.

Головний ресурс будь-якої країни – люди. А головна соціальна група, що є рушієм усіх змін, має потенціал та жагу до покращення усіх сфер життя, а також до боротьби з наслідками війни, – це молодь, люди віком від 14 до 35 років [1]. Тому, ключовими аспектами в подоланні кризи має залишатися політика підтримки молодих осіб щодо реалізації їх соціально-економічного потенціалу, удосконалення методології залучення молоді до процесів життя держави, утримання українців в країні у різний спосіб, що може бути забезпечене наданням достатньої кількості конкурентних робочих місць, повернення біженців із-за кордону та підтримка комунікації з українцями, що не готові повертатися в Україну [2].

Із початком війни ми почали помічати шалений відтік кадрів [2], тому програми мотивації, залучення їх у процеси є дуже важливим фактором. Наприклад, система грантів для молоді із цікавими ідеями проєктів по відбудові України допоможе їй як в плані «реанімації», так і в економічному аспекті та людському ресурсі, що забезпечить повернення українців на Батьківщину [3]. Такий підхід здатен забезпечити підвищення кількості кваліфікованих, ідейних та активних молодих людей, які своїми діями сприятимуть покращенню економічного, політичного, суспільного та культурного становища України, її інфраструктури та житлового фонду.

Важливою темою для подолання невизначеності в більшості міст України є залучення молоді до праці на дипломатичному фронті. Вони, як ніхто інший, непокоються за майбутнє, не забуваючи за теперішнє. Молоді люди активно сприяють залученню інвестицій, пошуку всіх можливих допомог від закордонних партнерів, світовому поширенню всіх терористичних атак і пошуку методів їх вирішення.

У ході розвитку теми післявоєнної відбудови України не можна не згадати український бізнес, який і є одним із головних джерел до відновлення життя в нашій державі. Усе більше і більше молоді долучається до впровадження власних підприємницьких ідей. Тому, ті молоді бізнеси, які відкриваються в таких надскладних умовах невизначеності і основною метою перед собою ставлять відбудову і подальший розвиток України, мають беззаперечно підтримуватися та стимулюватися державою.

Молодь є дуже прогресивною соціальною групою [3], яка залучає і новітні технології у політику України. Цифрові технології – це одна з ключових тенденцій розвитку людської цивілізації, яка здатна формувати більш інклюзивне суспільство та кращі механізми врядування, розширювати доступ до всіх сфер людського життя, а також підвищувати рівень надання державних послуг. Ми маємо розуміти, що це вже є нашою реальністю, а підтримка та впровадження нових R&D компаній є тим, з чим молодь справляється на високому рівні [2].

Підсумовуючи, варто зазначити, що молодь – це рушій всіх змін. Залучення даної соціальної групи дає не лише поштовх до креативу в створенні нових проєктів за ідеями проактивних та проамбітних, але й їхнє прагнення до незвичних, нових та суспільно важливих підходів є масштабним вкладенням для відновлення економічного ресурсу України, її інфраструктурного поновлення та забезпечення демографічному розвитку та стабільності держави.

Люди молодого віку – ключовий актор, який здатен започаткувати і підтримувати глобальні, кардинальні державні та локальні зміни, проте не завжди ці амбіції цінуються та підтримуються належним чином. Кожному громадянину варто мати активну життєву позицію та усвідомлювати, що в нинішніх умовах повоєнна відбудова України повинна розпочатися вже сьогодні, адже ми не можемо дозволити прогавити шанс на економічний стрибок у майбутнє. Кінець форми

Список використаних джерел

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
2. Марку А. Повоєнна відбудова України або як стати сильнішою крізь призму економічного врядування. Актуальні проблеми фінансової системи України. 2022. Т.11. С. 341-343.
3. Гуменюк Д. Роль молоді в процесі соціально-економічної трансформації України. Молодь і науковий прогрес в соціально-економічному розвитку суспільства. 2019. С. 58-65.

Микола Поворозник, доктор філософії, докторант кафедри Міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

Povoroznyk Mykola, Ph.D (Economics), doctoral studies at the Department of International Accounting and Auditing Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ДІР ЯК КРЕДО ІННОВАЦІЙНИХ УСПІХІВ

STATE SUPPORT OF RESEARCH AND DEVELOPMENT AS A CREDO OF INNOVATIVE SUCCESS

The key to the innovation success achieved by newly industrialized countries and states with emerging markets was large-scale state support for fundamental and applied R&D, effective technological clustering of national economies, their deep integration into the global innovation space, as well as the development of deep cooperative ties with leading Western corporations and systemic modernization national systems of university education. The systemic impact of these factors is also manifested in the accelerated accumulation of global capital in the progressive scientific and innovative sectors of the world economy. Based on the scale of innovation costs of states, we can say that their impact on the cross-border movement of high technologies is revealed only after a certain period of time, which is necessary for the commercialization of the results of R&D and the introduction of high-tech products to the market. The fierce and growing competitive struggle of states for global technological leadership against the background of the insufficient level of development of national systems for the protection of intellectual property rights in some countries and the widespread use of the sanctions toolkit of trade wars in global trade practice in recent years have given rise to such a qualitatively new phenomenon as interstate technological wars.

Keywords: *innovations, innovative costs, high-tech products, technological leadership.*

Запорукою досягнутих новими індустріальними країнами та державами з новостворюваними ринками інноваційних успіхів стали масштабна державна підтримка фундаментальних і прикладних ДіР, ефективна технологічна кластеризація національних економік, їх глибока інтеграція у глобальний інноваційний простір, а також розбудова глибоких коопераційних зв'язків з провідними західними корпораціями та системна модернізація національних систем університетської освіти. Тож значне загострення міжнародної конкурентної боротьби на високотехнологічному сегменті глобального ринку спричиняє значне прискорення динаміки його розвитку та зміну диспозиції провідних експортерів. Так, навіть США здійснюють в останні двадцять років масштабні імпортні закупівлі комп'ютерів і комп'ютерних аксесуарів, сукупний вартісний обсяг яких досягнув у 2020 р. відмітки у понад 146 млрд дол. США.

Уже ні для кого не секрет, що сучасна секторальна структуризація транскордонного руху високих технологій розвивається у загальному руслі глибоких якісних трансформацій світового господарства, пануючих векторних мегатрендів міжнародної спеціалізації і кооперування виробництва, а також докорінної зміни глобальних суспільних потреб та стрімкого розгортання чергового етапу науково-технічної революції. Саме ці чинники суттєво підвищують, на нашу думку, ефективність чинних моделей й інструментів міжнародного торговельного бізнесу, знижують його транзакційні витрати, модернізуючи форми і методи конкурентної боротьби, корпоративні стратегії експортно-імпоротної діяльності та діючи інституційно-регуляторну систему глобальної торгівлі товарами, послугами й об'єктами інтелектуальної власності.

Системний вплив зазначених чинників виявляється також у прискореному нагромадженні глобального капіталу у прогресивних науко- й інноваційно містких секторах світової економіки. Спеціалізуючись на виробництві товарів і послуг з високими споживчими якостями, вони надають міжнародному високотехнологічному обміну значної динамічності та постійної диверсифікації організаційно-економічних й інституційно-регуляторних форматів. Звернімось до цифр: у 2020 р., за даними Групи СБ, держави-члени ОЕСР витратили на дослідження і розробки майже 3% валового внутрішнього продукту, що становить в абсолютному вираженні 1543,7 млрд дол. США.

При цьому понад 85% цієї колосальної суми припало на держави світової тріади, що свідчить про високий рівень концентрації глобальних інноваційних витрат в обмеженому колі країн – ключових інноваторів. Зокрема, у 2020 р. вартісні обсяги витрат на ДіР відносно валового внутрішнього продукту становила у США 3,45%, Японії – 3,26%, Австрії – 3,20%, Швейцарії – 3,15%, Німеччині – 3,14%, Франції – 2,35%, Великобританії – 1,71%, досягаючи максимального значення 4,81% ВВП у Респ. Корея. В абсолютному вираженні витрати на дослідження і розробки демонструють чітко

виражений зростаючий тренд. Зокрема, за групою держав з найбільшими витратами на ДіР їх щорічний вартісний обсяг збільшився: у Сполучених Штатах Америки з 269,5 млрд дол. США у 2000 р. до 657,5 млрд у 2019 р., Німеччині – з 53,9 до 147,5 млрд, Великобританії – з 25,2 до 56,9 трлн, Китаї – з 32,9 до 525,7 млрд, Японії – з 98,9 до 173,3 млрд, а Респ. Корея – з 18,5 до 102,5 млрд відповідно.

Виходячи з масштабів інноваційних витрат держав, можемо стверджувати, що їх вплив на транскордонний рух високих технологій виявляється лише через певний період часу (зазвичай через два – п'ять років), необхідний для комерціалізації результатів ДіР та виведення на ринок високотехнологічної продукції. Водночас створення і комерціалізація фундаментальних досягнень науки і техніки, здатних закладати якісно нові напрями їх розвитку та задавати у такий спосіб провідні векторні мегатренди глобального інноваційного прогресу, потребують ще більш тривалого часу, який інколи обчислюється десятиліттями. Упродовж даного часового періоду результати фундаментальних ДіР стають, як свідчить досвід, потужною знаннєвою і технологічною базою для розроблення цілої низки менш значущих, з погляду радикальності, науково-технічних винаходів та поліпшуючих інноваційних рішень з відносно нетривалими термінами комерціалізації та виведення на ринок технологічно містких товарів.

Жорстка й наростаюча конкурентна боротьба держав за світове технологічне лідерство на тлі недостатнього рівня розвитку в окремих країнах національних систем захисту прав інтелектуальної власності та широкого застосування у глобальній торговельній практиці санкційного інструментарію торговельних війн в останні роки породили такий якісно новий феномен як міждержавні технологічні війни. Їх красномовним прикладом є започаткована ще за часів президентської каденції Д. Трампа технологічна війна між Сполученими Штатами Америки і Китаєм. Розглядаючи КНР як «єдиного реального конкурента, потенційно спроможного об'єднати свою економічну, дипломатичну, військову і технологічну могутність з тим, щоб кинути виклик стабільній і відкритій міжнародній системі» [1], США ще у 2018 р. одномоментно включили у санкційний список Entity List 44 китайські компанії на додачу до близько 90 раніше включених до нього компаній Китаю [2].

Нарешті, Законом про асигнування на національну оборону США на 2020 фінансовий рік було заборонено використання органами державної влади цієї держави телекомунікаційного обладнання китайського виробництва. Зокрема, під санкційні обмеження потрапила продукція таких гігантів глобального телекомунікаційного бізнесу як Huawei, ZTE та Hуtera, котрі в останні роки трансформувались у глобальні багатонаціональні підприємства та посіли лідерські ринкові позиції у сфері бездротового зв'язку в усьому світі. Головними ж аргументами США щодо запровадження проти китайських високотехнологічних компаній санкцій є використання ними несумлінних конкурентних практик, залучення державної фінансової підтримки, а також співпраця з китайськими спецслужбами, яка несе загрози системі національної безпеки США.

Список використаних джерел

1. Interim National Security Strategic Guidance. March 3, 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/03/interim-national-security-strategic-guidance/>
2. The US Tightens Export Controls, Targeting China. URL: <https://www.wilmerhale.com/en/insights/client-alerts/20180802-the-us-tightens-export-controls-targeting-china>

Євгеній Радзіховський, аспірант, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhenii Radzikhovskiy, postgraduate student, speciality «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Юрій Рубан**, к.т.н., доцент, завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БЮРОКРАТІЇ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

INNOVATIVE POTENTIAL OF THE BUREAUCRACY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION

Solving the problems and challenges facing Ukraine today, namely, regular and sufficient supply of the Armed Forces, rebuilding of civilian infrastructure, full functioning of state authorities and local self-government, as well as ensuring the implementation of tools for further post-war development of Ukraine, is impossible without a strong management base. Accordingly, today's national public management and administration requires a rethinking of the concept of bureaucracy, which is becoming one of the priority areas that will determine both further military actions to protect our sovereignty and the state's ability to carry out effective post-war reconstruction.

Keywords: *bureaucracy, public administration, management models.*

Війна розв'язана Росією в Україні стала причиною глибокої соціально-гуманітарної, економічної та управлінської кризи в нашій державі. Військове вторгнення з боку Росії спричинили потужний тиск на державне управління практично у всіх сферах українського суспільства.

Успішність відбудови України після війни, в значній мірі, буде залежати від спроможності державних службовців різних рівнів сформулювати адекватні стратегічні та тактичні алгоритми і забезпечення їх практичного виконання в реальному часі. В державі наявні всі передумови для невідкладної державної відбудови та відновлення і модернізації зруйнованої інфраструктури в містах та селищах, що потерпали від військових дій. Проте, без рішучих та раціональних дій з боку державних та публічних службовців, які повинні бути зосереджені на реалізації іноваційних інструментів адміністрування та за безпосереднього контролю з боку громадськості, можливість повоєнної відбудови України буде задіяна не в повній мірі.[4] Відповідно перед нами виникає необхідність осмислення іноваційного потенціалу бюрократії в умовах повоєнної відбудови та сталого розвитку України.

Методологія дослідження включає в себе історичний метод для ретроспективного огляду розвитку бюрократії, системний метод для огляду місця бюрократії в системі публічного управління та адміністрування та прогностичний метод з метою аналізу можливостей бюрократії в умовах повоєнної відбудови України.

Теоретичною та методологічною базою для вивчення явища бюрократії є праці таких класиків як М.Вебер, Д.Мілль, В.Вільсон, а також дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, а саме: Г.Атаманчука, К.Аткінсона, О.Батрименко, Н.Грабар, Р.Мертон, Л.Мізеса, Т.Парсонса, Ю.Рубана, Ю.Тишкуна, М.Шульги та ін. Дослідження та аналіз їхніх праць дає нам можливість з'ясувати різні підходи у вивченні феномену бюрократії та виокремити іноваційність та значення, яке вона може відігравати в сталому розвитку нашої держави.

Втілення реформ публічного управління в різних країнах світу та набір реальних кроків дій урядовців можна звести до 3х основних концепцій реформування державного управління: на основі раціональної моделі бюрократії, на основі моделі нового державного управління та моделі мережевого управління.

Для раціональної моделі бюрократії одним з основних завдань є формування інституту державної служби, котра за допомогою правових норм та структур регулюватиме професійну діяльність службовців. Бюрократична адміністрація повинна поєднувати в собі дисципліну та володіння спеціальними знаннями, формальність, безособовість та деполітизованість.[2] Отже,

однією з основних характеристик раціональної моделі державної служби є розподіл політичних та управлінських рішень.

Модель нового державного управління (НДУ), відповідаючи на питання як зробити управління більш продуктивним при меншій витраті ресурсів та як покращити якість державних послуг, наголошує на певній неузгодженості бюрократичної моделі з адміністративною діяльністю держави. Модель НДУ розглядає державу як інститут максимально схожий на великі корпорації, в якій є бюджет, різні витрати та доходи, громадяни-акціонери, що зацікавлені в дешевизні та якості державних послуг. [1].

Концепція НДУ в подальшому розвилась в мережеву модель державного управління, в якій на передній план висувались «горизонтальні відносини» між особистостями та організаціями. Мережевій моделі характерний перехід від інструменталізму властивому НДУ до системного підходу, спрямованого на максимальне врахування публічних аспектів управління, зокрема наголошується роль держави як одного з основних акторів прийняття рішень. В цій концепції важливе значення приділяється координації політики та управління державною службою, процесам якісної нормотворчості та підзвітності в рамках адміністративної культури.

У висновку можемо зазначити, що незважаючи на критику раціональної моделі бюрократії, буде помилкою стверджувати, що ця модель однозначно є непридатною як можливий концепт модернізації публічного управління в умовах поствоєнної відбудови. Можемо ствердно говорити про інноваційний потенціал та можливості бюрократичної моделі в поєднанні з мережевою моделлю управління, котра через розвиток численних інститутів розподілу ресурсів, обміну та генерації інформації, координації політичних та управлінських рішень створює нові форми взаємодії громадян з політиками та державними службовцями. Відповідно, поєднання цих моделей дає можливість створювати нові способи контролю та підзвітності службовців, а також вдосконалювати механізми узгодження політичних та управлінських інтересів.

Раціональна модель бюрократії Вебера передбачає чітку ієрархію, дисципліну та відповідальність, що може забезпечити ефективну роботу військових структур та координацію з іншими органами влади. Бюрократія може бути ефективною у забезпеченні відновлення інфраструктури шляхом організації взаємодії роботи державних органів влади та ОМС, контролю та відповідальності чиновників, а також шляхом розвитку ефективних механізмів взаємодії між державою та громадськістю. Контроль повинен бути зосереджений на відношенні витрат на діяльність бюрократії до ефективності її функціонування.[3] Таким чином, бюрократія може стати інструментом досягнення сталого розвитку України в умовах війни та постконфліктної відбудови, у забезпеченні військової логістики та відновлення економіки країни.

Список використаних джерел

1. Божко П. А. Моделі та концепції модернізації державного управління. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2019. № 35. С. 1–10.
2. Вебер М. Политика как призвание и профессия. Харьков : Литера Нова, 2018. 232 с.
3. Паєнтко Т., Федосов В. Теорії і концепції розвитку бюрократії: ретроспективний аналіз. «Ринок цінних паперів України». 2016. № 9-10. С. 17–31. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/21247?show=full&locale-attribute=uk> (дата звернення: 22.03.2023).
4. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства/ О. Пищуліна та ін. ; Керівник проекту О. Пищуліна. Київ : Центр Разумкова, 2022. 277 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf (дата звернення: 22.03.2023).

Денис Руденко, аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Denys Rudenko, postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-6167-3266>

Науковий керівник: **Олег Зубчик**, д.держ.упр., доцент, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

INVESTMENT POLICY OF UKRAINE DURING THE WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION

Theses are devoted to the research of the investment policy of the state during the war and post-war period of Ukraine. The author showed that the investment policy of the state is a component of the economic policy. A politician's investment allows you to ensure stable social development, prevent crises, and create a high-quality social future. The author noted that in the current conditions of the Russian-Ukrainian war, the state's investment policy is a component of the state's security and defense policy. The investment policy of the state is a mechanism of public management and administration regarding the restoration of de-occupied territories. The author emphasized that the state has a decisive role in disposing of the main means of regulating the reproductive process and the processes of restoration of de-occupied territories. It is about the fact that there are two main conditions for ensuring the rapid recovery of Ukraine in the post-war period. First, over the next five consecutive years, investment in the country's GDP should be ensured at the level of 30-35%, with the investment balance in terms of levels and regions. Secondly, it is an investment in physical and human capital, which will reduce the negative consequences. The acuteness of these problems determines the urgency of solving labor market problems caused by structural and other asymmetries. A general condition is effective investment management.

Keywords: Investment policy of the state, mechanism of public management, labor market, investments, Ukraine.

Інвестиційна політика держави завжди була і є пріоритетом за різних обставин, оскільки є однією з важливих складових економічної політики, яка дозволяє забезпечити стабільний суспільний розвиток та навіть більше, упередити кризи, створювати суспільне майбутнє. У цьому зв'язку, інвестиційна політика держави є предметом постійних досліджень економічної, політичної, управлінської наук [6]. У сучасних умовах нагальної фінансово-економічної потреби вирішення надскладних завдань, які постали перед українським суспільством, перед українською державою щодо забезпечення безпеки й оборони у зв'язку з російсько-українською війною, інвестиційна політика набуває особливого пріоритету в лоні державної політики загалом та зокрема, є важливим механізмом публічного управління та адміністрування щодо відновлення деокупованих територій [2]. У таких умовах саме державі належить визначальна роль щодо розпорядження основними засобами регулювання відтворювального процесу та процесів відновлення. Держава визначила інвестиційну політику широкою можливістю й здійснює управлінські рішення задля реалізації цієї можливості [3]. Державою інвестиційна політика розглядається як механізм публічного управління та адміністрування, який повинен не тільки сприяти розвитку економіки, підвищувати ефективність виробництва, забезпечити соціально-економічну стабільність та вирішити низку екологічних проблем – усі вони є наслідками війни і вже, або в короткостроковій перспективі потребують вирішення.

Для забезпечення швидкого відновлення України у повоєнний період серед низки умов ми розглядаємо дві, як, на нашу думку, є основними з огляду на очікувані результати від механізму інвестиційної політики держави. По-перше, упродовж наступних п'яти років поспіль має бути забезпечене інвестування у ВВП країни на рівні 30-35% з забезпеченням балансу інвестування щодо рівнів та регіонів. Цей показник удвічі більше порівняно з показником у 15-18% до повномасштабної війни [3]. Другою такою умовою ми розглядаємо інвестиції у фізичний та людський капітал. Адже, очевидно, що залучення такого великого обсягу коштів є і буде складним завданням для українського уряду. Проте, враховуючи, що за «проміжним сценарієм», який соціологи вважають

сьогодні найбільш ймовірним, «рівень бідності серед домогосподарств з дітьми зростає до 73,6%, а домогосподарств без дітей – до 58,7%» [1].

Враховуючи те, що джерелами інвестицій можуть бути надходження від «заморожених (а пізніше конфіскованих) російських активів (та/або репарацій) до донорського фінансування та фінансування наданого міжнародними інституціями» [1], не менш важливо, забезпечити ефективне управління цими інвестиціями. Вони можуть бути 1) реальні (прямі), якими є основні засоби, земля, будівлі, споруди, вкладення капітальний ремонт та модернізацію устаткування, задіяного у виробничих процесах; нематеріальні активи; 2) портфельні (фінансові) інвестиції – інструменти фондового, кредитного та валютного ринків. Отже, формування ефективної інвестиційної політики в Україні під час війни та в повоєнний період вимагає від держави відповідних дій, реалізація яких здійснюється з використанням правових, політичних, економічних, фінансових, податкових інструментів, які визначаються експертами ключовими.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь. Прогнозна оцінка рівня бідності в Україні у 2022 році за трьома сценаріями розвитку соціально-економічних процесів внаслідок російсько-української війни. <https://idss.org.ua/public>

2. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: монографія /авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2022. 976 с.

3. Економічна статистика. Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm

4. Зубчик О. А. Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти): монографія. Київ : ТОВ «Поліграф Плюс», 2019. 408 с.

5. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О. І. Цимбал; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ: Академперіодика, 2021. 210 с.

6. Штулер І. Ю., Сержанов В. В. Державна політика залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. № 16(2). С. 162–166.

7. Yuriy Ruban, Larysa Komakha, Oleh Zubchuk, Igor Tkachenko, Viktoriya Gura. Hybrid Politics and Administration as a Consequence of Inconsistency of Ukrainian Social Order: the Explanation Potential of Max Weber's Theory. *Viešoji politika ir administravimas*. 2022, T. 21. Nr. 2, p. 166-175 DOI <https://doi.org/10.13165/VPA-22-21-2-06>

8. Zubchuk, O., Boichenko, M., Sytnyk G., Levkulych V. New tendencies of sustainable development: providing personal security and quality of life as a new national security paradigm //The International Conference on Environmental and Energy Sustainabilities (ICEES 2021) «Developing Environmental and Energy Sustainability in the IR 4.0 Era»: Programme and Abstracts. – PPISHK, Indonesia in cooperation with PSAKU, Thailand. – Seoul, Republic of Korea, 2021. – 44 p. – P.1-8. Published online: 24 June 2021.

Олена Субчак, аспірантка 4-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Subchak, 4th year postgraduate student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Євгеній Таран**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

WAYS OF IMPROVING ELECTION PROCESSES IN UKRAINE IN THE PERIOD OF POST-WAR RESTORATION

The issue of organizing the preparation and holding of national and local elections will arise immediately after the termination or abolition of martial law in Ukraine, therefore the election processes need to take into account modern realities. The main challenges in conducting elections in the period of post-war restoration are the need to properly organize the appropriate polling places, ensure the electoral rights of citizens who have changed their place of residence within the country and moved abroad, updating the voter register and creating appropriate conditions for compiling and clarifying voter lists. Therefore, the implementation of security measures, expansion of the concept of the formation of polling stations, use of electronic documents, and exploitation of automated and reliable registration of voters will allow ensuring the conduct of democratic, fair and transparent elections.

Keywords: election processes, post-war restoration, electoral rights, registration of voters.

24 лютого 2022 року збройна агресія російської федерації переросла у широкомасштабне збройне вторгнення російських військ в Україну. У зв'язку з цим Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, в Україні введено воєнний стан [1].

Стаття 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» встановлює заборону на проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування [2].

Отже, після припинення чи скасування воєнного стану в Україні організація проведення загальнодержавних та місцевих виборів, налагодження належного адміністрування виборчих процесів набуває суттєвого значення.

В звіті про свою роботу за 2022 рік Центральна виборча комісія виокремила основні виклики при проведенні виборів в період повоєнного відновлення, зокрема потреба у належній організації відповідних місць для голосування, забезпечення виборчих прав громадян, які змінили місце проживання у межах країни та виїхали за кордон, а також актуалізація реєстру виборців і створення належних умов для складання та уточнення списків виборців [3, с.17].

Зазначене свідчить про необхідність забезпечення належних умов для реалізації виборчих процесів, насамперед впровадження безпекових заходів та, крім цього, врахування сучасних реалій щодо масштабів внутрішніх та зовнішніх міграційних процесів, забезпечення достовірного обліку виборців та відповідно приведення виборчого законодавства у відповідність до викликів сьогодення.

До основних шляхів удосконалення виборчих процесів в Україні у період повоєнного відновлення можна віднести утворення більшої кількості виборчих дільниць в місцях, де зареєстрована значна кількість внутрішньо переміщених осіб, у тому числі на тимчасовій основі. Окрім цього перегляду потребує концепція організації закордонних виборчих дільниць, яка потребує кількісного розширення з урахуванням територіального перебування громадян України за кордоном та їх розташування.

Також важливим є підтвердження особи виборця при голосуванні на виборчій дільниці, а отже зростає потреба в електронній ідентифікації громадян. В Україні вже створена технічна можливість для формування і перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон та їх електронних копій, що регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 року № 91 [4]. Тому доцільним є і застосування зазначеного механізму при голосуванні на виборчих дільницях.

Актуалізація відомостей, що містяться в базі даних реєстру виборців, також є важливим аспектом під час проведення виборів. Задля організації належного та демократичного голосування та уникнення можливих зловживань виникає потреба у створенні нового, удосконаленого механізму уточнення списків виборців, який потребуватиме злагодженої взаємодії органів влади та місцевого самоврядування. Доцільно розглянути можливість інтеграції даних (взаємодії) реєстру виборців з іншими базами даних, що ведуться в країні, а особливо з Державним реєстром актів цивільного стану громадян.

Відповідно до вимог статті 49 Цивільного кодексу України народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню до такого реєстру [5].

Частина четверта статті 22 Закону України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 № 698-V передбачає подання керівником відділу державної реєстрації актів цивільного стану до реєстру відомості про виборців, смерть яких зареєстровано протягом попереднього місяця в межах територіальної юрисдикції [6]. Проте, такий підхід в сучасних реаліях є застарілим та непрактичним. Використання інформаційно-технологічного підходу дозволить перевести рутинні процедури в автоматизований режим, знизити навантаження на виконавців та відображати відомості практично в режимі онлайн та як наслідок суттєво знизити ризики внесення недостовірних даних в реєстр.

Таким чином, питання удосконалення виборчих процесів в період повоєнного відновлення є актуальними вже сьогодні, з огляду на потребу законодавчого врегулювання низки чинників, які прямо на них впливають, зокрема сучасні реалії спонукають до застосування та впровадження нових механізмів і способів демократичного розвитку країни та безумовного забезпечення результатів вільного волевиявлення громадян.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 26.03.2023).
3. Звіт про роботу Центральної виборчої комісії за 2022 рік. URL: https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/Report_2022_web.pdf (дата звернення: 27.03.2023).
4. Постанова Кабінету України від 18 серпня 2021 р. № 911 «Про затвердження Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.03.2023).
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.03.2023).
6. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 № 698-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text> (дата звернення: 26.03.2023).

Анна Таргоній, аспірантка 3-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Tarhonii, 3rd year postgraduate student, majoring in «Public Management and Administration», Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Анжеліка Крусян**, д.ю.н., професорка, професорка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ КОУЧИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ КОРОЛІВСТВА НОРВЕГІЯ

USING TOOLS OF COACHING IN THE ACTIVITIES OF POLICE EMPLOYEES IN KINGDOM OF NORWAY

The article emphasizes the importance of effective reconstruction in Ukraine after the war, including the area of public administration. New functions and responsibilities in the work of police officers are discovered.

The method «Investigative Interview» is demonstrated on the example of Norway's experience. The essence of the coaching's tools which are included in this method are shown: establishing rapport with a person, active listening and open questions.

The effectiveness of using coaching is substantiated and it is proposed to use it in the activities of the National Police of Ukraine.

Keywords: coaching, communication, National police.

Відновлення територіальної цілісності України та її подальша відбудова після перемоги є головними темами численних міжнародних конференцій та політичних обговорень. Воєнні злочини країни-агресора, такі як масове бомбардування цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури, тортури, зґвалтування, викрадення дітей і т.д., завдали непоправної шкоди українському народу. Втім, наша держава не лише дає гідний відсіч ворогу, але й продовжує активно інтегруватися в Європейський Союз та здобувати все більш вагомий вплив на міжнародній арені.

Надзвичайно важливим питанням для публічного управління є те, якою саме буде відбудова України після закінчення війни, які обсяги і форми вона матиме. Війна внесла свої корективи в діяльність органів виконавчої влади і Національна поліція України не стала винятком, у правоохоронців з'явилися нові обов'язки. З початком повномасштабного вторгнення службовці поліції займаються евакуацією мирного населення з зони бойових дій, виявленням диверсантів, розслідуванням військових злочинів окупантів тощо. Нові функції потребують нових підходів і на нашу думку, коучинг є одним з них.

Враховуючи той факт, що величезний пласт завдань, які виконує Національна поліція України, пов'язаний з комунікацією та спілкуванням з іншими людьми, пропонуємо розглянути впровадження коучингових інструментів на прикладі роботи норвезького слідчого Асбйорна Раклева (Asbjørn Rachlew). Цей чоловік є засновником поняття Investigative Interview (процесуальне інтерв'ю) у Норвегії.

Асбйорн Раклев очолював слідчу групу в резонансній справі Андерса Берінга Брейвіка щодо скоєння терористичних актів в Норвегії 22 липня 2011 року, в результаті яких загинули 77 осіб [1]. В процесі розслідування цієї справи Асбйорн Раклев та його команда використовували метод процесуального інтерв'ю замість класичного допиту. Цей метод базується на використанні коучингових інструментів та полягає в тому, щоб встановити з особою, яка допитується, максимальний контакт і сформувати атмосферу довіри. Внаслідок проведення такого інтерв'ю підвищується ймовірність щирого зізнання винної людини та знижується можливість хибного обвинувачення, що в свою чергу забезпечує дотримання прав людини в демократичних, правових державах.

Процесуальне інтерв'ю містить в собі такі інструменти коучингу, як встановлення рапóрту з особою, активне слухання та відкриті питання. Поняття «рапóрт» широко використовується в психології та означає тип взаємозв'язку між людьми, який характеризується взаєморозумінням та взаємним позитивним ставленням. Активне слухання полягає в тому, що коуч (в даному випадку

– поліцейський) веде діалог з особою без будь-якого її оцінювання та засудження, тобто приймає людину такою, якою вона є. Такий підхід налаштовує на легку взаємодію та довірливу розмову.

Відкриті питання — це питання, що передбачають розгорнуту відповідь, яка формується на базі знань, досвіду або емоцій людини. Відкриті коучингові питання розпочинаються зі слів «як?», «коли?», «де?», «для чого?», «навіщо?», «що?» і т.д. Важливим є те, що ці питання не оцінюють особу, допомагаючи створити комфортний для людини діалог, і при цьому вони активізують розумовий процес та направляють спілкування в потрібну сторону. Завдяки відкритим питанням можна зібрати інформацію про людину чи подію, зрозуміти мотиви і цілі певної діяльності, а також виграти час для обдумування подальших дій.

Investigative Interview було розроблено на основі наявних науково-підтверджених доказів того, що методи роботи правоохоронців, які базуються на застосуванні насильства та примусу, призводять до отримання ненадійної інформації. На сьогодні Асбйорн Раклев популяризує методіку процесуального інтерв'ю у всьому світі. Зокрема, у 2018 році він провів семінар для українських правозахисників, слідчих та прокурорів і розповів про переваги Investigative Interview та його використання на практиці. Під час заходу Асбйорн Раклев презентував підхід процесуального інтерв'ю та наочно продемонстрував як він працює, провівши псевдо-допит з одним із присутніх на семінарі [2].

На нашу думку, інформацію норвезького фахівця з багаторічним стажем роботи та його підхід застосування процесуального інтерв'ю, що містить в собі інструменти коучингу, доцільно використовувати в роботі службовців Національної поліції України. На сьогодні вже є вдалий досвід впровадження Investigative Interview в Норвегії та його вплив на ефективність розслідування складних і багатоепізодних злочинів. Коучингові інструменти, які містить в собі метод процесуального інтерв'ю, застосовують при допиті потерпілих, свідків і підозрюваних. Завдяки встановленню контакту з особою, цей підхід не лише запобігає використанню насильницьких практик в роботі поліцейських, а й вдосконалює процес збору інформації, її надійність та достовірність. Таким чином, коучинг здатен зробити діяльність українських правоохоронців більш ефективною.

Список використаних джерел

1. Інформація з Вікіпедії щодо Андерса Берінга Брейвіка. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3_%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%B2%D1%96%D0%BA/ (дата звернення: 23.03.2023).

2. Новини «Юридична газета» від 22 січня 2018 року. – URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/dopit-vs-procesualne-intervyu-shcho-efektivnishe-dlya-rozliduvannya.html/> (дата звернення: 23.03.2023).

Єлизавета Тесленко, студентка 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yelyzaveta Teslenko, 2nd year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Олег Зубчик**, д.держ.упр. доцент, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФУНКЦІЯ КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

CONTROL FUNCTION IN PUBLIC ADMINISTRATION AS A FACTOR OF INCREASING ITS EFFICIENCY IN POST-WAR UKRAINE

The author devoted these brief theses to the problem of the control function in the context of the control function during the war and in the post-war period of the reconstruction of Ukraine. The author noted the importance of control in public administration. On the way to the goal, there are both external and internal factors that affect the implementation process, but the control function helps to determine their actions in time and eliminate undesirable consequences. That is, this function helps to achieve the desired results as quickly and efficiently as possible. The war in Ukraine caused some changes in the distribution of functions of state and local authorities, which in some moments negatively affect the effectiveness of management activities. These changes can make adjustments that will hinder the development of our country's strategic policy in the future. In the process of restoring Ukraine, the authorities must make a lot of efforts so that control is effective and balanced, it will help to achieve higher indicators of management efficiency in the country.

Keywords: *Ukraine, control function, effective management, strategic development, recovery of Ukraine.*

Проблема забезпечення ефективного публічного управління ще більше актуалізувалася з початком повномасштабного вторгнення на територію України країни-агресора – Російської Федерації. Саме завдяки механізмам ефективного публічного управління суспільною системою України, усіх її складових, державна влада формує й реалізовує політику національної безпеки, оборони і захисту, розвитку економіки і підприємництва, соціальну та гуманітарну політику, сприяє розвитку і організації суспільного життя в Україні, дає відсіч ворогу, відновлює інфраструктуру та соціальні структури.

Одним із чинників, які визначають і сприяють ефективності публічного управління є функція контролю. Вона відіграє важливу роль в управлінні державою та суспільством. Дана функція забезпечує не лише перевірку правильності виконання поставлених цілей держави. Вона дає можливість проаналізувати ефективність обраного шляху щодо досягнення цих цілей, своєчасно внести необхідні корективи, щоб досягти їх результативно.

Контроль присутній на всіх етапах виконання тих чи інших управлінських завдань і, в залежності від часу, наявний попередній, проміжний і заключний контроль. Ці види контролю є обов'язковими для продуктивного процесу управління й вдалого виконання поставлених завдань [1].

На думку Бернара Гурне, без контролю не може бути ефективного управління. Контроль є неодмінним атрибутом суспільних відносин та функціонування соціальних систем. Контроль належить провідна роль у різних сферах життєдіяльності суспільства – в державному управлінні, у місцевому самоврядуванні, в організації спільної та індивідуальної діяльності різних суб'єктів [2].

24 лютого 2022 року життя українського суспільства змінилося. У зв'язку з повномасштабним вторгненням агресора, Указом Президента України був введений воєнний стан в Україні. Даний правовий режим спричинив певні інституційні зміни в державі, які вагомо вплинули на діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Відбувся певний перерозподіл функцій на різних рівнях та між органами державної влади. Система влади трансформується відповідно до необхідності відповіді загрозам. Разом з тим, в окремих сферах державного управління відбулося ослаблення функції контролю [3]. Однією із передумов порушення дієвості функції контролю в публічному управлінні України було внесення змін до деяких законів України, наприклад, про функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану [4].

Також, варто звернути увагу на одну із змін в сфері державного бюджету України: перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються. У період воєнного стану Державна аудиторська служба має працювати, і навпаки, мати спрощену систему контролю за виконанням державного та місцевих бюджетів, з залученням додаткових штатних працівників з метою забезпечення оперативності й дієвості в роботі. Непроведення перевірок зазначеною службою є підставою для зловживання посадовим особам органів місцевої влади у бюджетній сфері [5].

Воєнний стан неодмінно вже вплинув і продовжує впливати на ухвалення управлінських рішень влади щодо діяльності тих чи інших державних та місцевих органів влади. У повоєнній Україні публічна влада має акцентувати увагу на функції контролю особливо щодо перегляду законності прийнятих рішень державними і місцевими органами влади. Це забезпечить оперативність у призупиненні незаконних прийнятих рішень, не допустить зловживань та корупції з боку посадових осіб органів влади. Під час відбудови України буде впроваджуватися нова система стратегічного розвитку нашої країни і проводитиметься багато реформ, які сприятимуть укріпленню нашої демократичної країни. В той же час, ефективність публічного управління має бути на вищому рівні, щоб досягти максимальних результатів, які насамперед залежать від збалансованості та дієвості встановленого контролю.

Список використаних джерел

1. Державне управління : підручник : у 2 т. / ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
2. Гурне Б. Державне управління / Б. Гурне. К. : Основи, 1993. 654 с.
3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 64/2022. (Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. <https://ips.ligazakon.net/document/T222259?an=1>
5. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України, від 11 березня 2022 р. № 252. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>
6. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. Пресцентр ініціативи «Децентралізація». <https://decentralization.gov.ua/news/14654>
7. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: монографія /авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. К. : ВПЦ «Київський університет», 2022. 976 с.
8. Зубчик О. А. Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти): монографія. Київ: ТОВ «Поліграф Плюс», 2019. 408 с.
9. Yuriy Ruban, Larysa Komakha, Oleh Zubchuk, Igor Tkachenko, Viktoriya Gura. Hybrid Politics and Administration as a Consequence of Inconsistency of Ukrainian Social Order: the Explanation Potential of Max Weber's Theory. *Viešoji politika ir administravimas*. 2022, T. 21, Nr. 2, p. 166-175 DOI <https://doi.org/10.13165/VPA-22-21-2-06>

Даніла Хрищанович, студент бакалаврату Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Danila Khryshchanovych, bachelor student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ігор Ткаченко, к.політ.н., доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНИХ РЕФОРМ УРЯДУ МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР НА СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

IMPACT OF ADMINISTRATIVE REFORMS OF THE MARGARET THATCHER GOVERNMENT ON THE ESTABLISHMENT OF INTERNATIONAL STANDARDS OF CORPORATE GOVERNANCE FOR STATE-OWNED ENTERPRISES

The thesis examines the impact of Margaret Thatcher's economic and social reforms in the UK during the 1980s on the development of international corporate governance standards, specifically for state-owned enterprises. The study aims to analyze the organizational characteristics of governance standards for state-owned enterprises in the UK and compare them with international corporate governance standards. The findings show that Thatcher's emphasis on market policies and shareholder rights influenced the development of modern international corporate governance standards, which are reflected in the principles advocated by the OECD's Corporate Governance Guidelines. The study highlights the need to consider the political and historical context in which reforms are introduced and their long-term consequences. The research serves as a basis for further research on the impact of administrative reforms on corporate governance and underscores the importance of policymakers and practitioners continuing to deepen their understanding of the impact of specific administrative reforms on international corporate governance standards.

Keywords: Thatcher (Margaret), Thatcherism, Corporate governance, State-owned enterprises, OECD.

Як наслідок економічних викликів системи врядування у Великобританії, спричинених світовою економічною кризою, у 1980-х роках уряд на чолі з Маргарет Тетчер ініціював далекосяжні зміни в економічній та соціальній структурі Британії. В історії та теорії публічного управління ці зміни прийнято вважати початком зародження системи нового публічного менеджменту - New Public Management [1], який остаточно вкорінився в управлінські системи країн «ядра» ЄС та активно впроваджується у вигляді стандартів в рамках програм сприяння реформам систем врядування Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) - Organization of Economic Cooperation and Development (OECD).

Епоха урядування Маргарет Тетчер відома значними змінами, які були запроваджені в державному управлінні Великої Британії. Вивчення впливу цих змін на розвиток міжнародних стандартів корпоративного управління є особливо актуальним з огляду на посилення глобалізації ринків та зростання частки державних підприємств у багатьох країнах світу. Актуальності обраній темі додає також те, що Україна в результаті власних євроінтеграційних прагнень декларує своє бажання набути членства в ОЕСР [2], виконуючи при цьому зобов'язання щодо здійснення управлінських реформ в корпоративній сфері [3].

Феномен корпоративних реформ уряду Тетчер пояснювався ворожим ставленням до постійно зростаючого державного сектору. Вона прагнула замінити державні інтереси приватним сектором, який вважала більш ефективним. Британський уряд часів Тетчер виходив з того, що від надмірного втручання держави страждають як окремі особи, так і корпорації [4].

Основним завданням дослідження є вивчення механізму управління державними підприємствами у Великобританії за часів уряду Тетчер та аналіз їх впливу на інтернаціоналізацію стандартів корпоративного управління. Адміністративні реформи уряду Тетчер мали вагомий вплив на встановлення міжнародних стандартів корпоративного управління для державних підприємств, що підтверджується теорією Нового публічного менеджменту та подальшим створенням міжнародних стандартів у сфері корпоративного управління державними підприємствами. Такі стандарти були систематизовані в рамках ОЕСР вже у другій декаді XXI століття і ґрунтуються на принципах нового публічного управління. Для доведення цієї гіпотези в дослідженні буде проведено поглиблений аналіз організаційних характеристик стандартів управління державними підприємствами у Великій Британії, що були запроваджені внаслідок «великої приватизації» уряду Маргарет Тетчер та порівняння таких стандартів з кращими міжнародними практиками корпоративного управління систематизованими ОЕСР у наш час. Дослідження має на меті поглибити існуючі знання про вплив конкретних адміністративних реформ на міжнародні стандарти корпоративного управління та надати інформацію для політиків і практиків у сфері державного та корпоративного управління.

Економічні реформи уряду Маргерет Тетчер у Великій Британії у 1980-х значною мірою торкнулися сфери розвитку міжнародних стандартів корпоративного управління, зокрема, вони вплинули на розробку принципів, якими керується Організація економічного співробітництва та розвитку сьогодні.

Однією з ключових цілей реформ Тетчер було зменшення впливу профспілок та збільшення впливу акціонерів на прийняття корпоративних рішень [5, с.4.]. Це призвело до посилення уваги до запровадження принципів прозорості, підзвітності та захисту прав акціонерів. З лібералізацією світової торгівлі і поступовою відмовою від правил протекціонізму в економіці, такі принципи крім Великобританії почали запроваджувати країни континентальної Європи. Як наслідок, найбільш авторитетна міжнародна міждержавна організація в Світі - ОЕСР, почала вивчення кращих практик корпоративного управління державними підприємствами, та розроблення принципів участі держави як основного акціонера в операційній діяльності таких підприємств.

Керівні принципи ОЕСР, які сформульовані у виданні 2015 року [6], відображають засади участі держави в корпоративному управлінні та забезпечують основу для належної практики корпоративного управління. Ці принципи підкреслюють важливість прозорості фінансової звітності, підзвітності управління та ролі акціонерів у прийнятті корпоративних рішень. Вони також рекомендують прийняття кодексів поведінки, створення аудиторських комітетів і використання незалежних директорів для зміцнення корпоративного управління.

Керівні принципи Організації економічного співробітництва та розвитку з корпоративного управління виступають за захист прав акціонерів і заохочують ради директорів діяти в інтересах компанії та її стейкхолдерів. Також, вони закликають до ефективного управління ризиками та внутрішнього контролю, а також до розкриття відповідної фінансової та нефінансової інформації. Окрім того, принципи підкреслюють важливість незалежності наглядової ради, різноманітності її складу та етичної поведінки. Такі стандарти ОЕСР сприяють заохочуванню до добровільного впровадження найкращих практик і забезпеченню основи для розробки країнами власних національних кодексів корпоративного управління. Зрештою, метою принципів з корпоративного управління, якими керується ОЕСР, є сприяння сталому економічному зростанню шляхом зміцнення основ ринкової економіки та покращення корпоративної діяльності та підзвітності [3]. Загалом, акцент уряду Тетчер на ринковій політиці та важливості прав акціонерів був основоположним щодо формування сучасних міжнародних стандартів корпоративного управління, що знайшло своє відображення у доктринах ОЕСР.

Однією з головних задач проведення аналізу реформ Тетчер є дослідження взаємозв'язку між сучасними тенденціями побудови розуміння ролі держави у керуванні державними підприємствами та створенням міжнародних стандартів у цій сфері. Послугуючись системним підходом та керуючись причино-наслідковими зв'язками можна зробити висновок про значення реформ уряду Тетчер та про те, який вплив вони мають сьогодні у міжнародній практиці. Також, дослідження продемонструє політичний та історичний контекст, у якому приймалися реформи та наслідки, які вони мають, що допоможе раціоналізувати діяльність уряду з питань реформи корпоративного управління у майбутньому.

На основі аналізу впливу уряду Тетчер на розвиток міжнародних стандартів корпоративного управління можна зробити кілька висновків. По-перше, реформи уряду Тетчер призвели до посилення уваги до прав акціонерів та корпоративної підзвітності, що вплинуло на розвиток міжнародних стандартів корпоративного управління.

По-друге, засади, які пропагуються в головних принципах корпоративного управління ОЕСР, забезпечують основу для належної практики корпоративного управління в країнах з розвинутою економікою та країнах, що розвиваються.

Список використаних джерел

1. Kajimbwa, M. (2013). New Public Management: A Tribute to Margaret Thatcher. *Public Policy and Administration Research*, 3(5), 64-69. <http://www.iiste.org/>
2. Горбатюк, Л. (2022, September 23). Шлях до «клубу успішних країн»: навіщо Україні членство в ОЕСР. <https://www.Eurointegration.com.ua>. Retrieved March 20, 2023, from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/23/7147294/>
3. Organization of Economic Cooperation and Development (2021, May 11). *OECD Review of the Corporate Governance of State-Owned Enterprises in Ukraine*. <https://www.oecd.org>. Retrieved March 20, 2023, from <https://www.oecd.org/corporate/soe-review-ukraine.htm>
4. Dalingwater, L. (2015). Civil Service Reform and the Legacy of Thatcherism. *OpenEdition Journals*. <https://doi.org/10.4000/osb.1765>
5. Blanchflower, D., & Freeman, R. (1993). *Did the Thatcher Reforms Change British*.
6. Organization of Economic Cooperation and Development (2015, Nov 19). *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition*. <https://doi.org/10.1787/9789264244160-en>. Retrieved March 20, 2023, from https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2015_9789264244160-en

Наукове видання

**ШЕВЧЕНКІВСЬКА ВЕСНА – 2023:
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених
(Київ, 29 березня 2023 р.)**

Підп. до друку 19.04.2023.

Видавець
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.